

EURYDICE
ZIŅOJUMS

Galvenie dati par agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi Eiropā 2025

Skolu
izglītība

Erasmus+

Bagātini pieredzi, domā plašāk!

Eiropas
Izglītības un
kultūras
izpildaģentūra

Šo dokumentu publicē Eiropas Izglītības un kultūras izpildaģentūra (EACEA, Platformas, pētījumi un analīze).

Lūdzu, citējiet šo publikāciju kā:

Eiropas Komisija / EACEA / Eurydice (2025), Galvenie dati par agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi Eiropā – 2025. Eurydice ziņojums. Luksemburga: Eiropas Savienības Publikāciju birojs.

Eiropas Izglītības un kultūras izpildaģentūra

Platformas, pētījumi un analīze

Boulevard Simon Bolivar 34 (Unit A6)

1049 Brisele

BEĻĢIJA

E-pasts: EACEA-Eurydice@ec.europa.eu

Tīmekļa vietne: <https://Eurydice.EACEA.ec.europa.eu>

Iespiests Eiropas Savienības Publikāciju birojā Luksemburgā

Teksts pabeigts 2024. gada decembrī.

Pārpublicēšana ir atļauta ar nosacījumu, ka tiek norādīts avots.

Luksemburga: Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2025. gads.

© Eiropas Izglītības un kultūras izpildaģentūra, 2025.

Komisijas atkalizmantošanas politiku īsteno saskaņā ar Komisijas 2011. gada 12. decembra Lēmumu 2011/833/ES par Komisijas dokumentu atkalizmantošanu (OV L 330, 14.12.2011., 39. lpp., ELI: <http://data.europa.eu/eli/dec/2011/833/oj>).

Ja vien nav norādīts citādi, šī dokumenta atkalizmantošana ir atļauta saskaņā ar Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) licenci (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>). Tas nozīmē, ka atkalizmantošana ir atļauta ar nosacījumu, ka tiek norādīta atbilstoša atsauce un norādītas visas izmaiņas.

Lai izmantotu vai pavairotu elementus, kas nepieder Eiropas Savienībai, atļauja var būt jāsaņem tieši no attiecīgajiem tiesību īpašniekiem. Eiropas Savienībai nepieder autortiesības uz šādiem elementiem:

Vāka attēls: © Thodonal Photo / <https://stock.adobe.com>.

Drukas versija:

PDF

ISBN 978-92-9488-989-8

doi: 10.2797/7751271

EC-05-24-395-LV-C

ISBN 978-92-9488-986-7

doi: 10.2797/2936382

EC-05-24-395-LV-N

Galvenie dati par agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi Eiropā

2025

Eurydice ziņojums

Priekšvārds

Mūsu kopīgā nākotne ir atkarīga no tā, kā mēs atbalstām un mācām savus bērnus. Pirmajiem dzīves gadiem ir izšķiroša nozīme bērna personiskajā izaugsmei, sociālajā attīstībā un svarīgāko prasmju apguvē.

Rūpes par mūsu bērniem un viņu izglītošana ir daudz vairāk nekā pakalpojumu sniegšana, tā ir apņemšanās nodrošināt, lai neviena bērns netiktu atstāts novārtā un lai ikviens bērns varētu attīstīties.

Agrīnā pirmsskolas izglītība un aprūpe ir izglītības taisnīguma stūrakmens un spēcīgs sociālā taisnīguma virzītājspēks. Tā mazina nabadzību un sociālo atstumtību, vienlaikus stiprinot saites, kas vieno mūsu kopienas. Agrīnā pirmsskolas izglītība un aprūpe dod iespēju vecākiem, jo īpaši sievietēm, turpināt profesionālo karjeru. Bērniem tā ir būtisks solis ceļā uz tādu pamatprasmju apgūšanu kā lasītprasme un rēķinātprasme, kā arī svarīgu sociāli emocionālo prasmju apguvi, tostarp iemācīšanos mācīties ar entuziasmu, spēlējoties. Ieguldījumi augstas kvalitātes agrīnā pirmsskolas izglītībā un aprūpē ir pirmais solis ceļā uz taisnīgāku, konkurētspējīgāku, saliedētāku un iekļaujošāku Eiropu.

Tiesību aktos Eiropas Savienība ir apņēmusies nodrošināt, ka ikvienam bērnam neatkarīgi no izcelsmes ir pieejama kvalitatīva agrīnā pirmsskolas izglītība un aprūpe par pieņemamu cenu. Šī apņemšanās ir būtiska mūsu plašākas iniciatīvas – Eiropas Izglītības telpas – daļa, kuras mērķis ir līdz 2030. gadam nodrošināt lielākas iespējas visiem izglītojamajiem. Eiropas bērnu garantija stiprina šo redzējumu, nodrošinot, ka bērniem, kuriem tas ir nepieciešams, ir pieejami būtiski pakalpojumi, tostarp bezmaksas un efektīva agrīnā pirmsskolas izglītība un aprūpe, kas ir daļa no visaptverošas stratēģijas sociālās atstumtības apkarošanai.

Šajā ziņojumā “Galvenie dati par agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi Eiropā – 2025. gads” sniegts visaptverošs ieskats par pašreizējo stāvokli agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes jomā visā Eiropas Savienībā. Analīze ir strukturēta ap pieciem galvenajiem kvalitātes aspektiem, par kuriem vienojušās dalībvalstis: pieejamība,

darbaspēks, mācību saturs, uzraudzība un novērtēšana, kā arī pārvaldība un finansējums.

Secinājumi ir gan iepriecinoši, gan pamācoši. Daudzas Eiropas valstis ir panākušas ievērojamu progresu agrīnās bērnības izglītības un aprūpes pieejamības paplašināšanā. Tomēr vispārējās tiesības uz agrīno izglītību joprojām nav pilnībā garantētas, un pakalpojumu kvalitāte ievērojami atšķiras gan starp valstīm, gan to robežās.

Lai gan pedagogu un aprūpētāju būtiskā loma ir nenoliedzama, personāla trūkums, nepieciešamība pēc labākas profesionālās pilnveides un darba apstākļu uzlabošanas joprojām ir aktuālas problēmas. Lai sasniegtu savus vērienīgos mērķus, mums ir jāveic drosmīga, inovatīva un kopīga rīcība.

Šis ziņojums ne tikai sniedz informāciju par pašreizējo situāciju, bet arī iezīmē turpmāko virzību. Es ceru, ka tas iedvesmos politikas veidotājus, pedagogus un visus, kas ir ieinteresēti mūsu bērnu nākotnē, turpināt centienus ar jaunu entuziasmu. Jo ieguldījumi agrīnā pirmsskolas izglītībā un aprūpē ir kas vairāk nekā tikai rūpes par mūsu jaunākajiem pilsoņiem – tie liek pamatus gaišākai un taisnīgākai Eiropai visiem.

Roksana Minzatu

priekšsēdētājas izpildvietniece sociālo tiesību, prasmju, kvalitatīvu darbvietu un sagatavotības jautājumos

Saturs

Priekšvārds	3
Saturs	5
Attēlu saraksts	8
Kodi un saīsinājumi	11
Kopsavilkums	12
Ievads	26
Pārskats	27
A nodaļa. Pārvaldība un finansējums	32
Eiropā samazinās mazu bērnu skaits	32
Atsevišķas APIA iestādes ar pāreju aptuveni 3 gadu vecumā ir visizplatītākās	35
Regulēta mājniecība ir plaši izplatīta tikai dažās Eiropas valstīs	37
Lielākajā daļā Eiropas valstu agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi pārvalda viena ministrija	40
APIA finansējuma pārraudzību parasti kopīgi veic augstākā līmeņa un vietējās iestādes	43
Publiskie izdevumi pirmsskolas izglītībai un audzināšanai procentos no iekšzemes kopprodukta ir palielinājušies visā Eiropā	45
Izdevumi uz vienu iedzīvotāju pirmsskolas izglītības līmenī lielākajā daļā valstu ir tādi paši vai mazāki nekā pamatizglītības līmenī	47
Neatkarīgais privātais APIA sektors ir nozīmīgs tikai dažās valstīs	48
B nodaļa. Piekļuve	52
I sadaļa. Struktūras	52
Lielākajā daļā valstu bērni ir tiesīgi saņemt APIA vismaz vienu gadu	52
Obligātā pirmsskolas izglītība un aprūpe ir vairāk izplatīta nekā juridiskās tiesības	54
Tikai septiņās valstīs nav pārtraukuma starp bērna kopšanas atvaļinājumu un pirmsskolas izglītības un aprūpes vietu garantiju	57
Bezmaksas pirmsskolas izglītība un aprūpe pēdējā gadā pirms pamatizglītības iegūšanas ir plaši izplatīta	59
Lielākajā daļā valstu maksa par pirmsskolas izglītību un aprūpi tiek lielā mērā subsidēta	61
APIA pieprasījums nav apmierināts attiecībā uz jaunākiem bērniem, bet ir līdzsvarots pēdējā gadā	64
II sadaļa. Mērķtiecīgi pasākumi neaizsargātiem bērniem	67
Aptuveni 24 % bērnu vecumā līdz 6 gadiem ES ir pakļauti nabadzības vai sociālās atstumtības riskam	68

Bērni, kuriem draud nabadzība vai sociālā atstumtība, ir galvenā mērķgrupa, kam piemēro maksas atvieglojumus un prioritāro uzņemšanu	70
Politikas pasākumi, lai atvieglotu piekļuvi vispārējai pirmsskolas un vispārējās izglītības un aprūpes sistēmai, galvenokārt ir vērsti uz bērniem ar īpašām izglītības vajadzībām / invaliditāti	72
III sadaļa. Dalība pirmsskolas izglītībā un aprūpē	75
ES 38 % bērnu līdz 3 gadu vecumam apmeklē APIA	76
93 % bērnu ES vecumā no 3 gadiem apmeklē pirmsskolas izglītību	77
Bērni APIA pavada vidēji 6 stundas dienā	79
C nodaļa. Personāls	82
I sadaļa. Personāla sastāvs	82
Trešā daļa Eiropas valstu nosaka zemākas kvalifikācijas prasības personālam, kas strādā ar bērniem līdz 3 gadu vecumam	83
Asistenti bieži vien ir daļa no APIA personāla komandām	85
Profesionālajai pilnveidei atvēlētais laiks pirmsskolas skolotājiem, bet reti – asistentiem	87
Pirmsskolas un agrīnās pirmsskolas izglītības iestāžu vadītāji parasti ir ar bakalaura vai augstāka līmeņa kvalifikāciju	89
Vairāk nekā trešdaļā Eiropas valstu vecāku bērnu aprūpes iestāžu vadītājiem ir nepieciešama īpaša izglītība un iepriekšēja profesionālā pieredze	91
APIA komandām palīdz dažādi speciālisti, jo īpaši pirmsskolas posmā	93
Speciālās izglītības asistenti ir pārstāvēti daudzās APIA grupās	96
Vairāk nekā divas trešdaļas Eiropas valstu ziņo par to, ka trūkst pirmsskolas un vispārējās izglītības un aprūpes pamatprakses speciālistu	98
Maksimālais bērnu skaits vienam darbiniekam divkāršojas no 2 līdz 4 gadu vecumam	101
II sadaļa. Darba nosacījumi	101
Komandas parasti strādā ar divgadīgo bērnu grupām, bet viens pirmsskolas skolotājs bieži nodarbojas ar četrgadīgajiem bērniem	103
Pamatskolotāji un sākumskolas skolotāji visbiežāk saņem vienādu sākuma algu par vienādu kvalifikācijas līmeni	106
Izredzes palielināt atalgojumu skolotāja karjeras laikā dažādās valstīs ievērojami atšķiras	109
Iestādes lielums ietekmē pirmsskolas izglītības iestāžu vadītāju atalgojumu pusē valstu	111
D nodaļa. Izglītības pamatnostādnes	114
I sadaļa. Vispārīgā sistēma	114
Ceturtdā daļa izglītības sistēmu nenodrošina izglītības vadlīnijas bērniem līdz 3 gadu vecumam	115
Mācības ilgtspējībai ir integrētas agrīnās bērnības izglītībā un aprūpē ar dažādu uzsvāru līmeni	119
Ilgspējas novērtēšana ir visizplatītākā kompetence	121
Lielākajā daļā valstu pirmsskolas un agrīnās pirmsskolas izglītībā un aprūpē ir iekļautas digitālās prasmes	124

Agrīnās valodas aktivitātes agrīnā pirmsskolas izglītībā un aprūpē bieži vien ir vērstas uz to, lai bērnos pamodinātu valodu daudzveidību	127
Trešdaļā izglītības sistēmu ir ieteikts veikt pasākumus, lai atvieglotu pāreju no vienas pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes uz citu	130
II sadaļa. Pārejas	130
Gan vecums, gan skolas gatavība ir svarīgi kritēriji, lai uzsāktu pamatizglītību	132
Lai nodrošinātu netraucētu pāreju no pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes uz pamatizglītību, ieteicams veikt dažādus pasākumus	135
Atbalsts prasmju uzlabošanai pakalpojumu valodas jomā bērniem, kuru dzimtā valoda ir atšķirīga, ir reti sastopams	136
III sadaļa. Atbalsta pasākumi	136
Neliels skaits valstu nodrošina valodas mācīšanu mājās agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs bērniem no migrantu ģimenēm	138
Vecākiem, kuru bērni apmeklē pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādi, galvenokārt tiek sniegts atbalsts, organizējot informatīvas sanāksmes un tikšanās ar personālu	141
Bērnu mācīšanās atbalsts bieži ir vecāku bērnu aprūpes iestāžu ārējā novērtējuma uzmanības centrā	146
E nodaļa. Novērtēšana un uzraudzība	146
Ārējā novērtējumā uzmanība bieži tiek pievērsta pārvaldībai	150
Ir mazāk noteikumu par agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāžu iekšēju novērtēšanu jaunākiem bērniem	152
Iestādes novērtēšanā bieži tiek ņemts vērā vecāku viedoklis	155
Tikai dažas valstis veic valsts mēroga APIA kvalitātes novērtējumus	157
Bibliogrāfija	162
Vārdnīca	167
Pielikumi	174
Valsts sistēmas informācijas lapas	189
Pateicības	230

Attēlu saraksts

Kopsavilkums	12
1. attēls: Struktūra un pārvaldība, 2024./2025. gads	16
2. attēls: Personāls ar vismaz bakalaura līmeņa kvalifikāciju, 2024./2025. gads	17
3. attēls: Augstākā līmeņa izglītības vadlīnijas pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs, 2023./2024. gads	18
4. attēls: APIA iestāžu ārējā novērtējuma galvenie virzieni, 2023./2024. gads	22
5. attēls: APIA politikas integrācijas dimensijas	23
6. attēls: APIA sistēmas integrācijas pakāpe, 2023./2024. gads	24
A nodaļa. Pārvaldība un finansējums	31
A1. attēls: Bērnu vecumā no 0 līdz 5 gadiem skaita procentuālās izmaiņas, 2013.–2023. gads	32
A2a attēls: Agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes centru veidi Eiropā	34
A2b. attēls: Agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes centru organizācija, 2024./2025. gads	35
A3. attēls: Regulēta pirmsskolas izglītība un aprūpe mājās, 2023./2024. gads	37
A4a. attēls: APIA, kas notiek centrā, pārvaldība, 2024./2025. gads	39
A4.b attēls: Mājās un centrā balstītas agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes pārvaldības salīdzinājums, 2024./2025. gads	41
A5. attēls: Iestāžu līmeņi, kas atbildīgi par APIA, kas notiek centrā, finansēšanu/pārvaldību, 2024./2025. gads	43
A6. attēls: Kopējo valsts izdevumu tendences pirmsskolas izglītībai un aprūpei (ISCED 0) procentos no IKP, 2021. un 2014. gads	45
A7 attēls: Publiskie izdevumi uz vienu bērnu pirmsskolas izglītībā (ISCED 02) salīdzinājumā ar 2014. gadu ar izdevumiem uz vienu bērnu pamatzglītībā (ISCED 1) valsts izglītības iestādēs, 2021. gads	46
A8. attēls: Neatkarīgā privātā sektora nozīme agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs	48
B nodaļa. Piekļuve	51
B1 attēls: Vecums, no kura garantēta vieta pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādē, 2024./2025. gads	52
B2. attēls: Likumā noteiktās tiesības un obligātā pirmsskolas izglītība un aprūpe Eiropā, 2024./2025. gads	54
B3. attēls: Atšķirība starp bērna kopšanas atvaļinājumu un APIA vietu garantiju, 2024./2025. gads	57
B4. attēls: Bez maksas un garantētās vietas pirmsskolas izglītībā un aprūpē, 2024./2025. gads	58
B5. attēls: Vidējā mēneša maksa par APIA, 2023./2024. gads	61
B6. attēls: Pieprasījums pēc APIA vietām un to piedāvājums, 2023./2024. gads	65
B7. attēls: Bērni līdz 6 gadu vecumam, kuriem draud nabadzība vai sociālā atstumtība, 2015.–2023. (procentos)	68
B8. attēls: Mērķgrupas, kurām piemēro maksas atvieglojumus vai prioritāro uzņemšanu centros pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs bērniem līdz 3 gadu vecumam, 2023./2024. gads	69

B9. attēls:	Mērķtiecīga augstākā līmeņa politika un pasākumi, kas veicina piekļuvi bērniem vecumā no 3 gadiem, kas saskaras ar šķēršļiem, 2023./2024. gads	72
B10. attēls:	Bērnu līdz 3 gadu vecumam līdzdalības rādītāji agrīnā pirmsskolas izglītībā un aprūpē, 2023. un 2013. gads	76
B11. attēls:	Bērnu vecumā no 3 gadiem līdz obligātās pamatzglītības sākuma vecumam dalības rādītāji agrīnajā pirmsskolas izglītībā, 2022. un 2013. gads	77
B12. attēls:	Vidējais stundu skaits nedēļā pirmsskolas izglītībā un aprūpē, 2023. gads	79

C nodaļa. Personāls 81

C1. attēls:	Minimālais kvalifikācijas līmenis, kas nepieciešams, lai sāktu strādāt APIA pamatprakses speciālista profesijā, 2024./2025. gads	82
C2. attēls:	Pastāvīgie asistenti pirmsskolas izglītībā un aprūpē, 2024./2025. gads	85
C3. attēls:	Noteikumi par pirmsskolas un jaunākā pirmsskolas izglītības un aprūpes pamatdarbinieku profesionālās pilnveides turpināšanu, 2024./2025. gads	86
C4. attēls:	Minimālais kvalifikācijas līmenis, lai kļūtu par APIA centra vadītāja amatu, 2024./2025. gads	89
C5. attēls:	Papildu specifiskācijas, lai kļūtu par pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes vadītāju, 2024./2025. gads	91
C6a. attēls:	Speciālisti un palīgpersonāls agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs, 2024./2025. gads	93
C6b. attēls:	Speciālās izglītības asistenti APIA, 2024./2025. gads	96
C7. attēls:	Pamata speciālistu trūkums agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs, 2023./2024. gads	98
C8. attēls:	Maksimālais bērnu skaits grupā, uz galveno pedagogisko darbinieku un uz personāla locekli izglītības iestādēs, kurās tiek nodrošināta agrīnā pirmsskolas izglītība un aprūpe 2 un 4 gadu veciem bērniem, 2024./2025. gads	101
C9. attēls:	Tipisks darbinieku skaits grupā pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs centros, 2024./2025. gads	103
C10a. attēls:	Likumā noteiktās gada bruto sākuma algas (tūkstošos PPS) pilna laika, pilnībā kvalificētiem pirmsskolas izglītības skolotājiem (ISCED 02) valsts iestādēs, 2022./2023. gads	106
C10b. attēls:	Sākotnējo algu un saistīto kvalifikācijas līmeņu salīdzinājums pirmsskolas izglītības iestāžu skolotājiem un sākumskolas skolotājiem valsts iestādēs, 2022./2023. gads	107
C11a. attēls:	Procentuālā starpība starp pirmsskolas skolotāju sākuma algām un viņu algām pēc 10 un 15 nostrādātiem gadiem un augstākajā līmenī algu diapazonā, 2022./2023. gads	109
C11b. attēls:	Potenciāls algu palielinājumam pirmsskolas skolotājiem, pēc summas un nostrādātais laiks, 2022./2023. gads	110
C12. attēls:	Likumā noteiktās minimālās gada bruto algas (tūkstošos PPS) skolā. skolu direktoru valsts iestādēs, 2022./2023. gads	111

D nodaļa. Izglītības pamatnostādnes 113

D1a. attēls:	Augstākā līmeņa izglītības vadlīnijas agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumu sniegšanai centros, pēc pārvaldības, 2023./2024. gads	115
D1b. attēls:	Augstākā līmeņa izglītības vadlīnijas pirmsskolas izglītības un aprūpes nodrošināšanai mājās bērniem līdz 3 gadu vecumam, 2023./2024. gads	117
D2. attēls:	Ilgspējas iekļaušana pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs, kas nodrošina pirmsskolas izglītību un aprūpi, 2023./2024. gads	119
D3. attēls:	Ilgspējas kompetenču iekļaušana APIA augstākā līmeņa izglītības vadlīnijās, 2023./2024. gads	121
D4. attēls:	Digitālās izglītības iekļaušana APIA augstākā līmeņa izglītības vadlīnijās, 2023./2024. gads	123

D5. attēls:	Agrīno valodu aktivitāšu mērķi agrīnās valodas apguves agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes centros, 2023./2024. gads	127
D6. attēls:	Ieteicamie augstākā līmeņa pasākumi, lai atvieglotu bērnu pāreju no viena APIA centra uz citu, sasniedzot 3 gadu vecumu, 2023./2024. gads	130
D7. attēls:	Kritēriji uzņemšanai pamatizglītības pirmajā klasē, 2023./2024. gads	132
D8. attēls:	Iestāžu līmenī īstenojamie pasākumi, lai atvieglotu bērnu pāreju uz pamatizglītību, 2023./2024. gads	134
D9. attēls:	Atbalsts agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs, kas atrodas centros, lai uzlabotu prasmes pakalpojuma valodā bērniem, kuri mājās runā citā valodā, 2023./2024. gads	136
D10. attēls:	Atbalsts mājas valodas mācīšanai agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs, 2023./2024. gads	139
D11. attēls:	Atbalsta pasākumi vecākiem, kuru bērni apmeklē pirmsskolas izglītību un aprūpi, 2023./2024. gads	140

E nodaļa. Novērtēšana un uzraudzība 145

E1. attēls:	APIA centru ārējā novērtējuma galvenie mērķi, 2023./2024. gads	146
E2. attēls:	Bērnu līdz 3 gadu vecumam APIA centru ārējā novērtēšana: novērtēšanas iestādes veidi un galvenais mērķis, 2023./2024. gads	149
E3. attēls:	APIA pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāžu iekšējās novērtēšanas augstākā līmeņa sistēma, 2023./2024. gads	152
E4. attēls:	Vecāku iesaiste agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs, kas atrodas centros, novērtēšanā, 2023./2024. gads	154
E5. attēls:	APIA kvalitātes novērtēšana valsts līmenī, 2018.–2023. gads	158

Pielikumi 173

•	APIA sistēmas integrācijas pakāpe pēc dimensijas, 2023./2024. gads (dati papildina 5. attēlu)	173
•	Mērķgrupas, kurām piemēro maksu samazinājumus vai prioritāro uzņemšanu agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes centros vecuma bērniem līdz 3 gadiem, 2023./2024. gads (dati, kas papildina B8. attēlu) (2023./2024.)	173
•	Mērķtiecīga augstākā līmeņa politika un pasākumi, kas veicina piekļuvi pamatizglītībai APIA bērniem, kas saskaras ar šķēršļiem, 2023./2024. gads (dati, kas papildina B9. attēlu) (2023./2024. gads)	174
•	Speciālistu un pedagoģiskā atbalsta personāls agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs, 2024./2025. gads (dati papildina C6a. attēlu)	175
•	Darbinieku trūkums agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs, 2023./2024. gads (papildu dati) C7 attēls)	175
•	Maksimālais pieļaujamais bērnu skaits uz vienu darbinieku, vienu galveno speciālistu un vienu grupu agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs, 2023./2024. gads (dati papildina C8. attēlu)	176
•	Digitālās kompetences APIA augstākā līmeņa izglītības pamatnostādņēs, 2023./2024. gads (dati, kas papildina D4. attēlu)	177
•	Atbalsta pasākumi vecākiem, kuru bērni apmeklē APIA, 2023./2024. gads (dati papildina D11. attēlu)	178
•	APIA kvalitātes novērtēšana valsts līmenī, 2018.–2023. gads (dati, kas papildina E5. attēlu)	178

Kodi un saīsinājumi

Valstu kodi

ES	Eiropas Savienība	HU	Ungārija
ES-27	27 Eiropas Savienības dalībvalstis	MT	Malta
BE	Beļģija	NL	Nīderlande
BE fr	Beļģija – franču valodas kopiena	AT	Austrija
BE de	Beļģija – vācu valodas kopiena	PL	Polija
BE nl	Beļģija – flāmu kopiena	PT	Portugāle
BG	Bulgārija	RO	Rumānija
CZ	Čehija	SI	Slovēnija
DK	Dānija	SK	Slovākija
DE	Vācija	FI	Somija
EE	Igaunija	SE	Zviedrija
IE	Īrija	EEZ un kandidātvalstis	
EL	Grieķija	AL	Albānija
ES	Spānija	BA	Bosnija un Hercegovina
FR	Francija	CH	Šveice
HR	Horvātija	IS	Islande
IT	Itālija	LI	Lihtenšteina
CY	Kipra	ME	Melnkalne
LV	Latvija	MK	Ziemeļmaķedonija
LT	Lietuva	NO	Norvēģija
LU	Luksemburga	RS	Serbija
		TR	Turcija

Statistika

:	dati nav pieejami
–	nav piemērojami

Noteikumi

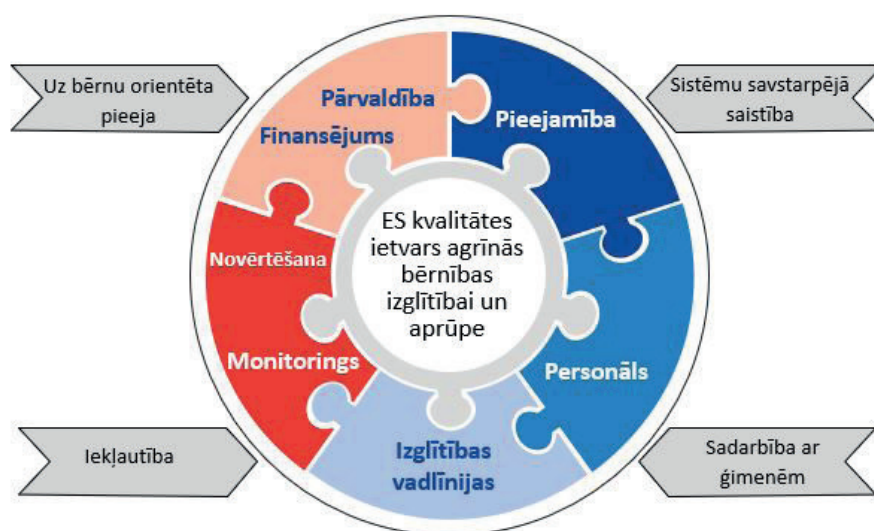
CPD	Tālāka profesionālā pilnveide (TPP)
EACEA	Eiropas Izglītības un kultūras izpildaģentūra (EIKI)
APIA	Agrīnā pirmsskolas izglītība un aprūpe (APIA)
EU-SILC	ES statistika par ienākumiem un dzīves apstākļiem
IKP	Iekšzemes kopprodukts
ISCED	Starptautiskā standarta izglītības klasifikācija
PPS	Pirktspējas standarts
SEN	Īpašas izglītības vajadzības

Kopsavilkums

“Bērniem ir tiesības uz pieejamu kvalitatīvu agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi.”

Eiropas sociālo tiesību pīlāra 11. princips

Ziņojuma nodaļas un pamattēmas

Avots: Eurydice.

Agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes kvalitāte: ziņojuma pamats

ES dalībvalstis ir vienojušās par piecām agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes (APIA) kvalitātes pamatdimensijām, un tās ir parakstītas kā 2019. gada maijā pieņemtais Padomes ieteikums par augstas kvalitātes agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēmām⁽¹⁾. Ziņojums “Galvenie dati par agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi Eiropā – 2025” ir sakārtots atbilstoši šīm tēmām. Ziņojuma metodoloģiskās pieejas pamatā ir četri caurvijoši aspekti: uz bērnu orientēta pieeja, sistēmu savstarpējā saistība, sadarbība ar vecākiem un iekļautība.

Uz bērnu orientēta pieeja – agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes politikas centrā vienmēr jābūt bērnam.

Sistēmu savstarpējā saistība – ziņojumā analizēta APIA sistēma kopumā, ietverot gan bērnu aprūpes, gan agrīnās izglītības pakalpojumus. Tajā ir parādītas savstarpējās saiknes starp noteikumiem un strukturālo organizāciju, pat ja tās pārsniedz ministriju atbildības robežas.

⁽¹⁾ Padomes 2019. gada 22. maija ieteikums par augstas kvalitātes agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēmām (OV C 189, 5.6.2019., 4. lpp.), https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2019.189.01.0004.01.ENG&toc=OJ:C:2019:189:TOC.

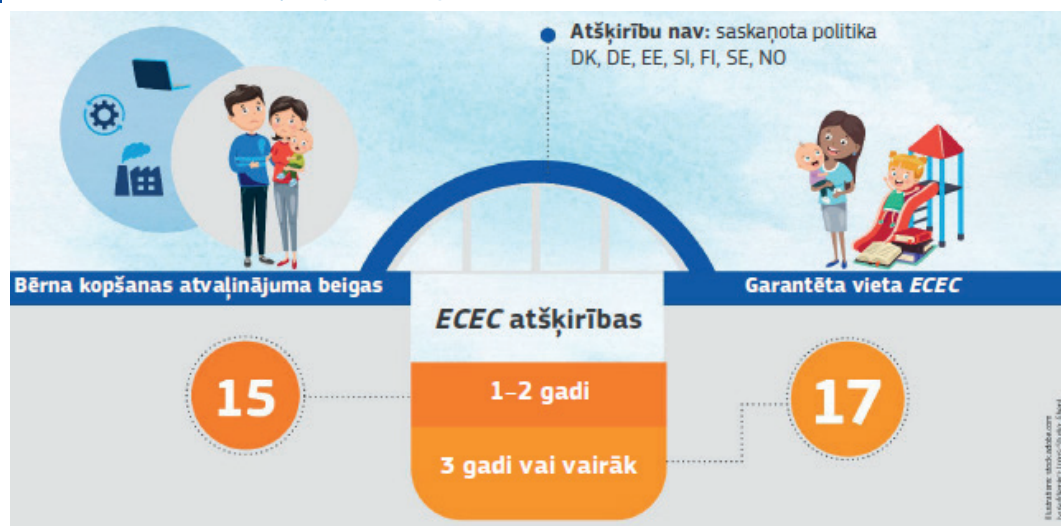
Sadarbība ar ģimenēm – vecāki un aizbildņi ir vissvarīgākie partneri agrīnās pirmsskolas izglītībā un aprūpē; viņu atbalsts ir izšķirošs, ja iestādes vēlas nodrošināt optimālus apstākļus bērnu mācībām un attīstībai.

Iekļautība – ziņojumā galvenokārt aplūkots vispārējais APIA nodrošinājums, kas pieejams visiem bērniem. Tomēr daļai bērnu ir nepieciešami papildu, mērķēti atbalsta pasākumi, lai viņi varētu piekļūt un aktīvi piedalīties vispārējās agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes nodarbībās.

Atšķirības agrīnās pirmsskolas izglītībā un aprūpē norāda uz nepieciešamību daudzās valstīs noteikt tiesības uz agrīnās pirmsskolas izglītību un aprūpi

Tiesības uz APIA nozīmē garantētu vietu APIA pēc bērna kopšanas atvaļinājuma beigām. Tādēļ ir nepieciešams veidot saikni starp dažādām politikas jomām, piemēram, sociālajām vai ģimenes tiesībām, kā arī izglītību. Pašlaik daudzās Eiropas valstīs tiesības uz APIA katram bērnam joprojām ir tikai vēlme.

Tikai dažas Eiropas izglītības sistēmas garantē APIA pieejamību tūlīt pēc bērna kopšanas atvaļinājuma beigām

Avots: Eurydice.

Eiropā ir ievērojamas atšķirības vecumā, kad bērniem ir garantēta vieta pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādē. Tikai sešās ES dalībvalstīs (Dānijā, Vācijā, Igaunijā, Slovēnijā, Somijā, Zviedrijā, Igaunijā un Vācijā) un Norvēģijā nav atšķirību, nodrošinot katram bērnam vietu pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādē, kad beidzas viņa vecāku bērna kopšanas atvaļinājums⁽²⁾.

Trīs Beļģijas kopienās, kā arī Čehijā, Spānijā, Francijā, Luksemburgā, Ungārijā, Polijā un Portugālē (lai gan Portugālē joprojām tiek koncentrētas pūles, lai nodrošinātu pietiekami daudz vietu trīs gadus veciem bērniem), ir garantēta vieta valsts subsidētā pirmsskolas un jaunākā skolas vecuma bērniem no 3 gadu vecuma vai nedaudz agrāk. Aptuveni trešdaļa Eiropas valstu garantē vietu tikai pēdējos 1–2 APIA gadus.

⁽²⁾ Tiek ņemts vērā tikai "labi apmaksāts" bērna kopšanas atvaļinājums, kas nozīmē ar ienākumiem saistītu pabalstu 66 % apmērā no algas vai vairāk. Tas ietver pēcdzemdību, paternitātes un bērna kopšanas atvaļinājumu.

Neraugoties uz bērnu skaita samazināšanos Eiropā, izdevumi pirmsskolas izglītībai un aprūpei ir palielinājušies

Pēdējo desmit gadu laikā bērnu skaits lielākajā daļā Eiropas valstu ir samazinājies. 2023. gadā ES dzīvoja 25 miljoni bērnu, kas jaunāki par sešiem gadiem. Tas nozīmē, ka desmit gadu laikā Eiropā mazo bērnu skaits ir samazinājies par vairāk nekā 2 miljoniem.

Bērni līdz 6 gadu vecumam ES-27, miljonos

Avots: Eurydice, pamatojoties uz Eurostat datiem.

Turklāt iedzīvotāju skaita prognoze liecina, ka šī tendence turpināsies, un līdz 2030. gadam ES-27 dzīvos par 1 miljonu mazāk bērnu pirmsskolas izglītības un aprūpes vecumā nekā 2023. gadā.

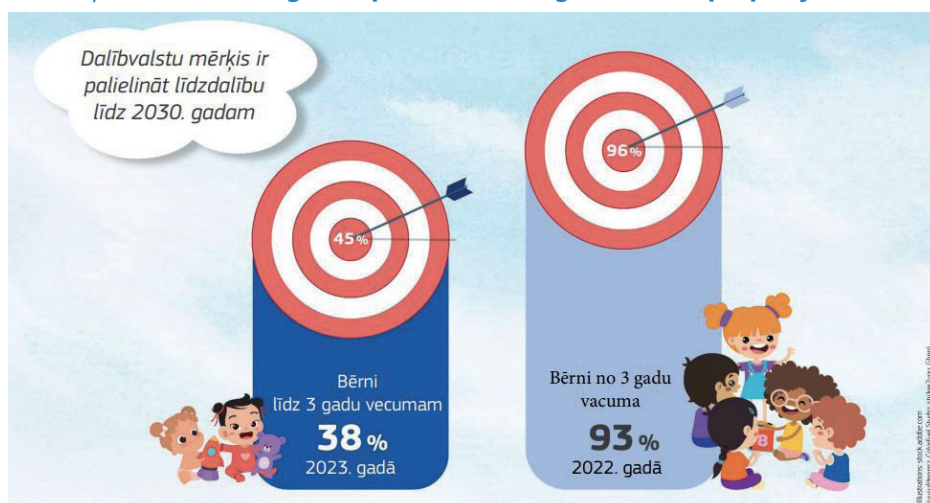
Neraugoties uz bērnu skaita samazināšanos 2013 lielākajā daļā Eiropas valstu, ir vērojams izdevumu pieaugums, kas liecina par to, ka agrīnajai pirmsskolas izglītībai un aprūpei tiek piešķirta arvien lielāka relatīvā nozīme. Eiropas Savienībā vidējie kopējie valsts izdevumi agrīnajai pirmsskolas izglītībai un aprūpei pieauga no 0,67 % no iekšzemes kopprodukta (IKP) 2014. gadā līdz 0,71 % 2021. gadā.

Pēdējo gadu laikā vislielākais APIA finansējuma pieaugums ir vērojams Vācijā, Igaunijā, Latvijā, Lietuvā, Šveicē un Īslandē, katrā no šīm valstīm palielinot valsts izdevumus par 0,20 procentu punktiem vai vairāk laikposmā no 2014. līdz 2021. gadam. Eiropas valstu vidū Zviedrija un Islande iegulda visvairāk līdzekļu agrīnajai pirmsskolas izglītībai un aprūpei, pārsniedzot 1,6 % no to IKP. Turpretī Īrija, Grieķija, Kipra un Turcija 2021. gadā izglītībai un audzināšanai pirmsskolas izglītībā tērēs mazāk nekā 0,30 % no sava IKP.

APIA jābūt pieejamai, sasniedzamai un finansiāli pieņemamai visiem

Desmit dalībvalstis un Norvēģija jau ir sasniegušas un pārsniegušas mērķi, kas paredz, ka 45 % jaunākā vecuma bērnu ir iesaistīti agrīnajā pirmsskolas izglītībā un aprūpē. Dānija

ES mērķi attiecībā uz agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes jomā

Avots: Eurydice, pamatojoties uz Eurostat datiem.

un Nīderlande izceļas ar visaugstāko līdz trīs gadu vecu bērnu iesaistes rādītāju APIA un 2023. gadā sasniedzot 70 % vai pat vairāk. Turpretī Čehijā, Slovākijā un Turcijā pirmsskolas izglītību un aprūpi apmeklē mazāk nekā 5 % jaunāko bērnu.

Deviņās valstīs bērnu vecumā no trim gadiem līdzdalības līmenis pašlaik pārsniedz 96 %: Beļģijā, Dānijā, Spānijā, Francijā, Lietuvā, Portugālē, Zviedrijā, Islandē un Norvēģijā. Viszemākais līdzdalības līmenis ES ir Grieķijā (68,8 %), Rumānijā (74,8 %), Slovākijā (78,6 %) un Bulgārijā (80,4 %).

Tā kā gandrīz katrs ceturtais bērns ES ir pakļauts nabadzības vai sociālās atstumtības riskam, lielākā daļa izglītības sistēmu cenšas atvieglot piekļuvi vispārējai agrīnās pirmsskolas izglītībai un aprūpei bērniem, kuriem ir šķēršļi.

2023. gadā nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto bērnu vecumā līdz 6 gadiem īpatsvars ES bija šāds. 23,5 % (5,6 miljoni bērnu). Citiem vārdiem sakot, gandrīz katrs ceturtais bērns ES saskaras ar daudzām problēmām (piemēram, saistībā ar uzturu, veselības aprūpi un izglītības iespējām), kas var būtiski ietekmēt viņu attīstību un labklājību. ES ir stingri apņēmusies risināt šīs problēmas, izmantojot dažādas politikas iniciatīvas, piemēram, Eiropas bērnu garantiju, mudinot un atbalstot dalībvalstis veikt īpašus pasākumus, lai uzlabotu vienlīdzīgas iespējas agrīnās pirmsskolas izglītībā un aprūpē bērniem no nelabvēlīgām ģimenēm.

Tikai dažas valstis garantē vispārēju piekļuvi bezmaksas agrīnai pirmsskolas izglītībai un aprūpei bērniem no agrīnā vecuma. Tā vietā daudzas valstis ir ieviesušas mērķtiecīgu politiku un pasākumus, lai veicinātu agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes pieejamību bērniem un ģimenēm. Šie pasākumi ir pieejami 33 izglītības sistēmās, jo īpaši nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļautajiem bērniem, bērniem ar īpašām izglītības vajadzībām (SEN) vai bērniem ar invaliditāti, kā arī bērniem, kuriem ir brāļi un māsas APIA vai tajā pašā iestādē.

Mērķtiecīga politika, kas veicina bērnu vecumā no trim gadiem un vecāku bērnu piekļuvi vispārējai agrīnās pirmsskolas izglītībai un aprūpei.

Avots: Eurydice.

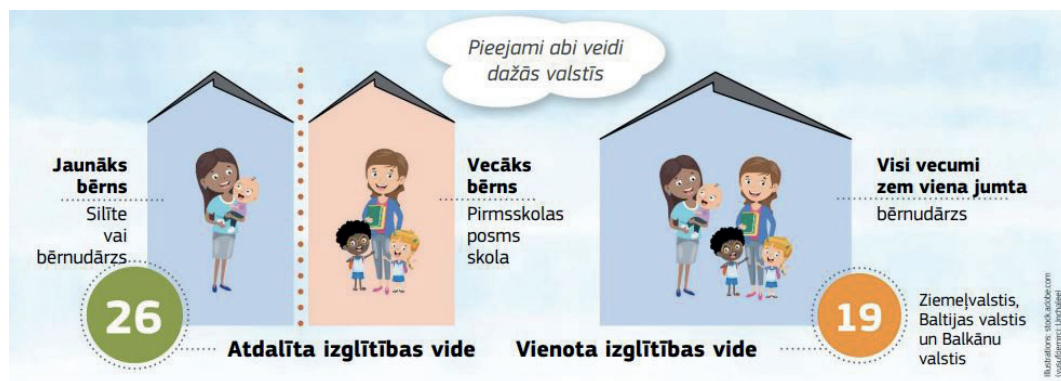
Arvien vairāk Eiropas valstu nodrošina bezmaksas un vispārēji pieejamas vietas pirmsskolas un jauniešu aprūpē bērniem no 3 gadu vecuma. Lai veicinātu bērnu apmeklējumu, jo īpaši to bērnu, kuriem ir šķēršļi, daudzās izglītības sistēmās tiek īstenoti papildu mērķtiecīgi pasākumi. Šīs iniciatīvas ietver īpašu finansējumu, lai uzlabotu pieejamību un infrastruktūru, kas paredzēta bērniem ar speciālām vajadzībām/personām ar invaliditāti, lai tos varētu uzņemt vispārējās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs, papildu personālu, lai atvieglotu migrantu izcelsmes bērnu integrāciju, un samazinātu grupu lielumu, lai veicinātu nabadzības un sociālās atstumtības riskam pakļauto bērnu iekļaušanu.

Atsevišķas agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes ir visizplatītākā struktūra Eiropā, bet pārvaldība ir integrēta.

Lielākajā daļā Eiropas valstu APIA tiek nodrošināta divos atsevišķos veidos atkarībā no bērnu vecuma. Bērni, kas agrīnā vecumā sāk saņemt centra pakalpojumus, pirms pārcelšanās uz izglītības iestādes tipa iestādi, sāk uzturēties bērnu aprūpes tipa iestādē. Parasti pāreja no vienas iestādes uz citu notiek, kad bērni ir aptuveni trīs gadus veci. Ja APIA tiek nodrošināta vienā vienotā iestādē, bērni apmeklē vienu un to pašu iestādi, līdz sasniedz sākumskolas vecumu.

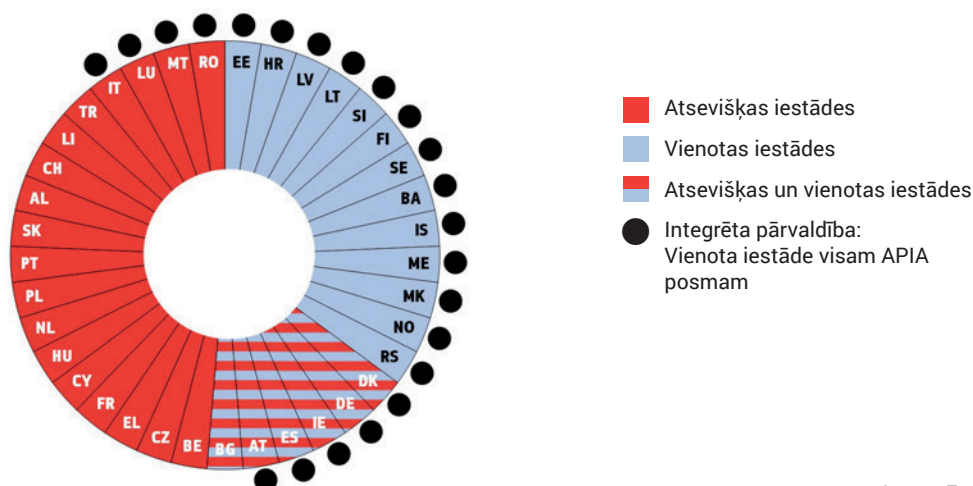
APIA pakalpojumu organizācija un piemērojamie noteikumi lielā mērā ir atkarīgi no to pārvaldības veida. Atbildības par visu APIA posmu uzticēšana vienai ministrijai vai augstākā līmeņa iestādei var palīdzēt veicināt konsekventu politiku un nodrošināt augstākas kvalitātes pakalpojumus.

Agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes centru veidi

Eiropā ir izplatīta gan integrēta, gan dalīta pārvaldība. Tomēr integrēta pārvaldība ar vienu vadošo ministriju dominē visās valstīs, kurās ir vienotas iestādes, un lielākajā daļā valstu, kurās ir jauktas iestādes. Jo īpaši Itālijā, Luksemburgā, Maltā un Rumānijā, kurās ir atsevišķas iestādes, atbildība par APIA nesen ir nodota izglītības ministrijām.

1. attēls: Iestāžu struktūra un pārvaldība, 2024./2025. gads

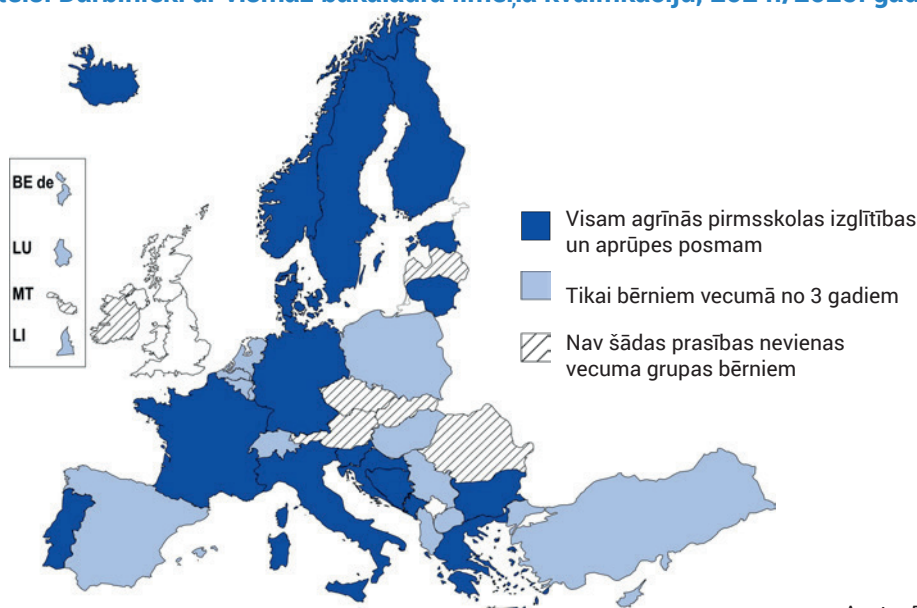

Avots: Eurydice.

Visās izglītības sistēmās personālam nav obligāti jābūt vismaz bakalaura grādam

APIA personālam ir izšķiroša nozīme bērnu attīstības veicināšanā, viņu veselības un vispārējās labklājības nodrošināšanā, kā arī viņu iesaistes ikdienas rutīnas un aktivitāšu veicināšanā. Bērnu pieredzes kvalitāti ietekmē personāla kompetence. Pašlaik mazāk nekā pusē Eiropas izglītības sistēmu ir noteikts, ka vismaz vienam no komandas locekļiem, kas aprūpē bērnu grupu neatkarīgi no vecuma, jābūt ar augstāko izglītību (vismaz bakalaura līmenī). Vēl trešdaļā izglītības sistēmu augsts kvalifikācijas līmenis tiek uzskatīts par būtisku agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes otrajā posmā (pirmsskolas izglītība), bet ne pirmajā posmā (bērnu aprūpe vai agrīnā pirmsskolas izglītības attīstība). Septiņās Eiropas valstīs (Čehijā, Īrijā, Latvijā, Maltā, Austrijā, Rumānijā un Slovākijā) minimālais kvalifikācijas līmenis, kas nepieciešams, lai strādātu par galveno speciālistu visā agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes posmā ar jebkuru vecuma grupu, ir zemāks par bakalaura līmeni.

2. attēls: Darbinieki ar vismaz bakalaura līmeņa kvalifikāciju, 2024./2025. gads

Avots: Eurydice.

Plašsaziņas līdzekļos, politikas dokumentos un pētījumos bieži tiek uzsvērts jautājums par zemiem ienākumiem agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes nozarē. Lai gan parasti tiek ziņots par personālu, kas strādā ar jaunākiem bērniem, salīdzināmu starptautisku datu par šo konkrēto grupu trūkst. Tomēr ir pieejama informācija par pirmsskolas skolotājiem, kas strādā ar vecākiem bērniem.

Pirmsskolas un sākumskolas skolotāji parasti saņem vienādu sākuma algu par vienādu kvalifikācijas līmeni

Avots: Eurydice.

Divās trešdaļās Eiropas izglītības sistēmu pirmsskolas un sākumskolas skolotājiem ir nepieciešams vienāds minimālais kvalifikācijas līmenis. Lielākajā daļā šo izglītības sistēmu likumā noteiktā minimālā sākuma alga ir vienāda. Tomēr dažās valstīs (Dānijā, Albānijā, Bosnijā un Hercegovinā, Šveicē un Ziemeļmaķedonijā) pirmsskolas skolotājiem algas ir zemākas nekā sākumskolas skolotājiem, lai gan minimālais kvalifikācijas līmenis ir vienāds.

Nemot vērā dzīves līmeni, pirmsskolas skolotāji saņem visaugstāko sākuma algu Luksemburgā un Šveicē. Turpretī Latvijā, Slovēnijā, Albānijā, Bosnijā un Hercegovinā, Bosnijā un Hercegovinā un Serbijā sākuma alga ir viszemākā.

Ceturtajā daļā Eiropas izglītības sistēmu nav valsts mācību programmas pedagoģiskajam darbam ar maziem bērniem

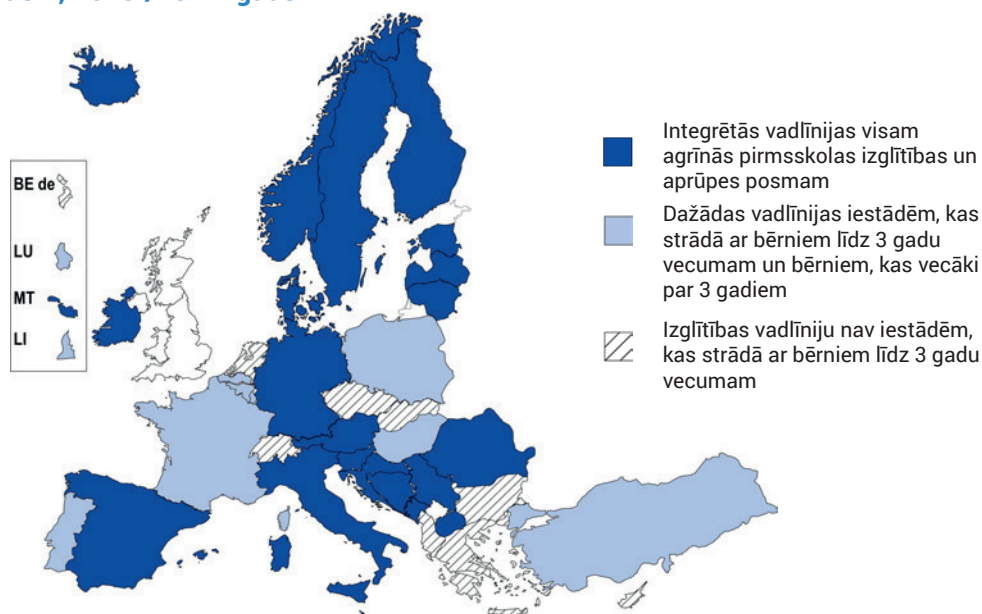
Šobrīd ir plaši atzīts, ka agrīnā pirmsskolas izglītība un aprūpe ir bērnu mācīšanās un attīstības pamats⁽³⁾. Visas Eiropas izglītības sistēmas ir izdevušas oficiālas vadlīnijas, lai nodrošinātu, ka pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs tiek sniegta izglītības saturs. Šo vadlīniju saturs ir atšķirīgs, bet parasti tajās ir ietverti attīstības vai mācību mērķi, pedagoģiskie principi un dažkārt arī ieteicamie mācību pasākumi.

Tomēr vēl ir jāpanāk progress, lai izstrādātu izglītības vadlīnijas agrīnā vecuma bērniem. Ceturtajā daļā izglītības sistēmu mācību programmas ir paredzētas tikai iestādēm, kas strādā ar bērniem vecumā no 3 gadiem. Šādos gadījumos APIA pārvaldība ir pakļauta divām dažādām iestādēm atkarībā no vecuma grupām, un dominē sadalījums starp uz aprūpi orientētu piedāvājumu jaunākiem bērniem un pirmsskolas izglītību bērniem no aptuveni 3 gadu vecuma. Šajās sistēmās jaunākiem bērniem paredzētā sistēma galvenokārt attiecas uz normām, kas saistītas ar veselību, drošību un personālu, nevis uz izglītības aspektiem.

Savukārt astoņas citas izglītības sistēmas ar dalītu pārraudzību ir izstrādājušas izglītības vadlīnijas visam vecuma posmam, dažās valstīs pavisam nesen (piemēram, Polijā un Portugālē).

⁽³⁾ Padomes 2019. gada 22. maija ieteikums. Skatīt zemsvītras piezīmi (1)

3. attēls: Augstākā līmeņa izglītības vadlīnijas pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēm, 2023./2024. gads

Avots: Eurydice.

Šajos gadījumos jau no agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes sākuma tiek uzsvērts izglītojošais komponents, taču uz jaunāku un vecāku bērnu aprūpes iestādēm attiecas atšķirīgi regulējumi. Lai gan abām vecuma grupām ir izstrādātas izglītības vadlīnijas, joprojām ir ļoti svarīgi saskaņot šos vadības dokumentus un nodrošināt, ka pāreja no viena veida iestādes uz cita veida iestādi tiek pienācīgi atbalstīta.

Turpretī 21 izglītības sistēmā ir integrētas izglītības vadlīnijas, kurās izglītības mērķi un saturs ir noteikti visam pirmsskolas un agrīnās pirmsskolas izglītības periodam. Tās visas ir izglītības sistēmas, kurās par visu APIA posmu atbild viena iestāde.

Lielākajā daļā izglītības sistēmu ilgtspējības izglītība sākas jau agrīnā pirmsskolas izglītības un aprūpes posmā

Lielākā daļa izglītības sistēmu uzsver vides apziņas un ilgtspējīgas uzvedības veicināšanu jaunos audzēkņos, iekļaujot divas ilgtspējības kompetences saskaņā ar ES līmeņa kompetenču sistēmu šajā jomā⁽⁴⁾: ilgtspējas vērtēšana un dabas aizsardzības veicināšana. Savukārt adaptācijas prasme, kas vērsta uz videi draudzīgas uzvedības, piemēram, otrreizējas pārstrādes, apzināšanu un veicināšanu, ir mazāk izplatīta pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāžu izglītības vadlīnijās. Turklāt ilgtspējības izglītības joma dažādās izglītības sistēmās ievērojami atšķiras gan dziļuma, gan detalizācijas pakāpes ziņā. Piemēram, dabas kompetences veicināšana var svārstīties no īsa apgalvojuma, piemēram, "saskarsme ar dabu ļauj bērniem to iepazīt, cienīt un mīlēt", līdz daudz plašākiem mācību rezultātiem un pieredzei, tostarp izpratnei par cilvēka darbības ietekmi uz dabu, dzīvnieku vai dārzkopības novērošanai.

⁽⁴⁾ Eiropas Komisijas sistēma GreenComp (Eiropas Komisija: Kopīgais pētniecības centrs un citi, 2022).

Ilgspējas izglītība agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs

Avots: Eurydice.

Ilgspējības izglītība bieži vien ir integrēta tematiskajās jomās, kas saistītas ar dabaszinātnēm, pasaules izziņu un vides zināšanām. Dažas valstis ilgspējību uzskata par vienu no galvenajām mācību jomām vai starppriekšmetu tēmu: Dānija, Vācija, Kipra, Somija, Islande un Norvēģija. Turpretī Īrijā, Horvātijā, Nīderlandē, Albānijā, Bosnijā un Hercegovinā ilgspējas jautājumi augstākā līmeņa izglītības vadlīnijās netiek risināti vai arī nav obligāta mācību joma.

Ilgspējības izglītība bieži vien sākas jau agrīnā vecumā, jo tā ir ierasta prakse valstīs, kurās ir integrētas izglītības sistēmas visam agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes periodam. Tomēr dažas valstis, kurās ir atsevišķas vadlīnijas jaunākiem un vecākiem bērniem, iekļauj dažas atsauces uz ilgspēju arī vadlīnijās, kas attiecas uz iestādēm, kurās audzina bērnus līdz 3 gadu vecumam: Francija, Luksemburga, Ungārija un Portugāle. Turpretī dažās citās valstīs, kurās agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēmas ir sadalītas (piemēram, Beļģijā, Polijā un Lihtenšteinā), ilgspēja ir aplūkota tikai pirmsskolas izglītības pamatnostādnēs.

Lielākajā daļā valstu APIA ir iekļautas digitālās prasmes

Lai gan digitālā izglītība ir viena no galvenajām prioritātēm Eiropā visos izglītības līmeņos⁽⁵⁾, Eiropas valstis ir uzsvērušas, ka agrīnās pirmsskolas un sākumskolas izglītības un apmācības laikā, izmantojot vecumposmam atbilstošas metodes⁽⁶⁾, ir jāpanāk, lai mazi bērni labāk izprastu digitālās pasaules riskus un iespējas. Lielākā daļa izglītības sistēmu savās augstākā līmeņa izglītības vadlīnijās pirmsskolas un agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes jomā ir izklāstījušas attīstāmās digitālās kompetences, kas atbilst ES līmeņa kompetenču sistēmai šajā jomā⁽⁷⁾. Visbiežāk tiek minētas divas kompetences: "informācijas un datu lietotprasmē" un "digitālā satura veidošana", kam seko "komunikācija un sadarbība", "drošība" un "problēmu risināšana".

⁽⁵⁾ Komisijas paziņojums - Digitālās izglītības rīcības plāns 2021.–2027. gadam: izglītības un apmācības pielāgošana digitālajam laikmetam (COM(2020) 624 galīgā redakcija), https://ec.europa.eu/education/education-in-the-eu/digital-education-action-plan_en.

⁽⁶⁾ Padomes 2023. gada 23. novembra ieteikums par digitālo prasmju un kompetenču nodrošināšanas uzlabošanu izglītībā un aprūpē (OV C, C/2024/1030, 23.1.2024.), ELI: <http://data.europa.eu/eli/C/2024/1030/oj>.

⁽⁷⁾ DigComp 2.1 satvars (Eiropas Komisija: Kopīgais pētniecības centrs u. c., 2017).

Digitālā izglītība agrīnās pirmsskolas izglītībā un aprūpē

Avots: Eurydice.

Desmit izglītības sistēmas ir noteikušas ierobežojumus digitālo tehnoloģiju ieviešanai agrīnā pirmsskolas un jaunākā vecuma bērnu aprūpē, atbalstot piesardzīgu un mērenu lietošanu un dodot priekšroku no tīkla atslēgtām darbībām un sociālai mijiedarbībai, lai veidotu digitālās prasmes. Turklāt tādas valstis kā Dānija un Zviedrija veic pasākumus, lai vēl vairāk ierobežotu digitālo tehnoloģiju izmantošanu agrīnā pirmsskolas izglītībā un aprūpē, pārskatot tiesību aktus un citus vadības dokumentus.

Lai atvieglotu pāreju no pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes uz pamatzglītību, ir ieteikts vairāk pasākumu nekā starp pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēm

Mazam bērnam jebkura pāreja – no mājas vai mājas aprūpes iestādes uz centru, no vienas iestādes uz citu vai no agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes uz skolu – ir nozīmīgs solis, kuram viņš ir rūpīgi jāsagatavo, lai nodrošinātu vienmērīgu pāreju. Augstākā līmeņa izglītības iestādes var ieteikt noteiktus pasākumus, lai atvieglotu šīs pārmaiņas.

Valstīs, kurās ir atsevišķas agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes jaunākiem un vecākiem bērniem, daži bērni aptuveni trīs gadu vecumā var nākties pāriet no bērnu aprūpes iestādes uz izglītības iestādi.

Ieteikumi par to, kā risināt šīs pārmaiņas, ir sniegti 14 izglītības sistēmās, kurās notiek strukturāla pāreja. Tie var ietvert jaunās iestādes apmeklējumu, pakāpenisku laika pavadīšanas palielināšanu jaunajā iestādē vai vecāku mudināšanu pavadīt kādu laiku kopā ar bērniem jaunajā iestādē pirmajās dienās. Tomēr 10 izglītības sistēmās, kurās ir sadalītas izglītības iestādes, nav nekādu augstākā līmeņa ieteikumu par to, kā palīdzēt bērniem un viņu ģimenēm šādu pārmaiņu gadījumā.

Pāreja no agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes uz pamatzglītību arī var būt sarežģīta, jo abas vides var būt fiziski un pedagoģiski ļoti atšķirīgas. Ieteikumi par to, kā atvieglot šo pāreju, ir sniegti 27 izglītības sistēmās. Tie galvenokārt ietver pasākumus sadarbībai starp pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēm un pamatzglītības iestādēm un personālu, kā arī tikšanās un pieredzes apmaiņu ar vecākiem par viņu lomu pārejas posmā.

Kritēriji uzņemšanai pamatzglītībā

Avots: Eurydice.

Eiropā bērni parasti sāk obligāto pamatzglītību 6 gadu vecumā. Septiņās izglītības sistēmās (Īrijā, Spānijā, Francijā, Lietuvā, Maltā, Albānijā, Bosnijā un Hercegovinā) oficiālā vecuma sasniegšana ir vienīgais nosacījums uzņemšanai pamatskolā, un atlikšana nav iespējama. Visās pārējās Eiropas izglītības sistēmās var piemērot papildu kritērijus, un, ja bērns neatbilst nepieciešamajiem nosacījumiem, uzņemšanu var atlikt. Lēmums parasti tiek pieņemts, pamatojoties uz bērna brieduma līmeņa vai gatavības skolai novērtējumu, kurā piedalās vecāki, audzinātāji/skolotāji un citi eksperti, piemēram, pediatri vai psihologi.

Pirmsskolas posmā biežāk tiek veikts pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāžu visaptverošs ārējs novērtējums

Trešā daļa Eiropas izglītības sistēmu veic visaptverošu ārējo novērtēšanu visā pirmsskolas izglītības un aprūpes posmā. Šajos novērtējumos tiek vērtēta gan strukturālā kvalitāte, piemēram, atbilstība veselības un drošības normām, gan procesa kvalitāte, piemēram, personāla un bērnu mijiedarbība, lai veicinātu bērnu labklājību un attīstību. Tas attiecas uz dažādām izglītības sistēmām, kurās APIA pārvaldība ir vienas ministrijas pārziņā.

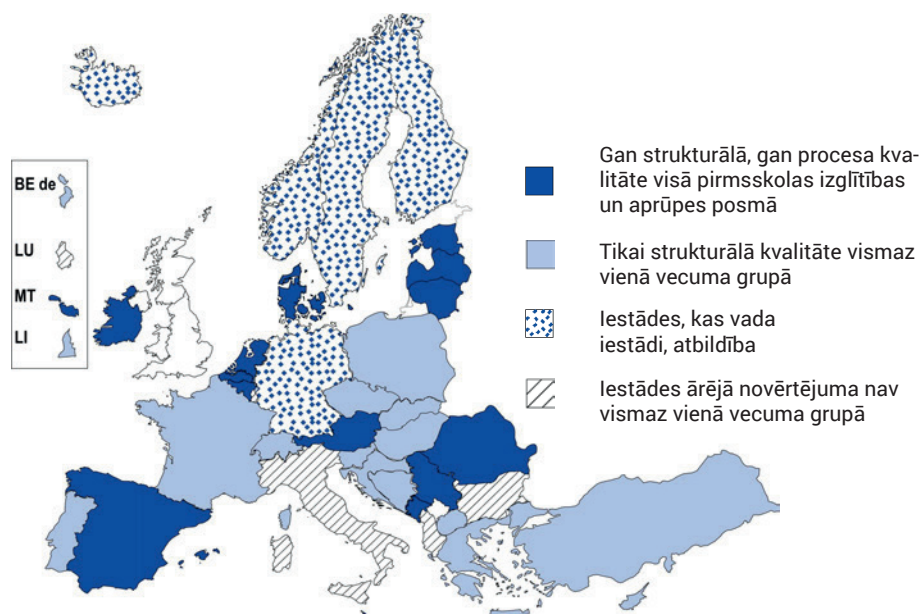
Turpretī lielākajā daļā valstu, kur pārvaldība ir sadalīta divās iestādēs atkarībā no vecuma grupas, visaptveroši novērtējumi ir veltīti pirmsskolas izglītības iestādēm, bet jaunāku bērnu iestādes tiek vērtētas pēc normatīvo prasību izpildes. Šāda situācija bieži rodas tāpēc, ka jaunākiem bērniem nav APIA mācību programmu vai arī izglītības vadlīnijas šim vecuma posmam ir ieviestas tikai nesen.

Interesanti, ka dažas izglītības sistēmas ar integrētu pārvaldību (Vācija, Somija, Zviedrija, Islande un Norvēģija) ir pieņēmušas decentralizētu pieeju visā pirmsskolas izglītības un aprūpes posmā. Novērtēšanas un uzraudzības pienākumu deleģēšana izglītības iestāžu pakalpojumu sniedzējiem (piemēram, vietējām iestādēm, nevalstiskām organizācijām vai citām privātām struktūrām) tuvina šos procesus vietējām vajadzībām, bet arī dažādo pieejas un apgrūtina to analīzi.

Pārējās valstīs vai nu ārējā novērtēšana koncentrējas tikai uz normu ievērošanu, vai arī nav nekādu noteikumu par šo jautājumu.

Dažas izglītības sistēmas, kurās nesen veiktas reformas, atšķiras no šī modeļa. Piemēram, Beļģija (franču kopiena) un Rumānija tikko ir paplašinājušas vērtēšanas jomu, iekļaujot arī procesa kvalitāti jaunākā vecuma bērniem.

4.attēls: Pirmsskolas un agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāžu ārējā novērtējuma galvenie virzieni, 2023./2024. gads

Avots: Eurydice.

Noteikumi par iekšējo novērtēšanu ir saistīti arī ar APIA pārvaldību. Lielākajā daļā valstu, kurās ir viena vadošā iestāde, ir noteikumi par iekšējo novērtēšanu, kas ir konsekventi visā APIA posmā. Tomēr vairākās izglītības sistēmās ar dalītu vadību prasības par iekšējo novērtēšanu ir mazāk stingras attiecībā uz iestādēm, kas nodarbina jaunākus bērnus. Iekšējā novērtēšana nav reglamentēta vai ir tikai ieteicama visā pirmsskolas izglītības un aprūpes periodā Itālijā, Kiprā, Albānijā, Bosnijā un Hercegovinā, Ziemeļmaķedonijā un Turcijā. Austrijā kārtība ir noteikta federālās zemes līmenī.

Sistēmas integrācija kā APIA kvalitātes rādītājs

APIA kvalitātes novērtēšana ir sarežģīta, jo tā ietver vairākas dimensijas, kuras nevar vienkārši izmērīt. Lai novērtētu APIA sistēmu kvalitāti, četri galvenie raksturlielumi ir apvienoti vienā visaptverošā pārskatā. Visaugstāko punktu skaitu saņem sistēmas ar pilnībā integrētu politiku, savukārt mazāk punktu tiek piešķirts, ja atsevišķas bērnu grupas ir izslēgtas vai ja noteikumi atšķiras atkarībā no vecuma grupas.

5.attēls: APIA politikas integrācijas dimensijas

Integrēta pārvaldība	1: Viena un tā pati ministrija vai augstākā līmeņa iestāde, kas atbild par visu APIA. 0: Dažādas atbildīgās ministrijas
Piekļuve: vieta ir garantēta	3: No agrīna vecuma (6–18 mēneši) 2: No 3 gadu vecuma 1: Pēdējo 1–2 gadu APIA 0: nav garantētas vietas
Personāls ar vismaz bakalaura grādu	2: Visam APIA posmam 1: Darbam ar bērniem, kas vecāki par 3 gadiem 0: Nepieciešama kvalifikācija, kas ir zemāka par bakalaura grādu.
Izglītības vadlīnijas	2: Integrēta sistēma visam agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes posmam 1: Dažādas mācību programmas iestādēm, kas strādā ar jaunākiem un vecākiem bērniem 0: Nav mācību programmas pirmsskolas un agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes pirmajam posmam.

Avots: Eurydice.

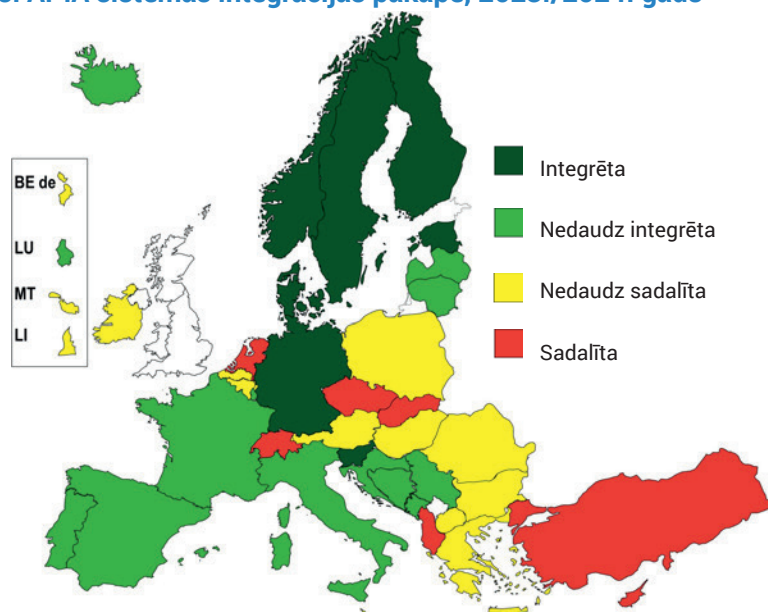
6. attēlā redzams, ka katra Eiropas valsts ir izvietota nepārtrauktā secībā, sākot no integrētas līdz daļētai agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēmai. Šī analīze atklāj atšķirīgo APIA vidi, ar kādu saskaras bērni Eiropā. Tikai septiņās Eiropas valstīs ir pilnībā integrētas APIA sistēmas. Dānija, Vācija, Igaunija, Slovēnija, Somija, Zviedrija un Norvēģija ir vienīgās valstis, kas atbilst visām četrām kvalitātes dimensijām: integrēta pārvaldība vienas vadošās iestādes vadībā; tiesības uz vietu no agrīna vecuma katram bērnam; ar katru bērnu grupu strādā personāls, kam ir bakalaura grāds izglītībā; un konsekventas izglītības vadlīnijas visā agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes posmā.

Tipiski sadalītās agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēmās lielākajā daļā reģionu ir vērojams dalījums starp bērnu aprūpi un agrīno izglītību. Čehijā, Kiprā, Nīderlandē, Slovākijā, Albānijā, Kiprā un Šveicē par agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi jaunākiem un vecākiem bērniem atbild dažādas ministrijas, augsti kvalificēts personāls tiek prasīts tikai pirmsskolas posmā (vai arī visā agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes posmā ir noteiktas zemas prasības), jaunākiem bērniem nav augstākā līmeņa vadlīniju. Šajās valstīs netiek garantēta vieta jau no agrīna vecuma, un tajās ir ievērojams APIA trūkums.

Visās pārējās Eiropas valstīs ir viens vai vairāki aspekti, kas jāuzlabo.

Pēdējo 10 gadu laikā veiktās reformas liecina, ka Eiropas valstis ir ieguldījušas daudz pūļu, lai paplašinātu tiesisko regulējumu, kas nodrošina piekļuvi agrīnās pirmsskolas izglītībai un aprūpei. Atspoguļojot mērķus, kas vērsti uz sagatavošanu skolai, viena trešdaļa ES dalībvalstu nesen ieviesa pienākumu apmeklēt pirmsskolas izglītības un aprūpes pēdējo(-os) gadu(-us), un vairākas plāno šādas reformas tuvākajā nākotnē.

6. attēls: APIA sistēmas integrācijas pakāpe, 2023./2024. gads

Avots: Eurydice.

Paskaidrojums

Integrēta = visi četri kritēriji (8 punkti); nedaudz integrēta = 5 vai 6 punkti; nedaudz sadalīta = 3 vai 4 punkti; sadalīta = mazāk nekā 3 punkti. Punktu sadalījums pa dimensijām ir pieejams A pielikumā.

Agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēmās aizvien biežāk tiek iekļauti mācību komponenti jau no agrīna vecuma. Pēdējo desmit gadu laikā Beļģijā (flāmu kopienā), Francijā, Itālijā, Luksemburgā, Polijā, Portugālē un Lihtenšteinā ir ieviestas izglītības pamatnostādnes agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēm, kurās mācās mazāki bērni.

Ir notikušas dažas reformas, kurās integrēta pārvaldība. Itālijā, Luksemburgā, Maltā un Rumānijā atbildība par pakalpojumiem jaunākiem bērniem tika nodota izglītības ministrijām, lai nodrošinātu lielāku politikas saskaņotību. Dažās valstīs atbildība par bērnu pieskatīšanas pakalpojumiem tiek nodota tai pašai iestādei, kas atbild par agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumiem centros.

Tomēr joprojām ir vajadzīgi ievērojami ieguldījumi, lai paaugstinātu minimālās kvalifikācijas prasības pirmsskolas un jauniešu aprūpes personālam. Nozīmīgas reformas, kuru mērķis ir uzlabot personāla kvalifikāciju, ir ieviestas tikai Itālijā un Somijā.

*

Eiropas izglītības sistēmas meklē veidus, kā uzlabot APIA pieejamību un kvalitāti visiem bērniem. Šajā ziņojumā "Galvenie dati par agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi Eiropā" ir uzsvērti daži jau sasniegtie panākumi valstīs un virzība citās valstīs. Tas piedāvā detalizētus pierādījumus un daudzveidīgus politikas piemērus no visdažādākajām Eiropas valstīm attiecībā uz galvenajiem APIA aspektiem – pārvaldību un finansējumu, pieejamību, personālu, izglītības vadlīnijām, kā arī novērtēšanu un uzraudzību. Tādējādi tas sniedz stabilu pamatu turpmākai politikas veidošanai un pētniecībai.

Ievads

Agrīnā pirmsskolas izglītība un aprūpe (APIA) ir vairāku svarīgu ES politikas jomu krustpunkts. Tā tiek uzskatīta par bērnu tiesībām un mūžizglītības pamatu, kā arī par līdzekli sieviešu līdzdalības darba tirgū veicināšanai un nevienlīdzības mazināšanai.

ES līderi ir noteikuši, ka APIA ir viena no Eiropas pilsoņu galvenajām sociālajām tiesībām. Viens no Eiropas sociālo tiesību pīlāra 20 pamatprincipiem nosaka, ka “bērniem ir tiesības uz kvalitatīvu un pieejamu agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi”⁽¹⁾. Turklāt tajā uzsvērts, ka “bērniem no nelabvēlīgas vides ir tiesības uz īpašiem pasākumiem, lai uzlabotu vienlīdzīgas iespējas”. Lai gan daudzās valstīs tas joprojām ir tikai vēlme, šī iestāžu deklarācija deva impulsu ES kvalitātes sistēmas izveidei agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes jomā un Eiropas bērnu garantijai.

Padomes 2019. gada maijā pieņemtajā ieteikumā par kvalitatīvām agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēmām⁽²⁾ ir konsolidēta kvalitatīvas APIA koncepcija, kas aptver piecas būtiskas dimensijas: piekļuvi, darbaspēku, mācību programmu, uzraudzību un novērtēšanu, kā arī pārvaldību un finansējumu. Šis modelis ir šī ziņojuma struktūras pamatā.

Trešais izdevums “Galvenie dati par agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi Eiropā” ir balstīts uz 2014. un 2019. gada izdevumiem. Tajā sniegta politikas sasniegumu analīze pēdējās desmitgades laikā un ieviesti jauni rādītāji, lai ņemtu vērā politikas tendences, kas parādījušās kopš otrā izdevuma.

Eiropas izglītības telpas mērķis attiecībā uz agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi ir atjaunināts 2030. gadam, un tajā arī turpmāk galvenā uzmanība tiek pievērsta piekļuves paplašināšanai, palielinot mērķa procentuālo daļu⁽³⁾: līdz 2030. gadam vismaz 96 % bērnu vecumā no 3 gadiem līdz vecumam, kad jāsāk obligātā pamatzglītība, būtu jāpiedalās agrīnās pirmsskolas izglītībā un aprūpē.

2021. gadā ar Padomes ieteikumu tika izveidota Eiropas bērnu garantija⁽⁴⁾. Tās mērķis ir novērst un apkarot sociālo atstumtību, garantējot, ka bērniem, kam nepieciešama palīdzība, ir efektīva piekļuve galveno pakalpojumu kopumam, tostarp bezmaksas pirmsskolas izglītībai un aprūpei un vismaz vienai veselīgai maltītei dienā skolā.

Citas svarīgas politikas norises, kas notikušas kopš iepriekšējā izdevuma “Pamatdati par agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi Eiropā” publicēšanas, ir Eiropas aprūpes stratēģijas pieņemšana⁽⁵⁾ un tai sekojošā “Barselonas mērķu” pārskatīšana 2022. gadā. Pārskatītie mērķi

⁽¹⁾ Iestāžu proklamēšana par Eiropas sociālo tiesību pīlāru (OV C 428, 13.12.2017., 9. lpp.). Eiropas Parlaments, Padome un Komisija to parakstīja 2017. gada 17. novembrī Ģēteborgā, Zviedrijā.

⁽²⁾ Padomes 2019. gada 22. maija ieteikums par augstas kvalitātes agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēmām (OV C 189, 5.6.2019., 4. lpp.), https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2019.189.01.0004.01.ENG&toc=OJ:C:2019:189:TOC.

⁽³⁾ Padomes rezolūcija par stratēģisko satvaru Eiropas sadarbībai izglītības un apmācības jomā ceļā uz Eiropas izglītības telpu un pēc tās izveides (2021-2030) (OV C 66, 26.2.2021., 1. lpp.), [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32021G0226\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32021G0226(01)).

⁽⁴⁾ Padomes 2021. gada 14. jūnija ieteikums (ES) 2021/1004, ar ko izveido Eiropas bērnu garantiju (OV L 223, 22.6.2021., 14. lpp.), <http://data.europa.eu/eli/reco/2021/1004/oj>.

⁽⁵⁾ Eiropas Komisija (2022), Komisijas paziņojums par Eiropas aprūpes stratēģiju (COM(2022) 440 galīgā redakcija).

⁽⁶⁾ Padomes 2022. gada 8. decembra ieteikums par agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi: Barselonas mērķi 2030. gadam (OV C 484, 20.12.2022., 1. lpp.), [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022H1220\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022H1220(01)).

2030. gadam⁽⁶⁾ ir panākt, lai vismaz 45 % bērnu vecumā līdz 3 gadiem būtu iesaistīti agrīnā pirmsskolas izglītībā un aprūpē⁽⁷⁾. Šie mērķi atkārto Eiropas izglītības telpas mērķi attiecībā uz vecākiem bērniem (96 %) un uzsver, cik svarīgi ir nodrošināt pieejamu, cenas ziņā pieņemamu un kvalitatīvu APIA.

Šī jaunā izdevuma mērķis ir iesaistīties šajos procesos, sniedzot būtiskus rādītājus par pašreizējām APIA struktūrām un noteikumiem visā Eiropā. Tas atbalsta uz pierādījumiem balstītas iniciatīvas un uz informāciju balstītas politikas izstrādi, kas atbilst mainīgajām vajadzībām agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes jomā.

Pārskats

APIA ietver izglītības vai attīstības programmas, kā arī bērnu aprūpes pakalpojumus bērniem no dzimšanas līdz obligātās pamatizglītības uzsākšanai.

Ziņojumā izmantotā definīcija attiecas ne tikai uz izglītības programmām, kas klasificētas kā Starptautiskās standarta izglītības klasifikācijas (ISCED) 0. līmenis (pirmsskolas izglītība). Tā ietver visus reģistrētos agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumus, uz kuriem attiecas valsts (augstākā līmeņa) noteikumi, ne tikai tos, kuriem ir skaidri definēts izglītības komponents.

Ziņojums aptver valsts regulētus agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumus centros un mājās. Ir ietverts valsts, privātais un brīvprātīgais sektors. Tomēr galvenā uzmanība ir pievērsta noteikumiem valsts un valsts subsidētajos sektoros.

APIA pakalpojumi, kas tiek sniegti centrā (pazīstami arī kā bērnudārzi, silītes, bērnudārzi, dienas aprūpes centri, pirmsskolas izglītības iestādes vai pirmsskolas izglītības iestādes), ir definēti kā APIA pakalpojumi, kas tiek sniegti īpašās telpās, kuras galvenokārt paredzētas mazu bērnu aprūpei un izglītošanai. Šīs iestādes var būt atsevišķas ēkas vai daļa no lielākām iestādēm, piemēram, skolām vai kopienas centriem. APIA centros parasti darbojas grupās, kurās apmācīti darbinieki uzrauga un vada bērnu nodarbības.

Šajā ziņojumā pirmsskolas izglītība un aprūpe mājās (saukta arī par bērnu pieskatīšanas pakalpojumu vai ģimenes dienas aprūpi) ir definēta kā valsts regulēta pirmsskolas izglītība un aprūpe, ko sniedz pakalpojuma sniedzēja mājās vai līdzīgā vietā. Mājsaimniecībā balstītu agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi mājās parasti nodrošina viens aprūpētājs nelielai grupai. Dažkārt divas vai trīs aukles sniedz pakalpojumus kopā.

Ziņojumā galvenā uzmanība ir pievērsta "pamatnodrošinājumam" jeb visbiežāk sastopamajiem APIA veidiem, kas tiek sniegti dienas galvenajā daļā. Ziņojumā nav aplūkoti:

- pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumi, kas tiek sniegti ārpus parastā darba laika (piemēram, brokastu klubi, ārpusskolas nodarbības vai brīvdienų nometnes);
- pirmsskolas izglītība un aprūpe, ko sniedz slimnīcās, bērnunamos vai citās šādās iestādēs;
- specializētas iestādes bērniem ar īpašām izglītības vajadzībām vai bērniem ar invaliditāti;
- izmēģinājuma, eksperimentālā vai pagaidu APIA nodrošināšana;
- "atklātie" agrīnās pirmsskolas izglītības pakalpojumi, kas tiek organizēti ģimenēm un kuros ir obligāti jāpieņem vecākiem (piemēram, rotaļu grupas, vecāku un bērnu centri

⁽⁷⁾ Dažās dalībvalstīs ir noteikti īpaši mērķi. Plašāka informācija ir sniegta B nodaļā "Piekļuve" III iedaļā "Līdzdalība".

vai darbnīcas);

- individuāla aprūpe, kas notiek bērna dzīvesvietā (piemēram, aukles un auklītes, kas dzīvo vai iziet no mājām, radnieku aprūpe).

Ziņojumā aplūkotas 37 Eiropas valstis, kas aptver 39 dažādas izglītības sistēmas: 27 ES dalībvalstis un Albānija, Bosnija un Hercegovina, Šveice, Islande, Lihtenšteina, Melnkalne, Ziemeļmaķedonija, Norvēģija, Serbija, Norvēģija, Serbija un Turcija. Beļģiju pārstāv trīs izglītības sistēmas: flāmu, franču un vācu valodā runājošo kopienas.

Saturs un struktūra

Ziņojuma struktūru veido divas galvenās sadaļas: 1) starptautisks salīdzinājums, kas sniedz plašu priekšstatu par Eiropas agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēmu, un 2) valstu sistēmu informācijas lapas, kurās sniegti būtiskākie dati par atsevišķu valstu agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēmām un kuras var kalpot par ērtu atsauces punktu. Šāda struktūra nodrošina visaptverošu izpratni gan par plašākām tendencēm, gan specifiskām niansēm agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes jomā visā Eiropā.

I DAĻA. STARPTAUTISKS SALĪDZINĀJUMS

A sadaļa. Vispārējā pārvaldība un finansēšana

Nodaļā par pārvaldību ir izklāstīti galvenie APIA sistēmu strukturālie elementi Eiropā. Tajā aprakstīts, kā tiek nodrošināta agrīnā pirmsskolas izglītība un aprūpe centros – vai nu vienotā vidē, vai divās no vecuma atkarīgās vidēs. Tajā arī izklāstīts, cik lielā mērā ir pieejami pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumi mājās vai bērnu pieskatīšanas pakalpojumi. Nodaļā aplūkoti APIA pārvaldības un finansēšanas mehānismi, kas pamatoti ar jaunākajiem datiem par faktiskajiem izdevumiem APIA. Visbeidzot, nodaļā sniegts ieskats par valdības neatkarīgā privātā sektora nozīmi plašākā APIA kontekstā.

B sadaļa. Pieejamība

Piekluve un cenu pieejamība ir šīs nodaļas pirmās sadaļas galvenās tēmas. Nodaļa sākas ar galvenā pasākuma aprakstu: vietas garantija, vecums, kurā visiem bērniem tiek nodrošināta vieta agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādē. Rādītājs, kas raksturo APIA trūkumu, liecina, ka lielākajā daļā Eiropas valstu ģimenēm ir ilgstošs periods bez labi apmaksāta bērna kopšanas atvaļinājuma un bez garantētas vietas APIA. Turpinājumā nodaļā analizēta bērnu un viņu ģimeņu bezmaksas pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumu pieejamība un maksas līmenis. Kopsavilkuma rādītājs parāda pieprasījumu pēc pirmsskolas izglītības un aprūpes vietām un to piedāvājumu trīs posmos: agrīnā vecumā, aptuveni 3 gadu vecumā un pēdējā pirmsskolas izglītības un aprūpes gada laikā.

Ziņojumā ir īpaša sadaļa par iekļaušanu, kurā izcelti mērķtiecīgi pasākumi, ko valstis īsteno, ja vispārējie noteikumi nav pietiekami, lai nodrošinātu pieejamu un finansiāli izdevīgu APIA visneaizsargātākajiem bērniem. Šajā iedaļā aplūkoti prioritārās uzņemšanas kritēriji, maksas samazinājumi un stratēģijas, lai novērstu šķēršļus, kas kavē konkrētas grupas, tostarp bērnus ar īpašām izglītības vajadzībām vai ar invaliditāti un bērnus no migrantu ģimenēm, veicinot vienlīdzīgu piekļuvi agrīnai pirmsskolas izglītībai un aprūpei visā Eiropā.

Nobeiguma iedaļa par līdzdalību ir balstīta uz Eurostat datiem. Tajā izceltas valstis, kuras ir veiksmīgi sasniegušas Eiropas mērķus attiecībā uz līdzdalību, un valstis, kurām jāpievieno papildu pūles. Šajā analizē ir atspoguļotas pēdējo desmit gadu tendences, un tā atklāj zināmu progresu APIA pakalpojumu pieejamības nodrošināšanā.

C sadaļa. Personāls

Personāla sastāvam veltītās nodaļas pirmā sadaļa analizē prasības attiecībā uz personāla sākotnējo kvalifikāciju, kas nepieciešama galvenajiem speciālistiem un asistentiem un kas ir viņu pienākumu pamatā agrīnās pirmsskolas izglītībā un aprūpē. Pēc tam tajā ir aplūkoti noteikumi par profesionālās pilnveides turpināšanu gan galvenajiem speciālistiem, gan asistentiem, kuru mērķis ir nodrošināt viņu nepārtrauktu izaugsmi un kompetenci šajā jomā. Divi rādītāji ir vērsti uz to, kāda kvalifikācija ir nepieciešama pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāžu vadītājiem, uzsverot spēcīgu vadītāju pozīciju nozīmi. Turklāt nodaļā ir aprakstīts daudzveidīgais profesionāļu un specializēto pedagogu klāsts, kas pieejams, lai atbalstītu pirmsskolas izglītības un aprūpes personālu un bērnus, nodrošinot vispusīgu mācību pieredzi un mērķtiecīgu atbalstu. Sniegts arī pārskats par pirmsskolas izglītības un aprūpes personāla trūkumu, norādot uz problēmām un potenciālajiem darbaspēka trūkumiem, kas jārisina.

Nodaļas otrajā nodaļā galvenā uzmanība pievērsta pirmsskolas un jaunākā pirmsskolas izglītības un aprūpes personāla darba apstākļiem, sākot ar augstākā līmeņa noteikumu analīzi par grupu lielumu un bērnu un darbinieku skaita attiecību. Pēc tam tajā aplūkotas pirmsskolas skolotāju un skolu vadītāju algas, salīdzinot tās ar atalgojumu sākumskolas līmenī.

D sadaļa. Izglītības vadlīnijas

Termins “izglītības vadlīnijas” tiek lietots, lai ietvertu visus dažādos vadības dokumentus, jo īpaši mācību programmas dokumentus, kas var atšķirties pēc statusa, detalizētības un funkcijām, bet tomēr uzsver APIA izglītības aspektus. Šajā nodaļā aplūkotas augstākā līmeņa iestāžu izdotās vadlīnijas, vispirms aplūkojot vispārējo sistēmu, bet pēc tam pievēršoties konkrētām vadlīnijām trīs jomās: ilgtspējīgas mācīšanās, digitālā izglītība un otrās valodas.

Pirmajā nodaļā ir aprakstīts izglītības pamatnostādņu raksturs un darbības joma attiecībā uz izglītības pakalpojumiem, kas tiek sniegti centros un mājās, un norādīts, vai tās ir saistošas. Tajā norādīts, ka izglītības vadlīnijas vēl nav izdotas visās sistēmās attiecībā uz pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēm bērniem līdz 3 gadu vecumam.

Otrajā iedaļā aplūkoti pasākumi, kas atvieglo pāreju uz citu izglītības iestādi. Tajā izklāstīti dažādi pasākumi, kas veicami iestāžu līmenī un atvieglo bērnu pāreju no vienas pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes uz citu un no pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes uz pamatizglītību. Šajā iedaļā ir izklāstīti arī oficiālie kritēriji bērnu uzņemšanai pamatizglītībā.

Pēdējā iedaļā ir aplūkoti atbalsta pasākumi, un tajā ir parādīts, kur pastāv augstākā līmeņa noteikumi, lai uzlabotu bērnu valodas attīstību. Ņemot vērā pieaugošo daudzvalodību Eiropā, ir nošķirti pasākumi, kas paredzēti, lai attīstītu bērnu prasmes pakalpojuma valodā tiem bērniem, kuri mājās runā citā valodā, un pasākumi, kuru mērķis ir uzlabot bērnu prasmes viņu dzimtajā valodā. Tajā aplūkots arī vecākiem piedāvātais atbalsts, sniedzot prakses piemērus visā Eiropā, tostarp vecāku programmas, norādījumus par mācībām mājās un mājas apmeklējumus.

E sadaļa. Novērtēšana un uzraudzība

Šajā nodaļā aplūkoti kvalitātes nodrošināšanas būtiskie elementi agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes nodrošināšanā centros. Aplūkojot to caur pārvaldības prizmu, tajā sniegta APIA iestāžu ārējās un iekšējās novērtēšanas pieeju tipoloģija. Tajā uzsvērts, ka vairākās valstīs APIA iestāžu ārējā novērtēšanā galvenā uzmanība tiek pievērsta noteikumu ievērošanas pārbaudei, nevis mācīšanas un mācīšanās kvalitātei. Nodaļā aprakstīti veidi, kā vecāki tiek iesaistīti novērtēšanas un uzraudzības procesos. Visbeidzot, tajā ir analizētas metodes, ko izmanto, lai novērtētu APIA sistēmu kopumā, lai izstrādātu priekšlikumus uzlabojumiem.

II DAĻA. Informācijas lapas par valstu sistēmām

Ziņojuma beigās iekļautās valstu sistēmu informācijas lapas sniedz īsu pārskatu par katras valsts agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēmas(-u) galvenajām iezīmēm. Šajās valstu informācijas lapās ir vizuāli attēloti galvenie APIA struktūras elementi diagrammas veidā, aprakstīti galvenie APIA pakalpojumu veidi, līdzdalības rādītāji pēc vecuma un vides veida, kā arī īss kopsavilkums par galvenajām pašreizējām reformām.

Vecuma kategorijas

Daudzās Eiropas valstīs APIA pakalpojumi ir strukturēti atkarībā no bērnu vecuma. Parasti pāreja no pirmā posma uz otro posmu notiek, kad bērni ir aptuveni 3 gadus veci. Lai atspoguļotu atšķirīgo regulējumu, bieži tiek nošķirti pakalpojumi bērniem līdz 3 gadu vecumam un bērniem, kas vecāki par 3 gadiem. Tomēr ir svarīgi paturēt prātā, ka dažās valstīs pāreja var notikt jau 2,5 gadu vecumā vai pat 4 gadu vecumā⁽⁸⁾. Ziņojuma beigās iekļautajās valstu sistēmu informācijas lapās ir norādīts, kuri centri katrā valstī nodrošina aprūpi katrai vecuma grupai. Dažos gadījumos tiek lietoti aizstājoši termini “iestādes jaunākiem bērniem” un “iestādes vecākiem bērniem”.

Daži rādītāji izceļ situāciju konkrētā vecumā vai atsevišķos laika posmos. B nodaļā “Piekluve” tiek izmantotas kategorijas “agrīns vecums”, “aptuveni 3 gadu vecumā” un “pēdējā pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs”, savukārt C nodaļā “Personāls” dažos gadījumos ir sniegti noteikumi, kas attiecas uz bērniem vecumā no 2 līdz 4 gadus veciem bērniem.

Kategorija “agrīns vecums” attiecas uz bērnu vecumu vecāku bērnu aprūpes atvaļinājuma beigās (sk. B3. attēlu). Lielākajā daļā izglītības sistēmu “pēdējais pirmsskolas izglītības un aprūpes gads” attiecas uz piecgadniekiem, bet astoņās valstīs – uz sešgadniekiem⁽⁹⁾ un Maltā – uz četrgadniekiem.

⁽⁸⁾ Beļģijā pāreja notiek divarpus gadu vecumā, bet Grieķijā, Nīderlandē, Šveicē un Lihtenšteinā – četru gadu vecumā.

⁽⁹⁾ Bulgārija, Igaunija, Horvātija, Latvija, Lietuva, Polija, Somija un Zviedrija.

Avoti

Šajā ziņojumā analizēta augstākā līmeņa (valsts) normatīvā bāze, citiem vārdiem sakot, noteikumi un standarti, kas jāievēro agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumiem, lai nodrošinātu kvalitātes līmeni un atbilstību. Galvenie informācijas avoti ir Eurydice valstu nodaļas, kas sniegušas informāciju par APIA politiku un praksi. Daži rādītāji ir balstīti uz Eurostat datiem.

Eurydice tīkls ir apkopojis informāciju par augstākā līmeņa izglītības iestāžu izstrādāto politiku un pasākumiem, izmantojot aptaujas anketas, ko sagatavojusi Eiropas Komisijas Eiropas Izglītības un kultūras izpildaģentūras (EACEA) Platformu, pētījumu un analīzes nodaļa kopā ar tīkla valstu vienībām. Oficiālie dokumenti (noteikumi, ieteikumi, nacionālās stratēģijas, rīcības plāni u. c.), kas ir izdoti un/vai atzīti augstākā līmeņa iestādēs, ir galvenie informācijas avoti, lai atbildētu uz šīm anketām.

Pārskata gadslielākajai daļai politikas informācijas ir 2023./2024. mācību gads. Daži stabili strukturālie rādītāji attiecas uz 2024./2025. mācību gadu.

A nodaļa. Pārvaldība un finansējums

Labā pārvaldība un saskaņota politika ir būtiska, lai ikvienam bērnam būtu pieejama kvalitatīva agrīnā pirmsskolas izglītība un aprūpe (APIA). Tā kā agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes nodrošināšanā ir iesaistītas daudzas ieinteresētās personas, ir ļoti svarīgi, lai politikas veidotāji izveidotu tiesisko regulējumu, kas veicina integrētu pieeju un augstu pakalpojumu kvalitātes standartu ievērošanu visā nozarē. Lai nodrošinātu pietiekamu finansējumu, pienācīgu pārskatatbildību un efektīvu resursu izmantošanu, ir vajadzīga spēcīga pārvaldības sistēma (Eiropas Komisija: Izglītības, jaunatnes, sporta un kultūras ģenerāldirektorāts, 2014, 2024; Kaga et al., 2010; OECD, 2015, 2021a; UNICEF, 2019).

Vispirms šajā nodaļā ir izklāstīts būtisks konteksts, analizējot mazu bērnu skaita svārstības Eiropas valstīs. Tā parāda, ka bērnu skaits Eiropā samazinās, un tiek prognozēts, ka šī tendence turpināsies. Lai gan tas var piedāvāt iespējas agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes nozarei nodrošināt pietiekami daudz vietu katram bērnam un paaugstināt kvalitāti, tas rada arī problēmas, lai nodrošinātu vienlīdzīgu piekļuvi attālos un mazapdzīvotos reģionos.

Šajā nodaļā aprakstīts, kā tiek nodrošināta agrīnā pirmsskolas izglītība un aprūpe centros: vai nu vienotā vidē, vai divās atsevišķās, no vecuma atkarīgās iestādēs. Tajā arī izklāstīts, cik lielā mērā ir pieejami pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumi mājās vai bērnu pieskatīšanas pakalpojumi, pētot, kā šīs iespējas dažādās valstīs atšķiras un kā tās papildina centrā nodrošināto aprūpi.

Turklāt šajā nodaļā analizēti pārvaldības mehānismi, pievēršot uzmanību tam, vai par dažādiem agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes posmiem atbild

viena ministrija vai vairākas iestādes, tādējādi sniedzot ieskatu par koordināciju un politikas integrāciju. Tajā arī analizētas finansēšanas sistēmas, kas pamatotas ar jaunākajiem izdevumu datiem, lai sniegtu skaidrojumu par politiku un resursu piešķiršanu. Visbeidzot, tajā ir aplūkota neatkarīgā privātā sektora loma, parādot, kāda ir tā loma.

Lai gan dažos reģionos tas ir nozīmīgs, lielākajā daļā Eiropas tas joprojām ir samērā ierobežots.

Eiropā samazinās mazu bērnu skaits

Eiropa noveco – cilvēki dzīvo ilgāk nekā jebkad agrāk un dzimst mazāk bērnu. 2023. gada 1. janvārī Eiropas Savienībā dzīvoja 25 miljoni bērnu, kas jaunāki par 6 gadiem⁽¹⁾. Salīdzinot ar situāciju pirms desmit gadiem, Eiropā ir samazinājies mazu bērnu skaits par vairāk nekā 2 miljoniem (skatīt A1. attēlu). Turklāt iedzīvotāju skaita prognoze liecina, ka šī tendence turpināsies, un līdz 2030. gadam ES-27 dzīvos vēl par 1 miljonu mazāk bērnu pirmsskolas un jaunākā skolas vecuma grupā.

Tajā pašā laikā kopējais iedzīvotāju skaits ES-27 pieaug⁽²⁾. Apvienojot šīs tendences, bērnu vecumā no 0 līdz 5 gadiem īpatsvars ES-27 iedzīvotāju kopskaitā samazinājās par 0,6 procentu punktiem – no 6,2 % 2013. gadā līdz 5,6 % 2023. gadā. Bērnu skaita samazināšanās sabiedrībā varētu novest pie tā, ka bērnu vajadzībām tiek pievērsta mazāka uzmanība, vai, gluži pretēji, varētu veicināt pastiprinātu uzmanību dzimstības pieaugumam, īstenojot ģimenēm labvēlīgu politiku. Kopumā pieaugošie izdevumi pirmsskolas izglītībai kā daļa no iekšzemes kopprodukta (IKP) (sk. A6. attēlu) liek domāt, ka vairums valstu virzās uz otro iespēju – prioritāri nodrošināt piekļuvi un kvalitatīvu pirmsskolas izglītību un aprūpi.

⁽¹⁾ APIA pakalpojumi parasti ir paredzēti šim vecuma diapazonam. Lielākajā daļā Eiropas valstu obligātā pamatzglītība sākas 6 gadu vecumā. Ir tikai daži izņēmumi. Maltā obligātā pamatzglītība sākas 5 gadu vecumā. Astoņās citās valstīs pamatzglītība sākas 7 gadu vecumā (Bulgārijā, Igaunijā, Horvātijā, Latvijā, Lietuvā, Polijā, Somijā un Zviedrijā) (skatīt B3. attēlu).

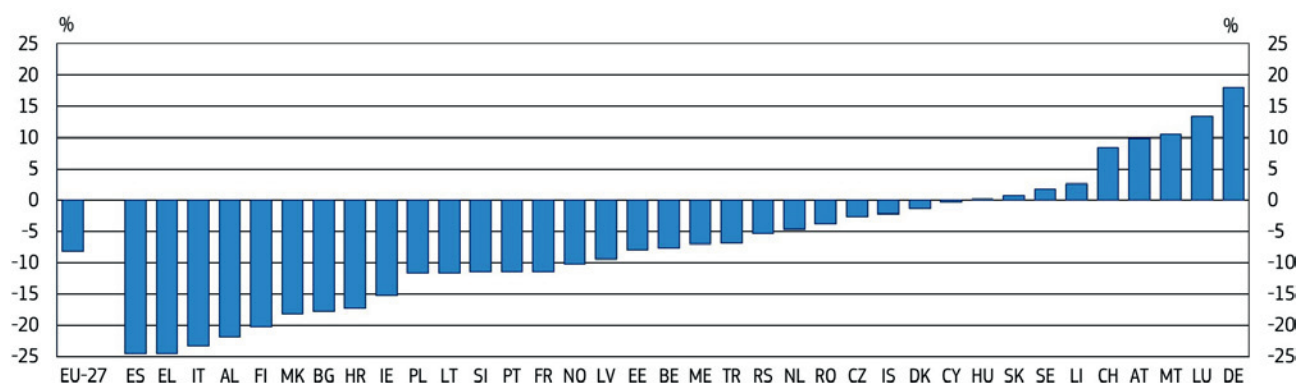
⁽²⁾ 2023. gadā kopējais iedzīvotāju skaits ES-27 bija 448,8 miljoni salīdzinājumā ar 441,3 miljoniem 2013. gadā. Skatīt Eurostat (demo_pjan).

2023. gadā bērnu īpatsvars ES-27 valstīs bija par 8,1 punktu mazāks nekā 2013. gadā. Pēdējo desmit gadu laikā bērnu vecumā no 0 līdz 5 gadiem skaits ir samazinājies lielākajā daļā Eiropas valstu. Šī kopējā tendence slēpj ievērojamas atšķirības starp Eiropas valstīm. Kā redzams A1. attēlā, visbūtiskāk proporcionāli samazinājums ir vērojams Grieķijā un Spānijā, kur bērnu vecumā no 0 līdz 5 gadiem skaits bija gandrīz 2023. gadā – par 25 procentpunktiem zemāks nekā 2013. gadā. Itālijā, Somijā un Albānijā bērnu skaits ir samazinājies vismaz par 20 procentu punktiem. Šī satraucošā tendence attiecas arī uz daudzām citām valstīm. Attiecībā uz mazo bērnu skaitu, Itālijā un Spānijā bija vērojams lielākais

iedzīvotāju skaita samazinājums šajā vecuma grupā, no 2013. līdz 2023. gadam bērnu skaits samazinājās par vairāk nekā 700 000. Francijā un Turcijā šajā pašā periodā bērnu skaits samazinājās attiecīgi par 550 000 un 515 000.

Vairākas valstis atšķiras no šīs vispārējās tendences. Dānijā, Kiprā, Ungārijā, Slovākijā un Zviedrijā bērnu skaits pirmsskolas izglītības un aprūpes vecumā pēdējos desmit gados ir saglabājis relatīvi stabils. Dažās valstīs ir vērojams būtisks pieaugums. Vācijā bērnu skaits pirmsskolas un jauniešu aprūpes vecumā pēdējo desmit gadu laikā ir pieaudzis par 18,0 procentu punktiem (kas atbilst 736 000 bērnu).

A1. attēls. Bērnu vecumā no 0 līdz 5 gadiem skaita procentuālās izmaiņas, 2013.–2023. g.

Turpmāk tabulā ir norādīts bērnu vecumā no 0 līdz 5 gadiem skaits tūkstošos, 2023. un 2013. gads; procentuālā starpība starp šiem diviem laika posmiem (par pamatu ņemot 2013. gadu); un bērnu vecumā no 0 līdz 5 gadiem skaita prognozes 2030. gadam, izteiktas tūkstošos.

	EU27	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY
2023 (tūkstošos)	24 938	722	346	681	374	4 822	84	361	493	2 203	4 280	210	2 552	59
2013. gads (tūkstošos)	27 150	782	421	700	379	4 086	92	426	652	2 920	4 832	254	3 300	59
Atšķirība (2013. gada bāze) (%)	-8,2	-7,7	-17,7	-2,7	-1,3	18,0	-7,9	-15,2	-24,4	-24,5	-11,4	-17,2	-23,3	-0,3
Prognoze 2030. gadam (tūkstošos)	23 923	691	318	608	388	4 543	69	374	464	2 228	4 366	192	2 619	63
	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE
2023 (tūkstošos)	112	157	41	558	27	1 044	523	2 152	517	1 166	117	349	291	698
2013 (tūkstošos)	123	178	36	558	24	1 095	476	2 437	584	1 213	132	346	364	686
Starpība (2013. gada bāze) (%)	-9,5	-11,6	13,3	0	10,5	-4,6	9,9	-11,7	-11,5	-3,8	-11,5	0,7	-20,2	1,8
Prognoze 2030. gadam (tūkstošos)	88	136	40	530	30	1 095	502	1 769	504	916	101	296	275	718
	AL	BA	CH	IS	LI	ME	MK	NO	RS	TR				
2023 (tūkstošos)	161	:	524	27	2,3	43	113	337	377	6 967				
2013 (tūkstošos)	205	:	483	28	2,2	46	138	375	398	7 482				
Atšķirība (2013. gada bāze) (%)	-21,8	:	8,4	-2,2	2,6	-7,0	-18,2	-10,2	-5,3	-6,9				
Prognoze 2030. gadam (tūkstošos)	:	:	514	30	2,2	:	:	353	:	:				

Avots: Eurydice aprēķini, pamatojoties uz Eurostat iedzīvotāju statistiku (demo_pjan (pēdējais atjauninājums 2024. gada 28. novembrī) un proj_19np (pēdējais atjauninājums 2023. gada 28. augustā)).

Piezīmes par konkrētām valstīm

Francija: Provizorisks dati 2023. gadam.

Polija un ES-27: aplēses, provizorisks dati 2023. gadam.

Rumānija: aplēses 2023. gadam.

Bulgārija, Ungārija, Polija, Ziemeļmaķedonija un Serbija: Laika rindā ir pārtraukums.

Turklāt Luksemburgā un Maltā pieaugums ir attiecīgi 13,3 un 10,5 procentu punkti. Austrijā un Šveicē bērnu skaits ir pieaudzis attiecīgi par 9,9 un 8,4 procentpunktiem.

Bērnu īpatsvara izmaiņas liecina par plaša mēroga demogrāfiskām pārmaiņām, kas ietekmē dažādus dzīves aspektus Eiropā. APIA sistēmām ir ļoti svarīgi sekot līdzi faktiskajam bērnu skaitam to pakalpojumu vecuma grupā. Tabulā zem A1. attēla redzams bērnu vecumā no 0 līdz 5 gadiem skaits tūkstošos, kas ievērojami atšķiras dažādās Eiropas valstīs un atspoguļo kopējā iedzīvotāju skaita atšķirības.

Īpaši jāatzīmē, ka divās dalībvalstīs ir vislielākais skaits mazu bērnu pirmsskolas izglītības un aprūpes vecuma grupā, proti, Vācijā (4,8 miljoni) un Francijā (4,3 miljoni). No visām analizētajām valstīm lielākais iedzīvotāju skaits un lielākais mazu bērnu skaits ir Turcijā (6,9 miljoni). Savukārt septiņās mazāk apdzīvotās valstīs (Igaunijā, Kiprā, Luksemburgā, Maltā, Islandē, Lihtenšteinā un Melnkalnē) ir mazāk nekā 100 000 bērnu vecumā no 0 līdz 5 gadiem.

Ņemot vērā dalībvalstu apņemšanos līdz 2030. gadam sasniegt konkrētus mērķa rādītājus attiecībā uz bērnu līdzdalību agrīnās pirmsskolas izglītībā un aprūpē (sk. A nodaļas "Piekļuve" III sadaļu "Dalība agrīnās pirmsskolas izglītībā un aprūpē"), ir būtiski paredzēt turpmākās pārmaiņas. Tabulā zem A1. attēla ir iekļautas iedzīvotāju skaita prognozes 2030. gadam. Paredzams, ka šī tendence saglabāsies, un tiek prognozēts, ka līdz 2030. gadam bērnu vecumā līdz 6 gadiem skaits ES samazināsies vēl par 1 miljonu. Lielākais bērnu skaita samazinājums tiek prognozēts Igaunijā, Latvijā, Polijā un Rumānijā, kur paredzamais samazinājums ir aptuveni 20 procentu punkti. Čehijā, Lietuvā, Slovēnijā un Slovākijā bērnu skaits samazināsies nedaudz mazāk – par 10–15 procentpunktiem. Turpretī Kiprā, Maltā, Nīderlandē, Islandē un Norvēģijā tiek prognozēts zināms pieaugums, lai gan mazāk izteikts.

Bērnu skaita izmaiņas var būtiski ietekmēt agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēmas. Bērnu skaita samazināšanās var izraisīt esošo APIA iestāžu nepietiekamu izmantošanu, kā rezultātā, iespējams,

var tikt slēgti APIA centri. Tas varētu palielināt atšķirības kvalitatīvu APIA pakalpojumu pieejamībā, jo īpaši lauku vai mazāk apdzīvotos reģionos.

Tomēr demogrāfiskās pārmaiņas var arī līdzsvarot piedāvājumu un pieprasījumu (sk. B6. attēlu).

Viens no galvenajiem valsts izglītības mērķiem **Bulgārijā** ir palielināt obligātās pirmsskolas izglītības pārklājumu. Vienlīdzīga piekļuve tiek nodrošināta, izveidojot "centrālos" un "aizsargātos" bērnudārzus un skolas. Centrālais bērnudārzs apkalpo bērnus no rajoniem, kuros nav bērnudārzu vai skolu, un atrodas tuvākajā apdzīvotajā vietā. Aizsargāto bērnudārzu, kas ir būtisks piekļuves nodrošināšanai, nevar slēgt. Šī politika risina Bulgārijas demogrāfiskās problēmas, novēršot bērnudārzu slēgšanu teritorijās, kurās iedzīvotāju skaits samazinās.

Ņemot vērā prognozēto bērnu skaita samazināšanos **Igaunijā**, paredzams, ka samazināsies spiediens izveidot vairāk pirmsskolas un bērnu aprūpes pakalpojumu vietu bērniem līdz 3 gadu vecumam. Pieņemot, ka proporcionālais pirmsskolas iestāžu un bērnu aprūpes pakalpojumu izmantojums nemainīsies, 2020. gadā pieejamo pirmsskolas izglītības un aprūpes vietu skaits valsts līmenī 2030. gadā būs pietiekams. Tomēr, ja pilsētu izplešanās turpināsies, lauku pašvaldībās un reģionos, kas robežojas ar lielākām pilsētām, bērnu skaits var turpināt pieaugt uz to rēķina, ka citās pašvaldībās un reģionos bērnu skaits turpinās samazināties⁽³⁾.

Spānijā viena no demogrāfiskās kustības sekām ir iedzīvotāju skaita samazināšanās atsevišķos reģionos. Pašreizējie izglītības tiesību akti nosaka, ka valstij jāveicina teritoriālās sadarbības programmas. Viena no galvenajām **iniciatīvām**⁽⁴⁾ ir programma, kuras mērķis ir izveidot vietas pirmsskolas izglītības un aprūpes centros bērniem līdz 3 gadu vecumam. Lai novērstu pilnīgu iedzīvotāju skaita samazināšanos, šīs programmas prioritāte ir mazapdzīvotas vai izkļēdētas teritorijas, un tā ir viena no galvenajām finansējuma prioritātēm. Vēl viena šīs programmas prioritāte ir palielināt APIA piedāvājumu pilsētu teritorijās, kurās ir liela migrantu koncentrācija, jo īpaši rajonos ar zemākām mājokļu cenām un ierobežotiem pamatpakalpojumiem⁽⁴⁾.

Norvēģijā bērnudārzu stratēģijā līdz 2030. gadam risinātas problēmas, ar kurām pašvaldības saskaras, saskaņojot pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumu sniegšanu ar demogrāfiskajām pārmaiņām, jo īpaši zema dzimstības līmeņa, depopulācijas un centralizācijas dēļ⁽⁵⁾. Lai risinātu šīs problēmas, no 2023. gada augustā valdība ir samazinājusi APIA cenas dažās reti apdzīvotās pašvaldībās un ieviesusi bezmaksas APIA dažos Ziemeļnorvēģijas reģionos.

Pirmsskolas un agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes bērnu uzņemšanas samazinājums varētu ietekmēt darbaspēku, potenciāli izraisot darba vietu zaudēšanu vai samazinot nodarbinātības iespējas pirmsskolas un agrīnās pirmsskolas izglītības un

⁽³⁾ https://centar.ee/failid/alushariduse_raport/summary.html.

⁽⁴⁾ <https://www.educacionfpydeportes.gob.es/mc/sgctie/cooperacion-territorial/programas-cooperacion/primer-ciclo-infantil.html>.

⁽⁵⁾ <https://www.regjeringen.no/contentassets/5bf0d0ed9f7442cdbe630c749abb8959/no/pdfs/barnehaugen-for-en-ny-tid.pdf>.

aprūpes speciālistiem. Tomēr pozitīvi ir tas, ka, samazinoties grupu lielumam un bērnu un darbinieku skaitam, APIA darbinieki var izjust vieglāk pārvaldāmu darba slodzi un mazāku stresu. Vispārēja darba apstākļu uzlabošanās varētu mazināt problēmas, kas saistītas ar agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes darbinieku pieņemšanu darbā un noturēšanu.

Vācijā prognozes liecina, ka līdz 2030. gadam Vācijas rietumu daļā būs vajadzīgs ievērojams papildu kvalificēts personāls pirmsskolas un pēcskolas aprūpes jomā. Reaģējot uz to, Federālā ģimenes, vecāka gadagājuma cilvēku, sieviešu un jaunatnes lietu ministrija ir izstrādājusi 2024. gada maijā publicēto Federālo stratēģiju par kvalificētu darbaspēku dienas aprūpes un ārpuskolas aprūpes jomā⁽⁶⁾. Turpretī Austrumvācijā bērnu skaita samazināšanās var ļaut esošajam kvalificētu pedagogu kopumam uzlabot kvalitāti un personāla nodrošinājumu gan pirmsskolas izglītības un aprūpes, gan citās bērnu un jauniešu aprūpes jomās.

Atsevišķas APIA iestādes ar pāreju aptuveni 3 gadu vecumā ir visizplatītākās

No bērna viedokļa raugoties, vieta, kur viņš apmeklē APIA, kalpo kā būtisks piesaistes un stabilitātes punkts. Šī vide būtiski ietekmē viņu emocionālo drošību un attīstības progresu. Eiropā pirmsskolas un agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes ir organizētas divējādi:

- atsevišķas iestādes jaunākiem un vecākiem bērniem,

- vienotas iestādes visā vecumposmā līdz pat pamatzglītības ieguves sākumam.

Turklāt dažās valstīs bērniem pēdējā gadā (vai divos) pirms pamatzglītības uzsākšanas ir jāapmeklē pirmsskolas klase neatkarīgi no tā, vai viņi ir ieguvuši pamatzglītību neatkarīgi no tā, vai pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumi tiek sniegti vienotā vai atsevišķā iestādē. A2a. attēlā redzams, cik atšķirīgas var būt APIA sistēmas dažādās Eiropas valstīs.

Tipiskā dalītā sistēmā, kurā agrīnā pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumi tiek organizēti divos posmos, bērni, kas agrīnā vecumā sāk saņemt centra pakalpojumus, pirms pāriet uz izglītības tipa iestādēm (piemēram, pirmsskolas izglītības iestādēm, pirmsskolas izglītības iestādēm), sāk mācības bērnu aprūpes iestādēs (bieži sauktas par bērnudārziem vai silītēm). Parasti pāreja no vienas iestādes uz citu notiek, kad bērni ir aptuveni 3 gadus veci. Viena no atsevišķu iestāžu priekšrocībām ir tā, ka tajās var nodrošināt vecumam atbilstošāku vidi, nodrošinot, ka ļoti mazi bērni saņem aprūpi un izglītību, kas ir īpaši pielāgota viņu attīstības vajadzībām. No otras puses, pāreja no viena veida iestādes uz cita veida iestādi ir būtisks pārejas periods gan bērniem, gan viņu ģimenēm, jo tas bieži nozīmē grupas formāta/izmēra maiņu, citu personālu, jaunus noteikumus un cita veida nodarbības.

A2a. attēls. Centros izvietoto pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāžu veidi Eiropā

1.a Atsevišķas iestādes jaunākiem un vecākiem bērniem

1.b Atsevišķi iestatījumi ar pirmsskolas klasi

2.a Vienota iestāde

2.b Vienota iestāde ar pirmsskolas klasi

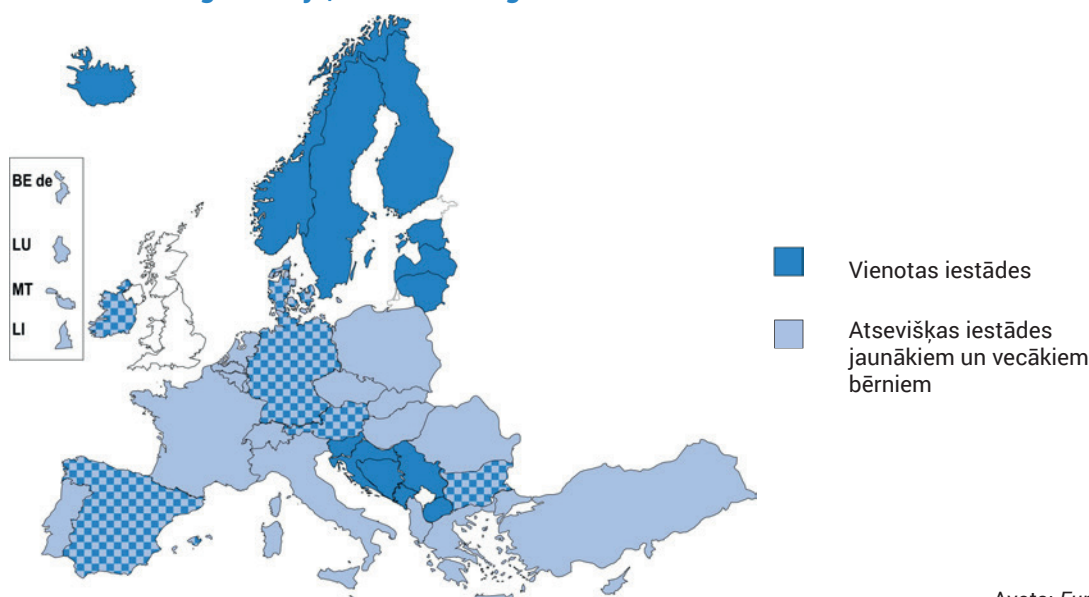

Avots: Eurydice.

Paskaidrojumi

Šajos modeļos ir norādīts tipiskais APIA posma ilgums Eiropā, proti, 6 gadi, bet sākuma un beigu vecums un vecums, kad notiek pāreja no bērnu aprūpes tipa iestādes uz izglītības tipa iestādi 1. tipa organizācijā, dažādās izglītības sistēmās atšķiras. Informāciju par APIA struktūru organizāciju un vecumu konkrētā izglītības sistēmā skatīt ziņojuma beigās pievienotajās valstu sistēmu informācijas lapās.

⁽⁶⁾ https://www.fruehe-chancen.de/fileadmin/user_upload/PDF-Dateien/Gesamtstrategie_Fachkr%C3%A4fte/Empfehlungspapier_Gesamtstrategie_barrierefrei.pdf.

A2b. attēls. APIA centru organizācija, 2024./2025. g.

Avots: Eurydice.

Paskaidrojums

Informāciju par konkrēto APIA struktūru un vecuma grupām katrā valstī skatīt ziņojuma beigās pievienotajās valstu sistēmu informācijas lapās.

Piezīmes par konkrētām valstīm

Igaunija: Igaunijā ir arī bērnu aprūpes pakalpojumi ārpus izglītības sistēmas, taču tie ir paredzēti tikai 2 % bērnu (galvenokārt vecumā līdz 3 gadiem). **Īrija:** bērni var sākt mācības sākumskolā 4 vai 5 gadu vecumā, un obligātā skolas apmeklēšana sākas 6 gadu vecumā. 4 līdz 5 gadus vecu bērnu skolas programma ir klasificēta kā ISCED 1, un tajā tiek izmantota pamatskolas mācību programma.

Malta un Portugāle: attēlā parādīta situācija valsts sektorā. Privātajā sektorā arī pastāv vienotas sistēmas.

Tipiskā integrētā sistēmā, kur agrīnā pirmsskolas izglītība un aprūpe tiek nodrošināta vienotā iestādē, bērni paliek tajā pašā iestādē, līdz sasniedz sākumskolas vecumu (vai dažās izglītības sistēmās – līdz sāk apmeklēt pirmsskolas klasi). Šajās vienotajās iestādēs tiek nodrošinātas programmas ar noteiktu izglītības komponentu, taču tiek uzsvērtā arī holistiskas pieejas un aprūpes nozīme.

A2b. attēlā redzams, ka lielākajā daļā Eiropas valstu agrīnā pirmsskolas izglītība un aprūpe centos tiek nodrošināta divās atsevišķās un no vecuma atkarīgās iestādēs. Tas novērots Beļģijā, Čehijā, Grieķijā, Francijā, Itālijā, Kiprā, Luksemburgā, Ungārijā, Maltā, Nīderlandē, Polijā, Portugālē, Rumānijā, Slovākijā, Albānijā, Šveicē, Lihtenšteinā un Turcijā.

Dalījums atspoguļo sadalījumu starp bērnu aprūpes pakalpojumiem un agrīnās izglītības nodrošināšanu. Otrajam posmam ir skaidri izglītības mērķi, un saskaņā ar ISCED 2011(7) klasifikāciju tas tiek uzskatīts par pirmsskolas izglītību (ISCED 02). Turpretī pirmais cikls, kas parasti attiecas uz bērniem līdz 3 gadu vecumam,

bieži neatbilst ISCED klasifikācijas kritērijiem, jo tas galvenokārt ir vērsts uz aprūpi, nevis formālo izglītību. Četrpadsmit Eiropas izglītības sistēmās bērnu aprūpes pakalpojumi bērniem līdz 3 gadu vecumam netiek klasificēti kā izglītības programmas(8). Turpretī astoņās sistēmās, kurās ir atsevišķas iestādes bērniem līdz 3 gadu vecumam un bērniem, kas vecāki par 3 gadiem, programmas bērnu aprūpes klasificē kā agrīnās pirmsskolas izglītības programmas.

bērnu izglītības attīstību (ISCED 01). Tas attiecas uz Beļģiju (flāmu kopiena), Grieķiju, Itāliju, Kipru, Portugāli, Rumāniju, Lihtenšteinu un Turciju.

Pāreja no vienas izglītības iestādes uz otru parasti notiek 3 gadu vecumā, tomēr Beļģijā tā var notikt arī agrāk, piemēram, 2,5 gadu vecumā, bet tādās valstīs kā Grieķija, Nīderlande, Šveice un Lihtenšteina – vēlāk, aptuveni 4 gadu vecumā. Šie vecuma ierobežojumi var būt gan stingri noteikti, gan elastīgi. Piemēram, dažās pirmsskolas izglītības iestādēs var uzņemt jaunākus bērnus, iekļaujot arī divus gadus vecus bērnus.

(7) <https://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/international-standard-classification-of-education-ISCED-2011-en.pdf>.

(8) Tas attiecas uz Beļģiju (franču valodas un vācu valodas kopiena), Bulgāriju, Čehiju, Īriju, Franciju, Luksemburgu, Ungāriju, Maltu, Nīderlandi, Poliju, Slovākiju, Albāniju un Šveici.

Čehija pašvaldībai, pamatojoties uz vecāku interesi, ir pienākums nodrošināt pirmsskolas izglītību bērnudārzā bērniem no 3 gadu vecuma. Tomēr to var apmeklēt arī 2 gadus veci bērni. Saskaņā ar *Eurostat* datiem 2021. gadā 11,3 % divgadīgo bērnu bija uzņemti pirmsskolas izglītības iestādēs.

Francijā no 3 gadu vecuma ir obligāti jāapmeklē pirmsskolas izglītība (*enseignement préélémentaire*) pirmsskolas izglītības iestādēs (*écoles maternelles*). Skolās, kas atrodas sociāli nelabvēlīgos rajonos, ir iespējama uzņemšana no 2 gadu vecuma, un to veicina. Portālā 2022. gadā 10,3 % divgadīgo bērnu bija uzņemti *écoles maternelles*. (*Eurostat*, provizorisks dati).

Itālijā dažas pirmsskolas izglītības iestādes (*scuole dell'infanzia*) var uzņemt bērnus vecumā no 24 līdz 36 mēnešiem īpašā "pavasara nodaļā" (*sezione primavera*). Saskaņā ar *Eurostat* datiem 2021. gadā 12,7 % divgadīgo bērnu bija uzņemti pirmsskolas izglītības iestādēs.

Ungārijā tajā gadā, kad bērns sasniedz 3 gadu vecumu (līdz 31. augustam), viņam no mācību gada sākuma jāapmeklē bērnudārzs (*óvoda*). Bērni, kuri sasniegs 3 gadu vecumu nākamā 6 mēnešu laikā, arī var tikt uzņemti *óvoda*, ja ir brīvas vietas.

Aptuveni trešdaļā Eiropas valstu agrīnā pirmsskolas izglītība un aprūpe centrā tiek nodrošināta tikai un vienīgi atsevišķās iestādēs. Tas galvenokārt vērojams Ziemeļvalstīs (Somijā, Zviedrijā, Islandē un Norvēģijā), Baltijas valstīs (Igaunijā, Latvijā un Lietuvā) un dažās Rietumbalkānu valstīs (Horvātijā, Slovēnijā, Bosnijā un Hercegovinā, Melnkalnē, Ziemeļmaķedonijā un Serbijā).

Sešās valstīs līdzās pastāv vienotas un atsevišķas iestādes: Bulgārijā, Dānija, Vācija, Īrija, Spānija un Austrija.

Kopumā aptuveni divās trešdaļās Eiropas izglītības sistēmu dažiem bērniem ir jāpāriet uz citu izglītības iestādi, tādējādi šķērsojot strukturālo robežu agrīnās pirmsskolas un pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēmā. Jāatzīmē, ka tikai pusē no šīm valstīm ir sniegti augstākā līmeņa ieteikumi, kā pārvaldīt šīs pārmaiņas (sīkāku informāciju sk. D6. attēlā).

Dažās Eiropas valstīs bērniem pirms pamatzglītības ir jāapmeklē pirmsskolas klase pēdējā 1–2 pirmsskolas izglītības gadā(-os) (sk. valsts sistēmas informācijas lapas). Saskaņā ar šajā ziņojumā izmantoto definīciju šīs pirmsskolas izglītības un aprūpes posms ir obligāts un nodrošina īpašu izglītības programmu, kas ir atšķirīga no galvenās pirmsskolas izglītības programmas (sk. D pielikumu par izglītības pamatnostādņēm). Pirmsskolas klases mērķis ir atvieglot pāreju no holistiskām un rotālās balstītām APIA programmām uz pamatzglītību, kurā tiek apgūtas lasīšanas, rakstīšanas un matemātikas pamatprasmes

(t. i., lasītprasme un rēķināšanas prasmes). Pirmsskolas klases var organizēt agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes centros vai sākumskolās. Tās ir vairāk izplatītas valstīs ar vienotu sistēmu (piemēram, Horvātijā, Latvijā, Lietuvā, Austrijā, Somijā, Zviedrijā, Bosnijā un Hercegovinā un Serbijā). Izglītības sistēmās, kurās APIA organizē divos atsevišķos posmos, pirmsskolas klases ir mazāk izplatītas (piemēram, Luksemburgā).

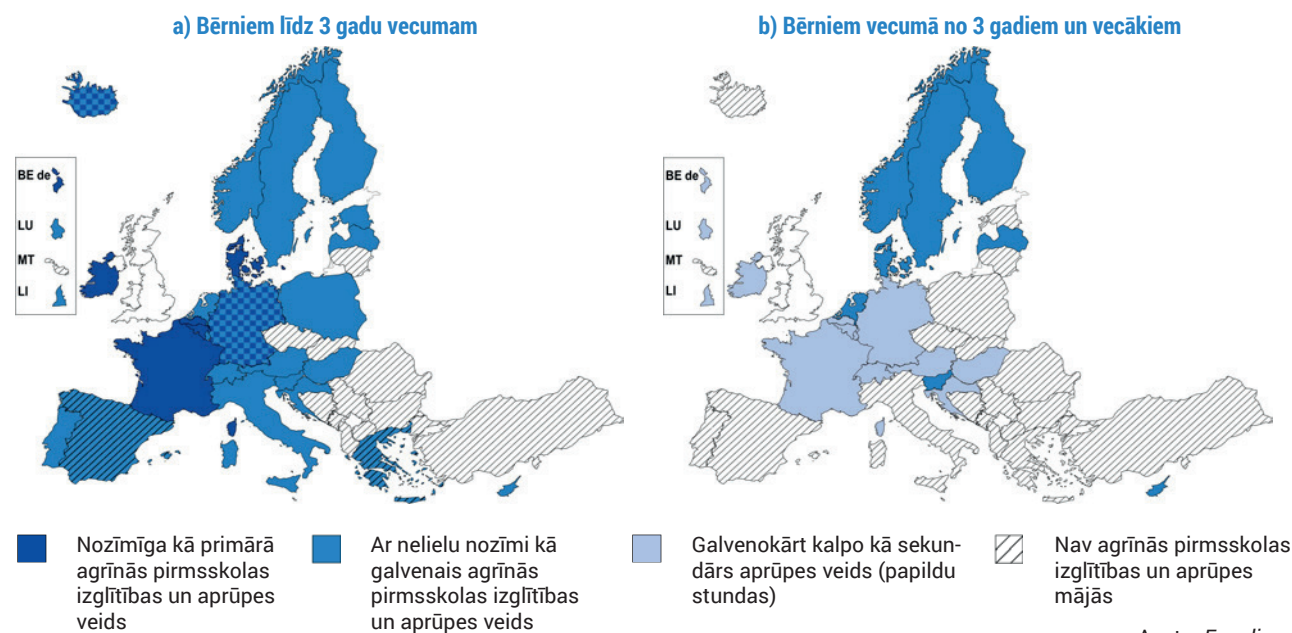
Regulēta mājmacība ir plaši izplatīta tikai dažās Eiropas valstīs

Līdztekus agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes nodrošināšanai centros, agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes tiesiskais regulējums var paredzēt arī regulētus agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumus mājās, kuriem jāatbilst noteiktiem noteikumiem un kvalitātes standartiem.

Šajā ziņojumā **pirmsskolas izglītība un aprūpe mājās** (saukta arī par bērnu pieskatīšanas pakalpojumu vai ģimenes dienas aprūpi) ir definēta kā valsts regulēta pirmsskolas izglītība un aprūpe mājās, kas tiek sniegta pakalpojuma sniedzēja mājās vai citā mājām līdzīgā vietā. Mājsaimniecībā balstītu agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi nelielā grupā parasti nodrošina viens aprūpētājs. Dažkārt divi vai trīs aprūpētāji sniedz savus pakalpojumus kopā. Uz mājām balstītā APIA neietver individuālo aprūpi, kas notiek bērna mājās (piemēram, aukles un auklītes, kas dzīvo vai iziet no mājām, radnieku aprūpe).

Ģimenes, kuras dod priekšroku tam, lai viņu bērni uzturētos vidē, kas līdzinās viņu pašu mājām, var izvēlēties APIA mājās. Vecāki uzskata, ka aukles, kas bieži vien aprūpē mazāku bērnu skaitu nekā bērnudārzi, piedāvā vairāk individuālas uzmanības, ciešāku saikni un lielāku stabilitāti, kā arī labāk apmierina individuālās vajadzības. Mājsaimniecībās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs parasti tiek veidotas jauktā vecuma grupas, tādējādi ļaujot piedāvāt pakalpojumus brāļiem un māsām un racionalizēt loģistikas pasākumus.

Kopumā agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes mājās nozīme Eiropā ir neliela. Vairākās valstīs aukļu pakalpojumi joprojām ir alternatīva jaunākiem bērniem, jo īpaši gadījumos, kad nav pieejamas vai nav pietiekami elastīgas regulāras agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes centra iespējas. Attiecībā uz vecākiem bērniem APIA mājās galvenokārt izmanto kā pēcstundu vai sekundāru aprūpes veidu, ja centra iestāžu darba laiks ir nepietiekams.

A3. attēls. Regulēta pirmsskolas izglītība un aprūpe mājās, 2023./2024. gads.

Avots: Eurydice.

Paskaidrojumi

Mājās sniegtās aprūpes nozīmi nosaka, pamatojoties uz valsts statistiku un ekspertu vērtējumiem. Ja ir pieejami dati, tad APIA mājās uzskata par nozīmīgu, ja tajā piedalās vismaz 10 % bērnu.

Piezīmes par konkrētām valstīm

Čehija un Slovākija: Čehija un Slovākija: tiesību akti pieļauj pirmsskolas izglītību un aprūpi mājās, bet tas notiek ļoti reti.

Vācija: agrīnā pirmsskolas izglītība un aprūpe mājās ir visās federālajās zemēs, bet tās nozīme ir atšķirīga. Tā ir mazāk izplatīta austrumu federālajās zemēs, piemēram, Saksijā-Anhaltē un Tīringenē.

Grieķija: no 332 pašvaldībām 61 pašvaldībā izmēģinājuma kārtā tiek īstenota agrīnā pirmsskolas izglītība un aprūpe mājās.

Spānija: no 17 autonomajām kopienām 3 ir regulēta mājnodarbību nodrošināšana: Madridē, Navarrā un Galisijā.

Melnkalne: ir izveidots tiesiskais regulējums pirmsskolas izglītībai un aprūpei mājās. Tomēr šāda veida pakalpojumi vēl nav ieviesti praksē.

Ziemeļmaķedonija: Likums par bērnu aizsardzību pieļauj iespēju nodrošināt agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi mājās. Tomēr praksē tas gandrīz nepastāv.

Vācijā ģimenes dienas aprūpe bērniem līdz 3 gadu vecumam ar likumu tiek uzskatīta par līdzvērtīgu centra APIA (Sociālā kodeksa grāmata, Likums par bērniem un jauniešiem, VIII grāmata, 24. pants). Likumā noteiktās tiesības uz valsts subsidētu vietu dienas aprūpes iestādē, sākot no 1 gada vecuma, var izmantot, nodrošinot aprūpi mājās, līdz bērni sasniedz 3 gadu vecumu. Sākot no 3 gadu vecuma, bērnu uzraudzības pakalpojumus galvenokārt izmanto kā papildu iespēju, ja pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāžu darba laiks neatbilst vecāku vajadzībām.

Luksemburgā aukles ir viena no iespējām līdztekus auklēm bērniem vecumā no 0 līdz 3 gadiem un ārpussskolas aprūpei bērniem vecumā līdz 12 gadiem.

jaunākiem bērniem ir pieejama agrīnā pirmsskolas izglītība un aprūpe mājās. Bērniem vecumā no 3 gadiem un vecākiem bērnu pieskatīšanas pakalpojumi ir atļauti aptuveni pusē Eiropas valstu, parasti kā sekundāra vai papildu aprūpes forma "pēc" stundām. Beļģijas vācu valodas kopiena un Francija ir vienīgās divas Eiropas valstis, kurās pakalpojumi tiek sniegti izglītības sistēmās, kurās bērnu aprūpe mājās ir dominējošais pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumu veids bērniem līdz 3 gadu vecumam.

A3. attēlā ir izcelta mājās balstītas agrīnās bērības izglītības un aprūpes nozīme gan bērniem līdz 3 gadu vecumam, gan arī vecākiem par 3 gadiem Eiropā. Par nozīmīgām bērnu pieskatīšanas pakalpojumiem uzskata tos, kas ir galvenais APIA avots dienas lielākajā daļā vismaz 10 % bērnu.

Gandrīz trijās ceturtdaļās Eiropas izglītības sistēmu

Beļģijā (vācu valodas kopiena) 2022. gadā 36 % bērnu vecumā līdz 3 gadiem tika izglītoti pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs mājās (*Tagesmütterdienst/ Tagesväterdienst*), savukārt 7 % bērnu tika izglītoti bērnudārzos (*Kinderkrippen*)⁽⁹⁾.

Francijā 2022. gadā teorētiskā kapacitāte uzņemt bērnus līdz 3 gadu vecumam bija novērtēta šādi: 32 % vietu nodrošināja mājas tipa bērnu pieskatītāji jeb aukles (assistant(e)s maternel(le)s), 23 % vietu centrā esošajos bērnudārzos un citās kolektīvās struktūrās (*crèches et autres structures collectives*)

⁽⁹⁾ Eurydice aprēķini, pamatojoties uz bērnu skaitu pirmsskolas izglītībā un aprūpē (https://ostbelgienstatistik.be/desktop-default.aspx/tabid-5876/10047_read-41118/un-bērnu-skaitu) (https://ostbelgien.inzahlen.be/jive?workspace_guid=abaeb058-57d8-4838-b80c-6c6a3d37e596).

(CNAF, 2023) un aptuveni 3–4 % vietu pirmsskolas izglītības iestādēs (*écoles maternelles*). Valdība 2023. gadā paziņoja, ka 2025. gada janvārā būs pieejams valsts agrīnās bērnības pakalpojums, kura mērķis ir līdz 2027. gadam radīt papildu 35 000 vietu⁽¹⁰⁾.

Turklāt sešās izglītības sistēmās (Beļģijā (Francijas un flāmu kopienas), Dānijā, Vācijā, Īrijā, Islandē) nozīmīga daļa (vairāk nekā 10 %) bērnu līdz 3 gadu vecumam saņem aprūpi pie bērnu auklēm. Tomēr šajās valstīs lielākā daļa bērnu joprojām apmeklē centru tipa agrīnās bērnības izglītības un aprūpes iestādes.

Beļģijā (franču kopiena) aprūpi mājās nodrošina vai nu aukles, kas strādā patstāvīgi (*accueillantes d'enfants indépendant.e.s*), vai arī aukles, kas saistītas ar īpašām aukļu organizācijām (*accueillantes d'enfants conventionnées ou salariées*). Aprūpe mājās parasti notiek aprūpētāja mājās vai īpaši aprīkotā telpā mājās, vai pašvaldības vai vietējās apvienības piešķirtā telpā. Aprūpe mājās veido aptuveni 25 % no pieejamajām bērnu aprūpes vietām bērniem līdz divarpus gadu vecumam, kas atbilst 11 % bērnu līdz pusotra gada vecumam.

Beļģijā (Flāmu kopienā) 17 % bērnu vecumā līdz 3 gadiem apmeklē pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādi mājās (*gezinsopvang*), bet 36 % bērnu apmeklē pirmsskolas izglītības un aprūpes centru (*groepsopvang*) (skatīt *Opgroeien*, 2024).

Dānijā viena ceturtdaļa bērnu līdz 3 gadu vecumam tiek nodrošināta ar pirmsskolas izglītību un aprūpi mājās. 2022. gadā 14 % bērnu vecumā no 0 līdz 2 gadiem apmeklēja mājas *dagpleje*, bet 40 % – centra *daginstitutioner* (sk. *Dānijas statistikas datus*)⁽¹¹⁾.

Vācijā daudzās federālajās zemēs liela nozīme ir ģimenes dienas aprūpes iestādēm. Kopumā 2023. gadā 135 033 bērni (5,7 % no bērniem līdz 3 gadu vecumam vai 15,8 % no bērniem, kas apmeklē pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādi) bija uzņemti ģimenes dienas aprūpes iestādēs.

Vācija. Tomēr ir vērojamas lielas atšķirības starp federālajām zemēm. Ja Ziemeļreīnā-Vestfālenē 10,5 % bērnu vecumā līdz 3 gadiem izmanto aukļu pakalpojumus, tad Saksijā-Anhaltē tie ir tikai 1,2 % (Federālais statistikas birojs (*Statistisches Bundesamt – Destatis*), 2022).

Islandē Islandē mājās balstītai agrīnās bērnības izglītībai un aprūpei ir nozīmīga loma 1 gadu veciem bērniem – 2022. gadā 17,8 % šī vecuma bērnu aprūpi nodrošināja *dagforeldrar* (bērnu pieskatītāji mājās). Tas veido vienu no četriem visām APIA vietām šajā vecuma grupā. Procentuālā daļa būtiski samazinās no 2 gadu vecuma, kad 95 % bērnu apmeklē centru tipa agrīnās bērnības izglītības un aprūpes iestādes⁽¹²⁾.

Astoņās Eiropas valstīs, kas lielākoties koncentrējas centrālajos un dienvidaustrumu reģionos (Bulgārijā, Lietuvā, Maltā, Rumānijā, Albānijā, Bosnijā un Hercegovinā, Serbijā un Turcijā), regulētas pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes mājās nav paredzētas jaunākā vecuma bērniem. Turklāt Čehijā, Slovākijā, Melnkalne un Ziemeļmaķedonijā ietilpst līdzīgā kategorijā, jo, lai gan pirmsskolas izglītība un aprūpe mājās ir juridiski noteikta, tās īstenošana joprojām ir ierobežota vai ārkārtīgi reti sastopama.

Bērniem vecumā no 3 gadiem un vecākiem bērnu aprūpe mājās ir retāk sastopama kā galvenais agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes veids (sk. A3b. attēlu). Obligātā pirmsskolas programma reti kad ir atļauta ar šo pakalpojumu sniedzēju starpniecību. Vairākās Eiropas valstīs aukles var darboties kā papildu aprūpes forma, piedāvājot papildu stundas, ja primārie, centrā esošie agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumi nenodrošina pilnu slodzi.

Kopumā daudzās Eiropas valstīs agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes mājās nozīme laika gaitā ir mazinājusies. Vairākās valstīs ir novērotas izmaiņas, kas nav norādītas tabulā.

Maltā, lai gan saskaņā ar 2006. gada valsts standartiem bērnu dienas aprūpes iestādēm bija atļauts sniegt pakalpojumus mājās, kopš 2021. gada spēkā esošajos bērnu aprūpes standartos tas nav iekļauts.

Somijā ģimenes dienas aprūpes mājās (*perhepäivähoito/ familjedagvård*) dalībnieku skaits ir pastāvīgi samazinājies. Tās kulminācijas laikā 90. gados ģimenes dienas aprūpi apmeklēja vairāk nekā 90 000 bērnu. Tomēr līdz 2022. gadam šis skaits bija strauji samazinājies līdz mazāk nekā 20 %. 10 000.

Norvēģijā Norvēģijā bērnu skaits, kas bija uzņemti mājās balstītajā *familiebarnehage*, sasniedza augstāko punktu 2005. gadā – vairāk nekā 10 000 bērnu. Tomēr kopš tā laika šis skaits ik gadu ir pakāpeniski samazinājies, 2023. gadā noslīdot zem 2 500 bērniem⁽¹³⁾.

Neraugoties uz vispārējo tendenci samazināties mājās sniegto agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumu skaitam, dažās valstīs tiek

⁽¹⁰⁾ https://www.caf.fr/sites/default/files/medias/cnaf/Nous_connaitre/qui%20sont%20nos/Textes%20de%20r%C3%A9f%C3%A9rence/COG/COG%20Etat-Cnaf%202023-2027.pdf.

⁽¹¹⁾ <https://www.dst.dk/da/Statistik/emner/borgere/husstande-familier-og-boern/boernepasning>.

⁽¹²⁾ Islandes statistikas 2024. gada decembra dati par bērniem pirmsskolas izglītības iestādēs 1998.–2022. gadā (https://px.hagstofa.is/pxen/pxweb/en/Samfelag/Samfelag_skolamal_1_leikskolastig_0_IsNemendur/SK001000.px/) un 2023. gada dati par bērniem dienas aprūpes iestādēs privātmājās pēc bērnu vecuma 1998.–2022. gadā. (https://px.hagstofa.is/pxen/pxweb/en/Samfelag/Samfelag_felagsmal_felagsthjonusta_sveitarfelaga_3_dagvist/HEI09300.px/)

⁽¹³⁾ <https://www.ssb.no/utdanning/barnehager/artikler/utvikling-av-familiebarnehager-og-apne-barnehager-de-siste-20-arene> un <https://www.ssb.no/statbank/table/14220/>.

pieņemti tiesību akti, lai ieviestu vai uzlabotu bērnu pieskatīšanas pakalpojumu regulējumu.

Griekijā pirmsskolas izglītība un aprūpe mājās nesen tika ieviesta izmēģinājuma kārtā. Kaimiņu aukļu programma tika uzsākta 2021. gadā saskaņā ar Likumu 4837/2021 (Valdības Biļetens 178/A), un tās mērķis ir atvieglot bērnu aprūpi zīdaiņiem vecumā no 2 mēnešiem līdz 2 gadiem un 6 mēnešiem. Programma ļauj nodrošināt bērnu aprūpi vai nu vecāku dzīvesvietā, vai pie aukles 61 no 332 pašvaldībām⁽¹⁴⁾.

Irījā līdz 2024. gada septembrim aukles nebija pakļautas regulējumam, jo 1991. gada Bērnu aprūpes likumā bija paredzēti izņēmumi, un vecākiem, kuri bērnu aprūpei un agrīnai apmācībai izvēlas aukles, nebija pieejamas subsīdijas. Saskaņā ar 2022. gada tautas skaitīšanas datiem⁽¹⁵⁾ 22 644 bērnus vecumā no 0 līdz 4 gadiem (7,7 % bērnu šajā vecuma grupā) aprūpēja aukle (sk. bērnu audzinātāju mājās), bet ļoti maz bērnu audzinātāju (mazāk nekā 80) bija reģistrēti Tusla, Bērnu un ģimenes aģentūrā. Saskaņā ar Nacionālo rīcības plānu bērnu pieskatīšanai (2021–2028 aprūpes bērnu pieskatīšanas mājās)⁽¹⁶⁾ 2024. gada septembrī sākas regulējums attiecībā uz pirmsskolas izglītības un mājās pakalpojumu sniedzējiem, un pirms reģistrācija kļūst obligāta, mājās pakalpojumu sniedzējiem ir trīs gadu pārejas periods (līdz 2027. gada septembrim).

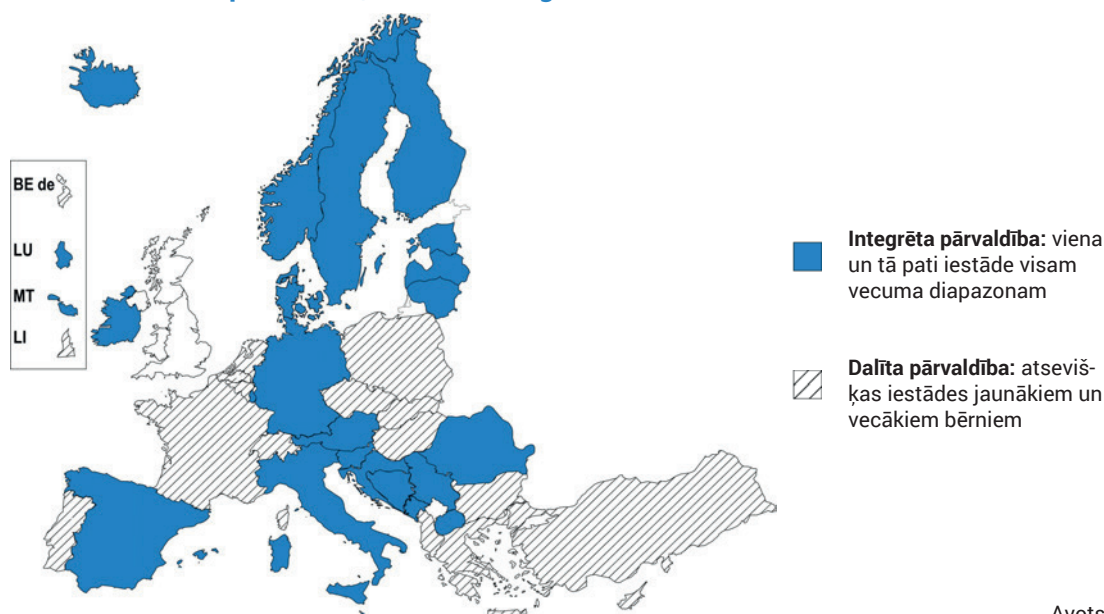
Spānijā pirmsskolas izglītība un aprūpe mājās tika oficiāli apstiprināta 2022. gadā Galisijas autonomajā apgabalā, aptverot lauku apdzīvotās vietas, kurās iedzīvotāju skaits ir mazāks par 5 000, lai gan tās īstenošana sākas 2016. gadā⁽¹⁷⁾. Vēl divās autonomajās kopienās, proti, Madridē un Navarrā, ir pieejama APIA mājās.

Lielākajā daļā Eiropas valstu agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi pārvalda viena ministrija

APIA pakalpojumu organizācija un regulējums, ko tie ievēro, ir cieši saistīts ar to pārvaldības struktūrām. Atbildīgo iestāžu kartēšana sniedz ieskatu par to, kā valdības pieiet agrīnās pirmsskolas izglītībai un aprūpei.

Pastāv divi galvenie APIA pārvaldības modeļi: dalītais un integrētais. Dažās valstīs APIA pārvaldība ir dalīta starp divām atsevišķām ministrijām vai augstākā līmeņa iestādēm. Vienā daļā valstu viena institūcija

A4a. attēls. APIA centru pārvaldība, 2024./2025. gads

Avots: Eurydice.

Paskaidrojums

Atbildīgo iestāžu saraksts ir sniegts B pielikumā.

Piezīmes par konkrētām valstīm

Vācija, Spānija un Šveice: šis skaītis atspoguļo visbiežāk sastopamo situāciju visos reģionos.

Igaunija: attēlā parādīta situācija pirmsskolas izglītības iestādēs (*koolieelne lasteasutus*), kurās lielākā daļa bērnu pavada visu pirmsskolas izglītības un aprūpes posmu. Pašlaik par bērnu aprūpes pakalpojumiem (*lapsehoiuteenus*) atbild Sociālo lietu ministrija, bet 2025. gadā šī atbildība pāries izglītības un pētniecības ministrijas pārziņā.

⁽¹⁴⁾ <https://ntantades.gov.gr>.

⁽¹⁵⁾ <https://data.cso.ie/>.

⁽¹⁶⁾ <https://www.gov.ie/en/campaigns/df207-national-action-plan-for-childminding-2021-2028/>.

⁽¹⁷⁾ https://www.xunta.gal/dog/Publicados/2024/20240514/AnuncioG0762-260424-0004_es.html.

pārrauga pakalpojumus jaunākiem bērniem, parasti tiem, kas ir jaunāki par 3 gadiem, savukārt cita institūcija pārvalda agrīnās bērnības izglītību un aprūpi (APIA) vecākiem bērniem, parasti no aptuveni 3 gadu vecuma. Citās valstīs pārvaldība ir integrēta – viena atbildīgā institūcija ir atbildīga par APIA nodrošināšanu visā vecuma diapazonā.

APIA sistēmas augstākā līmeņa pārvaldībai ir būtiska ietekme uz sniegto pakalpojumu kvalitāti. Lai gan sadalītai sistēmai var būt priekšrocības, piemēram, vecumam atbilstošas vides nodrošināšana, mērķtiecīga mācību programma un mērķtiecīga personāla apmācība, integrēta sistēma parasti nodrošina netraucētu koordināciju, jaukta vecuma bērnu mijiedarbību, stabilitāti un piederības sajūtu bez strukturālām pārejām, pirms bērni sāk pamatskolu. Integrētās sistēmas koncentrējas uz to, ka bērni tiek uzskatīti par izglītojamajiem jau no dzimšanas, pārceļot uzsvaru no pieskatīšanas uz jaunāku bērnu izglītošanu. Atbildības par visu agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes posmu uzticēšana vienai ministrijai vai augstākā līmeņa iestādei var arī palīdzēt veicināt saskaņotu politiku un nodrošināt kvalitatīvākus pakalpojumus (*Kaga et al., 2010*).

Kā redzams A4a. attēlā, Eiropā ir izplatīta gan integrēta, gan dalīta pārvaldība. Tomēr visās valstīs ar vienotu sistēmu un lielākajā daļā valstu ar jauktu sistēmu dominē integrēta pārvaldība, un par APIA atbild viena vadošā ministrija. Jo īpaši Itālijā, Luksemburgā, Maltā un Rumānijā, kurās ir atsevišķas struktūras, nesen atbildība par APIA ir nodota par izglītību atbildīgajām ministrijām.

Integrētas pārvaldības modelī izglītības iestāde parasti pārrauga visu APIA fāzi, kas notiek centrā.

Lietuvā APIA ir Izglītības, zinātnes un sporta ministrijas pārziņā. Pašvaldības un ministrija līdzfinansē izglītības un uzturēšanas izmaksas, taču APIA programmu īstenošana un izglītības kvalitātes uzraudzība ir pašvaldību ziņā.

Maltā par visu veidu APIA nodrošināšanu atbild Izglītības, sporta, jaunatnes, pētniecības un inovāciju ministrija.

Dažās valstīs galvenā ministrija, kas atbild par APIA, dala daļu atbildības ar citu ministriju.

Irjā Bērnu, vienlīdzības, invaliditātes, integrācijas un jaunatnes lietu ministrija ir galvenā ministrija, kas atbild par tiesisko regulējumu un saistošajiem noteikumiem attiecībā uz ārpusskolas iestādēm bērniem līdz 6 gadu vecumam, lai gan tā sadarbojas ar Izglītības ministriju saistībā ar mācību programmu izstrādi un

uzraudzību. Izglītības departaments ir atbildīgs par 4 un 5 gadus vecu bērnu sākumskolās esošajām zīdaiņu klasēm.

Žiemeļmaķedonijā par pirmsskolas izglītības un aprūpes pasākumu izglītojošo daļu atbild Izglītības un zinātnes ministrija, savukārt par pirmsskolas iestāžu aprūpi un darba organizāciju atbild Darba un sociālās politikas ministrija sadarbībā ar pašvaldībām.

17 izglītības sistēmās agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes centru pārvaldība ir sadalīta starp divām iestādēm atkarībā no vecuma grupas. Parasti izglītības iestāde pārrauga pirmsskolas izglītību bērniem vecumā no 3 gadiem, bet atsevišķa iestāde, kas bieži vien ir atbildīga par sociālajām lietām, darbu vai veselību, pārrauga agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes nodrošināšanu jaunākiem bērniem.

Čehijā agrīnās pirmsskolas izglītību un aprūpi maziem bērniem regulē Darba un sociālo lietu ministrija. Par pirmsskolas izglītību (*předškolní vzdělávání*) atbild Izglītības, jaunatnes un sporta ministrija.

Grieķijā Iekšlietu ministrija daļa pilnvaras ar Sociālās kohēzijas un ģimenes ministriju, pārraugot agrīnās pirmsskolas izglītību un aprūpi jaunākiem bērniem. Obligātā pirmsskolas izglītība (*nīpiagogeio*) ir Izglītības, reliģisko lietu un sporta ministrijas kompetencē.

Ir svarīgi uzsvērt vēl vienu pārvaldības dimensiju, kas nav saistīta ar APIA: dažas Eiropas valstis ir federālas vai decentralizētas valstis (Beļģija, Vācija, Spānija, Itālija, Austrija, Bosnija un Hercegovina un Šveice). Lielākajā daļā šo valstu APIA pārvaldība šķiet integrēta, taču atbildība par APIA nodrošināšanu praksē var būt sadalīta starp dažādiem pārvaldes līmeņiem, piemēram, centrālā un reģionālā valdība var darboties kā augstākā līmeņa iestādes dažādās jomās, vai arī tā var būt pilnībā decentralizēta, centrālajai valdībai veicot minimālu koordinācijas funkciju vai nosakot minimālās prasības. Beļģija un Šveice ir neparastas ar to, ka APIA pārvaldība ir sadalīta pa vecumu decentralizētā vidē. Beļģijā ir divas iestādes, kas atbild par APIA visās trijās kopienās. Šveicē pārvaldības struktūra ir līdzīgi sadalīta starp kantonu ministrijām, kas atbild par sociālajiem jautājumiem, un ministrijām, kas atbild par izglītību 26 kantonos.

Vācijā federālā/valsts līmenī par pirmsskolas izglītības un aprūpes pamattiesību aktiem ir atbildīga Federālā ģimenes, vecāka gadagājuma cilvēku, sieviešu un jaunatnes lietu, sieviešu un jaunatnes lietu ministrija. Zemju līmenī tā var būt vai nu par ģimenes lietām atbildīgā ministrija, vai par izglītību atbildīgā ministrija, kurai ir regulatīva, uzraudzības un papildu finansējuma funkcija. APIA nodrošināšana ir pašvaldību kompetencē un vispārējā atbildībā.

Spānijā visizplatītākā situācija ir tāda, ka par abiem agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes cikliem ir atbildīgi departamenti, parasti tie, kas atbild par izglītību autonomo kopienu līmenī. Vientīgs izņēmums ir Seūtas un Melijas autonomās pilsētas, kur par abiem APIA cikliem atbild Centrālā izglītības, profesionālās izglītības un sporta ministrija.

Itālijā Izglītības un nopelnu ministrija finansē integrētās sistēmas attīstību bērniem vecumā no 0 līdz 6 gadiem un izdod izglītības vadlīnijas visam posmam. Citos aspektos reģioni un vietējās iestādes ir atbildīgas par agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes nodrošināšanu centros bērniem līdz 3 gadu vecumam un par regulētu nodrošināšanu mājās.

Austrijā APIA sistēmas pārvaldība ir ļoti decentralizēta; galvenā atbildība gulstas uz federālajām zemēm. Visās federālajās zemēs izglītības iestādes izstrādā politiku attiecībā uz agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes nodrošināšanu centros.

Bosnijā un Hercegovinā par APIA ir atbildīgas 12 izglītības ministrijas: viena – izglītības ministrija, otra – izglītības ministrija. Serbijas Republikai, pa vienai – katram no 10 Bosnijas un Hercegovinas Federācijas kantoniem un viena – Brčko apgabalam.

Šveicē kantoni ir atbildīgi par pirmsskolas izglītības un aprūpes nodrošināšanu un esošo augstākā līmeņa prasību īstenošanu savā teritorijā. Šīs prasības galvenokārt attiecas uz iestāžu sertifikāciju un uzraudzību. Lielākajā daļā gadījumu par pirmsskolas un jauniešu pirmsskolas izglītības un aprūpes nodrošināšanu bērniem līdz 4 gadu vecumam atbild kantonu ministrijas, kas atbild par ģimenes un sociālo politiku. Šveices kantonu sociālo lietu ministru konference uzņemas koordinators lomu. Par pirmsskolas izglītības un aprūpes nodrošināšanu 4 un 5 gadus veciem bērniem ir atbildīgas kantonu izglītības ministrijas, bet Šveices kantonu izglītības ministru konference uzņemas koordinators lomu.

Par APIA mājās parasti atbild tā pati iestāde, kas par APIA centrā (sk. A4b attēlu). Valstīs, kurās ir dalīta abu APIA posmu pārvaldība, bērnu pieskatīšanu mājās parasti pārvalda tās pašas iestādes, kas bērnu līdz 3 gadu vecumam centrā nodrošināto APIA.

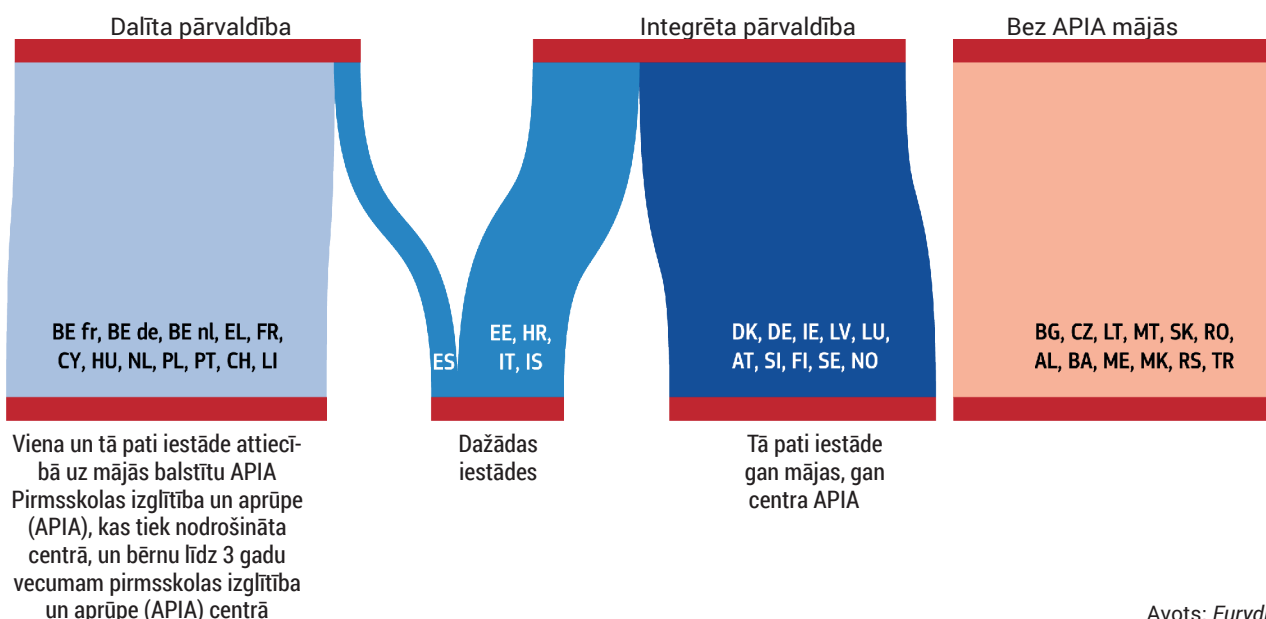
Francijā zīdaiņu aprūpe (*accueil du jeune enfant*) ir Solidaritātes ministrijas kompetencē. Tas ietver bērnu aukles (*assistant(e)s maternel(le)s*), kā arī bērnudārzus (*crèches*) un citas grupu iestādes (piem., *jardins d'enfant*). No 3 gadu vecuma obligāto pirmsskolas izglītību (*enseignement préélémentaire*) pārrauga Valsts izglītības ministrija.

Portugālē par jaunāko bērnu aprūpi mājās un centros atbild Darba, solidaritātes un sociālās drošības ministrija. Par pirmsskolas izglītību (*educação pré-escolar*) centros esošajos bērnudārzos (*jardins de infância*) atbild Izglītības, zinātnes un inovāciju ministrija.

Attiecībā uz integrēto pārvaldību par pirmsskolas izglītības un aprūpes nodrošināšanu mājās atbild tā pati iestāde, kas pārrauga pirmsskolas izglītības un aprūpes nodrošināšanu centros Dānijā, Vācijā, Īrijā, Latvijā, Luksemburgā, Austrijā, Slovēnijā, Somijā, Zviedrijā un Norvēģijā.

Īrijā pirmsskolas izglītību un aprūpi mājās pilnībā pārvalda Bērnu, vienlīdzības, invaliditātes, integrācijas un jaunatnes lietu ministrija. Izglītības ministrija, kas sadarbojas ar Bērnu, vienlīdzības, invaliditātes, integrācijas un jaunatnes lietu ministriju, izstrādājot mācību programmas un pārraugot agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi centros, nav iesaistīta agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes mājās nodrošināšanā.

A4b. attēls. Mājās un centros balstītas agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes pārvaldības salīdzinājums, 2024./2025. gads

Latvijā par APIA, kas tiek īstenota centros, ir atbildīga Izglītības un zinātnes ministrija. Izglītības un zinātnes ministrijas pakļautībā esošais Izglītības kvalitātes valsts dienests ir atbildīgs par bērnu uzraudzības pakalpojumu reģistru (bērnu uzraudzības pakalpojums).

Slovēnijā Izglītības ministrija ir atbildīga par visu agrās pirmsskolas izglītības un aprūpes nozari.

Somijā par agrīnās izglītības centriem (*päiväkoti/daghem*), kā arī regulētām ģimenes dienas aprūpes iestādēm (*perhepäivähoito/familjedagvård*) atbild Izglītības un kultūras ministrija.

Tomēr ir daži izņēmumi.

Igaunijā Izglītības un zinātnes ministrija pārrauga pirmsskolas izglītības iestādes (*koolieelne lasteasutus*) bērniem no 1 līdz 7 gadu vecumam. Pašlaik Sociālo lietu ministrija ir atbildīga par bērnu aprūpes pakalpojumu (*lapsehoiuteenus*), kas galvenokārt paredzēti bērniem no dzimšanas līdz 3 gadu vecumam un var tikt nodrošināti gan centros, gan mājās apstākļos. Šī atbildība 2025. gadā tiks nodota Izglītības un zinātnes ministrijai.

Spānijā agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi mājās (*atención temprana en casa*) pārvalda trīs autonomo kopienu sociālās politikas administrācijas, kurās ir pieejami šāda veida pakalpojumi: Madridē, Navarrā un Galisijā.

Horvātijā par aprūpes centrā nodrošināšanu ir atbildīga Zinātnes, izglītības un jaunatnes ministrija un dibinātāji (vietējās pašvaldības un/vai privātpersonas). Vietējās pašvaldības ir atbildīgas par lielāko daļu finansējuma un pakalpojumu sniegšanu. Pirmsskolas izglītību un aprūpi mājās pārrauga Darba, pensiju sistēmas, ģimenes un sociālās politikas ministrija.

Itālijā centrālā valdība nosaka vispārējo APIA sistēmu, bet reģionālās un vietējās pašvaldības ir atbildīgas par APIA mājās pakalpojumu pārvaldību un administrēšanu.

Islandē pirmsskolas centri (*leikskóli*) ir Izglītības un bērnu lietu ministrijas vispārējā pārziņā. Regulētu un valsts subsidētu mājās aprūpes pakalpojumu (*dagforeldrar*) sniegšanu uzrauga Sociālo lietu un darba ministrija.

Nesen ir veiktas dažas reformas, kas integrē pārvaldību. Luksemburgā un Maltā atbildība par pakalpojumiem jaunākiem bērniem tika nodota izglītības ministrijām, lai nodrošinātu lielāku politikas saskaņotību (attiecīgi 2012. un 2017. gadā). Rumānijā kopš 2021./2022. gada Izglītības ministrija ir atbildīga par visu agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes posmu, un bērnudārzi (creșă) ir kļuvuši par skolu iestādēm. Itālijā ir notikusi būtiska APIA sistēmas pārstrukturēšana. Ir ieviesta integrēta APIA sistēma no dzimšanas līdz 6 gadu vecumam: abas APIA sastāvdaļas (bērnudārzu pakalpojumi un pirmsskolas iestādes) tiek integrētas vienotā sistēmā, ko pārrauga Izglītības un nopelnu ministrija, lai uzlabotu kvalitāti, efektivitāti un pakalpojumu sniedzēju skaitu visā valstī. Latvija ir nodevusi atbildību par agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi

mājās tai pašai iestādei, kas atbild par agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi centros. Igaunijā līdzīga pāreja notiks 2025. gadā.

APIA finansējuma pārraudzību parasti kopīgi veic augstākā līmeņa un vietējās iestādes

Pārvaldības mehānismi, kas veicina augstas kvalitātes APIA pakalpojumus, ir nesaraujami saistīti ar atbilstošu finansējumu. Izglītības iestādes var izmantot finansējumu kā galveno līdzekli, lai nodrošinātu, ka kvalitatīvi APIA pakalpojumi ir pieejami visām ģimenēm un viņu bērniem un ir par pieņemamu cenu. APIA finansējuma sadalījums starp augstāko, reģionālo un vietējo līmeni sniedz ieskatu par to, kurā līmenī ir galvenā atbildība par APIA nodrošināšanu.

Visbiežāk sastopamais modelis APIA finansēšanai ir **augstākā līmeņa un vietējā finansējuma apvienojums**. Šāda pieeja tiek izmantota 22 izglītības sistēmās, lai finansētu pirmsskolas izglītību un aprūpi bērniem vecumā līdz 3 gadiem, un 27 izglītības sistēmās, lai atbalstītu pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes bērniem vecumā no 3 gadiem. Lai gan dažādās valstīs ir daudz atšķirību attiecībā uz iestāžu līmeņiem, kas atbild par dažādām izmaksām, vietējā līmeņa iestādes parasti nodrošina finansējumu infrastruktūrai (jo īpaši ēku uzturēšanai/remontu), komunālajiem pakalpojumiem un mācību materiāliem (piemēram, rotaļlietām, grāmatām, mākslas piederumiem, mūzikas instrumentiem), savukārt augstākā līmeņa iestādes nosaka vai piedalās APIA pamatpersonāla atalgojumā, jo īpaši vecāku bērnu iestādēs.

Igaunijā galvenā atbildība par pirmsskolas izglītības un aprūpes finansēšanu gulstas uz pašvaldībām. APIA skolotāju algas tiek noteiktas vietējā līmenī. Valsts atbalsta pašvaldības, lai tās saskaņotu pirmsskolas izglītības un aprūpes skolotāju algas ar valdības noteikto minimālo algu. Papildus APIA skolotāju atalgojumam no šīs subsīdijas tiek papildinātas arī atbalsta speciālistu algas, lai nodrošinātu šādu pakalpojumu pieejamību.

Portugālē agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumus bērniem līdz 3 gadu vecumam finansē vietējās pašvaldības, kā arī no augstākā līmeņa finansējuma, kas nav iezīmēts (vienreizējs finansējums). Iestādēs, kas paredzētas bērniem vecumā no 3 gadiem un vecāki, par praktizējošo pedagogu algām ir atbildīga Izglītības, zinātnes un inovāciju

ministrija, un tās tiek noteiktas saskaņā ar Pedagogu karjeras nolikumu (pēc indeksa "darba stāžs"), savukārt par asistentu algām ir atbildīgas pašvaldības saskaņā ar 30. janvāra Dekrētu likumu 21/2019. Par ēku uzturēšanu/remontu un mācību un atpūtas aprīkojumu atbild Izglītības, zinātnes un inovāciju ministrija, vietējās iestādes un Reģionālās attīstības un koordinācijas komisija. Komunālo pakalpojumu izdevumi tiek segti no iestāžu budžeta.

Slovēnijā pašvaldība sedz pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumu izmaksas un nodrošina līdzekļus investīcijām, aprīkojumam un uzturēšanai. APIA maksa sedz izglītības, aprūpes un ēdināšanas izmaksas. No pašvaldības budžeta bērnodarziem tiek piešķirti līdzekļi, kas ir vienādi ar starpību starp pakalpojumu izmaksām un vecāku samaksāto maksu. Valsts budžets nodrošina daļu līdzekļu romu klašu, izglītības pasākumu un infrastruktūras nodrošināšanai etniski jauktās teritorijās un sedz daļu no maksām vecākiem, kuriem vienā bērnodarzā mācās divi vai vairāk bērni.

Zviedrijā pašvaldības ir galvenās iestādes, kas atbild par pirmsskolas izglītības iestāžu (un skolu) finansēšanu un vadību. Valsts piedalās iestāžu finansēšanā, tostarp ar valsts mērķdotācijām, piemēram, valsts dotāciju kvalitātes uzlabošanas pasākumiem pirmsskolās 2023. gadā. Šo dotāciju var izmantot, lai pielāgotu bērnu grupu lielumu, uzturētu vai pieņemtu darbā darbiniekus pirmsskolas iestādēs vai nodrošinātu prasmju pilnveidi pirmsskolas skolotājiem un citiem darbiniekiem.

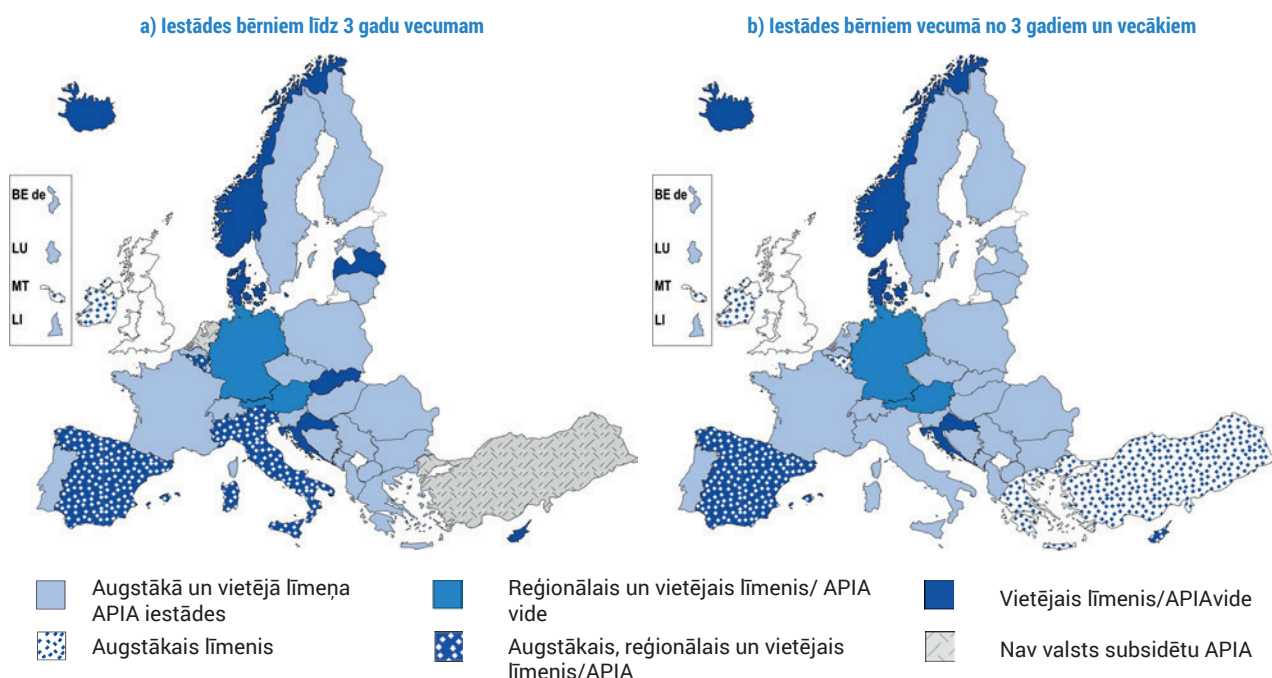
Īrijā un Maltā APIA finansējums nāk tikai no **augstākā līmeņa budžeta**. Augstākā līmeņa iestādes arī pilnībā finansē pirmsskolas izglītību vecākiem bērniem Beļģijas Franču kopienā un Turcijā. Dažos gadījumos līdzekļus sadala augstākā līmeņa shēmas, kas nodrošina noteiktu skaitu pirmsskolas izglītības un aprūpes stundu par brīvu katram tiesīgajam bērnam.

Īrijā nav valsts APIA pakalpojumu sniedzēju. Tomēr, 98 % no visiem reģistrētajiem pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumiem subsidē Bērnu, vienlīdzības, invaliditātes, integrācijas un jaunatnes lietu ministrija ⁽¹⁸⁾.

Līdzīgi kā **Maltā**, lielākā daļa bērnu aprūpes centru ir privātīpašumā, taču valdība finansē bezmaksas bērnu aprūpes programmu bērniem vecumā no 3 mēnešiem līdz 3 gadiem, kuru vecāki strādā vai mācās. Finansējums sedz lielāko daļu darbības izmaksu, personāla izmaksu un citu nepieciešamo resursu izmaksu.

Savukārt Dānijā, Horvātijā, Islandē un Norvēģijā **pašvaldības** ir vienīgais pārvaldes līmenis, kas finansē visu APIA posmu. Kiprā, Latvijā un Slovākijā tās ir vienīgās, kas sniedz atbalstu iestādēm, kas paredzētas jaunākiem bērniem.

5. attēls. Iestāžu līmeņi, kas atbildīgas par pirmsskolas izglītības un aprūpes centru finansējumu/ pārvaldību, 2024./2025. gads

Avots: Eurydice.

Piezīmes par konkrētām valstīm

Beļģija un Šveice: franču, flāmu un vācu valodā runājošās kopienas un kantoni tiek uzskatīti par augstākā līmeņa iestādēm šajās valstīs.

Vācija un Spānija: šajās valstīs par reģionālā līmeņa iestādēm uzskata attiecīgi federālās zemes un autonomās kopienas.

⁽¹⁸⁾ Bērnu, vienlīdzības, invaliditātes, integrācijas un jaunatnes lietu ministrijas aprēķins, izmantojot administratīvos datus.

Norvēģijā valsts dotācijas bērnodārziem tiek finansētas no pašvaldību neierobežotajiem ienākumiem (pamatfinansējums (vienreizēja summa) un nodokļu ieņēmumi). Par to, cik liels finansējums tiks piešķirts bērnodārziem, lemj katra pašvaldība pati. Pašvaldības piešķir dotācijas arī apstiprinātiem privātiem bērnodārziem.

Vācijā, Spānijā un Austrijā **reģionālajām iestādēm** ir liela nozīme APIA finansēšanā (ņemiet vērā, ka šajā ziņojumā par reģionālā līmeņa iestādēm tiek uzskatītas federālās zemes Vācijā un autonomās kopienas Spānijā). Kiprā reģionālās skolu padomes piešķir budžetus valsts bērnodārziem 3–6 gadus veciem bērniem, ko apstiprina augstākā līmeņa iestādes.

Vācijā reģionālais līmenis (t. i., 16 federālās zemes) un vietējais līmenis ir kopīgi atbildīgi par APIA pakalpojumu finansēšanu. Vietējās pašvaldības ir atbildīgas par juridisko tiesību uz bērnu aprūpes vietu izpildi, un tās sedz gandrīz pusi no valsts izdevumiem, kas saistīti ar APIA nodrošināšanu. Sešpadsmit federālās zemes piešķir vēl 43 % no kopējā publiskā APIA finansējuma. Valsts (federālā) līmeņa finansējuma loma ir konstitucionāli ierobežota. Tomēr kopš 2008. gada federālā valdība, pamatojoties uz līgumiem ar federālajām zemēm, ir sākusī līdzfinansēt pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumu paplašināšanu un mērķtiecīgus kvalitātes uzlabojumus. Līdz 2024. gada beigām federālo zemju finansiālais atbalsts, izmantojot ieguldījumu programmas un darbības izmaksu subsīdijas, sasniegs vairāk nekā 14 miljardus euro.

Visi trīs līmeņi ir iesaistīti APIA finansēšanā Spānijā. Tas pats attiecas uz jaunāku bērnu izglītības iestādēm Beļģijā (franču valodas kopiena) un Itālijā, kā arī uz atbalstu vecāku bērnu izglītībai Kiprā.

Beļģijā (Franču kopienā) atkarībā no APIA iestādes veida finansējumu iestādēm, kurās audzina bērnus līdz 3 gadu vecumam, var saņemt no valsts Dzimšanas un bērnības biroja (*Office de la Naissance et de l'Enfance*) vai reģionālajiem sociālajiem fondiem (konkrētām pozīcijām). Par APIA iestādi var būt tieši atbildīga arī pašvaldība vai bezpeļņas organizācija, kas sedz izmaksas no saviem līdzekļiem.

Spānijā lēmumus par pamatālgu pamatzglītības un pirmsskolas izglītības pamatdarbiniekiem pieņem centrālā valdība un izglītības iestādes. 17 autonomās kopienas (reģioni). Turklāt reģionālās izglītības pārvaldes nodrošina finansējumu mācību un atpūtas aprīkojumam. Visbeidzot, (vienreizēju) finansējumu, kas nav paredzēts, galvenokārt nodrošina autonomās kopienas. Tajā pašā laikā pašvaldības ir atbildīgas par valsts pirmsskolas izglītības centriem izmantoto ēku uzturēšanu, apkopi un pārbaudi, vienojoties ar autonomajām kopienām par lielākajiem uzturēšanas un remonta izdevumiem, ja tās nespēj tos segt. Dažas pašvaldības arī veic ad hoc ieguldījumus ar izglītību saistītos izdevumos (aprīkojums, projekti, kas papildina un uzlabo izglītības pakalpojumus, tehnoloģiskie jauninājumi u. c.), ja tās uzskata to par lietderīgu saskaņā ar savu valsts politiku, lai gan tām nav juridiska pienākuma to darīt.

Publiskie izdevumi pirmsskolas izglītībai un audzināšanai procentos no iekšzemes kopprodukta ir palielinājušies visā Eiropā

Finansējums ir svarīgs mehānisms, lai nodrošinātu kvalitatīvas pieejamību un cenu ziņā pieejamu. Turklāt **Hekmena līkne** ⁽¹⁹⁾ liecina, ka ieguldījumi agrīnā pirmsskolas attīstībā nodrošina lielākus panākumus vairāk bērniem un samazina sabiedrības sociālos izdevumus.

Izdevumu līmeņa izpēte agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes jomā parāda, cik daudz valstis iegulda šo mērķu sasniegšanā. Lai gan ir grūti atrast skaidrus un jēgpilnus veidus, kā salīdzināt izdevumus laika gaitā dažādās valstīs ar atšķirīgu ekonomiku, valūtu un dzīves līmeni, kopējais izdevumu rādītājs procentos no IKP sniedz zināmu ieskatu. Tomēr to lielā mērā ietekmē IKP svārstības. Tāpēc, IKP samazinoties, tie paši gada izdevumi veido lielāku IKP procentuālo daļu. Turklāt bagātās valstīs ar augstu IKP samērā nelielas izdevumu proporcijas attiecībā pret IKP var nozīmēt lielākus ieguldījumus absolūtā izteiksmē nekā lielākas proporcijas nabadzīgākās valstīs.

Izdevumu salīdzināšanu agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes jomā vēl vairāk sarežģī sarežģītās pārvaldības struktūras. Valstīs, kurās atbildība par agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi ir sadalīta starp divām dažādām augstākā līmeņa iestādēm (sk. A4a. attēlu), dati par izdevumiem bērniem līdz 3 gadu vecumam bieži vien nav pieejami. Tomēr, koncentrējoties tikai uz pirmsskolas izglītību (ISCED 02), ievērojama izdevumu daļa paliek apslēpta, jo īpaši tajās valstīs, kuras lielā mērā finansē agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi jaunākā vecuma bērniem.

Tāpēc A6. attēlā apkopoti visi pieejamie dati un parādītas kopējo valsts izdevumu tendences pirmsskolas izglītībai un aprūpei visā ISCED 0 līmenī tajās valstīs, kas sniedz informāciju par agrīnās pirmsskolas izglītības attīstības programmām (ISCED 01). Citās valstīs ir norādīti tikai izdevumi pirmsskolas izglītībai (ISCED 02).

Paturēt prātā šī rādītāja ierobežojumus, var novērot,

⁽¹⁹⁾ <https://heckmanequation.org/resource/the-heckman-curve/>.

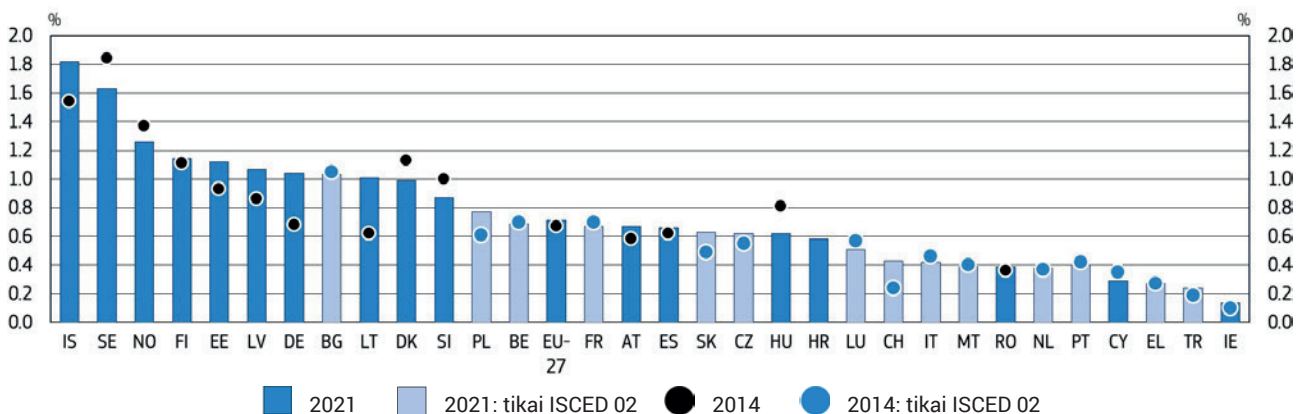
ka vidēji ES laikā no 2014. līdz 2021. gadam izdevumi pirmsskolas izglītībai un aprūpei procentos no IKP palielinājās. ES vidēji kopējie valsts izdevumi pirmsskolas izglītībai un audzināšanai palielinājās no 0,67 % no IKP 2014. gadā līdz 0,71 % 2021. gadā. Šis pieaugums ir īpaši ievērojams, ņemot vērā vispārējo bērnu skaita samazināšanos ES (sk. A1. attēlu). Citiem vārdiem sakot, neraugoties uz bērnu skaita samazināšanos lielākajā daļā Eiropas valstu, izdevumu pieaugums liecina par to, ka agrīnajai pirmsskolas izglītībai un aprūpei tiek piešķirta arvien lielāka relatīvā nozīme.

Lielākais pieaugums (aptuveni par 0,20 procentpunktiem vai vairāk starp 2014. un 2021. gadu) vērojams Vācijā, Igaunijā, Latvijā, Lietuvā, Šveicē un Islandē, savukārt lielākais samazinājums (aptuveni par 0,10 procentpunktiem vai vairāk) – Dānijā, Ungārijā, Slovēnijā, Zviedrijā⁽²⁰⁾ un Norvēģijā. Tomēr Dānijas, Slovēnijas, Zviedrijas, Islandes un Norvēģijas unitārās sistēmās izdevumi pirmsskolas izglītībai un aprūpei 2021. gadā joprojām bija lielāki

nekā ES-27 vidēji. Izdevumi kā procentos no IKP nedaudz samazinājās arī Beļģijā, Bulgārijā, Francijā, Itālijā, Kiprā, Luksemburgā, Maltā, Kiprā un Portugālē.

Eiropas valstīs pastāv lielas atšķirības relatīvajos ieguldījumos APIA nodrošināšanā. Īrija, Grieķija, Kipra un Turcija 2021. gadā tērēja mazāk nekā 2021. gadā. 30 % no to IKP bērnu agrīnai pirmsskolas izglītībai un aprūpei. Īrijā to var izskaidrot ar to, ka daudzi četrus un piecus gadus veci bērni pamatskolā mācās neobligātās jaunākajās klasēs (klasificētas kā ISCED 1), kas samazina ISCED 0 ieguldījumu līmeni. Turpretim Zviedrija un Islande izceļas ar to, ka to kopējie valsts izdevumi pirmsskolas izglītībai un audzināšanai ir vairāk nekā 1,60 % no to IKP. Beļģija, Čehija, Spānija, Francija, Ungārija, Austrija, Polija, Slovēnija, Slovākija un Ungārija atrodas spektra vidusdaļā, un to izdevumi šim izglītības līmenim 2021. gadā būs 0,60–0,90 % no to IKP. Starp valstīm, par kurām ir dati tikai par pirmsskolas izglītību (ISCED 02), Bulgārija izceļas ar vislielākajiem izdevumiem gan 2021. gadā, gan 2014. gadā.

A6. attēls. Kopējo publisko izdevumu tendences pirmsskolas izglītībai un aprūpei (ISCED 0) procentos no IKP, 2021. un 2014. gads

	ES-27	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT
2021	0,71	(0,69)	(1,03)	(0,62)	0,99	1,04	1,12	0,14	(0,27)	0,66	(0,67)	0,58	(0,42)	0,29	1,07	1,01	(0,51)	0,62	(0,39)
2014	0,67	(0,70)	(1,05)	(0,55)	1,13	0,68	0,93	(0,10)	(0,27)	0,62	(0,70)	:	(0,46)	(0,35)	0,86	0,62	(0,57)	0,81	(0,40)
	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	AL	BA	CH	IS	LI	ME	MK	NO	RS	TR
2021	(0,38)	0,67	(0,77)	(0,40)	0,39	0,87	(0,63)	1,14	1,63	:	:	(0,43)	1,82	:	:	:	1,26	:	(0,24)
2014	(0,37)	0,58	(0,61)	(0,42)	0,36	1,00	(0,49)	1,11	1,84	:	:	(0,24)	1,54	:	:	:	1,37	(0,06)	(0,19)

Avots: Eurydice, pamatojoties uz Eurostat datiem (educ_uoe_fine06) (pēdējoreiz atjaunināts 2024. gada 29. jūlijā).

Paskaidrojumi

Tabulā iekavās norādītas vērtības, ja tiek ziņots tikai par ISCED 02.

Piezīmes par konkrētām valstīm

Grieķija: tabulā norādīti 2019. gada dati, nevis 2021. gada dati.

Malta: definīcija atšķiras 2014. un 2021. gadā.

Turcija: tabulā norādīti 2020. gada dati, nevis 2021. gada dati.

⁽²⁰⁾ Tomēr Zviedrijā laikposmā no 2014. līdz 2021. gadam izdevumi pirmsskolas izglītībai un aprūpei absolūtos skaitļos palielinājās.

Izdevumi uz vienu iedzīvotāju pirmsskolas izglītības līmenī lielākajā daļā valstu ir tādi paši vai mazāki nekā pamatizglītības līmenī

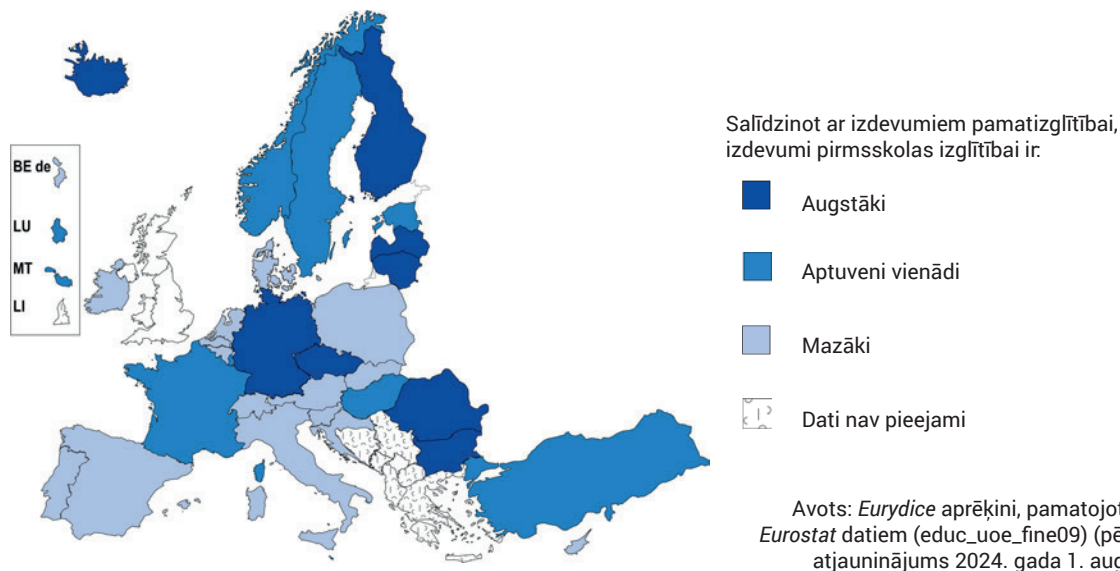
Vēl viens veids, kā novērtēt izdevumus par APIA dažādās valstīs, ir izpētīt gada publiskos izdevumus uz vienu bērnu. Lielākajā daļā valstu tiešajiem valsts izdevumiem uz vienu bērnu parasti ir tendence palielināties līdz ar izglītības līmeni⁽²¹⁾.

Aplūkojot atšķirību starp pirmsskolas (ISCED 02) un pamatizglītības izmaksām, var secināt, ka izmaksas

par pirmsskolas (ISCED 02) un pamatizglītību

(ISCED 1) visā Eiropā, redzams, ka gada izmaksas uz vienu bērnu pirmsskolas izglītībā ir zemākas nekā gada izmaksas uz vienu skolēnu pamatizglītībā 13 valstīs (sk. A7. attēlu). Piemēram, Kiprā valsts gada izdevumi uz vienu bērnu ir mazāk nekā puse no izmaksām vienam skolēnam pamatizglītībā. Šī atšķirība, iespējams, ir saistīta ar izdevumiem mācībspēkiem, kā tas ir, piemēram, Spānijā. Pamatizglītībā strādā vairāk skolotāju-speciālistu, kā rezultātā vidējais bērnu skaits un personāla īpatsvars ir lielāks; tāpēc izdevumi ir lielāki nekā pirmsskolas izglītībā.

A7. attēls. Valsts izdevumi uz vienu bērnu pirmsskolas izglītībā (ISCED 02) salīdzinājumā ar izdevumiem uz vienu bērnu pamatizglītībā (ISCED 1) valsts izglītības iestādēs, 2021. gads

Valsts izdevumi izglītībai uz vienu bērnu, pamatojoties uz pilnas slodzes ekvivalentu, pēc izglītības līmeņa (valsts valūtā)

Izdevumi	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL
ISCED 02	8 157	6 606	107 465	66 887	9 700	5 269	6 369	:	4 850	7 097	2 609	5 784	2 840	3 570	4 297	20 054	1 052 227	6450	8 698
ISCED 1	9 556	5 378	101 746	92 859	8 868	5 387	7 564	:	5 320	6 992	3 194	7 996	8 041	3 352	3 631	19 889	1 068 307	6361	9 369
ISCED 02 kā % no ISCED 1	85,4	122,8	105,6	72,0	109,4	97,8	84,2	:	91,2	101,5	81,7	72,3	35,3	106,5	118,3	100,8	98,5	101,4	92,8
Izdevumi	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE		AL	BA	CH	IS	LI	ME	MK	NO	RS	TR
ISCED 02	8 346	14 020	3 371	8 204	4 814	3 590	11 141	125 390		:	:	17 653	2 642 569	:	:	:	155 733	:	8 482
ISCED 1	10 708	18 616	5 269	5 440	6 251	4 738	9 442	124 849		:	:	21 401	2 360 031	:	:	:	161 646	:	8 647
ISCED 02 kā % no ISCED 1	77,9	75,3	64,0	150,8	77,0	75,8	118,0	100,4		:	:	82,5	112,0	:	:	:	96,3	:	98,1

Paskaidrojumi

Rādītājs ir balstīts uz pirmsskolas izglītībai (ISCED 02) paredzēto izdevumu aprēķināšanu procentos no izdevumiem pamatizglītībai (ISCED 1). Izdevumus pirmsskolas izglītībai uzskata par mazākiem, ja tie ir mazāki par 95 % no izdevumiem pamatizglītībai, par aptuveni tādiem pašiem, ja tie ir no 95 % līdz 105 % no izdevumiem pamatizglītībai, un par lielākiem, ja tie ir lielāki par 105 % no izdevumiem pamatizglītībai.

Piezīmes par konkrētām valstīm

Igaunija, Īrija un Horvātija: šajās valstīs, lai aprēķinātu izdevumus uz vienu bērnu, tika izmantoti ISCED 0 dati, jo dati nav sniegti atsevišķi par ISCED 01 un ISCED 02.

Īrija: tabulā norādīti 2020. gada dati, nevis 2021. gada dati.

⁽²¹⁾ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Educational_expenditure_statistics.

Gada valsts izdevumi uz vienu bērnu pirmsskolas izglītībā astoņās valstīs ir aptuveni tādi paši kā izdevumi uz vienu bērnu pamatizglītībā: Igaunijā, Francijā, Luksemburgā, Ungārijā, Maltā, Zviedrijā, Norvēģijā un Turcijā. Igaunijā pēdējo desmit gadu laikā izdevumi pirmsskolas izglītībai un aprūpei ir palielinājušies straujāk nekā izdevumi pamatizglītībai, līdz ar to izdevumi uz vienu bērnu ir sasnieguši līdzīgu līmeni (Aaviksoo, 2024, 25. un 29. lpp.).

Deviņās valstīs: Bulgārijā, Čehijā, Vācijā, Īrijā, Latvijā, Lietuvā, Rumānijā, Somijā, Īslandē un Vācijā izmaksas uz vienu bērnu pirmsskolas izglītībā ir lielākas nekā izmaksas uz vienu skolēnu pamatizglītībā. Piemēram, Čehijā un Somijā, kur lielākas izmaksas uz vienu bērnu pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs nekā uz vienu bērnu pamatizglītībā var izskaidrot ar augstāku personāla un bērnu skaita attiecību pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs. Turklāt vidējais APIA iestāžu darba laiks var būt ilgāks nekā pamatskolās, piemēram, Somijā bērns APIA var pavadīt līdz 10 stundām dienā, bet Čehijā un Latvijā pat līdz 12 stundām.

Neatkarīgais privātais APIA sektors ir nozīmīgs tikai dažās valstīs

APIA var nodrošināt valsts vai privātas struktūras. Publiskās iestādes pieder valsts iestādēm (parasti vietējām pašvaldībām) un tās tās tās arī pārvalda. To mērķis nav peļņas gūšana, bet gan sabiedrisko pakalpojumu sniegšana.

Privātās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes var piederēt uzņēmumiem, kas ir orientēti uz peļņas gūšanu, vai brīvprātīgajam (bezpeļņas) sektoram, kas ietver labdarības organizācijas, piemēram, baznīcas, arodbiedrības vai darba devēju sponsorētas organizācijas. Privātās iestādes var būt no valdības atkarīgas vai no valdības neatkarīgas. Termini “no valdības atkarīga” un “neatkarīga” attiecas uz to, cik lielā mērā privātā iestāde ir atkarīga no valsts pamatfinansējuma. “Pamatfinansējums” attiecas uz līdzekļiem, kas nodrošina iestāžu pamatpakalpojumus. Tas neietver līdzekļus, kas saņemti par papildu pakalpojumiem, piemēram, naktsmītnēm un ēdināšanu.

- No valdības atkarīga privāta iestāde ir iestāde, kas saņem vairāk nekā 50 % sava pamatfinansējuma no publiskiem avotiem (valsts aģentūrām,

reģioniem, pašvaldībām).

- Neatkarīga privāta iestāde ir iestāde, kas saņem mazāk nekā 50 % pamatfinansējuma no valsts avotiem (valsts aģentūras, reģioni, pašvaldības).

Atšķirībā neņem vērā valsts vadības vai regulējuma pakāpi. Tomēr publisko avotu atbalsta daļai tomēr var būt zināma ietekme uz APIA pieejamību, cenu pieejamību un kvalitāti. Kvalitātes standarti, pieejamie resursi, piedāvātie pakalpojumi un uzraudzības un novērtēšanas apjoms arī var atšķirties starp šiem sektoriem.

A8. attēlā parādīta neatkarīgā privātā APIA sektora kā APIA vietu nodrošinātāja nozīme.

A8b. attēlā, pamatojoties uz Eurostat datiem, parādīta tā nozīme pirmsskolas izglītībā (ISCED 02) bērniem vecumā no 3 gadiem. Tomēr lielākajā daļā Eiropas valstu nav pieejami dati par bērniem līdz 3 gadu vecumam. Tāpēc A8a. attēlā sniegts vispārīgs pārskats, pamatojoties uz Eurostat datiem (ja tādi ir pieejami), valstu statistiku vai ziņojumiem un ekspertu aplēsēm. Tā kā tie nav apsekojuma dati, bet gan no dažādiem avotiem un dažādiem pārskata gadiem iegūto ierakstu kopsavilkums, situācijas nav tieši salīdzināmas, un tās jāuzskata tikai par norādi.

Turklāt ir svarīgi atzīmēt, ka abās A8. attēla daļās uzmanība nav pievērsta vispārējam pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāžu īpatsvaram, bet gan tieši privāto pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāžu īpatsvaram no visām pieejamajām pirmsskolas izglītības un aprūpes vietām. Tādējādi viena un tā pati kategorija dažādās valstīs var atspoguļot atšķirīgu realitāti. Valstīs, kurās ir ārkārtīgi zems pirmsskolas izglītības un aprūpes jomā iesaistīto bērnu skaits, “nozīmīgs” privātais sektors var būt tikai neliels skaits pirmsskolas izglītības un aprūpes vietu, un tā klātbūtne sabiedrībā ir ierobežota.

No otras puses, šķietami vienāda privātā sektora nozīme APIA gan jaunākiem, gan vecākiem bērniem, kas dažās valstīs parādīta A8. attēlā, var slēpt būtiskas atšķirības pieejamo APIA vietu skaitā, jo vecākiem bērniem ir tendence apmeklēt APIA daudz biežāk nekā bērniem līdz 3 gadu vecumam. Piemēram, Portugāles kontinentālajā daļā 2022. gadā privātās valsts neatkarīgās silītes bērniem līdz 3 gadu vecumam un bērnu dārziņi bērniem vecumā

no 3 gadiem nodrošina aptuveni 17 % no visām APIA vietām. Tomēr tas atbilst 8 % bērnu līdz 3 gadu vecumam un 17 % bērnu vecumā no 3 gadiem.

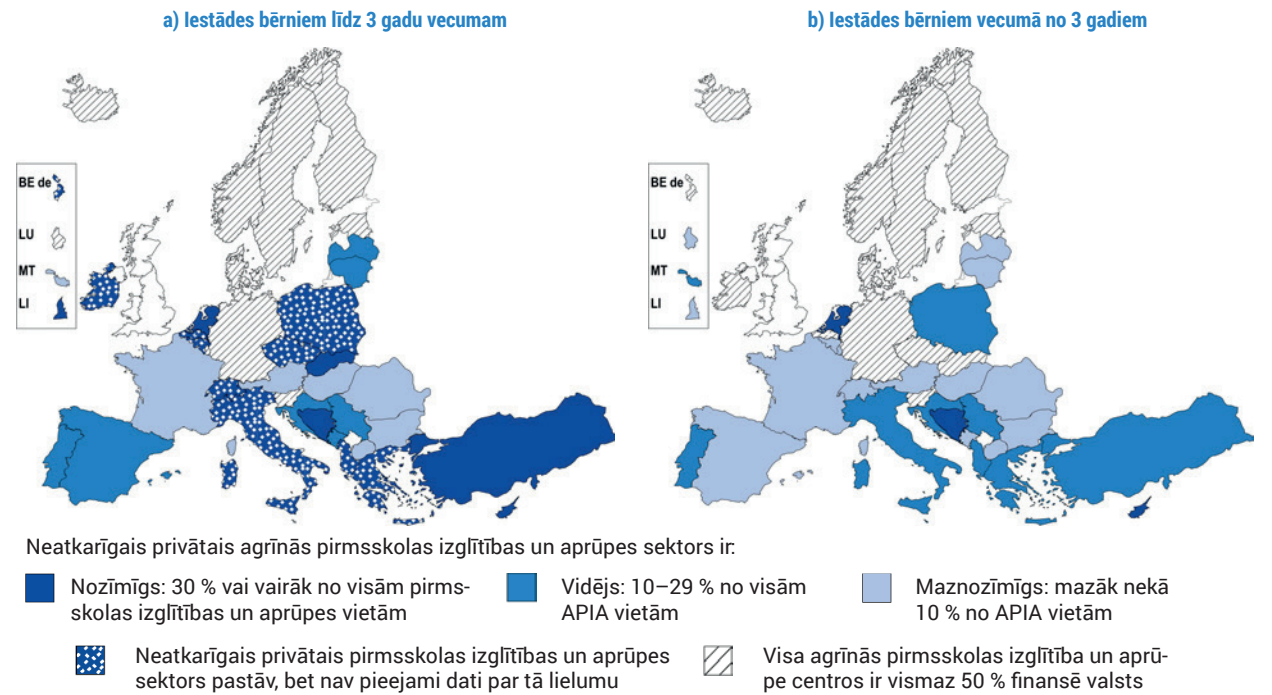
Neatkarīgs privātais sektors nepastāv septiņās valstīs: Dānijā, Vācijā, Igaunijā, Slovēnijā, Somijā, Zviedrijā, Islandē un Norvēģijā. Šajās valstīs visi agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes centri saņem ievērojamu valsts finansējuma daļu.

Vācijā gandrīz divas trešdaļas bērnu apmeklē privātās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes. Parasti šīs iestādes saņem 50 % vai vairāk valsts finansējuma.

Somijā pirmsskolas izglītība un aprūpe ir licencēta darbība, un gan valsts, gan privātajiem pakalpojumiem piemēro vienus un tos pašus tiesību aktus un pamatprogrammas. Parasti pat privātie APIA pakalpojumu sniedzēji lielāko daļu finansējuma saņem no publiskiem avotiem.

Zviedrijā ir diezgan izplatīta privāto pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādi apmeklēšana, kurā ir uzņemti aptuveni 22 % no

A8. attēls. Neatkarīgā privātā sektora nozīme agrīnās pirmsskolas izglītībā un aprūpē

Avots: Eurydice.

Bērnu īpatsvars ISCED 02 (vecumā no 3 gadiem), sadalījumā pa sektoriem

2022	EU27	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT
Privātpersonas, neatkarīga		0,2	2,6	:	:	64,5	:	:	13,7	3,8	0,4	18,3	27,4	42,1	9,5	6,9	8,6	4,1	17,7
Privātpersonas, no valdības atkarīgi		52,8	:	4,4	22,3		4,7	99,1	:	28,4	13,4	:	:	8,1	:	:	:	9,2	10,3
Publiskā	69,2	47,0	97,4	95,6	77,8	35,5	95,3	0,9	86,3	67,8	86,1	81,7	72,6	49,8	90,5	93,1	91,4	86,7	72,0
2022	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	AL	BA	CH	IS	LI	ME	MK	NO	RS	TR
Privātpersonas, neatkarīga	31,5	28,7	23,1	17,4	7,1	:	:	:	:	14,2	35,2	4,1	:	2,8	3,1	3,8	:	10,8	17,9
Privātpersonas, no valdības atkarīgi	:		4,9	28,4	:	5,2	8,8	12,9	18,7	:	:	0,9	14,9	:	:	:	48,9	:	:
Publiskā	68,5	71,3	72,0	54,1	92,9	94,8	91,2	87,1	81,3	85,8	64,8	95,0	85,1	97,2	96,9	96,2	51,1	89,2	82,1

Avots: Eurydice, pamatojoties uz Eurostat (educ_uoe_enrp01) (pēdējais atjauninājums 2024. gada 19. jūnijā).2024).

Paskaidrojumi

A8a. attēlā sniegts vispārīgs pārskats, pamatojoties uz Eurostat datiem (ja tādi ir pieejami), kā arī valstu statistikas datiem, ziņojumiem un ekspertu aplēsēm. Tā kā tas ir kopsavilkums, kas apkopots no dažādiem avotiem un dažādiem pārskata gadiem, nevis apsekojumu dati, attēlotās situācijas nav tieši salīdzināmas un ir interpretējamas tikai kā indikatīvas. A8b. attēls ir balstīts uz Eurostat datiem, izņemot datus par Beļģijas kopienām un Vāciju un Austriju, kuru vērtības ir Eurydice aplēses. Gadījumos, kad nav pieejams dalījums pēc atkarības no valsts līdzekļiem, tabulā ir norādīta tikai viena vērtība apvienotajā šūnā

Piezīmes par konkrētām valstīm

Beļģija: vāciski runājošajās un flāmu kopienās nav no valdības neatkarīga privātā pirmsskolas izglītības sektora (ISCED 02).

Melnkalne: tabulā norādīti 2021. gada dati 2022. gada vietā.

visiem pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādi apmeklējošajiem bērniem (Skolverket, 2024, 12.–13. lpp.), taču šīs iestādes saņem 50 % vai vairāk publiskā finansējuma.

Islande ir norādīta tajā pašā kategorijā, jo visas tipiskās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes bērniem vecumā no 1 gada saņem vairāk nekā 50 % no sava pamatfinansējuma no pašvaldībām. Tomēr ir daži gadījumi, kad ir neatkarīgas privātas (līdzfinansētas) iestādes (sauktas par ungbarneleiskóli), kas aprūpē zīdaiņus vecumā no 9 mēnešiem līdz 2 gadiem, kurās vecāku ieguldījums ir daudzkārt lielāks nekā pārējā nozarē.

Divās valstīs (Luksemburgā un Maltā) lielāko daļu agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumu jaunākiem bērniem finansē no vecāku subsīdijām, bet vecākiem bērniem ir dažas neatkarīgas privātas pirmsskolas izglītības iestādes.

Luksemburgā APIA pakalpojumu kuponu shēma (chèque-service accueil) ir svarīgs finansējuma avots privātai APIA. Summa, ko valsts piešķir bērnu aprūpei (bērniem līdz 12 gadu vecumam), ir atkarīga no vecāku ienākumiem un tiek tieši izmaksāta dienestam⁽²²⁾. Bezpeļņas pakalpojumu sniedzēji ir noslēguši līgumu ar valdību, kas garantē to deficīta segšanu.

Maltā lielākā daļa bērnu aprūpes centru, kuros aprūpē bērnus līdz 3 gadu vecumam, ir privāti. Tomēr no 192 bērnu aprūpes centriem 187 piedalās bezmaksas bērnu aprūpes shēmā, kuras ietvaros valdība finansē lielāko daļu bērnu aprūpes izmaksu vecākiem/aizbildņiem, kuri strādā vai mācās⁽²³⁾.

Turklāt Beļģijā (vāciski runājošās un flāmu kopienas), Čehijā, Īrijā un Slovākijā ir neatkarīgas privātas pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes bērniem līdz 3 gadu vecumam, bet visas pirmsskolas izglītības iestādes vecākiem bērniem ir valsts vai vismaz 50 % valsts subsidētas. Tomēr Īrijā valsts finansējums pilnībā sedz tikai 15 stundas nedēļā. Pārējām stundām izmanto valsts un privātā finansējuma kombināciju.

Bulgārijā, Francijā, Ungārijā, Austrijā, Rumānijā un Ziemeļmaķedonijā neatkarīgais privātais sektors ir mazāk nozīmīgs visā pirmsskolas izglītības un aprūpes posmā. Piemēram, Bulgārijā 2022./2023. mācību gadā darbojās 119 licencēti

privātie bērnudārzi. Tajos tika uzņemti 5 977 bērni jeb 2,8 % no visiem bērnudārzos esošajiem bērniem⁽²⁴⁾.

Neatkarīgais privātais sektors veido nozīmīgu daļu no agrīnās bērnības izglītības un aprūpes nodrošinājuma bērniem līdz 3 gadu vecumam Kiprā, Nīderlandē, Slovākijā, Bosnijā un Hercegovinā, Lihtenšteinā un Turcijā. Tas varētu attiekties arī uz dažām citām valstīm, kur šāds sektors pastāv, taču nav pieejami dati par bērnu uzņemšanu (Beļģija, Čehija, Grieķija, Itālija, Polija, Albānija un Šveice).

Kiprā 2021. gadā 66 % jeb 20 % bērnu vecumā līdz 3 gadiem apmeklēja no valsts neatkarīgas privātas pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes. **Bosnijā un Hercegovinā** 41 % APIA vietu bija šajā sektorā⁽²⁵⁾.

Nīderlandē APIA sistēma apvieno uz pieprasījumu balstītu tirgus struktūru bērniem līdz 4 gadu vecumam un valsts finansētu sistēmu visiem bērniem vecumā no 4 gadiem. Daži valsts finansēti pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumi ir paredzēti bērniem no divarpus gadu vecuma, kas ir nelabvēlīgā situācijā.

Septiņās Eiropas valstīs no valdības neatkarīgais privātais sektors nodrošina 10–29 % no pirmsskolas izglītības un aprūpes vietām bērniem līdz 3 gadu vecumam.

Spānijā 2022. gadā 12 % bērnu vecumā līdz 3 gadiem bija uzņemti valsts neatkarīgajā privātajā sektorā; šis sektors nodrošina 29 % APIA vietu šajā vecuma grupā.

Horvātijā, Latvijā, Lietuvā, Horvātijā un Serbijā 4–6 % bērnu vecumā līdz 3 gadiem apmeklē privāto, no valsts neatkarīgo pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādi, kas ir aptuveni 10–20 % no visām pirmsskolas izglītības un aprūpes vietām⁽²⁶⁾.

Neatkarīgais privātais sektors ir mazāk nozīmīgs pirmsskolas izglītībā bērniem vecumā no 3 gadiem. Tikai trīs valstīs tas veido vairāk nekā 30 % no pieejamajām vietām šajā vecuma grupā: Kipra, Nīderlande un Bosnija un Hercegovina. Turklāt deviņās valstīs šis sektors veido 10–29 % no ISCED 02 vietām: Grieķijā, Horvātijā, Itālijā, Maltā, Polijā, Portugālē, Albānijā, Horvātijā, Serbijā un Turcijā.

⁽²²⁾ <https://men.public.lu/en/systeme-educatif/enfance/02-gratuite.html>.

⁽²³⁾ https://www.servizz.gov.mt/en/Pages/Education_Science-and-Technology/Education-Services/Early-Education/WEB544/default.aspx.

⁽²⁴⁾ <https://www.nsi.bg/sites/default/files/files/pressreleases/Children2022.pdf>.

⁽²⁵⁾ Tas ir Eurydice aprēķins, pamatojoties uz Eurostat datiem. Dalības īpatsvars privātās, no valdības neatkarīgās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs tika aprēķināts, dalot šajās iestādēs uzņemto bērnu skaitu (rādītāja educ_uoe_enrp01 kategorija PRIV_IND) ar kopējo bērnu skaitu šajā vecuma grupā (demo_pjan).

⁽²⁶⁾ Turpat.

B nodaļa. Piekļuve

I sadaļa. Struktūras

Izstrādājot politiku attiecībā uz maziem bērniem un viņu vecākiem, valstu un ES lēmumu pieņēmēji visvairāk rūpējas par to, lai nodrošinātu piekļuvi agrīnai pirmsskolas izglītībai un aprūpei (APIA). Eiropas sociālo tiesību pīlārā ir uzsvērts, ka “bērniem ir tiesības uz kvalitatīvu agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi par pieņemamu cenu”⁽¹⁾.

Pieejamība un finansiālā pieejamība ir šīs nodaļas pirmās sadaļas galvenās tēmas. Tā sākas ar galvenā pasākuma aprakstu: vietas garantija – vecums, no kura visiem bērniem tiek nodrošināta vieta pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādē. Rādītājs par bērnu aprūpes un aprūpes nodrošinājuma trūkumu liecina, ka lielākajā daļā Eiropas valstu ģimenēm ir ilgstošs laikposms bez labi apmaksāta bērna kopšanas atvaļinājuma un bez vietas garantijas. Šajā nodaļā analizēta bērnu un viņu ģimeņu bezmaksas pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumu pieejamība un maksas līmenis.

Kopsavilkuma rādītājs parāda pieprasījumu pēc pirmsskolas izglītības un aprūpes vietām un to piedāvājumu trīs posmos: agrīnā vecumā, aptuveni 3 gadu vecumā un pēdējā pirmsskolas izglītības un aprūpes gada laikā.

Īpašā sadaļā par iekļaušanu ir uzsvērti mērķtiecīgi pasākumi, ko valstis īsteno, ja vispārējie noteikumi nav pietiekami, lai nodrošinātu pieejamu un finansiāli pieņemamu agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi visneaizsargātākajiem bērniem. Šajā iedaļā aplūkoti prioritārās uzņemšanas kritēriji, maksas samazinājumi un stratēģijas, lai novērstu šķēršļus, kas kavē konkrētas grupas, tostarp bērnus ar īpašām vajadzībām un migrantu bērnus, veicinot vienlīdzīgu piekļuvi agrīnai pirmsskolas izglītībai un aprūpei visā Eiropā.

Nobeiguma iedaļa par līdzdalību ir balstīta uz Eurostat datiem. Tajā izceltas valstis, kuras ir veiksmīgi sasniegušas Eiropas mērķus attiecībā uz līdzdalību, un valstis, kurām jāpieliek papildu pūles. Šajā analizē ir atspoguļotas pēdējo desmit gadu tendences, un tā atklāj zināmu progresu APIA pakalpojumu pieejamības nodrošināšanā, jo īpaši jaunākā vecuma bērniem.

Lielākajā daļā valstu bērni ir tiesīgi saņemt APIA vismaz vienu gadu

Pašlaik Eiropā ir divas pieejas, kā nodrošināt vispārēju piekļuvi agrīnās pirmsskolas izglītībai un aprūpei. Dažas valstis paredz **juridiskas tiesības** uz vietu pirmsskolas izglītībā un aprūpē, savukārt citas valstis paredz, ka pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes apmeklējums ir **obligāts**. Katrā no šīm pieejām ir noteikts, ka valsts iestādēm ir jāaņem garantēt vietu APIA katram bērnam. Tomēr ir dažas būtiskas atšķirības. Juridiskas tiesības nozīmē, ka bērnam ir tiesības uz APIA, bet, ja tā ir obligāta, bērnam ir juridisks pienākums to apmeklēt. Tāpēc vietas garantijas būtība ir atšķirīga. Saskaņā ar juridiskajām tiesībām valsts iestādēm ir jāgarantē vieta jebkuram attiecīgā vecuma bērnam, kura vecāki pieprasa vietu.

Turpretī valstīs, kurās APIA ir obligāta, valsts iestādēm ir jāgarantē pietiekams vietu skaits visiem bērniem, uz kuriem attiecas juridiskais pienākums.

Lai sniegtu pārskatu, B1. attēlā abi šie pieejamības pasākumi ir sagrupēti kopā un parādīts agrākais vecums, no kura ir pieejama vietas garantija, vai nu kā juridiskas tiesības, vai kā obligāta APIA (detalizēts sadalījums ir parādīts B3. attēlā). Kartē redzamas būtiskas atšķirības vecumā, kad bērniem Eiropā ir

⁽¹⁾ Iestāžu proklamēšana par Eiropas sociālo tiesību pīlāru (OV C 428, 13.12.2017., 9. lpp.).

garantēta vieta agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādē.

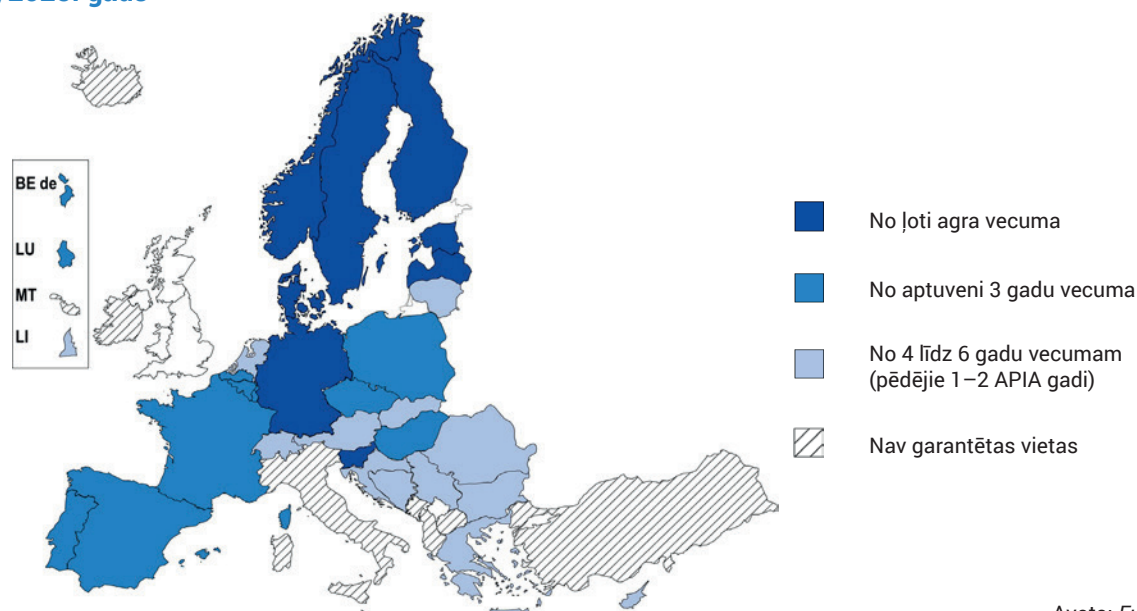
Tikai septiņas dalībvalstis (Dānija, Vācija, Igaunija, Latvija, Slovēnija, Somija un Zviedrija) un Norvēģija garantē vietu pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādē katram bērnam no agra vecuma (6–18 mēneši), bieži vien uzreiz pēc bērna kopšanas atvaļinājuma beigām (skatīt B3. attēlu). Vieta valsts subsidētā APIA iestādē ir garantēta no 3 gadu vecuma vai nedaudz agrāk visās trīs Beļģijas kopienās, kā arī Čehijā, Spānijā, Francijā, Luksemburgā, Ungārijā, Polijā un Portugālē (lai gan Portugāle joprojām koncentrē pūles uz pietiekama vietu skaita nodrošināšanu 3 gadus veciem bērniem). Aptuveni trešdaļā Eiropas valstu vieta ir garantēta tikai pēdējos 1–2 APIA gadus.

Tikai dažās Eiropas valstīs nav tiesiskā regulējuma, kas nodrošinātu vietu pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādē. Tikai trīs dalībvalstis (Īrija, Itālija un Malta) nav oficiāli noteikušas juridiskas tiesības

vai obligātu APIA. Praksē šajās valstīs vietas ir pieejamas aptuveni no 3 gadu vecuma. Piemēram, Itālijā un Maltā lielākā daļa APIA centru bērniem no 3 gadu vecuma ir apvienoti ar pamatskolām, un tāpēc tos uzskata par izglītības sistēmas neatņemamu sastāvdaļu.

Īrija piedāvā universālu APIA programmu – 15 stundas nedēļā, sākot aptuveni no šī vecuma. Arī Islandē pieprasījums atbilst piedāvājumam jau agrākā vecumā. Tiesības uz APIA ir vispārīgi noteiktas likumos un normatīvajos aktos, nenosakot konkrētu vecumu vai stundu skaitu, tomēr dalības līmenis ir ļoti augsts jau no 2 gadu vecuma. Turpretī juridiski garantētas vietas trūkums atspoguļojas nepietiekamā APIA piedāvājumā un zemākos līdzdalības rādītājos Albānijā, Melnkalnē un Ziemeļmaķedonijā (sk. B6., B10. un B11. attēlu un valstu sistēmu informācijas lapas šī ziņojuma beigās).

B1. attēls. Vecums, no kura garantēta vieta pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādē, 2024./2025. gads

Avots: Eurydice.

Paskaidrojums

Attēlā parādīts tiesiskais regulējums, nevis faktiskā pieejamība.

Piezīme katrai valstij

Portugāle: neskatoties uz to, ka 2018. gadā juridiskās tiesības tika attiecinātas arī uz 3 gadus veciem bērniem, dažās lielajās pilsētās pieprasījums pēc 3 gadus veciem bērniem joprojām nav apmierināts. Likumā noteiktās tiesības pilnībā tiek īstenotas, sākot no 4 gadu vecuma.

Obligātā pirmsskolas izglītība un aprūpe ir vairāk izplatīta nekā juridiskās tiesības

Pēdējos gados liela uzmanība ir pievērsta agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes pieejamības palielināšanai. Kopš 2012./2013. gada ir notikušas būtiskas izmaiņas tiesiskajā regulējumā, kas garantē APIA pieejamību lielākajā daļā Eiropas valstu.

APIA gada apmeklēšana ir kļuvusi obligāta Beļģijā (kopš 2020. gada septembra), Čehijā (2017), Horvātijā (2014), Lietuvā (2016), Rumānijā (2020), Slovākijā (2021), Somijā (2015) un Zviedrijā (2018).

Vairākās valstīs APIA apmeklēšana ir noteikta kā obligāta ilgāk nekā vienu gadu. Ungārijā APIA ir obligāta bērniem no 3 gadu vecuma kopš 2015. gada septembra. Francijā no 2019. gada septembra obligātās izglītības sākuma vecums tika samazināts no 6 uz 3 gadiem. Grieķijā 2021. gadā obligātās pirmsskolas izglītības sākuma vecums tika samazināts līdz 4 gadiem. Bulgārijā pakāpeniski tika ieviesta obligātā izglītība trīs gadu garumā (visiem bērniem vecumā no 4 līdz 6 gadiem). Rumānijā no 2023. gada septembra obligātās APIA ilgums tika pagarināts līdz diviem gadiem (sākot no 4 gadu vecuma). Kipra pakāpeniski paplašina savu obligātās APIA programmu, lai tā aptvertu divus gadus (4–5 gadus veciem bērniem); līdz 2031./2032. mācību gadam APIA būs obligāta jau no 4 gadu vecuma. Kad valsts bērnudārzi ir pilni, tiek piešķirti valsts pabalsti mācību maksas segšanai kopienu bērnudārzos.

Tiesības uz agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi ir ieviestas vai paplašinātas Beļģijā (Vācijā), Čehijā, Vācijā, Latvijā, Lietuvā, Polijā, Portugālē, Slovākijā un Vācijā. Šīs valstis ir noteikušas ar likumu noteiktu pienākumu APIA pakalpojumu sniedzējiem nodrošināt valsts subsidētu APIA visiem noteikta vecuma bērniem, kuru vecāki pieprasa vietu APIA. Latvijā kopš 2011. gada augusta vietējām pašvaldībām ir pienākums nodrošināt vienlīdzīgu piekļuvi pirmsskolas izglītības iestādēm bērniem no pusotra gada vecuma savā administratīvajā teritorijā. Vācija 2013. gadā samazināja likumā noteikto vecumu no 3 līdz 1 gadam. Čehija un Polija ir pakāpeniski pagarinājušas šo tiesību termiņu līdz līdz 3 gadu vecumam (Polijā pilnībā

ieviesta no 2017. gada un Čehijā no 2018. gada). Portugāle 2018. gada septembrī samazināja vispārējās pirmsskolas izglītības sākšanu līdz 3 gadu vecumam, un tika īstenota stratēģija, lai pielāgotu pirmsskolas iestāžu tīklu vecāku vajadzībām. Lietuvā ir pieņemta pakāpeniska vispārējās garantijas uz pirmsskolas izglītību paplašināšana. Saskaņā ar šo plānu no 2023. gada septembra 4 gadus veciem bērniem ir garantēta vieta, un 2025. gadā tā tiks samazināta līdz 2 gadiem. Slovākijā juridiskās tiesības uz četrgadīgajiem bērniem tika ieviestas 2024. gada septembrī, un pašlaik tiek gatavota juridisko tiesību piešķiršana trīsgadīgajiem bērniem 2025. gadā. Beļģijas vācu valodā runājošajā kopienā 2024. gadā likumīgās tiesības tika pagarinātas par 6 mēnešiem (no 3 gadu vecuma līdz 2,5 gadu vecumam).

Vairākās valstīs ir ieviestas reformas attiecībā uz pamatzglītības ieguves sākuma vecumu, kas, savukārt, ietekmē kopējo pirmsskolas izglītības un aprūpes perioda ilgumu. Kipra 2020. gadā palielināja pamatzglītības vecumu līdz 6 gadiem. Līdz ar to obligātās pirmsskolas izglītības un aprūpes ilgums tika pagarināts līdz 1 gadam un 6 mēnešiem⁽²⁾. Zviedrija plāno ieviest 10 gadus ilgu pamatskolu, 2028. gadā pirmsskolas klasi (obligātās pirmsskolas izglītības un aprūpes pēdējais gads) pārveidojot par pamatzglītības pirmo gadu⁽³⁾.

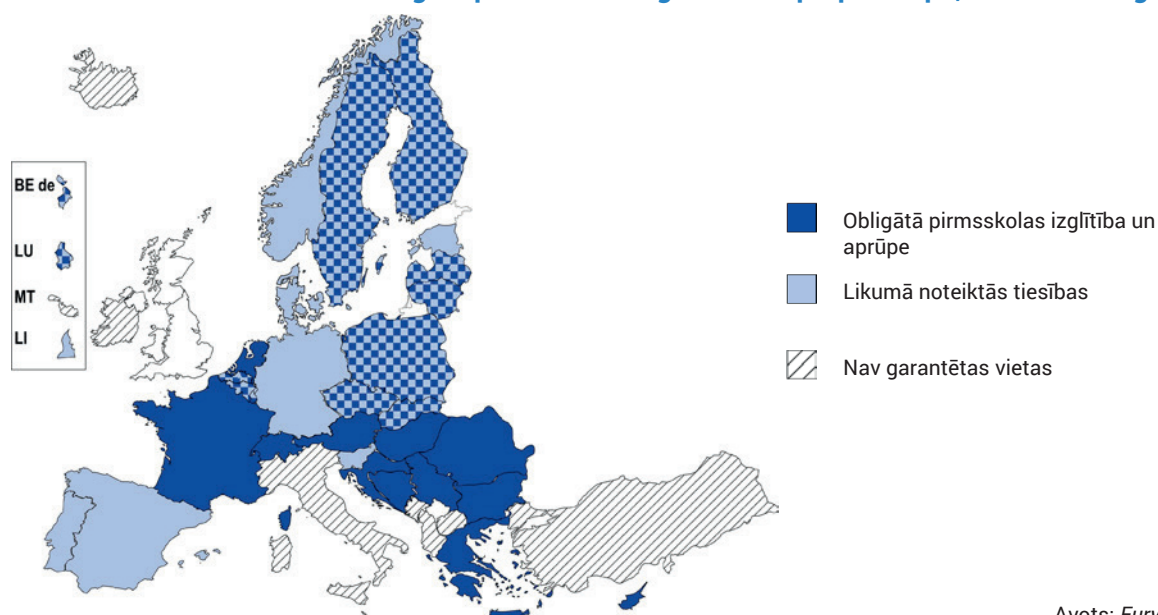
Kopumā dati liecina, ka obligātā pirmsskolas izglītība un aprūpe ir kļuvusi par izplatītāku pasākumu nekā tiesības uz to. Juridiskas tiesības uz vietu agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādē patlaban ir 16 Eiropas valstīs, bet 21 valstī agrīnā pirmsskolas izglītība un aprūpe ir obligāta. Dažās valstīs ir gan juridiskas tiesības uz APIA, gan obligāta APIA. Beļģijā, Čehijā, Latvijā, Lietuvā, Luksemburgā, Polijā, Slovākijā, Somijā, Polijā, Somijā un Zviedrijā maziem bērniem vispirms ir tiesības uz vietu pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādē, bet visiem bērniem ir jāapmeklē pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāde 1 vai 2 gadus pirms pamatzglītības uzsākšanas.

Pēdējo 10 gadu laikā veiktās reformas liecina, ka Eiropas valstis ir ieguldījušas daudz pūļu, lai paplašinātu tiesisko regulējumu, kas nodrošina piekļuvi agrīnās pirmsskolas izglītībai un aprūpei. Atspoguļojot mērķus, kas vērsti uz sagatavošanu skolai, viena

⁽²⁾ 2018. gada 9. janvāra Lēmums Nr. 84.078, [http://www.cm.gov.cy/cm/cm.nsf/All/8BE7AAD0082913CAC22583E5002AC80D/\\$file/84.078.pdf?OpenElement](http://www.cm.gov.cy/cm/cm.nsf/All/8BE7AAD0082913CAC22583E5002AC80D/$file/84.078.pdf?OpenElement).

⁽³⁾ <https://www.regeringen.se/artiklar/2024/09/regeringens-budgetsatsningar-pa-skolan-2025/>.

B2. attēls. Juridiskās tiesības un obligātā pirmsskolas izglītība un aprūpe Eiropā, 2024./2025. gads

Avots: Eurydice.

Iknedējas APIA stundas pēc garantijas veida, 2024./2025. g.

	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT
Juridiskās tiesības	23	23	23	-	Δ	⊗	⊗	Δ	-	-	25	-	-	-	-	⊗	Δ	26	-	-
Obligātā APIA	23	23	23	4–8.5	20	-	-	-	-	25	-	24	(4–7)	-	26	⊗	20	26	20	-
	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE		AL	BA	CH	IS	LI	ME	MK	NO	RS	TR
Juridiskās tiesības	-	-	25	25	-	30–45	Δ	Δ	(15)		-	-	-	-	21	-	-	Δ	-	-
Obligātā APIA	⊗	20	25	-	25	-	20	20	(15)		-	(4–5)	10–20	-	-	-	-	-	20	-

⊗ Nav augstākā līmeņa noteikumu Δ Nav ierobežojumu (visa diena)

Paskaidrojumi

Attēlā ir attēlotas iknedējas APIA stundas, kā noteikts tiesību aktos un obligātajos APIA noteikumos. Lai iegūtu informāciju par vecumu(-iem), no kura(-iem) katrā valstī tiek piemērotas likumīgās tiesības un obligātās APIA, skatīt B3 attēlu. Tur, kur tabulā nedēļas stundas norādītas iekavās, šis skaits ir aprēķināts, dalot noteikumos norādītās ikgadējās tiesības uz APIA stundām ar 38 – visbiežāk sastopamo nedēļu skaitu mācību gadā.

Piezīmes par konkrētām valstīm

Beļģija: 28 stundas pa 50 minūtēm.

Bulgārija: nedēļas laiks pa vecuma grupām ir šāds: četrgadniekiem – vismaz 13 pedagoģiskās darbības 15–20 minūtes nedēļā; piecgadniekiem – 15 pedagoģiskās darbības 20–30 minūtes nedēļā; sešgadniekiem – 17 pedagoģiskās darbības 20–30 minūtes nedēļā. Maksimālais kopējais pedagoģisko aktivitāšu skaits nedēļā katrai vecuma grupai nedrīkst pārsniegt minimālo kopējo skaitu par vairāk nekā piecām pedagoģiskajām aktivitātēm visas dienas programmās vai par vairāk nekā divām pedagoģiskajām aktivitātēm pusdienas un nepilna laika programmās.

Vācija: Augstākā līmeņa tiesību aktos ir noteikts, ka ikdienas aprūpes apjoms ir atkarīgs no bērna individuālajām vajadzībām. Desmit no sešpadsmit federālajām zemēm ir noteikušas konkrētus standartus – no garantētām 4 stundām dienā līdz pat 10 stundām dienā.

Polija: pirmsskolas nodaļās (*punkty przedszkolne*) un pirmsskolas centros (*zespoły wychowania przedszkolnego*) stundu skaits atšķiras atkarībā no grupas lieluma (izņēmuma gadījumos - vismaz 12 stundas). Minimālais bezmaksas pakalpojums ir 25 stundas. Lielākā daļa pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāžu (*przedszkola*) darbojas līdz 50 stundām nedēļā (pilna laika).

Somija: obligātā pirmsskolas izglītības programma gadu pirms skolas ir vismaz 700 stundas. Bērniem pirmsskolas izglītībā ir tiesības arī uz papildu pirmsskolas izglītību un aprūpi.

Zviedrija: lai iegūtu nedēļas skaitli, 525 stundas gadā tika dalītas ar kopējo mācību gada ilgumu (178 dienas) un pēc tam reizinātas ar 5. Tas attiecas uz minimālo stundu skaitu, ja vecāki nestrādā vai ir bērna kopšanas atvaļinājumā ar citiem bērniem. Tiesības uz pilnu slodzi ir tad, ja vecāki strādā pilnu slodzi. Saskaņā ar Zviedrijas tiesību aktiem (*Skollag (2010:800)*) "pirmsskolas izglītību piedāvā tiktāl, ciktāl tas nepieciešams, ņemot vērā vecāku nodarbinātību vai mācības, vai ja bērnam ir vajadzība pēc tās ģimenes vispārējās situācijas dēļ"⁽⁴⁾.

Bosnija un Hercegovina: gada stundu skaits svārstās no 150 līdz 180 stundām atkarībā no kantona. Serbijas Republikā nav obligātas pirmsskolas izglītības un aprūpes programmas, bet lielākā daļa bērnu apmeklē 3 mēnešu pirmsskolas izglītības programmu.

Šveice: kantonu noteikumi atšķiras. Dažos kantonos nedēļas stundu skaits pārsniedz 20 stundas.

(4) https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800/#K8.

trešdaļa dalībvalstu nesen ieviesa pienākumu apmeklēt pirmsskolas izglītības un aprūpes pēdējo(-os) gadu(-us), un vairākas plāno ieviest šādas reformas tuvākajā nākotnē.

APIA garantijas veids – juridiskas tiesības uz vietu vai obligāta apmeklēšana – ietekmē to, kā tiek noteikts garantēto stundu skaits. Juridiskās tiesības nosaka garantēto, valsts subsidēto (vai bezmaksas) APIA stundu skaitu, uz ko var pretendēt katra ģimene. Bērns var izmantot mazāk APIA stundu, nekā viņam pienākas saskaņā ar garantiju. Turpretī obligātā APIA nosaka minimālo APIA stundu skaitu, kas bērnam ir jāapmeklē. Vairumā gadījumu, kā paskaidrots turpmāk, bērns joprojām var izmantot papildu (papildinošās) APIA stundas, kas nav garantētas visiem.

Tiesības uz APIA ievērojami atšķiras pēc stundu skaita (skatīt tabulu zem B2. attēla) – no vairāk stundām nekā pilna darba nedēļa (vairāk nekā 40 stundas) līdz tikai 10 stundām nedēļā. Savukārt Eiropas valstīs bērniem nekad nav pienākuma apmeklēt APIA pilna laika režīmā; obligātā APIA parasti ir īsāka programma ar maksimālo stundu skaitu, kas atbilst skolai. Kiprā un Luksemburgā ir vislielākais obligātās APIA nedēļas stundu skaits – 26 stundas.

Valstīs, kurās tiek garantēta nepilna laika APIA (līdz 20 stundas nedēļā) bieži vien to dara, lai nodrošinātu, ka bērniem ir zināma pirmsskolas izglītība, gatavojoties skolai. Dažās valstīs bērniem pēdējā gadā pirms pamatzglītības uzsākšanas ir obligāta īsa pirmsskolas programma, kuras mērķis ir sagatavot bērnus skolai.

Lielākā daļa Eiropas valstu garantē 20–26 nedēļas APIA stundas (t. i., skolas laika stundas). Šāda laika organizācija parasti atspoguļo situāciju APIA sistēmās ar atsevišķām iestādēm (sk. A2b. attēlu), kur APIA bērniem vecumā no 3 gadiem tiek nodrošināta skolas tipa iestādē vai pat tajā pašā vietā, kur pamatskola. Tāpēc nedēļas organizācija ir līdzīga, ar noteiktām mācību stundām ("nodarbībām" vai izglītojošām darbībām) un starpbrīžiem. Līdzīgi ir pieņemts arī mācību gada modelis ar garām vasaras brīvdienām un brīvdienu pārtraukumiem katrā sezonā.

Lihtenšteinā dienas kārtību bērnudārzā (daļēji) reglamentē Rīkojums par valsts skolu organizāciju (2004. gada 6. jūlijs,

Landesgesetzblätter, Nr. 154), un tas ir skaidri saskaņots. pamatskolās⁽⁵⁾. Bērnudārzos nedēļā ir ne vairāk kā 28 nodarbības pa 45 minūtēm. Izglītību bērnudārzā nedrīkst sākt pirms plkst. 8.00. Pusdienu pārtraukumiem jābūt vismaz 75 minūtes. No rīta jābūt vismaz 20 minūšu pārtraukumam, bet pēcpusdienā – vismaz 15 minūšu pārtraukumam.

Pilna laika agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes garantijas mērķis parasti ir mazināt dažas problēmas, ar kurām saskaras strādājošie vecāki, lai līdzsvarotu darbu un privāto dzīvi. Pakalpojumi tiek nodrošināti tā, lai aptvertu pilnu darba nedēļu un dažkārt pat dažas papildu stundas, lai kompensētu laiku, kas vajadzīgs braukšanai uz darbu. Valstīs, kas vai nu garantē pilna laika APIA, vai arī nenosaka ierobežojumus attiecībā uz maksimālo stundu skaitu, ko ģimene var pieprasīt, parasti tiek apvienotas izglītības un aprūpes darbības. Lai gan rīta stundas var būt veltītas sarežģītākām "izglītības tipa" nodarbībām, nav skaidras nošķirtības starp izglītības un aprūpes darbībām: bērni spēlē, mācās un atpūšas visas dienas garumā. Valstīs, kurās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes darbojas pilnu darba laiku, vietas garantijā var nebūt noteikts garantēto stundu skaits. Šādos gadījumos garantija nozīmē, ka bērnam/ģimenei ir tiesības piekļūt visām pirmsskolas un jauniešu aprūpes iestāžu darba stundām.

Dānijā nav īpašu likumdošanas prasību attiecībā uz pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāžu darba laiku, izņemot to, ka tām jābūt pieejamām katru darba dienu. Tomēr *Vadlīnijas par bērnu dienas aprūpes pakalpojumiem u. c.* ir noteikts, ka darba laikos jāņem vērā pirmsskolas un jauniešu aprūpes mērķi un darba laikiem jāaptver vietējās vajadzības pēc elastīgas bērnu aprūpes⁽⁶⁾. Darba dienās darba laiks parasti ir no plkst. 6.30 līdz 17.00.

Slovēnijā 98 % bērnu apmeklē pilna laika bērnudārzu programmas, kas piedāvā 6–9 stundas dienā (30–45 nedēļas stundas). Ir pieejamas arī pusdienas programmas (4–6 stundas) un īsas programmas (240–720 stundas gadā).

Somijā *Likumā par agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi* (9. pants) noteikts, ka "agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes dienas ilgums nedrīkst pārsniegt 10 stundas pēc kārtas, izņemot maiņu aprūpi, ja dienas ilgums ir noteikts atbilstoši bērna vajadzībām"⁽⁷⁾. Lielākā daļa APIA iestāžu ir atvērtas no rīta līdz agram vakaram, taču tās var darboties arī vakaros, naktīs, brīvdienās un brīvdienās. Pašvaldībām ar likumu ir noteikts pienākums nodrošināt elastīgu pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāžu darba grafiku pēc vajadzības bērniem, kuru vecāki ir nodarbināti vai studē.

Pilnu slodzi strādājošiem un studējošiem vecākiem APIA garantija, kas paredz skolas laika vai mazāk

⁽⁵⁾ <https://www.gesetze.li/konso/pdf/2004154000?version=12>.

⁽⁶⁾ <https://www.retsinformation.dk/eli/retsinfo/2015/9109>

⁽⁷⁾ <https://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2018/en20180540.pdf>.

stundu, var radīt nopietnas problēmas, ja ir jāsaskaņo darbs un aprūpe. Tāpēc valstis, kas garantē skolas tipa stundas, bieži vien organizē pēcpusdienas pasākumus vai iespēju nodrošināt aprūpi ārpus mācību stundām, ko vajadzības gadījumā ģimenes var izmantot. Tomēr pirmsskolas un pēcskolas aprūpe bieži vien ir administratīvi un organizatoriski atšķirīga no pārējās aprūpes, ar atšķirīgu personālu, dažādām bērnu grupām vai pat atšķirīgu atrašanās vietu. Dažās valstīs ārpusstundu aprūpi var piedāvāt aukles vai iestādes, kas piedāvā bērnu līdz 3 gadu vecumam aprūpi (sk. A4b. attēlu). Tas var nozīmēt, ka bērniem ir dalīta diena. Turklāt ģimenes var saskarties ar pieejamības šķēršļiem, piemēram, vispārēju vietu trūkumu vai pakalpojumu trūkumu konkrētām mērķgrupām (piemēram, bērniem ar īpašām (izglītības) vajadzībām), izmaksām un kvalitātes problēmām (Eurofound, 2019).

Daudzās valstīs obligāto pirmsskolas izglītības un aprūpes programmu skolas laikā var pagarināt līdz pilnas slodzes bērnu grupai tajā pašā vidē.

Bulgārijā likumā ir noteikts minimālais un maksimālais laiks pedagoģiskajām nodarbībām, kas sadalītas pusdienas vai visas dienas programmā. Visizplatītākais pirmsskolas izglītības veids ir pilnas dienas programmas.

Čehijā obligātā programma ir 20 stundas, bet bērnudārzi (mateiské školy) nodrošina bezmaksas pirmsskolas izglītību un aprūpi līdz 60 stundām nedēļā (12 stundas dienā).

Grieķijā četrus un piecus gadus veciem bērniem ir obligātas 25 stundas nedēļā. Pastāv izvēles programma ar pagarinātu dienas grafiku līdz plkst. 16.00, kas nodrošina 20 papildu nedēļas stundas. Turklāt ir pieejamas nodarbības bērniem, kas ierodas pirms regulārās nodarbības sākuma.

Kiprā valsts pirmsskolas izglītības iestādes darbojas brīvprātīgi no septembra līdz jūnijam, turklāt katru darbdienu pēcpusdienā līdz plkst. 15.00 vai 16.00 tiek nodrošināta arī pēcpusdienas nodarbība. Šo laiku izmanto atpūtai, rīta mācību mērķu nostiprināšanai, korigējošai apmācībai bērniem ar mācīšanās grūtībām, rotaļām un radošām nodarbībām.

Ungārijā bērniem jāapmeklē 4 stundas APIA dienā, bet maksimālais ilgums nav noteikts. Óvoda ir atvērta vismaz 8 stundas dienā, un parastā pieejamība ir 10 stundas dienā. Slovākijā piecgadīgiem bērniem obligāti jāapmeklē pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes vismaz 4 stundas darba dienā, bet visu dienu bērnudārzā viņi var pavadīt bez maksas. Bērnudārzi parasti ir atvērti visas dienas garumā no plkst. 7.00 līdz 17.00 (~50 stundas nedēļā).

Rumānijā agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes stundu skaitu reglamentē agrīnās pirmsskolas izglītības mācību programma. Var izvēlēties īsās programmas (5 stundas dienā) un pilnas dienas programmas (10 stundas dienā). Pilnas dienas programmās pēcpusdienās tiek piedāvāta atpūta un tematiskas rotaļas, lai nostiprinātu no rīta veiktās mācību aktivitātes.

Tikai septiņās valstīs nav pārtraukuma starp bērna kopšanas atvaļinājumu un pirmsskolas izglītības un aprūpes vietu garantiju

Politika, kas reglamentē atbalstu ģimenēm ar zīdaiņiem un maziem bērniem, ir sarežģīta un bieži ir savstarpēji saistīta. Tāpēc, aplūkojot atšķirības vecumu, no kura sākas garantēto vietu nodrošināšana pirmsskolas un jaunākā skolas aprūpē, ir svarīgi ņemt vērā vēl vienu svarīgu ģimenes politikas pasākumu, proti, bērna kopšanas atvaļinājuma ilgumu.

Labi apmaksāta bērna kopšanas atvaļinājuma ilgums (kur "labi apmaksāts" nozīmē ar ienākumiem saistītu pabalstu 66 % vai vairāk no ienākumiem) Eiropā ir ļoti atšķirīgs. Starptautiskā atvaļinājumu politikas un izpētes tīkla dati (Dobrotić et al., 2024) liecina, ka gandrīz puse Eiropas valstu nodrošina iespēju ģimenēm nestrādāt un audzināt bērnus aptuveni 1 gadu vai ilgāk. Ungārijā un Rumānijā ģimenes var aprūpēt savus bērnus, nesaskardamās ar finansiālu risku, līdz pat 2 gadiem pēc bērna piedzimšanas. Nākamās pēc atvaļinājuma ilguma ir Lietuva un Igaunija, kur bērna kopšanas atvaļinājums ir pieejams līdz bērna pusotra gada vecumam. Turpretī vairāk nekā ceturtā daļa Eiropas valstu nodrošina labi apmaksātu bērna kopšanas atvaļinājumu, kas ilgst mazāk nekā 5 mēnešus. Īrijā un Bosnijā un Hercegovinā nav apmaksāts neviens atvaļinājums, kura apmērs būtu atkarīgs no algas.

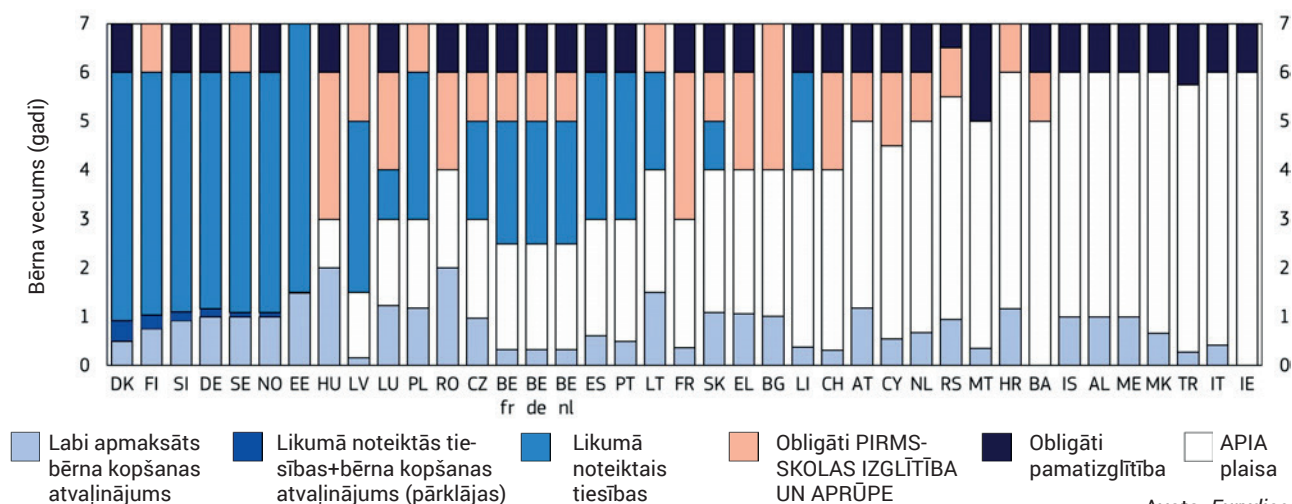
Lai parādītu politikas jomu nošķirtības pakāpi, **pirmsskolas izglītības un aprūpes atpalcība** norāda laiku, cik ilgi bērnam nav piešķirts labi apmaksāts bērna kopšanas atvaļinājums vai garantēta vieta valsts subsidētā pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādē. Tas ir periods, kad ģimenēm ar maziem bērniem ir jāpieņem sarežģīts lēmums par to, vai palikt mājās, vai izmantot neformālo aprūpi, vai maksāt par dārgu privātu pirmsskolas izglītību un aprūpi un kā par to maksāt.

B3. attēlā parādīta atšķirība starp maksimāli apmaksātā bērna kopšanas atvaļinājuma beigām un agrāko vispārējās pirmsskolas izglītības un aprūpes vietu garantijas sākumu. Eiropas valstis ir uzskaitītas atbilstoši atšķirību ilgumam pirmsskolas izglītības un aprūpes nodrošināšanas jomā. Kreisajā pusē, kur nav norādīta neviena atšķirība, ir valstis ar labi koordinētu bērna kopšanas atvaļinājuma un pirmsskolas izglītības

un aprūpes politiku. Valstīs, kurās nav atšķirību pirmsskolas izglītības un aprūpes jomā, tiek piešķirts ilgs un labi apmaksāts bērna kopšanas atvaļinājums (vidēji 13 mēneši), un tajās ir vienotas pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēmas, kas nodrošina juridiskas tiesības uz subsidētu, bet ne bezmaksas vietu. Tikai sešas dalībvalstis (Dānija, Vācija, Igaunija, Slovēnija, Somija un Zviedrija), kā arī Norvēģija.

Lielākajā daļā no šīm valstīm ir pat zināms pārklāšanās periods, kura laikā vecākiem joprojām ir tiesības uz bērna kopšanas atvaļinājumu, bet vieta valsts subsidētā pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādē jau ir garantēta. Pārklāšanās nodrošina ģimenēm elastību pārejā uz agrīno pirmsskolas izglītību un apmācību. Tomēr pat tad, ja saskaņā ar tiesisko regulējumu bērniem, kas dzimuši noteiktos gada mēnešos, var

B3. attēls. Atšķirība starp bērna kopšanas atvaļinājumu un APIA vietu garantiju, 2024./2025. g.

	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT
Atvaļinājuma ilgums	0,3	0,3	0,3	1,0	1,0	0,9	1,2	1,5	0,0	1,1	0,6	0,4	1,2	0,4	0,5	0,2	1,5	1,2	2,0	0,4
Sākums	Juridiskās tiesības	2,5	2,5	2,5	x	3	0,5	1	1,5	x	x	3	x	x	x	1,5	4	3	x	x
	Obligātā APIA	5	5	5	4	5	x	x	x	4	x	3	6	x	4,5	5	6	4	3	x
	Obligātā sākumskola	6	6	6	7	6	6	7	6	6	6	6	7	6	6	7	7	6	6	5
	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE		AL	BA	CH	IS	LI	ME	MK	NO	RS	TR
Atvaļinājuma ilgums	0,7	1,2	1,2	0,5	2,0	1,1	1,1	1,0	1,1		1,0	0,0	0,3	1,0	0,4	1,0	0,7	1,1	0,9	0,3
Sākums	Juridiskās tiesības	x	x	3	3	x	0,9	4	0,8	1	x	x	x	x	4	x	x	1	x	x
	Obligātā APIA	5	5	6	x	4	x	5	6	6	x	5	4	x	x	x	x	x	5,5	x
	Obligātā sākumskola	6	6	7	6	6	6	7	7		6	6	6	6	6	6	6	6	6,5	5,75

Paskaidrojumi

Pirmsskolas un agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes atpalcība ir starpība starp maksimālo labi apmaksāta atvaļinājuma ilgumu un agrāko vispārējās pirmsskolas un agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes vietas garantijas vai obligātās pamatzglītības iegūšanas sākumu. Tiek ņemti vērā tikai vispārēji pasākumi, kas pieejami visiem bērniem. Lielākā daļa datu par labi apmaksātu atvaļinājumu ir iegūti no Starptautiskā atvaļinājumu politikas un pētniecības tīkla un attiecas uz 2024. gada aprīli (Dobrotić et al., 2024, 23.–26. lpp.). Tie ietver pēcdzemdību, paternitātes un bērna kopšanas atvaļinājumu. "Labi apmaksāts" nozīmē ar algu saistītu maksājumu 66 % apmērā no algas vai vairāk. Kopējais vecākiem pieejamais atvaļinājuma ilgums (izteikts bērna vecumā mēnešos) tika pārreķināts gados, dalot šo skaitli ar 12. tabulā norādītās vērtības gados.

Piezīmes par konkrētām valstīm

Spānija: ir plānota vecāku atvaļinājuma pagarināšana. Sociālo tiesību, patērētāju lietu un 2030. gada darba grupas ministrs ir paziņojis, ka iesniegs šo priekšlikumu parlamentā⁽⁸⁾.

Portugāle: neskatoties uz to, ka 2018. gadā tiesiskās tiesības tika paplašinātas no bērniem no 4 gadu vecuma uz bērniem no 3 gadu vecuma, pieprasījums pēc vietām 3 gadus veciem bērniem dažās lielajās pilsētās joprojām nav pilnībā apmierināts. Tiesiskās tiesības ir pilnībā īstenotas no 4 gadu vecuma.

Albānija, Lihtenšteina, Melnkalne un Ziemeļmakēdonija: datus par atvaļinājumu sniedza Eurydice.

Bosnija un Hercegovina: pirmsskolas izglītība un audzināšana ir obligāta gadu pirms pamatskolas uzsākšanas. Serbijas Republikā pirmsskolas izglītība un audzināšana nav obligāta, taču lielākā daļa bērnu tomēr apmeklē trīs mēnešu pirmsskolas programmu.

Šveice: visos kantonos, izņemot Grīzonu, pirmsskolas izglītība ir obligāta. Grīzonā, kur pirmsskolas izglītība nav obligāta, bērniem ir likumīgas tiesības uz valsts subsidētu vietu no 4 gadu vecuma. Astoņos kantonos (Appenzell Innerrhoden, Appenzell Ausserrhoden, Lucerne, Nidwalden, Obwalden, Schwyz, Uri, Zug) pirmsskolas izglītība ir obligāta no 5 gadu vecuma (1 gadu). Pārējos 17 kantonos pirmsskolas izglītība un aprūpe ir obligāta no 4 gadu vecuma (2 gadus).

⁽⁸⁾ Skatīt Sociālo tiesību, patērētāju tiesību un darba kārtības līdz 2030. gadam ministrijas tīmekļa vietni: <https://www.agenda2030.gob.es/en/comunicacion/noticias/derechos-sociales/20240320-bustinduy-congreso-renta-crianza.htm>

nākties gaidīt līdz uzņemšanai. Piemēram, Norvēģijā bērnu uzņemšana bērnudārzā parasti sākas augustā, bet rudenī dzimušos bērnus var uzņemt tā mēneša beigās, kad viņiem aprit viens gads.

Ja ir agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes pārtraukums, tas ilgst vismaz 1 gadu un ilgākais – gandrīz 6 gadus. Čehijā, Latvijā, Luksemburgā, Ungārijā, Polijā un Rumānijā šis pārtraukums ir no 1 līdz 2 gadiem. Lielākā daļa no šīm valstīm nodrošina ilgu labi apmaksātu bērnu aprūpes atvaļinājumu (1–2 gadi) un garantiju vietai agrīnās bērnības izglītībā un aprūpē no 3 gadu vecuma. Latvija ir izņēmums.

Latvijā vispārējās tiesības uz valsts līdzfinansētu agrīnās bērnības izglītību un aprūpi sākas no 1,5 gadu vecuma. Mātes pabalsts ar 80 % apmēra no iepriekšējās algas tiek piešķirts 16 nedēļas. Pēc tam ir pieejams vecāku pabalsts ar divām iespējām: līdz bērna 1 gada vecumam – 60 % apmērā no iepriekšējās algas, vai līdz bērna 1,5 gada vecumam – 44 % apmērā no iepriekšējās algas. Papildus tam persona, kas rūpējas par bērnu līdz 1,5 gadu vecumam, saņem bērnu kopšanas pabalstu (171 EUR mēnesī).

Agrīnās bērnības izglītības un aprūpes pārtraukums ilgst vairāk nekā 2, bet mazāk nekā 3 gadus Beļģijā, Grieķijā, Spānijā, Francijā, Lietuvā, Portugālē un Slovākijā. Pārējās valstīs laikposms, kad nav bērna kopšanas atvaļinājuma un nav tiesību uz pirmsskolas izglītību un aprūpi, ilgst 3 gadus vai ilgāk. No juridisko tiesību viedokļa 10 Eiropas valstīs ir ļoti ilgs APIA pārtraukums (aptuveni 5 gadi vai vairāk): Īrija, Horvātija, Itālija, Malta, Albānija, Bosnija un Hercegovina, Islande, Melnkalne, Ziemeļmaķedonija un Turcija. Lielākajā daļā valstu, kurās pirmsskolas un agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes atpalcība ir liela, vai nu netiek garantēta vieta pirmsskolas un

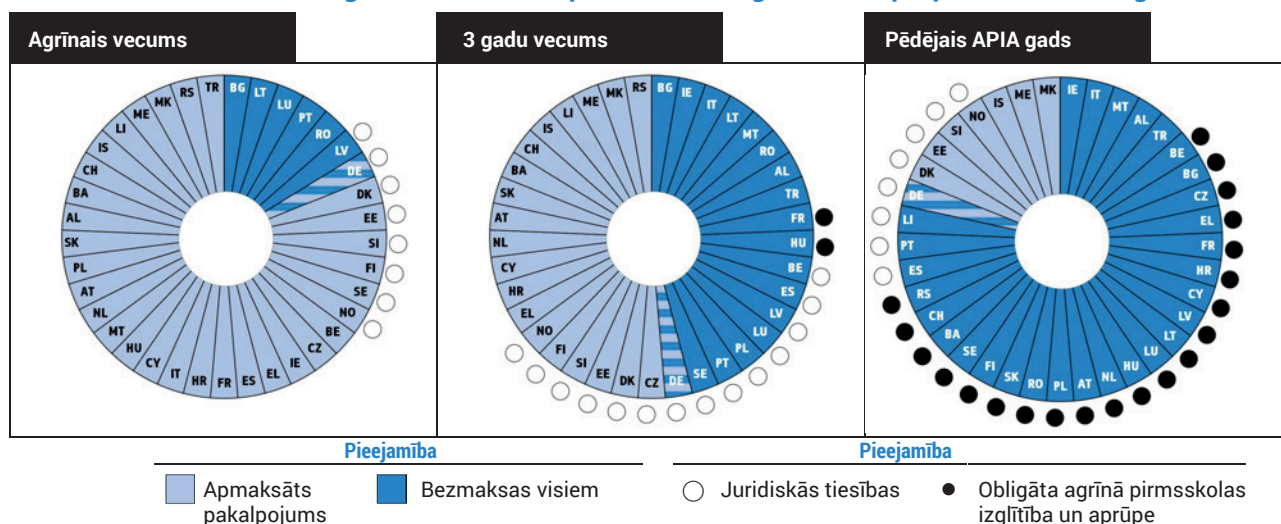
agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādē, vai arī pirms pamatzglītības uzsākšanas ir tikai 1–2 gadi obligātās pirmsskolas izglītības un aprūpes. Tomēr, tā kā jau minēts, bērnu aprūpes atpalcība var būt de facto īsāka, jo valsts subsidēta pirmsskolas izglītība un aprūpe ir gandrīz visur pieejama no aptuveni 3–4 gadu vecuma bez juridiskām tiesībām de jure (piemēram, Īrijā, Maltā, Itālijā un Islandē).

Bezmaksas pirmsskolas izglītība un aprūpe pēdējā gadā pirms pamatzglītības iegūšanas ir plaši izplatīta

Pieejamība ir ļoti svarīgs faktors, lai nodrošinātu, ka pēc iespējas lielākam skaitam bērnu ir pieejama agrīnā pirmsskolas izglītība un aprūpe. B4. attēlā aplūkots visstingrākais pasākums, kas veikts, lai nodrošinātu, ka ikviena ģimene var atļauties laist savu bērnu uz APIA: visas vietas tiek piedāvātas bez maksas. Tomēr pieejamība ir jāapspriež saistībā ar pieejamību, jo bez vietas garantijas bezmaksas APIA valsts iestādēs var būt ierobežota un gaidīšanas saraksti var būt gari, un tajos var būt sarežģīti prioritārās prioritātes noteikumi. Tāpēc B4. attēlā parādīta bezmaksas APIA pieejamība saistībā ar garantētu vietu trīs plašās vecuma grupās:

1. agrīns vecums (līdz 2 gadiem);
2. 3 gadu vecums (vairāk par 2 gadiem, mazāk par 4 gadiem);
3. pēdējais APIA gads (4–6 gadi, atkarībā no izglītības sistēmas).

B4. attēls. Bezmaksas un garantētās vietas pirmsskolas izglītībā un aprūpē 2024./2025. gadā

Bezmaksas APIA visiem bērniem sākuma vecums un bezmaksas stundu skaits nedēļā

	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT
Vecums (gadi)	2,5	2,5	2,5	0,3	5	-	⊗	-	2,7	4	3	3	6	3	4,5	1,5	0	1	3	2,75
Iknedējas stundas	23	23	23	Δ	Δ	-	⊗	-	15	Δ	25	24	(4–7)	Δ	Δ	⊗	20	20–26	Δ	30
	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE		AL	BA	CH	IS	LI	ME	MK	NO	RS	TR
Vecums (gados)	4	5	3	0	0,3	-	5	6	3		3	5	4	-	4	-	-	-	5,5	3
Iknedējas stundas	25	20	25	Δ	Δ	-	Δ	20	(15)		20	(4–5)	10–20	-	21	-	-	-	Δ	Δ

⊗ Nav augstākā līmeņa noteikumu

Δ Nav ierobežojumu (visa diena)

Avots: Eurydice.

Paskaidrojums

Tabulā, kur nedēļas stundu skaits norādīts iekavās, šis skaitlis ir aptuvenā nedēļas vērtība.

Piezīmes par konkrētām valstīm

Vācija: Berlīnē, Brandenburgā, Hamburgā un Meklenburgā-Priekšpomerānijā pirmsskolas izglītība un aprūpe ir bezmaksas visiem bērniem. Reinzemē-Pfalcā APIA ir bezmaksas no 2 gadu vecuma. Brēmene, HeSEne un Lejassaksija atbrīvo no maksas no 3 gadu vecuma. Ziemeļreīnā-Vestfālē un Tīringenē APIA ir bezmaksas visiem bērniem pēdējos divus gadus pirms pamatzglītības iegūšanas. Bādenē-Virtembergā, Bavārijā, Sārzemē, Saksijā, Saksijā-Anhaltē un Šlēsvīgā-Holšteinā pirmsskolas izglītība un aprūpe nav bezmaksas, bet ir maksas atvieglojumi vai maksas subsīdijas.

Portugāle: pakāpeniski tika paplašināta bezmaksas agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēma, aptverot visus bērnus. Kopš 2022. gada 1. septembra visiem bērniem, kas uzsāk pirmo pirmsskolas izglītības gadu, nav jāmaksā. Šis pasākums 2023. gadā tika attiecināts uz visiem bērniem, kuri uzsāk pirmo pirmsskolas izglītības gadu un turpina otro gadu. No 2024. gada visi bērni bērnudārzā apmeklē bez maksas. Skatīt 3. janvāra Likumu Nr. 2/2022⁽⁹⁾.

Islande: tiesības uz APIA ir plaši aprakstītas likumos un noteikumos, nenorādot konkrētu vecumu vai stundu skaitu, bet maksa ir lielā mērā subsīdēta un zema.

Eiropā lielākā daļa ģimeņu maksā par agrīnās bērnības izglītību un aprūpi jaunākiem bērniem. Brīvpieejas APIA pieejamība ievērojami palielinās no 3 gadu vecuma, un šīs tendences pieaugums turpinās katru gadu, kļūstot gandrīz universālam visā Eiropā pēdējā gadā pirms sākumskolas. Šo tendenci paātrina valsts pakalpojumu pieejamības palielināšanās, īpaši APIA sistēmās ar sadalītu pārvaldību (skatīt A4a. attēlu), kur APIA kļūst par izglītības sistēmas daļu apmēram no 3 gadu vecuma. Daudzās Eiropas izglītības sistēmās tiek ieviesta bezmaksas obligātā APIA pēdējam gadam pirms sākumskolas.

Sešās valstīs tiek piedāvāta bezmaksas valsts agrīnā pirmsskolas izglītība un aprūpe visiem bērniem no pirmajiem gadiem: Bulgārijā, Latvijā, Lietuvā, Luksemburgā, Portugālē un Rumānijā. Latvija ir vienīgā Eiropas valsts, kas garantē vietu bezmaksas valsts pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādē jau no pusotra gada vecuma.

Latvijā, ja netiek piedāvāta vieta pašvaldības izglītības iestādē un bērns apmeklē pirmsskolas izglītības programmu privātā izglītības iestādē, pašvaldībai jāsedz daļa no privātā pakalpojuma sniedzēja izmaksām. Sēgtās izmaksas atbilst vidējām izmaksām par bērnu pirmsskolas izglītības programmā pašvaldības izglītības iestādē (Izglītības likums, 17. pants)⁽¹⁰⁾.

Pārējās piecās valstīs (Bulgārijā, Luksemburgā, Lietuvā, Portugālē un Rumānijā) nav juridisku garantiju, kas nodrošinātu bezmaksas pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumu pieejamību no agra vecuma. Lietuva un Luksemburga piedāvā bezmaksas APIA 20 stundas nedēļā, bet Bulgārija un Rumānija finansē bezmaksas pilna laika vietas.

Bulgārijā maksājumu iekasēšana agrīnās bērnības izglītības un aprūpes sektorā tika atcelta 2022. gada aprīlī.

Lietuvā valsts nodrošina bezmaksas pirmsskolas izglītību un aprūpi 20 stundas nedēļā. Ja bērns apmeklē vairāk nekā 20 stundas nedēļā, valsts un pašvaldības finansē papildu stundas. Vecāki (vai aizbildņi) maksā par bērna ēdināšanu un nelielu summu par mācību materiāliem. Visiem sešgadīgajiem bērniem, kas apmeklē obligātās pirmsskolas klases, tiek nodrošinātas bezmaksas pusdienas.

Luksemburgā kopš 2017. gada 1. oktobra bērni vecumā no 1 līdz 4 gadiem var izmantot 20 bezmaksas bērnu aprūpes stundas neformālās izglītības nozarē (service d'éducation et d'accueil). Par papildu stundām tiek iekasēta maksa. Sākot no 3 gadu vecuma, agrīnās izglītības un pirmsskolas izglītības (éducation précoce et éducation préscolaire) programma ilgst 26 stundas nedēļā un ir bezmaksas.

Portugālē lielākā daļa bērnudārzā, kas aprūpē bērnus līdz 3 gadu vecumam, ir atvērti 5 dienas nedēļā līdz 12 stundām dienā. Bērni parasti apmeklē no 6 līdz 10 stundām dienā. Šā laika organizēšana ir iestādes vadības atbildība, kas parasti pielāgo nedēļas stundu skaitu ģimeņu vajadzībām. Bērniem no 3 gadu vecuma un vecākiem nodrošina 25 stundas nedēļā, sadalītas pa 5 stundas

⁽⁹⁾ <https://files.dre.pt/1s/2022/01/00100/0000500005.pdf>.

⁽¹⁰⁾ <https://likumi.lv/ta/id/50759-izglitiba-likums>

dienā. Turklāt ir arī maksas pasākumi, kas nodrošina bērnu uzraudzību pirms un/vai pēc dienas izglītības nodarbību perioda un periodos, kad šīs nodarbības tiek pārtrauktas.

Rumānijā APIA ir bezmaksas gan īsajās (5 stundas dienā), gan regulārajās (10 stundas dienā) programmās.

Pārējās Eiropas valstīs vai nu visi vecāki, vai daļa vecāku maksā par agrīno pirmsskolas izglītību un audzināšanu agrīnajos gados, lai gan izmaksas dažādās valstīs ievērojami atšķiras (sk. B5. attēlu). No aptuveni 3 gadu vecuma gandrīz puse Eiropas valstu piedāvā bezmaksas pirmsskolas izglītību un aprūpi. Daudzās valstīs šis ir pārejas periods, kad bērni no bērnu aprūpes tipa iestādes pāriet uz izglītības tipa iestādi. Lielākā daļa šo valstu apvieno bezmaksas APIA ar vietas garantiju (piemēram, Beļģija, Spānija, Francija, Luksemburga, Ungārija un Polija).

Pēdējā pirmsskolas izglītības un aprūpes gadā bezmaksas un maksas pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumu sadalījums ir mainījies salīdzinājumā ar pirmajiem gadiem. Lielākā daļa Eiropas valstu piedāvā vismaz vienu gadu bezmaksas pirmsskolas izglītības. Izņēmums ir Dānija, sešas Vācijas federālās zemes, Igaunija, Slovēnija, Islande, Melnkalne, Ziemeļmaķedonija un Norvēģija, kur daži vecāki sedz izmaksas visā periodā, kad bērns apmeklē pirmsskolas izglītību un audzināšanu. Tomēr ir būtiski atzīmēt, ka ievērojama daļa vecāku šajās valstīs nemaksā nekādu maksu. Slovēnijā, piemēram, maksu aprēķina, pamatojoties uz deviņām īpašuma grupām, ņemot vērā ienākumus, īpašumu un ģimenes sastāvu. Ģimenes ar viszemākajiem ienākumiem un dažas ģimenes ar vairākiem bērniem ir atbrīvotas no maksas (sk. B8. attēlu).

Lielākajā daļā valstu maksa par pirmsskolas izglītību un aprūpi tiek lielā mērā subsidēta

Kā minēts iepriekšējā sadaļā, labākais veids, kā nodrošināt pieejamību, ir nodrošināt APIA pakalpojumus bez maksas. Tomēr galvenokārt pēdējā vai divos agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes gada gados bērni Eiropā var apmeklēt agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumus bez maksas savām ģimenēm. Lielākajai daļai ģimeņu ir jāmaksā maksa par jaunākiem bērniem (sk. B4. attēlu). Šādos gadījumos maksa lielā mērā ietekmē APIA pieejamību.

B5. attēlā parādīts pārskats par maksas līmeni Eiropā, sagrupējot valstis vairākās lielās kategorijās (ļoti zems, zems, vidējs un augsts maksas līmenis). Analīzes pamatā ir valstu statistika, valstu apsekojumi un ekspertu vērtējumi. Tā kā tie nav apsekojumu dati, bet gan no dažādiem avotiem iegūtu ierakstu kopsavilkums, kas aptver vairākus pārskata gadus, maksas nav tieši salīdzināmas. B5. attēls jāuzskata tikai par norādi.

Lai atvieglotu starptautisko salīdzinājumu, nodevas ir pārrēķinātas no valstu valūtām pirkjspējas standartos (PPS). PPS ir mākslīga kopēja atsauces valūtas vienība, ko izmanto, lai izteiktu ekonomisko rādītāju apjomu telpisko salīdzinājumu vajadzībām tā, ka tiek novērstas cenu līmeņa atšķirības starp valstīm.

Daudzas Eiropas valstis regulē maksu par pirmsskolas izglītību un apmācību valsts un valsts subsidētajos sektoros. Bieži vien valdības nosaka maksu maksimālo robežu konkrētā apmērā, bet šo robežu var izteikt kā ģimenes ienākumu vai PIAA izmaksu daļu.

Dānijā un Islandē vecāku maksa nedrīkst pārsniegt 25 % no paredzamajiem iestādes bruto darbības izdevumiem.

Igaunijā summa, ko sedz vecāki par vienu bērnu, nedrīkst pārsniegt 20 % no minimālās algas⁽¹¹⁾.

Somijā kopš 2024. gada augusta maksimālā mēneša maksa ir noteikta 311 EUR (PPS 243). Vairāk nekā puse bērnu ir atbrīvoti no maksas⁽¹²⁾.

Zviedrijā mājāsaimniecības maksā par APIA no kopējiem ienākumiem, taču maksa tiek ierobežota līdz noteiktam līmenim, kas atkarīgs no mājāsaimniecībā esošo bērnu skaita. 2023. gadā

⁽¹¹⁾ Pirmsskolas bērnu aprūpes iestāžu likums, 1999. gada 18. februāris, 1. pants, 27, <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/527092023002/consolide>.

⁽¹²⁾ https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Varhaiskasvatust%20-%20asiakasmaksut%20-%20kuntien%20asiakasmaksut%20maksuluokittain.xlsb.

maksimālā APIA maksa bērniem līdz 3 gadu vecumam bija 3 % no kopējiem ienākumiem vai ne vairāk kā 122 PPS mēnesī pirmajam bērnam, 2 % vai ne vairāk kā 82 PPS par otro bērnu un 1 % vai ne vairāk kā 41 PPS par trešo bērnu. 3 līdz 5 gadus vecu bērnu apmeklējums pirmsskolā ietver 15 bezmaksas stundas nedēļā. Maksas par papildu stundām tiek ierobežotas, izmantojot līdzīgus noteikumus. Pirmajam bērnam maksimālā maksa bija 2 % no kopējiem mājāsaimniecības ienākumiem vai ne vairāk kā 82 PPS; otrajam vai trešajam bērnam maksimālā maksa bija 1 % vai ne vairāk kā 41 PPS. Ģimenes ar vairāk bērniem agrīnās bērības izglītībā un aprūpē nemaksā maksu par nevienu no saviem bērniem⁽¹³⁾.

Norvēģijā maksa par vietu bērnudārzā nepārsniedz 6 % no mājāsaimniecības ienākumiem. Valsts maksimālā cena par pilnu bērnudārza laiku mēnesī 2023. gadā, kas attiecas uz visām iestādēm (valsts un privātām valsts apgādībā esošām), bija 3 000 NOK (PPS 221). No 2024. gada 1. augusta valsts maksimālā cena par pilna laika bērnudārza vietu mēnesī ir samazināta līdz 2 000 NOK (PPS 129), un valdība ir ieviesusi īpaši zemu maksimālo cenu (1 500 NOK; PPS 97) vismazāk apdzīvotām pašvaldībām. Dažas ziemeļu pašvaldības piedāvā bērnudārzu bez maksas visiem bērniem.

Maksa par agrīnās pirmsskolas un pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumiem bērniem dažādās Eiropas valstīs un dažādos pakalpojuma veidos ir ļoti atšķirīga, jo īpaši bērniem līdz 3 gadu vecumam. Sešās ES valstīs nav maksas par vismaz 20 stundām APIA nedēļā visiem bērniem līdz 3 gadu vecumam: Bulgārijā, Latvijā, Lietuvā, Luksemburgā, Portugālē, un Rumānijā

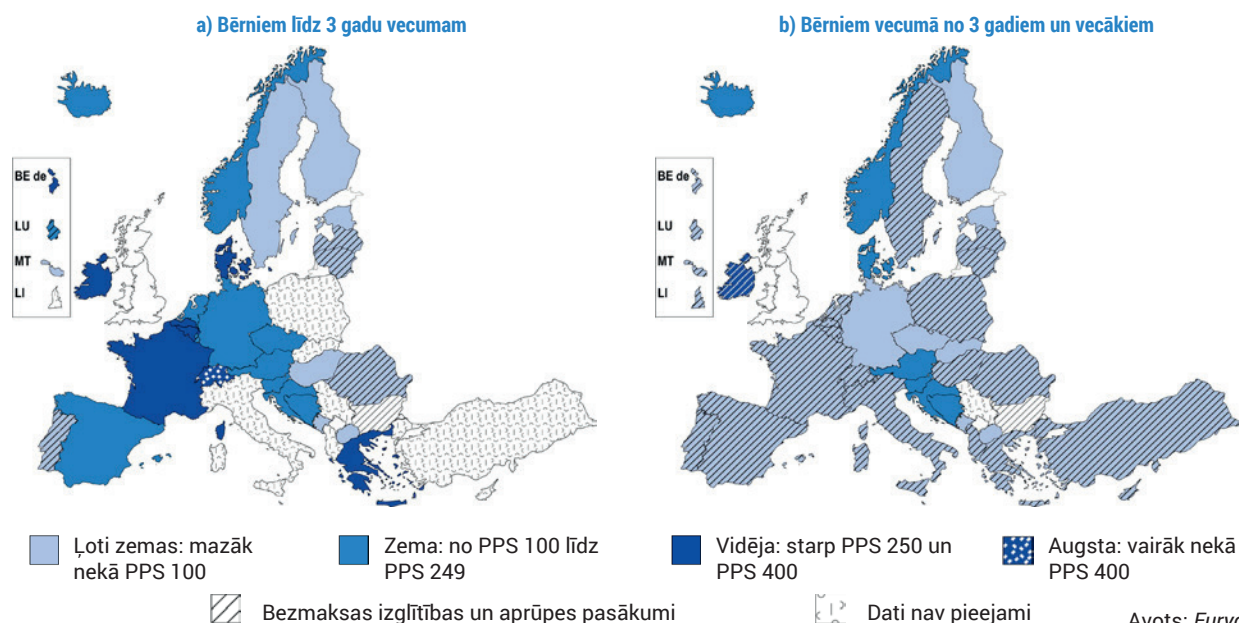
(sk. tabulu zem B4. attēla). Bulgārijā arī bērnu ēdināšana ir bez maksas⁽¹⁴⁾. Pārējās šajās valstīs vecāki joprojām var maksāt par ēdināšanu vai papildu stundām.

Lietuvā APIA ģimenēm tiek nodrošināta bez maksas 20 stundas nedēļā. Tomēr, ja bērni apmeklē vairāk nekā 4 stundas dienā, vecākiem ir jāmaksā neliela maksa.

Piemēram, Viļņas pilsētas pašvaldībā⁽¹⁵⁾ vecāki maksā 1 EUR dienā par izglītības komponenti, kopā aptuveni 22 EUR (30 PPS) mēnesī. Turklāt ēdināšanas izmaksas atšķiras atkarībā no bērna uzturēšanās ilguma pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādē. Konkrētāk, bērniem, kuri apmeklē mazāk nekā 4 stundas dienā, ikmēneša izdevumi par ēdināšanu ir aptuveni 50 EUR (67 PPS). Tomēr, ja bērns uzturas ilgāk, aptuveni 10,5–12 stundas dienā, tiek lēsts, ka ēdināšanas izdevumi mēnesī ir aptuveni 60 EUR (PPS 81). Bērniem līdz 3 gadu vecumam maksa par ēdināšanu ir nedaudz samazināta.

Lielākajā daļā Eiropas valstu par APIA pakalpojumiem bērniem līdz 3 gadu vecumam ir jāmaksā. Igaunijā, Ungārijā, Maltā⁽¹⁶⁾, Somijā, Zviedrijā, Melnkalnē un Ziemeļmaķedonijā parasti tiek noteikta ļoti zema maksa, kas bieži vien ir mazāka par 100 PPS. Savukārt Čehijā, Vācijā, Spānijā, Horvātijā, Nīderlandē, Austrijā, Slovēnijā, Bosnijā un Hercegovinā, Islandē un Norvēģijā vidējās maksas svārstās no 100 līdz 249 PPS. Beļģijā, Dānijā, Īrijā, Grieķijā un Francijā maksa ir vidēji augsta, proti, no 250 līdz 400 PPS. Jāatzīmē, ka dažās no šīm valstīm neliela daļa bērnu no turīgām ģimenēm

B5. attēls. Vidējā ikmēneša maksa par pirmsskolas un jaunākā vecuma bērnu aprūpi un audzināšanu 2023./2024. gadā

⁽¹³⁾ <https://www.skolverket.se/skolutveckling/statsbidrag/statsbidrag-for-maxtaxa-2023>.

⁽¹⁴⁾ Kopš 2022. gada 1. aprīļa ar grozījumiem Likumā par vietējiem nodokļiem un nodevām.

⁽¹⁵⁾ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/d6ccc6d01b8b11eaa4a5fa76770768ee/asr>.

⁽¹⁶⁾ Vecāki, kuri nestrādā vai nemācās.

Vidējā mēneša maksa par agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi bērniem vecumā līdz 3 gadiem

	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR
PPS	300	153– 765	260	Nav nodevu	Maks. 245	329	182	44	339	Maks. 472	Maks. 246	230–284	160
Nacionālā valūta	353	180– 900	306	Nav nodevu	Maks. 4 720	3 600	200	41	491	Maks. 400	Maks. 240	246–304	110
	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI
PPS	:	:	Nav nodevu	67	137	41	0–99	178	0–473	:	Nav nodevu	Nav nodevu	135
Nacionālā valūta	:	:	Nav nodevu	50	209	10 000	0–90	215	0–550	:	Nav nodevu	Nav nodevu	119
	SK	FI	SE	AL	BA	CH	IS	LI	ME	MK	NO	RS	TR
PPS	:	64	0–120	:	187	54– 1 404	126	:	63	41–62	187	:	:
Nacionālā valūta	:	82	0–1 645	:	200	100– 2 600	31 000	:	35	1 200– 1 800	2 894	:	:

Vidējā mēneša maksa par APIA bērniem vecumā no 3 gadiem un vecākiem

	CZ	DK	DE	EE	IE	HR	CY	LT	LU	AT	PL
PPS	21	183	55	44	228	160	44–127	81	34	0–473	48
Nacionālā valūta	403	2 000	60	41	331	110	42–120	60	52	0–550	130
	SI	SK	FI	SE		AL	BA	IS	ME	MK	NO
PPS	104	16	64	0–80		31	187	139	64	41–62	187
Nacionālā valūta	92	13	82	0–1 097		2 000	200	31 000	35	1 200–1 800	2 894

Nav maksas par izglītības un aprūpes pasākumiem: BE, BG, EL, ES, FR, IT, LV, HU, MT, NL, PT, RO, CH, LI, TR.

Nav datu: RS:

Avots: Eurydice.

Paskaidrojumi

Dati attiecas uz ikmēneša maksām pēc sociālā nodrošinājuma un nodokļu atvieglojumu atskaitīšanas. Lai atvieglotu starptautisko salīdzinājumu, nodevas ir pārrēķinātas no valstu valūtām pirktpējas standartos (PPS). PPS ir mākslīga kopēja atsaucies valūtas vienība, ko izmanto, lai izteiktu ekonomisko rādītāju apjomu telpisko salīdzinājumu vajadzībām tā, lai novērstu cenu līmeņa atšķirības starp valstīm. PPS vērtības iegūst, dalot nacionālās valūtas vienību ar pirktpējas paritāti. Tika izmantoti Eurostat dati par pirktpējas paritāti (ES-27 = 1) (prc_ppp_ind) 2022. gadam (pēdējais atjauninājums 2024. gada 26. martā), īpaši analītiskā kategorija "faktiskais individuālais patēriņš".

Ja nebija datu par faktiskajiem vidējiem rādītājiem, aplēses tika aprēķinātas, pamatojoties uz pilnas slodzes apmeklējumu (vismaz 25 stundas), ja nav norādīts citādi. Iknedējas maksa ir konvertēta nosacītā mēneša maksā, reizinot ar koeficientu 4,345. Ja nav pieejami vidējie skaitļi, ir norādīts diapazons. Diapazons norāda minimālo un maksimālo maksu, ja konkrētai valstij specifiskajās piezīmēs nav norādīts citādi. Ja tabulā norādīts diapazons, skaitlis ir balstīts uz Eurydice ekspertu aplēsēm.

Ja iespējams, ņemtas vērā visas pirmsskolas izglītības un aprūpes nozares. Valstīs, kurās dominē valsts APIA un neliela daļa bērnu apmeklē ļoti dārgu, neatkarīgu privāto APIA, ir norādītas tikai valsts maksas, lai atspoguļotu visbiežāk sastopamo situāciju. Valstīs, kurās nav maksas par izglītību un aprūpi, ir norādītas kā "ļoti zemas", jo var būt noteikta maksa par ēdināšanu vai dažām aktivitātēm. Bulgārijā ir vienīgā valsts, kurā nav maksas par ēdināšanu.

B5b. attēlā parādīti dati, ja maksa tiek iekasēta vismaz vienu gadu laikposmā "vecumā no 3 gadiem". Lūdzu, skatiet valstu informāciju par vecumu, kurā sākas bezmaksas pirmsskolas izglītība un aprūpe visiem bērniem, B4. attēlā.

Piezīmes par konkrētām valstīm

Dānija: gadā vidējā maksa par pirmsskolas izglītību un aprūpi mājās (dagpleje) bija 283 PPS.

Vācija: ēdināšana nav iekļauta cenā. Skaitļi attiecas uz "paplašinātu pusdienas vietu" (26–35 stundas nedēļā) agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes centrā. Mājsaimniecībā balstītā agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādē (Tagespflege) maksa par "paplašināto pusdienas vietu" bērniem līdz 3 gadu vecumam svārstās no 150 EUR līdz 350 EUR, vidēji 270 EUR (136–319 PPS; vidēji 246 PPS). Reģionālā (federālo zemju) un vietējā (pašvaldību) līmeņa maksas ievērojami atšķiras. Skatīt piezīmes B4. attēlā par to, kurās federālajās zemēs pirmsskolas izglītība un aprūpe ir bez maksas.

Spānija: bērniem līdz 3 gadu vecumam maksa par valsts un privātām iestādēm, kas ir atkarīgas no valsts, atšķiras atkarībā no autonomās kopienas. Piemēram, Aragonā un Kantabrijā šajās iestādēs nav jāmaksā par izglītību, savukārt Andalūzijā un Navarrā ir noteikta maksa. Tabulā norādīta maksimālā iespējamā maksa autonomajā kopienā, kurā ir visaugstākā maksa.

Francija: tabulā norādītais diapazons norāda maksu ģimenēm, kuru līdzekļi ir trīs minimālās algas apmērā pēc tiešo un netiešo subsīdiju atskaitīšanas (par pilna laika bērnu aprūpi). Minimālā summa norāda maksu valsts bērnodārzos, un maksimālā summa norāda maksu mājās strādājošiem *asistent(e)s maternel(le)s*. Maksa ievērojami atšķiras atkarībā no ienākumiem un ģimenes struktūras: 40 EUR vienījam vecākam, kura ienākumi ir puse no minimālās algas, valsts centra bērnodārzos un 460 EUR – pārim, kura ienākumi ir piecas reizes lielāki par minimālo algu (līdz pat 710 EUR – mikrobērnodārzos). Reforma⁽¹⁷⁾, kas paredzēta 2023. gada finansēšanas likumā, izlīdzinās izmaksas par aprūpi bērnodārzā un ar asistenta(-es) palīdzību (stāsies spēkā 2025. gada 1. septembrī).

Itālija: pirmsskolas izglītība un aprūpe tiek piedāvāta bez maksas valsts un valsts subsidētajos sektoros, kas veido aptuveni 73 % no visām pieejamajām vietām bērniem vecumā no 3 līdz 6 gadiem.

⁽¹⁷⁾ https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/article_jo/JORFARTI000046791873.

Lietuva: maksa par ēdināšanu un izglītojošām nodarbībām papildina 20 bezmaksas APIA stundas.

Luksemburga: ikmēneša maksa par APIA apmeklējumu ir vismaz 25 stundas nedēļā.

Malta: aptuveni 80 % bērnu vecumā līdz 3 gadiem izmanto bezmaksas bērnu aprūpes sistēmu⁽¹⁸⁾. Diapazona augšējā robeža norāda vidējo maksu tiem, kuri nav tiesīgi izmantot šo shēmu (abi vecāki neestrādā un nemācās). Dati par neatkarīgo privāto sektoru nav pieejami.

Nīderlande: aprēķinu pamatā ir 2022. gada vidējās stundas maksas un mēneša apmeklējuma stundas (89 stundas agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs, 70 stundas agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs mājās), ņemot vērā subsīdijas atkarībā no ienākumiem, lai noteiktu vecāku faktiskos vidējos maksājumus.

Austrija: vērtības norāda minimālo un maksimālo skaitu dažās federālajās zemēs pilna laika apmeklējumam.

Polija: bērniem vecumā no 3 gadiem dati ietver vidējo maksu par papildu stundām, kas pārsniedz bezmaksas 5 stundas dienā. Vecāki papildus maksā par bērnu ēdināšanu, bet tas nav iekļauts datos.

Islande: pašvaldības nosaka maksu, kas kopumā ir salīdzināma. Dati rāda dominējošo maksu par pirmsskolas izglītību un aprūpi tipiskā dienā (8 stundas) ar standarta ēdināšanas komplektu (trīs ēdienreizes dienā) divu vecāku ģimenei Reikjavīkā, kas ir lielākā pašvaldība, 2023. gada oktobrī.

Šveice: maksimālā summa ir mediāna ģimenēm ar augstiem ienākumiem bez subsīdijām.

Norvēģija: vidējās izmaksas attiecas uz visām vecuma grupām un iestādēm, ietverot bezmaksas vietas, ēdināšanas izdevumus un citus papildu maksājumus.

apmeklē ļoti dārgas (ar maksu, kas pārsniedz 500 PPS) privātās pirmsskolas un jauniešu izglītības iestādes.

Maksa ir visaugstākā Šveicē: vidējā mēneša maksa par valsts vai privāto pirmsskolas un bērnu aprūpes iestādi bērniem līdz 4 gadu vecumam var sasniegt vairāk nekā 1 600 PPS. Valsts subsīdijas vecāku izmaksu kompensēšanai parasti ir atkarīgas no ienākumiem.

Attiecībā uz bērniem vecumā no 3 gadiem daudzās Eiropas valstīs bērnu aprūpes un aprūpes izmaksas ģimenēm ievērojami samazinās (sk. B5b. attēlu). Gandrīz pusē Eiropas valstu pirmsskolas izglītība vismaz dažas stundas dienā ir bezmaksas (sīkāku informāciju sk. B4. attēlā). Pārējās valstīs vidējā maksa par ēdināšanu un izglītības pasākumiem reti pārsniedz 100 PPS.

Neatkarīgie privātie agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes centri, kas dažkārt piedāvā aptuveni vienu ceturtdaļu vietu, jo īpaši jaunākiem bērniem (sk. A9. attēlu), bieži nosaka augstākas maksas. Šī tendence ir īpaši izteikta gadījumos, kad nav juridisku tiesību un pieprasījums pārsniedz piedāvājumu (sk. B6a. attēlu). Tomēr iegūt visaptverošus datus par šādām maksām joprojām ir sarežģīti, un tas rada grūtības salīdzināt starp valstīm Eiropā. Dažas valstis nodrošina daļēju kompensāciju par maksām, ko ģimenes maksā par privātu nodrošinājumu.

Kiprā kopš 2022./2023. gada vecāki, kuri saņem sociālās labklājības pabalstu, saņem finansiālu atbalstu, lai daļēji segtu izmaksas par vietu pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādē privātajā pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādē.

Lietuvā dažās pašvaldībās vecāki, kuru bērnam nav nodrošināta vieta valsts pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādē, saņem finansiālu atbalstu 120–150 EUR mēnesī, lai daļēji segtu izmaksas par vietu privātajā pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādē.

Somijā ģimenes var izvēlēties privāto pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādi, izmantojot valsts piešķirto privāto aprūpes pabalstu vai arī daudzu pašvaldību piešķirtos kuponus. Ja ģimene ir izvēlējusies privātu APIA vietu un privāto aprūpes pabalstu, maksa var būt daudz augstāka nekā pašvaldības APIA⁽¹⁹⁾.

Slovākijā pirmsskolas izglītības pēdējais gads valsts pirmsskolas izglītības iestādēs ir obligāts un bezmaksas. Maksa privātajos bērnudārzos (*materské školy*) par pēdējo pirmsskolas izglītības gadu tiek samazināta par valsts iemaksu.

Svarīgi atzīmēt, ka vairākās valstīs, kurās ir vienota sistēma, maksas struktūras parasti ir saskaņotas visā pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēmā. Igaunijā, Horvātijā, Austrijā, Horvātijā, Somijā, Bosnijā un Hercegovinā, Islandē, Melnkalnē, Horvātijā, Islandē, Ziemeļmaķedonijā, Melnkalnē, Somijā un Norvēģijā maksa par katru gadu pirmsskolas izglītības un aprūpes vecuma grupā ir vienāda līdz pat obligātās izglītības uzsākšanai.

APIA pieprasījums nav apmierināts attiecībā uz jaunākiem bērniem, bet ir līdzsvarots pēdējā gadā

Līdzsvars starp valsts subsidēto pirmsskolas izglītības un aprūpes vietu pieprasījumu un piedāvājumu ir galvenais šajā nodaļā aplūkotās pieejamības politikas rezultātu rādītājs. Tomēr ir ļoti svarīgi šo rādītāju aplūkot kopā ar datiem par līdzdalības līmeni. Tādi faktori kā kultūras normas un tradicionālās ģimenes vērtības var veicināt mazāku pieprasījumu pēc agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumiem ļoti mazu bērnu vidū. Pieprasījumu var ietekmēt arī priekšstats par APIA kvalitāti; ģimenes, kas uzskata, ka APIA pakalpojumi ir nekvalitatīvi, var izvēlēties citus bērnu aprūpes veidus un tādējādi pat nepieprasīt vietu.

⁽¹⁸⁾ <https://www.childcaremalta.mt/wp-content/uploads/2024/04/fcsbrochurewebuse2023.pdf>

⁽¹⁹⁾ <https://vipunen.fi/fi-fi/varhaiskasvatust/Sivut/Maksutiedot.aspx>

B6. attēlā sniegts pārskats par aplēsto līdzsvaru starp pieprasījumu un piedāvājumu trīs vecuma grupās: ļoti mazi bērni, bērni aptuveni 3 gadu vecumā un vecāki bērni pēdējā pirmsskolas izglītības un aprūpes vecumā. Šajā novērtējumā ietverti visi publisko un valsts subsidēto APIA pakalpojumu veidi, tostarp pakalpojumi mājās pirmsskolas izglītībā un aprūpē, kam ir būtiska nozīme pieprasījuma apmierināšanā vairākās valstīs (kā parādīts A3. attēlā). Tajā sniegts vispārīgs pārskats, kas balstīts uz ziņojumiem, apsekojumiem un ekspertu aplēsēm. Sistemātiska nelīdzsvarotība, kad dažās jomās trūkst vietu, bet citās ir pārprodukcija, ir iezīmēta ar šaha rakstu. Svarīgi atzīmēt, ka analizē nav ņemti vērā atsevišķi gadījumi, kad bērns var nesaņemt vietu sev vēlamajā iestādē.

Dānijā, Igaunijā, Maltā, Slovēnijā, Somijā, Zviedrijā un Norvēģijā pieprasījums pēc vietām agrīnā pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs ir apmierinošs, sākot no agrīna vecuma. Lielākajā daļā šo valstu visiem bērniem ir juridiskas tiesības uz agrīnu pirmsskolas izglītību un aprūpi (sk. B1 attēlu), bet Maltā strādājošiem un studējošiem vecākiem tiek piešķirtas dāsnas mērķtiecīgas bērnu aprūpes tiesības.

Maltā nav bijuši gadījumi, kad vecāki nevarētu nodrošināt vietu savam bērnam vecuma grupā no 0 līdz 2 gadiem. Attiecībā uz pirmsskolas izglītību bērniem vecumā no 3 gadiem un vecākiem, valdībai ir nepieciešamie līdzekļi un resursi, lai apmierinātu pieprasījumu, atverot tik klašu, cik nepieciešams.

Slovēnijā valsts līmenī pieprasījums un piedāvājums ir līdzsvarots, un nav lielu atšķirību starp atsevišķiem reģioniem.

Informācija par pieejamajām vietām katrā valsts un pašvaldības iestādē Izglītības ministrijas tīmekļa vietnē katru mēnesi tiek atjaunināta informācija par valsts un privāto bērnudārzu skaitu⁽²⁰⁾.

Divās valstīs, kurās pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumu pieejamība ir juridiski nodrošināta jau no agra vecuma, proti, Vācijā un Latvijā, joprojām ir ievērojamas atšķirības valsts subsidēto pirmsskolas izglītības un aprūpes vietu pieejamībā.

Vācijā veikta pirmsskolas izglītības un aprūpes nodrošinājuma analīze 2020. gadā atklāja ievērojamu neatbilstību starp līdzdalības līmeni (35 %) un vecāku izteiktajām vajadzībām (49 %) attiecībā uz

bērniem līdz 18 gadu vecumam. 3 gadus veciem bērniem, kas rada 14 procentpunktu atšķirību valsts mērogā. Attiecībā uz bērniem vecumā no 3 gadiem šī atšķirība samazinās līdz 4,5 procentu punktiem. Jāatzīmē, ka pastāv ievērojamas atšķirības starp federālajām zemēm, un Vācijas rietumu zemēs ir vērojama lielāka atšķirība starp pieprasījumu un piedāvājumu pirmsskolas izglītības un aprūpes jomā pakalpojumiem⁽²¹⁾.

Dažas valstis atzīmē, ka ir uzlabojusies agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumu pieejamība jaunākiem bērniem.

Spānija ir palielinājusi publisko vietu piedāvājumu pirmsskolas izglītības un aprūpes pirmajā ciklā bērniem līdz 3 gadu vecumam. Saskaņā ar mērķiem, kas izklāstīti Pamatlikumā Nr. 2/2006, kurā grozījumi izdarīti ar Pamatlikumu Nr. 3/2020⁽²²⁾, līdz 2025. gadam tiks izveidotas vairāk nekā 60 000 vietu; tā rezultātā jau 2022./2023. mācību gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, par 3,9 procentpunktiem ir palielinājies bērnu līdz 3 gadu vecumam līdzdalības rādītājs APIA programmā⁽²³⁾. Visās autonomajās kopienās ir vērojami plaši uzlabojumi, samazinot dažas reģionālās atšķirības⁽²⁴⁾. Otrajā APIA ciklā (bērniem vecumā no 3 gadiem) pieprasījums un piedāvājums ir līdzsvarots visās autonomajās kopienās.

Ungārijā to bērnu vecumā līdz 3 gadiem īpatsvars, kuriem nav pieejama tuvumā esoša bērnudārza aprūpe, ir pakāpeniski samazinājies – no 26 % 2017. gadā līdz 17 % 2023. gadā⁽²⁵⁾.

Vairāk nekā pusē Eiropas izglītības sistēmu pieprasījums un piedāvājums līdz 3 gadu vecumam ir līdzsvarā. Parasti pieprasījums tiek apmierināts, sākot ar vecumu, kas noteikts tiesību aktos. Valstīs ar dalītu pārvaldības struktūru (sk. A4a. attēlu) pieprasījumam ir tendence izlīdzināties ar piedāvājumu, jo APIA integrējas izglītības sistēmā. Parasti pirmsskolas izglītības iestādēs ir pietiekami daudz vietu pat valstīs, kurās nav skaidri noteiktas juridiskās tiesības. Tomēr dažās valstīs joprojām ir grūtības.

Neskatoties uz to, ka **Portugālē** 2018. gadā tika paplašinātas juridiskās tiesības uz bērnu no 4 gadu vecuma bērniem līdz 3 gadu veciem bērniem, dažās lielajās pilsētās pieprasījums pēc trīsgadīgajiem bērniem joprojām nav apmierināts. Likumā noteiktās tiesības pilnībā tiek īstenotas, sākot no 4 gadu vecuma.

Vairākās valstīs piedāvājums un pieprasījums tiek apmierināts pēdējā (- os) pirmsskolas izglītības un aprūpes gadā(-os). Čehija, Vācija, Īrija, Horvātija,

⁽²⁰⁾ <https://paka3.mss.edus.si/temreg3/vrtci>

⁽²¹⁾ https://www.dji.de/fileadmin/user_upload/erik/Berichte/FB%20II/ERiK_Forschungsbericht_II_E-Book.pdf, 9. lpp.

⁽²²⁾ <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2006-7899#a15>

⁽²³⁾ Eurydice aprēķini, pamatojoties uz EDUbase: https://estadisticas.educacion.gob.es/EducaJaxiPx/Tabla.htm?path=/no-universitaria/alumnado/matriculado/series/gen-alumnado/10/&file=alumnado_2_03.px&L=0

⁽²⁴⁾ <https://boe.es/boe/dias/2021/12/29/pdfs/BOE-A-2021-21761.pdf>; <https://www.educacionyfp.gob.es/prensa/actualidad/2023/11/20231107-fondoscm.html>

⁽²⁵⁾ <https://www.ksh.hu/s/helyzetkep-2023/#/kiadvany/kisgyermekek-napkozbeni-ellatas/a3-even-aluli-gyermekek-szama-es-aranya-akik-a-lakohelyukon-napkozbeni-ellatashoz-nem-fernek-hozza>

Kipra, Latvija, Lietuva, Austrija, Polija, Portugāle, Rumānija, Slovākija, Lihtenšteina un Turcija apmierina pieprasījumu pēc vietām pirmsskolas un agrīnās pirmsskolas izglītības pēdējā gadā, kas bieži vien ir juridiski garantēts vai obligāts.

Dažās jomās visā pirmsskolas izglītības un aprūpes posmā Bulgārijā, Itālijā, Bosnijā un Hercegovinā un Ziemeļmakedonijā ir neapmierināts pieprasījums. Turklāt Albānijā un Serbijā nevar novērtēt pieprasījumu un piedāvājumu.

Lietuvā, pakāpeniski paplašinot vispārējās likumiskās tiesības, pašvaldības pašlaik iegulda līdzekļus jaunu vietu/grupu izveidē vai modernizācijā bērniem vecumā no 3 gadiem. Turpmākai paplašināšanai 2025. gadā divu gadu veciem bērniem būs nepieciešami lielāki finanšu piešķirumi, jo bērnu un darbinieku skaita attiecība būs mazāka⁽²⁶⁾.

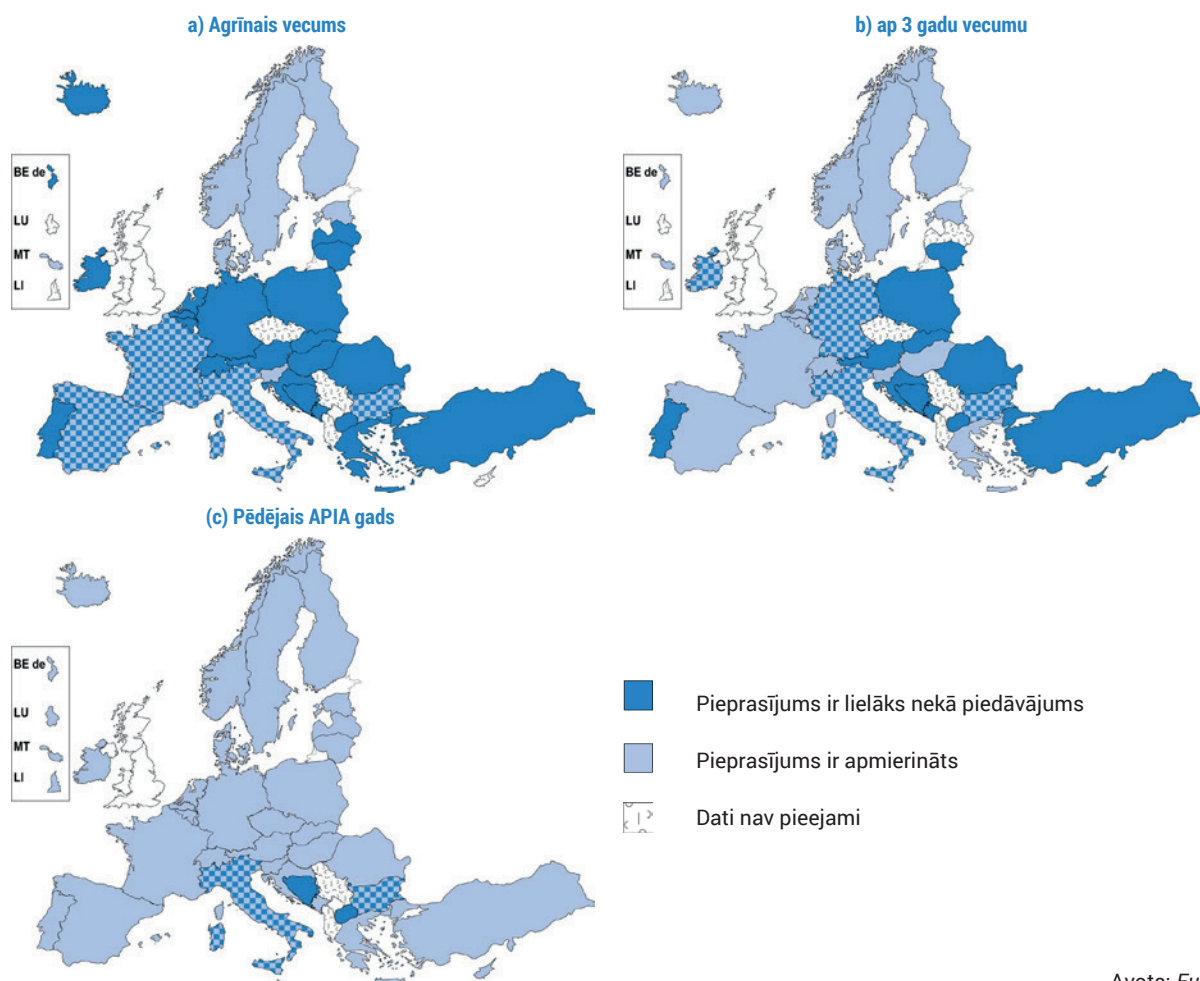
Dažās valstīs ir vērojama ievērojama reģionālā nelīdzsvarotība.

Bulgārijā pieprasījums un piedāvājums nav līdzsvarots. Lai gan dažos reģionos ir brīvas vietas, citos reģionos vērojams izteikts trūkums, un nav nevienas brīvas vietas, kur uzņemt bērnus, kas vēlas mācīties.

Francijā ir lielas atšķirības starp departamentiem attiecībā uz pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāžu kapacitāti: no 11 (Franču Gviānā) līdz 85 vietām (Vandē) uz 100 bērniem līdz 3 gadu vecumam⁽²⁷⁾. Kopumā dati liecina, ka 2021. gadā 84 % ģimeņu varēja saņemt vēlamo bērnu aprūpes veidu šai vecuma grupai⁽²⁸⁾.

Itālijā dažos reģionos trūkst izglītības pakalpojumu bērniem vecumā no 0 līdz 2 gadiem, un šī problēma ir īpaši izteikta ziemeļos, kur ir augsts nodarbinātības līmenis. Tomēr, samazinoties dzimstības līmenim, dažos reģionos ir panākts līdzsvars starp piedāvājumu un pieprasījumu, savukārt citos piedāvājums pārsniedz pieprasījumu.

B6. attēls. Pieprasījums pēc pirmsskolas izglītības un aprūpes vietām un to piedāvājums, 2023./2024. gads

Avots: Eurydice.

⁽²⁶⁾ <https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2022/08/lkimokiklinio-ugdymo-infrastrukturos-pletra-studija-2022-08-12.pdf>.

⁽²⁷⁾ Skatīt Rapport d'évaluation des politiques de sécurité sociale – Annexe 1: Famille, 2024. gada izdevums, 93. lpp., <https://evaluation.securite-sociale.fr/files/live/sites/Repss/files/Médiathèque/Rapports/PLACSS%202023%20-%20REPSS%20Famille%202024.pdf>.

⁽²⁸⁾ Baromètre de l'accueil du jeune enfant 2021, L'e-sSENTiel, Nr. 209, 3. lpp., https://www.caf.fr/sites/default/files/medias/cnaf/Nous_connaitre/Recherche_et_statistiques/EsSENTiel-209_2022_ESSENTIEL-Barometre_jeune_enfn_2021_CNAF.pdf.

Paskaidrojums

Šis skaitlis sniedz vispārīgu pārskatu, pamatojoties uz ziņojumiem, apsekojumiem un ekspertu aplēsēm. Rādītājs galvenokārt attiecas uz valsts un valsts subsidētu agrīno pirmsskolas izglītību un apmācību, taču dažas valstis sniedza vispārēju novērtējumu. Ir iekļauta gan agrīnā pirmsskolas izglītība un aprūpe centros, gan mājās.

Piezīmes par konkrētām valstīm

Čehija: precīzi dati par 3–4 gadus veciem bērniem nav pieejami. Saskaņā ar Čehijas skolu inspekcijas datiem lielākā daļa bērnu, kuru vecāki bija pieteikušies uz vietu, tika uzņemti bērnudārzā (mateiskā skola). Tā kā bērnudārzu kapacitātes noslogojums vietējā mērogā ir atšķirīgs, problēmas ar 3 gadus vecu bērnu ievietošanu bērnudārzos var rasties lielajās pilsētās vai lielo pilsētu tuvumā.

Grieķija, Nīderlande, Šveice un Lihtenšteina: attiecībā uz šīm valstīm B6b. attēls ir jālasa kā aptverošs kategoriju "aptuveni 4 gadu vecumā".

Luksemburga: agrīnās pirmsskolas un pirmsskolas izglītības un aprūpes nozare bērniem līdz 3 gadu vecumam tiek subsidēta tādā mērā, ka agrīnās pirmsskolas un pirmsskolas izglītības un aprūpes vietu piedāvājums ļoti maziem bērniem gandrīz atbilst pieprasījumam. Oficiāli dati nav pieejami.

Papildus tādiem faktoriem kā vecums un dzīvesvieta pastāv vēl vairāki citi iemesli, kas veicina pirmsskolas izglītības un aprūpes vietu pieprasījuma un piedāvājuma atšķirības. Pieprasījums pēc dažāda veida APIA var būt atšķirīgs, un vispieprasītākie ir valsts centri. Bieži vien, ja pieprasījums pēc agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes centra pakalpojuma nav apmierināts, tiek izmantots mājas agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojums. Piemēram, nesen Francijā veiktā aptaujā (DREES, 2023) atklājās, ka alternatīvu risinājumu trūkuma dēļ aptuveni ceturtdaļu bērnu aprūpē aukles. Bērnudārzos šāds iemesls bija tikai 6 % gadījumu. Tomēr aptaujā tika konstatēts, ka vecāku galējā apmierinātība ir augstāka, ja bērnus pieskata aukle (86 %), salīdzinot ar dienas aprūpes centru (74 %).

Ja valsts pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs nav pietiekami daudz vietu, valsts subsidijas var

novirzīt privātiem pakalpojumu sniedzējiem. Piemēram, Latvijā, ja valsts pirmsskolas izglītības iestādes nevar uzņemt bērnus, pašvaldībām ir jāsubsidē vecāku maksa par uzņemšanu privātajās pirmsskolas izglītības programmās⁽²⁹⁾. Lietuvā dažas pašvaldības piedāvā finansiālu atbalstu privātai pirmsskolas izglītībai ģimenēm, kuru bērni ir gaidīšanas sarakstā uz valsts pirmsskolas izglītības iestādēm. Turklāt dažādās valstīs neatkarīgajam privātajam pirmsskolas izglītības un aprūpes sektoram ir nozīmīga loma, lai apmierinātu pieprasījumu pēc pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumiem (sk. A8. attēlu).

Turklāt var būt neapmierināts pieprasījums pēc pilna laika pirmsskolas izglītības un aprūpes vietām vai nepietiekams pirmsskolas izglītības un aprūpes vietu piedāvājums, kas pielāgots bērniem ar īpašām vajadzībām vai bērniem, kurus apdraud nabadzība un sociālā atstumtība.

II sadaļa. Mērķtiecīgi pasākumi neaizsargātiem bērniem

Bērni, kuri ir neaizsargāti kādu personisku vai sociālekonomisku īpašību dēļ, var saskarties ar daudzām problēmām, kas var būtiski ietekmēt viņu attīstību un labklājību. Ekonomiskā nestabilitāte mājāsaimniecībās var novest pie nepietiekamas piekļuves tādām pirmās nepieciešamības precēm kā pienācīgs uzturs, veselības aprūpe un izglītības iespējas. Īpaša atbalsta trūkums īpašām vajadzībām

vai valodas, kultūras un ekonomisko barjeru pārvarēšanai var palielināt šīs problēmas (UNESCO, 2021). Agrīnās pirmsskolas izglītībai un aprūpei var būt izšķiroša nozīme nelabvēlīgas situācijas cikla pārtraukšanā, ja tā piedāvā vienlīdzīgas iespējas visiem bērniem neatkarīgi no viņu personīgās vai sociālekonomiskās izcelsmes, tādējādi veicinot sociālo iekļaušanu un kohēziju⁽³⁰⁾.

⁽²⁹⁾ Noteikumi par izmaksu noteikšanas metodiku un kārtību, kādā pašvaldība sedz privātās izglītības iestādes pirmsskolas izglītības programmas izmaksas atbilstoši pašvaldības noteiktajām vidējām izmaksām, ir pieejami latviešu valodā: <https://likumi.lv/ta/id/278801-noteikumi-par-izmaksu-noteikšanas-metodiku-un-kartibu-kada-pasvaldiba-atbilstosi-tas-noteiktajam-videjam-izmaksam-sedz-pirmssko>.

⁽³⁰⁾ Padomes secinājumi par pirmsskolas izglītību un aprūpi: Visiem mūsu bērniem nodrošināt vislabāko startu rītdienas pasaulē (OV C 175, 15.6.2011., 8. lpp.), [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52011XG0615\(04\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52011XG0615(04)); Komisijas 2013. gada 20. februāra ieteikums - leģslatīvs bērnos: (2013/112/ES) (OV L 59, 2.3.2013., 5. lpp.).

Tāpēc, lai nodrošinātu neaizsargāto bērnu līdzdalību un panākumus ilgtermiņā, ir ļoti svarīgi sniegt atbalstu neaizsargātiem bērniem, lai viņi varētu piekļūt agrīnai pirmsskolas izglītībai un aprūpei. Agrīnā izglītība veido pamatu kognitīvajām, sociālajām un emocionālajām spējām, kā arī emocionālajai attīstībai, tomēr neaizsargātie bērni bieži saskaras ar tādām problēmām kā ierobežota piekļuve augstas kvalitātes programmām, resursiem vai ģimenes atbalstam. Piedāvājot mērķtiecīgu iejaukšanos, iekļaujošas programmas un papildu resursus, šīs nepilnības var novērst, veicinot vienlīdzīgas iespējas visiem bērniem attīstīties un pilnībā izmantot savu potenciālu. Turklāt agrīns atbalsts sniedz labumu ne tikai atsevišķiem bērniem, bet arī stiprina kopienas un mazina sociālo nevienlīdzību nākotnē (Heckmann, 2006).

ES ir stingri apņēmusies risināt problēmas, ar kurām saskaras nabadzības un sociālās atstumtības riskam pakļautie bērni, izmantojot dažādas politikas iniciatīvas, kuru mērķis ir atbalstīt dalībvalstis valsts, reģionālā un vietējā līmenī. Eiropas sociālo tiesību pīlārā, kas tika pieņemts 2017. gada novembrī, tiesības uz kvalitatīvu un pieejamu agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi ir noteiktas kā vienas no 20 galvenajām sociālajām tiesībām⁽³¹⁾. Tajā uzsvērts, ka “bērniem no nelabvēlīgas vides ir tiesības uz īpašiem pasākumiem, lai uzlabotu vienlīdzīgas iespējas”.

Lai gan daudzās valstīs šī starpinstitucionālā deklarācija joprojām ir tikai vēlme, tā deva impulsu ES kvalitātes sistēmas izveidei pirmsskolas izglītības un aprūpes jomā Eiropas bērnu garantijai.

Eiropas sociālo tiesību pīlāra rīcības plāns (Eiropas Komisija: Nodarbinātības, sociālo lietu un iekļautības ģenerāldirektorāts, 2021. gads) ietver mērķi līdz 2030. gadam vismaz 5 miljonus bērnu, kas jaunāki par 18 gadiem, izklūst no nabadzības. Šos centienus papildina Eiropas bērnu garantija, kas tika pieņemta 2021. gadā ar Padomes ieteikumu⁽³²⁾.

Tās mērķis ir novērst un apkarot sociālo atstumtību, garantējot, ka trūcīgiem bērniem ir efektīva piekļuve galveno pakalpojumu kopumam, tostarp bezmaksas pirmsskolas izglītībai un aprūpei un vismaz vienai veselīgai maltītei dienā skolā. Ar Eiropas bērnu

garantiju ES mudina dalībvalstis izstrādāt un īstenot visaptverošus rīcības plānus, kas paredzēti nabadzības un sociālās atstumtības riskam pakļauto bērnu vajadzībām, īpašu uzmanību pievēršot agrīnai intervencei un profilakses pasākumiem.

Eiropas Komisijas rīkkopa par iekļaujošu agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi (2021b) atgādina par politiskajām saistībām, piemēram, Eiropas sociālo tiesību pīlārā, un piedāvā praktisku risinājumu un pasākumu kopumu, lai iedvesmotu agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes politikas veidotājus valsts, reģionālā vai vietējā līmenī, kā arī agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes speciālistus. Tajā iekļauti labas prakses piemēri pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs un norādītas noderīgas idejas un resursi, lai iedvesmotu vadītājus un personālu visā Eiropā virzīties uz iekļaujošāku praksi.

Šīs sadaļas rādītāji vispirms raksturo nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto mazu bērnu īpatsvaru ES valstīs. Pēc tam tiek analizētas galvenās mērķgrupas, kuras gūst labumu no maksas samazinājumiem un prioritāra uzņemšana agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs bērniem līdz 3 gadu vecumam. Pēdējā rādītājā sniegts pārskats par dažām citām augstākā līmeņa politikas jomām un pasākumiem, kas veicina mazāk aizsargātu bērnu vecumā no 3 gadiem un vecāku bērnu piekļuvi vispārējai agrīnās pirmsskolas izglītībai un aprūpei.

Aptuveni 24 % bērnu vecumā līdz 6 gadiem ES ir pakļauti nabadzības vai sociālās atstumtības riskam

2023. gadā ES-27 nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto bērnu vecumā līdz 6 gadiem īpatsvars bija 23,5 % (sk. B7. attēlu). Tas ir 5,6 miljoni bērnu. Saskaņā ar Eurostat definīcijām bērni tiek uzskatīti par nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļautiem, ja viņi atrodas vismaz vienā no šīm trim situācijām:

- viņi dzīvo mājāsaimniecībās, kuru ienākumi ir zemāki par nabadzības riska sliekšni⁽³³⁾ (60 % no valsts vidējiem ienākumiem);

⁽³¹⁾ Iestāžu proklamēšana par Eiropas sociālo tiesību pīlāru (OV C 428, 13.12.2017., 9. lpp.). Eiropas Parlaments, Padome un Komisija to parakstīja 2017. gada 17. novembrī Ģēteborgā, Zviedrijā.

⁽³²⁾ Padomes 2021. gada 14. jūnija ieteikums (ES) 2021/1004, ar ko izveido Eiropas bērnu garantijas (OV L 223, 22.6.202., 14. lpp.), <http://data.europa.eu/eli/reco/2021/1004/oj>.

⁽³³⁾ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:At-risk-of-poverty_rate.

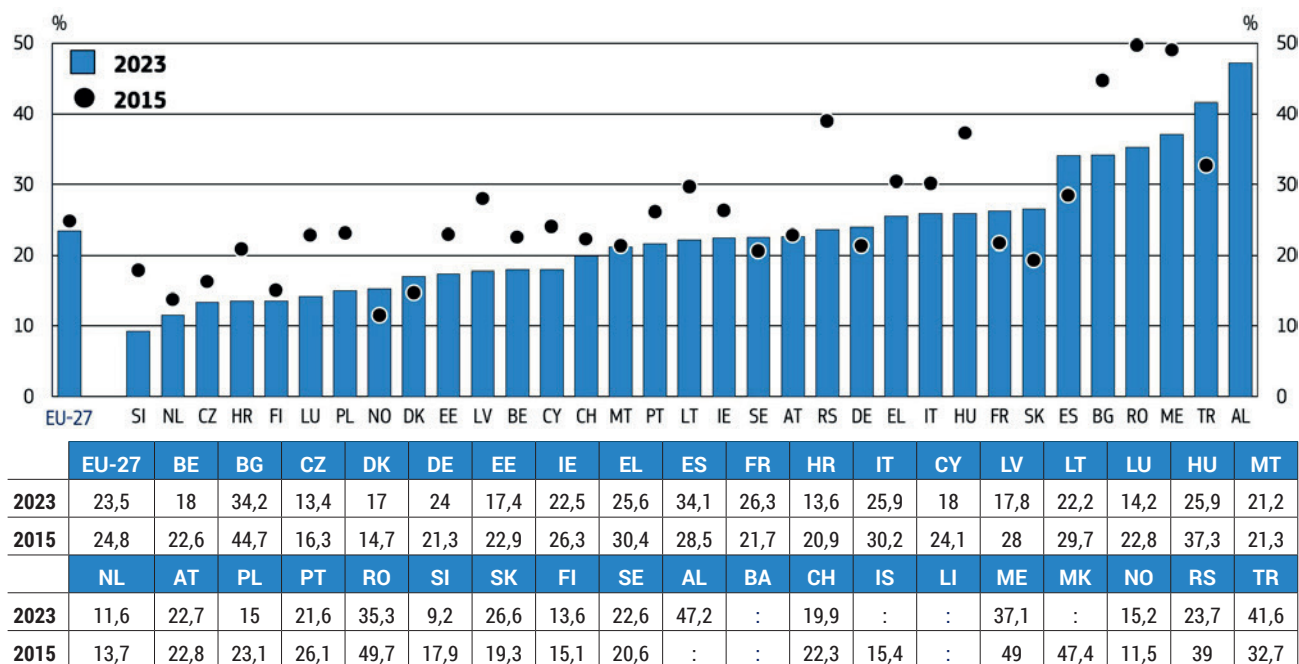
- viņi cieš no smagas materiālās un sociālās nenodrošinātības⁽³⁴⁾, kas nozīmē, ka viņu ģimenes nevar atļauties vismaz 7 no 13 nenodrošinātajām lietām, citiem vārdiem sakot, lietas, kuras lielākā daļa cilvēku uzskata par vēlamām vai pat nepieciešamām, lai nodrošinātu pienācīgu dzīves kvalitāti (piemēram, iespēja uzturēt mājokli pietiekami siltu, iespēja nomainīt nolietotās drēbes pret jaunām, divu pāru pienācīgi piemērotu apavu iegādi un 1 nedēļas brīvdienu pavadīšanu ārpus mājām katru gadu);
- viņi dzīvo māsaimniecībās ar zemu darba intensitāti⁽³⁵⁾. Šīs trīs situācijas var pārklāties un mijiedarboties ar citām sociodemogrāfiskajām īpašībām. Starp nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļautajiem bērniem Eiropā, bieži sastopami bērni, kuru vismaz viens no vecākiem ir invalīds, bērni no migrantu ģimenēm

(vismaz viens no vecākiem dzimis ārpus ES) un bērni, kas dzīvo nepilnās ģimenēs⁽³⁶⁾.

Starp dalībvalstīm 2023. gadā lielākais nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto bērnu īpatsvars vecumā līdz 6 gadiem bija Rumānijā (35,3 %), Bulgārijā (34,2 %) un Spānijā (34,1 %). Dažās kaimiņvalstīs reģistrētas vēl augstākas vērtības (piemēram, Albānijā, Melnkalnē un Turcijā). Slovēnija ir vienīgā Eiropas valsts, kurā reģistrēti mazāk nekā 10 % iedzīvotāju bērnu vecumā līdz 6 gadiem, kuriem draud nabadzība vai sociālā atstumtība. Čehijā, Horvātijā, Luksemburgā, Nīderlandē, Polijā, Horvātijā, Polijā, Somijā un Norvēģijā šis rādītājs ir aptuveni 12–15 %.

Dati liecina, ka bērnu vecumā no 0 līdz 5 gadiem īpatsvars, kuri saskaras ar nabadzību vai sociālo atstumtību, kopš 2015. gada lielākajā daļā Eiropas valstu ir samazinājies. Īpaši izceļas Serbija un

B7. attēls. Bērni līdz 6 gadu vecumam, kuriem draud nabadzība vai sociālā atstumtība, 2015.–2023. gads (procentos)

Avots: Eurydice, pamatojoties uz Eurostat iedzīvotāju statistiku (ilc_peps01n) (pēdējais atjauninājums 2024. gada 30. augustā).

Piezīmes par konkrētām valstīm

Francija, Horvātijā, Luksemburgā, Somijā un Norvēģijā: šīm valstīm ir pārtraukumi laika rindās.

Albānija: valstu vērtībās izmantoti 2021., nevis 2023. gada dati.

Šveice, Melnkalne, Serbija un Turcija: valstu vērtībās 2023. gada datu vietā izmantoti 2022. gada dati.

⁽³⁴⁾ [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Severe_material_and_social_deprivation_rate_\(SMSD\)](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Severe_material_and_social_deprivation_rate_(SMSD)).

⁽³⁵⁾ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Persons_living_in_households_with_low_work_intensity.

⁽³⁶⁾ Sk. Eiropas bērnu garantijas kopīgās uzraudzības sistēmas pirmo versiju: <https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=27275&langId=en>.

Rumānija ar samazinājumu attiecīgi par 15,3 un 14,4 procentpunktiem. Ievērojams bērnu nabadzības un sociālās atstumtības samazinājums novērojams arī Bulgārijā, Latvijā, Ungārijā un Melnkalnē.

Turpretī nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto bērnu īpatsvars kopš 2015. gada Turcijā ir palielinājies par 8,9 procentpunktiem. Vācijā, Spānijā, Francijā, Francijā, Slovākijā un Norvēģijā nabadzības un sociālās atstumtības riskam pakļauto bērnu vecumā līdz 6 gadiem īpatsvars no 2015. līdz 2023. gadam palielinājās par aptuveni 3–7 procentu punktiem.

Bērni, kuriem draud nabadzība vai sociālā atstumtība, ir galvenā mērķgrupa, kam piemēro maksas atvieglojumus un prioritāro uzņemšanu

Ļoti maz Eiropas valstu garantē vispārēju bezmaksas piekļuvi pirmsskolas izglītībai un aprūpei bērniem no agrīnā vecuma. Kā apkopots B4. attēlā, maksa par par agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi bērniem vecumā līdz 3 gadiem tiek iekasēta visās analizētajās Eiropas valstīs, izņemot sešas. Tikai astoņās valstīs visiem maziem bērniem tiek garantēta vieta agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādē. Latvija ir vienīgā valsts, kas garantē bezmaksas valsts apmaksātu pirmsskolas izglītību un aprūpi visiem bērniem no pusotra gada vecuma. Tā vietā, lai piešķirtu tiesības uz bezmaksas pirmsskolas izglītību

un aprūpi visiem bērniem, vairums citu valstu ir ieviesušas mērķtiecīgu politiku un pasākumus, lai veicinātu pirmsskolas izglītības un aprūpes pieejamību konkrētiem bērniem un ģimenēm.

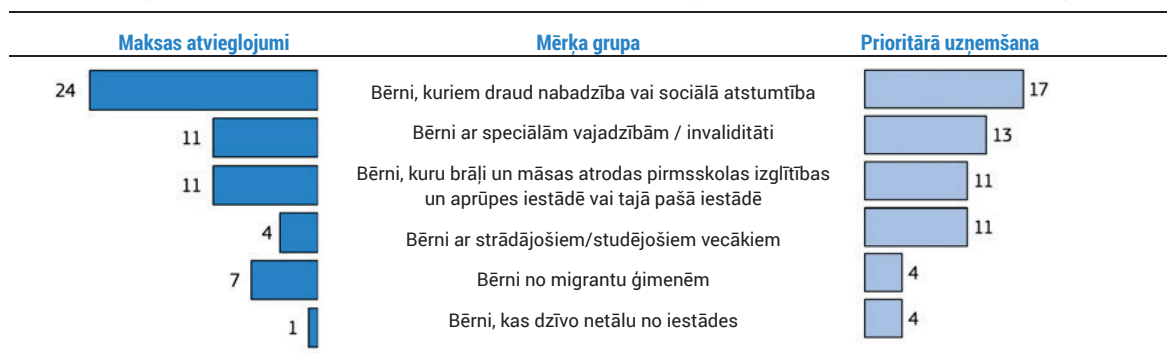
B8. attēlā parādītas dažas galvenās grupas, kas gūst labumu no maksas samazinājumiem un prioritārās uzņemšanas – diviem visizplatītākajiem mērķtiecīgajiem pasākumiem bērniem līdz 3 gadu vecumam. Kopumā līdzīgs skaits valstu veicina mērķtiecīgus pasākumus, lai palielinātu pieejamību (maksas samazinājumi) un piekļuvi (prioritārā uzņemšana).

Valstis, tostarp valstis, kurās par izglītības un aprūpes pasākumiem nav jāmaksā, var piedāvāt bezmaksas ēdināšanu arī dažiem mazaizsargātiem bērniem. Rādītājā šie pabalsti ir ietverti kā "maksas atvieglojumi".

Tikai dažas valstis nepiedāvā maksas atvieglojumus un/vai prioritāro uzņemšanu (informāciju par katru valsti skatīt A pielikumā). Tas attiecas uz dažām valstīm, kurās ir vispārēja APIA vietu garantija no agrīnā vecuma (B1. attēls), un dažām valstīm, kurās piedāvājums atbilst pieprasījumam (B6. attēls). Turklāt dažās valstīs par mērķtiecīgiem pasākumiem tiek lemts vietējā vai vietējā līmenī (daži valstu piemēri ir sniegti turpmāk).

Ja valstis piedāvā maksas atvieglojumus un/vai prioritāro uzņemšanu, vislielākā mērķauditorija ir nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļautie

B8. attēls. Mērķgrupas, kurām tiek piemēroti maksas atvieglojumi vai prioritāra uzņemšana agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs bērniem līdz 3 gadu vecumam, 2023./2024. gads

Avots: Eurydice.

Paskaidrojumi

Kategorijā "nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļautie bērni" ietilpst bērni no ģimenēm ar zemiem ienākumiem, zemu vecāku izglītības līmeni vai zemu vecāku nodarbinātības statusu, bērni, kuru vecākiem ir fiziska/psihiska invaliditāte, bērni no nepilnām ģimenēm, bērni, kas atrodas audžuģimenēs, sievietes bērni patversmēs (bēgot no vardarbības mājās), bezpajumtnieku bērni un bērni, kuri zaudējuši vecākus militārā dienestā, teroraktā vai līdzīgos apstākļos. Migrantu izcelsmes bērni ietver ukraiņu bērnus, bērnus no reģionālās vai etnisko minoritāšu vides un romu bērnus.

Katram mērķpasākuma veidam skaitlis uz joslas norāda, cik izglītības sistēmu oficiālajos dokumentos pievēršas šai bērnu grupai. Kopumā ir 39 izglītības sistēmas; informācija par katru valsti un sistēmu ir pieejama A pielikumā.

bērni. Šajā kontekstā plaši izplatīts kritērijs ir ģimenes ienākumi. Saņēmēji arī var piedāvāt APIA maksas samazinājumus (vai atbrīvojumus) un/vai prioritāru uzņemšanu. Biežākie saņēmēji ir arī vientuļo vecāku bērni un bērni, kuru vecākiem ir fiziska vai garīga rakstura traucējumi. Bērni ar īpašām izglītības vajadzībām (SEN) vai ar invaliditāti esamība ir vēl viens svarīgs faktors saistībā ar maksas atlaidēm un prioritāro uzņemšanu, tāpat kā brāļu un māsu skaits APIA. Izglītības sistēmas bieži vien cenšas atvieglot ģimenes dzīvi, dodot priekšroku to bērnu brāļiem un māsām, kuri jau apmeklēja to pašu pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādi.

Daudzās ģimenēs ar maziem bērniem abiem vecākiem ir jāstrādā, jāmacās vai jāattīsta sava karjera. Uzskatot agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi par līdzekli sieviešu nodarbinātības veicināšanai, aptuveni ceturtdaļa Eiropas valstu dod priekšroku bērniem no ģimenēm, kurās abi vecāki strādā vai studē. Dažas valstis piedāvā arī maksas atlaides, lai veicinātu darba un privātās dzīves līdzsvaru un palielinātu motivāciju strādāt vai studēt.

Vairākās valstīs ir mērķtiecīgi pasākumi bērniem no migrantu ģimenēm. Jo īpaši Ukrainas bērniem tiek piedāvāti maksas samazinājumi un/vai prioritāra uzņemšana Čehijā, Īrijā, Francijā, Ungārijā, Portugālē un Rumānijā. Melnkalnē APIA apmeklēšana ukraiņu bērniem ir bezmaksas. Polijā ukraiņu bēgļu bērniem tiek piedāvāta samazināta maksa par bērnudārzu un bezmaksas vietas bērnudārzā; vietējās pašvaldības ir saņēmušas papildu līdzekļus no centrālā budžeta, lai subsidētu maksu par APIA šiem bērniem. Grieķijā un Horvātijā ir īpaši pasākumi, kas atvieglo piekļuvi romu bērniem.

Trīs valstīs (Horvātijā, Portugālē un Rumānijā) ir noteikts kritērijs, kas nosaka prioritāti bērnu uzņemšanai, proti, atrašanās vietas tuvums. Citās valstīs to var pieņemt vietējā vai iestādes līmenī.

Kopumā daudzas mērķtiecīgas pieejas ir savstarpēji saistītas. Dažas valstis izmanto sarežģītas skalas un

noteikumus, lai noteiktu maksas samazinājumus vai atbrīvojumus.

Īrija valsts bērnu aprūpes programma⁽³⁷⁾ ir paredzēta, lai palīdzētu vecākiem segt bērnu aprūpes izmaksas par bērniem vecumā no 6 mēnešiem līdz 15 gadiem. Tā ir progresīva shēma, kas nozīmē, ka subsīdija palielinās, samazinoties mājāsaimniecības ienākumiem. Universālo pabalstu piešķir visām ģimenēm, pat tām, kas sasniedz visaugstāko ienākumu sliekšni. Shēma piedāvā pabalstus, kas atkarīgi no ienākumiem, strādājošiem vai studējošiem vecākiem: 20 stundas standarta pabalstam (atkarībā no ienākumiem) vai 45 stundas paaugstinātam pabalstam (ja abi vecāki vai viens no vecākiem nepilnās ģimenēs strādā vai studē). Ģimenēm, kurās ir vairāk nekā viens bērns, tiek piešķirtas papildu atlaides. Tika ieviestas izmaiņas tiesību aktos, lai nodrošinātu, ka ukraiņu bērni no ierašanās brīža var izmantot šīs shēmas uz tādiem pašiem pamatiem kā Īrijas pilsoņi.

Francijā nabadzībā dzīvojošu bērnu APIA apmeklējuma līmeņa palielināšana ir viena no valsts stratēģijas nabadzības novēršanas un apkarošanas (uzsākta 2018. gadā)⁽³⁸⁾ prioritātēm. Stundas maksa tiek aprēķināta atkarībā no vecāku ienākumiem un apgādājamo bērnu skaita, nosakot minimālo un maksimālo summu. Ģimenēm ar bērniem invalīdiem, kas saņem izglītības pabalstus, tiek piemērotas samazinātas maksas. Ģimenēm, kas ir tiesīgas saņemt citus pabalstus (piemēram, aktīvās solidaritātes ienākumus⁽³⁹⁾, pabalstu pieaugušajiem invalīdiem⁽⁴⁰⁾), stundas tarifa maksa tiek noteikta minimālajā apmērā. Turklāt darba meklētāju bērniem ir priekšrocības, ko sniedz prioritāra uzņemšana.

Ungārijā ar likumu noteiktas grupas saņem bezmaksas aprūpi: bērni, kas saņem regulārus bērnu aizsardzības pabalstus (kuru ģimenes ienākumi ir mazāki par likumā noteikto minimālo līmeni), daudz bērnu ģimenēs augoši bērni, bērni ar hroniskām slimībām vai invaliditāti un bērni, kas atrodas pagaidu aprūpē, audžuģimenēs vai aizbildnībā. Citām grupām maksa tiek noteikta, pamatojoties uz ienākumiem, ar likumā noteikto maksimālo apmēru. Maksa par vienu bērnu bērnudārzos nedrīkst pārsniegt 25 % no bērna ģimenes regulārajiem ikmēneša ienākumiem (20 %, ja bērns saņem bezmaksas ēdināšanu iestādē).

Slovēnijā maksa par pirmsskolas izglītību un aprūpi tiek noteikta, pamatojoties uz valsts skalu, kurā vecāki tiek sarindoti pēc ienākumu līmeņa. Maksu par bērnudārza programmu pašvaldība subsidē vismaz 23 % apmērā. Subsīdija var būt līdz pat 100 % vecākiem ar zemākajiem ienākumiem un audžuģimenēs esošiem bērniem. Ja pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādi vienlaikus apmeklē otrs bērns, vecāki nemaksā maksu ne par viņu, ne par nākamajiem bērniem. Izņēmuma gadījumos Sociālā darba centrs var piemērot papildu maksas samazinājumus īpašu apstākļu dēļ, kas apdraud cilvēku sociālo drošību, vai citu svarīgu iemeslu dēļ. Piemēram, vecāki ar pagaidu aizsardzību, kuriem ir tiesības saņemt naudas palīdzību, ir pilnībā atbrīvoti no maksas par bērnudārzu uz šo tiesību laiku.

⁽³⁷⁾ <https://www.citizensinformation.ie/en/education/pre-school-education-and-childcare/national-childcare-scheme/>

⁽³⁸⁾ <https://solidarites.gouv.fr/les-cinq-engagements-de-la-strategie-pauvrete>

⁽³⁹⁾ <https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/N19775>

⁽⁴⁰⁾ <https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/F12242>

⁽⁴¹⁾ <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20161503>

Somijā Likumā par klientu maksu par agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi⁽⁴¹⁾ ir paredzēti noteikumi par maksu par pašvaldību sniegtajiem agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumiem agrīnās izglītības centros un ģimenes dienas aprūpes iestādēs. Maksu aprēķina, pamatojoties uz ģimenes lielumu, ienākumiem un stundu skaitu, ko bērns apmeklē pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādē. Ģimenēm, kurās ir vairāki bērni, kas apmeklē pašvaldības pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādi, maksa tiek samazināta par jaunākajiem brāļiem un māsām. Ja bērns APIA apmeklē ne vairāk kā 20 stundas nedēļā, mēneša maksa nepārsniedz 60 % no pilna laika maksas.

Ir svarīgi norādīt, ka maksas un prioritātes noteikumi bieži tiek regulēti arī vietējā vai iestāžu līmenī. Izmantotie kritēriji parasti atbilst B8. attēla minētajiem kritērijiem.

Igaunijā pašvaldībām ir pienākums nodrošināt pirmsskolas izglītības un aprūpes vietu visiem bērniem vecumā no 18 mēnešiem līdz 7 gadiem, kas dzīvo pašvaldībā. Lauku pašvaldība vai pilsētas dome nosaka maksu, kas jāsedz vecākiem un kas var atšķirties atkarībā no bērna vecuma, APIA iestāžu pārvaldības izmaksām vai citiem apstākļiem. Mazo ienākumu definīcija dažādās pašvaldībās atšķiras, un visbiežāk tā ir saistīta ar minimālo algu (piemēram, lai varētu saņemt atbrīvojumu no maksas, pirmā ģimenes locekļa neto ienākumiem jābūt mazākiem par piemērojamo minimālo algu, bet katra nākamā ģimenes locekļa neto ienākumiem jābūt mazākiem par 80 % no minimālās algas). Atbrīvojumus no nodevas (vai samazinājumiem) bieži piemēro ģimenēm ar diviem vai vairāk bērniem.

Nīderlandē bērnu aprūpes pabalsti ir atkarīgi no ienākumiem, un mājāsaimniecībām ar zemiem ienākumiem, kurās ir divi strādājoši vecāki, tiek atmaksāti 96 % no izmaksām. Lai varētu pretendēt uz šo pabalstu, abiem vecākiem obligāti ir jāstrādā vai jāmacās.

Šveicē maksa par pirmsskolas izglītību un aprūpi parasti ir atkarīga no ģimenes ienākumiem. Maksu atlaides tiek regulētas kantonu vai vietējā līmenī, tāpēc tās ir atšķirīgas. Papildus ģimenes ienākumiem visbiežāk sastopamie kritēriji maksas samazinājumam ir brāļu un māsu skaits un kopējais bērnu skaits.

Dažās valstīs var piemērot īpašus noteikumus attiecībā uz valsts atkarīgām privātām pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēm.

Bulgārijā valsts finansēšanas sistēmā iekļautajiem privātajiem bērnudārziem ir jānodrošina iespēja ne mazāk kā 20 % uzņemto bērnu, tostarp bērniem ar speciālām vajadzībām vai apdāvinātiem bērniem, izglītoties bez maksas. Pašvaldību bērnudārzos prioritāti uzņemšanai var piešķirt dažādām bērnu grupām, tostarp nabadzības un sociālās atstumtības riskam pakļautajiem bērniem, bērniem, kuru brāļi un māsas apmeklē pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādi, bērniem, kuru vecāki strādā/studē, un bērniem, kuri dzīvo netālu no iestādes.

Turcijā privāto bērnudārzu, dienas aprūpes centru un privāto bērnu klubu izveidi, darbību un procedūras veic 81 provinces direktorāts. Ģimenes un sociālo pakalpojumu ministrijas pārraudzībā. Lai nodrošinātu pieejamību visiem bērniem, tiesību aktos ir noteikts, ka "bezmaksas aprūpes pakalpojumi", rezervējot 3 % no kopējās privāto bērnudārzu un aprūpes centru kapacitātes mazaizsargātiem bērniem saskaņā ar vienlīdzīgu iespēju principu.

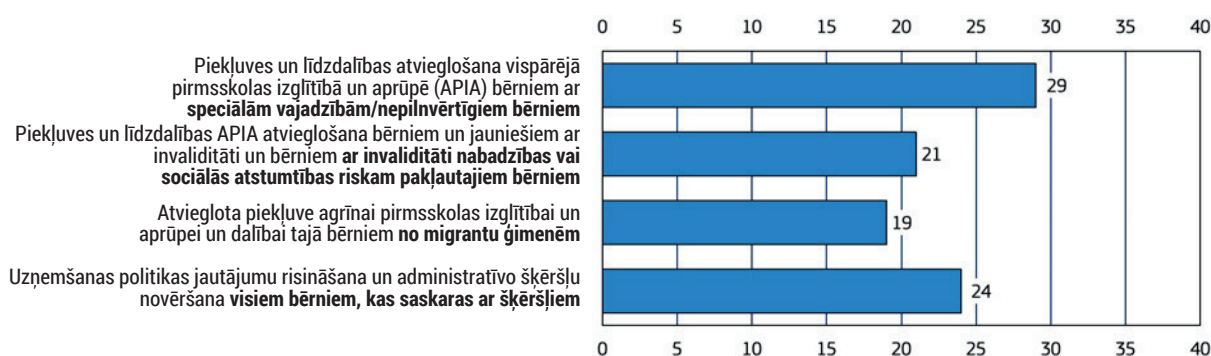
Politikas pasākumi, lai atvieglotu piekļuvi vispārējai pirmsskolas un vispārējās izglītības un aprūpes sistēmai, galvenokārt ir vērsti uz bērniem ar īpašām izglītības vajadzībām / invaliditāti

Nodrošināt maksas atvieglojumus un prioritāru uzņemšanu ir galvenie pasākumi, lai veicinātu agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes pieejamību mazāk aizsargātiem bērniem līdz 3 gadu vecumam (sk. B8. attēlu). Lai gan šie pasākumi var būt svarīgi arī dažiem bērniem, kuri ir 3 gadus veci un vecāki, visā Eiropā aptuveni šajā vecumā palielinās bezmaksas APIA pieejamība (sk. B4. attēlu), un aizvien vairāk valstu nodrošina juridiskas tiesības uz APIA vai obligātu APIA pēdējos APIA gados (sk. B1. attēlu). Tāpēc augstākā līmeņa izglītības iestādes var veicināt citu politiku un pasākumus, lai mazaizsargātiem bērniem vecumā no 3 gadiem un vecākiem atvieglotu piekļuvi vispārējai pirmsskolas izglītībai un aprūpei (sk. B9. attēlu). Tā kā politika un pasākumi, kas veicina piekļuvi vispārējai agrīnās pirmsskolas izglītībai un aprūpei neaizsargātiem bērniem vecumā no 3 gadiem un vecākiem, var attiekties arī uz jaunākajiem bērniem, ziņojuma A pielikumā ir sniegts detalizēts informācijas pārskats pa valstīm un vecuma grupām.

Visā Eiropā lielākā daļa politikas virzienu un pasākumu, kas veicina piekļuvi vispārīgajai agrīnās pirmsskolas izglītībai un aprūpei neaizsargātiem bērniem vecumā no 3 gadiem un vecākiem, ir vērsti uz bērniem ar speciālām vajadzībām vai bērniem ar invaliditāti, kam seko bērni, kuri dzīvo nabadzībā un ir sociāli atstumti, un tad bērni no migrantu (tostarp bēgļu) ģimenēm (sk. B9. attēlu). Uzņemšanas politikas risināšana un administratīvo šķēršļu novēršana, lai palielinātu neaizsargāto bērnu grupu piekļuvi un līdzdalību, arī ir plaši izplatīti pasākumi, kas tiek veicināti aptuveni pusē izglītības sistēmu.

Viens no galvenajiem pasākumiem, ko veicina izglītības sistēmas, ir papildu personāla – skolotāju ar speciālām vajadzībām, asistentu un/vai citu speciālistu, piemēram, psihologu vai logopēdu, – norīkošana un grupu lieluma samazināšana, lai atvieglotu bērnu ar speciālām vajadzībām vai bērniem ar invaliditāti piekļuvi vispārējai pirmsskolas izglītībai un aprūpei. Abi pasākumi ir saistīti ar bērnu ar speciālajām vajadzībām vai invaliditāti

B9. attēls. Mērķtiecīga augstākā līmeņa politika un pasākumi, kas veicina piekļuvi vispārējai agrīnās pirmsskolas izglītībai un aprūpei bērniem vecumā no 3 gadiem, kuriem ir šķēršļi, 2023./2024. gads

Avots: Eurydice.

Paskaidrojumi

APIA pieejamības un līdzdalības atvieglošana bērniem ar speciālām vajadzībām un bērniem ar invaliditāti ietver papildu vai specializētu personāla norīkošanu, grupu skaita samazināšanu un augstākā līmeņa finansējumu fiziskās pieejamības un infrastruktūras uzlabošanai. Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto bērnu piekļuves un līdzdalības APIA atvieglošana ietver papildu augstākā līmeņa finansējumu iestādēm, kurās ir augsts riska grupas bērnu īpatsvars, papildu vai specializētu personāla norīkošanu un mazāku grupu skaitu. APIA pieejamības un līdzdalības atvieglošana bērniem no migrantu ģimenēm (tostarp bēgļu bērniem) ietver papildu vai specializētu personāla norīkošanu, samazinātu grupu lielumu, uzņemšanu neatkarīgi no dzīvesvietas statusa un mutiskā/tulkojuma nodrošināšanu saziņai ar vecākiem. Uzņemšanas politikas un administratīvo šķēršļu novēršana ir vērsta uz visiem bērniem, kas saskaras ar šķēršļiem; tā ietver nediskriminācijas noteikumu skaidru formulēšanu uzņemšanas politikā, dažādu uzņemšanas metožu piedāvāšanu (papīra formātā, tiešsaistē, klātienē) un kvotu izmantošanu (lai uzlabotu daudzveidību APIA iestādēs).

Katram mērķtiecīga pasākuma veidam skaitlis uz joslas norāda to izglītības sistēmu skaitu, kas oficiālajos dokumentos atbalsta šo pasākumu šai vecuma grupai. Kopumā ir 39 izglītības sistēmas; informācija par katru valsti un sistēmu ir pieejama A pielikumā.

skaitu pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādē vai grupā.

Bulgārijā pirmsskolas un skolas izglītības likums⁽⁴²⁾ nosaka, ka bērnudārziem (un skolām) ir pienākums uzņemt ne vairāk kā trīs bērnus (un skolēnus) ar speciālajām vajadzībām vienā grupā vai klasē. Gadījumos, kad nav alternatīvas grupas vai klases, klases lielumu var palielināt ar reģionālās izglītības pārvaldes atļauju. Ja skolēnu skaits palielinās, tiek norīkots skolotāja palīgs. Bērnu ar speciālajām vajadzībām izglītošanā un aprūpē palīdz resursu skolotājs/speciālais pedagogs, kā arī citi speciālisti (psihologs, pedagoģiskais konsultants, logopēds) atbilstoši bērnu individuālajām vajadzībām.

Čehijā specializētu personālu (skolotājus vai asistentus) var norīkot, ja klasē mācās bērni ar speciālajām vajadzībām vai ar invaliditāti, vai bērni no zemākas sociālekonomiskās vai migrantu vides. Atsevišķos gadījumos var pieņemt darbā citus izglītības darbiniekus, kas definēti Dekrētā par profesionālās orientācijas nodrošināšanu skolās un skolās⁽⁴³⁾, piemēram, speciālistus SEN un psihologus. Turklāt Dekrētā par pirmsskolas izglītību⁽⁴⁴⁾ noteikts, ka, ja klasē ir uzņemti bērni ar speciālajām vajadzībām, maksimālais bērnu skaits klasē samazinās.

Augstākā līmeņa izglītības iestādes arī plaši veicina papildu personāla norīkošanu, lai atvieglotu nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto bērnu un bērnu no migrantu ģimenēm, tostarp bēgļu ģimenēm, piekļuvi pirmsskolas izglītībai un

dalību tajā. Piemēram, Kiprā, bērnudārziem ir tiesības uz papildu atbalsta personālu (piemēram, otru skolotāju), lai atbalstītu bērnus no zemākas sociālekonomiskās vides un bērnus no migrantu ģimenēm vai bērnus, kuru dzimtā valoda nav izglītības iestādes valoda. Tāpat dažās valstīs, piemēram, Slovākijā un Somijā, izglītības iestādes piešķir finansējumu, kas ļauj pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēm nodarbināt papildu personālu, lai sniegtu atbalstu šīm bērnu grupām.

Slovākijā saskaņā ar uzaicinājumu "Pedagogu palīgi bērnudārzos"⁽⁴⁵⁾ skolas var lūgt Izglītības ministrijai subsīdiju, lai segtu izmaksas, kas saistītas ar aprūpētāja palīga nodarbināšanu pirmsskolas izglītībā, lai atbalstītu bērnus no nelabvēlīgas vides vai bērnus ar invaliditāti.

Somijā Izglītības un kultūras ministrija pēc saviem ieskatiem ir piešķirusi valsts subsīdijas izglītības vienlīdzības nodrošināšanai. Pašvaldības tās var izmantot, piemēram, migrantu izcelsmes asistentu pieņemšanai darbā, lai atbalstītu migrantu bērnu integrāciju.

Dažās izglītības sistēmās tiek nodrošināts arī papildu augstākā līmeņa finansējums, lai pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes pēc vajadzības varētu atbalstīt bērnus, kas saskaras ar šķēršļiem, citiem vārdiem sakot, lai līdzekļi nav paredzēti vienam

⁽⁴²⁾ https://lil.mon.bg/uploaded_files/ZAKON_za_preducilisnoto_i_ucilisnoto_obrazovanie_EN.pdf

⁽⁴³⁾ <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-72>

⁽⁴⁴⁾ <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-14, 2. lpp.>

⁽⁴⁵⁾ <https://www.minedu.sk/vyzva-pomocny-vychovavatel-pre-materske-skoly-vyhodnotenie/>

konkrētam mērķim (piemēram, papildu personālam). Pirmsskolas un pirmsskolas izglītības iestādes var saņemt lielākus līdzekļus, piemēram, lai sniegtu izglītības atbalstu bērniem ar speciālām vajadzībām vai bērniem ar invaliditāti (piemēram, Īrijā, Francijā, Lietuvā, Ungārijā un Polijā).

Īrija saskaņā ar [pieejamības un iekļaušanas modeli](#)⁽⁴⁶⁾ var piešķirt specializētu aprīkojumu, ierīces vai kapitāla dotācijas nelielām ēku pārbūvēm, lai nodrošinātu bērna pilnvērtīgu dalību pirmsskolas izglītības iestādē. Šādas izmaiņas var ietvert pacelēju, dzirdes aparātu vai uzbrauktuvi ratiņkrēslā. Modeļa atbalsts nodrošina arī papildu finansējumu pirmsskolām, kurās ir bērns, kam nepieciešams papildu atbalsts. Pakalpojumu sniedzēji var izmantot šo finansējumu, lai vai nu samazinātu bērnu un personāla attiecību pirmsskolas telpā, vai arī lai finansētu papildu darbinieku kā resursu, kas tiek izmantots kopā ar citiem pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes bērniem.

Francijā kopš 2019. gada janvāra ir pieejamas divas darbības dotācijas, lai veicinātu agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes pieejamību neaizsargātiem bērniem un ģimenēm: [iekļaušanas dotācija par invaliditāti](#)⁽⁴⁷⁾ un [daudzveidības dotācija](#)⁽⁴⁸⁾. Šīs dotācijas tiek aprēķinātas katrai vietai un gadam, tās ir kumulatīvas un attiecas uz visām vietām attiecīgajā iestādē⁽⁴⁹⁾. Invalidu integrācijas dotācijas mērķis ir palielināt to bērnu ar īpašām vajadzībām vai invaliditāti īpatsvaru, kuri ir uzņemti vispārējās pirmsskolas un vispārējās izglītības iestādēs, kompensējot jebkādas papildu izmaksas, kas saistītas ar viņu iekļaušanu. Dažādības dotāciju piemēro tad, ja maksa, ko saņem pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes, kuras apkalpo lielāku daļu sociālekonomiski nelabvēlīgā situācijā esošu ģimeņu, ir nepietiekama, lai segtu izmaksas, kas tām rodas, pielāgojot piedāvāto pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumu ģimeņu un bērnu īpašajām vajadzībām.

Ungārijā attiecībā uz finansējumu un valsts atbalstu bērni ar speciālajām vajadzībām vai bērni, kuriem ir tiesības uz agrīno intervenci, tiek ņemti vērā divkārt (t. i., tiek uzskaitīti divreiz), ņemot vērā aprūpē esošo bērnu skaitu, lai nodrošinātu, ka viņiem tiek piešķirta īpaša attieksme un uzmanība. Turklāt 2020. gadā tika ieviests diferencēts speciālās izglītības pielikums agrīnās pirmsskolas izglītības pedagogiem un speciālās izglītības pedagogiem, kas strādā iestādēs, kuras nodrošina aprūpi bērniem ar speciālajām vajadzībām.

Pašvaldības vai pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes var arī saņemt lielāku budžetu atkarībā no tā, cik daudz bērnu ir uzņemti nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto bērnu (piemēram, Vācijā,

Francijā, Kiprā, Ungārijā un Nīderlandē), vai lai sniegtu papildu atbalstu (piemēram, valodas atbalstu) bērniem no migrantu ģimenēm, kuru dzimtā valoda atšķiras no iestādes valodas (piemēram, Čehijā un Igaunijā).

Turklāt izglītības iestādes nodrošina mutiskās tulkošanas pakalpojumus, lai atbalstītu saziņu starp pirmsskolas un jaunākā pirmsskolas izglītības iestāžu personālu un vecākiem (piemēram, Čehijā, Spānijā, Maltā un Somijā). Dažās valstīs (piemēram, Čehijā, Slovēnijā un Slovākijā) ir noteikts papildu augstākā līmeņa finansējums, lai jo īpaši atbalstītu romu bērnu iekļaušanu agrīnās pirmsskolas un jauniešu izglītības un aprūpes iestādēs.

Vācijā ar federālo programmu, kas tika īstenota 2017. –

2022. gadā⁽⁵⁰⁾, tika veicināta piekļuve bēgļu bērniem un bērniem, kuriem draud nabadzība vai sociālā atstumtība. Tā veicināja pakalpojumus, kas nodrošina zema sliekšņa piekļuvi bērnu dienas aprūpes iestādēm. Katra finansētā pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāde saņēma līdz 150 000 EUR gadā. Programma palīdzēja radīt vienlīdzīgus konkurences apstākļus visiem bērniem un uzlabot vienlīdzīgas iespējas agrīnā izglītībā. Tagad federālais finansējums ir beidzies, bet dažās vietējās iestādes ir pārņēmušas un turpina strādāt ar izveidotajām struktūrām.

Nīderlandē pašvaldības un pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes saņem finansējumu no augstākā līmeņa izglītības iestādēm, lai cīnītos pret atšķirībām izglītības jomā. Finansējums tiek piešķirts, ņemot vērā bērnu izcelsmi (tostarp vecāku izglītības līmeni, izcelsmes valsti un uzturēšanās ilgumu valstī). Pamatojoties uz šiem datiem, tiek aprēķināts aptuvenais pašvaldības "deprivācijas rādītājs" un noteikts attiecīgais budžets. Skolas un pašvaldības saņem lielāku summu par bērniem, kuriem ir augstāks risks saskarties ar nelabvēlīgiem izglītības apstākļiem.

Dažas valstis ziņo par plaša mēroga programmām vai tiesisko regulējumu, kura mērķis ir veicināt visu to bērnu iekļaušanu agrīnā pirmsskolas izglītībā un aprūpē, kuri saskaras ar šķēršļiem, t. i., par pasākumiem, kas nav īpaši vērsti uz vienu mērķa grupu.

Čehijā kopš 2016. gada [Izglītības likums](#)⁽⁵¹⁾ garantē bezmaksas speciālo izglītības atbalstu visiem skolēniem, kuriem tas ir nepieciešams, neatkarīgi no viņu nelabvēlīgo apstākļu veida. Atbalsta pasākumi ietver plašu pedagoģisko, organizatorisko, personisko, materiālo un saturisko izglītības modifikāciju klāstu, kā arī tādu pakalpojumu sniegšanu, kas atbilst bērna izglītības

⁽⁴⁶⁾ <https://aim.gov.ie/>.

⁽⁴⁷⁾ https://www.caf.fr/sites/default/files/medias/cnaf/Nous_connaitre/qui%20sommes%20nous/Textes%20de%20r%C3%A9f%C3%A9rence/Circulaires/Avant%202021/C2020-011_Bonus_inclusion_handicap_financement_eaje.pdf

⁽⁴⁸⁾ https://www.caf.fr/sites/default/files/medias/161/Partenaires/Enfance-Parentalite/Petite-Enfance/EAJE/LC-2018-002_Bonus_inclusion-handicap-mixite-sociale.pdf

⁽⁴⁹⁾ [https://www.caf.fr/sites/default/files/medias/cnaf/Partenaires/bareme_national_2024/LR%202023-223%20_%20Annexe%20Baremes%202024%20\(1\).pdf](https://www.caf.fr/sites/default/files/medias/cnaf/Partenaires/bareme_national_2024/LR%202023-223%20_%20Annexe%20Baremes%202024%20(1).pdf)

⁽⁵⁰⁾ <https://www.bmfsfj.de/bmfsfj/service/publikationen/bundesprogramm-kita-einstieg-bruecken-bauen-in-fruehe-bildung-118650>

⁽⁵¹⁾ <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561#f2873674>

vajadzībām, veselības stāvoklim, kultūras videi un citiem dzīves apstākļiem, ar mērķi līdzsvarot nelabvēlīgos apstākļus, atvieglot piekļuvi labai izglītībai un nodrošināt apstākļus vispusīgai attīstībai.

Spānijā programma profesionālās orientācijas, izaugsmes un izglītības bagātināšanas nodrošināšanai īpašas izglītības sarežģītības centros (**PROA+ programma**)⁽⁵²⁾, kas tika uzsākta 2021. gadā un darbosies vismaz līdz 2028. gadam, ir atbilde uz vajadzību uzlabot panākumus skolā un nodrošināt nepārtrauktu APIA apmeklēšanu reģionos, kuros koncentrējas liels skaits neaizsargātu bērnu. Tas ir vērsts uz valsts finansētām pirmsskolas izglītības iestādēm, kurās vismaz 30 % no uzņemto bērnu ir izglītības ziņā neaizsargāti vispārējā nozīmē, kā arī uz lauku un/vai salu pirmsskolas izglītības iestādēm, kas atrodas depresīvos vai apdzīvotības ziņā atpalikušos rajonos.

Neaizsargātie bērni tiek saprasti plašā nozīmē kā bērni ar labklājības vajadzībām (pārtika, mājoklis un pamatlīdzekļi u. c.), izglītības vajadzībām (labvēlīgs ģimenes klimats, digitālā plaista, skolas materiāli u. c.), sociālpedagoģiskajām vajadzībām (papildu pasākumi, ārpuskolas aktivitātes u. c.), speciālajām speciālajām vajadzībām, specifiskām mācīšanās grūtībām, mācīšanās grūtībām, kas saistītas ar neapmierinātām vajadzībām u. c.).

Somija 2022. gadā īstenoja pirmsskolas izglītības un aprūpes reformu, kas pastiprināja atbalstu bērniem, noteica iekļaujošas prakses pamatnostādnes un nodrošināja atbalsta pakalpojumus, piemēram, novērtēšanu, intervenci un administratīvās procedūras. Izglītības un kultūras ministrija ir piešķīrusi īpašas valsts dotācijas iekļaujošas APIA prakses veicināšanai, izmantojot dažādus projektus.

Papildus finansiālam un ar resursiem saistītam atbalstam no izglītības iestāžu puses, lai atbalstītu bērnus un ģimenes, kas saskaras ar šķēršļiem, valstis cenšas risināt uzņemšanas politikas jautājumus un novērst administratīvos šķēršļus, atsaucoties uz valsts tiesību aktiem, kas vērsti pret diskrimināciju

kopumā vai konkrēti agrīnās un pirmsskolas izglītības un aprūpes jomā. Lielākajā daļā valstu valsts tiesību akti izglītības jomā skaidri noteikts, ka saistībā ar bērnu uzņemšanu izglītībā, tostarp APIA, nedrīkst būt nekāda veida diskriminācijas rases vai etniskās izcelsmes, dzimuma, reliģijas, invaliditātes vai jebkāda cita personiska vai sociāla stāvokļa vai apstākļu dēļ. Dažās valstīs ir skaidri uzsvērtas bērnu tiesības uz uzņemšanu APIA neatkarīgi no viņu uzturēšanās statusa, norādot uz visiem bērniem (piemēram, Spānijā), patvēruma meklētāju bērniem (piemēram, Maltā) vai bērniem no Ukrainas (piemēram, Čehijā, Latvijā un Ungārijā).

Lai atbalstītu vecākus uzņemšanas procesā, daudzas valstis piedāvā dažādas bērnu uzņemšanas iespējas. Pieteikumus APIA galvenokārt iesniedz elektroniski, bet bieži vien tos var aizpildīt arī rakstiski/papīra formā vai klātienē. Šis daudzveidīgais iespēju klāsts ir īpaši noderīgs vecākiem ar ierobežotām digitālajām prasmēm vai lasīt un rakstītprasmi. Palīdzības vai papīra formāta pieteikumu sniegšana nodrošina pieejamību tiem, kuri tehnoloģisko šķēršļu vai valodas ierobežojumu dēļ var dot priekšroku alternatīvām metodēm vai kuriem tās ir nepieciešamas.

Maltā pieteikumi **bezmaksas bērnu aprūpes shēmai**⁽⁵³⁾ tiek pieņemti gan papīra formātā, gan tiešsaistē atkarībā no konkrētā centra darbības procedūras. Pēc tam centri elektroniski iesniedz papīra formāta pieteikumus bezmaksas bērnu aprūpes shēmas nodaļai, izmantojot šim nolūkam paredzētu programmatūru.

III sadaļa. Daļība pirmsskolas izglītībā un aprūpē

Nemot vērā būtiskos ieguvumus, ko sniedz APIA, ir svarīgi nodrošināt, lai to apmeklētu pēc iespējas vairāk bērnu. Jau vairākas desmitgades pirmsskolas izglītības un aprūpes jomā iesaistīto bērnu skaita palielināšana ir bijusi viena no galvenajām prioritātēm Eiropas politikas darba kārtībā. Pašlaik ir izvirzīti divi mērķi:

- līdz 2030. gadam vismaz 45 % bērnu vecumā līdz 3 gadiem būtu jāpiedalās agrīnā pirmsskolas izglītībā un aprūpē;
- līdz 2030. gadam vismaz 96 % bērnu vecumā no

3 gadiem līdz obligātās pamatzglītības sākšanas vecumam būtu jāpiedalās agrīnā pirmsskolas izglītībā un aprūpē.

Ir arī ieteikumi par līdzdalības intensitāti. Pārskatītajos Barselonas mērķos dalībvalstis tiek mudinātas nodrošināt tādu APIA pakalpojumu pieejamību, kas ļauj bērniem piedalīties vismaz 25 stundas nedēļā⁽⁵⁴⁾.

Abi galvenie mērķi attiecībā uz vecāku un jaunāku bērnu līdzdalību APIA bieži tiek minēti kopā, lai gan tos mēra, izmantojot dažādus instrumentus un metodiku.

⁽⁵²⁾ <https://proa.educacion.es/>.

⁽⁵³⁾ https://www.servizz.gov.mt/en/Pages/Education_Science-and-Technology/Education-Services/Early-Education/WEB544/default.aspx

⁽⁵⁴⁾ Padomes 2022. gada 8. decembra ieteikums par agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi: Barselonas mērķi 2030. gadam (OV C 484, 20.12.2022., 1. lpp.), [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022H1220\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022H1220(01)).

Datus par vecākiem bērniem iegūst no Apvienoto Nāciju Organizācijas Izglītības, zinātnes, kultūras un zinātnes apvienotā pētījuma par vecākiem bērniem un kultūras organizācijas, Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (ESAO) un Eurostat (UOE) izglītības un apmācības statistiku, valstu izglītības sistēmu administratīvo datu apkopojumu, kas galvenokārt balstās uz uzņemšanas datiem.

Diemžēl par bērniem līdz 3 gadu vecumam šādi dati nav pieejami pusē Eiropas valstu, kur par bērnu aprūpes pakalpojumiem atbild ģimenes vai sociālās labklājības iestādes, nevis izglītības iestādes (sk. A4a attēlu un B pielikumu). Līdz šim salīdzināmi dati par šīs vecuma grupas bērnu dalību pirmsskolas izglītībā un aprūpē Eiropā bija pieejami tikai ES Statistikā par ienākumiem un dzīves apstākļiem (EU-SILC). Tas ir mājsaimniecību apsekojums, kura mērķis ir uzraudzīt un analizēt ienākumu sadalījumu, sociālās nevienlīdzības apmēru un vispārējo labklājību indivīdos un mājsaimniecībās. Tā kā agrīnās pirmsskolas izglītība un aprūpe nav ES SILC uzmanības centrā, dati nav pietiekami izsmeļoši un konsekvēti visās dalībvalstīs, tādējādi samazinot salīdzināmību un ierobežojot to lietderību detalizētai agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes politikas analīzei (Eiropas Komisija: Kopīgais pētniecības centrs et al., 2012).

Nemot vērā datu avotu atšķirības un ierobežojumus, šajā iedaļā ir sniegti dati par bērnu līdz 3 gadu vecumam un bērnu vecumā no 3 gadiem līdzdalības rādītājiem Eiropas valstīs. Šajā sadaļā ir iekļauta arī informācija par vidējo stundu skaitu nedēļā, ko bērni apmeklē pirmsskolas un jauniešu aprūpi un audzināšanu, pamatojoties uz EU-SILC. Visprecīzākos valstu datus pa vecumiem skatīt šī ziņojuma beigās pievienotajās valstu sistēmu informācijas lapās.

APIA līdzdalības rādītāji un to izmaiņas laika gaitā atspoguļo valstu īstenoto strukturālo politiku, kā aplūkots šīs nodaļas I sadaļā "Struktūra" un II sadaļā "Mērķtiecīgi pasākumi mazāk aizsargātiem

bērniem". Šos rādītājus var uzskatīt par pieejamības pasākumu efektivitātes rezultātu rādītāju. Dati liecina, ka pēdējo 10 gadu laikā Eiropas valstīs ir ievērojami palielinājusies agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes pieejamība, jo īpaši attiecībā uz bērniem līdz 3 gadu vecumam.

ES 38 % bērnu līdz 3 gadu vecumam apmeklē APIA

Bērnu aprūpes pakalpojumi maziem bērniem jau vairākus gadu desmitus ir viens no galvenajiem elementiem Eiropas politikā, kuras mērķis ir veicināt sieviešu nodarbinātību un nodrošināt vienlīdzīgas iespējas. Šī uzmanība tika uzsvēta 2002. gadā, kad Eiropadome noteica Barselonas mērķus. Dalībvalstis apņēmas līdz 2010. gadam nodrošināt, ka vismaz 30 % bērnu vecumā līdz 3 gadiem apmeklē pirmsskolas un bērnu aprūpes iestādes. Tomēr progress bija lēnāks, nekā gaidīts, un ES līmeņa mērķis tika sasniegts tikai 2016. gadā⁽⁵⁵⁾. Joprojām pastāv ievērojamas atšķirības starp dalībvalstīm un dalībvalstīs, jo īpaši attiecībā uz bērniem no ģimenēm ar zemākiem ienākumiem, bērniem no migrantu ģimenēm un bērniem ar īpašām izglītības vajadzībām vai invaliditāti⁽⁵⁶⁾.

2022. gadā Eiropas Savienības Padome pārskatīja Barselonas mērķus. Lielāka uzmanība tika pievērsta agrīnajai izglītībai un pakalpojumu kvalitātei. Pašreizējais ieteikums paredz, ka līdz 2030. gadam vismaz 45 % bērnu vecumā līdz 3 gadiem jāapmeklē agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs. Īpaši mērķi attiecas arī uz dalībvalstīm, kuras vēl nav sasniegušas 2002. gada mērķus⁽⁵⁷⁾.

Apsekojuma dati liecina, ka 2023. gadā ES-27 vidēji 37,5 % bērnu vecumā līdz 3 gadiem apmeklēja pirmsskolas izglītību un aprūpi. Desmit dalībvalstis un Norvēģija jau ir sasniegušas un pārsniegušas pārskatīto Barselonas mērķi – 45 %.

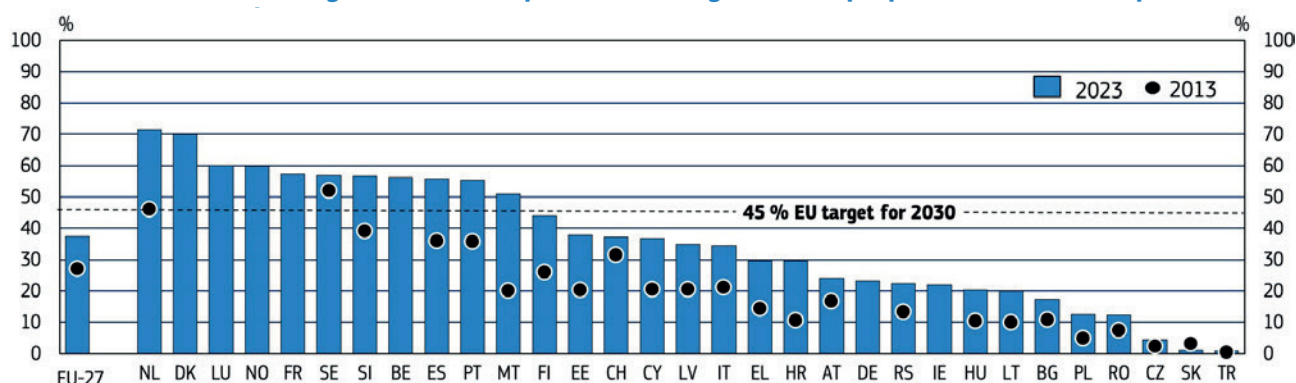
Dānija un Nīderlande izceļas ar visaugstāko bērnu

⁽⁵⁵⁾ Skatīt Komisijas 2018. gada ziņojumu par Barselonas mērķiem: https://commission.europa.eu/system/files/2018-05/bcn_objectives-report2018_web_en.pdf

⁽⁵⁶⁾ Padomes 2022. gada 8. decembra ieteikums par agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi: Barselonas mērķi 2030. gadam (OV C 484, 20.12.2022., 1. lpp.), [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022H1220\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022H1220(01))

⁽⁵⁷⁾ Dalībvalstīm, kuras vēl nav sasniegušas 2002. gadā izvirzīto mērķi (30 % līdzdalības līmenis šajā vecuma grupā), ir ieteicams līdz 2030. gadam palielināt līdzdalību (vismaz) par noteiktu procentuālo daļu salīdzinājumā ar pašreizējo līdzdalības līmeni: 1) vismaz par 90 % – dalībvalstīm, kuru līdzdalības līmenis ir zemāks par 20 %; vai 2) vismaz par 45 % vai līdz brīdim, kad līdzdalības līmenis sasniedz vismaz 45 % – dalībvalstīm, kuru līdzdalības līmenis ir no 20 % līdz 30 %. Pašreizējo līdzdalības līmeni aprēķina kā vidējo līdzdalības līmeni pirmsskolas izglītībā un aprūpē bērniem līdz 3 gadu vecumam, kas sasniegts 2017.–2021. gadā saskaņā ar EU-SILC datiem.

B10. attēls. Bērnu līdz 3 gadu vecumam pirmsskolas izglītībā un aprūpē iesaistīto bērnu īpatsvars valstīs atpakaļ⁽⁶⁰⁾.

Avots: Eurostat, EU-SILC (tepsr_sp210) (pēdējā atjaunināšana 2024. gada 4. oktobrī).

	EU-27	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT
2023	37,5	56,3	17,4	4,4	69,9	23,3	37,9	22,1	29,6	55,8	57,4	29,6	34,5	36,9	34,9	19,9	60,0	20,3	51,0
2013	27,0	45,7 b	10,8	2,4	64,9 b	27,5 b	20,4	20,5 b	14,5	35,9	39,0 b	10,6	21,1	20,6	20,5	10,0	46,5 b	10,4	20,2
	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	AL	BA	CH	IS	LI	ME	MK	NO	RS	TR
2023	71,5	24,1	12,6	55,5	12,3	56,6	1,0	43,9	56,9	:	:	37,2	:	:	:	:	59,8	(22,5)	0,8
2013	46,1	16,7	4,8	35,8	7,4	39,2	3,1	26,1	52,1	:	:	31,6	43,6	:	9,0	9,9	46,3 b	13,4	0,5

Paskaidrojums

Burts "b" tabulā norāda uz pārtraukumu laikrindās 2013.–2023. gadā. Izmaiņas šajās valstīs jānoskaidro par piesardzīgām, tāpēc tās attēlā nav parādītas.

Piezīmes par konkrētām valstīm

Serbija: dati ir par 2022. gadu, nevis 2023. gadu. Vērtība datu tabulā norādīta iekavās.

Līdz 3 gadu vecumam īpatsvaru pirmsskolas izglītībā un aprūpē, kas 2023. gadā sasniegs 70 % vai vairāk. Beļģijā, Spānijā, Francijā, Luksemburgā, Maltā, Portugālē, Slovēnijā, Portugālē, Norvēģijā, Spānijā, Francijā un Zviedrijā šis rādītājs ir no 50 % līdz 60 %.

Turpretī Čehijā, Slovākijā un Turcijā pirmsskolas izglītību un aprūpi apmeklē mazāk nekā 5 % mazu bērnu. Arī Bulgārijā, Lietuvā, Polijā, Polijā un Rumānijā līdzdalības rādītāji ir ļoti zemi (no 10 % līdz 20 %). Svarīgi atzīmēt, ka dažās no šīm valstīm bērna kopšanas atvaļinājums ir viens no garākajiem (sk. B3. attēlu), kas ietekmē visu bērnu līdz 3 gadu vecumam līdzdalības līmeni. Piemēram, Rumānijā ģimenēm ir tiesības uz 2 gadu bērna kopšanas atvaļinājumu, Lietuvā – uz pusotra gada, bet Polijā un Slovākijā – uz vairāk nekā 1 gada atvaļinājumu.

Pēdējo desmit gadu laikā vidējais bērnu līdz 3 gadu vecumam īpatsvars pirmsskolas izglītībā un aprūpē ES-27 valstīs ir ievērojami uzlabojies, palielinoties

no 27,0 % līdz 37,5 %. No valstīm, par kurām ir ticami dati (nav pārtraukumu laika rindās), kopš 2013. gada vislielākais pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāžu apmeklējuma pieaugums ir vērojams Maltā un Nīderlandē.

93 % bērnu ES vecumā no 3 gadiem apmeklē pirmsskolas izglītību

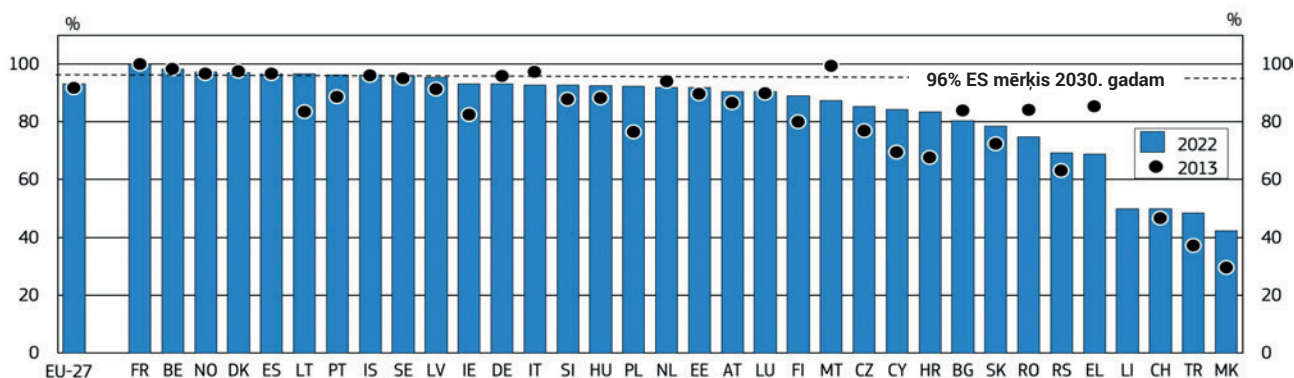
Viens no vispārējiem APIA mērķiem ir sagatavot bērnus pamatizglītībai, un tas kļūst arvien svarīgāks izglītības procesā, bērniem tuvojoties pamatskolas vecumam. ES ir uzsvērusi nepieciešamību agrīni uzsākt izglītību, un pēdējās desmitgadēs ir izvirzījusi vairākus mērķus, lai atbalstītu šo mērķi. Izglītība un apmācība 2020. gadā noteica, ka līdz 2020. gadam vismaz 95 % bērnu vecumā no četriem gadiem līdz obligātās pamatizglītības sākšanai ir jābūt iesaistītiem agrīnā pirmsskolas izglītībā⁽⁵⁸⁾. ES līmenī šis kritērijs tika sasniegts 2019. gadā⁽⁵⁹⁾, lai gan dažas

⁽⁵⁸⁾ Padomes 2009. gada 12. maija secinājumi par stratēģisko sistēmu Eiropas sadarbībai izglītības un apmācības jomā ("ET 2020") (OV C 119, 28.5.2009., 2. lpp.)

⁽⁵⁹⁾ Skatīt *Education and Training Monitor 2021* – Izglītība un labklājība: <https://data.europa.eu/doi/10.2766/743550>

⁽⁶⁰⁾ 2020. gadā no ES valstīm viszemākie līdzdalības rādītāji bērnu vecumā no 4 gadiem vidū bija Bulgārijā (82,4 %), Rumānijā (82,4 %), Horvātijā (83,2 %) un Slovākijā (83,2 %). Dati par Grieķiju nav pieejami. Sk. Eurostat (educ_uoe_enra10) (pēdējais atjauninājums veikts 2023. gada 4. decembris).

B11. attēls. Bērnu vecumā no 3 gadiem līdz obligātās pamatzglītības uzsākšanas vecumam līdzdalības rādītāji pirmsskolas izglītībā, 2022. un 2013. gads

Avots: Eurostat, UOE statistika (educ_uoe_enra21) (pēdējais atjauninājums 2024. gada 31. jūlijā).

	EU-27	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT
2022	93,1	98,3	80,4	85,3	97,1	93,1	91,9	93,2	(68,8)	96,7	100	83,5	92,7	84,4	95,5	96,7	90,5	92,6	87,5
2013	91,8	98,3	83,8	76,8	97,6	95,8	89,6	82,4	85,3	96,6	100	67,6	97,3	69,4	91,3	83,4	89,9	88,3	99,4
	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	AL	BA	CH	IS	LI	ME	MK	NO	RS	TR
2022	92,0	90,6	92,4	96,3	74,8	92,7	78,6	89,0	96,1	:	:	50,0	96,3	50,1	:	42,4	97,4	69,2	48,6
2013	94,1	86,5	76,4	88,7	84,1	87,9	72,3	80,0	95,0	:	:	46,7	96,1	:	:	29,7	96,7	63,1	(37,3)

Piezīmes par konkrētām valstīm

ES-27, Īrija, Spānija, Polija un Portugāle: laikposmā no 2013. līdz 2022. gadam definīcija atšķiras.

Beļģija: definīcija atšķiras, un laika rindā ir pārtraukums.

Grieķija: definīcija atšķiras, un dati attiecas uz 2019., nevis 2022. gadu. Vērtība datu tabulā norādīta iekavās.

Francija: laika rindā ir pārtraukums.

Turcija: dati ir par 2014. gadu, nevis 2013. gadu. Vērtība datu tabulā norādīta iekavās.

2021. gadā dalībvalstis vienojās turpināt centienus paplašināt piekļuvi pirmsskolas izglītībai. Jaunajā Eiropas izglītības telpas mērķrādītājā attiecībā uz pirmsskolas izglītību un aprūpi 2030. gadam⁽⁶¹⁾ ir atkārtota tā pati pieeja, taču ir paplašināts mērķauditorijas vecuma diapazons un paaugstināta prasība. Tā mērķis ir panākt, lai līdz 2030. gadam vismaz 96 % bērnu vecumā no 3 gadiem līdz obligātās pamatzglītības ieguves sākumskolas vecumam piedalītos agrīnā pirmsskolas izglītībā un aprūpē.

Jāatzīmē, ka šie mērķi attiecas uz nelielu atšķirīgām vecuma grupām visā Eiropā. Obligātās pamatzglītības ieguves sākuma vecums parasti ir aptuveni 6 gadu vecumā (sk. B3. attēlu), taču ir daži izņēmumi. Maltā bērni agrīnāk sāk obligāto pamatzglītību, jo viņiem obligātā pamatzglītība jāsāk 5 gadu vecumā. Turpretī Bulgārijā, Igaunijā, Horvātijā, Latvijā, Lietuvā, Igaunijā, Polijā, Somijā un Zviedrijā pamatzglītību sāk 7 gadu vecumā.

Saskaņā ar jaunākajiem datiem ES vidējais rādītājs vēl nav sasniegts vecuma grupā no 3 gadiem (sk. B11. attēlu). gadā vidēji 93,1 % bērnu šajā vecuma grupā ES-27 valstīs bija iesaistīti agrīnās pirmsskolas izglītībā un aprūpē. Pašlaik deviņās valstīs šis rādītājs pārsniedz 96 %: Beļģijā, Dānijā, Spānijā, Francijā, Lietuvā, Portugālē, Zviedrijā, Islandē un Norvēģijā. Vairākās valstīs, kas nav ES dalībvalstis, Šveicē, Lihtenšteinā, Ziemeļmaķedonijā un Turcijā, ir zemākie rādītāji par bērnu vecumā no 3 gadiem, proti, aptuveni 50 % vai mazāk. Vismazākie līdzdalības rādītāji ES ir Grieķijā (68,8 %), Rumānijā (74,8 %), Slovākijā (78,6 %) un Bulgārijā (80,4 %).

Pēdējo 10 gadu laikā Eiropas Savienības līmenī ir bijis neliels pieaugums bērnu īpatsvarā, kas apmeklē pirmsskolas izglītību. Bērnu no 3 gadu vecuma dalības rādītāji agrīnajā bērnības izglītībā un aprūpē (APIA) no 2013. līdz 2022. gadam pieauga par 1,3 procentpunktiem. Tomēr dažās valstīs bija vērojamas

⁽⁶¹⁾ Padomes Rezolūcija par stratēģisko sistēmu Eiropas sadarbībai izglītības un apmācības jomā ceļā uz Eiropas izglītības telpu un pēc tās izveides (2021-2030) (OV C 66, 26.2.2021., 1. lpp.), [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32021G0226\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32021G0226(01)).

ievērojamas svārstības. Lielākās pozitīvās tendences bija vērojamas Horvātijā, Kiprā un Polijā⁽⁶²⁾, kur līdzdalības līmenis palielinājās par 15–16 procentu punktiem. Arī Īrijā, Lietuvā, Ziemeļmaķedonijā un Turcijā piekļuves paplašināšanās šajā vecuma grupā bija izteikta (par vairāk nekā 10 procentu punktiem). Turpretī Maltā, kas 2013. gadā bija viena no valstīm ar visaugstākajiem līdzdalības rādītājiem bērnu vecumā no 3 gadiem (99,4 %), 2022. gadā šis rādītājs samazinājās līdz 87,5 %. (-11,9 procentu punkti). Rumānijā šis rādītājs samazinājās par vairāk nekā 9 procentu punktiem.

Bērni APIA pavadā vidēji 6 stundas dienā

To bērnu īpatsvars, kuri apmeklē APIA, atspoguļo APIA pakalpojumu vispārējo pieejamību un pārklājumu, bet vēl viens svarīgs aspekts ir līdzdalības intensitāte. To var uzskatīt par vienu no APIA pieejamības sekām kopumā (*Ünver et al.*, 2021). Katru dienu APIA pavadītā laika ilgums ietekmē bērnus, vecākus un – valsts subsidētu pakalpojumu gadījumā – valsts finansējumu. Garāka diena ļauj vecākiem iesaistīties algotā darbā vai izglītībā. Tomēr pētnieku aprindās turpinās diskusijas par garā darba laika ietekmi uz bērnu sociāli emocionālo labklājību (*Broekhuizen et al.*, 2017; *van Belle*, 2016). Padomes ieteikumā par pārskatītajiem Barselonas mērķiem⁽⁶³⁾ dalībvalstis tiek mudinātas ņemt vērā laika intensitāti, novērtējot līdzdalības ierobežojumus.

Līdzdalībai ir jābūt saderīgai ar bērna labklājību un attīstību, vienlaikus nodrošinot vecākiem, jo īpaši mātēm, jēgpilnu līdzdalību darba tirgū. Ieteicams dalībvalstīm veikt pasākumus, lai APIA pakalpojumi būtu pieejami tā, lai bērni varētu piedalīties vismaz 25 stundas nedēļā (vismaz 5 stundas dienā).

B12. attēlā ir parādīts vidējais APIA apmeklēšanas ilgums bērniem līdz 3 gadu vecumam un bērniem, kas vecāki par 3 gadiem. Tas ietver laiku, ko bērns pavada jebkāda veida formālās APIA, tostarp bērnu aprūpi dienas aprūpes centrā, izglītību izglītības iestādē, kā arī bērnu audzināšanu un izglītošanu pirmsskolas izglītības iestādēs un bērnu aprūpi centros pirms vai pēc mācību stundām. Tāpēc vidējais stundu skaits, ko

bērni apmeklē APIA, var būt ilgāks nekā garantētās vai subsidētās stundas (sk. B2 attēlu).

Vidēji ES 2023. gadā bērni pavadīja 30,6 stundas nedēļā APIA. Tas ir aptuveni 6,2 stundas dienā piecu dienu darba nedēļā. Vidējais skaits bija vienāds gan bērniem līdz 3 gadu vecumam, gan bērniem, kas vecāki par 3 gadiem. Kopumā pastāv cieša saikne starp APIA pavadīto stundu skaitu abās vecuma grupās, kas analizētas arī valstu līmenī. Valstīs, kurās jaunāki bērni agrīnās pirmsskolas izglītībā un aprūpē pavadā mazāk stundu, arī vecāki bērni parasti pavadā mazāk stundu agrīnās pirmsskolas izglītībā un aprūpē. Valstīs, kur jaunāki bērni agrīnās pirmsskolas izglītībā un aprūpē pavadā vairāk stundu, arī vecāki bērni parasti pavadā vairāk stundu agrīnās pirmsskolas izglītībā un aprūpē. Pusē valstu atšķirība starp jaunāko un vecāko bērnu vidējo iknedēļas APIA apmeklējumu nebija lielāka par 2 stundām (mazāk nekā pusstunda dienā).

Sistēmās, kas nodrošina vienādu struktūru visam vecumposmam - vienotā vidē – spēcīga saskaņošana ir dabiska. B12. attēlā visas valstis, kurās ir tikai vienotas iestādes, koncentrējas augšējā labajā stūrī, norādot, ka abās vecuma grupās APIA nedēļā ir vairāk stundu nekā vidēji ES.

Vairākās valstīs ar dalītām APIA iestādēm ir vērojama atšķirība starp bērnu līdz un virs 3 gadu vecuma apmeklējuma modeļiem. Piemēram, Rumānijā un Turcijā jaunāki bērni bērnudārzos pavadā vairāk stundu nekā bērni vecumā no 3 gadiem pirmsskolas izglītības iestādēs. Nīderlandē ir pretēji – jaunāki bērni pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs pavadā vidēji 19,3 stundas nedēļā, savukārt bērni vecumā no 3 līdz 5 gadiem pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs apmeklē aptuveni 26,5 stundas nedēļā. Arī Beļģijā, Čehijā, Igaunijā, Spānijā, Itālijā, Itālijā un Austrijā jaunāki bērni apmeklē mazāk pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāžu nekā bērni vecumā no 3 gadiem.

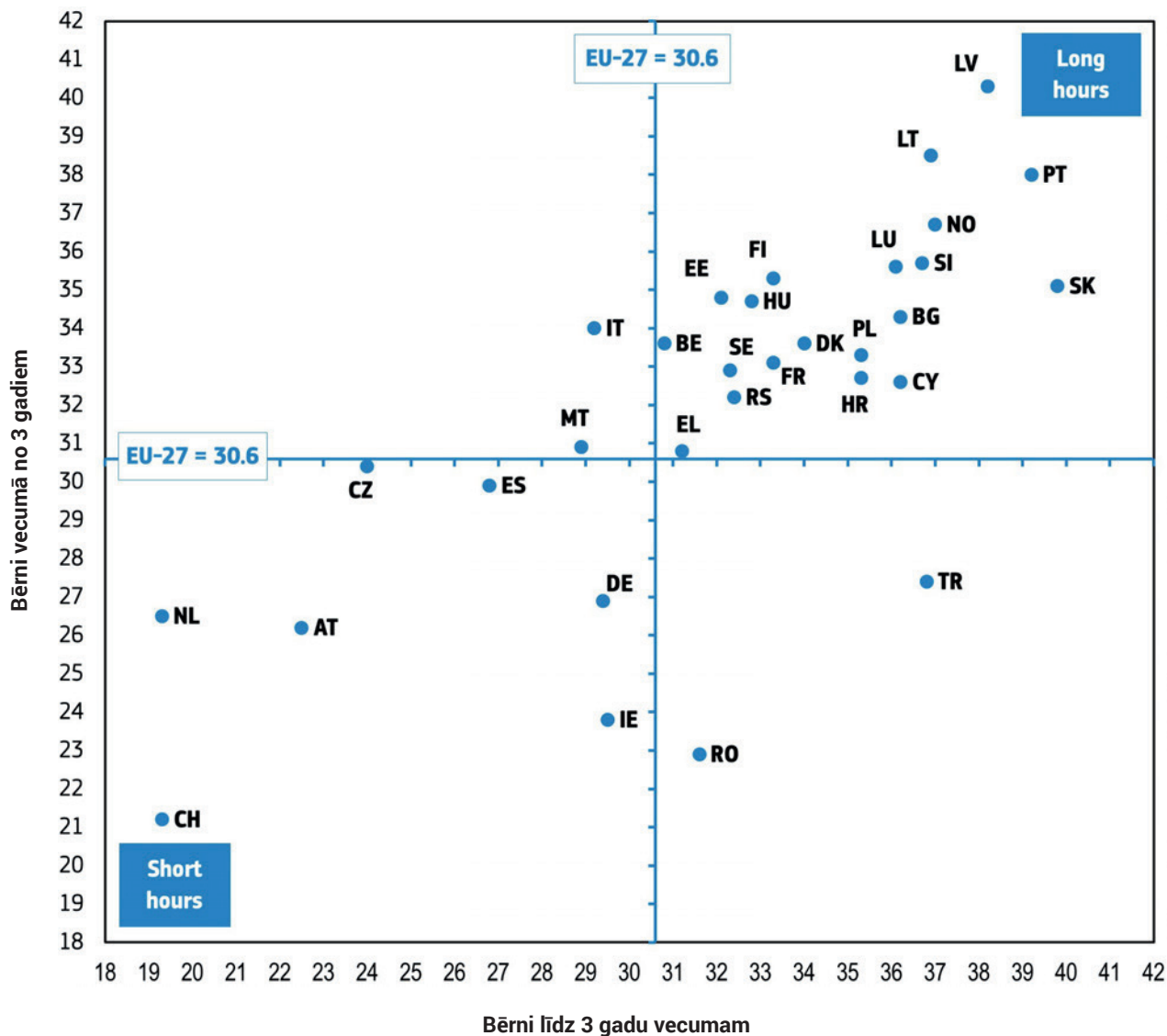
Vidējais rādītājs ir mazāks par ieteicamajām 25 stundām nedēļā abām vecuma grupām tikai Šveicē.

Īsākas dienas agrīnās pirmsskolas izglītībā un aprūpē bērni pavadā arī Nīderlandē un Austrijā. Turpretī Latvijā, Lietuvā, Portugālē, Slovākijā un Latvijā gan jaunāki, gan vecāki bērni pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs pavadā salīdzinoši ilgu laiku.

⁽⁶²⁾ Definīcijas šajos laika posmos atšķiras, tāpēc atšķirību iemesls varētu būt arī dažas izmaiņas metodoloģijā.

⁽⁶³⁾ Padomes 2022. gada 8. decembra ieteikums par agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi: Barselonas mērķi 2030. gadam (OV C 484, 20.12.2022., 1. lpp.), [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022H1220\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022H1220(01)).

B12. attēls. Vidējais stundu skaits nedēļā pirmsskolas izglītībā un aprūpē, 2023. gads

	EU-27	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT
Līdz 3 gadu vecumam	30,6	30,8	36,2	24,0	34,0	29,4	32,1	29,5	31,2	26,8	33,3	35,3	29,2	36,2	38,2	36,9	36,1	32,8	28,9
Vecums 3 gadi un vairāk	30,6	33,6	34,3	30,4	33,6	26,9	34,8	23,8	30,8	29,9	33,1	32,7	34	32,6	40,3	38,5	35,6	34,7	30,9
	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	AL	BA	CH	IS	LI	ME	MK	NO	RS	TR
Līdz 3 gadu vecumam	19,3	22,5	35,3	39,2	31,6	36,7	39,8	33,3	32,3	:	:	(19,3)	:	:	:	37,0	(32,4)	(36,8)	(19,3)
Vecums 3 gadi un vairāk	26,5	26,2	33,3	38,0	22,9	35,7	35,1	35,3	32,9	:	:	(21,2)	:	:	:	36,7	(32,2)	(27,4)	(21,2)

Eurostat EU-SILC apsekojums (ilc_camnforg0) (pēdējā atjaunināšana 2024. gada 30. augustā).

Paskaidrojums

Oficiāli APIA pasākumi, ko parastajā nedēļā nav veikusi ģimene. Vidējie rādītāji ir balstīti uz vērtībām bērniem, kuri vismaz 1 stundu apmeklē APIA.

Piezīmes par konkrētām valstīm

Šveice, Serbija un Turcija: dati attiecināmi uz 2022., nevis 2023. gadu. Šīs vērtības ir norādītas iekavās datu tabulā.

C nodaļa. Personāls

I sadaļa. Personāla sastāvs

Agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes (APIA) personālam ir izšķiroša nozīme bērnu attīstības veicināšanā, viņu veselības un vispārējās labklājības nodrošināšanā un viņu iesaistes ikdienas rutīnas un aktivitāšu veicināšanā. Bērnu pieredzes kvalitāti ietekmē personāla kompetence. Augstu minimālo kvalifikācijas standartu noteikšana agrīnās pirmsskolas un pirmsskolas izglītības un aprūpes personālam ir obligāti nepieciešama, lai uzlabotu šo svarīgo speciālistu cieņu un atalgojumu (Eiropas Komisija: Izglītības, jaunatnes, sporta un kultūras ģenerāldirektorāts, 2011, 2021, 2024; UNESCO un UNICEF, 2024; UNICEF, 2019).

Daudzās valstīs agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumus sniedz speciālistu komandas, nevis viens cilvēks, kas pārrauga visu bērnu grupu, kā tas parasti notiek sākumskolās. Dažās valstīs visam personālam piemēro vienādas minimālās kvalifikācijas prasības, savukārt citās valstīs darba pienākumi ir diferencēti un dažādiem amatiem ir nepieciešama dažāda kvalifikācija. Lai atspoguļotu šīs atšķirīgās pieejas, šajā ziņojumā ir izdalītas divas galvenās personāla kategorijas: "galvenie speciālisti" un "asistenti".

Galvenais speciālists ir profesionālis, kas ir atbildīgs par bērnu grupas vadīšanu klases vai rotaļu istabas līmenī, tieši strādājot gan ar bērniem, gan viņu ģimenēm. Atkarībā no valsts konteksta šīm personām var būt dažādi nosaukumi, piemēram, pirmsskolas skolotāji, bērnudārzu skolotāji, agrīnās bērnības skolotāji, pedagogi, audzinātāji, bērnu aprūpes speciālisti vai pedagoģiskie darbinieki.

Savukārt **asistents** palīdz galvenajam praktizējošajam darbiniekam ikdienā vadīt bērnu grupu.

C pielikumā ir sniegts detalizēts saraksts ar valstu valodās lietotajiem amatu nosaukumiem un kvalifikācijas prasībām gan galvenajiem speciālistiem, gan asistentiem.

Šīs nodaļas pirmajā nodaļā par personāla sastāvu ir aplūkotas sākotnējās kvalifikācijas prasības galvenajiem speciālistiem un asistentiem, kas ir pamats viņu lomai agrīnās pirmsskolas izglītībā un aprūpē. Pēc tam tajā ir aplūkoti noteikumi par profesionālās pilnveides turpināšanu (CPD) gan galvenajiem speciālistiem, gan asistentiem, kuru mērķis ir nodrošināt viņu nepārtrauktu izaugsmi un kompetenci šajā jomā. Divi rādītāji ir vērsti uz to, kāda kvalifikācija ir nepieciešama APIA iestāžu vadītājiem, uzsverot spēcīgu vadītāju pozīciju nozīmi. Turklāt šajā nodaļā ir aprakstīts daudzveidīgais atbalsta speciālistu un specializēto pedagogu klāsts, kas pieejams pirmsskolas un jauniešu aprūpes personālam un bērniem, nodrošinot vispusīgu mācību pieredzi un mērķtiecīgu atbalstu. Sniegts arī pārskats par APIA personāla trūkumu, norādot uz problēmām un iespējamiem darbaspēka trūkumiem, kas jārisina.

Šīs nodaļas otrajā nodaļā galvenā uzmanība pievērsta pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāžu personāla darba apstākļiem, sākot ar pārskatu par augstākā līmeņa noteikumiem par grupu lielumu un bērnu un darbinieku skaita attiecību. Pēc tam tiek aplūkots pirmsskolas skolotāju un skolu vadītāju atalgojums, salīdzinot to ar atalgojumu sākumskolas līmenī. Šajā analizē uzsvērts, cik svarīgi ir risināt darba apstākļus, tostarp algu un darbinieku skaita attiecību, jautājumus, lai nodrošinātu kvalitatīvu APIA sistēmu, no kuras labumu gūst gan bērni, gan pedagogi.

Trešā daļa Eiropas valstu nosaka zemākas kvalifikācijas prasības personālam, kas strādā ar bērniem līdz 3 gadu vecumam

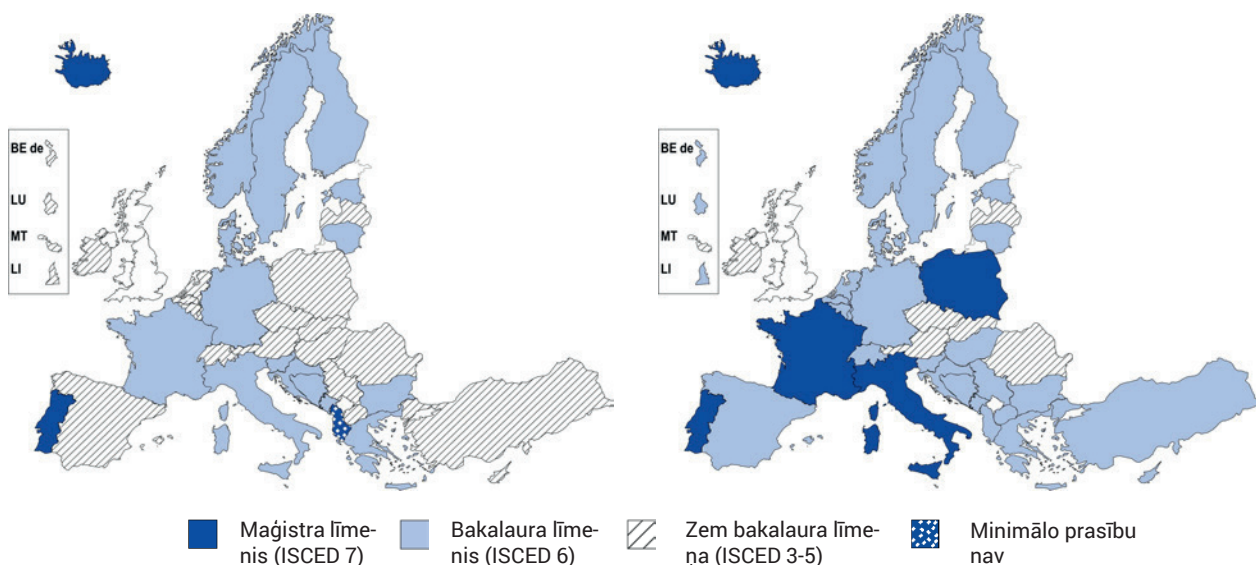
Personāla kvalifikācijas prasības parasti atspoguļo APIA sistēmu pārvaldības struktūru (sk. A nodaļu "Pārvaldība un finansējums"). Integrētās sistēmās, kurās ir viena vadošā iestāde, dažādās iestādēs tiek nodarbināti viena veida profesionāļi ar līdzīgu minimālo kvalifikāciju un atalgojumu. Tomēr dalītās sistēmās, kur pienākumi ir sadalīti, prasības darbam ar jaunākiem un vecākiem bērniem var atšķirties, kas rada personāla kvalifikācijas atšķirības un, iespējams, ietekmē sniegtās APIA kvalitāti.

Aptuveni pusē Eiropas izglītības sistēmu ir noteikts, ka vismaz vienam no komandas locekļiem, kas aprūpē bērnu grupu neatkarīgi no vecuma, jābūt ar augstāko izglītību. Minimālā prasība ir noteikta bakalaura līmenī (Starptautiskā standarta izglītības klasifikācija (ISCED) 6) visā pirmsskolas izglītības un aprūpes posmā Bulgārijā, Dānijā, Vācijā, Igaunijā, Grieķijā, Horvātijā, Lietuvā, Slovēnijā, Somijā, Zviedrijā, Bosnijā un Hercegovinā, Melnkalnē un Norvēģijā. Portugālē un Islandē tiek prasīta maģistra līmeņa (ISCED 7) kvalifikācija. Francijā un Itālijā minimālā kvalifikācija ir noteikta bakalaura līmenī (ISCED 6) bērniem līdz 3 gadu vecumam un maģistra līmenī (ISCED 7) bērniem vecumā no 3 gadiem. Tomēr dažkārt situācija ir sarežģītāka, nekā liecina minimālās prasības.

C1 attēls. Minimālais kvalifikācijas līmenis, kas nepieciešams, lai uzsāktu pirmsskolas un jaunāko bērnu aprūpes pamatprakses speciālista profesiju, 2024./2025. gads

a) Iestādes bērniem līdz 3 gadu vecumam

b) Iestādes, kurās audzina bērnus vecumā no 3 gadiem

Avots: Eurydice.

ED līmenis, kas nepieciešams, lai kļūtu par galveno praktizējošo speciālistu agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs, kas atrodas centros

	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT
Līdz 3 gadu vecumam	3	3	4	6	3	6	6	6	4	6	5	6	6	6	5	5	6	4	4	4
Vecums 3 gadi un vairāk	6	6	6	6	3	6	6	6	6	6	6	7	6	7	6	5	6	6	6	4
	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE		AL	BA	CH	IS	LI	ME	MK	NO	RS	TR
Under age 3	3		3	7	3	6	3	6	6		○	6	3	7	3	6	3	6	3	3
3 years and over	6	5	7	7	3	6	3	6	6		6	6	6	6	6	6	6	6	6	6

○ Nav minimālo prasību

Paskaidrojumi

Attēlā parādīts minimālais kvalifikācijas līmenis saskaņā ar augstākā līmeņa noteikumiem. ISCED skatīt šeit (1). Rindas ir apvienotas, ja viena veida personāls ar vienu un to pašu minimālo kvalifikāciju strādā visā pirmsskolas izglītības un aprūpes posmā.

(1) <https://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/international-standard-classification-of-education-ISCED-2011-en.pdf>.

Francijā minimālā prasība ir noteikta ISCED 6 pamatzglītības pakāpē praktizējošiem speciālistiem, kas strādā ar maziem bērniem (t. i., agrīnās bērnības pedagogiem (*éducateur de jeunes enfants*) un bērnu medicīnas māsām (*puéricultrice/puéricultrice*)). Sabiedrības veselības kodeksa R2324-42. pantā noteikts, ka vismaz 40 % personāla jābūt valsts kvalificētām pediatrijas māsām vai medmāsām, agrīnās bērnības pedagogiem, psihometrikiem vai bērnu māsu palīgiem. Šie kvalifikācijas līmeņi ir no ISCED 3 līdz ISCED 6. Pirmsskolas skolotājiem (*professeurs des écoles*), kas strādā ar vecākiem bērniem, ir nepieciešama pilna pedagoga izglītība ar ISCED 7 kvalifikāciju. Tomēr 2023. – 2026. gadam prasības ir pazeminātas pirmsskolas izglītības iestādēs, kurās ir grūtības ar darbinieku pieņemšanu darbā⁽²⁾.

Analizējot minimālos kvalifikācijas līmeņus pamatzglītības speciālistiem, atklājas būtiskas atšķirības starp prasībām darbā ar jaunākiem un vecākiem bērniem trešdaļā Eiropas izglītības sistēmu. Šajās valstīs – tostarp Beļģijā (visās trīs kopienās), Spānijā, Kiprā, Luksemburgā, Ungārijā, Nīderlandē, Polijā, Albānijā, Šveicē, Lihtenšteinā, Ziemeļmaķedonijā, Serbijā un Turcijā – augsts kvalifikācijas līmenis ir būtisks agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes otrajā posmā, kas atbilst pirmsskolas izglītībai, bet ne pirmajā posmā, kas ir vērsts uz agrīno bērnu izglītības attīstību vai bērnu aprūpi bērniem līdz 3 gadu vecumam. Tomēr Spānijā pat jaunākiem bērniem paredzētās iestādēs ir jābūt audzinātājam, kas specializējies pirmsskolas izglītībā (ISCED 6) un strādā vai nu pilnu darba laiku ar vienu grupu, vai nepilnu darba laiku ar vairākām grupām. Šis speciālists ir atbildīgs par pedagoģisko plānu, nodrošinot visu praktizējošo darbinieku sadarbību un iesaistīšanos tā izstrādē un uzraudzībā.

Septiņās Eiropas valstīs (Čehijā, Īrijā, Latvijā, Maltā, Austrijā, Rumānijā un Slovākijā) minimālais kvalifikācijas līmenis, kas nepieciešams, lai strādātu par galveno speciālistu visā pirmsskolas izglītības un aprūpes posmā ar jebkuru vecuma grupu, ir zemāks par bakalaura līmeni.

Čehijā ir divu veidu agrās pirmsskolas izglītība un aprūpe, un katram no tiem ir atšķirīgas prasības attiecībā uz galvenajiem speciālistiem. Pirmsskolas skolotājiem bērnudārzos (ar bērniem vecumā no 2 gadiem) jābūt ieguvuši vidējo izglītību (ISCED 354) pirmsskolas pedagoģijā. Bērnu aprūpētājiem bērnu grupās (kurās aprūpē bērnus vecumā no 6 mēnešiem līdz pamatzglītības

ieguvei) - augstāko vidējo izglītību. Minimālā prasība kvalifikācija ir izglītība (ISCED 354) pedagoģijas, veselības aprūpes vai sociālo pakalpojumu jomā.

Īrijā minimālā kvalifikācijas prasība, lai strādātu agrās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādē, ir ISCED 4, un parasti ir nepieciešams vienu gadu ilgā apmācības kurss. Saskaņā ar agrīnās pirmsskolas aprūpes un izglītības shēmu, kas nodrošina bezmaksas pirmsskolas izglītību bērniem vecumā no 3 līdz 5 gadiem, līgumā ir noteikta prasība, ka vadošajam pedagogam (t. i., skolotājam) katrā bērnu grupā jābūt atbilstoši ISCED 5 kvalifikācijai.

Latvijā pirmsskolas skolotājiem un sporta skolotājiem tiek prasīts, lai viņi būtu pabeiguši īsa cikla augstākās izglītības (ISCED 5) kursu pedagoģijā un ieguvuši profesionālo skolotāja kvalifikāciju (ieskaitot praksi skolā, gala eksāmenus un diplomdarbu). Pirmsskolas un agrīnās pirmsskolas izglītības iestāžu svešvalodu skolotājiem un mūzikas skolotājiem ir nepieciešama ISCED 6 kvalifikācija.

Maltā, lai strādātu par bērnudārza vai bērnu aprūpes iestādes audzinātāju, ir nepieciešams ISCED 4 izglītības diploms un sekmīgi pabeigts viena gada pārbaudes laiks⁽³⁾.

Austrijā pirmsskolas izglītības skolotājam (*Elementarpädagogin/Elementarpädagoge*) jābūt pamatzglītības izglītības iestādes absolventam (ISCED 5).

Rumānijā gan pirmsskolas skolotājiem, gan agrīnās bērnības pedagogiem (*puericultor*), kas strādā iestādēs bērniem līdz 3 gadu vecumam, ir jābūt ar vidējo izglītību (ISCED 3).

Tomēr lielākajai daļai personāla, kas strādā ar bērniem vecumā no 3 gadiem, ir bakalaura grāds (ISCED 6).

Slovākijā pirmsskolas skolotājam (*učiteľ' materskej školy*), kas strādā ar bērniem vecumā no 3 gadiem, ir nepieciešama vidējā profesionālā izglītība (ISCED 3) pirmsskolas pedagoģijas jomā. Minimālais kvalifikācijas līmenis pamatzglītības speciālistam, kas strādā ar bērniem līdz 3 gadu vecumam (*opatrovateľ' detí*), ir vidējā izglītība (ISCED 3) un tālākizglītība vismaz 220 stundu akreditētā kursā par bērnu līdz 3 gadu vecumam aprūpes nodrošināšanu.

Dažas valstis nesen ir ieviesušas reformas attiecībā uz kvalifikācijas prasībām agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes pamatprakses speciālistiem.

Bulgārijā no 2023. gada pirmsskolas skolotājs (*detski uchitel*) var strādāt ne tikai grupās ar vecākiem bērniem, bet arī bērnudārzā (*detska yasla*) vai bērnudārza bērnudārza grupā (*detska gradina*). Tomēr katrā bērnudārzā ir jānodarbina vismaz viens medicīnas speciālists. Pirms grozījumu izdarīšanas grupās bērniem līdz 3 gadu vecumam tika nodarbināta medmāsa (meditsinska sestra) un aukle (*detegledachka*)⁽⁴⁾.

Itālijā ir paaugstinājusi minimālo kvalifikāciju agrīnās bērnības (0–3 gadi) pedagogiem līdz 3 gadu bakalaura grādam (ISCED 6) izglītības zinātnēs. Šī prasība ir spēkā kopš 2019./2020. mācību gada, un pirmie studenti šo trīs gadu izglītības programmu pabeidza 2021./2022. gadā⁽⁵⁾.

⁽²⁾ <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000046829206>; <https://www.devenirenseignant.gouv.fr/cid98467/les-textes-officiels-reference-sur-les-concours.html>

⁽³⁾ Sk. 2022. gada 18. novembrī publicēto aicinājumu pieteikties bērnudārzu pedagogiem: https://recruitmentadmin.gov.mt/attachments/circulars/33f175ce-6734-4f77-b2d7-865f5dc88583_p.pdf

⁽⁴⁾ Sk. 2008. gada 18. novembra Noteikumu Nr. 26 26. pantu. 14(5), <https://lex.bg/laws/ldoc/2135608240>

Somija 2018. gadā uzsāka ilgtermiņa reformu, lai uzlabotu pirmsskolas izglītības un aprūpes kvalitāti, paaugstinot personāla kvalifikāciju un kompetenci. Sākot ar 2030. gadu, divām trešdaļām galveno praktizējošo speciālistu agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes centros jābūt ar bakalaura grādu (pašlaik tas ir vienai trešdaļai), un vismaz 50 % no viņiem jābūt ieguvuši izglītības grādu⁽⁶⁾.

Asistenti bieži vien ir daļa no APIA personāla komandām

Lai gūtu pilnīgāku priekšstatu par personālu, kura pienākumos ietilpst agrīnās pirmsskolas izglītība un aprūpe, ir jāaplūko ne tikai galvenie speciālisti. Vairāk nekā pusē Eiropas izglītības sistēmu asistenti atbalsta galveno speciālistu ikdienas darbu (sk. C2. attēlu). Asistenti parasti uzrauga bērnus rotaļu laikā, atbalsta dažādas pamatzglītības speciālistu plānotās aktivitātes, sagatavo materiālus un palīdz bērniem veikt ikdienas darbus. Pētījumos par asistentu lomām Eiropas izglītības sistēmās uzsvērti trīs uzdevumu veidi, kas bieži ir savstarpēji saistīti (Peeters et al., 2017; Van Laere et al., 2012).

- Aprūpes loma: asistenti ir atbildīgi par bērnu higiēnu, aizsardzību un emocionālo labsajūtu, lai galvenais speciālists varētu koncentrēties uz to, kas tiek uzskatīts par “mācību procesu”.
- Mācīšanas loma: asistentiem ir sociālpedagoģiska loma galveno praktizējošo speciālistu uzraudzībā vai atbalsta loma atsevišķu bērnu mācīšanās procesā (pēdējais no šiem uzdevumiem ir C6b. attēlā).
- Saistošā loma: daži asistenti palīdz neaizsargātām ģimenēm no nabadzīgām vietējām kopienām vai etnisko minoritāšu vai migrantu ģimenēm piekļūt pakalpojumiem.

Lielākajā daļā valstu asistentiem ir zemākas kvalifikācijas prasības nekā galvenajiem speciālistiem. Parasti, lai strādātu par asistentu agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes centros, ir nepieciešama augstākā vidējā izglītība (ISCED 3).

Parasti tas nozīmē, ka ir vidējā izglītības kvalifikācija pirmsskolas izglītībā un aprūpē vai ir ieguvuši vispārējo vidējo izglītību un 1 gadu ilgu profesionālo kursu pirmsskolas izglītībā un aprūpē. Asistentiem jābūt ieguvuši pēcvidusskolas izglītību, kas nav augstākā izglītība (ISCED 4), Beļģijas franču valodas un flāmu kopienās (ja strādā ar bērniem, kas vecāki par divarpus gadiem), Īrijā, Grieķijā (iestādēs, kurās strādā ar bērniem līdz 4 gadu vecumam) un Melnkalnē.

Vācijā pirmsskolas un jauniešu izglītības iestāžu pedagoģiskais personāls tiek apmācīts trīs gadus jaunatnes un sabiedriskā darba fakultātēs vai četrus gadus augstākās izglītības iestādēs (abas ISCED 6). Dažās federālajās zemēs tiek nodarbināts papildu pedagoģiskais personāls, jo īpaši bērnudārzu asistenti. Parasti šim personālam ir nepieciešams 2 gadus ilgs mācību kurss *Berufsfachschulen* (pilna laika arodskolās) (ISCED 3).

Slovēnijā pirmsskolas skolotāji ar bakalaura grādu pirmsskolas izglītībā (ISCED 6) un pirmsskolas skolotāju palīgi vada klases darbību kopā. Asistentiem ir jābūt ar augstāko vidējo izglītību pirmsskolas vecuma bērnu izglītībā vai ar pabeigtu vidējo vispārējo skolu (gimnazija) un profesionālo kursu pirmsskolas izglītības un aprūpes jomā (ISCED 3).

Beļģijā (vācu valodas kopiena), Dānijā, Igaunijā, Latvijā, Luksemburgā, Šveicē, Islandē, Lihtenšteinā un Norvēģijā asistentiem minimālās kvalifikācijas prasības nav noteiktas. Dažās no šīm valstīm joprojām var pieņemt darbā asistentus ar kvalifikāciju.

Beļģijā (vācu valodas kopiena) kvalifikācijas prasības pirmsskolas izglītības asistentiem (*Kindergarten-assistenten*) galvenokārt ir noteiktas ISCED 3 (vidusskolas beigšanas sertifikāts). Pieļaujams arī sertifikāts no māsu asociācijas KPVDB apmācības kursa vai bērnudārza palīgu apmācības, kā arī 120 stundu papildu apmācība. Abas alternatīvās kvalifikācijas ir zema sliekšņa apmācības programmas, kuru uzsākšanai nav nepieciešama iepriekšēja skolas izglītība.

Dānijā var nodarbināt divu veidu asistentus: pedagoga palīgu (*pædagogisk assistant*) ar profesionālo ISCED 3 kvalifikāciju un asistentu (*pædagogmedhjælper*) bez minimālajām kvalifikācijas prasībām. 2021. gadā no pašvaldību un pašpārvaldes iestāžu darbiniekiem 6 % bija pabeiguši pedagoģisko izglītību.

ISCED 3 izglītību, lai kļūtu par pedagoga palīgu, savukārt 36 % nebija pedagoģiskās izglītības. Privātajās iestādēs šis īpatsvars bija attiecīgi 5 % un 42 %. Kopumā 55 % darbinieku pašvaldību un pašvaldību iestādēs un 50 % darbinieku privātajās iestādēs ir ieguvuši pedagoģisko izglītību (ISCED 6)⁽⁷⁾.

⁽⁵⁾ Skatīt 2017. gada 13. aprīļa Likumdošanas dekrētu Nr. 65, 4. panta 1. punkts un 14. panta 3. punkts, <https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/2017/05/16/17G00073/sg>; un 2018. gada 9. maija Ministrijas dekrētu Nr. 378/2018, 2. pants, <https://www.miur.gov.it/en/-/titoli-di-accesso-alla-professione-di-educatore-dei-servizi-educativi-per-infanzia-dlgs-n-65-2017>.

⁽⁶⁾ Skatīt Likuma par agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi (540/2018) 6. un 7. nodaļu, <https://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2018/en20180540.pdf>.

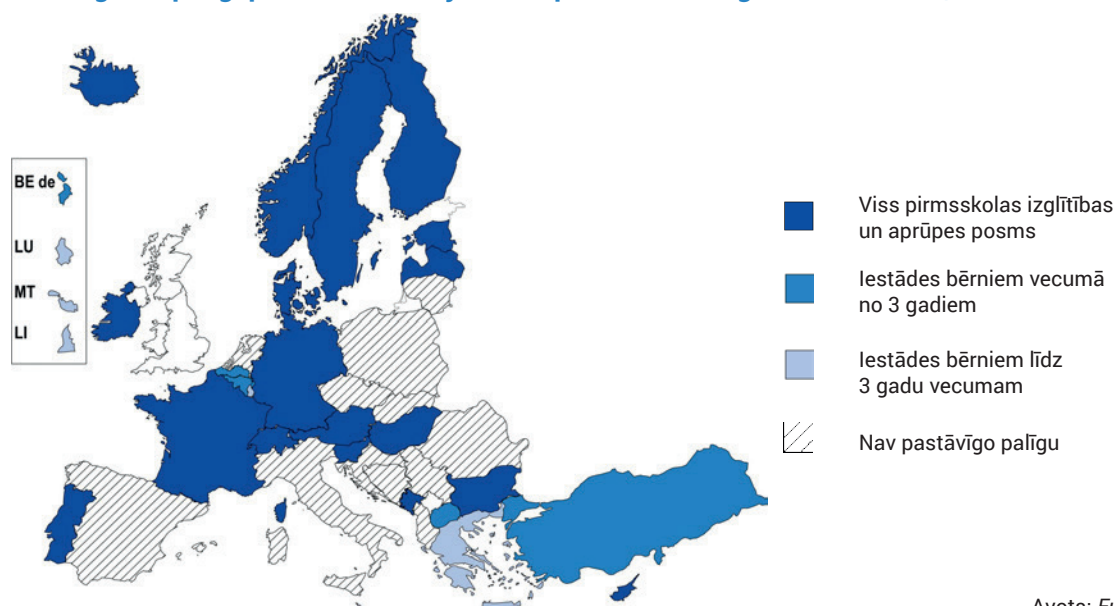
⁽⁷⁾ Dānijas statistika BOERN1 un PBOERN1.

Luksemburgā agrās pirmsskolas un pirmsskolas izglītības iestādēs bērniem līdz 4 gadu vecumam nekvalificēts personāls var veidot ne vairāk kā 10 % no personāla, un tam ir jāiziet īpašs 100 stundu apmācības kurss⁽⁸⁾.

Norvēģijā ir divu veidu asistenti: bērnu un jauniešu darbinieki ar ISCED 3 profesionālo kvalifikāciju un citi asistenti, kuriem nav noteiktas minimālās kvalifikācijas prasības. Bērnu un jauniešu aprūpē strādājošie darbinieki veido 23 % no pirmsskolas un jauniešu aprūpes personāla, savukārt asistenti ar citu izglītību veido 31 %. Kopumā personāls ar bērnu audzinātāja kvalifikāciju vai citu pedagogisko/augstāko izglītību veido 46 % APIA personāla⁽⁹⁾.

Dažās izglītības sistēmās asistenti ir pieejami tikai pirmsskolas izglītības un aprūpes pirmajā vai otrajā posmā. Grieķijā, Luksemburgā, Maltā un Lihtenšteinā asistenti atbalsta galvenos praktizējošos speciālistus iestādēs, kurās tiek aprūpēti bērni līdz 3 gadu vecumam, savukārt trijās Beļģijas kopienās, Ziemeļmaķedonijā un Turcijā viņi strādā tikai iestādēs, kurās tiek aprūpēti vecāki bērni.

C2. attēls. Regulāri palīgi pirmsskolas un jaunākā pirmsskolas izglītības iestādēs, 2024./2025. gads

Avots: Eurydice.

Minimālais ISCED līmenis, kas nepieciešams, lai strādātu par asistentu pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs

	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT
Līdz 3 gadu vecumam	x	x	x	3	x	○	3	○	4	4	x	3	x	x	3	○	x	○	2	3
3 gadi un vairāk	4	○	4	3	x	○	3	○	4	x	x	3	x	x	3	○	x	x	3	x
	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE		AL	BA	CH	IS	LI	ME	MK	NO	RS	TR
Līdz 3 gadu vecumam	x	3	x	3	x	3	x	3	3		x	x	○	○	○	4	x	○	x	x
3 gadi un vairāk	x	3	x	3	x	3	x	3	3		x	x	○	○	x	4	3	○	x	3

○ Nav minimālo prasību x Nav palīgu

Paskaidrojumi

Asistenti, kas pieņemti darbā īpašiem mērķiem, piemēram, lai sniegtu papildu atbalstu grupām, kurās ir bērni ar īpašām vajadzībām, vai citām vietējām vajadzībām, netiek ņemti vērā. Rindas tiek apvienotas, ja viena un tā paša veida personāls ar tādu pašu minimālo kvalifikāciju strādā visā pirmsskolas izglītības un aprūpes posmā. ISCED sk. šeit⁽¹⁰⁾.

Piezīmes par konkrētām valstīm

Beļģija (franču valodas kopiena): palīgi (*puériculteurs/puéricultrices*) palīdz pirmsskolas skolotājiem pirmsskolas izglītības pirmajā gadā (*classe d'accueil*) ar 2–3 gadus veciem bērniem.

Malta: lielās klasēs, kurās mācās 3 gadus veci un vecāki bērni, var norīkot mācību atbalsta pedagogu, kuram ir vismaz ISCED 5 kvalifikācija. Šos speciālistus neuzskata par asistentiem, bet parasti tie sniedz atbalstu skolēniem ar īpašām vajadzībām.

12 Eiropas valstīs (Čehijā, Spānijā, Horvātijā, Itālijā, Lietuvā, Nīderlandē, Polijā, Rumānijā, Slovākijā, Albānijā, Bosnijā un Hercegovinā un Serbijā) pirmsskolas un

jaunākā skolas audzināšanas un aprūpes nozarē nav pastāvīgu asistentu. Tomēr, iespējams, tiks nodarbināts papildu personāls, lai atbalstīt bērnus

⁽⁸⁾ <https://www.enfancejeunesse.lu/wp-content/uploads/2021/12/RGD-SEA-version-coordonnee.pdf>, Art. 7(1)(3)

⁽⁹⁾ <https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/statistikk-barnehage/ansattes-utdanning-andel/>

⁽¹⁰⁾ <https://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/international-standard-classification-of-education-ISCED-2011-en.pdf>

ar īpašām izglītības vajadzībām (SEN) (sk. C6a. un C6b. attēlu), un vienā grupā varētu būt vairāki galvenie speciālisti, kas strādā kopā kā komanda (sk. C9. attēlu).

Profesionālajai pilnveidei atvēlētais laiks pirmsskolas skolotājiem, bet reti – asistentiem

Sākotnējās kvalifikācijas prasību noteikšana personālam, kas strādā ar bērniem, ir tikai sākumpunkts, lai nodrošinātu labi kvalificētu darbaspēku. Būtiska nozīme ir arī profesionālajai pilnveidei, jo tā ļauj darbiniekiem pilnveidot savas zināšanas un prasmes karjeras laikā (Eurofound et al., 2015; Eiropas Komisija: Izglītības, jaunatnes, sporta un kultūras ģenerāldirektorāts, 2021).

Valstis dažādi regulē pirmsskolas un jauniešu izglītības un aprūpes darbinieku kvalifikācijas celšanu (sk. C3. attēlu). Būtiskākā atšķirība ir tā, vai KDK tiek uzskatīta par profesionālo pienākumu vai fakultatīvu darbību. Šajā ziņojumā CPD tiek uzskatīta par profesionālo pienākumu, ja dalība tajā ir skaidri definēta augstākā līmeņa noteikumos. Tā tiek uzskatīta par fakultatīvu, ja augstāka līmeņa politikas dokumentos nav noteikts obligāts pienākums APIA personālam piedalīties CPD vai ja CPD nav minēta.

CPD var definēt arī attiecībā uz laiku, kas katram skolotājam ir atvēlēts dažādiem mācību pasākumiem. Nesenajā Eurydice ziņojumā "Skolotāji Eiropā - karjera, attīstība un labklājība" atklāts, ka skolotāji mēdz

piedalīties vairākos CPD veidos. valstīs, kur katram skolotājam ir noteikts laiks, kas paredzēts CPD (Eiropas Komisija / EACEA / Eurydice, 2021, 91.–94. lpp.).

Neatkarīgi no tā, vai CPD tiek uzskatīta par profesionālo pienākumu vai nav obligāta, laiku var noteikt kā tiesības vai arī to vispār nenosaka. Šajā analizē tiek aplūkoti divi laika piešķiršanas veidi: obligāti un/vai tiesīgi. CPD uzskata par obligātu, ja ir noteikts minimālais CPD apjoms (stundas, dienas, kredītpunkti utt.), kas nepieciešams noteiktā laikposmā (parasti mācību gada vai dažu gadu laikā). Ja CPD definē kā tiesības, tad personālam tiek piešķirts noteikts CPD laiks mācību (darba) laikā vai ārpus tā. Tomēr personālam nav obligāti jāizmanto šīs stundas.

Tikai dažās valstīs, kurās CPD ir profesionāls pienākums, ir noteikts tam obligāti atvēlētais laiks. Trešā daļa izglītības sistēmu nosaka, ka profesionālās pilnveides apmācība ir obligāta galvenajiem speciālistiem, kas strādā ar jaunākā vecuma bērniem, norādot tās minimālo ilgumu noteiktā laikposmā. Vēl nedaudz vairāk, bet joprojām mazāk nekā puse izglītības sistēmu nosaka, ka profesionālās pilnveides apmācība ir obligāta arī galvenajiem speciālistiem, kas strādā ar vecākiem bērniem. Obligāta CPD parasti nozīmē, ka personālam tiek piedāvāts atbalsts, lai piedalītos šajās aktivitātēs, piemēram, CPD tiek nodrošināta darba laikā vai tiek atlīdzinātas kursu un ceļa izmaksas. Ne vienmēr tā ir izglītības sistēmās, kur CPD tiek uzskatīta par profesionālo pienākumu, bet nav obligāti atvēlēta laika vai kur CPD nav obligāta.

C3. attēls. Noteikumi par pirmsskolas izglītības un aprūpes pamatdarbinieku profesionālo tālākizglītību, 2024./2025. gads

Avots: Eurydice.

Noteiktais minimālais CPD stundu (h) vai dienu (d) skaits noteiktam gadu skaitam (y)

Praktizējošie pamatdarbnieki

	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CG	LV	LT	LU	HU	MT
Līdz 3 gadu vecumam	2 d/ 1 g	Pienākums	○	36 h /4 g	8 h/ 1 g	○	5 d/ 1 g	Pienākums	○	○	Pienākums	Pienākums	Pienākums	Pienākums	○	36 h/ 3 g	5 d/ 1 g	32 h/ 2g	70 h/ 4g	Pienākums
3 gadi un vairāk	3d+5d/ 1g	Pienākums	○	12 d/ 1 g	○	○	○	○	○	24 h/ 1 g	Pienākums	18 h/ 1 g	Pienākums	Pienākums	2 d/ 1 g	○	○	16 h/ 1 g	90 h/ 7g	28 h/ 1 g
	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE		AL	BA	CH	IS	LI	ME	MK	NO	RS	TR
Līdz 3 gadu vecumam	Pienākums	○	Pienākums	○	270 h/ 5g	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	10 h/ 5g	○	60 h/ 1 g	○
3 gadi un vairāk	83 h/ 1 g	2 d/ 1 g	Pienākums	50 h/ 4g	270 h/ 5g	15 d/ 3g	10 h + 5 d/ 1 g	Pienākums	○	○	○	Pienākums	○	Pienākums	Pienākums	36 h/ 5g	20 h/ 5g	○	60 h/ 1 g	Pienākums

Asistenti

	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CG	LV	LT	LU	HU	MT
Līdz 3 gadu vecumam	x	x	x	Pienākums	x	○	○	○	○	○	x	Pienākums	x	x	○	○	x	32 h/ 2g	○	Pienākums
3 gadi un vairāk	2 d/ 1 g	Pienākums	○	○	x	○	○	○	○	x	x	2 d/ 5g	x	x	○	○	x	x	○	x
	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE		AL	BA	CH	IS	LI	ME	MK	NO	RS	TR
Līdz 3 gadu vecumam	x	○	x	○	x	15 d/ 3g	x	Pienākums	○	○	x	x	○	○	x	36 h/ 5g	x	○	x	x
3 gadi un vairāk	x	○	x	○	x	○	x	○	○	○	x	x	○	○	x	x	10 h/ 5g	○	x	○

○ CPD nav obligāta

x Nav asistents

Paskaidrojumi

Obligāti nozīmē, ka CPD ir obligāta un ir noteikts minimālais tai veltāmā laika daudzums.

Tiesības nozīmē, ka ir noteiktas konkrētas stundas, dienas vai kredītpunkti, ko darbiniekiem ir tiesības apgūt, un mācību iestādēm ir pienākums nodrošināt iespēju piedalīties CPD.

Profesionālais pienākums nozīmē, ka CPD kā tāds ir aprakstīts noteikumos; vai arī tas tiek uzskatīts par obligātu, bet nav noteikts tam veltāmā laika daudzums.

Neobligāts nozīmē, ka nav noteikts likumā noteikts pienākums piedalīties CPD.

Tabulās obligātais laiks ir norādīts treknrakstā melnā krāsā, bet tiesības – tumši sarkanā krāsā. Rindas ir apvienotas, ja viens un tas pats personāla veids strādā visā pirmsskolas izglītības un aprūpes posmā.

Piezīmes par konkrētām valstīm

Rumānija: noteikumi nosaka 90 kredītpunktus par katrām 5 gadiem. Tabulā 8 kredītpunkti tiek uzskatīti par līdzvērtīgiem 24 CPD stundām.

Slovākija: pirmsskolas skolotājam (uīteĒ materskej školy) ar minimālo kvalifikāciju (ISCED 3) 7 gadu laikā pēc pedagoģiskā darbinieka darba uzsākšanas ir jāapgūst inovāciju izglītība (50–100 stundas) pirmsskolas pedagoģijā un pēc tam tā jāatkārto ik pēc 7 gadiem.

Visbiežāk skolotājiem ir jāveic 1–3 dienu ilgas kvalifikācijas celšanas mācības gadā. Vairākās valstīs tiek prasīts vairāk.

Slovēnijā saskaņā ar Izglītības likumu organizācijas un finansēšanas (105. un 119. pants⁽¹¹⁾) un izglītības nozares kopīgumu (53. pants⁽¹²⁾) profesionālā izglītība un apmācība ir viens no skolotāja obligajiem uzdevumiem. Noteikumi paredz, ka skolotājiem ir jāpilnveido profesionālā pilnveide vismaz 5 dienas gadā vai 15 dienas 3 gadu laikā. Kopīgumā noteikts, ka nepamatots atteikums piedalīties kvalifikācijas celšanas pasākumos ir maznozīmīgs darba pienākumu pārkāpums (65. pants). Par izglītību atbildīgā ministrija nosaka prioritārās tēmas un līdzfinansē pedagoģisko darbinieku tālākizglītības programmas.

Serbijā likums par izglītības sistēmas pamatiem paredz, ka visiem pirmsskolas un pirmsskolas izglītības iestāžu un skolu darbiniekiem – gan licencētiem, gan nelicencētiem – ir jābūt piedalīties CPD. Saskaņā ar normatīvajiem aktiem par skolotāju un izglītības darbinieku tālākizglītību un profesionālo pilnveidi visiem pirmsskolas izglītības un audzināšanas iestāžu un skolu darbiniekiem ir pienākums katru gadu savā iestādē apgūt vismaz 44 stundas profesionālās pilnveides, piedalīties vismaz vienā profesionālās pilnveides programmā (vismaz 8 stundas) un piedalīties vismaz vienā ekspertu sanāksmē (piemēram, konferencē, apaļā galda sanāksmē, vasaras skolā), kas parasti ilgst 8 stundas (1 dienu) vai vairāk⁽¹³⁾.

Vairākās izglītības sistēmās CPD paredzētais laiks ir noteikts kā tiesības, un dienu, stundu vai kredītpunktu

⁽¹¹⁾ <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO445>

⁽¹²⁾ <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=KOLP19>

⁽¹³⁾ <https://www.paragraf.rs/propisi/pravilnik-strucnom-usavsranju-napredovanju-zvanja-nastavnika-vaspitaca-strucnih.html>

skaitis ir noteikts augstākā līmeņa noteikumos vai koplīgumos. Visizplatītākā prakse ir piešķirt aptuveni 5 darba dienas KDK gadā, bet vairākas valstis iesaka piešķirt vairāk.

Čehijā Likums par izglītības darbiniekiem nosaka, ka visiem izglītības darbiniekiem, tostarp pirmsskolas skolotājiem, kas strādā iestādēs ar vecākiem bērniem (*učitel mateřské školy*), ir pienākums piedalīties CPD, lai atjaunotu, nostiprinātu un papildinātu savu kvalifikāciju. Izglītības darbinieku tālākizglītību organizē skolas vadītājs saskaņā ar tālākizglītības plānu. Viens no veidiem, kā izpildīt juridisko pienākumu piedalīties CPD, ir pašmācība. Visiem valsts sektorā nodarbinātajiem skolotājiem ir tiesības uz 12 brīvām darba dienām mācību gadā pašmācībai, ja vien to neliedz nopietni darba apsvērumi⁽¹⁴⁾. Turpretī saskaņā ar grozījumiem Likumā par bērnu aprūpes nodrošināšanu bērnu grupā, kas ir spēkā no 2021. gada oktobra, visiem mazāku bērnu aprūpes pakalpojumu sniedzējiem ir pienākums nodrošināt katram bērnu aprūpes darbiniekam (*pečující osoba*) vismaz 8 mācību stundas gadā un pirmās palīdzības kurss reizi divos gados. Bērnu aprūpes personālam jāiesniedz apliecinājums par CPD apguvi⁽¹⁵⁾.

14 **Vācijas** federālajās zemēs tiesību akti ļauj darbiniekiem apmeklēt tālākizglītības kursus, piešķirot apmaksātu mācību atvaļinājumu līdz 5 darba dienām gadā, nezaudējot ienākumus, ja ir izpildīti noteikti nosacījumi.

Lietuvā visiem skolotājiem, tostarp pirmsskolas skolotājiem, ir pienākums un tiesības piedalīties kvalifikācijas celšanas pasākumos vismaz 5 dienas gadā.

Palīgdarbiniekiem, kas veic palīgdarbus, CPD parasti nav obligāta. Ir daži izņēmumi. Slovēnijā un Melnkalnē uz visiem darbiniekiem attiecas vienādas prasības attiecībā uz CPD, tostarp CPD ir obligāta asistentiem. Beļģija (franču valodas kopiena) veicina CPD visiem darbiniekiem un nosaka augstākas prasības izglītības darbiniekiem.

Beļģijā (franču kopiena) visiem pirmsskolas izglītības un aprūpes darbiniekiem, tostarp tiem, kas strādā privātās un valsts iestādēs ar bērniem līdz 3 gadu vecumam, ir obligāti jāpiedalās vismaz 2 dienu obligātajā kvalifikācijas celšanas kursā. Pirmsskolas izglītības iestāžu skolotājiem obligātā kvalifikācijas celšanas apmācība mācību gada laikā ilgst 6 pusdienas. Papildus obligātajām mācībām skolotāji var piedalīties arī brīvprātīgās CPD aktivitātēs darba laikā vai ārpus darba laika. Darba laikā skolotājiem ir tiesības izmantot 10 pusdienas gadā mācībām.

Vairākās valstīs ir ieviestas strukturālas reformas attiecībā uz CPD.

Čehijā personāls, kas sniedz bērnu aprūpes pakalpojumus bērniem, kuri ir jaunāki par 3 gadu vecumu, kopš 2021. gada oktobra ir noteikts, ka katru gadu ir jāapgūst 8 stundas CPD.

Īrijā publikācija "Prasmju attīstības plāns: personāla attīstības plāns agrīnās bērnības izglītībā un aprūpē un skolas vecuma bērnu aprūpē 2022–2028" (*The workforce plan for early learning and care and school-age childcare 2022-2028*) nosaka apņemšanos stiprināt agrīnās bērnības izglītības un aprūpes darbiniekiem paredzēto profesionālās pilnveides iespēju pieejamību un atbalstu⁽¹⁶⁾.

Spānijā 2022. gadā Izglītības un profesionālās izglītības ministrija iesniedza dokumentu par skolotāja profesijas uzlabošanu. Priekšlikumi skar sākotnējo apmācību, piekļuvi skolotāja profesijai un profesionālo pilnveidi. Pašlaik tas tiek apspriests ar izglītības arodbiedrībām un autonomo kopienu Vispārējās izglītības komisijā⁽¹⁷⁾.

Francijā ir izveidota komiteja, lai sagatavotu priekšlikumus, kā uzlabot to darbinieku pieņemšanu darbā un apmācību, kas strādā ar bērniem līdz 3 gadu vecumam⁽¹⁸⁾.

Zviedrijā Valsts izglītības aģentūrai ir uzdots izstrādāt valsts profesionālās programmas saturu, kas ietvers valsts kompetences pilnveides struktūru un valsts kvalifikācijas sistēmu. Mērķis ir, lai strādājošajiem skolotājiem (tostarp pirmsskolas skolotājiem) tiktu piedāvāta strukturēta kompetenču pilnveide un iespēja atzīt viņu kompetences. Tiesību akti stāsies spēkā 2025. Gada 1. janvārī⁽¹⁹⁾.

Pirmsskolas un agrīnās pirmsskolas izglītības iestāžu vadītāji parasti ir ar bakalaura vai augstāka līmeņa kvalifikāciju

Labai vadībai ir būtiska nozīme APIA pakalpojumu kvalitātes uzlabošanā un uzturēšanā, kā arī pozitīvas vides veidošanā personālam, bērniem un ģimenēm (Eiropas Komisija: Pirmsskolas izglītības un aprūpes darba grupa, 2024). APIA iestāžu vadītāji veic dažādus uzdevumus. Viņiem ne tikai jāorganizē izglītības pakalpojumu sniegšana, bet arī jāpārvalda cilvēkresursi un finanšu resursi. Lai spētu tikt galā ar visiem šiem uzdevumiem, vadītājiem ir jābūt gan augsti kvalificētiem (sk. C4. attēlu), gan arī jāapgūst šim amatam paredzēta īpaša apmācība (sk. C5. attēlu).

⁽¹⁴⁾ Likums Nr. 563/2004 par izglītības darbiniekiem, 1. pants. 24, <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-563#p24>.

⁽¹⁵⁾ Likums Nr. 247/2014 par bērnu aprūpes nodrošināšanu bērnu grupā, 1. pants. 5(c), <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2014-247#p5c>.

⁽¹⁶⁾ Sk. 3. pīlāru, 74.-75. lpp., www.gov.ie/NurturingSkills

⁽¹⁷⁾ <https://educagob.educacionfpydeportes.gob.es/comunidad-educativa/profesorado/propuesta-reforma.html>.

⁽¹⁸⁾ Sākotnējie ieteikumi tika sniegti 2022. gada jūnijā; sk. https://sante.gouv.fr/IMG/pdf/comite_de_filiere_petite_enfance_-_communiqu_e_du_29.06.2022.pdf.

⁽¹⁹⁾ <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2023/01/nationellt-professionsprogram-ska-ge-rektorer-larare-och-forskollarare-battre-kompetensutveckling-och-tydligare-karriarvagar/>

Pirmsskolas un agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāžu vadītājiem jābūt ar bakalaura (ISCED 6) vai augstāku kvalifikāciju vairumā no šīm jomām.

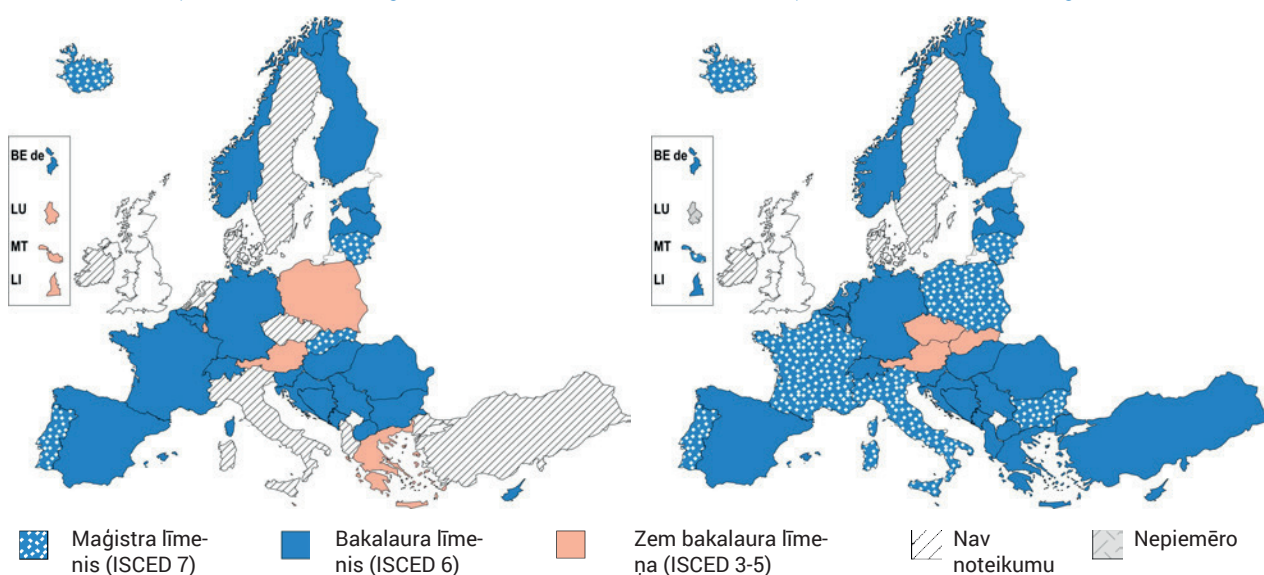
Eiropas izglītības sistēmas. Tā tas ir vairāk nekā pusē izglītības sistēmu, kas paredzētas jaunākiem bērniem, un vairāk nekā trīs ceturtdaļās sistēmu, kas paredzētas vecākiem bērniem. Deviņās izglītības sistēmās vismaz vienā izglītības iestādē vadītāju minimālais

kvalifikācijas līmenis ir pat augstāks – maģistra līmenis (ISCED 7). Tas attiecas uz visiem vadītājiem trijās izglītības sistēmās – Lietuvā, Portugālē un Islandē, bet tikai tiem, kas vada vecāku bērnu iestādes Francijā, Itālijā, Maltā un Polijā. Bulgārijā bērnudārzu vadītājiem (bērniem vecumā no 10 mēnešiem līdz 7 gadiem) nepieciešama ISCED 7 kvalifikācija, bet bērnudārzu vadītājiem bērniem vecumā no 3 mēnešiem līdz 3 gadiem nepieciešama ISCED 6 kvalifikācija.

C4. attēls. Minimālais kvalifikācijas līmenis, lai kļūtu par pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes vadītāju, 2024./2025. gads

a) Iestādes bērniem līdz 3 gadu vecumam

b) Iestādes bērniem vecumā no 3 gadiem.

Avots: Eurydice.

ISCED kvalifikācijas līmenis, kas nepieciešams, lai kļūtu par pirmsskolas izglītības un aprūpes centra vadītāju

	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT
Līdz 3 gadu vecumam	6	6	6	6	○	○	6	6	○	5	6	6	6	○	6	6	7	4	6	5
3 gadi un vairāk				7	3					6		7		7				-		7
	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE		AL	BA	CH	IS	LI	ME	MK	NO	RS	TR
Līdz 3 gadu vecumam	○		3		6		7		○		○		6	7	5	6	6	6	6	○
3 gadi un vairāk	6	5	7		6	6	3	6			6		6		6					6

○ Nav minimālo prasību

Paskaidrojumi

Attēlā parādīts minimālais kvalifikācijas līmenis saskaņā ar augstākā līmeņa noteikumiem. Nepieciešamā kvalifikācija ne vienmēr ir saistīta ar APIA vai izglītību.

ISCED skatīt šeit (20). Tabulā rindas ir apvienotas, ja abu veidu iestāžu vadītājiem piemēro vienu un to pašu ISCED kvalifikācijas līmeni vai ja ir vienotas iestādes.

Piezīmes par konkrētām valstīm

Bulgārija: bērnudārzu vadītājiem (bērniem vecumā no 10 mēnešiem līdz 7 gadiem) nepieciešama ISCED 7 kvalifikācija; savukārt bērnudārzu vadītājiem, kas audzina bērnus vecumā no 3 mēnešiem līdz 3 gadiem, nepieciešama ISCED 6 kvalifikācija.

Itālija: prasības jaunāku bērnu iestāžu vadītājiem ir reģionālās autonomijas jautājums.

Luksemburga: pirmsskolas izglītībā nav skolas vadītāja. Par skolas vadību un attiecībām ar vecākiem un pašvaldību ir atbildīgs skolas komitejas priekšsēdētājs.

Somija: sākot ar 2030. gadu, kvalifikācijas kritēriji pirmsskolas izglītības iestādes vadītāja amatam būs skolotāja vai sociālā pedagoga kvalifikācija un maģistra grāds izglītībā (kā arī pietiekamas vadības prasmes).

(20) <https://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/international-standard-classification-of-education-ISCED-2011-en.pdf>.

Slovākija ir neparasts izņēmums: lai gan minimālais kvalifikācijas līmenis vadītājiem, kas vada pirmsskolas izglītības iestādes jaunākiem bērniem, ir noteikts maģistra līmenī, tiem, kas vada pirmsskolas izglītības iestādes vecākiem bērniem, ir nepieciešama tikai vidējā līmeņa kvalifikācija (ISCED 3). Šis kontrasts galvenokārt skaidrojams ar dalīto pārvaldības sistēmu (plašāku informāciju sk. A5a. attēlā), kurā regulatīvie standarti iestādēm, kas nodrošina aprūpi bērniem līdz 3 gadu vecumam, ir noteikti sociālo lietu tiesību aktos, savukārt uz iestādēm, kas nodrošina aprūpi vecākiem bērniem, attiecas izglītības tiesību akti.

Astoņās izglītības sistēmās minimālā prasība, lai kļūtu par vadītāju iestādēs vecākiem bērniem, ir bakalaura vai augstāka līmeņa kvalifikācija, bet jaunākiem bērniem paredzētajās iestādēs šī prasība nav tik augsta. Vadītājiem, kas vada iestādes jaunākiem bērniem, Grieķijā, Maltā un Lihtenšteinā minimālā prasība ir īsa līmeņa augstākā izglītība (ISCED 5), Luksemburgā – pēcvidusskolas izglītība, kas nav augstākā izglītība (ISCED 4), un Polijā – vidējā līmeņa kvalifikācija. Itālijā prasības attiecībā uz vadītājiem iestādēs, kurās strādā mazāki bērni, ir reģionālās autonomijas jautājums. Čehijā, Nīderlandē, Albānijā un Turcijā nav noteiktas minimālās kvalifikācijas prasības, lai vadītu iestādes jaunākiem bērniem; tomēr Turcijā tiek prasīta vismaz divu gadu pieredze agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes jomā (sk. C5. attēlu). Visās šajās 10 izglītības sistēmās ir atsevišķas iestādes dažādām vecuma grupām.

Dažās valstīs netiek izvirzītas augstas sākotnējās izglītības prasības agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes centru vadītājiem. Austrijā minimālais kvalifikācijas līmenis, kas nepieciešams, lai kļūtu par vadītāju, ir vienāds visā pirmsskolas izglītības un aprūpes posmā (t. i., ISCED 5). Visbeidzot, trijās izglītības sistēmās (Dānijā, Īrijā un Zviedrijā) nav augstākā līmeņa noteikumu par minimālo kvalifikācijas līmeni vadītājiem nevienā pirmsskolas izglītības un aprūpes centrā. Tomēr Zviedrijā ir obligāta apmācība topošajiem vadītājiem (sk. C5. attēlu).

Interesanti ir arī salīdzināt minimālās kvalifikācijas prasības vadītājiem un galvenajiem speciālistiem (sk. C1. attēlu) valstīs, kurās ir noteikumi par abām jomām. Vairākās Eiropas izglītības sistēmās

vadītāju pieņemšanai darbā kritērijs ir iepriekšēja pieredze pamatdarbā (sk. C5. attēlu). Turklāt dažās izglītības sistēmās kļūšana par vadītāju var būt veids, kā paaugstināt amatā galvenos praktizējošos darbiniekus. Lai kļūtu par vadītājam, kas strādā ar jaunākiem bērniem, aptuveni trešdaļā izglītības sistēmu ir nepieciešama augstāka kvalifikācija nekā pamatizglītības speciālista amatam. Iestādēs, kurās strādā ar vecākiem bērniem, vairāk nekā divās trešdaļās valstu abiem amatiem ir nepieciešams vienāds kvalifikācijas līmenis.

Vairāk nekā trešdaļā Eiropas valstu vecāku bērnu aprūpes iestāžu vadītājiem ir nepieciešama īpaša izglītība un iepriekšēja profesionālā pieredze

APIA iestāžu vadītāju darba slodze parasti ietver daudz dažādu uzdevumu, piemēram, mācību un audzināšanas pasākumu plānošanu un organizēšanu, mācību un attīstības plāna koordinēšanu, finanšu un cilvēkresursu pārvaldību un loģistikas jautājumu risināšanu. Papildus minimālajam kvalifikācijas līmenim (sk. C4. attēlu) var piemērot arī citas specifiskākas prasības, jābūt pabeigtam īpašam mācību kursam vadītāju amatam vai iepriekšējai pieredzei agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādē vai izglītībā. C5. attēlā aplūkotas pieredzes un apmācības specifiskākas skolu vadītāju amatiem agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs un redzams, ka kopumā ir vairāk prasību, kas noteiktas to iestāžu vadītājiem, kurās strādā ar bērniem vecumā no 3 gadiem, nekā tiem, kas strādā iestādēs, kurās strādā ar jaunākiem bērniem.

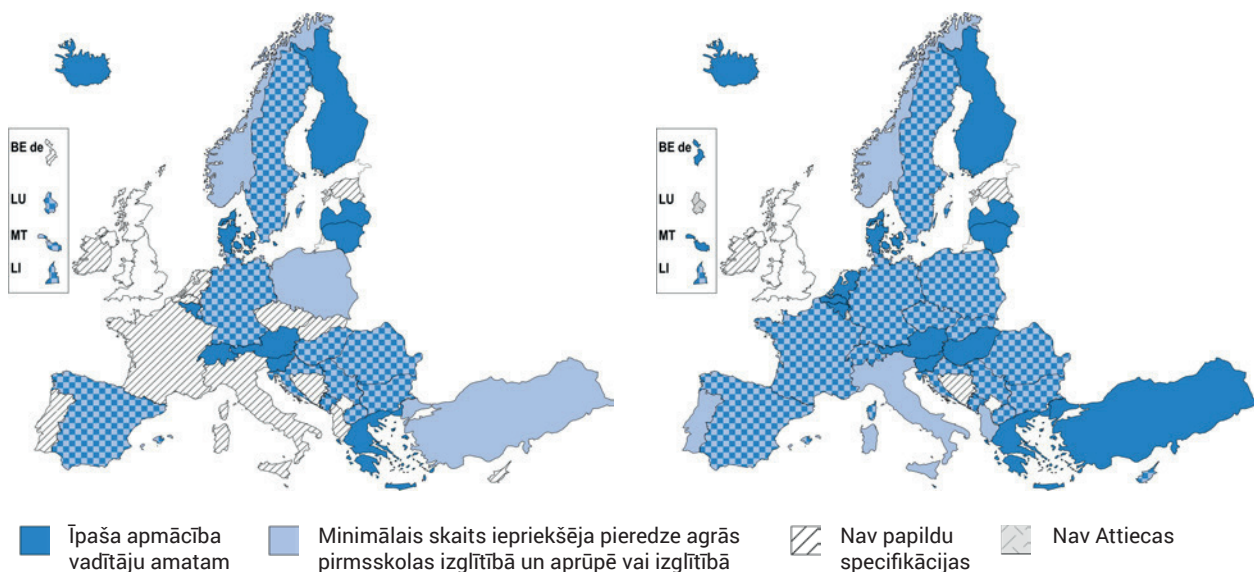
Vairāk nekā pusē izglītības sistēmu visiem pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāžu vadītājiem neatkarīgi no iestādes veida ir nepieciešama īpaša apmācība. Deviņās izglītības sistēmās (Beļģijā (vācu valodas un flāmu kopienas), Čehijā, Francijā, Kiprā, Nīderlandē, Polijā, Slovākijā un Turcijā) tā ir nepieciešama arī vecāku bērnu iestāžu vadītājiem. Šīs īpašās apmācības minimālais ilgums svārstās no dažām dienām līdz vairākiem gadiem.

Pēc īpašās apmācības vadītājiem var iegūt pilnu kvalifikāciju.

C5. attēls. Papildu specifikācijas, lai kļūtu par pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes vadītāja amatu, 2024./2025. gads

a) Iestādes bērniem līdz 3 gadu vecumam

b) Iestādes bērniem vecumā no 3 gadiem un vecākiem

Avots: Eurydice.

Paskaidrojumi

Attēlā parādītas papildu specifikācijas, lai kļūtu par APIA vadītāju saskaņā ar augstākā līmeņa noteikumiem. Īpaša apmācība vadītāju amatam var būt vai nebūt obligāta. Tiek ņemta vērā tikai iepriekšējā pieredze pirmsskolas izglītībā un aprūpē vai izglītībā.

Piezīmes par konkrētām valstīm

Vācija: kopumā 10 no 16 federālajām zemēm tiek prasīta vairāku gadu profesionālā pieredze; 4 federālajās zemēs tiek prasīta īpaša tālākizglītība.

Itālija: prasības attiecībā uz vadītājiem iestādēs, kurās strādā ar jaunākiem bērniem, ir reģionālās autonomijas jautājums.

Luksemburga: pirmsskolas izglītībā nav skolas vadītāja. Skolas komitejas priekšsēdētājs ir atbildīgs par tās vadību un attiecībām ar vecākiem un pašvaldību.

Somija: prasības, lai kļūtu par pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes vadītāju, ietver pietiekamas vadības prasmes.

Šveice: katrā kantonā ir atšķirīga prasība par īpašu apmācību vadītāju amatam. Mazāku bērnu audzināšanas iestādēs īpaša apmācība ir nepieciešama aptuveni pusē kantonu, bet otrā pusē kantonu tā ir tikai ieteicama. Lielākajā daļā kantonu tā ir prasība attiecībā uz vecāku bērnu audzināšanas iestādēm.

Polijā bērnu audzināšanas vadītājam papildus ISCED 7 kvalifikācijai jābūt pabeigtiem maģistra grādam vai pēcdiploma studijām vadības jomā, vai kvalifikācijas kursam izglītības vadības jomā.

Islandē papildus ISCED 7 līmeņa izglītībai pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāžu vadītājiem ir jābūt apguvušiem arī vadības izglītības kursus, vismaz 30 kredītpunktiem skolu administrācijas studijās maģistra līmenī vai ieguvuši līdzīgu izglītību.

Dažās izglītības sistēmās speciālā programma jāapgūst pirmajos darba gados.

Čehijā bērnu audzināšanas vadītājiem (bērniem vecumā no 3 gadiem) ir īpaša prasība iegūt kvalifikāciju skolu vadības jomā, kas jāiegūst, pabeidzot studiju programmu 2 gadu laikā no dienas, kad persona sāka pildīt skolas vadītāja pienākumus. Studiju programmā ir 100 nodarbības, kas beidzas ar gala eksāmenu komisijas priekšā. Programmas mācību programmā ir četri pamatmoduļi: tiesību pamati, darba tiesības, skolu finansēšana un skolu vadība un pedagoģiskā procesa organizācija. Programmā ir iekļautas arī 3 dienu praktiskās mācības.

Kiprā Kipras Pedagoģijas institūts nodrošina obligātu apmācību jaunieceltajiem direktoriem reizi nedēļā, katra nodarbība ilgst aptuveni 5 stundas, visu pirmo gadu jaunajā amatā.

Rumānijā Pirmsskolas izglītības likuma (Likums Nr. 198/2023)

194. panta 4. punktā ir noteikts, ka skolas iestādes vadītāja vietniekam katrā vadītāja pilnvaru pirmajā gadā ir jāiziet vadības kurss.

Slovēnijā apmācību vadītāju amatam var pabeigt pirms iecelšanas par vadītāju vai pirmā gada laikā pēc iecelšanas amatā. Apmācība ilgst 144 stundas, un tajā ietilpst ievadmoduļi par direktoru kā vadītāju un kā līderi, kā arī moduļi par organizācijas teoriju un vadību, plānošanu un lēmumu pieņemšanu, direktoru prasmēm, cilvēkresursiem un tiesību aktiem.

Serbijā pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāžu vadītājiem divu gadu laikā pēc iecelšanas amatā ir jānokārto eksāmens. Saskaņā ar likumu persona, kas nokārto šo eksāmenu, iegūst direktora amata licenci. Sīkāka informācija par mācību programmu un uzņemšanas nosacījumus nosaka normatīvie akti par izglītības iestāžu vadītāju mācību programmu un licences eksāmenu.

Dažās valstīs pirmsskolas izglītības iestāžu vadītāju obligātā apmācības programma pēc noteikta laika ir jāapgūst atkārtoti.

Spānijā topošie pirmsskolas un pirmsskolas izglītības iestāžu vadītāji pirms stāšanās amatā iziet strukturētu apmācību procesu. Tas ietver obligātu vadības prasmju apmācības programmu, kam pēc 8 gadiem seko kvalifikācijas celšanas kurss. Tās sastāv gan

no teorētiskām, gan praktiskām nodarbībām, un to struktūra ir modulāra, un to ilgums mainās atkarībā no moduļu satura. Minimālais pamatmoduļu ilgums ir 120 stundas, izņemot izglītības pārvaldes iestāžu noteiktos īpašos moduļus. Programma un kurss aptver virkni vispārīgu prasmju, piemēram, vadību, komandas veidošanu un komunikāciju, kā arī specifiskas prasmes, tostarp zināšanas par normatīvo regulējumu, iestāžu dokumentu pārvaldību un sabiedrības iesaisti.

Dažās izglītības sistēmās tiek piedāvātas īpašas apmācības vadītājiem, taču dalība tajās nav obligāta. Tā tas ir Bulgārijā, Dānijā, Vācijā, Grieķijā, Horvātijā, Latvijā, Lietuvā, Austrijā un Somijā. Luksemburgā un Lihtenšteinā pastāv fakultatīva apmācība jaunāko bērnu audzināšanas iestāžu vadītājiem; Beļģijā (flāmu kopienā), Maltā un Nīderlandē šāda apmācība pastāv vecāko bērnu audzināšanas iestāžu vadītājiem.

Beļģijā (flāmu kopienā) lielākā daļa skolu, tostarp pirmsskolas izglītības iestādes, ir apvienotas vairākos lielos tīklos, kas saviem biedriem sniedz izglītības konsultāciju pakalpojumus. Šie skolu tīkli pārbauda CPD iespēju nodrošināšanu un var pat noteikt īpašas apmācības iestāžu vadītājiem.

Lai gan **Austrijā** pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāžu vadītāju apmācība nav obligāta, tā ir plaši pieejama. Tiek piedāvātas vairākas nekā 100 ar pedagogiju saistītas mācību nodaļas, kas aptver dažādas būtiskas tēmas, piemēram, kvalitātes vadību, personāla vadību, komandas attīstību un komandas vadību, konfliktu vadību, sūdzību vadību, komunikāciju, personības kompetenci, bērnu darbu darbības tiesiskos un ekonomiskos pamatnosacījumus, darbu ar vecākiem un sabiedriskās attiecības.

Vairāk nekā pusē Eiropas izglītības sistēmu tiek prasīta iepriekšēja pieredze agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes jomā vai izglītībā. Visiem iestāžu vadītājiem neatkarīgi no bērnu vecuma ir jābūt pieredzei 12 izglītības sistēmās (Bulgārijā, Vācijā, Spānijā, Horvātijā, Polijā, Rumānijā, Zviedrijā, Lihtenšteinā, Melnkalnē, Ziemeļmaķedonijā, Norvēģijā un Serbijā). Luksemburgā, Ungārijā, Maltā un Turcijā šāda prasība attiecas tikai uz jaunākā vecuma bērnu iestāžu vadītājiem. Astoņās citās sistēmās tas ir vajadzīgs tikai tiem, kas vada vecāku bērnu aprūpes iestādes (Čehijā, Francijā, Itālijā, Kiprā, Portugālē, Slovākijā, Albānijā un Šveicē). Minimālais darba stāžs agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs vai izglītības jomā var būt no 1 gada (piemēram, Maltā un Turcijā) līdz 16 vai pat vairāk gadiem (Kiprā).

Kiprā, lai pretendētu uz paaugstināšanu amatā direktora vietnieka amatā valsts skolās, tiek prasīta 13 gadu pieredze bērnu darba skolotāja amatā valsts skolās. Pretendentiem, kas vēlas saņemt paaugstinājumu par direktora vietnieku, nepieciešama 3 gadu pieredze direktora vietnieka amatā.

APIA komandām palīdz dažādi speciālisti, jo īpaši pirmsskolas posmā

Efektīva sadarbība ar dažādiem speciālistiem var ievērojami uzlabot agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes komandas spējas. Specializētais atbalsta personāls var elastīgi strādāt ar dažādām bērnu grupām vai dažādās vidēs, piedāvājot nenovērtējamus konsultatīvos pakalpojumus un mērķtiecīgu iejaukšanos, tādējādi bagātinot ikdienas praksi bez pārmērīgām izmaksām.

C6a. un C6b. attēlā sniegts pārskats par visbiežāk sastopamajiem atbalsta speciālistiem, kas pieejami pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs iesaistītajiem bērniem 39 Eiropas izglītības sistēmās. C6a. attēlā sniegts pārskats, bet C6b. attēlā sīkāk aplūkoti noteikumi par vienu konkrētu amatu: speciālās izglītības asistenti.

Šajos datos ir nošķirti profesionāļi, kas nodarbināti agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs, pat ja tie strādā tikai dažas stundas nedēļā, un profesionāļi, kas ir pieejami, izmantojot ārējos pakalpojumus, piemēram, vietējos pedagogiskos vai atbalsta dienestus un daudznazaru ģimenes centrus. Analīzes pamatā ir augstākā līmeņa noteikumi, tomēr vairākas valstis šādus lēmumus deleģē reģionālajām vai vietējām iestādēm. Līdz ar to šī informācija jāuzskata par aptuvenu. Turklāt ir svarīgi ņemt vērā, ka uzskaitīto atbalsta speciālistu uzdevumi un funkcijas var pārklāties, un dažādās valstīs var tikt izmantoti dažādi nosaukumi.

Dati atklāj, ka bērniem vecumā no 3 gadiem un vecākiem parasti ir pieejams vairāk specializēto speciālistu veidu nekā jaunākiem bērniem. Šī tendence ir īpaši pamanāma dažās dalītās APIA sistēmās. Piemēram, Čehijā tiesiskais regulējums neparedz īpašas prasības atbalsta speciālistiem bērnu grupās (dēské grupas) jaunākiem bērniem, bet pirmsskolas izglītības iestādēs ir pieejami dažādi speciālisti, tostarp psihologi, sociālie pedagogi, sociālie darbinieki, logopēdi un speciālās izglītības asistenti.

Psihologi/konsultanti ir visbiežāk sastopamie speciālisti Eiropas APIA sistēmās. Šie speciālisti 25 izglītības sistēmās novērtē un atbalsta bērnu psiholoģisko labsajūtu no agrīna vecuma un 28 izglītības sistēmās – pirmsskolas izglītības posmā. Viņu pienākumos var ietilpt attīstības novērtējuma veikšana, konsultāciju sniegšana un sadarbība ar APIA komandām un ģimenēm, lai risinātu attīstības un uzvedības problēmas. Psihologus/konsultantus bieži nodarbina lielākās APIA iestādēs vai skolu grupās, kurās ir arī citi izglītības līmeņi; viņu zināšanas var būt pieejamas arī ārējos dienestos.

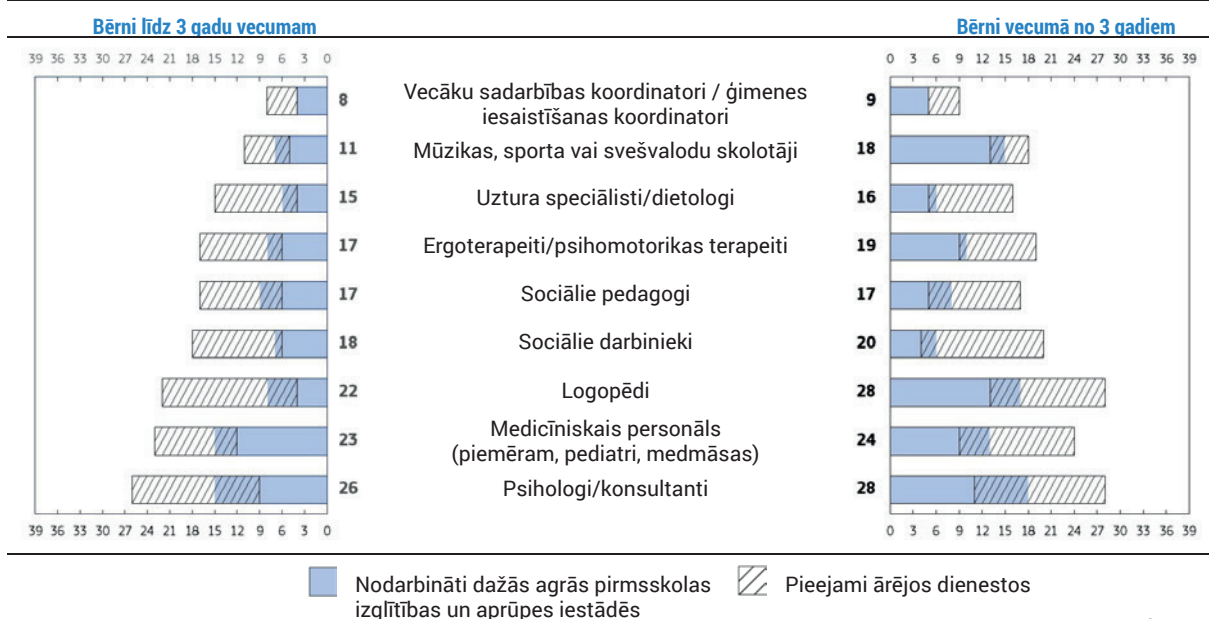
Medicīnas personāls (piemēram, pediatri, medmāsas), logopēdi, ergoterapeiti/psihomotorikas terapeiti un sociālie pedagogi bieži vien strādā gan agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs, gan ārpus tām. Turpretī sociālie darbinieki un uztura speciālisti/dietologi parasti sniedz atbalstu, izmantojot ārējos dienestus.

Igaunijā papildus logopēdu un skolēnu ar speciālajām vajadzībām asistentu pakalpojumiem atbalsta speciālistu pakalpojumi ir pieejami arī izglītības konsultāciju centru tīklā Pathfinder (Rajaleidja). Šis tīkls piedāvā specializētas sociālo pedagogu, speciālo pedagogu, logopēdu un psihologu konsultācijas, sniedzot atbalstu bērniem ar sociālām, mācīšanās, runas un garīgās veselības problēmām, kā arī vajadzības gadījumā sniedzot palīdzību krīzes situācijās(21).

Norvēģijā pašvaldību pedagogiski-psiholoģiskajiem dienestiem ir būtiska loma, lemjot par ārējo pakalpojumu izmantošanu bērniem, kuriem nepieciešama speciālā izglītības palīdzība, kā to paredz Likuma par bērnudārzu 33. pants. Gadījumos, kad bērnam ir nepieciešama palīdzība, piemēram, logopēds, lēmumus pieņem kompetentās iestādes, un bieži vien palīdzība tiek sniegta ārēji.

Ģimenes iesaistes koordinatori un vecāku sadarbības koordinatori nav ļoti izplatīti specializētā atbalsta personāla veidā. Šīs funkcijas bieži īsteno pirmsskolas un jaunattīstības izglītības un aprūpes iestāžu vadītāji vai pašas pirmsskolas un jaunattīstības iestāžu komandas.

C6a. attēls. Specializētais un pedagoģiskais atbalsta personāls agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs, 2024./2025. gads

Avots: Eurydice.

Paskaidrojumi

Katram vecuma diapozonam skaitlis uz stabiņa norāda to Eiropas izglītības sistēmu skaitu (no kopumā 39), kurās ir uzskaitītie speciālisti un izglītības atbalsta personāls agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs. Informācija pa valstīm, tostarp par to, vai šie speciālisti ir pieejami visās, vairumā vai dažās skolās, ir pieejama A pielikumā.

Šo speciālistu un atbalsta personāla aprakstus skatīt glosārijā.

(21) <https://rajaleidja.ee/>.

Dažās izglītības sistēmās agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs ir speciālists, kas pilda vairākas atbalsta funkcijas.

Beļģijā (franču valodas kopiena) pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs bērniem līdz 3 gadu vecumam viens no personāla profiliem ir "psihosociāli medicīniskās uzraudzības personāls". Šie speciālisti pavadā un atbalsta bērnu aprūpes komandas. Viņu pienākumos ietilpst sniegt pielāgotu psiholoģisko, medicīnisko un sociālo atbalstu bērniem un ģimenēm, kā arī būt par vecāku kontaktpersonām(22).

Beļģijā (flāmu kopienā) pedagogiskie treneri sniedz atbalstu bērnu aprūpētājiem, kas strādā ar bērniem līdz 3 gadu vecumam. Viņi cieši sadarbojas ar bērnu aprūpes personālu, neatkarīgi no tā, vai tie ir iekšējie darbinieki vai noliegti ārpalpojumu sniedzēji, lai sniegtu pedagoģiskas konsultācijas, sadarbotos ar vecākiem un uzlabotu vispārējo bērnu aprūpes kvalitāti, izmantojot savas zināšanas. Attiecībā uz bērnu agrās un pirmsskolas izglītību un aprūpi un vecākiem bērniem no divarpus gadiem vairumā pirmsskolas izglītības iestāžu strādā aprūpes koordinators (zorgcoördinator), kurš izstrādā skolas aprūpes politiku, veicina saziņu starp ieinteresētajām personām un sadarbojas ar klašu audzinātājiem, lai atbalstītu bērnu attīstību. Viņi var arī sniegt individuālas konsultācijas un atbalstu bērniem gan klasē, gan ārpus tās.

Horvātijā lielākajā daļā pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāžu strādā pedagogi, kuri pārbauda izglītības pasākumus, uzlabo efektivitāti un ierosina jauninājumus. Viņi palīdz APIA personālam profesionālajā pilnveidē, sadarbojas ar vecākiem un veicina komandas darbu bērnudārzos.

Dažās valstīs ir nepieciešama atbalsta speciālistu komandas iesaiste.

Francijā saskaņā ar 2021. gada 30. augusta dekrētu APIA pakalpojumiem, kas paredzēti bērniem līdz 3 gadu vecumam, ir jānodrošina, ņemot vērā tādas faktorus kā tajos izmitināto bērnu skaits, vecums un vajadzības, kā arī izglītības un sociālais projekts, lai darbiniekiem būtu pieejama starpdisciplināras komandas palīdzība, kurā ietilpst kvalificēti speciālisti. Šajā komandā jāiekļauj psiholoģijas, psihomotorikas, sociālās, veselības, izglītības un kultūras jomas speciālisti(23).

Slovēnijā valsts pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēm ar likumu ir noteikts pienākums nodrošināt izglītojošus pasākumus, ko vada pirmsskolas skolotāji, pirmsskolas skolotāju palīgi, konsultanti, veselības un higiēnas organizatori, ēdināšanas organizatori un cits atbalsta personāls. Konsultantiem var būt psihologa, pedagoga, sociālā pedagoga vai sociālā darbinieka kvalifikācija. Iestādēs, kurās ir 20 vai vairāk bērnu grupu, ir jānodarbina vismaz viens padomdevējs uz pilnu slodzi, bet mazākās iestādēs - uz nepilnu slodzi. Parasti bērnudārzos strādā vai nu veselības un higiēnas režīma organizatori, vai uztura speciālisti/dietologi, bet lielākos bērnudārzos (60 grupas vai

vairāk) var nodarbināt abus. Bērnudārzos, kuros ir vairāki romu bērni var iecelt romu asistentu. Turklāt var tikt nodarbināts arī tehniskais personāls, piemēram, par mācību tehnoloģiju vai datortehnikas uzturēšanu atbildīgie darbinieki.

Serbijā visās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs ir jānodarbina medmāsa. Cita veida atbalsta personāla skaitu nosaka atkarībā no pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes lieluma. Iestādēs, kurās ir līdz 23 grupām, nepieciešams viens psihologs vai pedagogs. Lielākajās iestādēs ir jānodarbina psihologi, pedagogi, profilakses, veselības aprūpes un sociālās aprūpes speciālisti un uztura speciālists. Iestādēs, kurās ir vismaz 30 romu bērnu, jābūt pedagoga palīgam romu bērniem.

Vairākās Eiropas valstīs, reģionos, vietējās iestādēs vai iestādēs ir ievērojama autonomijas pakāpe attiecībā uz atbalsta sniegšanu gan agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāžu darbiniekiem, gan bērniem. Šī autonomija ļauj vietējām iestādēm pielāgot savas atbalsta sistēmas konkrētām vajadzībām un apstākļiem savos reģionos.

Dānijā Likums par dienas aprūpes iestādēm(24) uzliek pienākumu vietējām pašvaldību padomēm nodrošināt nepieciešamo atbalstu bērniem ar attīstības vajadzībām pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs. Bērniem, kuriem nepieciešams specializēts atbalsts, kas pārsniedz to, ko var piedāvāt pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs, pašvaldībai jānodrošina atbilstoša aprūpe saskaņā ar Sociālo pakalpojumu likumu.

Vācijā federālās zemes nosaka kvalifikāciju, kas nepieciešama pirmsskolas un jauniešu aprūpes speciālistiem. Sociālie pedagogi un speciālās izglītības asistenti parasti tiek atzīti par pedagoģijas speciālistiem, un daudzos reģionos tie bieži tiek integrēti agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes komandās. Citi lēmumi par personāla komplektēšanu ir atstāti pakalpojumu sniedzēju ziņā, un parasti tie ir saskaņoti ar APIA centra pedagoģisko sistēmu.

Zviedrijā sešgadīgiem bērniem, kas mācās obligātajās pirmsskolas klasēs, Zviedrijas izglītības likums garantē piekļuvi medicīniskajam, psiholoģiskajam, psihosociālajam un speciālajam izglītības atbalstam, ko sniedz tādi speciālisti kā skolas ārsti, medmāsas, psihologi, konsultanti un speciālie pedagogi(25).

Mūzikas, sporta vai svešvalodu skolotāji reti tiek nodarbināti agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs. Parasti pirmsskolas un jaunāko klašu aprūpē strādājošie pamatdarbinieki vada daudzveidīgu izglītības pasākumu klāstu, faktiski darbojoties kā vispārējās izglītības skolotāji. Viņu pienākumos bieži vien ietilpst sporta un kustību aktivitāšu organizēšana, mākslinieciskās attīstības veicināšana un valodu mācīšanas sekmēšana. Šie

(22) https://www.one.be/fileadmin/user_upload/siteone/PRO/Milieux_accueil/Reforme/Profil-fonction-du-Personnel-d-encadrement-psycho-medico-social.pdf

(23) <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000043990581>.

(24) <https://www.retsinformation.dk/eli/Ita/2024/55>.

(25) Skatīt 2. nodaļas 25. punktu un 9. nodaļu, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800/#K8.

specializētie mācību priekšmeti parasti ir iekļauti APIA skolotāju aprūpē.

Tomēr dažās valstīs agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs strādā skolotāji, kas specializējas sporta, mūzikas vai agrīnās svešvalodu nodarbībās. Dažkārt šiem specializētajiem skolotājiem ir augstāks izglītības līmenis nekā vispārējiem pirmsskolas izglītības skolotājiem.

Latvijā pirmsskolas skolotājiem un sporta skolotājiem ir jābūt ieguvuši īsa cikla augstākās izglītības kursu (ISCED 5) pedagogijā un profesionālo skolotāja kvalifikāciju (ieskaitot praksi skolā, gala eksāmenus un diplomdarbu). Pirmsskolas un agrīnās pirmsskolas izglītības iestāžu svešvalodu skolotājiem un mūzikas skolotājiem ir nepieciešama ISCED 6 kvalifikācija.

Pirmsskolas posmā biežāk ir sastopami speciālisti agrīnā izglītībā svešvalodās.

Beļģijā (vācu valodas kopiena) kopš 2022. gada katrā pirmsskolas izglītības iestādē uz katru pilna laika pirmsskolas izglītības skolotāju tiek nodrošināta 1 mācību stunda no skolotājiem, kas specializējas svešvalodu nodarbībās bērnudārzos.

Spānijā skolās, kurās tiek nodrošināta gan pamatzglītība, gan pirmsskolas izglītība, sākumskolas speciālisti mūzikas, fiziskās audzināšanas un angļu valodas priekšmetus var pasniegt pirmsskolas klasē, klātesot pirmsskolas skolotājam. Šī prakse atšķiras atkarībā no autonomās kopienas⁽²⁶⁾.

Grieķijā angļu valodu māca angļu valodas skolotāji sadarbībā ar klases audzinātāju, lai nodrošinātu nepārtrauktību starp mācību programmas jomām. Angļu valodas stundu iekļaušana pirmsskolas izglītības programmās (no 2021/2022. mācību gada) tika papildināta ar obligātu 24 stundu angļu valodas ievadkursu visiem pirmsskolas izglītības skolotājiem, angļu valodas skolotājiem un izglītības konsultantiem. Šīs iniciatīvas mērķis bija nodrošināt skolotājiem pamatprasmes, kas nepieciešamas, lai efektīvi mācītu angļu valodu mazajiem skolēniem. Kurss aptvēra dažādus valodas apguves aspektus, tostarp īpaši izstrādātus mācību scenārijus un radošas nodarbības pirmsskolas vecuma bērniem.

Melnkalnē pirmsskolas skolotājam palīdz angļu valodas skolotājs un veselības aprūpes speciālists, kas strādā profilaktiskajās programmās.

Speciālās izglītības asistenti ir pārstāvēti daudzās APIA grupās

Speciālās izglītības asistenti strādā ar bērniem, kuriem ir īpašas izglītības vajadzības (SEN) vai invaliditāte, sniedzot individualizētu atbalstu un pielāgojumus, lai palīdzētu viņiem piedalīties APIA pasākumos. C6b. attēlā redzamas būtiskas atšķirības

SEN asistentu pieejamībā jaunākiem bērniem (līdz 3 gadu vecumam) un bērniem vecumā no 3 gadiem un vecākiem, bet, bērniem kļūstot vecākiem, asistenti sniedz lielāku atbalstu un ir labāk integrēti agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs. Lai gan abās vecuma grupās parasti tiek nodrošināta ārēja palīdzība, ir vērojama ievērojama pāreja uz asistentu ar speciālajām vajadzībām nodarbināšanu pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs bērniem vecumā no 3 gadiem un vecākiem. Tas liecina par pieaugošu izglītības formalizāciju un pieaugošu uzsvāru uz iekļaujošo izglītību, bērniem tuvojoties sākumskolas vecumam.

Regulāri integrējoties bērnu grupā, speciālās izglītības asistentiem var būt daudzpusīga loma, piedaloties ikdienas plānošanā, veicinot mazās grupas aktivitātes un veidojot bagātinošu vidi, kas sniedz labumu visiem grupas bērniem. Tomēr tikai dažas valstis nodrošina sistemātisku speciālās izglītības asistentu pieejamību agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs no agrīna vecuma. Tikai Igaunija, Lietuva, Austrija un Melnkalne ziņo, ka asistenti ar speciālajām vajadzībām ir plaši pieejami tieši pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs visā pirmsskolas izglītības un aprūpes vecuma grupā. Dati liecina, ka, bērniem sasniedzot 3 gadu vecumu, notiek pāreja uz regulārāku un integrētāku asistentu ar speciālajām vajadzībām pieejamību pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs. Papildus četrām valstīm, kurās SEN asistenti ir pieejami bērniem jau no agrīna vecuma, šāds atbalsts ir pieejams lielākajā daļā pirmsskolas izglītības iestāžu Beļģijā (vācu valodas kopiena), Čehijā, Spānijā, Francijā, Itālijā, Ungārijā, Maltā, Portugālē un Šveicē.

Čehijā pirmsskolas izglītības iestādēs skolotāja palīgs (asistent pedagoga) strādā grupās, kurās ir vismaz viens bērns ar speciālām izglītības vajadzībām, pēc skolas profesionālās orientācijas un konsultāciju iestādes ieteikuma. Asistents strādā arī ar pārējiem grupas bērniem, ievērojot pirmsskolas skolotāja norādījumus.

Spānijā visās valsts iestādēs, kurās mācās bērni vecumā no 3 gadiem, ir divu veidu asistenti bērniem ar speciālajām vajadzībām: dzirdes un valodas skolotāji un ārstnieciskās pedagoģijas skolotāji. Dzirdes un valodas skolotāji pievēršas komunikācijai, valodai un runai no izglītības perspektīvas, kas saistīta ar mācību programmu. Ārstnieciskās pedagoģijas skolotāji palīdz mācīties tādās jomās kā lasīšana, rakstīšana, matemātika un kognitīvās

⁽²⁶⁾ Piemēram, Kantabrijā šis pasākums ir vispārināts (sk. Anuncio número 2022-5659), savukārt citās valstīs mūzikas vai fiziskās audzināšanas skolotāju klātbūtne ir retāka nekā angļu valodas skolotāju (sk. wleg_pub - Comunidad de Madrid - madrid.org).

prasmes. SEN asistentu skaitu un viņu konkrētos uzdevumus nosaka izglītības administrācija, pamatojoties uz noteiktajām vajadzībām, vienmēr cenšoties panākt iekļaušanu. Bērniem, kas jaunāki par 3 gadiem, šie speciālisti ir pieejami, izmantojot ārpakalpojumus.

Melnkalnē jau vairāk nekā 10 gadus bērniem ar īpašām izglītības vajadzībām ir pieejami skolotāju palīgi.

Pedagoga palīgu bērnam ieceļ bērnu ar speciālajām vajadzībām vadīšanas komisija, kuras sastāvā ir dažādi speciālisti: pediatrs, ārsts ar atbilstošu specialitāti, psihologs, pedagogs un speciālās izglītības skolotājs.

Saskaņā ar spēkā esošajiem tiesību aktiem bērniem ar smagiem fiziskiem traucējumiem, vidēji smagiem garīgās attīstības traucējumiem, pilnīgiem dzirdes zudumiem vai bez redzes atlikuma, kā arī bērniem ar autiskā spektra traucējumiem saskaņā ar lēmumu par vadību tiek norīkots skolotāja palīgs.

Vairākās valstīs dažās iestādēs ir pieejami skolotāju palīgi ar speciālām vajadzībām, bieži pēc īpašas ekspertu grupas lēmuma.

Horvātijā izglītības rehabilitācijas speciālisti apzina un risina grūtības, ar kurām saskaras bērni, jo īpaši bērni ar invaliditāti. Viņi sadarbojas ar pirmsskolas skolotājiem un vecākiem, lai izstrādātu pielāgotus iekļaušanas plānus, sadarbojas ar veselības un sociālās aprūpes dienestiem un pastāvīgi uzlabo praksi bērnu ar invaliditāti integrēšanai sabiedrībā.

Polijā pirmsskolas iestādēs jānodrošina individuālajām vajadzībām pielāgotas aktivitātes, tostarp koriģējošs, resocializējošs un socioterapeitisks atbalsts. Speciālās izglītības skolotāji vai asistenti tiek papildus nodarbināti, lai līdzorganizētu bērnu ar autismu,

Aspergera sindromu vai vairākiem traucējumiem izglītību. Bērniem ar citām īpašām vajadzībām ar vadošās iestādes piekrišanu var nodarbināt papildu skolotājus vai asistentus.

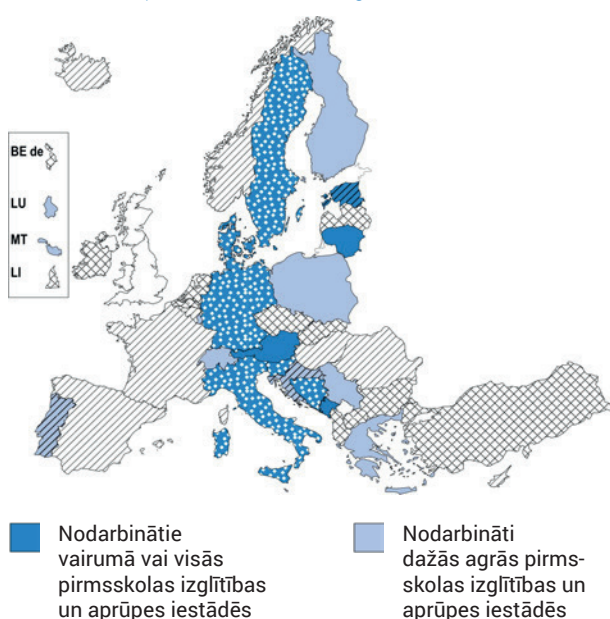
Slovēnijas bērnu dārzos bērniem ar fiziskiem traucējumiem var palīdzēt SEN asistenti. Bērniem ar īpašām vajadzībām ir pieejama papildu profesionāla palīdzība, piemēram, zīmju valodas speciālistu vai pielāgotas saziņas speciālistu palīdzība. Daudznozaru komanda var ieteikt dažādus pielāgojumus, piemēram, samazināt klases lielumu, lai apmierinātu šo bērnu īpašās vajadzības⁽²⁷⁾.

Somijā saskaņā ar Likumu par agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi⁽²⁸⁾ bērniem agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs ir tiesības uz atbalstu viņu attīstībai, mācībām un labklājībai. Vajadzības gadījumā tas ietver konsultācijas ar speciālās izglītības skolotāju un viņa norādījumus, kā arī nepieciešamos tulkošanas, palīdzības pakalpojumus un palīg līdzekļus. APIA speciālās izglītības skolotājs ir speciālās pedagoģijas speciālists (ISCED 6). Speciālās izglītības skolotāji var strādāt pilnu darba laiku speciālajās grupās vai nepilnu darba laiku konsultēt vairākās APIA grupās vai iestādēs. Viņu uzdevums ir novērtēt bērnu atbalsta vajadzības un īstenot atbalsta pasākumus sadarbībā ar APIA personālu, aizbildņiem un plašāku atbalsta tīklu. Serbijā jebkurā APIA iestādē, kurā ir vismaz 10 bērni ar invaliditāti/grūtībām, ir pedagoga palīgs, kas strādā ar šiem bērniem.

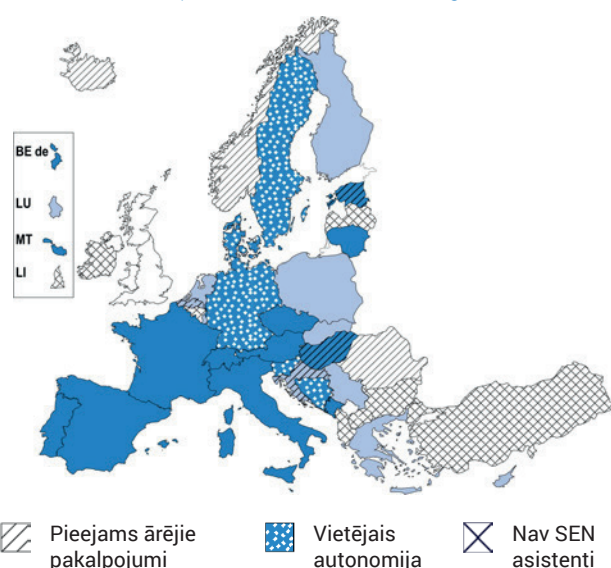
Ārējie dienesti bieži sniedz norādījumus. Piemēram, Luksemburgā ir izveidots resursu centrs Incluso, kas konsultē speciālistus par iekļaujošas pieejas izstrādi un īstenošanu visā pirmsskolas izglītības un aprūpes posmā.

C6b attēls. Speciālās izglītības asistenti agrīnās pirmsskolas un pirmsskolas izglītības iestādēs, 2024./2025. gads

a) Iestādes bērniem līdz 3 gadu vecumam

b) Iestādes bērniem vecumā no 3 gadiem.

Avots: Eurydice.

⁽²⁷⁾ Plašāku informāciju skatīt Slovēnijas valdības tīmekļa vietnē par pirmsskolas izglītību bērniem ar īpašām vajadzībām, <https://www.gov.si/teme/predsolska-vzgoja-za-otroke-s-posebnimi-potrebami/>.

⁽²⁸⁾ <https://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2018/en20180540.pdf>, 3.a nodaļa, 15.a-e iedaļas.

Vairākās valstīs vietēja līmeņa lēmumu pieņemšanai ir būtiska nozīme, nosakot SEN asistentu pieejamību visā agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes periodā. Dānijā, Vācijā, Slovēnijā, Zviedrijā un Bosnijā un Hercegovinā speciālās izglītības asistentu pieejamība var atšķirties atkarībā no reģiona vai pašvaldības. Vietējā autonomija ļauj sniegt pielāgotu atbalstu, kas atbilst vietējām vajadzībām, nodrošinot elastību SEN nodrošināšanā. Tomēr tā var arī radīt nevienlīdzīgu piekļuvi, jo dažos reģionos pakalpojumi ir labāki nekā citos.

Dānija pašvaldībām ir ļoti atšķirīgas pieejas SEN asistentu izmantošanai. Dažās pašvaldībās bērniem ar invaliditāti/grūtībām tiek piedāvātas mazākas grupas lielākās parastās dienas aprūpes iestādēs. Šādās mazākās nodaļās bieži vien ir regulāri pieejams pašvaldības algots speciāls personāls, piemēram, psihologi vai fizioterapeiti, un bieži vien tajās strādā īpaši apmācīts pedagoģiskais personāls. Dažas pašvaldības bērniem ar invaliditāti/grūtībām piedāvā pirmsskolas izglītību un aprūpi ļoti mazās grupās, kas bieži vien tiek sniegtas regulētās mājas aprūpes iestādēs (dagplejer). Šajās grupās regulāri atbalstu sniedz pašvaldībā nodarbināti speciālisti, un bērnu aprūpētājiem regulētajā mājas aprūpē ir īpaša apmācība.

Zviedrijas izglītības likums nosaka, ka pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes vadītāja pienākums ir nodrošināt, lai visi bērni, kuriem nepieciešams īpašs atbalsts viņu attīstībai, saņemtu pielāgotu palīdzību. Pašvaldībām ir vietēja autonomija šī likuma īstenošanā.

Dažās valstīs sadarbojas augstākā līmeņa iestādes un pašvaldības. Piemēram, Itālijā prasības attiecībā uz speciālās izglītības asistentiem pirmsskolas izglītības iestādēs ir noteiktas augstākā līmeņa tiesību aktos, un šos asistentus nodrošina pašvaldības. Likumā 104/1992 noteikts, ka klasēm, kurās mācās skolēni ar sertificētu invaliditāti, tiek piešķirti atbalsta skolotāji (*insegnanti di sostegno*), kurus nodrošina augstākā līmeņa iestādes. Šie skolotāji strādā kopā ar asistentiem autonomijas un komunikācijas jautājumos (*assistenti per l'autonomia e la comunicazione personale*), kurus individuālās palīdzības sniegšanai norīko pašvaldības. Viņu uzdevums ir veicināt skolēnu integrāciju, sekmēt attiecības un uzlabot sociālās, verbālās un neverbālās saziņas prasmes.

Saskaņā ar Likuma Nr. 104/1992 16. pantu vietējām iestādēm ir jānodrošina šāds atbalsts skolēniem ar fiziskiem vai sensoriem traucējumiem visos izglītības līmeņos.

Vairāk nekā divas trešdaļas Eiropas valstu ziņo par to, ka trūkst pirmsskolas un vispārējās izglītības un aprūpes pamatprakses speciālistu

Pietiekams darbinieku skaits ir būtisks, lai uzturētu augstus kvalitātes standartus APIA iestādēs. Darbinieku trūkums var ietekmēt agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumu pieejamību un sasniedzamību, izraisot tādas problēmas kā darba laika samazināšana, gari gaidīšanas saraksti un pat aprūpes iestāžu slēgšana. Vissvarīgākais ir tas, ka bērnu attīstība var tikt kavēta, jo ir ierobežota piekļuve individualizētai uzmanībai un bagātinošai mācību pieredzei. Var būt grūti īstenot iekļaujošu APIA praksi, kas kavē bērnu ar īpašām vajadzībām integrāciju.

Turklāt personāla trūkums rada bažas par drošību un veicina darbaspēka nestabilitāti, kā rezultātā palielinās darbinieku mainības rādītāji un samazinās pirmsskolas un jauniešu aprūpes speciālistu apmierinātība ar darbu. Šāda trūkuma ekonomiskās sekas ir būtiskas, ietekmējot gan vecāku iesaistīšanos darbā, gan bērnu ilgtermiņa rezultātus (Eiropas Komisija: Izglītības, jaunatnes, sporta un kultūras ģenerāldirektorāts, 2021).

Pašlaik vairums Eiropas valstu ziņo par zināmu agrīnās pirmsskolas un jauniešu aprūpes pamatdarbinieku trūkumu. Šis trūkums vērojams visā agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes posmā tādās valstīs kā Vācija, Horvātija, Lietuva, Austrija, Portugāle, Bosnija un Hercegovina, Islande un Norvēģija.

Dažos reģionos, kuros ir sadalītas agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes pārvaldības sistēmas, ir ziņots par trūkumu konkrētos agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes posmos. Beļģijā (flāmu kopienā), Bulgārijā, Francijā, Rumānijā un Šveicē trūkst bērnu aprūpes personāla bērniem līdz 3 gadu vecumam.

Francijā 2022. gadā veiktajā visu dienas aprūpes centru apsekojumā atklājās, ka bērnu līdz 3 gadu vecumam aprūpes nozarē trūkst ievērojams darbinieku skaits. Vismaz 45 % no darbā pieņemšanas vajadzīgajiem darbiniekiem ir bērnu aprūpes asistenti, 17 % – pamatdarbinieki, bet 1 623 vadības amati nav aizpildīti. Kopumā darbinieku trūkuma dēļ tika pastāvīgi slēgtas 9 512 vietas pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs⁽²⁹⁾.

⁽²⁹⁾ <https://solidarites.gouv.fr/sites/solidarite/files/2023-01/Restitution%20des%20r%C3%A9sultats%20de%20l'E2%80%99enqu%C3%AAt%20nationale%20p%C3%A9nurie%20de%20professionnels%20dans%20les%20C3%A9tablissements%20d%27accueil%20du%20jeune%20enfant.pdf>

No Eiropas valstīm tikai Ungārija, Polija un Lihtenšteina ziņoja par līdzsvarotu piedāvājumu un pieprasījumu pēc agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes pamatdarbiniekiem visā agrīnās izglītības un aprūpes posmā. Demogrāfiskās pārmaiņas Eiropas sabiedrībās, kuras raksturo būtisks bērnu skaita samazinājums (skatīt A1. attēlu), jau ietekmē agrīnās bērnības izglītības un aprūpes personālu atsevišķos reģionos. Pašlaik Grieķija ziņo par APIA darbinieku pārpalikumu konkrētās jomās visos APIA posmos. Maltā dažos reģionos ir vērojams pirmsskolas izglītības skolotāju pārpalikums un bērnu līdz 3 gadu vecumam aprūpes personāla trūkums.

Saskaņā ar dažiem pētījumiem **Dānijā**, ieviešot bērnu un darbinieku skaita attiecību, kas stāsies spēkā 2024. gada 1. janvārī, tiek prognozēts, ka pieaugs pieprasījums, un būs vajadzīgi 3 800 jauni pilna laika pirmsskolas un agrārās aprūpes darbinieki⁽³⁰⁾.

Spānijā kopumā ir saglabāts līdzsvars starp APIA darbinieku piedāvājumu un pieprasījumu. Tomēr pilsētu teritorijās, kur ir daudz privāti pārvaldītu pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāžu bērniem līdz 3 gadu vecumam, ir vērojamas atšķirības. Labāki darba apstākļi valsts sektorā veicina darbinieku trūkumu privātajos pirmsskolas izglītības un aprūpes centros.

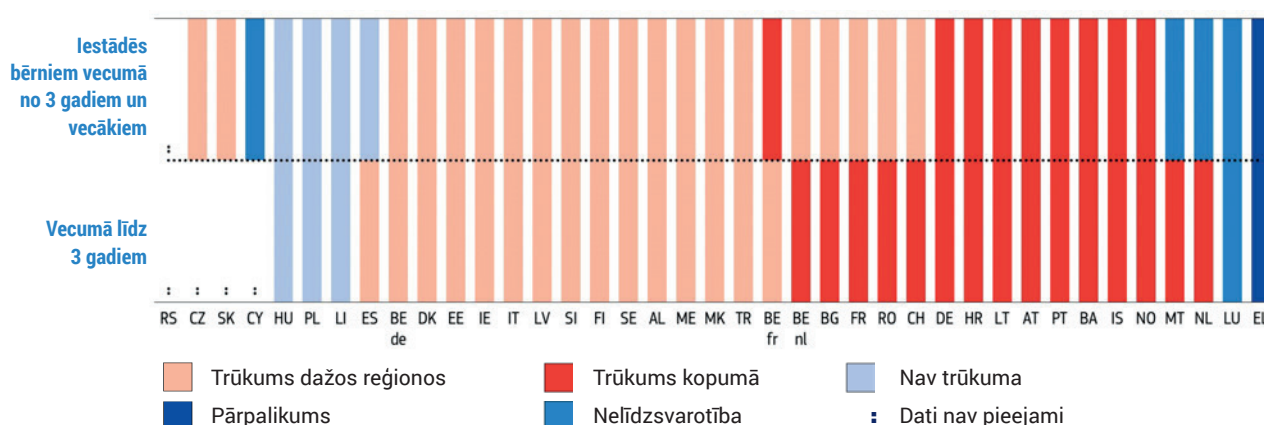
Luksemburgā ir vērojama nelīdzsvarotība, jo dažās jomās trūkst darbinieku, bet citās ir viņu pārpalikums. Dažas valstis saskaras ar īpašām problēmām, kas ietekmē personāla trūkumu.

Dažās valstīs trūkst personāla, kas prot agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumu valodu. Piemēram, **Igaunijā** sakarā ar pāreju uz mācībām igauņu valodā pirmsskolas izglītības iestādēs, kurās iepriekš mācības notika krievu valodā, divos reģionos (Ida–Vīru apriņķis un Tallina) trūkst skolotāju, kas atbilstu igauņu valodas prasībām Vīru apgabālā un Tallinā).

Islandē trūkst pirmsskolas izglītības un aprūpes asistentu, kas brīvi pārvalda islandiešu valodu. gada maijā tika apstiprināta parlamenta rezolūcija, kuras mērķis ir saglabāt un veicināt islandiešu valodu; tajā ierosināts noteikt pirmsskolas atbalsta personāla valodas prasmes kritērijus⁽³¹⁾. Ierosinātā rīcības plāna mērķis ir uzlabot islandiešu valodas izglītību un resursus imigrantiem, tostarp nodrošināt pirmsskolas izglītības un aprūpes personālam mācību iespējas darba vietā⁽³²⁾.

Dažās valstīs ir arī nelīdzsvarots piedāvājums un pieprasījums pēc asistentiem, pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāžu vadītājiem vai citiem darbiniekiem (sk. datus, kas papildina A pielikuma C7. attēlu). Portugālē un Norvēģijā ir vērojams ievērojams pirmsskolas izglītības un aprūpes asistentu trūkums visos pirmsskolas izglītības un aprūpes posmos, savukārt Bulgārijā, Francijā un Maltā ir

C7. attēls. Galveno speciālistu trūkums agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs, 2023./2024. gads

Avots: Eurydice.

Paskaidrojumi

Šis skaitlis ir balstīts uz Eurydice ekspertu aplēsēm. Dati par asistentiem, agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes centru vadītājiem un citu personālu atrodami A pielikumā.

⁽³⁰⁾ https://fm.dk/media/26380/mechaniske-fremskrivninger-af-udbud-af-og-efterspoergsel-efter-velfaerdsmedarbejdere_oekonomisk-analyse.pdf.

⁽³¹⁾ <https://www.althingi.is/thingstorf/thingmalalistar-efrir-thingum/ferill/154/511/?ltg=154&mnr=511>.

⁽³²⁾ <https://www.althingi.is/altext/154/s/0582.html>.

vērojams trūkums tieši bērnu līdz 3 gadu vecumam aprūpes nozarē. Dažos reģionos Čehijā, Dānijā, Vācijā, Īrijā, Austrijā, Somijā, Zviedrijā, Islandē un Ziemeļmaķedonijā ir vērojams sistēmisks asistentu trūkums.

Turklāt dažas vadošās amata vietas pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs joprojām nav aizpildītas Beļģijā, Čehijā, Francijā, Lietuvā, Luksemburgā, Maltā, Nīderlandē, Austrijā, Nīderlandē un Portugālē.

Vairākas valstis uzsver, ka trūkst citu svarīgu darbinieku, kas atbalsta agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes komandas. Piemēram, Čehijā pirmsskolas izglītības iestādes saskaras ar grūtībām, lai nodrošinātu finansējumu kvalificētu psihologu un speciālo pedagogu pieņemšanai darbā. Francija ziņo, ka trūkst skolu medicīnas personāla, tostarp ārstu, medmāsu un skolu psihologu.

Valstis izmanto dažādas stratēģijas, lai risinātu agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes personāla trūkuma problēmu. Viena no izplatītākajām pieejām ir pārkvalificēt personas ar dažādu kvalifikāciju, lai tās varētu sākt strādāt šajā jomā. Tas var ietvert prasību pazemināšanu vai vajadzīgās kvalifikācijas iegūšanas perioda pagarināšanu. Turklāt valstis bieži izmanto kampaņas plašsaziņas līdzekļos, lai palielinātu informētību un veicinātu APIA profesiju pievilcību. Dažas valstis ievieš finansiālus stimulus. Piemēram, Latvija ir palielinājusi atalgojumu pirmsskolas izglītības un aprūpes darbiniekiem, savukārt citas valstis ir ieviesušas īpašas stipendijas, finansiālās palīdzības programmas vai pabalstus, lai mudinātu personas iegūt kvalifikāciju pirmsskolas izglītības un aprūpes jomā.

Nemot vērā kvalificēta personāla trūkumu, **Vācijā** Ģimenes lietu, vecāka gadagājuma cilvēku, sievietes un jaunatnes lietu federālā ministrija kopā ar federālajām zemēm, pašvaldībām, sociālajiem partneriem un ekspertiem ir sākusi izstrādāt stratēģiju, lai pieņemtu darbā un noturētu kvalificētus darbiniekus izglītības profesijās⁽³³⁾.

Igaunijā, lai mazinātu skolotāju un atbalsta speciālistu trūkumu, pedagogu sagatavošanas augstskolās ir izveidotas 400 jaunas studiju vietas skolotājiem, kā arī ir paplašināts iesācēju pabalsts,

iekļaujot atbalsta speciālistus (logopēdus, speciālos pedagogus, psihologus, sociālos pedagogus).

Francijā Valsts izglītības ministrija pārrauga īpašu tīmekļa vietni "Kļūsti par skolotāju"⁽³⁴⁾. Šī platforma kalpo kā visaptverošs resurss, kas nodrošina piekļuvi dažādām funkcijām, tostarp iespēju sazināties ar "valsts izglītības vēstniekiem" un lūgt padomus. Dažādos kanālos, tostarp televīzijas tīklos, tiek pārraidīts video⁽³⁵⁾.

Horvātijā, ja uz pirmsskolas skolotāja amatu nepiesakās neviens kvalificēts kandidāts, šo amatu var ieņemt kāds, kam ir pedagoga izglītība (speciālists ar augstāko izglītību, integrētas bakalaura un maģistra studijas vai 4 gadu profesionālās augstākās izglītības studijas). Divu gadu laikā pēc darba uzsākšanas viņiem jāiegūst pirmsskolas skolotāja kvalifikācija, izmantojot atzītus mācību rezultātus un specializētas apmācības programmas.

Latvijā no 2024. gada 1. janvāra ieviests 23 % pieaugums pirmsskolas pedagogu minimālajā algā.

Lietuvā pedagoģiskās profesijas nav pietiekami populāras jauniešu vidū. Lai risinātu trūkuma problēmu pirmsskolas izglītības un aprūpes jomā, tiek īstenoti centieni pārkvalificēt personas no dažādām vidēm, jo īpaši personas ar jau iegūtiem izglītības grādiem.

Austrijā ir pieejami jauni apmācības veidi, jo īpaši karjeru mainījušām personām, un federālā valdība pašlaik tos aktīvi popularizē ar kampaņas palīdzību⁽³⁶⁾.

Portugālē kopš 2022. gada centieni risināt skolotāju trūkuma problēmu ietver to, ka studentiem, kuri ir pabeiguši pirmo augstākās izglītības ciklu izglītībā vai ar to saistītās jomās, ir atļauts pieteikties uz skolotāja amatu pat bez maģistra grāda izglītībā. Šī iniciatīva nodrošina piekļuvi valsts darbā pieņemšanas procesam, lai gan tā nepiešķir skolotāja kvalifikāciju vai tiešu piekļuvi karjerai.

Slovēnijā ir izveidotas stažieru pirmsskolas skolotāju un stažieru pirmsskolas skolotāju palīgu amata vietas studentiem, kuri atbilst īpašām izglītības un citām prasībām.

Somijā ir ievērojami palielinājusi vietu skaitu APIA programmās universitātēs. Turklāt pielāgotas apmācības iniciatīvas dod iespēju cilvēkiem ar ISCED 3 kvalifikāciju, kuri pašlaik strādā par bērnu aprūpētājiem, turpināt izglītību un iegūt skolotāja kvalifikāciju. Tas atbalsta personāla reformu, kuras mērķis ir līdz 2030. gadam palielināt augsti kvalificēta personāla īpatsvaru līdz 50 %.

Islandes valdība 2020. gadā uzsāka kampaņu "Nāc un māci!" ("Komdu að kenna!"), kuras mērķis bija palielināt to studentu skaitu, kuri iestājas pedagogu izglītības programmās⁽³⁷⁾. Kampaņa uzsvēra skolotāja profesijas priekšrocības un iespējas, piemēram, daudzveidību, radošumu, komandas darbu un darba ietekmi. Kampaņa arī informēja par (toreizējo) jauno tiesisko regulējumu attiecībā uz pedagogu izglītību (Likums 95/2019), kas paredzēja lielāku elastību un stimulus topošajiem un esošajiem skolotājiem, jo skolotāji tagad varēja pāriet savā profesijā uz augstāku un zemāku skolas līmeni, kas iepriekš nebija atļauts. Ar to tika ieviestas arī pagaidu stipendijas studentiem, kuri ātri pabeidza studijas.

⁽³³⁾ Ieteikumus un labas prakses piemērus skatīt šeit: <https://www.fruehe-chancen.de/themen/fachkraefte-und-qualifizierung/ge-samtstrategie-fachkraefte-in-kitas-und-ganztag>.

⁽³⁴⁾ <https://www.devenirensignant.gouv.fr/>.

⁽³⁵⁾ <https://www.devenirensignant.gouv.fr/un-professeur-ca-change-la-vie-pour-toute-la-vie-1038>.

⁽³⁶⁾ <https://xn--elementarpdagogik-zqb.klassejob.at/>.

⁽³⁷⁾ <https://komduadkenna.is/>.

II sadaļa. Darba nosacījumi

Maksimālais bērnu skaits vienam darbiniekam divkāršojas no 2 līdz 4 gadu vecumam

Bērnu un darbinieku skaita attiecība un bērnu vecumam atbilstošs grupu lielums parasti tiek uzskatīts par būtisku, lai bērnu aprūpe un izglītība būtu efektīva. Tie ir arī galvenie faktori, lai veiksmīgi pārvaldītu un noturētu personālu, un līdz ar to ir būtiski, lai uzturētu augstu APIA procesa kvalitāti (vairāk informācijas par to skatīt E nodaļā “Novērtēšana un uzraudzība”). Īpaši svarīga ir darba slodze, proti, bērnu skaits uz vienu darbinieku.

Turklāt nelielais bērnu skaits un nelielās grupas palīdz nodrošināt, ka katram bērnam tiek veltīts pietiekami daudz individuālas uzmanības, kas ir svarīgi bērnu sociālajai un emocionālajai attīstībai, fiziskajai labsajūtai un mācībām kopumā. Individuāla saskarsme ar pieaugušajiem palīdz bērniem justies droši un mazina pārslodzes sajūtu - gan bērniem, gan pieaugušajiem. Tomēr lielāka personāla, jo īpaši augsti kvalificēta personāla, nodarbināšana ir saistīta ar lielākām izmaksām. Tāpēc noteikumi par bērnu skaita attiecību un grupu lielumu ir kompromiss starp šīm konkurējošajām prioritātēm.

Lielākajā daļā Eiropas valstu ir ieviesti augstākā līmeņa noteikumi šajā jautājumā attiecībā uz agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes centriem. Lai gan praksē faktiskais bērnu skaits var būt mazāks par noteikto maksimālo skaitu, šajos noteikumos noteiktie līmeņi sniedz noderīgu norādi par Eiropā pastāvošajiem standartiem.

Augstākā līmeņa iestādēm ir dažādi veidi, kā nodrošināt, lai katra bērna izglītībai un aprūpei būtu pieejams pietiekams darbinieku skaits. Daudzās valstīs ir reglamentēts gan maksimālais bērnu skaits grupā, gan maksimālais bērnu skaits uz vienu darbinieku. Ja tiek nodarbināts dažāda veida personāls, valstis var attiecīgi noteikt attiecīgu attiecību, piemēram, uz vienu galveno speciālistu un asistentu. Dažās valstīs maksimālais bērnu skaits grupā nav noteikts, bet ir noteikts maksimālais

bērnu skaits uz vienu darbinieku un/vai galveno praktizējošo speciālistu. Citas valstis reglamentē maksimālo bērnu skaitu grupā, atstājot pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs brīvi noteikt, kāda veida darbiniekus – galvenos praktizējošos speciālistus ar vai bez asistentiem – norīkot uz grupām. Ierobežojumi parasti tiek formulēti, ņemot vērā bērnu vecumu. Kad bērni kļūst vecāki un patstāvīgāki, maksimālo skaitu atļauts palielināt.

Lai sniegtu pārskatu, C8. attēlā parādīts maksimālais pieļaujamais bērnu skaits grupā, uz vienu galveno praktizējošo darbinieku un uz vienu darbinieku (ja tiek nodarbināti asistenti) bērniem vecumā no 2 līdz 4 gadiem. Šie vecumi ir pa vidu starp diviem galvenajiem agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes posmiem (sīkāku informāciju skatīt A nodaļā “Pārvaldība un finansējums”). Dati par katru atsevišķu gadu no 0 līdz 5 gadu vecumam ir pieejami A pielikumā.

Daudzās izglītības sistēmās maksimālais pieļaujamais bērnu skaits grupā ir lielāks četrus gadus veciem bērniem nekā divus gadus veciem bērniem. Parasti maksimālais grupas lielums pieaug no aptuveni 15 bērniem 2 gadu vecumā līdz aptuveni 23 bērniem 4 gadu vecumā. Tomēr starp Eiropas valstīm ir būtiskas atšķirības. Divgadīgajiem bērniem maksimālais bērnu skaits grupā svārstās no 10 bērniem Turcijā līdz 24 bērniem Čehijā.

Savukārt četrus gadus veciem bērniem ieteicamais maksimālais grupas lieluma kritērijs ir vismazākais Zviedrijā – 15 bērni, bet lielākais Bulgārijā – 28 bērni grupā.

Tikai Čehija un Rumānija ir noteikušas vienādu maksimālo grupu lielumu 2 un 4 gadu vecumam.

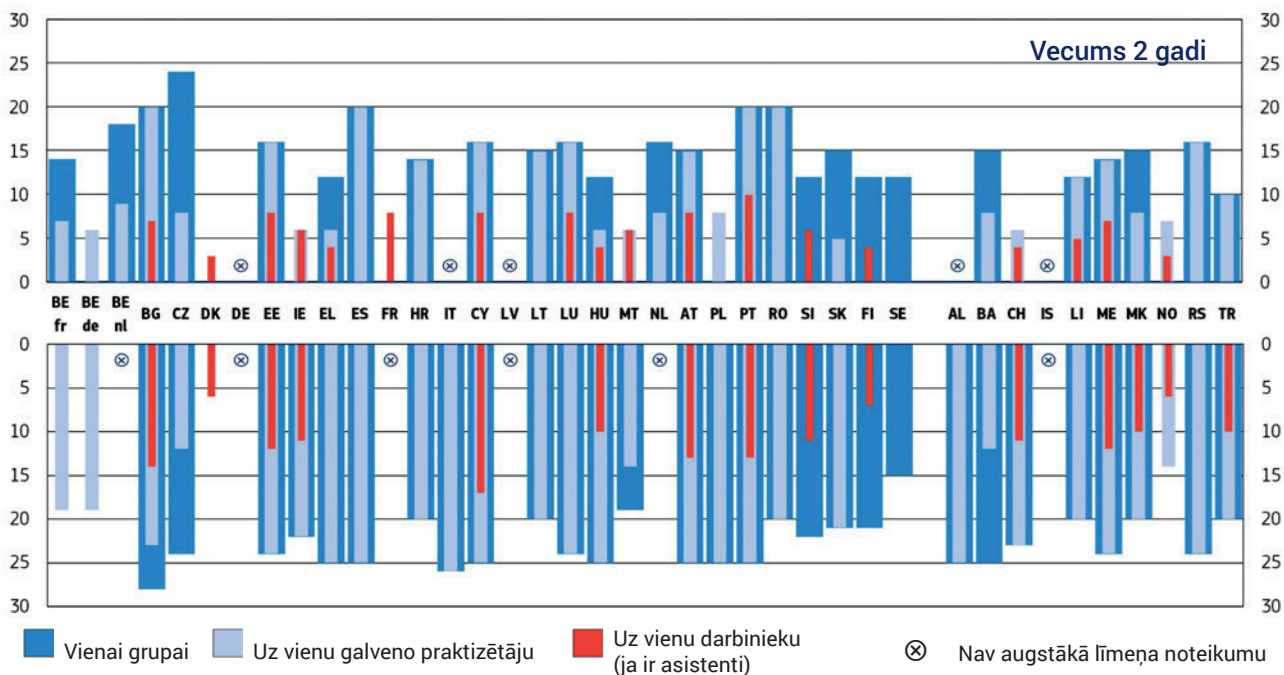
Čehijā maksimālais bērnu skaits visās grupās, kuras apmeklē bērni vecumā virs 1 gada, ir noteikts 24 bērni. Tomēr grupās ar bērniem līdz 3 gadu vecumam katrā grupā jābūt trim darbiniekiem. Grupu ar bērniem vecumā no 3 līdz 5 gadiem parasti lielāko daļu dienas vada viens pirmsskolas skolotājs, bet vismaz 2,5 stundas dienā vienlaikus klāt ir divi skolotāji.

No 2 līdz 4 gadu vecumam maksimālais bērnu un darbinieku skaits parasti dubultojas. Divu gadu

vecu bērnu grupu darbā parasti tiek norīkotas divu (vai dažkārt pat trīs) darbinieku komandas. Turpretī 4 gadu vecumā viena vai divas personas parasti pārrauga visu grupu (sk. C9. attēlu).

Attiecībā uz 2 gadu veciem bērniem maksimālais bērnu skaits uz vienu darbinieku parasti ir no 6 līdz 8 bērniem, bet svārstās no 3 bērniem Dānijā un Norvēģijā līdz 20 bērniem Spānijā un Rumānijā.

C8. attēls. Maksimālais atļautais bērnu skaits grupā, uz vienu galveno speciālistu un uz vienu darbinieku agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs 2 un 4 gadus veciem bērniem, 2024./2025. gads

Paskaidrojumi

Šis skaitlis attiecas uz maksimālo bērnu skaitu vienā grupā, uz vienu galveno praktizējošo speciālistu un uz vienu darbinieku, kas atrodas vienlaicīgi darba dienas pamatstundās, kā noteikts noteikumos/ieteikumos. Tajā nav ņemti vērā noteikumi par vecuma ziņā nevienlīdzīgām grupām vai samazinājumi, ja grupā ir iekļauti bērni ar īpašām vajadzībām. Nav ņemti vērā palīgi, kas pieņemti darbā, lai palīdzētu bērniem ar īpašām izglītības vajadzībām.

Ir izstrādāta īpaša metodika, lai izglītības sistēmās pieejamos datus pārvērstu šim skaitlim vajadzīgajā formātā (t. i., bērnu un darbinieku skaita attiecība un maksimālais bērnu skaits grupā) (sk. A pielikumu).

Sīkāka informācija par visiem vecumiem no 0 līdz 5 gadiem ir pieejama A pielikumā.

Piezīmes par konkrētām valstīm

Beļģija (flāmu kopiena): gada jūnijā tika ieviests bērnu un darbinieku skaita attiecība attiecībā uz mazākajiem bērniem, un pakalpojumu sniedzējiem tika noteikts pārejas periods līdz 2026. gada beigām, lai pielāgotos. Divu gadu veciem bērniem – ne vairāk kā 8 bērni uz vienu darbinieku.

Īrija: attiecībā uz 4 gadus veciem bērniem dati norāda maksimālo attiecību sesiju agrīnās pirmsskolas izglītībā un aprūpē (līdz 3,5 stundām dienā), ko nodrošina saskaņā ar bezmaksas agrīnās pirmsskolas aprūpes un izglītības shēmu. Visiem pārējiem agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumiem attiecība ir 1:8.

Grieķija: dati attiecas tikai uz valsts sektoru. Attiecībā uz 2 gadus veciem bērniem attēlā parādīta situācija bērniem vecumā līdz 30 mēnešiem. No 30 līdz 36 mēnešiem maksimālais bērnu skaits uz vienu darbinieku ir 13, bet maksimālais bērnu skaits vienā grupā – 25 bērni.

Spānija: attiecībā uz 2 gadus veciem bērniem situācija dažādās autonomajās kopienās ir atšķirīga. Attēlā parādītas maksimālās vērtības. Sīkāka informācija par šīm atšķirībām ir sniegta A pielikumā.

Francija: maksimālais grupas lielums 4 gadus veciem bērniem tiek regulēts vietējā (departamenta) līmenī.

Itālija: attiecībā uz 2 gadus veciem bērniem tas ir reģionālās autonomijas jautājums.

Kipra: grupās bērniem vecumā no 3 līdz 6 gadiem viens asistents ir atbildīgs par ne vairāk kā divām bērnu grupām.

Ungārija: katrā grupā ir divi agrīnās bērnības pedagogi (*kisgyermeknevelő*) un viens asistents (*bölcsődei dajka*) uz divām grupām. Četrus gadus veciem bērniem no rīta ir viens galvenais pedagogs (*óvodapedagógus*), bet pēcpusdienā – otrs, un divas stundas pārklājas. Katrā grupā ir viens asistents (*dajka*) un viens pedagoga palīgs (*pedagógiai asszisztens*) uz trim grupām.

Malta: ja četrus gadus vecu bērnu ("Kinder 2") klasēs ir vairāk nekā 14 bērnu, tiek norīkots mācību atbalsta pedagogs. Šie speciālisti netiek uzskatīti par asistentiem, bet parasti sniedz atbalstu skolēniem ar īpašām vajadzībām.

Austrija: situācija dažādās federālajās zemēs ir atšķirīga. Attēlā norādītas maksimālās vērtības. Sīkāka informācija par šīm atšķirībām ir sniegta A pielikumā.

Slovēnija: pašvaldības var palielināt maksimālo bērnu skaitu grupā par diviem, pamatojoties uz vietējās kopienas vajadzībām. Praksē bērnu skaits grupā tiek palielināts aptuveni pusē grupu.

Zviedrija: nav noteikumu; attēlā norādīti ieteiktie kritēriji

Tomēr attiecībā uz 4 gadus veciem bērniem situācija ievērojami atšķiras. Vidēji maksimālais bērnu skaits uz vienu darbinieku šajā vecumā ir 15 bērni. Tikai trīs valstis (Dānija, Somija un Norvēģija) ir noteikušas ierobežojumus, kas ir mazāki par 10 bērniem uz vienu darbinieku.

Dažās izglītības sistēmās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes, pašvaldība vai reģions ir autonomi lemt par grupēšanu un personāla komplektēšanu. Vācijā, Latvijā, Austrijā, Zviedrijā (tikai kritēriji) un Islandē nav augstākā līmeņa noteikumu par grupu lielumu vai bērnu un darbinieku skaita attiecību. Itālijā un Albānijā nav augstākā līmeņa noteikumu par bērniem līdz 3 gadu vecumam, jo šāda veida pakalpojumi tiek pārvaldīti attiecīgi reģionālā un vietējā līmenī. Francijā un Nīderlandē augstākā līmeņa iestādes regulē bērnu un darbinieku skaita attiecību un/vai grupu lielumu 2 gadus veciem bērniem, bet ne 4 gadus veciem bērniem.

Vācijā bērnu un darbinieku skaita attiecība tiek regulēta vai ieteikta federālās zemes līmenī, un tipiskā attiecība uz vienu darbinieku ir no 1:3 līdz 1:5 bērniem līdz 3 gadu vecumam un no 1:8 līdz 1:12 bērniem vecumā no 3 līdz 5 gadiem.

Francijā maksimālais klases lielums ir noteikts vietējā (*departamenta*) līmenī. Piemēram, 2022./2023. gadā maksimālais četrgadīgo bērnu skaits klasē piecos *departamentos* ap Bordo bija šāds: Dordogne – 26, Gironde – 30, Landes – 28, Lot-et-Garonne – 31 un Pyrénées-Atlantiques – 33. Sākoties 2022./2023. mācību gadam, valsts vidējais četrus gadus vecu bērnu klases lielums valsts sektorā bija 23 bērni⁽⁹⁾.

Itālijā bērnu un darbinieku skaita attiecību un grupu lielumu bērniem līdz 3 gadu vecumam nosaka katrs reģions. Šis koeficients parasti svārstās no 1:5 līdz 1:10 atkarībā no bērnu vecuma.

Latvijā nav noteikts maksimālais bērnu skaits pirmsskolas grupā. Tā vietā noteikumi⁽⁹⁾ nosaka minimālās telpas prasības vienam bērnam, kas atšķiras atkarībā no vecuma grupas. Bērniem līdz 3 gadu vecumam grupas telpā ir jābūt 2,5 m² uz vienu bērnu, bet guļamistabā – 1,8 m² uz vienu bērnu. Bērniem vecumā no 3 gadiem grupas istabā jābūt 3,0 m² uz vienu bērnu, bet guļamistabā – 2,0 m² uz vienu bērnu. Parasti pirmsskolas grupu vada viens pirmsskolas skolotājs un viens skolotāja palīgs.

Zviedrijā nav noteikumu par maksimālo bērnu skaitu grupās vai uz vienu darbinieku pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs. Tomēr Zviedrijas Valsts izglītības aģentūra iesaka, lai pirmsskolas grupās būtu no 6 līdz 12 bērniem vecumā no 1 līdz 3 gadiem un no 9 līdz 15 bērniem vecumā no 4 līdz 5 gadiem. gadā vidējais grupas lielums bērniem vecumā no 1 līdz 3 gadiem bija 12,6, bet bērniem vecumā no 4 līdz 5 gadiem – 16,1 (Zviedrijas Valsts izglītības

aģentūra (*Skolverket*), 2024, 15. lpp.). Vidējais bērnu skaits uz vienu pilna laika darbinieku pirmsskolas iestādēs 2021. gadā bija 5,1 (Zviedrijas Pašvaldību un reģionu asociācija, 2022, 24. lpp.). Dažādās pašvaldībās šis rādītājs svārstījās no 3,9 līdz 6,4 bērniem.

Islande 2019. gadā atcēla minimālās prasības attiecībā uz bērnu un darbinieku skaita attiecību, lai pirmsskolu vadītājiem piešķirtu lielāku autonomiju. Lēmumu pieņemšanā tiek izmantota formula "bērnu ekvivalentu" (*barngildi*) skaita aprēķināšanai, kurā ņemts vērā bērnu vecums, bērnu ar īpašām vajadzībām skaits un stundu skaits nedēļā, uz kurām bērni ir reģistrēti.

Pašlaik bērnu un darbinieku skaita attiecība pirmsskolas iestādēs parasti ir no 4 līdz 6 bērniem uz vienu darbinieku.

Dažas izglītības sistēmas nesēn ieviesa bērnu un darbinieku skaita attiecību. Beļģijā (flāmu kopienā) no 2026. gada beigām vienam personāla loceklim būs atļauts audzināt ne vairāk kā 5 bērnus vecumā līdz 12 mēnešiem un ne vairāk kā 8 bērnus vecumā no 12 līdz 36 mēnešiem uz vienu personāla locekli. Dānija ir standartizējusi noteikumus visos reģionos, tādējādi likvidējot vietējo autonomiju. No 2024. gada 1. janvāra ir nepieciešams viens darbinieks uz trim bērniem vecumā no 0 līdz 2 gadiem un viens pieaugušais uz sešiem bērniem vecumā no 3 līdz 5 gadiem – vidēji visām pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēm katrā pašvaldībā.

Komandas parasti strādā ar divgadīgo bērnu grupām, bet viens pirmsskolas skolotājs bieži nodarbojas ar četrgadīgajiem bērniem

Komandas struktūras analīze agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs var sniegt vēl vienu būtisku aspektu, kas jāņem vērā, novērtējot darba apstākļus. Katrai bērnu grupai piešķirto darbinieku skaits palīdz novērtēt darba slodzes intensitāti un darbinieku sadarbības un atbalsta iespējas. C9. attēlā parādīts, vai ar standarta divu un četrus gadus vecu bērnu grupām parasti strādā viens, divi vai trīs darbinieki. Šie vecumi ir pa vidu starp diviem galvenajiem agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes posmiem (sīkāku informāciju sk. A nodaļā "Pārvaldība un finansējums").

⁽¹⁾ 2.02. nodaļa, 4. tabula: <https://www.education.gouv.fr/media/159894/download>.

⁽²⁾ <https://likumi.lv/ta/en/en/id/260057-hygiene-requirements-for-the-providers-of-child-supervision-service-and-educational-institutions-pirmsskolas-izglitiba-programmas-istenošana>.

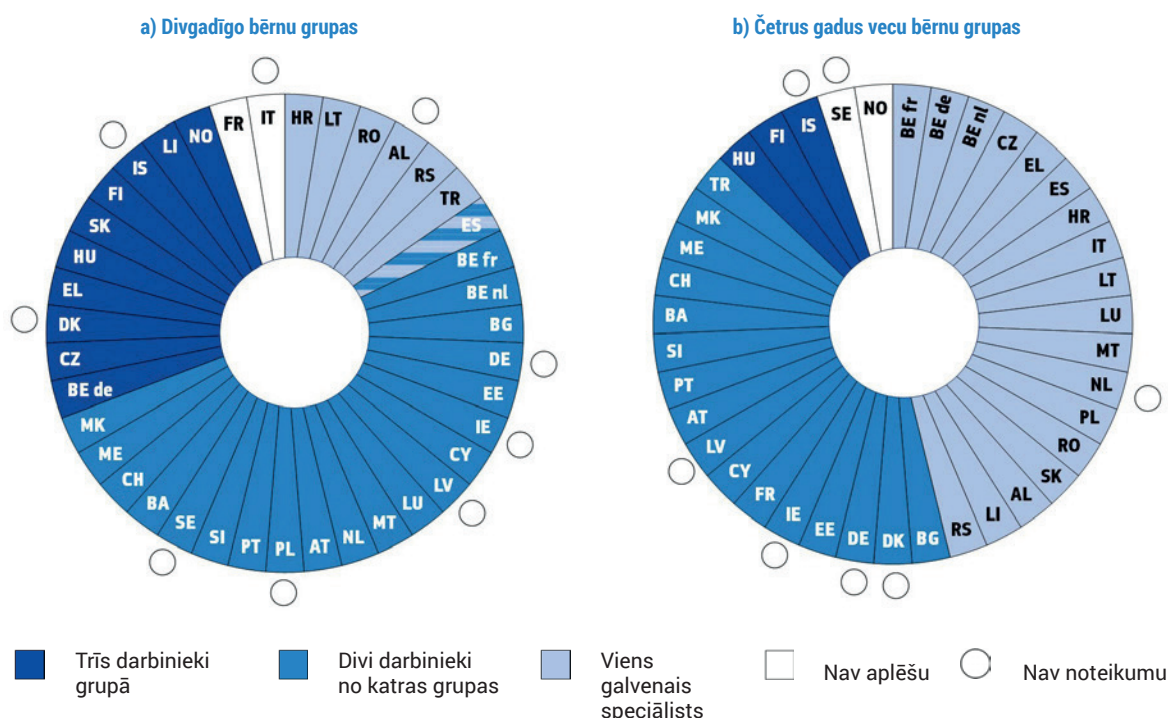
Eiropā ir raksturīgi, ka agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs ar divu vai vairāk bērnu vecumā grupu strādā divu vai vairāk darbinieku komandas. Nav ierasts, ka viens galvenais praktizējošais darbinieks būtu vienīgais atbildīgais par visu mazo bērnu grupu agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs. Grupām, kurās ir 4 gadus vecu bērnu grupu aptuveni puse Eiropas valstu par vadītāju ieceļ vienu galveno praktizējošo speciālistu, bet pārējās šo atbildību uztic komandām, kurās parasti ir viens galvenais praktizējošais speciālists un viens asistents.

Dažās valstīs, kurās ir viens galvenais praktizējošais pedagogs, divi pedagogi strādā maiņās, lai aptvertu vienu grupu. Šāda laika plānošanas prakse ir izplatīta pilna laika pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs, lai novērstu to, ka viena persona strādā pārmērīgi ilgi.

Itālijā vairums iestāžu, kurās tiek audzināti bērni vecumā no 3 gadiem, parasti strādā pēc 40 stundu nedēļas grafika. Šajās iestādēs katrai grupai ir pieejami divi skolotāji, lai gan viņi nav klāt vienlaicīgi, izņemot ēdienreizes un dažas ārkārtas nodarbības. Iestādēs, kurās piemēro saīsinātu 25 stundu darba grafiku, katrai grupai ir tikai viens skolotājs.

Polijā divi pedagogi parasti strādā maiņās, kopīgi uzraugot vienu četrus gadus vecu bērnu grupu. Viens skolotājs parasti strādā līdz pusdienlaikam, bet otrs pārņem darbu pēcpusdienā.

C9. attēls. Tipisks darbinieku skaits grupās agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs, kas atrodas centros, 2024./2025. gads

Paskaidrojumi

Avots: Eurydice.

Ja attēlā redzams, ka "nav noteikumu" pārklājas ar konkrētu kategoriju, ir aplēsts tipiskais darbinieku skaits katrā grupā. Kategorijās "trīs darbinieki grupā" un "divi darbinieki grupā" dažos retos gadījumos ir iekļautas situācijas, kad viens darbinieks ir sadalīts starp divām vai trim grupām. Piemēram, attēlā parādīts "divi darbinieki uz vienu grupu", ja pamatdarbinieks vienmēr ir klāt un viens asistents ir sadalīts starp divām grupām. Tomēr, ja asistents ir klāt tikai dažas stundas nedēļā, attēlā norādīts "viens galvenais speciālists".

Piezīmes par konkrētām valstīm

Beļģija (flāmu kopiena): pirmsskolas skolotājiem (C9b. attēls) dažas stundas nedēļā papildu atbalstu var sniegt asistents (bērnu aprūpētājs (*Kinderverzorgster*)).

Spānija: divu gadu vecumu bērniem noteikumi dažādās autonomajās kopienās atšķiras. Visos gadījumos ir vismaz viens praktizējošs speciālists, parasti zīdaiņu izglītības tehniķis (*técnico en educación infantil*). Dažās autonomajās kopienās ir divi darbinieki, jo komandai pievienojas zīdaiņu izglītības skolotājs (*maestro o maestra de educación infantil*).

Francija: divgadīgiem bērniem bērnu un personāla attiecība tiek aprēķināta iestādes līmenī.

Malta: ja četrgadīgo bērnu ("Kinder 2") klasēs ir vairāk nekā 14 bērnu, tiek norīkots mācību atbalsta pedagogs. Šos speciālistus neuzskata par asistentiem, bet parasti tie sniedz atbalstu skolēniem ar īpašām vajadzībām.

Rumānijā viens skolotājs tiek piešķirts vienai bērnu grupai neatkarīgi no viņu vecuma. Tomēr grupās ar pagarinātu stundu skaitu (10 stundas dienā) vai ar nedēļas programmu divi skolotāji mainās maiņās, katrs strādājot 5 stundas dienā.

Dažās valstīs, piemēram, **Albānijā**, bērnudārzu grupas parasti ir nelielas, un tāpēc tajās strādā tikai viens pamatskolotājs.

Grupās ar diviem darbiniekiem vienā grupā parasti ir viens galvenais speciālists un viens asistents.

Portugālē visās pirmsskolas izglītības un aprūpes grupās strādā viens galvenais speciālists un viens asistents.

Slovēnijā tipiskajā pilnas dienas programmā vienlaicīgi ir gan pirmsskolas skolotājs, gan pirmsskolas skolotāja palīgs. Divgadīgo bērnu grupās viņi sadarbojas vismaz 6 stundas dienā, bet četrgadīgo bērnu grupās viņu kopīga klātbūtne ir nepieciešama vismaz 4 stundas dienā. Atpūtas laikā bērnu uzraudzību parasti veic vai nu pirmsskolas skolotājs, vai pirmsskolas skolotāja palīgs viens pats.

Iespējams, ka būs maiņas, lai aptvertu visu dienu. Piemēram, Bulgārijas bērnudārzos katrai bērnu grupai ir divi galvenie speciālisti ar bakalaura grādu (*ISCED 6*) un viens asistents ar vidējo izglītību (*ISCED 3*), un darbinieki strādā maiņās, lai nodrošinātu visu dienu. Parasti viens galvenais speciālists strādā no plkst. 7.00 līdz 13.00, otrs no plkst. 12.00 līdz 19.00. Asistents strādā no pulksten 7.00 līdz 16.00. No plkst. 12.00 līdz 13.00 abi galvenie speciālisti un asistents strādā kopā.

Dažās valstīs ir nepieciešami divi darbinieki ar līdzīgu minimālo kvalifikāciju (Beļģija (visas kopienas), Nīderlande, Bosnija un Hercegovina un Ziemeļmaķedonija). Tomēr viņiem joprojām var būt atšķirīgi profili.

Beļģijā (franču kopiena) pamata speciālistiem, kas strādā ar bērniem līdz 3 gadu vecumam (*accueillant(e) d'enfants*), var būt trīs veidu diplomu *ISCED 3* - bērnu palīgpersonāla (*auxiliaire de l'enfance*), izglītības aģenta (*agent(e) d'éducation*) vai pedagoga (*éducateur/éducatrice*) profesionālie sertifikāti - un divu veidu *ISCED 4* kvalifikācijas: bērnu aprūpētājs (*puériculteur/puéricultrice*; *accueillant(e) d'enfants chef(fe) d'entreprise*).

Nīderlandē attiecībā uz agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes centriem bērniem līdz 4 gadu vecumam ir noteikts, ka katrā grupā vienmēr jābūt vismaz diviem cilvēkiem - "četrus acu princips".

Dažās valstīs ir atļauti abi scenāriji. Piemēram, Igaunijā grupu var uzraudzīt vai nu viens galvenais praktizējošais ārsts (ar divām maiņām) un viens asistents, vai arī divi galvenie praktizējošie ārsti vienlaikus.

Komandas, kurās katrā grupā ir trīs dalībnieki, ir biežāk sastopamas ar jaunāko bērnu grupām nekā ar vecāko bērnu grupām. Divgadīgo bērnu grupās trīs darbinieki parasti ir Beļģijā (vācu valodas kopiena), Čehijā, Dānijā, Grieķijā, Ungārijā, Slovākijā, Somijā, Islandē, Lihtenšteinā un Norvēģijā. Tikai Ungārijā, Somijā un Islandē četrus gadus vecu bērnu grupās katrā grupā ir trīs darbinieki.

Trīs darbinieki uz vienu grupu ir piemēroti dažādās situācijās. Dažās situācijās trim galvenajiem speciālistiem vai personāla locekļiem ir vienāda minimālā kvalifikācija.

Čehijā lielākās divgadīgo bērnu grupās, kurās ir 13–24 bērni, jābūt vismaz trim darbiniekiem. Visiem bērnu aprūpē strādājošajiem ir nepieciešama kvalifikācija veselības, sociālās aprūpes vai izglītības jomā, un minimālais nepieciešamais izglītības līmenis ir *ISCED 3*.

Dažkārt ir divi galvenie speciālisti, kuriem palīdz viens asistents.

Lihtenšteinā divgadīgo bērnu grupās uz katriem pieciem bērniem jābūt vismaz vienam pedagoģiskajam darbiniekam. Grupu uzrauga kvalificēts bērnu aprūpes speciālists, bērnudārza audzinātājs vai cits apmācīts pedagoģiskais speciālists kopā ar praktikantu vai stažieri. Visas dienas garumā jābūt pietiekamam darbinieku skaitam, lai uzturētu bērnu un darbinieku attiecību 1:5.

Dažās valstīs ir viens galvenais speciālists un divi asistenti vai cita veida darbinieki ar zemāku kvalifikāciju.

Somijā par audzināšanu, izglītību un aprūpi agrīnās izglītības centros atbildīgais personāls ir kvalificēti skolotāji, sociālie pedagogi un bērnu aprūpētāji. Maksimālais bērnu skaits uz vienu darbinieku ir noteikts ar likumu. Agrīnās izglītības centros attiecība ir 1:4 bērniem līdz 3 gadu vecumam un 1:7 bērniem no 3 gadu vecuma. Grupā esošo bērnu skaits nedrīkst pārsniegt pieļaujamo bērnu skaitu, kurus drīkst uzraudzīt trīs pieaugušie.

Citās valstīs diviem pastāvīgajiem darbiniekiem palīdz asistenti, kas ir sadalīti starp divām vai trim grupām.

Ungārijā bērnus līdz 3 gadu vecumam katrā grupā parasti uzrauga divi agrīnās bērnības pedagogi (*kisgyermeknevelő*) un viens asistents (*bölcsődei dajka*) uz katrām divām grupām. Bērniem vecumā no 3 gadiem un vecākiem no rīta strādā viens galvenais praktizējošais pedagogs (óvodapedagógus), bet pēcpusdienā – otrs, ar divu stundu pārklāšanos. Turklāt katrai grupai palīdz viens asistents (*dajka*), un ir vēl viens pedagoga palīgs (*pedagógiai asszisztens*), kas ir sadalīts starp katrām trim grupām.

Pamatskolotāji un sākumskolas skolotāji visbiežāk saņem vienādu sākuma algu par vienādu kvalifikācijas līmeni

Eiropas Savienības Padomes 2020. gada secinājumos ir uzsvērts, ka “pietiekams, efektīvs un ilgtspējīgs ieguldījums skolotājos un pasniedzējos ir ieguldījums izglītības un apmācības kvalitātē. Tas ietver dažādus aspektus, piemēram, ieguldījumus skolotāju un pasniedzēju izglītības un apmācības iespējās, atbilstošā infrastruktūrā un mācību telpās, instrumentos un resursos, kā arī atalgojumā”(40). Atalgojums ir būtisks elements, lai padarītu pievilcīgākas skolotāju un pirmsskolas izglītības un aprūpes darbinieku lomas, tāpat kā citi faktori, piemēram, darba apstākļi, karjeras izredzes, profesionālās izaugsmes iespējas un atzinība, kā arī intelektuālā un sociālā motivācija.

Atalgojumam ir svarīga nozīme, lai piesaistītu cilvēkus profesijai un nodrošinātu, ka strādājošie skolotāji un agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes darbinieki jūtas novērtēti un pietiekami motivēti sniegt kvalitatīvu darbu un tādējādi sekmēt veiksmīgu izglītības sistēmu. Šis jautājums kļūst aizvien svarīgāks, jo izglītības iestādēm daudzās Eiropas valstīs ir jārisina pirmsskolas un jaunākās pirmsskolas izglītības un aprūpes darbinieku trūkuma problēma (sk. C7. attēlu). Tāpēc politikai, kas uzlabo APIA sektorā strādājošo atalgojumu un karjeras izredzes, jābūt neatņemamai visaptverošu un ilgtspējīgu stratēģiju sastāvdaļai, lai uzlabotu APIA profesiju pievilcību gan strādājošajiem darbiniekiem, gan potenciālajiem kandidātiem.

Plašsaziņas līdzekļos, politikas dokumentos un pētījumos bieži tiek uzsvērts zema atalgojuma agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes jomā.

Lai gan salīdzināmu datu par to APIA darbinieku algām, kuri strādā ar jaunākiem bērniem, ir minimāli, *Eurydice* datu apkopojums par skolotāju algām aptver pirmsskolas skolotājus, kuri strādā ar bērniem vecumā no 3 gadiem (*ISCED 02*)(41). Pamatojoties uz šo datu apkopojumu, šajā sadaļā sniegts pārskats par pirmsskolas skolotāju un skolu vadītāju atalgojuma atšķirībām, kā arī neliels salīdzinājums ar situāciju pamatzglītībā.

C10a. attēlā parādītas likumā noteiktās minimālās sākuma algas pamatdarbiniekiem, kas strādā pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs bērniem vecumā no 3 gadiem – šajā iedaļā tos dēvē par “skolotājiem” pirmsskolas izglītībā (*ISCED 02*).

Salīdzinot likumā noteiktās sākuma algas, var gūt pārskatu par finansiālajiem nosacījumiem, kas tiek piedāvāti jaunajiem pilnībā kvalificētajiem skolotājiem. Lai izvairītos no neobjektivitātes un lai veiktu starptautisku salīdzinājumu, pilna laika skolotāju algas ir norādītas pirktpējas standartā (*PPS*). *PPS* ir mākslīga kopēja atsauces valūtas vienība, ko izmanto, lai izteiktu ekonomisko rādītāju apjomu telpisko salīdzinājumu vajadzībām tā, lai novērstu cenu līmeņa atšķirības starp valstīm.

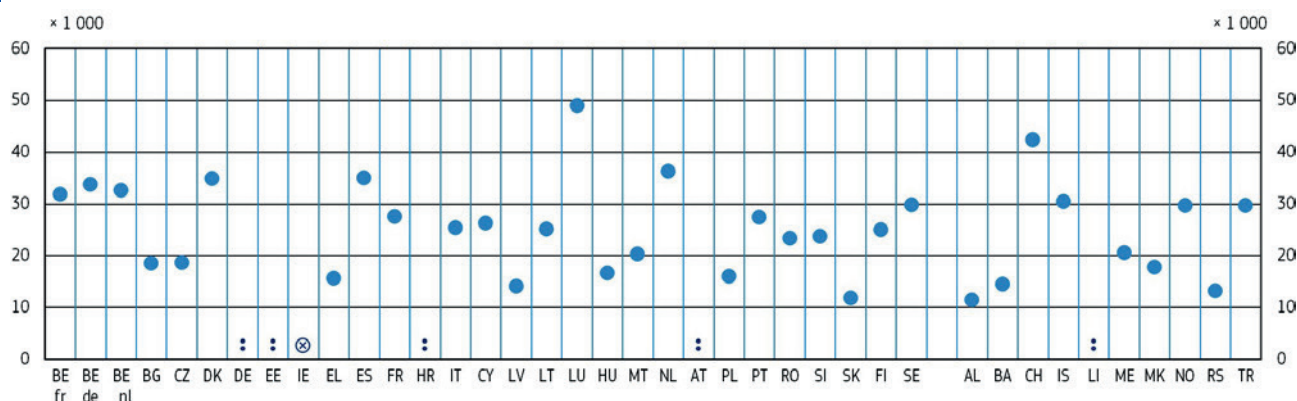
Atalgojuma līmenis parasti ir saistīts ar dzīves līmeni un nepieciešamo minimālo kvalifikācijas līmeni. Likumā noteiktās minimālās sākuma algas pirmsskolas skolotājiem ir no

PPS 11 440 Albānijā līdz *PPS* 49 015 Luksemburgā. Vidējā sākuma alga ES ir aptuveni *PPS* 25 800. Vienpadsmit valstīs ar likumu noteiktā pirmsskolas skolotāja sākuma alga ir mazāka par 20 000 *PPS* (Bulgārijā, Čehijā, Grieķijā, Latvijā, Ungārijā, Polijā, Slovākijā, Albānijā, Bosnijā un Hercegovinā, Ziemeļmaķedonijā un Serbijā). Luksemburgā un Šveicē tas ir virs 40 000 *PPS*.

(3) Padomes secinājumi par Eiropas skolotājiem un pasniedzējiem nākotnei (OV C 193, 9.6.2020., 11. lpp.).

(4) Sk. īpašu tīmekļa rīku par skolotāju un skolu vadītāju algām un piemaksām, kas pieejams šeit: <https://Eurydice.EACEA.ec.europa.eu/data-and-visuals/teachers-salaries>.

C10a. attēls. Likumā noteiktās gada bruto sākuma algas (tūkstošos PPS) pilna laika pilnībā kvalificētiem pirmsskolas izglītības iestāžu skolotājiem (ISCED 02) valsts iestādēs, 2022./2023. gads

Avots: Eurydice.

Paskaidrojumi

Pilnībā kvalificēti skolotāji ir tie, kuri ir izpildījuši visas mācību prasības, lai varētu pasniegt (vienu vai vairākus mācību priekšmetus), un atbilst visām citām oficiālajām prasībām (piemēram, pabeigts pārbaudes laiks). Viņu profesionālie uzdevumi ietver grupu vai individuālu nodarbību plānošanu, organizēšanu un vadīšanu skolēnu klasei, ņemot vērā viņu zināšanu, prasmju un attieksmju attīstību. "Skolotājs" ISCED 02 pakāpē šī ziņojuma kontekstā atbilst "pirmsskolas un vispārējās izglītības un aprūpes pamatprakses speciālistam, kas strādā iestādēs bērniem vecumā no 3 gadiem".

Likumā noteiktā gada alga ir bruto algu summa, ko izmaksā pilna laika pilnībā kvalificētiem skolotājiem saskaņā ar likumā noteiktajiem algu diapazoniem. Tā ietver visus papildu maksājumus, ko saņem visi skolotāji un kas ir regulāra gada pamatalgas daļa, piemēram, 13. mēnešalga un atvaļinājuma nauda (ja piemērojams). Šajā bruto summā nav iekļautas darba devēja sociālās apdrošināšanas un pensiju iemaksas, bet ir iekļautas darbinieku veiktās iemaksas.

Lai atvieglotu starptautisko salīdzinājumu, algas ir pārrēķinātas no valstu valūtām PPS. PPS vērtības iegūst, valsts valūtas vienību dalot ar pirktpējas paritāti. Tika izmantoti Eurostat dati par pirktpējas paritāti (ES-27 = 1) 2023. gadam faktiskajiem individuālajiem patēriņiem (prc_ppp_ind) (pēdējais atjauninājums 2024. gada 19. jūnijā).

Šo informāciju katru gadu vāc īpašā datu apkopojumā par skolotāju un skolu vadītāju algām un piemaksām, ko kopīgi pārvalda Eiropas Izglītības un kultūras izpildaģentūra (EACEA) / Eurydice un Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (ESAO) Sistēmas līmeņa aprakstošās informācijas par izglītības struktūrām, politiku un praksi vākšanas un izskatīšanas tīkls (NESLI). Šī datu vākšana aptver pirmsskolas, pamatskolas un vispārējo vidējo izglītību. Plašāka informācija ar vizualizācijām un lejupielādējamajiem datiem ir pieejama īpašā tīmekļa rīkā, kas pieejams šeit: <https://Eurydice.EACEA.ec.europa.eu/data-and-visuals/teachers-> .algas Instrumentam ir pievienotas papildu metodoloģiskas un konkrētām valstīm adresētas piezīmes.

Piezīmes par valstīm C10a. un C10b. attēliem.

Dānija: dati parāda centralizēti noteikto likumā noteikto algu daļu. Kā noteikts kopīgumos, par daļu no likumā noteiktajām algām jālemj vietējā līmenī.

Vācija: atalgojums atspoguļo vidējo svērtu vidējo vērtību no federālās zemes līmenī pieejamajiem datiem.

Igaunija: attiecībā uz ISCED 02 algas nosaka vietējā līmenī. ISCED 1 nav noteikta likumā noteiktā sākuma alga, pamatojoties uz kvalifikācijas līmeni, un nav noteikta paaugstināšana, pamatojoties uz nostrādātajiem gadiem. Tomēr augstākā līmeņa iestāde nosaka minimālo likumā noteikto gada algu, ko šeit uzskata par "sākuma algu".

Īrija: ISCED 02 nodrošinājumu organizē privātais sektors, un algas nosaka pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāžu īpašnieki. Tāpēc tabulā pie C10a. un C10b. attēliem norādītais minimālais kvalifikācijas līmenis ISCED 02 attiecas uz skolotājiem privātajā sektorā.

Spānija: normatīvajos aktos noteiktās algas ir vidējās svērtās algas reģionālā (autonomā apgabala) līmenī.

Nīderlande: attiecībā uz ISCED 02 tiek ņemti vērā tikai pirmsskolas skolotāji, kas strādā pamatskolās. Skolotāju algas, darba vietas un paaugstināšanu amatā nosaka skolas līmenī.

Austrija: ISCED 02 galvenokārt tiek organizēta bērnudārzos un regulēta provinces līmenī.

Polija: attiecībā uz ISCED 02 un ISCED 1 jaunajos noteikumos par sākotnējo skolotāju izglītību noteikts, ka minimālais kvalifikācijas līmenis ir ISCED 7 visiem jaunajiem kvalificētajiem skolotājiem, kuri sāks strādāt skolotāja profesijā no 2024./2025. gada. Atsauces gadā reglamentētā minimālā kvalifikācija joprojām ir ISCED 5, lai gan gandrīz visi jaunie kvalificētie skolotāji tiek pieņemti darbā ar ISCED 7 kvalifikāciju. šī iemesla dēļ dati par algām atbilst ISCED 7 kvalifikācijas līmenim.

Zviedrija: likumā noteiktās algas nav noteiktas. Skolotāju algas tiek noteiktas individuāli, pamatojoties uz kopīgumiem. Uzrādītās algas attiecas uz faktiskajām algām, ieskaitot piemaksas un pabalstus. Sākotnējās algas atbilst faktisko algu mediānas vērtībām skolotājiem ar līdz 2 gadu pieredzi 2022. gadā.

Bosnija un Hercegovina: algas ir vidējās svērtās vidējās algas, ņemot vērā visos līmeņos pieejamos datus (Serbijas Republika, Bosnijas un Hercegovinas Federācijas kantoni un Brčko apgabals).

Šveice: paziņotās likumā noteiktās algas ir vidējie svērtie reģionālā (kantonu) līmeņa likumā noteikto algu rādītāji.

Lihtenšteina: Eurostat pirktpējas paritāte šai valstij nav pieejama. Likumā noteiktā gada bruto sākuma alga ir šāda.

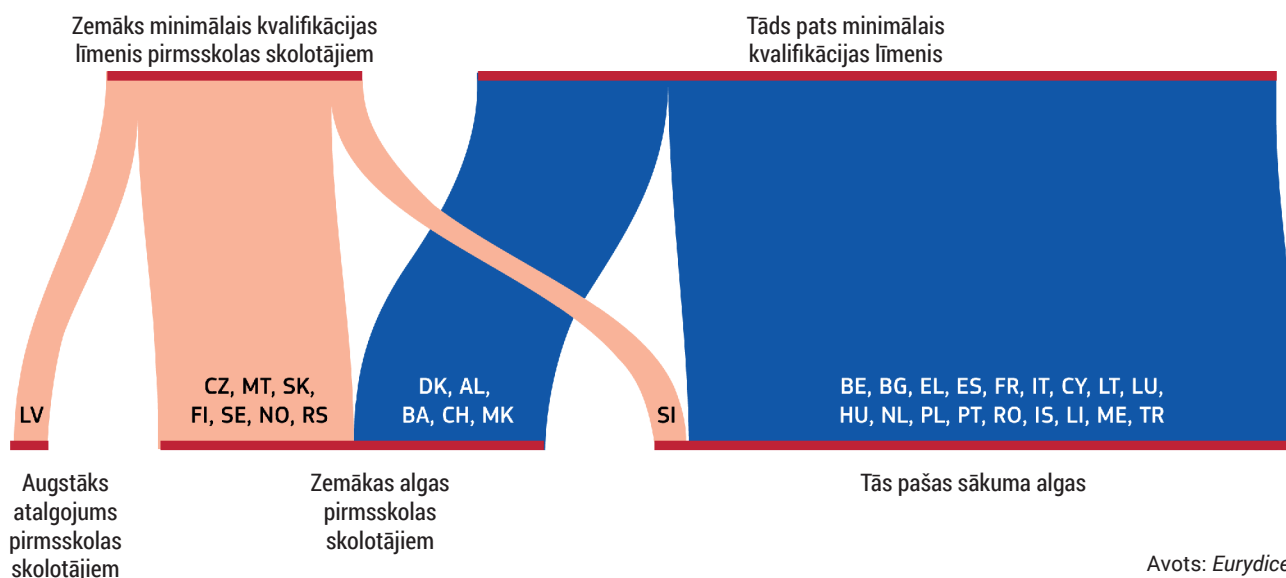
86 782 CHF ISCED 02 un ISCED 1. līmenis. Tikai 12 % no algas pieauguma ir saistīti ar nostrādātajiem gadiem; pārējais ir atkarīgs no budžeta lēmumiem un darba rezultātiem.

Norvēģija: attiecībā uz ISCED 1 šeit aplūkotais kvalifikācijas līmenis ir minimālais kvalifikācijas līmenis, ko iegūst studenti vispārējās skolotāju izglītības programmā. Tomēr saskaņā ar darbā pieņemšanas noteikumiem minimālais nepieciešamais kvalifikācijas līmenis ir ISCED 6. līmenis.

Salīdzinot kvalifikācijas prasības un atalgojumu pirmsskolas un sākumskolas skolotājiem, var gūt zināmu ieskatu par to, kā izglītības sistēmas vērtē mācīšanu dažādos izglītības līmeņos. Šāda analīze varētu arī sniegt zināmu skaidrību par iespējamu ietekmi uz skolotāju

pieņemšanu darbā un noturēšanu. C10b. attēlā var salīdzināt nepieciešamo minimālo kvalifikācijas līmeni un atalgojumu pirmsskolas izglītības un pamatzglītības skolotājiem, kas parasti ir vispārējās izglītības skolotāji.

C10b. attēls. Pirmsskolas un sākumskolas un pamatskolas skolotāju sākuma algu un ar tām saistīto kvalifikācijas līmeņu salīdzinājums valsts iestādēs, 2022./2023. gads

Avots: Eurydice.

Minimālais kvalifikācijas līmenis pilna laika, pilnībā kvalificētiem pirmsskolas skolotājiem (ISCED 02) un sākumskolas skolotājiem (ISCED 1) un viņu gada bruto likumā noteiktās sākuma algas (PPS) valsts iestādēs (dati C10a. un C10b. attēlam)

		BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL
ISCED 02	Kvalifikācijas līmenis	6	6	6	6	3	6	6	6	4	6
	Alga (PPS)	31 809	33 710	32 611	18 511	18 611	34 940	:	:	-	15 555
ISCED 1	Kvalifikācijas līmenis	6	6	6	6	7	6	7	7	6	6
	Alga (PPS)	31 809	33 710	32 611	18 511	19 759	40 269	51 366	20 874	27 398	15 555
		ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT
ISCED 02	Kvalifikācijas līmenis	6	7	6	7	6	5	6	6	6	4
	Alga (PPS)	34 948	27 565	:	25 373	26 203	14 114	25 139	49 015	16 631	20 351
ISCED 1	Kvalifikācijas līmenis	6	7	6	7	6	6	6	6	6	6
	Alga (PPS)	34 948	27 565	22 128	25 373	26 203	13 095	25 139	49 015	16 631	30 370
		NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	
ISCED 02	Kvalifikācijas līmenis	6	5	7	7	3	6	3	6	6	
	Alga (PPS)	36 337	:	15 982	27 377	23 374	23 723	11 826	25 003	29 857	
ISCED 1	Kvalifikācijas līmenis	6	6	7	7	3	7	7	7	7	
	Alga (PPS)	36 337	36 048	15 982	27 377	23 374	23 723	14 644	27 726	30 115	
		AL	BA	CH	IS	LI	ME	MK	NO	RS	TR
ISCED 02	Kvalifikācijas līmenis	6	6	6	7	6	6	6	6	6	6
	Alga (PPS)	11 440	14 455	42 374	30 450	:	20 528	17 751	29 705	13 247	29 723
ISCED 1	Kvalifikācijas līmenis	6	6	6	7	6	6	6	7	7	6
	Alga (PPS)	12 063	16 400	45 724	30 450	:	20 528	18 254	36 480	15 496	29 723

Divās trešdaļās Eiropas izglītības sistēmu, par kurām ir pieejami dati gan par pirmsskolas, gan pamatzglītību, skolotājiem tiek prasīts vienāds minimālais kvalifikācijas līmenis. Lielākajā daļā šo izglītības sistēmu likumā noteiktās minimālās sākuma algas ir vienādas gan pirmsskolas, gan pamatzglītībā strādājošajiem skolotājiem.

Slovēnija ir izņēmums, jo tā piedāvā vienādas algas pirmsskolas un sākumskolas skolotājiem, bet sākumskolas skolotājiem (*ISCED 7*) prasa augstāku izglītību nekā pirmsskolas skolotājiem (*ISCED 6*). Valsts sektora algu sistēmas likums garantē vienādu atalgojumu salīdzināmos amatos un nosaukumos. Pamatojoties uz to, pirmsskolas skolotājiem ir tāda pati likumā noteiktā sākuma alga kā pamatzglītības skolotājiem, lai kompensētu ilgāku saskarsmes laiku bērnu dārzos (30 stundas salīdzinājumā ar 16,5–18,75 stundām).

Pārējās trešdaļās izglītības sistēmu skolotājiem ir dažādas likumā noteiktās sākuma algas atkarībā no izglītības līmeņa, kurā viņi strādā. Septiņās valstīs augstāks atalgojums sākumskolas skolotājiem ir saistīts ar augstāku nepieciešamo kvalifikācijas līmeni (Čehijā, Maltā, Slovēnijā, Somijā, Zviedrijā, Norvēģijā un Serbijā). Tomēr dažās valstīs pirmsskolas skolotājiem algas ir zemākas nekā sākumskolas skolotājiem, lai gan minimālais kvalifikācijas līmenis ir vienāds. Tā tas ir Albānijā, Bosnijā un Hercegovinā, Šveicē un Ziemeļmaķedonijā. Dānijā sākuma algu atšķirību pamatā ir atšķirīga specializācija un studiju ilgums viena kvalifikācijas līmeņa ietvaros.

Dānija pirmsskolas izglītības un pamatzglītības pirmās pakāpes skolotājiem ir jābūt ieguvušiem grādu sociālajā pedagoģijā (3,5 gadu studijas), savukārt pamatzglītības augstāko pakāpju skolotājiem (*ISCED 1* – amati ar augstāku minimālo sākumalgas līmeni – jābūt tai pašai kvalifikācijas pakāpei (*ISCED 6*), bet skolotāju izglītībā (4 gadu studijas).

Latvija no normatīvā viedokļa ir izņēmums.

Latvija oficiālie noteikumi nosaka augstāku minimālo sākuma algu pirmsskolas skolotājiem salīdzinājumā ar sākumskolas skolotājiem, lai gan kvalifikācijas prasības pirmsskolas skolotājiem (*ISCED 5*) ir zemākas nekā sākumskolas skolotājiem (*ISCED 6*). Šāda atalgojuma struktūra kompensē lielāku nedēļas darba slodzi, ar ko saskaras pirmsskolas skolotāji, kuri strādā 40 stundas nedēļā, savukārt pārējie vispārējās izglītības skolotāji 2022./2023. gadā strādāja 30 stundas nedēļā (no 2023. gada septembra darba slodze palielinās līdz 36 stundām).

Izredzes palielināt atalgojumu skolotāja karjeras laikā dažādās valstīs ievērojami atšķiras

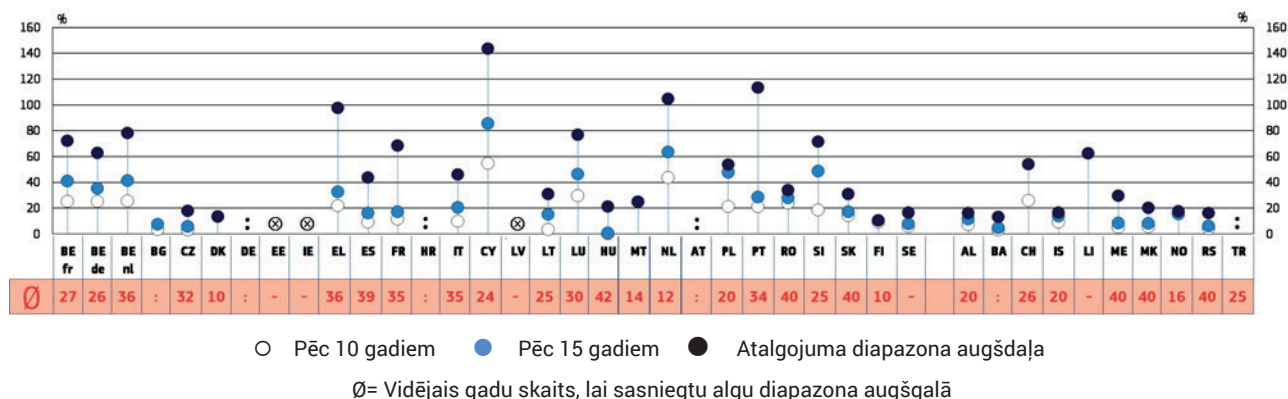
Lai gan sākuma alga ir svarīgs faktors jaunu skolotāju piesaistē, tā nav vienīgais, kas jāņem vērā. Svarīgas ir arī algas paaugstināšanas izredzes. Ievērojams atalgojuma pieaugums karjeras laikā var veicināt APIA darbinieku noturēšanu, savukārt neliels pieaugums, kam nepieciešams ievērojams darba stāžs, var kavēt darbā pieņemšanas un noturēšanas centienus. Un otrādi, ja algas strauji pieaug, tad zema sākuma alga var nebūt ekonomisks šķērslis, kas atturētu kļūt par pirmsskolas izglītības skolotāju.

C11a. attēlā parādīta procentuālā starpība starp likumā noteiktajām sākuma algām un algām dažādos karjeras posmos, kā arī vidējais gadu skaits, kas vajadzīgs, lai sasniegtu algu, kura ir algu diapazona augšdaļa.

Pieeja algu palielināšanai Eiropā ir sarežģīta un ievērojami atšķiras. Pat tad, ja ņem vērā tikai vienu aspektu, piemēram, vidējo gadu skaitu, kas nepieciešams, lai sasniegtu algu diapazona augšgalā, atšķirības dažādās sistēmās ir ievērojamas. Tādējādi, ja Dānijā un Somijā, lai saņemtu algu augstākajā līmenī, ir vajadzīgi 10 gadi, tad Ungārijā ir vajadzīgi 10 gadi. 42 gadi, lai sasniegtu algu diapazona augstāko līmeni.

Analizējot atalgojuma pieaugumu dažādās valstīs, atklājās, ka skolotāju karjeras laikā atalgojums ir palielinājies atšķirīgā pakāpē, un ir ievērojamas atšķirības gan starp paaugstinājumu apmēru, gan laiku, kas nepieciešams, lai sasniegtu atalgojuma diapazona augšējo robežu. ES vidējais pirmsskolas skolotāja algas pieaugums no karjeras sākuma līdz algu diapazona augšgalam ir aptuveni puse no sākuma algas (56 %). Lielākajā daļā Eiropas valstu karjeras laikā atalgojums palielinās tikai mēreni – par mazāk nekā 40 %. Deviņās no tām šis pieaugums ir pat mazāks par 20 % (Čehijā, Dānijā, Somijā, Zviedrijā, Albānijā, Bosnijā un Hercegovinā, Islandē, Norvēģijā, Islandē un Serbijā). Turpretī četrās valstīs alga karjeras laikā gandrīz vai vairāk nekā divkāršojas. Vidējais gadu skaits, kas nepieciešams, lai sasniegtu šo maksimālo robežu,

C11a. attēls. Procentuālā starpība starp pirmsskolas skolotāju sākuma algu un viņu algu pēc 10 un 15 nostrādātiem gadiem un algu diapazona augšgalā, 2022./2023. gads

Avots: Eurydice.

Procentuālā starpība salīdzinājumā ar likumā noteikto gada bruto sākuma algu

	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL
Pēc 10 gadiem	24,9	25,1	25,4	3,2	2,9	13,4	:	-	-	21,6
Pēc 15 gadiem	40,6	35,1	41,2	7,1	5,5	13,4	:	-	-	32,4
Diapazona augšdaļa	71,9	62,5	78,0	:	17,5	13,4	:	-	-	97,3
	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT
Pēc 10 gadiem	8,8	11,1	:	9,6	54,6	-	3,2	29,3	0,0	24,5
Pēc 15 gadiem	16,0	17,0	:	20,1	85,2	-	14,9	46,0	0,5	24,5
Diapazona augšdaļa	43,4	68,3	:	45,8	143,3	-	30,8	76,7	21,0	24,5
	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	
Pēc 10 gadiem	43,4	:	21,0	21,0	23,7	18,3	14,0	9,0	5,5	
Pēc 15 gadiem	63,1	:	47,3	28,2	27,5	48,6	16,8	10,1	7,5	
Diapazona augšdaļa	104,4	:	53,5	113,1	33,6	71,3	30,6	10,1	16,4	
	AL	BA	CH	IS	LI	ME	MK	NO	RS	TR
Pēc 10 gadiem	6,8	3,0	25,6	8,8	:	4,8	5,1	15,4	4,0	:
Pēc 15 gadiem	11,3	4,5	:	13,6	:	8,2	7,8	15,4	6,0	:
Diapazona augšdaļa	15,8	12,9	53,9	16,1	62,3	29,2	20,0	17,2	16,0	:

Paskaidrojumi

Pilnībā kvalificēti skolotāji un likumā noteiktā gada alga ir definēti C10a. attēla paskaidrojumos.

Daudzās valstīs nostrādāto gadu skaits nav vienīgais kritērijs algas paaugstināšanai. Dati par likumā noteiktajām algām pēc 10 vai 15 nostrādātiem gadiem atspoguļo tipiskāko situāciju šajos karjeras posmos.

Šo informāciju katru gadu vāc īpašā datu apkopojumā par skolotāju un skolu vadītāju algām un piemaksām, ko kopīgi pārvalda EACEA/Eurydice un OECD/NESLI. Št datu vākšana aptver pirmsskolas, pamatskolas un vispārējo vidējo izglītību. Plašāka informācija ar vizualizācijām un lejupielādējamiem datiem ir pieejama īpašā tīmekļa rīkā, kas pieejams šeit: <https://Eurydice.EACEA.ec.europa.eu/data-and-visuals/teachers-salaries> Rīks ir papildināts ar metodoloģiskām un konkrētām valstīm veltītām piezīmēm.

Piezīme par konkrētu valsti

Skatīt C10a un C10b attēla piezīmes par katru valsti.

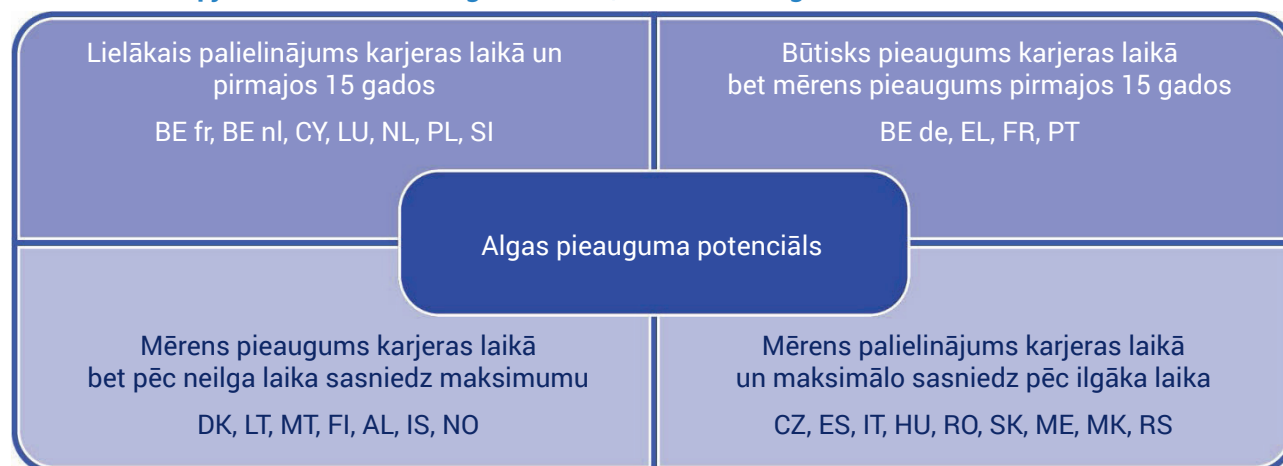
ir atšķirīgs; tas var būt īss – 12 gadi Nīderlandē un 24 gadi Kiprā – vai ilgāks – 34 gadi Portugālē un 36 gadi Grieķijā.

Izmantojot C11a. attēlā sniegto informāciju, C11b. attēlā valstis iedalītas četrās galvenajās kategorijās atkarībā no algu palielinājuma apjoma un laika, kas saistīts ar nostrādāto laiku. Ir izglītības sistēmas ar:

- **ar ievērojamu palielinājumu karjeras laikā** (50 % vai vairāk visā karjeras laikā)

- un būtisks palielinājums pirmajos 15 gados (40 % vai vairāk pirmajos 15 gados)
- bet mērens pieaugums pirmajos gados (mazāk nekā 40 % pirmajos 15 gados).
- **neliels pieaugums karjeras laikā** (mazāk nekā 50 % visā karjeras laikā)
 - bet maksimumu sasniedz pēc neilga laika (26 gadi vai mazāk)
 - un maksimālo pieaugumu sasniedz pēc ilgāka laika (vairāk nekā 26 gadi).

C11b. attēls. Pirmsskolas skolotāju algas pieauguma potenciāls atkarībā no darba apjoma un nostrādāto gadu skaita, 2022./2023. gads

Avots: Eurydice.

Piezīmes par konkrētām valstīm

Bulgārija: šī valsts nav klasificēta, jo daži dati nav pieejami.

Vācija, Horvātija, Austrija: nav pieejami dati par ISCED 02.

Igaunija, Īrija un Latvija: šī nav piemērojama.

Zviedrija un Bosnija un Hercegovina: šīs valstis pieļauj nelielu pieaugumu karjeras laikā, bet nav pieejams vidējais gadu skaits, lai sasniegtu algu diapazona augšgalā.

Šveice un Lihtenšteina: šajās valstīs skolotājiem karjeras laikā alga ievērojami palielinās, bet nav pieejami dati par algu pēc 15 nostrādātiem gadiem.

Turcija: dati par algu pieaugumu nav pieejami.

Skatīt arī C10a. un C10b. attēla piezīmes par katru valsti.

Iestādes lielums ietekmē pirmsskolas izglītības iestāžu vadītāju atalgojumu pusē valstu

Pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāžu, pirmsskolas izglītības iestāžu vai sākumskolu vadītājiem – šajā sadaļā saukti par “skolu vadītājiem” – ir būtiska loma kvalitatīvas pirmsskolas izglītības un aprūpes un pamatzglītības nodrošināšanā. Viņiem kā vadītājiem ir jāapvieno profesionālā apņēmība ar saprātīgu darbu.

vadības, pedagoģiskajām un komunikācijas prasmēm. Tas prasa stratēģisku redzējumu, lai radītu efektīvu un pievilcīgu vidi, kas veicina līdzsvarotu kognitīvo, fizisko, emocionālo un sociālo attīstību un bērna vispārējo labklājību.

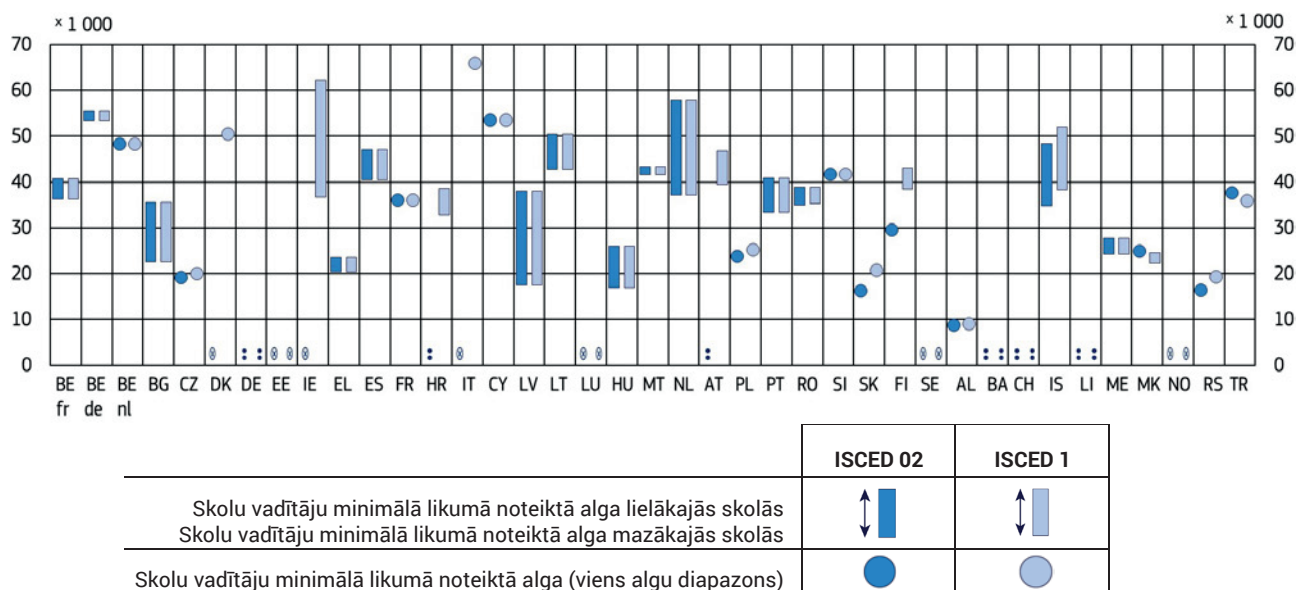
Skolu vadītāju pienākumi ir atkarīgi arī no iestāžu autonomijas līmeņa dažādās jomās: cilvēkresursu un finanšu resursu pārvaldība, organizatorisko un administratīvo uzdevumu izpilde, dienesta ikdienas uzdevumu, mācību satura un procesu koordinēšana. Augstāks iestādes autonomijas līmenis nozīmē plašāku atbildību un vairāk uzdevumu, kas

jāpārvalda skolas vadītājam. Arvien biežāk skolas vadītājiem ir jāsadarbojas starp dažādiem izglītības līmeņiem un vietējo sabiedrību.

C12. attēlā parādītas likumā noteiktās minimālās sākuma algas pirmsskolas izglītības iestāžu vadītājiem. Salīdzinājumam ir parādīta arī likumā noteiktā minimālā alga pamatzglītības skolu vadītājiem. Dažās valstīs pirmsskolas izglītība ir vai var būt organizēta skolās, un tāpēc viens un tas pats skolas vadītājs ir atbildīgs par abām izglītības pakāpēm (piemēram, Beļģijā, Grieķijā, Itālijā, Luksemburgā, Nīderlandē un Austrijā).

Skolu vadītāju algas paaugstināšana var būt atkarīga no vairākiem kritērijiem, piemēram, pieredzes, darba rezultātiem un pienākumu veida un skaita. Skolu vadītāju atalgojumu var ietekmēt arī skolas raksturojums. Visizplatītākais kritērijs ir iestādes lielums (piemēram, bērnu vai grupu/klašu skaits). Citi raksturlielumi, ko var ņemt vērā, ir atrašanās vieta un bērnu ar speciālajām izglītības vajadzībām skaits. Skolu vadītāju sākuma algas mazākajās un lielākajās skolās ir attēlotas kā diapazons izglītības sistēmām, kurās ir vairāki algu diapazoni atkarībā no skolas lieluma.

C12. attēls. Publisko iestāžu skolu vadītāju gada bruto likumā noteiktās minimālās algas (tūkstošos PPS), 2022./2023. gadā

Avots: Eurydice.

Likumā noteiktās skolu vadītāju gada bruto minimālās algas (PPS) valsts iestādēs

	Iestādes veids	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL
ISCED 02	Visi vai mazākais izmērs	36 226	53 408	48 282	22 552	19 094	-	:	-	-	20 426
	Lielākais izmērs	40 725	55 436	-	35 550	-	-	:	-	-	23 617
ISCED 1	Visi vai mazākais izmērs	36 226	53 408	48 282	22 552	19 880	50 345	:	-	36 706	20 426
	Lielākais izmērs	40 725	55 436	-	35 550	-	-	:	-	62 213	23 617
	Iestādes veids	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT
ISCED 02	Visi vai mazākais izmērs	40 467	35 949	:	-	53 453	17 504	42 744	-	16 881	41 644
	Lielākais izmērs	47 145	-	:	-	-	37 962	50 393	-	25 984	43 291
ISCED 1	Visi vai mazākais izmērs	40 467	35 949	32 739	65 847	53 453	17 504	42 744	-	16 881	41 644
	Lielākais izmērs	47 145	-	38 508	-	-	37 962	50 393	-	25 984	43 291
	Iestādes veids	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	
ISCED 02	Visi vai mazākais izmērs	37 046	:	23 668	33 364	34 953	41 594	16 180	29 465	-	
	Lielākais izmērs	57 862	:	-	40 875	38 906	-	-	-	-	
ISCED 1	Visi vai mazākais izmērs	37 046	39 382	25 154	33 364	35 290	41 594	20 604	38 417	-	
	Lielākais izmērs	57 862	46 837	-	40 875	38 906	-	-	43 012	-	
	Iestādes veids	AL	BA	CH	IS	LI	ME	MK	NO	RS	TR
ISCED 02	Visi vai mazākais izmērs	8 750	:	:	34 857	:	24 233	24 918	-	16 406	37 482
	Lielākais izmērs	-	:	:	48 393	:	27 720	-	-	-	-
ISCED 1	Visi vai mazākais izmērs	8 944	:	:	38 206	:	24 233	22 287	-	19 190	35 853
	Lielākais izmērs	-	:	:	52 039	:	27 720	24 606	-	-	-

Paskaidrojumi

Skolas vadītājs ir jebkura persona, kuras galvenais vai galvenais uzdevums ir vadīt pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādi ar bērniem vecumā no 3 gadiem (ISCED 02), skolu vai skolu grupu atsevišķi vai administratīvajā struktūrā, piemēram, valdē vai padomē. Skolas vadītājs ir galvenais vadītājs, kas atbild par skolas vadību, pārvaldību un administrēšanu. Atkarībā no apstākļiem skolu vadītāji var pildīt izglītības pienākumus (kas var ietvert ne tikai mācīšanas uzdevumus, bet arī atbildību par iestādes vispārējo darbību, piemēram, par stundu sarakstu, mācību programmas īstenošanu un lēmumiem par to, kas ir jāmača, un par izmantojamajiem materiāliem un metodēm). Viņiem dažādā mērā var būt arī citi administratīvie, personāla vadības un finanšu pienākumi. Tāpēc šajā ziņojumā termins “skolu vadītāji” var atbilst vai nu “skolu vadītājiem”, vai “pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāžu vadītājiem”.

Likumā noteiktās skolu vadītāju algas ir atalgojuma diapazons, ko saņem skolu vadītāji (strādājoši pilnu slodzi) ar minimālo kvalifikāciju, kas nepieciešama, lai vadītu skolu. Atalgojuma skalas ir noteiktas vai nu normatīvajos aktos, vai nolīgumos starp ieinteresētajām pusēm. Atalgojuma paaugstināšana var būt atkarīga no dažādiem kritērijiem, piemēram, pieredzes, darba rezultātiem, pienākumu veida un skaita, kā arī skolas rakstura. Skolu vadītāju algas var sastāvēt no likumā noteiktās skolotāju algas un piemaksas par vadību, vai arī var būt atsevišķs likumā noteikts algu diapazons skolu vadītājiem. Izglītības sistēmās, kurās algu diapazons mainās atkarībā no skolas veida (piemēram, atkarībā no bērnu vai grupu/klašu skaita, ģeogrāfiskās atrašanās vietas vai speciālo programmu piedāvājuma), dati attiecas uz skalu ar zemāko un augstāko minimālo algu.

Lai atvieglotu starptautisko salīdzinājumu, algas ir pārrēķinātas no valstu valūtām PPS. PPS vērtības iegūst, valsts valūtas vienību dalot ar pirktspējas paritāti. Tika izmantoti Eurostat dati par pirktspējas paritāti (ES-27 = 1) 2023. gadam attiecībā uz faktisko individuālo patēriņu (prc_ppp_ind) (pēdējais atjauninājums 2024. gada 19. jūnijā).

Šo informāciju katru gadu vāc īpašā datu apkopojumā par skolotāju un skolu vadītāju algām un piemaksām, ko kopīgi pārvalda EACEA/Eurydice un OECD/NESLI. Šī datu vākšana aptver pirmsskolas, pamatskolas un vispārējo vidējo izglītību. Plašāka informācija ar vizualizācijām un lejupielādējamiem datiem ir pieejama īpašā tīmekļa rīkā, kas pieejams šeit: <https://Eurydice.EACEA.ec.europa.eu/data-and-visuals/teachers-salaries> Ar šo rīku ir pieejamas papildu metodoloģiskas un konkrētām valstīm adresētas piezīmes.

Piezīmes par konkrētām valstīm

Čehija: skolu direktori saņem papildu piemaksu par vadību (parasti 15–60 % no skolotāja algas augstākajā algas pakāpē atbilstoši algu diapazonam), kas šeit nav ņemta vērā.

Dānija: ISCED 02 nav noteikta minimālā alga, bet tikai maksimālā alga (PPS 58 519). Vadības piemaksa nav iekļauta paziņotajās likumā noteiktajās algās, jo par tās apmēru lemj vietējā līmenī.

Igaunija: skolu direktoriem nav likumā noteikto algu. Viņu atalgojums ir vietējās autonomijas jautājums.

Īrija: ISCED 02 nodrošinājumu organizē privātais sektors, un algas nosaka pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāžu īpašnieki.

Spānija: normatīvajos aktos noteiktās algas ir vidējās svērtās vidējās algas reģionālā (autonomās kopienas) līmenī.

Itālija: skolu direktoru likumā noteiktās algas sastāv no fiksētas daļas, kas ir kopīga visiem skolu direktoriem, un mainīgās daļas, kas ir atkarīga no reģioniem. Šo mainīgo daļu aprēķina kā vidējo svērtu. Valsts sektorā pirmsskolas izglītība ir integrēta pamatskolās vai zemākā līmeņa vidusskolās.

Luksemburga: pirmsskolas un pamatizglītībā nav skolas vadītāja. Par skolas vadību un attiecībām ar vecākiem un pašvaldību ir atbildīgs skolas komitejas priekšsēdētājs. Skolas skolotāju darbu organizē attiecīgā reģionālā direkcija. Austrija: ISCED 02 galvenokārt tiek organizēta provinces līmeņa bērnu dārzos. Federālā līmeņa statistikas datu par šāda veida izglītības iestādēm nav.

Zviedrija: nav ar likumu noteiktu algu. Skolu vadītāju algas nosaka individuāli, pamatojoties uz koplīgumiem. Paziņotās algas attiecas uz faktiskajām algām, ieskaitot piemaksas un pabalstus. Minimālās algas atbilst to skolu vadītāju faktisko algu mediānas vērtībām, kuriem 2022. gadā bija 1 un 2 gadu darba pieredze.

Norvēģija: skolu direktoru algas nav noteiktas ar likumu. Viņu atalgojums ir vietējās autonomijas jautājums.

ES vidējā likumā noteiktā minimālā alga pirmsskolas izglītības iestāžu vadītājiem ir 33 200 PPS. Tas pārsniedz vidējo sākumalgu pirmsskolas izglītības iestāžu skolotājiem, kas ir 25 800 PPS (sk. C10a. attēlu).

Pirmsskolas izglītības iestādes lielums, kas var ietvert vai neietvert citus izglītības līmeņus, ietekmē likumā noteikto minimālo pirmsskolas izglītības iestādes vadītāja algu pusē izglītības sistēmā, par kurām ir pieejama informācija. Latvijā lielāko pirmsskolas iestāžu vadītāju minimālā alga ir vairāk nekā divas reizes lielāka nekā mazākajās iestādēs strādājošajiem. Turpretī piecās izglītības sistēmās (Beļģijā (franču un vācu valodas kopiena), Maltā, Rumānijā, Melnkalnē un Maltā) šī atšķirība nepārsniedz 15 %.

Čehijā, Slovākijā, Albānijā un Serbijā pirmsskolas izglītības iestāžu vadītāju minimālā alga ir mazāka par 20 000 PPS. Tāda ir arī Latvijā un Ungārijā, bet tikai vadītājiem, kas strādā mazākajās iestādēs. Turpretī Beļģijā (vācu valodas kopiena) un Kiprā pirmsskolas izglītības iestāžu vadītāju minimālais atalgojums pārsniedz 50 000 PPS. Tas attiecas arī uz vadītājiem, kas strādā lielākajās iestādēs Lietuvā un Nīderlandē.

Sešās valstīs visu pirmsskolas izglītības iestāžu vadītājiem ir zemāka likumā noteiktā minimālā alga nekā visu pamatskolu vadītājiem (Čehijā, Polijā, Slovākijā, Somijā, Albānijā un Serbijā). Tā tas ir arī Rumānijā un Islandē, bet tikai to skolu vadītājiem, kas strādā mazākajās iestādēs. Četrās no šīm valstīm, lai strādātu pamatskolās, ir nepieciešams augstāks kvalifikācijas līmenis (Čehijā un Slovākijā ISCED 3 pirmsskolas izglītībai un ISCED 7 pamatizglītībai; Somijā un Serbijā ISCED 6 pirmsskolas izglītībai un ISCED 7 pamatizglītībai). Tomēr Polijā, Rumānijā, Albānijā un Islandē minimālais nepieciešamais kvalifikācijas līmenis ir vienāds abos izglītības līmeņos.

Ziemeļmaķedonija un Turcija ir vienīgās valstis, kurās pirmsskolas skolu direktoru atalgojums ir lielāks nekā pamatskolu direktoru atalgojums. Ziemeļmaķedonijā pirmsskolas izglītības iestādes pārvalda Darba un sociālās politikas ministrija, kas visiem pirmsskolas izglītības iestāžu vadītājiem piešķir lielāku pabalstu summu, kas ir kopīga visiem pirmsskolas izglītības iestāžu vadītājiem un pēc definīcijas ir iekļauta pamatalgā, nekā Izglītības un zinātnes ministrija piešķir skolu vadītājiem. Turcijā šī atšķirība ir saistīta ar koplīgumu, saskaņā ar kuru pirmsskolas skolu vadītājiem tiek piešķirts lielāks papildu stundu skaits nekā sākumskolu vadītājiem.

D nodaļa. Izglītības pamatnostādnes

I sadaļa. Vispārīgā sistēma

Kā uzsvērts Padomes ieteikumā par kvalitatīvām agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēmām⁽¹⁾, ir ļoti svarīgi uzlabot agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes kvalitāti vienlaikus ar centieniem palielināt piekļuvi un līdzdalību (izklāstīts B nodaļā "Piekļuve"). Izglītības iestāžu izdotās izglītības pamatnostādnes var palīdzēt nodrošināt konsekventu kvalitāti dažādās jomās.

Šīs nodaļas pirmajā nodaļā aplūkots, kuras izglītības sistēmas ir izdevušas augstākā līmeņa vadlīnijas, kas nosaka agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes centra un mājas apstākļos izglītības komponentu. Tajā ir arī tematiski aplūkoti trīs aspekti, kurus Eiropas valstis ir uzsvērušas kā svarīgus, kas jāveicina agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes laikā: ilgtspējības izglītība⁽²⁾, digitālā izglītība⁽³⁾ un valodu attīstība vairākās valodās⁽⁴⁾. Sadaļā ir izpētīts, kā šīs trīs jomas ir iekļautas APIA augstākā līmeņa izglītības pamatnostādnēs, un sniegts ieskats ieteicamajās mācību pieejās un izglītības pasākumos. Turklāt tajā analizēta ilgtspējas un digitālo prasmju iekļaušana saskaņā ar ES līmeņa kompetenču ietvarstruktūru šīm divām jomām⁽⁵⁾. Attiecībā uz digitālo izglītību šajā sadaļā ir uzsvērti ierobežojumi, ko vairākas valstis ir noteikušas APIA laikā. Visbeidzot, attiecībā uz valodu apguvi vairākās valodās iedaļā ir izdalīti divi galvenie mērķi: agrīna svešvalodu valodu mācīšana un valodu daudzveidības apzināšanās.

Otrajā nodaļā galvenā uzmanība pievērsta pasākumiem, kas atvieglo pāreju. Kad bērni

pāriet no viena pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes uz citu, jo īpaši aptuveni 3 gadu vecumā, koordinēta pieeja var mazināt trauksmi un palīdzēt bērniem pielāgoties jaunajai videi. Tas pats attiecas uz pāreju no pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes uz sākumskolu, kur pasākumi, kas veicina sadarbību starp pirmsskolas izglītības un aprūpes speciālistiem un skolotājiem, un iepazīšanās ar skolas vidi var atvieglot pielāgošanās periodu (ESAO, 2021b).

Tādējādi otrā sadaļa sākas ar analīzi par augstākā līmeņa pasākumiem, kas ieteikti, lai atvieglotu bērnu pāreju no viena APIA centra uz citu aptuveni 3 gadu vecumu. Pēc tam tajā aprakstīti kritēriji, ko izglītības iestādes izmanto, lai noteiktu, vai bērni būtu jāuzņem sākumskolas pirmajā klasē. Visbeidzot, tajā ir aprakstīti pasākumi, kas ieteikti, lai atvieglotu bērnu pāreju uz pamatizglītību.

Šīs nodaļas trešajā nodaļā aplūkoti divu veidu mērķtiecīgi atbalsta pasākumi agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes jomā. Vispirms tajā aplūkoti pasākumi, kas paredzēti bērnu valodas prasmju attīstīšanai gan mācību valodā, gan dzimtajā valodā. Pēc tam tā nedaudz izgaismo vecāku iesaisti APIA, kas ir būtiska, lai stiprinātu vecāku iesaistīšanos APIA. mācīšanos mājās un sadarbības izglītības pieredzes nodrošināšanu (Hanssen et al., 2023). Analīzē ir izklāstīti pasākumi, kas ieteikti, lai atbalstītu vecāku iesaisti un līdzdalību agrīnā pirmsskolas izglītībā un aprūpē.

⁽¹⁾ Padomes 2019. gada 22. maija ieteikums par augstas kvalitātes agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēmām (OV C 189, 5.6.2019., 4. lpp.), https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2019.189.01.0004.01.ENG&toc=OJ:C:2019:189:TOC.

⁽²⁾ Padomes 2022. gada 16. jūnija ieteikums par mācīšanos zaļai pārejai un ilgtspējīgai attīstībai, 2022/C 243/01 (OV C 243, 27.6.2022., 5. lpp.), https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=oj:JOC_2022_243_R_0001.

⁽³⁾ Padomes 2023. gada 23. novembra ieteikums par digitālo prasmju un kompetenču nodrošināšanas uzlabošanu izglītībā un aprūpē (OV C, C/2024/1030, 23.1.2024.), ELI: <http://data.europa.eu/eli/C/2024/1030/oj>.

⁽⁴⁾ Padomes 2019. gada 22. maija ieteikums par augstas kvalitātes agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēmām (OV C 189, 5.6.2019., 4. lpp.), https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2019.189.01.0004.01.ENG&toc=OJ:C:2019:189:TOC.

⁽⁵⁾ Eiropas Komisijas ietvarstruktūra GreenComp (Eiropas Komisija: Kopīgais pētniecības centrs u. c., 2022) un ietvarstruktūra DigComp 2.1 (Eiropas Komisija: Kopīgais pētniecības centrs u.c., 2017).

Ceturrtā daļa izglītības sistēmu nenodrošina izglītības vadlīnijas bērniem līdz 3 gadu vecumam

Bērnu agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes nozīme kā bērnu mācīšanās un attīstības pamats ir plaši atzīta⁽⁶⁾. Visās izglītības sistēmās ir izstrādātas izglītības vadlīnijas šim izšķirošajam posmam. Tomēr, neraugoties uz neseno progresu, izglītības vadlīnijas joprojām ir vairāk izplatītas iestādēs, kurās audzina bērnus vecumā no 3 gadiem, nevis jaunākus bērnus, un tās ir retāk sastopamas mājās, nevis centros, kur audzina bērnus.

Izglītības vadlīnijas ir oficiāli dokumenti, kuru mērķis ir palīdzēt iestādēm nodrošināt kvalitatīvu bērnu aprūpi un mācīšanos un nodrošināt augstu standartu ievērošanu visos agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumos. Šo vadlīniju saturs ir atšķirīgs, bet parasti tajās ir ietverti attīstības vai mācību mērķi un pedagoģiskie principi, dažkārt standarta mācību programmas veidā.

Izglītības vadlīnijas var būt izglītības programma, prasmju, aprūpes un izglītības plānu pamatprincipu ietvars, izglītības standarti un kritēriji vietējo mācību programmu izstrādei vai praktiskas vadlīnijas agrīnās un pirmsskolas izglītības un aprūpes speciālistiem. Dažās valstīs (piemēram, Bulgārijā, Spānijā, Latvijā un Polijā) viss izglītības pamatnostādņu kopums ir iekļauts tiesību aktos. Atkarībā no tā, kā tās ir strukturētas, izglītības vadlīnijas pieļauj dažāda elastīguma pakāpi to piemērošanā APIA iestādēs. Šos dokumentus var izdot viena vai vairākas augstākā līmeņa iestādes. Pilns to dokumentu saraksts, kas veido APIA izglītības pamatnostādnes Eiropas valstīs, ir sniegts D pielikumā.

Eiropā aptuveni trīs ceturtdaļas izglītības sistēmu ir izstrādājušas visaptverošas izglītības vadlīnijas, kas aptver visu agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes posmu (sk. D1a. attēlu). Šajās vadlīnijās uzsvērts, cik svarīgi ir veicināt mācīšanos un attīstību bērniem no agrīna vecuma, kad viņi var uzsākt pirmsskolas izglītības un aprūpes programmas, līdz brīdim, kad viņi pāriet uz sākumskolu. Citās valstīs pamatnostādnes attiecas

tikai uz vecāku bērnu audzināšanas iestādēm.

Vadības modelis – integrēts vai sadalīts – lielā mērā nosaka izglītības vadlīniju struktūru (sk. A4a. attēlu). Gandrīz visās valstīs, kurās visu pirmsskolas izglītības un aprūpes posmu pārrauga viena iestāde, izglītības mērķi vai saturs ir noteikts visam vecumposmam (visas Ziemeļvalstis un Baltijas valstis, lielākā daļa Centrāleiropas valstu (Vācija, Horvātija un Austrija), lielākā daļa Balkānu valstu, Īrija, Spānija, Itālija un Malta). Vienīgais izņēmums ir Luksemburga, kur Izglītības, bērnu un jaunatnes lietu ministrija ir izdevusi dažādus vadlīniju dokumentus atkarībā no vecuma grupas. Divās valstīs integrētās vadlīnijas pastāv līdztekus atsevišķām vadlīnijām, kurās aplūkoti īpaši aspekti jaunākiem un vecākiem bērniem.

Itālijā integrētās sistēmas izglītības vadlīnijās ir sniegts vispārējs pamatvērtību un pedagoģisko principu ietvars agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēmai no dzimšanas līdz 6 gadu vecumam. Turklāt ir atsevišķi izglītības pamatnostādņu kopumi, kuros izklāstītas agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumu sniegšanas īpatnības jaunākiem un vecākiem bērniem.

Maltā ir četri atsevišķi vadības dokumenti, kas nosaka APIA izglītības aspektus. Atsevišķi izglītības vadlīniju kopumi attiecas uz jaunākiem (valsts standarti) un vecākiem bērniem (valsts mācību programma). Turklāt pedagoģu rokasgrāmatā ir izklāstīti mācību rezultāti, pedagoģija un vērtēšanas stratēģijas visam pirmsskolas izglītības un aprūpes periodam. Visbeidzot, valsts politikas pamatnostādnes ir noteikti galvenie mērķi dažādu APIA jomu, tostarp mācību programmas, attīstībai.

Situācija ir daudzveidīgāka dalītajās agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēmās, kur izglītības iestāde ir atbildīga tikai par vecākiem bērniem paredzētajām iestādēm, bet par jaunākiem bērniem paredzētajām iestādēm ir atbildīga cita iestāde (sk. A4a. attēlu un B pielikumu). Tikai nepilnā pusē no šīm izglītības sistēmām ir izveidota augstākā līmeņa izglītības sistēma visam vecumposmam (Beļģija (franču un flāmu kopienas), Francija, Ungārija, Polija, Portugāle, Lihtenšteina un Turcija). Šajās sistēmās pamatprincipi ir izklāstīti atsevišķos dokumentos jaunākiem un vecākiem bērniem, un tos ir izdevušas dažādas iestādes.

⁽⁶⁾ Padomes 2019. gada 22. maija ieteikums par augstas kvalitātes agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēmām (OV C 189, 5.6.2019., 4. lpp.), https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_2019.189.01.0004.01.
ENG&toc=OJ:C:2019:189:TOC

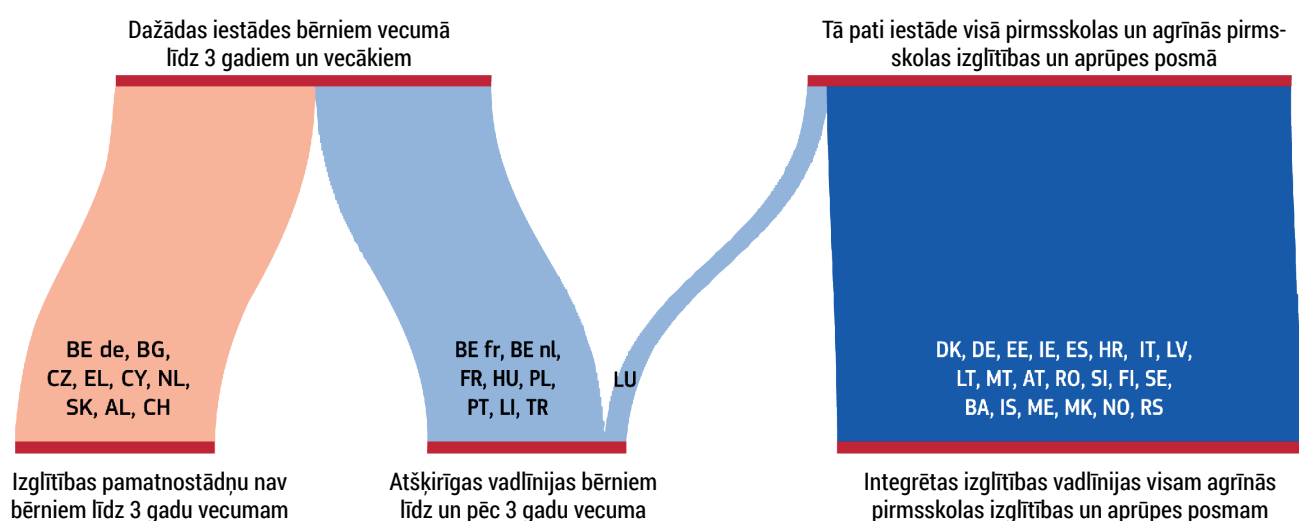
Beļģijā (flāmu kopienā) tiek ieteikts, ka agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēm, kas nodarbojas ar maziem bērniem, jāievēro *Kind en Gezin* izdotā pedagoģiskā sistēma zīdaiņiem un maziem bērniem⁽⁷⁾, savukārt pirmsskolas skolām ir jāsteno Flāmu valdības noteiktie attīstības mērķi.

Polijā bērniem līdz 3 gadu vecumam aprūpes centros jāatbilst ģimenes, darba un sociālās politikas ministra noteiktajiem aprūpes standartiem, savukārt pirmsskolas izglītību reglamentē valsts izglītības ministra izdotās pamatprogrammas.

Augstākā līmeņa izglītības vadlīnijas jaunākiem bērniem pēdējos gados ir kļuvušas plašāk izplatītas.

Kopš 2013. gada augstākā līmeņa iestādes Beļģijā (flāmu kopienā), Francijā, Itālijā, Luksemburgā, Polijā, Portugālē un Lihtenšteinā pirmo reizi ir izdevušas īpašas vadlīnijas ar izglītības komponentu jaunākā vecuma bērniem.

D1a. attēls. Augstākā līmeņa izglītības vadlīnijas agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumu sniegšanai centros pēc pārvaldības, 2023./2024. gads

Avots: Eurydice.

Paskaidrojumi

Izglītības pamatnostādņu definīciju skatīt glosārijā. Konkrētos dokumentus, kas katrā valstī tiek dēvēti par augstākā līmeņa izglītības vadlīnijām, skatīt D pielikumā. Sk. valstu sistēmu informācijas lapās, kur ir skaidrojumi par to, ko katras valsts kontekstā apzīmē jēdzieni "līdz 3 gadu vecumam" un "virs 3 gadu vecuma".

Sīkāku informāciju par iestādi, kas katrā valstī ir atbildīga par centru pakalpojumu sniegšanu, skatīt A4a. attēlā un B pielikumā.

Piezīmes par konkrētām valstīm

Beļģija (franču valodas kopiena) un Francija: bērniem vecumā no 3 gadiem un vecākiem augstākā līmeņa izglītības vadlīnijas attiecas uz valsts un no valdības atkarīgām privātām agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēm, bet ne uz no valdības neatkarīgām privātām iestādēm.

Itālija: bērniem vecumā no 3 gadiem un vecākiem augstākā līmeņa izglītības vadlīnijas attiecas tikai uz valsts pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēm un valsts un privātām pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēm, kurām piešķirts līdzvērtīgs statuss ar valsts iestādēm (*scuole dell'infanzia paritarie*).

Nīderlande: nav valsts mācību programmas agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs bērniem līdz 4 gadu vecumam. Tomēr, lai varētu piedāvāt *voorschoolse educatie* (subsīdētu agrīno pirmsskolas izglītību, kas paredzēta bērniem no nelabvēlīgām ģimenēm) šajā vecuma grupā (2,5–4 gadi), centrā esošajām iestādēm jāpiemēro **izglītības programma**, kas atbilst juridiskajām prasībām⁽⁸⁾.

Portugāle: pedagoģiskās vadlīnijas bērniem līdz 3 gadu vecumam tika ieviestas 2024. gada martā.

Šveice: federālās vai kantonu iestādes nav izdevušas izglītības vadlīnijas bērnu aprūpei. Šveices Apvienoto Nāciju Organizācijas Izglītības, zinātnes un kultūras organizācijas komisija un šobrīd likvidētais Šveices bērnu aprūpes tīkls 2012. gadā sāka izstrādāt orientējošu sistēmu agrīnai bērnu izglītībai (*Orientierungsrahmen für frühkindliche Bildung, Betreuung und Erziehung*)⁽⁹⁾, kas pašlaik tiek atjaunināta.

Ziemeļmaķedonija: augstākā līmeņa izglītības vadlīnijas ir saistošas tikai valsts pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēm.

⁽⁷⁾ Kind en Gezin ir iestāde, kas agrāk bija atbildīga par agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes nodrošināšanu jaunākiem bērniem. To 2018. gadā aizstāja aģentūra Growing Up (Opgroeien).

⁽⁸⁾ <https://www.nji.nl/voor-en-vroegschoolse-educatie-vve/welke-afspraken-kunnen-gemeenten-maken-over-voorschoolse-educatie>.

⁽⁹⁾ <https://www.netzwerk-kinderbetreuung.ch/de/publikationen/20/>.

Deviņās izglītības sistēmās, kurās augstākā līmeņa izglītības iestāde ir atbildīga tikai par bērnu vecumā no 3 gadiem un vecākiem bērniem paredzētajiem centriem, augstākā līmeņa izglītības vadlīnijas ir izdotas tikai attiecībā uz agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumiem vecākiem bērniem (Beļģijā (vācu valodas kopiena), Bulgārijā, Čehijā, Grieķijā, Kiprā, Nīderlandē, Slovākijā, Albānijā un Šveicē). Esošās augstākā līmeņa vadlīnijas attiecībā uz agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumiem jaunākiem bērniem galvenokārt attiecas uz normām, kas saistītas ar veselību, drošību un personālu, nevis koncentrējas uz izglītības aspektiem.

Augstākā līmeņa izglītības vadlīniju statuss pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs dažādās valstīs un dažkārt arī valstīs atšķiras atkarībā no vecuma grupas vai finansējuma veida.

Izglītības sistēmās, kurās ir integrētas izglītības vadlīnijas jaunākiem un vecākiem bērniem, šīs vadlīnijas parasti ir saistošas (obligātas) visā pirmsskolas izglītības un aprūpes posmā. Vienīgais izņēmums ir Bosnija un Hercegovina, kur vadlīnijas kopīgo pamatprogrammu īstenošanai nav saistošas visā pirmsskolas izglītības un aprūpes posmā. Īrijā saskaņā ar līgumu ar Bērnu, vienlīdzības, invaliditātes, integrācijas un jaunatnes lietu ministriju (*Department of Children, Equality, Disability, Integration and Youth*) mācību programma (*Aistear*) ir obligāta centru iestādēs, un tas attiecas uz 98 % APIA pakalpojumu⁽¹⁰⁾.

Valstīs, kurās vadlīnijas atšķiras atkarībā no vecuma grupas, tās parasti ir saistošas visā pirmsskolas un jaunākā pirmsskolas izglītības un aprūpes periodā, izņemot Beļģiju (flāmu kopiena) un Turciju, kur tās ir saistošas tikai iestādēm, kas nodarbina bērnus vecumā no 3 gadiem. Visbeidzot, valstīs, kurās augstākā līmeņa izglītības vadlīnijas ir paredzētas tikai vecākiem bērniem, tās ir saistošas visos gadījumos.

Neatkarīgi no tā, vai izglītības vadlīnijas ir saistošas vai tikai ieteicamas, tās parasti attiecas uz visiem valsts un privāto centru veidiem (vairāk informācijas par dažādiem valsts un privāto pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāžu veidiem

skatīt A8. attēlā). Tomēr četrās valstīs noteikumi atšķiras attiecībā uz privātām iestādēm. Beļģijā (Francijas pašvaldība) un Francijā no valsts neatkarīgām privātām iestādēm vecākiem bērniem nav jāievēro izglītības vadlīnijas, kas noteiktas valsts un pašvaldību iestādēm. atkarīgām privātām iestādēm. Itālijā attiecībā uz APIA bērniem vecumā no 3 gadiem un vecākiem augstākā līmeņa izglītības vadlīnijas attiecas tikai uz valsts APIA iestādēm un valsts un privātām APIA iestādēm, kurām piešķirts līdzvērtīgs statuss ar valsts iestādēm (*scuole dell'infanzia paritarie*). Tās neattiecas uz valsts un privātām iestādēm, kas nav pieprasījušas un saņēmušas paritātes statusu. Visbeidzot, Ziemeļmaķedonijā visaugstākā līmeņa izglītības pamatnostādnes visā pirmsskolas izglītības un aprūpes posmā attiecas tikai uz valsts iestādēm, nevis privātām.

Dažās valstīs agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumi mājās vai bērnu pieskatīšana ir nozīmīga agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumu sastāvdaļa, jo īpaši jaunākiem bērniem (sk. A3. attēlu).

D1b. attēlā sniegta informācija par izglītības vadlīniju esamību šāda veida nodrošinājumam bērniem līdz 3 gadu vecumam. Tajā redzams, ka vairākās valstīs, kurās ir reglamentēta bērnu nodrošināšana mājās, nav augstākā līmeņa izglītības vadlīniju šai nozarei. Augstākā līmeņa izglītības vadlīnijas, kas attiecas uz centriem, ne vienmēr ir piemērojamas bērnu aprūpei mājās. Šo divu pakalpojumu veidu pārvaldība, t. i., vai tie ietilpst vienas iestādes vai dažādu iestāžu kompetencē (sk. A4b. attēlu), sniedz zināmu ieskatu šajā jautājumā.

Lielākajā daļā valstu, kur par abām nozarēm atbild viena un tā pati iestāde, neatkarīgi no tā, vai tā ir izglītības iestāde vai iestāde, kas atbild par tādām jomām kā sociālie jautājumi vai darbs, izglītības pamatnostādnes tiek piemērotas vienādi abiem izglītības veidiem.

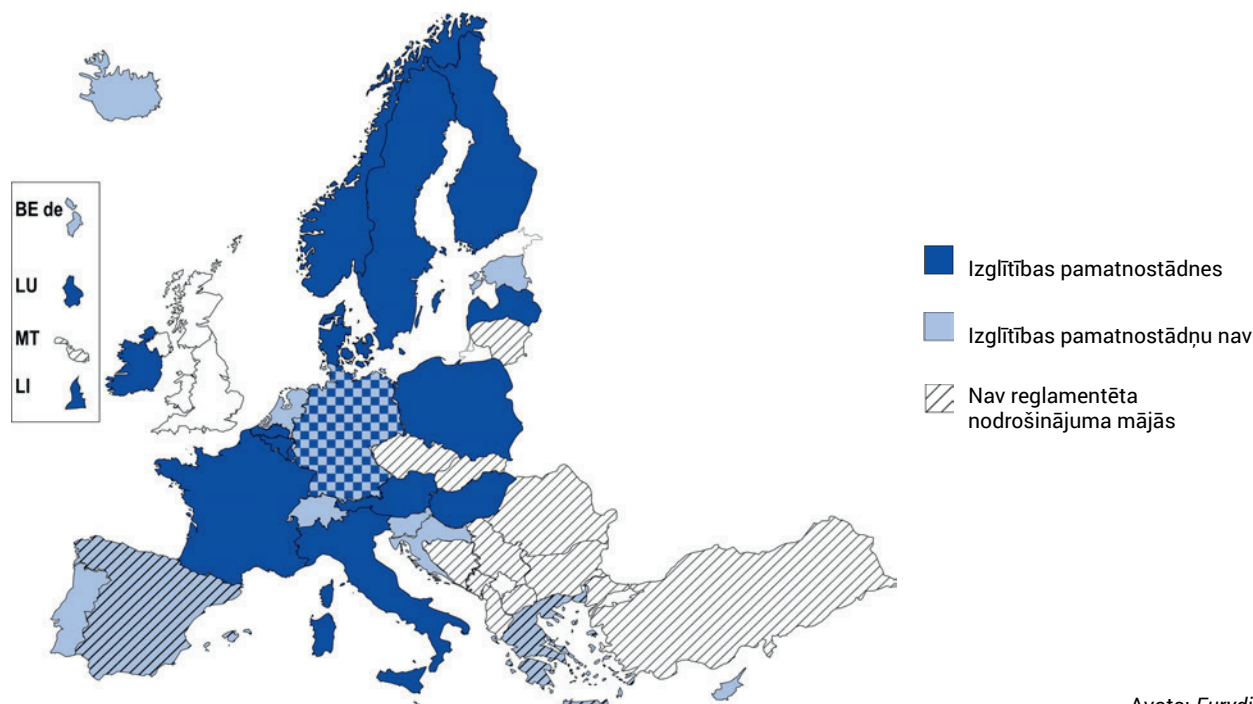
Tomēr ir četri izņēmumi. Austrijā ir īpašas vadlīnijas, kas attiecas tikai uz izglītības iestādēm mājās. Portugālē un Slovēnijā bērnu auklēm nav jāievēro izglītības vadlīnijas, kas attiecas uz centrā

⁽¹⁰⁾ Bērnu, vienlīdzības, invaliditātes, integrācijas un jaunatnes lietu ministrijas aprēķins, izmantojot administratīvos datus.

esošajām iestādēm. Zviedrijā, lai gan mācību programma ir obligāta pirmsskolas izglītības iestādēm, tā ir tikai ieteicama pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēm mājās. Turklāt Īrijā, kur *Aistear* sistēmas obligātais raksturs ir atkarīgs no līguma noslēgšanas ar Bērnu, vienlīdzības, invaliditātes, integrācijas un jaunatnes lietu ministriju, pašlaik ir neliels skaits reģistrētu bērnu aukļu⁽¹¹⁾.

Ja dažādas iestādes ir atbildīgas par agrīnās pirmsskolas izglītību un aprūpi centros un mājās, sistēma, kas attiecas uz agrīnās pirmsskolas izglītību un aprūpi mājās, ir izglītības vadlīnijas visos gadījumos atšķiras. Igaunijā, Spānijā, Horvātijā un Islandē izglītības vadlīnijas, kas noteiktas bērnu aprūpes centriem, neattiecas uz bērnu aprūpi mājās. Itālijā, lai gan vadlīnijas ir saistošas centriem, tās ir tikai ieteikumi mājās

D1b. attēls. Augstākā līmeņa izglītības vadlīnijas pirmsskolas izglītības un aprūpes nodrošināšanai mājās bērniem līdz 3 gadu vecumam, 2023./2024. gads

Avots: Eurydice.

Paskaidrojumi

Sk. D1a attēla paskaidrojumus.

Piezīmes par konkrētām valstīm

Vācija: vai pirmsskolas izglītības un aprūpes vadlīnijas attiecas uz auklēm, ir atkarīgs no katras federālās zemes noteikumiem.

Grieķija: no 332 pašvaldībām 61 pašvaldībā izmēģinājuma kārtā darbojas pirmsskolas izglītība un aprūpe mājās.

Spānijā: regulēta mājas aprūpes nodrošināšana ir 3 no 17 autonomajām kopienām: Madridē, Navarrā un Galisijā.

iestādēm. Visās šajās valstīs valstīs izglītības iestāde ir atbildīga par izglītības centriem, bet mājas pakalpojumu sniegšanu uzrauga iestādes, kas atbild par sociālajiem jautājumiem, bet Itālijā un Spānijā – reģioni vai vietējās pašvaldības.

Turklāt piecās izglītības sistēmās, kurās ir reglamentēta mājnodrošināšana, nav izglītības pamatnostādņu bērniem līdz 3 gadu vecumam

attiecībā uz jebkāda veida agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes nodrošināšanu: Beļģija (vācu valodas kopiena), Grieķija, Kipra, Nīderlande un Šveice.

Šis izglītības vadlīniju pētījums parāda, ka integrēta pārvaldība veicina koordināciju un visaptverošu izglītības pieeju dažādās agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs un formās.

⁽¹¹⁾ Saskaņā ar 2022. gada tautas skaitīšanas datiem (<https://data.cso.ie/>) 22 644 bērnus vecumā no 0 līdz 4 gadiem (7,7 % bērnu šajā vecuma grupā) aprūpēja aukle (aukles mājās), taču ļoti maz aukļu (mazāk nekā 80) bija reģistrētas Tusla, Bērnu un ģimenes aģentūrā.

Gadījumos, kad viena izglītības iestāde pārrauga visu agrīnās pirmsskolas un jaunākās paaudzes bērnu aprūpes nozari, izglītības vadlīnijas parasti tiek sniegtas gan jaunākiem, gan vecākiem bērniem, ietverot gan bērnudārzus/pirmsskolas, gan mājās sniegtos bērnu uzraudzības pakalpojumus. Turklāt ir iepriecinoši atzīmēt, ka vairākas APIA sistēmas ar sadalītām pārvaldības struktūrām ir sākušas izstrādāt izglītības vadlīnijas, kas īpaši pielāgotas bērniem līdz 3 gadu vecumam. Lai gan šīs vadlīnijas var būt izstrādātas dažādās iestādēs un tāpēc tām nedaudz trūkst saskaņotības un nepārtrauktības, šī jaunā tendence norāda uz pieaugošu uzsvaru uz izglītību šajā nozarē.

Mācības ilgtspējībai ir integrētas agrīnās bērnības izglītībā un aprūpē ar dažādu uzsvaru līmeni

Ilgtpēja ir būtisks izaicinājums mūsdienu sabiedrībai. To var definēt kā "prioritātes piešķiršanu visu dzīvības formu un planētas vajadzībām, nodrošinot, ka cilvēka darbība nepārsniedz planētas robežas.. Tā ietver vērtību un attieksmes pārveidi ilgtspējīgākai nākotnei" (Eiropas Komisija / EACEA / Eurydice 2024, 93. lpp.). Lai gan Eiropas līmenī aizvien vairāk tiek atzīta izglītības iestāžu galvenā loma, nodrošinot izglītojamajiem zināšanas, prasmes un attieksmi attiecībā uz ilgtspēju, ir skaidrs, ka ir gaidāms arī agrīnās pirmsskolas izglītības un apmācības iestāžu ieguldījums šajā vispārējā mērķī. Padomes ieteikumā par mācīšanos zaļai pārejai un ilgtspējīgai attīstībai⁽¹²⁾, kas pieņemts 2022. gadā, dalībvalstīs tiek aicinātas integrēt ilgtspējības kompetences mācību programmās, uzsverot, ka ir jānodrošina "laiks un telpa, lai izglītojamie jau no mazotnes attīstītu ilgtspējības kompetences". Argumentus par agrīnu ilgtspējības kompetenču attīstīšanas sākšanu pamato pētījumu rezultāti. Saskaņā ar Eiropas Komisijas salīdzinošo ziņojumu (Eiropas Komisija: Izglītības, jaunatnes, sporta un kultūras ģenerāldirektorāts u. c., 2021, 10. lpp.), "pierādījumi liecina, ka ilgtspējas kompetenču un uzvedības veicināšanai ir jāsākas jau no bērna agrīnajiem gadiem".

Šajā iedaļā tiek analizēts, vai un kā ilgtspēja ir iestrādāta APIA augstākā līmeņa izglītības pamatnostādnēs. Šajā salīdzinājumā tiek aplūkotas tikai tās izglītības vadlīnijas, kas ir saistošas (obligātas) pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēm. Analīze atklāj, ka vairums valstu savās vadlīnijās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēm ir iekļāvušas atsauces uz ilgtspēju, taču to uzsvēršanas pakāpe ir dažāda (sk. D2. attēlu). Tomēr Horvātijā, Nīderlandē un Albānijā ilgtspējība vispār nav aplūkota augstākā līmeņa izglītības vadlīnijās. Turklāt Īrijā ar ilgtspēju saistītie elementi, kas iekļauti mācību programmās, ir šādi formulēti kā ieteicamās mācību iespējas, un tie nav obligāti jāievēro mācību iestādēs.

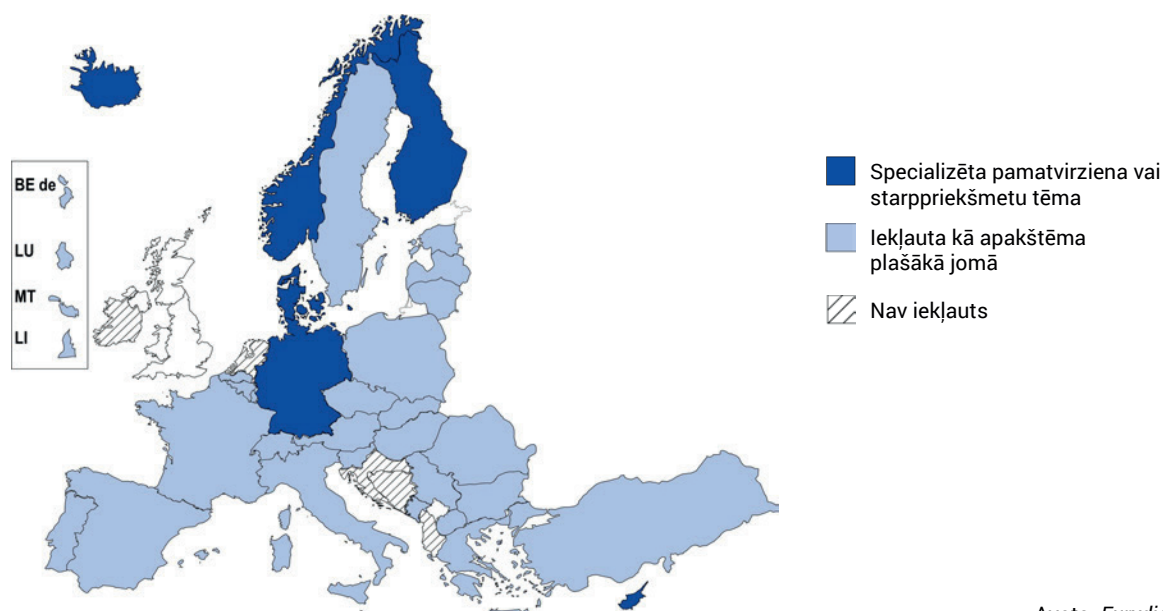
Visaugstākā līmeņa izglītības vadlīnijās pirmsskolas izglītības un aprūpes jomā visbiežāk ilgtspējība tiek iekļauta, iekļaujot atsauces uz to plašākā mācību vai attīstības jomā. Visās valstīs tēmas vai kompetences, kas saistītas ar ilgtspēju, parasti ir iekļautas kā apakštēmas tematiskajās jomās, kas attiecas uz dabaszinātnēm, zināšanām par pasauli un zināšanām par vidi. Turklāt atsauces uz ilgtspēju var atrast arī izglītības vadlīniju netematiskajās jomās, kurās galvenā uzmanība pievērsta pedagoģiskajiem principiem, darbībām vai mācību videi.

Ja ilgtspēja ir integrēta kā apakštēma plašākās agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes mācību programmās, atsauču dziļums ievērojami atšķiras, sākot no īsiem pieminējumiem līdz detalizētiem mācību rezultātiem un darbībām. Piemēram, Beļģijā (flāmu kopienā) atsauces uz ilgtspējības mācīšanos vecāko bērnu attīstības mērķos ir ārkārtīgi kodolīgas. Izglītības vadlīnijās ir izklāstīts viens mērķis dabaszinātņu jomā: "pirmsskolas vecuma bērni izrāda rūpes un cieņu pret dabu". Līdzīgi arī Itālijā didaktiskie principi vadlīnijās, kas attiecas uz visu pirmsskolas izglītības un audzināšanas periodu, ir vispārīgi attiecināmi uz mācīšanos par ilgtspēju ar vienu teikumu: "ekoloģisks skatījums uz cilvēka attīstību ir mūžizglītībā un sekmē personas, kā arī sabiedrības labklājību".

Tomēr citās valstīs ir iekļautas arī būtiskākas atsauces uz ilgtspēju mācību programmās.

⁽¹²⁾ Padomes 2022. gada 16. jūnija ieteikums par mācīšanos zaļai pārejai un ilgtspējīgai attīstībai, 2022/C 243/01 (OV C 243, 27.6.2022., 5. lpp.), https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=oj:JOC_2022_243_R_0001.

D2. attēls. Ilgtspējas iekļaušana APIA augstākā līmeņa izglītības vadlīnijās, 2023./2024. gads

Avots: Eurydice.

Paskaidrojumi

Izglītības pamatnostādņu definīciju skatīt glosārijā. Nemtas vērā tikai saistošas augstākā līmeņa izglītības pamatnostādnes. Katrā valstī minēto augstākā līmeņa izglītības vadlīniju sarakstu kopā ar to statusu (vai tās ir saistošas vai nesaistošas) skatīt D pielikumā.

Ja D2. attēlā redzams, ka ilgtspēja ir iekļauta augstākā līmeņa izglītības vadlīnijās, aptvertais vecuma diapazons atšķiras atkarībā no valsts. Tas var aptvert visu pirmsskolas izglītības un aprūpes posmu, attiekties tikai uz jaunāko klašu bērniem vai attiekties tikai uz vecāko klašu bērniem. Plašāku informāciju par vecuma diapazonu, kurā ilgtspēja ir iekļauta katra valsts augstākā līmeņa izglītības vadlīnijās, skatīt D3. attēlā. Kategorijas "īpaša primārā joma vai starppriekšmetu tēma" un "iekļauta kā apakštēma plašākā jomā" ir atvasinātas no galvenajām sadaļām, kas norādītas vadošo dokumentu saturā rādītājos (piemēram, pamatprogrammas).

Piezīmes par konkrētām valstīm

Īrija: Aistear pamatprogrammā ir iekļauti ar ilgtspēju saistīti elementi. Piemēram, uzsvars tiek likts uz dabu un apņemšanos ievērot ilgtspēju. Tomēr šie elementi ir formulēti kā ieteicamās mācību iespējas un nav preskriptīvi.

Bosnija un Hercegovina: pamatnostādnes kopīgo pamatprogrammu īstenošanai nav saistošas visā pirmsskolas izglītības un aprūpes posmā.

Piemēram, Čehijas pirmsskolas izglītības programmā jomā "Bērns un pasaule" ir noteikti vairāki mācību rezultāti par ilgtspējību, piemēram, "apzināties savu piederību pasaulei, dzīvai un nedzīvai dabai, sabiedrībai, planētai Zeme". Tajā arī norādīts, kāda veida pieredze un pasākumi personālam būtu jānodrošina bērniem, lai nodrošinātu ilgtspējības mācīšanos, tostarp "ekosistēmu (meža, pļavas, dīķa u. c.) iepazīšana, pasākumi, kas vērsti uz skolas vides, dārza un apkārtnes kopšanu".

Dažās valstīs izglītība par ilgtspēju ir vairāk iekļauta pirmsskolas izglītības un audzināšanas vadlīnijās kā viena no galvenajām mācību jomām vai starppriekšmetu tēma (sk. D2. attēlu). Dānijā "daba, āra dzīve un parādības" ir viena no sešām mācību programmas tēmām, kas būtu jāatbalsta pedagoģiskajā mācību vidē. Šīs tēmas mērķis ir

"dot iespēju visiem bērniem izjust cilvēka saikni ar dabu un nodrošināt viņiem agrīnu izpratni par ilgtspējīgas attīstības nozīmi". Vācijā "vides izglītība un izglītība ilgtspējīgai attīstībai", kas ir viena no septiņām mācību jomām kopīgajā agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēmā, ir jēgpilni jāintegrē bērnu aprūpes centru ikdienas dzīvē. Kiprā pirmsskolas iestāžu mācību programmā vides izglītības/izglītības ilgtspējīgai attīstībai programmā skolotājiem ir uzdots uzdevums izstrādāt holistisku pieeju ilgtspējīgai attīstībai. attīstība skolā. Somijā ilgtspējība ir viena no valsts pamatprogrammas pamattēmām pirmsskolas izglītības un aprūpes pamatprogrammā; tā ir iekļauta pamatvērtībās, darbības kultūrā, mācību vidē un transversālajās kompetencēs, kā arī mācību jomā "savas vides izpēte un mijiedarbība ar to". Islandē ilgtspēja ir viens no sešiem izglītības pamatpīlāriem, kam

jābūt redzamam visās izglītības aktivitātēs. Visbeidzot, Norvēģijā saskaņā ar pirmsskolas izglītības un aprūpes pamatplānu “ilgtspējīga attīstība” ir viena no septiņām pamatvērtībām, kas bērnodrāziem jāveicina. Turklāt “daba, vide un tehnoloģijas” ir viena no bērnu mācību jomām.

Šī analīze par to, vai ilgtspējības kompetences ir iekļautas saistošajās augstākā līmeņa izglītības vadlīnijās, atklāj zināmas atšķirības atkarībā no bērnu vecuma grupas (lai iegūtu vairāk informācijas par vecuma grupu, kurā ilgtspējības kompetences ir iekļautas, ir nepieciešams sk. D3. attēlā). Šīs atšķirības galvenokārt izriet no APIA vadlīniju organizācijas – vai tās ir integrētas vai atsevišķas, kā parādīts D1a. attēlā, – nevis no ilgtspējības mācību tēmas.

Valstis, kas izdod integrētas izglītības vadlīnijas visam agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes periodam, parasti nosaka saturu, kas attiecas uz mācīšanos par ilgtspējību visā posmā. Vienīgais izņēmums ir Ziemeļmaķedonija, kur mērķi un mācību rezultāti saistībā ar ilgtspējību integrētajā mācību programmā nav norādīti jaunākiem bērniem, bet gan sākas tikai aptuveni no 4–5 gadu vecuma.

Turpretī izglītības sistēmās, kurās ir atsevišķas vadlīnijas jaunākiem un vecākiem bērniem, biežāk ir vērojamas ilgtspējas kompetenču atšķirības atkarībā no vecuma. Tas var būt saistīts ar to, ka šos dokumentus izstrādā dažādas iestādes. Turklāt dokumenti var tikt pieņemti dažādos laikos, un jaunākajās mācību programmās ilgtspēja tiek pieminēta biežāk un detalizētāk. Piemēram, Beļģijā (franču kopienā), Polijā un Lihtenšteinā ilgtspēja ir aplūkota tikai vecāko klašu bērniem paredzētajās vadlīnijās. Turpretī Luksemburgā mācīšanās par ilgtspēju ir iekļauta mācību plānā jaunākiem bērniem (izdots 2021. gadā), bet tā nav minēta pirmsskolas izglītības pamatplānā trīsgadīgajiem bērniem (pieņemts 2018. gadā) vai pamatzglītības mācību plāna APIA daļā (izdots 2011. gadā). Šīs neatbilstības liecina, ka ir nepieciešams ciešāk saskaņot vadības dokumentus jaunākiem un vecākiem bērniem.

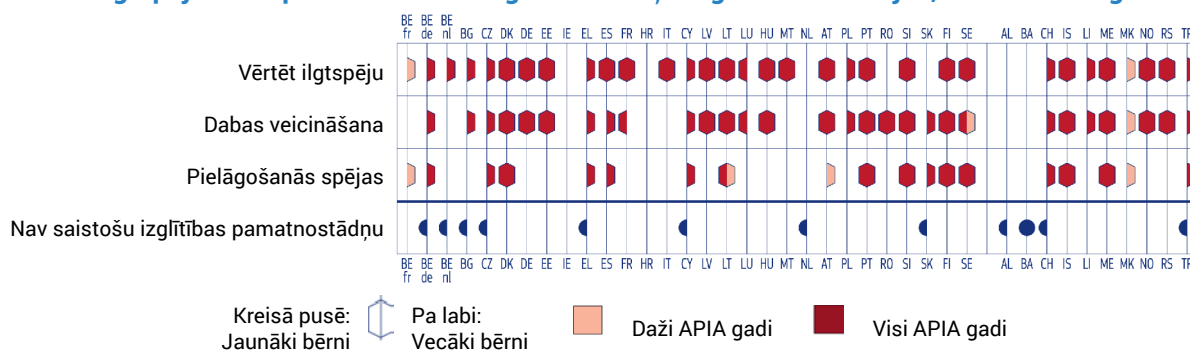
Ilgtspējas novērtēšana ir visizplatītākā kompetence

Agrīnās pirmsskolas izglītības un audzināšanas mācību programmās vides apziņas un ilgtspējīgas uzvedības veicināšanai jauniešu vidū var pievērsties dažādos veidos. Lai strukturētu APIA mācību programmu dokumentu analīzi un salīdzinājumu, šajā sadaļā uzmanība pievērsta trim kompetencēm:

- ilgtspējības novērtēšana,
- dabas veicināšana,
- pielāgošanās spējas.

Tie tika izvēlēti no Eiropas Komisijas GreenComp sistēmas (Eiropas Komisija: Kopīgais pētniecības centrs u. c., 2022) kā visatbilstošākie, kad runa ir par maziem bērniem. Turpmākajā analīzē lasītājiem jāapzinās, ka attēlā norādītās kompetences, kas attiecas uz katru valsti, var slēpt būtiskas atšķirības dziļumā un detalizētības līmenī. Piemēram, ilgtspējības novērtēšanas un dabas veicināšanas kompetences ir norādītas gan Francijas pirmsskolas izglītības un aprūpes hartā maziem bērniem, gan Somijas pamatprogrammā visam pirmsskolas izglītības un aprūpes posmam. Francijā abas kompetences izriet no vienas un tās pašas īsas frāzes hartas sestajā pedagoģiskajā principā, kurā teikts, ka “saskarsme ar dabu ļauj bērniem to iepazīt, cienīt un mīlēt”. Turpretī Somijas pamatprogrammā ilgtspējības novērtēšana ir aplūkota kā daļa no divām pamatvērtībām: “cilvēka kā cilvēka izaugsme” un “veselīgs un ilgtspējīgs dzīvesveids”. Turklāt dabas veicināšana tiek aplūkota transversālajās kompetencēs “rūpēties par sevi un pārvaldīt ikdienas dzīvi” un mācību jomā “pētīt un mijiedarboties ar savu vidi”.

“Vērtēt ilgtspēju” tiek definēta kā kompetence, kas ļauj bērniem attīstīt rūpes par vidi, cieņu pret dzīvību, taisnīgumu pašreizējām un nākamajām paaudzēm, kopīgu atbildību utt. Daži šīs kompetences elementi ir iekļauti gandrīz visās izglītības sistēmās, kas ilgtspējību aplūko savās augstākā līmeņa izglītības pamatnostādnēs. Tikai Rumānijā un Slovākijā izglītības vadlīnijās nav iekļautas atsauces uz ilgtspējas novērtēšanu.

D3. attēls. Ilgtspējas kompetences APIA augstākā līmeņa izglītības vadlīnijās, 2023./2024. gads

Avots: Eurydice.

Paskaidrojumi

Izglītības pamatnostādņu definīciju skatīt glosārijā. Ņemtas vērā tikai saistošas augstākā līmeņa izglītības pamatnostādnes. Katrā valstī minēto augstākā līmeņa izglītības vadlīniju sarakstu kopā ar to statusu (vai tās ir saistošas vai nesaistošas) skatīt D pielikumā. Informāciju par vecuma diapazoniem katrā valstī skatīt ziņojuma beigās pievienotajās valstu sistēmu informācijas lapās.

Piezīmes par konkrētām valstīm

Beļģija (franču valodas kopiena): ilgtspējas un pielāgošanās spējas vērtēšanas kompetences ir aplūkotas tikai pirmsskolas izglītības pēdējā klasē, kas ir obligātās izglītības pirmais gads.

Īrija: Aistear pamatprogrammā ir iekļauti ar ilgtspēju saistīti elementi. Tomēr šie elementi ir formulēti kā ieteicamās mācību iespējas un nav preskriptīvi.

Lietuva: pielāgošanās spējas kompetence nav iekļauta APIA pēdējā gada mācību programmā (pirmsskolas klasēs).

Austrija: pielāgojamības kompetence ir iekļauta tikai APIA pēdējā gada mācību programmā.

Portugāle: pedagoģiskās vadlīnijas bērniem līdz 3 gadu vecumam, kurās iekļautas trīs D3. attēlā parādītās ilgtspējības kompetences, tika ieviestas 2024. gada martā.

Zviedrija: dabas veicināšanas kompetence nav aplūkota APIA pēdējā gada mācību programmā (pirmsskolas klasēs), bet ir iekļauta mācību programmas komentāru materiālos⁽¹³⁾.

Ziemeļmaķedonija: trīs ilgtspējas kompetences attiecas tikai uz bērniem no 4 līdz 5 gadu vecumam.

Visās valstīs ilgtspējas novērtēšana parasti tiek aplūkota, izvirzot mērķi attīstīt attieksmi, kas vērsta uz rūpēm un cieņu pret dzīvību un vidi.

Turklāt dažos gadījumos īpaša uzmanība tiek pievērsta bērnu iesaistīšanai šo vērtību veidošanā. Piemēram, Ungārijā valsts bērnudārza programmā ir izvirzīts mērķis "attīstīt bērna patstāvīgu viedokli un lēmumu pieņemšanas spējas vides veidošanā".

Savukārt Somijas pamatprogrammā pirmsskolas izglītības un audzināšanas pēdējam mācību gadam noteikts, ka "pirmsskolas izglītības uzdevums ir vadīt bērnus, lai viņi izdarītu izvēli saskaņā ar ilgtspējīgu dzīvesveidu".

Atbildības un taisnīguma izjūta pret nākamajām paaudzēm ir vēl viens nozīmīgs kompetences elements, kas saistīts ar ilgtspējas novērtēšanu. Šis aspekts ir iekļauts Vācijas, Portugāles (vecākiem bērniem), Islandes un Norvēģijas izglītības vadlīnijās. Piemēram, Norvēģijas pamatplānā noteikts, ka "bērnudārzos bērniem jāpalīdz saprast, ka viņu rīcībai šodien ir sekas nākotnē".

Analizējot pirmsskolas izglītības un aprūpes programmas, tika pētīts arī tas, cik izplatīta ir dabas veicināšana. Dabas veicināšana ir definēta kā kompetence, kas ļauj bērniem:

- veidot saikni ar savu dabisko vidi;
- izprast cilvēku, augu, dzīvnieku un zemes savstarpējo atkarību;
- iepazīties ar to, kā cilvēka darbība – tostarp viņu pašu darbība – var ietekmēt dabu;
- noteikt praksi, kas ļauj izvairīties no dabas resursu izmantošanas vai samazina to izmantošanu un/vai veicina dabas aizsardzību.

Dabas kompetences veicināšana ir ļoti izplatīta APIA mācību programmās. Visbiežāk atkārtotais dabas veicināšanas aspekts ir nepieciešamība piedāvāt mijiedarbību ar dabu, lai bērniem veidotos emocionālas attiecības (prieks, mīlestība, brīnums) ar dabu un lai viņi izjustu vēlmi to aizsargāt. Piemēram, Austrijā APIA pēdējā gada vadlīnijās "dabas un tehnoloģiju" jomā ir teikts,

⁽¹³⁾ <https://www.skolverket.se/getFile?file=12049>.

ka “eksperimentiem un dzīvās un nedzīvās dabas vērošanai ... ir liela nozīme bērnu attīstībā, [jot tas veicina] rūpīgas un uzmanīgas attieksmes veidošanos pret vidi”.

Lai veidotu saikni ar dabu, bērniem ir nepieciešama pieredze dabiskā vidē, piemēram, vērojot dzīvniekus, dodoties pastaigās dabā vai nodarbojoties ar dārzkopību. Daudzu valstu izglītības vadlīnijās, kas attiecas uz agrīnās pirmsskolas un pirmsskolas izglītības un aprūpes vadlīnijām, ir minētas aktivitātes dabā. Parasti šīs atsauces ir īsi norādījumi, kas iekļauti vispārīgajās daļās par mācību vidi vai veicamo darbību veidiem. Turklāt dažās valstīs ir sniegti konkrēti piemēri par aktivitātēm dabā.

Ilgspējas kompetenču attīstība (t. i., Beļģijā (vācu valodā kopiena), Bulgārijā, Čehijā, Dānijā, Ungārijā, Portugālē, Slovēnijā, Somijā, Zviedrijā, Melnkalnē, Ziemeļmaķedonijā un Norvēģijā). Piemēram, Beļģijā (vāciski runājošā kopiena) pirmsskolas izglītības plāna jomā “orientēšanās pasaulē” ir ierosinātas šādas darbības: “sponsorēt koku; izveidot un uzturēt skolas dārzu; iestādīt ziedu plāvu kukaiņu barībai; ziemā rūpēties par putnu barotavu”. Dānijā mācību programmas tēmā “daba, āra dzīve un parādības” ir norādīts, ka “bērniem ir jāiepazīstas ar dabiskām dzīvotnēm, piemēram, mežiem, pludmalēm, purviem un ūdenstecēm, kā arī ar dzīviem organismiem, piemēram, dzīvniekiem, mikroorganismiem un augiem”.

Papildus nepieciešamībai attīstīt attiecības ar dabu, iepriekš uzskaitītie trīs citi dabas aizsardzības kompetences veicināšanas elementi – savstarpējā atkarība, ietekme uz dabu un dabas aizsardzības prakse – ir aplūkoti arī pirmsskolas izglītības un audzināšanas vadlīnijās, lai gan mazākā apjomā. Atkarībā no valsts šie trīs dabas kompetences veicināšanas elementi ir minēti ar vai bez atsauces uz saikni ar dabu. Igaunijā, Latvijā, Rumānijā un Zviedrijā, kā arī Slovākijā un Šveicē attiecībā uz vecākiem bērniem kompetences emocionālais elements – saiknes izjūta ar dabu

– nav iekļauts. Piemēram, Slovākijas pirmsskolas izglītības programmā mērķi, kas saistīti ar dabas veicināšanas kompetenci, ir vērsti uz cilvēka darbības ietekmi uz dabu: “skolotājs [skolotājs] un bērni apspriež ūdens nozīmi cilvēkiem, augiem un dzīvniekiem. Diskusija ietver arī jautājumu par ūdens piesārņojumu, ko rada dažādas vielas, kuras ūdenī ir iespējams un arī neiespējami atklāt, izmantojot savas maņas.”

Tikai nedaudzās izglītības sistēmās, kas ilgtspējību ir iekļāvušas saistošajās augstākā līmeņa izglītības pamatnostādnēs, nav iekļauti elementi, kas saistīti ar dabas veicināšanu: Beļģija (Francijas un flāmu kopienas) (vecākiem bērniem), Itālija un Malta.

Tomēr Beļģijā (franču valodas kopiena) par bērnu līdz 3 gadu vecumam pirmsskolas izglītību un aprūpi atbildīgā iestāde (*Office de la Naissance et de l'Enfance* (*Office de la Naissance et de l'Enfance*)), kas atbild par bērnu līdz 3 gadu vecumam (*Office of Birth and Childhood* (*Office de la Naissance et de l'Enfance*)), īsteno **kampaņu, lai** veicinātu aktivitātes ārpus telpām, tostarp saskarsmi ar dabu, kā daļu no pirmsskolas izglītības un aprūpes nodrošinājuma jaunākiem bērniem⁽¹⁴⁾.

Trešais ilgtspējas kompetences veids, kas tika aplūkots agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes jomā, – spēja pielāgoties – attiecas uz videi draudzīgas uzvedības apzināšanu un veicināšanu. Pielāgošanās spēja ir definēta kā kompetence, kas:

- veicina bērnu rīcību, kas atbalsta un saudzē vidi, piemēram, enerģijas taupīšanu, otrreizēju pārstrādi, ūdens patēriņa kontroli un mudina citus mājās un pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs darīt to pašu;
- ļauj bērniem apzināt mūsdienu dzīves aspektus, kas vairāk ietekmē vidi un kam ir jāpielāgojas (piemēram, vienreizlietojamie plastmasas iepakojumi, gaļas patēriņa mode, ātrā mode un patēriņa paradumi).

Atsauces uz pielāgošanās spēju ir ievērojami mazāk izplatītas nekā atsauces uz ilgtspējas

⁽¹⁴⁾ www.one.be/public/cest-quoi-lone/nos-campagnes/cest-dehors-que-ca-se-passe/.

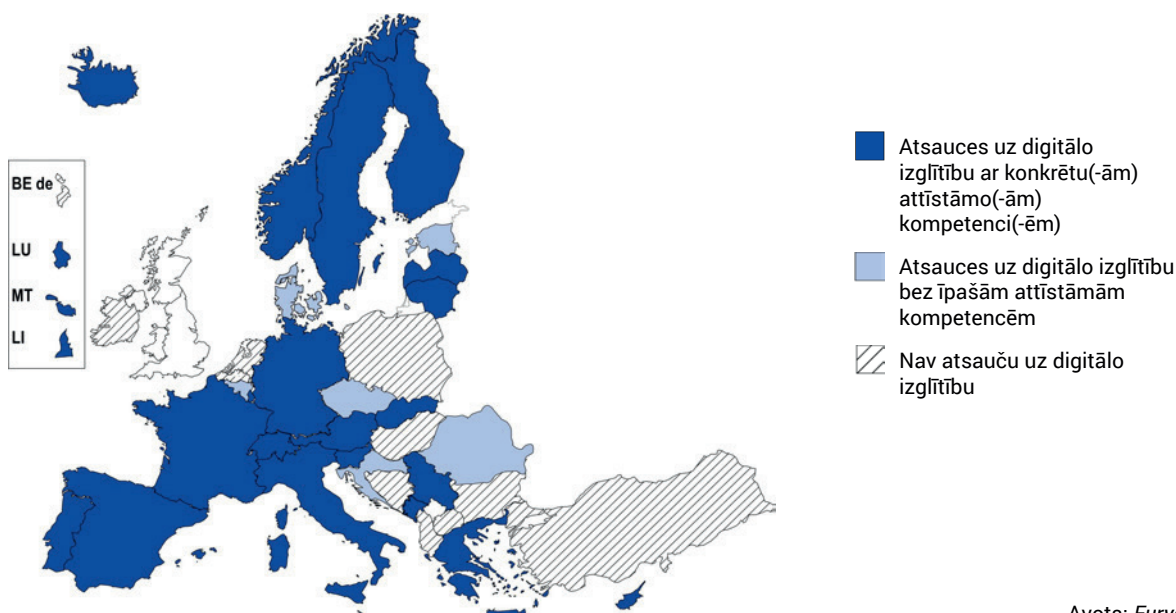
novērtēšanu vai dabas veicināšanu. Tikai nepilnas puses izglītības sistēmu (19 no 39) augstākā līmeņa izglītības vadlīnijās tas ir aplūkots. Visbiežāk sastopamie adaptācijas elementi APIA izglītības vadlīnijās attiecas uz tādu darbību veicināšanu, kas atbalsta un uztur vidi, piemēram, enerģijas taupīšanu, iepakojuma pārstrādi, ūdens patēriņa kontroli un atkritumu šķirošanu. Pielāgojamību var aplūkot arī no teorētiskā viedokļa. Piemēram, Spānijā mācību programmas pedagoģiskajos principos ir minētas cerības “rosināt pārdomas par atbildīgu preču un resursu patēriņu”, savukārt Islandē mācību programmā ir uzsvērts, ka ir svarīgas diskusijas par pārtikas atkritumiem un to, kāpēc mēs šķirojam atkritumus.

Lielākajā daļā valstu pirmsskolas un agrīnās pirmsskolas izglītībā un aprūpē ir iekļautas digitālās prasmes

Digitālā izglītība pašlaik ir plaši atzīta par prioritāti Eiropā, un tā attiecas uz visiem izglītības līmeņiem⁽¹⁵⁾.

Eiropas politikā tiek atbalstīta vecumam atbilstoša un konsekventa digitālo prasmju un kompetenču integrēšana mācībās no agras bērnības un aprūpes līdz pat pieaugušo vecumam. Nesenā Padomes ieteikumā jo īpaši uzsvērts, cik svarīgi ir nodrošināt bērnu drošību tiešsaistē un nodrošināt, lai viņi labāk izprastu iespējas, ko sniedz digitalizācija,

D4. attēls. Digitālās izglītības iekļaušana visaugstākā līmeņa izglītības vadlīnijās pirmsskolas izglītībai un aprūpei, 2023./2024. gads

Avots: Eurydice.

Paskaidrojumi

Izglītības pamatnostādņu definīciju skatīt glosārijā. Nemtas vērā tikai saistošas augstākā līmeņa izglītības pamatnostādnes. Katrā valstī minēto augstākā līmeņa izglītības vadlīniju sarakstu kopā ar to statusu (vai tās ir saistošas vai nesaistošas) skatīt D pielikumā. Ja D4. attēlā redzams, ka digitālā izglītība ir iekļauta augstākā līmeņa izglītības vadlīnijās, aptvertais vecuma diapazons atšķiras atkarībā no valsts. Tas var aptvert visu agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes posmu, attiekties tikai uz jaunāko klašu bērniem vai arī tikai uz vecāko klašu bērniem. Plašāku informāciju par attiecīgo bērnu vecuma diapazonu skatīt A pielikumā, D4 attēlu papildinošos datus.

Lai noskaidrotu, vai augstākā līmeņa izglītības vadlīnijas attiecas uz bērnu digitālo kompetenču attīstīšanu, tika analizēts to saturs saistībā ar DigComp 2.1 ietvarā (Eiropas Komisija: Kopīgais pētniecības centrs u. c., 2017) noteikto piecu kompetenču jomu būtiskākajiem elementiem: informācijpratību, komunikāciju un sadarbību, digitālā satura radīšanu, drošību un problēmu risināšanu. Plašāku informāciju par katrā valstī apgūtajām kompetencēm pa vecuma grupām skatīt A pielikumā.

Piezīmes par konkrētām valstīm

Īrija: Aistear pamatprogrammā ir iekļauti elementi, kas attiecas uz digitālo izglītību. Tomēr šie elementi ir formulēti kā ieteicamās mācību iespējas un nav preskriptīvi.

⁽¹⁵⁾ Komisijas paziņojums – Digitālās izglītības rīcības plāns 2021.–2027.: izglītības un apmācības pielāgošana digitālajam laikmetam (COM(2020) 624 galīgā redakcija), https://ec.europa.eu/education/education-in-the-eu/digital-education-action-plan_en

⁽¹⁶⁾ Padomes 2023. gada 23. novembra ieteikums par digitālo prasmju un kompetenču nodrošināšanas uzlabošanu izglītībā un aprūpē (OV C, C/2024/1030, 23.1.2024.), ELI: <http://data.europa.eu/eli/C/2024/1030/o>.

vienlīdzīgākā un iekļaujošākā veidā⁽¹⁶⁾. Turklāt tajā pašā ieteikumā ir ierosināts izmantot attīstībai atbilstošas metodes, piem. aktivitātes bez pieslēguma un rotaļnodarbības, lai veidotu digitālās prasmes, vienlaikus ņemot vērā bērnu sociāli emocionālo un kognitīvo attīstību.

Šajā iedaļā tiek analizēts, vai un kā digitālā izglītība ir iekļauta APIA augstākā līmeņa izglītības pamatnostādnēs. Tajā tiek pētīts, vai mācību programmās ir iekļautas atsauces uz konkrētām digitālajām prasmēm, kuras bērniem būtu jāsāk attīstīt agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs. Tā kā ir atzīts, ka saskare ar digitālajām tehnoloģijām var kaitēt maziem bērniem, šajā iedaļā ir aplūkoti arī augstākā līmeņa izglītības pamatnostādnēs izklāstītie ierobežojumi attiecībā uz to izmantošanu. Starptautiskā salīdzinājuma nolūkos tiek aplūkotas tikai saistošas (obligātās) augstākā līmeņa izglītības vadlīnijas.

Kā redzams D4. attēlā, gandrīz trīs ceturtdaļas izglītības sistēmu savās augstāka līmeņa izglītības vadlīnijās agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes jomā pievēršas digitālajai izglītībai. Lielākajā daļā šo izglītības sistēmu ir norādītas konkrētas digitālās prasmes, kas jāattīsta. Tomēr vecākiem bērniem Beļģijā (Franču kopiena) un Čehijā, kā arī bērniem visā posmā Dānijā, Horvātijā un Rumānijā izglītības pamatnostādnēs uzsvars ir likts uz bērnu iesaistes veicināšanu digitālās aktivitātēs, skaidri neminot konkrētu digitālo prasmju attīstīšanu. Turklāt Igaunijā atsauces uz digitālo izglītību ir vērstas uz digitālo tehnoloģiju lomu bērnu ikdienas dzīvē un mūsdienu pasaulē, kā arī uz digitālo ierīču izmantošanu, lai bagātinātu izglītības pasākumus. Jāatzīmē, ka Igaunijā jaunajā mācību programmā, kas stāties spēkā kopā ar Likumu par agrīno pirmsskolas izglītību 2025. gadā, ir detalizēti aprakstīta digitālo kompetenču attīstība. Citās 11 izglītības sistēmās digitālā izglītība nav aplūkota augstākā līmeņa izglītības vadlīnijās.

Tomēr Īrijā, publicējot valsts politiku paziņojums

par digitālo tehnoloģiju izmantošanu un digitālo mācīšanos agrīnās pirmsskolas izglītībā un aprūpē līdz 2025. gadam ir viens no *“First 5” – īstenošanas plānā 2023–2025*⁽¹⁷⁾ noteiktajiem rezultātiem. Turklāt nesen uzsāktajā *valsts stratēģijā 2024.* – 2033. gadam ir pievērsta uzmanība digitālajām prasmēm izglītojamajiem no dzimšanas līdz jauniešiem⁽¹⁸⁾.

Vairākās izglītības sistēmās augstākā līmeņa izglītības vadlīnijās vai citos vadības dokumentos ir noteikti dažāda veida ierobežojumi personālam attiecībā uz digitālo tehnoloģiju izmantošanu agrīnā pirmsskolas izglītībā un aprūpē:

- ir noteikts maksimālais laiks dienā, ko bērni var pavadīt pie datora (Latvija⁽¹⁹⁾);
- tiek prasīta ierobežota, piesardzīga un mērena digitālo tehnoloģiju izmantošana (Beļģija (franču valodas kopiena) un Čehija vecākiem bērniem, Horvātija, Lietuva un Norvēģija – visā pirmsskolas izglītības un aprūpes periodā);
- personālam vienmēr jābūt iesaistītam kopā ar bērniem, kad viņi izmanto digitālās tehnoloģijas (Norvēģija);
- bērniem tiek nodrošināts viņu vecumam un attīstības līmenim atbilstošs saturs (Somija⁽²⁰⁾);
- digitālo tehnoloģiju izmantošanai vienmēr jāatbalsta mācību process (Francija un Kipra vecākiem bērniem un Norvēģija visā pirmsskolas izglītības un aprūpes periodā);
- bērnu digitālās prasmes jāattīsta arī ar reālu priekšmetu un parādību pieredzes izpēti un sociālo mijiedarbību (Horvātija un Lietuva).

Turklāt divās valstīs nesen ir ieviesti vai tiek izstrādāti papildu noteikumi, kas ierobežo ekrānu un digitālo rīku izmantošanu agrīnā pirmsskolas izglītībā un aprūpē. Dānijā pēc 2024. gada jūlija grozījumiem *Likumā par dienas aprūpes iestādēm*⁽²¹⁾ ir noteikti jauni principi, kas diferencēti atkarībā

⁽¹⁷⁾ <https://www.gov.ie/en/publication/36359-implementation-plan-20192021/>

⁽¹⁸⁾ <https://www.gov.ie/en/publication/3f341-towards-a-new-literacy-numeracy-and-digital-literacy/>

⁽¹⁹⁾ Latvijas Republikas Ministru kabineta noteikumi Nr. 890 – Higiēnas prasības bērnu uzraudzības pakalpojuma sniedzējiem un izglītības iestādēm, kas īsteno pirmsskolas izglītības programmu, <https://likumi.lv/ta/en/id/260057-hygiene-requirements-for-the-providers-of-child-supervision-service-and-educational-institutions-implementing-a-pre-school-education-programme>.

⁽²⁰⁾ <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/en/digiosaaminen/8706410/tekstikappale/8709071>

⁽²¹⁾ <https://www.retsinformation.dk/eli/lt/2024/479>

no vecuma grupas. Bērniem līdz 3 gadu vecumam digitālos rīkus pedagoģiskajā darbā drīkst izmantot tikai noteiktās situācijās, piemēram, bērniem ar invaliditāti. Savukārt bērniem vecumā no 3 gadiem un vecākiem digitālos rīkus var izmantot, ja to atbalstu pedagoģiskajā darbā pamato pedagoģiskais personāls. Zviedrijā valdība plāno atcelt pašreizējo prasību, ka pirmsskolas skolotāji ir atbildīgi par to, lai katram bērnam tiktu nodrošināta iespēja izmantot digitālos rīkus. Lai to panāktu, Zviedrijas Valsts izglītības aģentūra (*Skolverket*) ir publicējusi [priekšlikumus](#) pārskatīt pirmsskolas mācību programmu⁽²²⁾, lai izglītība bērniem būtu galvenokārt brīva no ekrāniem.

Kā redzams iepriekš, lielākajā daļā valstu (22 no 37) augstākā līmeņa izglītības vadlīnijās ir iekļautas atsauces uz dažām digitālajām prasmēm, kas bērniem būtu jāsaņem agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes laikā (sk. arī datus, kas papildina D4. attēlu A pielikumā). Šīs atsauces var būt vispārīgu mērķu, mācību uzdevumu vai mācību aktivitāšu veidā. Divas kompetences visbiežāk tiek minēta informācijpratība un digitālā satura veidošana (17 valstis), kam seko komunikācija un sadarbība (14 valstis), drošība (12 valstis) un problēmu risināšana (8 valstis). Augstākā līmeņa izglītības vadlīnijās iekļauto digitālo prasmju klāsts dažādās valstīs ir atšķirīgs. Visplašākās vadlīnijas attiecībā uz aplūkoto digitālo prasmju daudzveidību ir Vācijas, Grieķijas, Spānijas, Lietuvas, Somijas un Zviedrijas vadlīnijas. Tajās ir atsauces uz visām piecām šeit aplūkotajām kompetencēm. Savukārt Latvijā, Slovēnijā, Melnkalnē, Latvijā un Serbijā augstākā līmeņa izglītības vadlīnijās ir atsauce tikai uz vienu no piecām digitālajām kompetencēm. Tomēr Slovēnijā kopš 2022. gada tiek pārskatīta bērnu mācību programma, lai stiprinātu dažādus aspektus, tostarp digitālās kompetences. Paredzams, ka [pārskatītā mācību programma mācību](#) tiks īstenota 2024./2025. un 2025./2026. gadā⁽²³⁾.

Šī analīze atklāj arī dažas atšķirības digitālo prasmju jomā atkarībā no bērnu vecuma. Četrās valstīs, kurās ir atsevišķas vadlīnijas jaunākiem un vecākiem bērniem (t. i., Francijā, Luksemburgā, Portugālē un Lihtenšteinā), iekļautās digitālās prasmes ir

ieviestas tikai otrajā agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes posmā. Turpretī lielākajā daļā valstu, kurās ir integrētas vadlīnijas visam agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes periodam (sk. D1a. attēlu), minētās digitālās prasmes ir vienādas visā posmā. Tomēr Spānijā, Itālijā, Austrijā un Zviedrijā, bērniem kļūstot vecākiem, pieaug apgūstamo digitālo prasmju klāsts. Visās četrās valstīs informācijpratības kompetence nav iekļauta jau APIA sākumā.

Kā uzsvērts Eiropas politikā, bērniem ir ļoti svarīgi apgūt drošības prasmes. Šī kompetence parasti tiek aplūkota, atsaucoties uz riskiem, kas bērniem saistīti ar digitālajiem plašsaziņas līdzekļiem, un nepieciešamību veicināt drošu un atbildīgu digitālo tehnoloģiju lietošanu. Piemēram, Grieķijā pirmsskolas izglītības mācību programmā kā mācību saturs, kas saistīts ar informācijas un komunikācijas tehnoloģijām, ir uzsvērts nepieciešamība “uzskaitīt IKT lietošanas priekšrocības un trūkumus / ierosināt noteikumus par lietderīgu un drošu interneta lietošanu”. Konkrētāki riski attiecībā uz bērniem, lietojot digitālās tehnoloģijas, ir uzsvērti, piemēram, Spānijas pirmsskolas un agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes mācību programmā, kurā digitālās pamatprasmes definīcijā tiek veicināta “veselīga digitālo rīku lietošana”, vai Somijas pirmsskolas izglītības pamatprogrammā, kurā minēts, ka bērniem jāmaņa “ergonomiski lietot IKT”. Riski, kas saistīti ar saziņu, izmantojot digitālās tehnoloģijas, ir uzsvērti, piemēram, Vācijas pirmsskolas izglītības un aprūpes pamatprogrammā, kurā uzsvērts, ka “bērni mācās pārdomāt plašsaziņas līdzekļu nozīmi, to iespējas un riskus, kā arī drošības jautājumus (piemēram, tiesības uz savu tēlu)”. Tāpat Zviedrijas mācību programmā ir minēta “droša un atbildīga saziņa, arī digitālajā kontekstā”, savukārt Norvēģijas pamatplānā ir prasība personālam aizsargāt bērnu privātumu, izmantojot digitālo atbalstu mācībām.

Vēl viens Eiropas ieteikumos attiecībā uz digitālajām prasmēm agrīnās pirmsskolas izglītībā un aprūpē uzsvars likts uz attīstībai piemērotu metožu izmantošanu, piemēram, aktivitātēm bez ekrāna. Konkrēti attiecībā uz problēmu risināšanas kompetenci vairākas valstis uzsver, cik svarīgi ir integrēt izglītības pasākumus, kas veicina bērnu

⁽²²⁾ <https://www.skolverket.se/getFile?file=12968>

⁽²³⁾ https://www.zrss.si/digitalna_bralnica/izhodisca-za-prenovo-kurikuluma-za-vrtce/.

prasmju attīstību, neizmantojot digitālās ierīces. Piemēram, Grieķijas pirmsskolas izglītības mācību programmā ierosināts radīt kontekstus problēmu risināšanas programmu veidošanai gan klasē, gan ārpus tās, piemēram, konfigurējot telpas ar šķēršļiem. Spānijā karaļa dekrētā par mācībām agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs ir uzsvērts, cik svarīgi ir pakāpeniski attīstīt bērnu skaitļošanas domāšanas prasmes, sākot no 3 gadu vecuma, izmantojot priekšmetu novērošanu un manipulēšanu ar tiem. Lietuvā pirmsskolas izglītības programmas vadlīnijās, kas aptver visu pirmsskolas izglītības un aprūpes posmu, ir ierosinātas dažādām vecuma grupām piemērotas darbību secības un problēmu risināšanas scenāriji.

Papildus šai augstākā līmeņa izglītības vadlīniju analīzei jānorāda, ka dažas valstis papildina savas vadlīnijas ar cita veida atbalsta dokumentiem personālam vai programmām, kas īpaši vērstas uz digitālo izglītību. Tā, piemēram, Beļģijā (vācu valodā runājošā kopiena) ar **pamatprincipiem, kas orientēti uz informācijpratības un mediju lietotprasmes attīstību**⁽²⁴⁾, bet Latvijā – ar metodiskajām vadlīnijām par **jaunajām un digitālajām tehnoloģijām pirmsskolā**⁽²⁵⁾. Luksemburgā *Mediju kompass* (*Medienkompass*)⁽²⁶⁾ pievēršas kodēšanai pirmsskolas izglītībā. Austrijā Federālā izglītības, zinātnes un pētniecības ministrija ir sagatavojusi **rokasgrāmatu par digitālo plašsaziņas līdzekļu apmācību pirmsskolas izglītības aprūpes uniestādēs**⁽²⁷⁾. Slovēnijas Valsts izglītības institūts ir publicējis atjauninātas **vadlīnijas par digitālo tehnoloģiju izmantošanu bērnudārzā**⁽²⁸⁾. Somijas Valsts izglītības aģentūra un Valsts audiovizuālais institūts 2022. gada jūnijā publicēja **digitālās kompetences ietvaru**⁽²⁹⁾, kurā sniegti ieteikumi attiecībā uz valsts pamatprogrammu īstenošanu visos izglītības līmeņos, tostarp pirmsskolas un jaunākā skolas izglītības iestādēs. Visbeidzot, Igaunijā pirmsskolas

izglītības iestādes saņem atbalstu robotikas integrēšanai ikdienas mācību un audzināšanas darbā, izmantojot valsts programmu **Progetiiger**⁽³⁰⁾.

Agrīnās valodas aktivitātes agrīnā pirmsskolas izglītībā un aprūpē bieži vien ir vērstas uz to, lai bērnos pamodinātu valodu daudzveidību

Kā uzsvērts Padomes ieteikumā par augstas kvalitātes agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēmām⁽³¹⁾, agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes mācību programmas var likt pamatus valodas attīstībai vairāk nekā vienā valodā.

Šajā rādītājā aplūkotas agrīnās valodu apguves aktivitātes citās valodās, kas nav pakalpojuma valoda, ko sniedz agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs, kuras atrodas centros. Tiek aplūkotas tikai tās pieejas, kas attiecas uz visiem bērniem visu veidu valsts un no valsts atkarīgās privātās iestādēs. Tādēļ agrīnās bērnības izglītības un aprūpes iestādes ar īpašu uzsvaru uz konkrētām valodām, piemēram, tās,

kas nodrošina dažu bērnu divvalodu vai saturu un valodu integrētas mācības, ir izslēgtas. Turklāt nav iekļautas fakultatīvās svešvalodu programmas, ko piedāvā parastās iestādēs.

Tiek izdalīti divi galvenie agrīno valodu nodarbību mērķi:

- visu bērnu iepazīstināšana ar dažādām valodām;
- iepazīstināt visus bērnus ar konkrētu svešvalodu.

Sešās Eiropas izglītības sistēmās visi bērni pirmsskolas un agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes laikā apgūst kādu konkrētu svešvalodu: Beļģijā (vācu valodā runājošā kopiena), Grieķijā, Kiprā, Luksemburgā, Maltā un Polijā. Tas attiecas arī uz 17 autonomajām kopienām Spānijā. Valstīs, kurās ir

(24) https://ostbelgienbildung.be/desktopdefault.aspx/tabid-3969/7117_read-41353/.

(25) <https://skola2030.lv/lv/jaunumi/blogs/jaunas-un-digitalas-tehnologijas-pirmsskola>.

(26) <https://edumedia.lu/uebersicht/>.

(27) https://www.charlotte-buehler-institut.at/wp-content/uploads/2020/11/ep_digitale_medienbildung.pdf.

(28) https://www.zrss.si/pdf/DTSmernice_vrtci.pdf.

(29) <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/en/digiosaaminen/8706410/tekstikappale/8709071>.

(30) https://progetiiger.ee/tool/105/kogumik-oppetegevused-robotikaszadedetega-alusharidusele?fbclid=IwAR35zUgK4_tdnGDSi-Tr0FaHU5HUtdnWM4ci4qKzt4jVbOhaJGgsWIEHlv.

(31) Padomes 2019. gada 22. maija ieteikums par augstas kvalitātes agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēmām (OV C 189, 5.6.2019., 4. lpp.), https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2019.189.01.0004.01. ENG&toc=OJ.C:2019:189:TOC.

vairākas valsts valodas, proti, Beļģijā, Luksemburgā un Maltā, svešvaloda, kas tiek ieviesta līdztekus APIA pakalpojuma valodai, ir viena no valsts valodām: Beļģijā (vāciski runājošā kopiena) un Luksemburgā – franču valoda, bet Maltā – angļu vai maltiešu valoda atkarībā no bērnu dzimtās valodas. Grieķijā, Spānijā un Kiprā angļu valoda ir svešvaloda, kas tiek nodrošināta visiem bērniem pirmsskolas izglītības iestādēs. Polijā svešvalodu nodarbības ir obligātas visās pirmsskolas izglītības iestādēs, ļaujot katrai pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādei brīvi izvēlēties, kādu svešvalodu tā mācīs. Saskaņā ar **izglītības informācijas sistēmas**⁽³²⁾ datiem 2023./2024. gadā visbiežāk izvēlēta valoda bija angļu valoda, kam sekoja vācu, spāņu, franču un itāļu valoda.

Dažādās valstīs ir atšķirīgas pieejas, kā bērnus

iepazīstināt ar konkrētu svešvalodu pirmsskolas izglītībā un aprūpē.

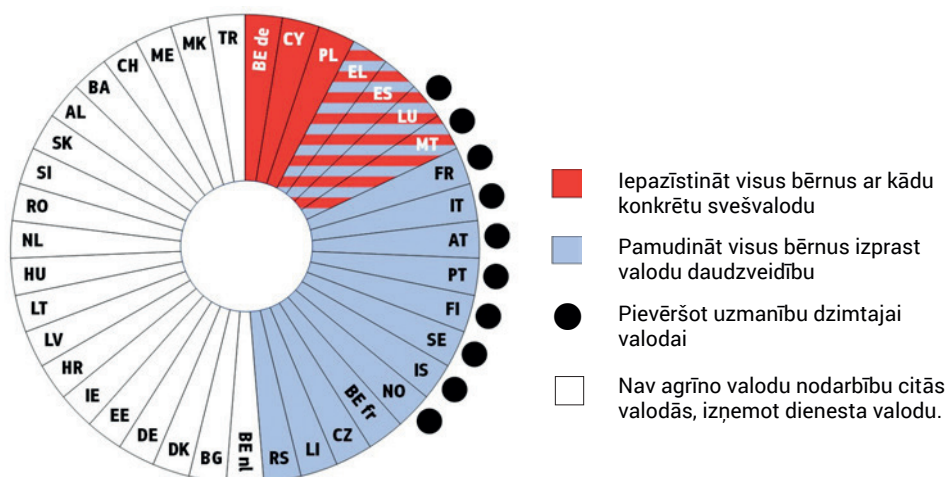
Beļģijā (vāciski runājošā kopiena) bērniem vecumā no 3 līdz 6 gadiem, kuri apmeklē pirmsskolas izglītības iestādi, nodarbības ar svešvalodu franču valodā notiek katru dienu un ilgst vismaz 50 un ne vairāk kā 200 minūtes nedēļā.

Valodas apguve ir iestrādāta uz pieredzi un darbību orientētās situācijās, kurās bērni tiek mudināti aktīvi iesaistīties un lingvistiski izpausties, izmantojot dziesmas, dzejoļus un rēbusus. Ir noteikti daži mācību rezultāti, kas saistīti ar franču valodas apguvi (piemēram, "bērns attīsta interesi un zinātkāri par svešvalodu", "bērns attīsta svešvalodas skanējuma izjūtu").

Grieķijā pirmsskolas izglītības iestādēs angļu valodu iepazīstina ar radošām nodarbībām 2 mācību stundas nedēļā, kuras kopīgi vada bērnudārza skolotājs un angļu valodas skolotājs.

Kiprā Mācību satura un valodas integrētas apguves koordinācijas centrs⁽³³⁾ iesaka pirmsskolas izglītības posmā svešvalodu apguvi izmantot periodisku svešvalodas apguvi, ko var integrēt dažādās

D5. attēls. agrīno valodas apguves pasākumu mērķi agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes centros, 2023./2024. gads

Avots: Eurydice.

Paskaidrojumi

D5. attēlā aplūkotas agrīnās valodu apguves aktivitātes citās valodās, kas nav pakalpojuma valoda, kuras tiek nodrošinātas agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs, kas atrodas centros. Ņemtas vērā tikai tās pieejas, kas attiecas uz visiem bērniem visu veidu valsts un no valdības atkarīgās privātās iestādēs. Tāpēc netiek iekļautas APIA iestādes, kurās īpaša uzmanība tiek pievērsta konkrētām valodām, piemēram, tās, kurās tiek nodrošināta bilingvāla vai ar mācību saturu un valodu integrēta apmācība. Turklāt nav iekļautas fakultatīvās svešvalodu programmas, ko piedāvā parastās iestādēs.

"Ar uzsvaru uz dzimtajām valodām" attiecas uz to, ka agrīnās valodu aktivitātēs tiek novērtētas visu to bērnu dzimtās valodas, kuri apmeklē pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādi.

Informācijas pamatā ir augstākā līmeņa izglītības vadlīnijas pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēm, kas atrodas centros. Izglītības vadlīniju definīciju skatīt glosārijā. Ņemtas vērā tikai saistošās augstākā līmeņa izglītības vadlīnijas. Katrā valstī minēto augstākā līmeņa izglītības vadlīniju sarakstu kopā ar to statusu (vai tās ir saistošas vai nesaistošas) skatīt D pielikumā.

Ja D5. attēlā redzams, ka agrīnā pirmsskolas izglītībā un aprūpē tiek īstenotas valodas aktivitātes, attiecīgais vecuma diapazons ir atšķirīgs atkarībā no valsts. Tas var aptvert visu agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes posmu, attiekties tikai uz jaunākiem bērniem vai tikai uz vecākiem bērniem.

Piezīmes par konkrētām valstīm

Īrija: Aistear pamatprogrammā ir iekļauti elementi, kas attiecas uz agrīnām valodas nodarbībām. Tomēr šie elementi ir formulēti kā ieteicamās mācību iespējas un nav preskriptīvi.

Spānija: autonomās kopienas un pilsētas lemj, vai svešvalodu apguve pirmsskolas izglītības iestādēs ir obligāta visiem bērniem, vai arī šis lēmums ir atkarīgs no atsevišķām skolām. D5. attēlā attēlota visbiežāk sastopamā situācija: 17 no 19 pašvaldībām iekļauj svešvalodu (angļu valodu) kā obligātu izglītības jomu visiem bērniem pirmsskolas izglītības otrajā posmā.

⁽³²⁾ https://dane.gov.pl/pl/dataset/220,nauka-jezykow-obcych/resource/57398/table?page=1&per_page=20&q=&sort=

⁽³³⁾ <https://clil.schools.ac.cy/index.php/el/clip-in-cyprus/implementation-models>.

mācību dienas daļās (piemēram, strukturētās radošās vai kustību aktivitātēs vai konkrētos mācību priekšmetos, piemēram, mūzikas mācībā vai matemātikā). Šīs valodu nodarbības sākotnēji var būt īsas – tikai apmēram 5 minūtes, taču tās pakāpeniski var ilgākas un sasniegt līdz pat 30 minūtēm.

Luksemburgā gan valsts pamatprincipu ietvarstruktūra par neformālo izglītību bērniem līdz 4 gadu vecumam, gan pamatplāns pirmsskolas izglītības pirmajam gadam veicina neformālo pieeju, kurā bērns apgūst franču valodu, izmantojot vieglu, dabisku un nepiespiestu piekļuvi šai valodai. Mācību rezultāti nav definēti.

Polijā viens no pirmsskolas iestāžu uzdevumiem ir radīt izglītojošas situācijas, kas attīsta bērna interesi par svešvalodu. Pirmsskolas izglītības beigās ir noteikti vairāki mācību rezultāti, tostarp tas, ka bērni spēj “saprast un atbildēt uz ļoti vienkāršām komandām modernajā svešvalodā; atkārtot vienkāršus pantīņus un dziedāt dziesmas grupā; saprast īsu stāstu (stāstītu vai lasītu) vispārējo nozīmi, ja to atbalsta, piemēram, attēli, rekvizīti, kustības, mīmika vai žesti”.

Visbiežāk, ja agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes programmās ir noteikts, ka agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes pasākumos ir jāīsteno valodu apguve, netiek īpaši uzsvērta kāda konkrēta obligātā svešvaloda.

Šāda pieeja ir vērsta uz to, lai ieaudzinātu plašu izpratni par valodu daudzveidību, tādējādi nodrošinot, ka bērni tiek sagatavoti efektīvai saziņai daudzvalodu un daudz kultūru sabiedrībā.

16 izglītības sistēmu augstākā līmeņa vadlīnijās par agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi (APIA) ir atsauce uz bērnu izpratnes veicināšanu par valodu daudzveidību (sk. D5. attēlu). Piemēram, Spānijā karaļa dekrētā, ar ko nosaka APIA organizēšanu un minimālās mācību prasības, kā īpaša kompetence saskarsmes un realitātes reprezentēšanas jomā ir noteikts, ka bērni spēj “novērtēt apkārtējā vidē esošo valodu daudzveidību, kā arī citas kultūras izpausmes, lai bagātinātu savas saziņas stratēģijas un kultūras pamatu”. Zviedrijā pirmsskolā ir jāveido pamats bērnu izpratnei par dažādām valodām un kultūrām. Lihtenšteinā valsts pirmsskolas izglītības mācību programmā ir atsauce uz bērnu izpratni par valodu un kultūru daudzveidību. Serbijā pirmsskolas izglītības programmā “izpratnes un zināšanu veidošana par dažādām kultūrām un valodām” ir iekļauta kā komunikācijas kompetences sastāvdaļa.

Dažās izglītības sistēmās ir ierosināti īpaši pasākumi vai pieejas, lai veidotu atvērtību un pozitīvu attieksmi pret valodu daudzveidību.

Grieķijā pirmsskolas izglītības mācību programmā saistībā ar daudzvalodu komunikācijas mācību jomu ir ierosināts, ka “bērni ieraksta pētāmās tēmas atslēgas vārdus bērnu valodās vai citās interesējošās valodās, papildinot klases vārdnīcu vai veidojot vārdu spēles (piemēram, atmiņas spēles), un nosaka, kuri vārdi skan vienādi vai līdzīgi”.

Francijā pirmsskolas izglītības mācību programmā sadaļā par bērnu modināšanu valodu daudzveidībai ir ierosināts bērns pakļaut jēgpilnām rotaļu situācijām (spēles, dziesmas, video filmu skatīšanās par labi zināmiem stāstiem) un veikt dažus vārdu/teikumu atkārtojumu izmēģinājumus.

Itālijā jaunāko klašu skolēnu izglītības vadlīnijās ir uzsvērts, ka “citu valodu skaņu un prozodiju iekļaušana ikdienas mācību dzīvē ir veids, kā dot bērniem iespēju iepazīt citas valodas, interesēties par tām un tuvoties tām viņu attīstībai optimālā laikā”. Integrētās sistēmas (0–6 gadi) izglītības pamatnostādnēs ierosināts “pievērst uzmanību valodām, radīt kontekstus, kuros var lietot vairāk nekā vienu valodu, ļauj apzināties katra bērna kultūras mantojumu, attīstīt daudzveidīgas saziņas prasmes, lai rosinātu zinātkāri un dažādu valodu izpēti”.

Austrijā vadlīnijās par vērtību attīstību agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs ir ierosināts piedāvāt daudzvalodu spēles, dziesmas un grāmatas, kā arī izmantot sveiciens visās bērnu valodās, lai veicinātu iecietību pret citiem un cieņu pret viņiem. APIA pēdējā gada modulī personālam ieteikts “cienīt un respektēt (savu) ģimenes valodu; pieņemt un veicināt bērnu daudzvalodību un piedāvāt iespējas iepazīt dažādas valodas, piemēram, dziedāt dziesmas vairākās valodās, un izmantot bērnu, vecāku un komandas valodu daudzveidību kā resursu izglītības procesam”.

Somijas pamatprogrammā minēts, ka “bērniem tiek sniegta palīdzība, lai viņi spētu uztvert apkārtējās pasaules kultūras un valodu bagātību un daudzveidību”; piemēram, “mācību procesā var izmantot dziesmas dažādās valodās, spēles un zīmes”.

Bērnu izpratnes veicināšana par valodu daudzveidību var arī veicināt bērnu metalingvistisko kompetenču attīstību, kas atvieglos svešvalodu apguvi nākotnē, kā uzsvērts Beļģijas (Franču kopienas) un Itālijas vadības dokumentos.

Beļģijā (franču kopiena) iknedēļas mācību stundās, kas veltītas tēmai “valodu modināšana” pirmsskolas izglītībā, ir ierosināts apgūt, pētīt un salīdzināt dažādas valodas, lai bērni apzinātos dažādu valodu īpatnības, balstoties uz to, ko viņi zina kādā konkrētā valodā, lai labāk saprastu citu valodu un gūtu labumu no sinerģijas starp dažādu valodu mācīšanos.

Itālijā integrētās sistēmas izglītības pamatnostādnēs, kas attiecas uz bērniem vecumā no 0 līdz 6 gadiem, uzsvērts, ka ir svarīgi, lai bērni izšķīrošajā valodas attīstības periodā tiktu iepazīstināti ar dažādām valodām. Šāda saskarsme veicina spēju salīdzināt valodas un sekmē kognitīvo pānesi. Turklāt tā izraisa metalingvistiskus procesus, kas kalpo par pamatu pozitīvas attieksmes pret valodu apguvi veidošanai, tādējādi veicinot atvērtību turpmākajām mācību iespējām.

Daudzvalodu sabiedrībās agrīnās valodas nodarbības citās valodās, kas nav dienesta valoda, sniedz iespēju izmantot to bērnu valodas, kuri mājās runā dažādās valodās, kā pedagoģisko resursu visiem bērniem. Visu pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādē esošo bērnu dzimto valodu ievērošana un novērtēšana ir kvalitatīvu pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēmu iezīme, kā uzsvērts Padomes ieteikumā par kvalitatīvām agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēmām⁽³⁴⁾. Turklāt dažās valstīs galvenā uzmanība tiek pievērsta bērnu prasmju uzlabošanai šādās jomās dzimtās valodas, bet tas ir aplūkots D10. attēlā. Desmit valstis, kas veic agrīnās valodu aktivitātes, uzsver, ka ir svarīgi ikdienas aktivitātēs novērtēt un respektēt visu pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādi apmeklējošo bērnu dzimtās valodas (sk. D5. attēlu).

Francijā pirmsskolas izglītības programmā minēts, ka "saistībā ar valodu daudzveidības veicināšanu [jomā] ir svarīgi novērtēt daudzvalodīgo bērnu vai bērnu, kuri nerunā franču valodā, izcelsmes valodu. Viņu klātbūtne klasē ļauj pamodināt visus bērnus uz valodu daudzveidību un rada atvērtību pret to."

Itālijā saskaņā ar izglītības vadlīnijām, kas attiecas uz visu agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes periodu, "pievēršot uzmanību valodām, radot kontekstu, kurā var lietot vairāk nekā vienu valodu, ir iespējams atzīt katra bērna kultūras mantojumu".

Luksemburgā Mazāko bērnu mācību programma nosaka, ka "personālam īpaša uzmanība jāvelta mājas valodas(-u) atzīšanai un veicināšanai, jo šie faktori būtiski ietekmē bērnu pašcieņu un identitātes attīstību". Mācību plāns pēdējiem diviem agrīnās bērniņas izglītības gadiem iesaka īstenot valodu aktivitātes pazīstamā un saistošā vidē, kas cienā un novērtē bērnu dzimtās valodas klasē.

Maltā gan standartos par agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumiem jaunākā vecuma bērniem, gan politikas pamatnostādņēs visam agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes periodam ir uzsvērts, ka "personālam ir jāveicina valodām bagāta vide, kas veicina pozitīvu attieksmi pret visām bērnu dzimtajām valodām, kas nav maltiešu un angļu valoda".

Norvēģijas APIA pamatplānā noteikts, ka "bērnudārzos atzīst un novērtē bērnu dažādās saziņas un valodas formas, tostarp zīmju valodu. Personāls palīdz nodrošināt, lai valodu daudzveidība kļūtu par bagātinājumu visai bērnu grupai, un mudina daudzvalodīgos bērnus lietot savu dzimto valodu".

II sadaļa. Pārejas

Trešdaļā izglītības sistēmu ir ieteikts veikt pasākumus, lai atvieglotu pāreju no vienas pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes uz citu

Jaunam bērnam jebkura pārmaiņa – no mājas vai mājās balstītas aprūpes uz iestādes aprūpi, no vienas iestādes uz citu vai no agrīnās bērniņas izglītības iestādes uz skolu – ir svarīgs solis, kuram viņam jābūt rūpīgi sagatavotam, lai nodrošinātu veiksmīgu pāreju. Augstākās izglītības iestādes var ieteikt noteiktus pasākumus šī pārejas procesa atvieglošanai.

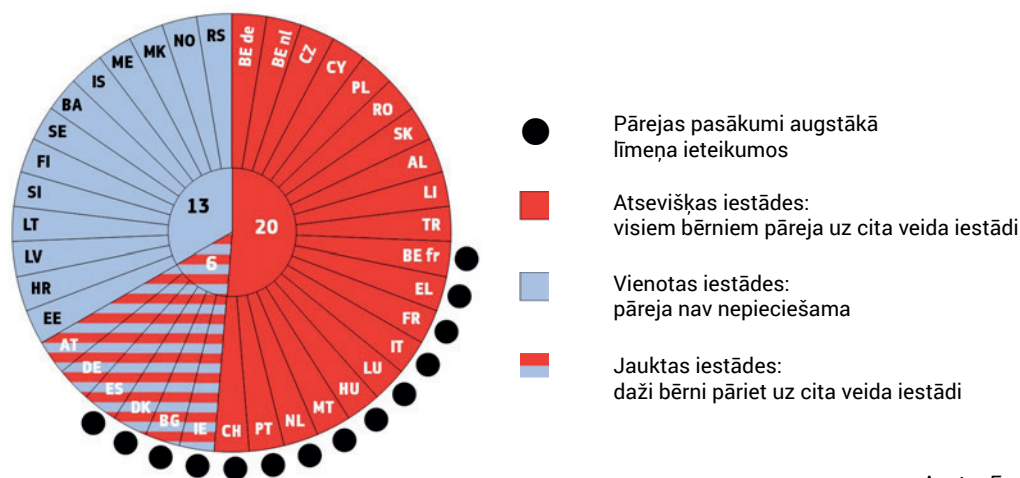
Atkarībā no agrīnās pirmsskolas un pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumu strukturālās organizācijas bērniem, kuri atrodas agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs, var nebūt jāmaina iestāde (sk. A2b. attēlu). Pēc

definīcijas pāreja nenotiek valstīs, kurās agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumi tiek nodrošināti tikai centros. Tā tas ir vairāk nekā trešdaļā Eiropas valstu. Pārējās valstīs vismaz dažiem bērniem var nākties pāriet no bērnu aprūpes iestādes uz izglītības iestādi.

D6. attēlā galvenā uzmanība pievērsta galvenajam strukturālās pārejas punktam (parasti ap 3 gadu vecumu), kas notiek divās trešdaļās izglītības sistēmu. Divdesmit sistēmās visi bērni aptuveni šajā laikā pāriet uz cita veida izglītības iestādi. Vēl sešās sistēmās, kurās agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumi tiek sniegti jauktā veidā (t. i., ir gan vienotas, gan no vecuma atkarīgas iestādes), šajā brīdī pāreja notiek tikai dažiem bērniem. Augstākā līmeņa ieteikumi par to, kā šīs pārmaiņas būtu jārisina, ir sniegti 14 izglītības sistēmās, kurās notiek strukturāla pāreja.

⁽³⁴⁾ Padomes 2019. gada 22. maija ieteikums par augstas kvalitātes agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēmām (OV C 189, 5.6.2019., 4. lpp.), https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2019.189.01.0004.01. ENG&toc=OJ.C:2019:189:TOC.

D6. attēls. Augstākā līmeņa pasākumi, kas ieteikti, lai atvieglotu bērnu pāreju no viena centra uz cita veida pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādi aptuveni 3 gadu vecumā, 2023./2024. gads

Avots: Eurydice.

Paskaidrojumi

Šis skaitlis attiecas uz bērniem, kuri agrīnā vecumā (līdz 3 gadu vecumam) uzsāk pirmsskolas izglītību un aprūpi. Tiek ņemtas vērā tikai strukturālās pārejas starp bērnu aprūpes un izglītības iestādēm; pārejas starp viena veida iestādēm ģimenes lēmumu dēļ netiek ņemtas vērā. Nav ņemtas vērā arī pirmsskolas izglītības un aprūpes grupas, kas organizētas pamatskolās mazāk apdzīvotos rajonos.

Pāreja starp divu veidu iestādēm parasti notiek 3 gadu vecumā, bet tā var notikt agrāk vai vēlāk: 2,5 gadu vecumā Beļģijā (franču un flāmu kopienas) vai 4 gadu vecumā Grieķijā, Nīderlandē, Šveicē un Lihtenšteinā.

Lielākajā daļā sistēmu oficiālajos dokumentos (piemēram, dekrētos, likumos vai rīkojumos), kas saistīti ar agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi, ir izklāstīti ieteicamie pasākumi, lai atvieglotu pāreju un palīdzētu bērniem pielāgoties jaunajai videi. Tie var ietvert bērnu iepazīstināšanu ar jauno vidi pirms oficiālā sākuma datuma, piemēram, pirms pārmaiņām organizējot jaunās iestādes apmeklējumu un tikšanos ar jauno personālu. Bieži vien pārejā tiek iesaistīti arī vecāki. Daži no ieteikumiem ir paredzēti, lai palielinātu vecāku izpratni par šī soļa nozīmīgumu viņu bērnam un mudinātu viņus plānot pāreju, piemēram, organizējot tikšanās ar personālu, kas būs atbildīgs par viņu bērnu pēc pārejas. Daži pasākumi ir īpaši saistīti ar pārejas periodu (piemēram, pakāpeniski pagarināt jaunajā iestādē pavadīto laiku, palielināt darbinieku skaitu uzņemšanas posmā, sagaidīt bērnus jaunajā pirmsskolas izglītības iestādē 1 vai 2 dienas pirms vecāko bērnu mācību gada sākuma vai mudināt vecākus pavadīt kādu laiku kopā ar saviem bērniem iestādē pirmajās dienās).

Bulgārijā 2008. gada 18. novembra Rīkojumā Nr. 26⁽³⁵⁾ par bērnudārzu struktūru un darbību, kā arī bērnu virtuves un veselības aizsardzības prasībām tajos ir noteikts, ka, uzņemot bērnu bērnudārzā, katram bērnam tiek īstenots individuāls adaptācijas plāns. Turklāt 2016. gada 3. jūnija Rīkojumā Nr. 5 par⁽³⁶⁾ pirmsskolas izglītību noteikts, ka bērnudārzs izstrādā un īsteno modeli darbam ar ģimenēm un bērniem adaptācijas periodā, pārejot no ģimenes vides uz bērnudārzu, kas ir neatņemama bērnudārza darbības noteikumu sastāvdaļa. Šis modelis obligāti ietver vecāku īslaicīgu klātbūtni bērnudārzā. Vecāku klātbūtnes ilgums un aktivitātes, kurās viņi var piedalīties, tiek iepriekš noteiktas individuālās pedagogu un vecāku tikšanās reizēs.

Spānijā Karaliskajā dekrētā 95/2022⁽³⁷⁾, ar ko nosaka pirmsskolas izglītības un aprūpes organizāciju un minimālās mācību prasības Spānijā, ir noteikts, ka attiecībā uz mācību programmu abos pirmsskolas izglītības un aprūpes ciklos (bērniem līdz 3 gadu vecumam un bērniem vecumā no 3 gadiem) ir jāaplūko vienas un tās pašas trīs jomas (harmoniska izaugsme, vides izzināšana un pētīšana, komunikācija un realitātes atspoguļošana) un ka abos ciklos šīm trim jomām jāaptver vienas un tās pašas specifiskās kompetences, lai nodrošinātu nepārtrauktību starp cikliem un posmiem. Izglītības pārvaldēm ir jānodrošina arī koordinācija starp dažādu ciklu

(35) <https://lex.bg/laws/ldoc/2135608240>

(36) <https://www.mon.bg/regulation/naredba-%e2%84%96-5-ot-03-06-2016-g-za-preduchilisthnoto-obrazovanie/>.

(37) <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2022-1654>

mācību komandām. Pamatojoties uz karaļa dekrētu, autonomās kopienas ir izstrādājušas dažus konkrētus pasākumus. Piemēram, Aragonā, katrā ciklā pedagoģiskais personāls novērtē katra bērna vispārējo progresu un veicina pāreju no viena cikla uz nākamo, garantējot izglītības procesa nepārtrauktību un saskaņotību (Rīkojuma ECD/853/2022 17. pants).

Maltā valsts standarti agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumiem (bērniem vecumā no 0 līdz 3 gadiem) ⁽³⁸⁾

prasības ir šādas: iestādei jāveicina un jāatbalsta mācīšanās un attīstības nepārtrauktība, nodrošinot katram bērnam veiksmīgas pārejas; iestādei jāuzņem vecāki tā, lai nodrošinātu gludu pāreju no ģimenes mājām uz iestādi; iestādei jāatbalsta vecāki no bērna uzņemšanas brīža un pārejas posmu laikā; kā arī iestādei jāatbalsta vecāki bērna izglītības ceļā un visos pārejas posmos.

Dažās valstīs, kurās ir ieviesti pārejas pasākumi, augstākā līmeņa iestādes neiesaka nekādus konkrētus pasākumus, bet pieprasa, lai pasākumi tiktu veikti vietējā vai struktūrvienību līmenī.

Dānijā saskaņā ar Likumu par dienas aprūpes iestādēm ⁽³⁹⁾ pirmsskolas un jauniešu aprūpes centriem sadarbībā ar vecākiem ir jānodrošina vienmērīga bērnu pāreja no ģimenes mājām uz pirmsskolas un jauniešu aprūpes centriem, kā arī starp pirmsskolas un jauniešu aprūpes centriem bērniem vecumā līdz 3 gadiem un vecākiem, attīstot un atbalstot bērnu pamatkompetences un vēlmi mācīties. Šajā darbā jāiesaista vietējās vecāku padomes, lai nodrošinātu bērniem vienmērīgu pāreju.

Irījā APIA noteikumi paredz, ka katram APIA dienestam ir jābūt ieviešanas politikai, kas noteikumos ir definēta kā "dienesta procedūras, lai atvieglotu pirmsskolas vecuma bērna integrāciju dienestā, kad viņš pirmo reizi apmeklē dienestu, viņa vai viņas virzību dienestā un viņa vai viņas pāreju uz sākumskolu". Noteikumi paredz ne tikai to, ka katram dienestam ir jābūt šādai politikai, bet arī to, ka visiem dienesta darbiniekiem ir jābūt "pienācīgi uzraudzītiem un nodrošinātiem ar atbilstošu informāciju un, ja nepieciešams, apmācītiem" saistībā ar šo politiku.

Sistēmās ar plašiem ieteikumiem par bērnu pārejas atvieglošanu ir aplūkota arī pāreja no mājas uz centru, kurā tiek nodrošināta agrīnā pirmsskolas izglītība un aprūpe. Kopumā 7 no 28 izglītības sistēmām, kurās ir reglamentēta mājas pakalpojuma sniegšana (sk. A3. attēlu), iesaka dažus pasākumus, lai atvieglotu šo pāreju

(Beļģija (franču valodas kopiena), Dānija, Francija, Luksemburga, Portugāle, Somija un Šveice).

Francijā tiek ieteikts partnerības darbs, lai atvieglotu pāreju starp agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi mājās un centrā. Tas ietver iespēju radīšanu ģimenēm mijiedarboties ar dienestu darbiniekiem, lai pielāgotu pakalpojumu piedāvājumu bērnu vajadzībām un atvieglotu pāreju. Tas ietver arī sadarbību starp valsts un vietējām iestādēm un citiem APIA dienestiem vietējā un departamentu līmenī.

Somijā un Zviedrijā nav paredzētas pārejas vecumā no 3 gadiem; tomēr ir daži augstākā līmeņa ieteikumi par to, kā atbalstīt bērnus citos svarīgos brīžos (piemēram, pārejā no ģimenes mājām uz agrīno pirmsskolas izglītību un apmācību vai no agrīnās pirmsskolas izglītības uz pirmsskolas izglītību).

Gan vecums, gan skolas gatavība ir svarīgi kritēriji, lai uzsāktu pamatzglītību

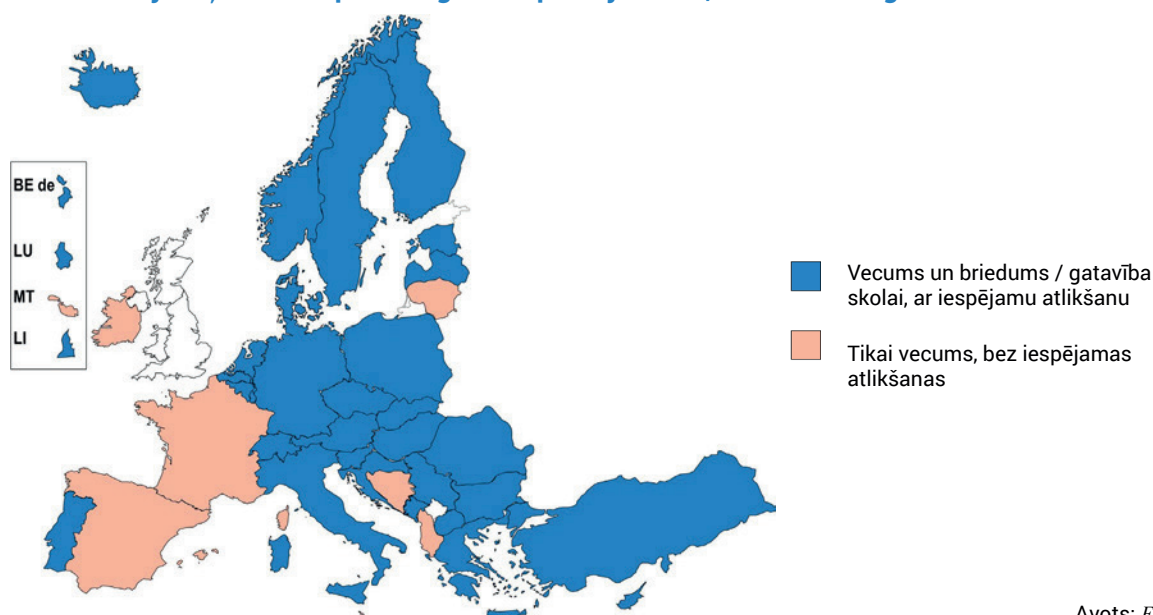
Noteikumi, kas nosaka uzņemšanu sākumskolā, tieši ietekmē bērna izglītības ceļu. Oficiālais obligātās pamatzglītības sākšanas vecums Eiropā parasti ir 6 gadi (sk. B3. attēlu).

Ir tikai daži izņēmumi. Maltā ir noteikts, ka bērniem pamatzglītība jāsāk 5 gadu vecumā, bet astoņās valstīs (Bulgārijā, Igaunijā, Horvātijā, Latvijā, Lietuvā, Polijā, Somijā, Zviedrijā un Horvātijā) – 7 gadu vecumā. Tā kā mācību gads parasti sākas vasaras beigās, bērni, kas dzimuši laikā no septembra līdz decembrim, var sākt mācības skolā, pirms sasniegts oficiālais skolas gaitu uzsākšanas vecums. Tādējādi, piemēram, sākuma vecums 6 gadi nozīmē, ka bērni ir vecumā no 5 gadiem un 8 mēnešiem līdz 6 gadiem un 8 mēnešiem. Ir arī dažas izņēmuma situācijas. Horvātijā bērni, kas dzimuši janvārī–martā, sāk pamatskolu kalendāra gadā, kad viņiem paliek 6 gadi, savukārt pārējie sāk kalendāra gadā, kad tiem paliek 7 gadi. Kiprā, Ungārijā un Slovākijā bērni sāk pamatskolu pēc 6 gadu vecuma sasniegšanas.

⁽³⁸⁾ <https://planipolis.iiep.unesco.org/en/2021/national-standards-early-childhood-education-and-care-services-0-3-years-7433>.

⁽³⁹⁾ <https://www.retsinformation.dk/eli/lt/2024/988>.

D7. attēls. Kritēriji uzņemšanai pamatzglītības pirmajā klasē, 2023./2024. gads

Avots: Eurydice.

Paskaidrojums

Skaitļos nav ņemta vērā sākumskolas izglītības ieguves atlikšana bērniem, kuriem ir ar veselību saistīti atlikšanas iemesli, bērniem ar īpašām izglītības vajadzībām vai tiem bērniem, kuri nesen ieradušies valstī.

Piezīme par konkrētu valsti

Somija: atlikšana ir juridiski iespējama, tomēr praksē tā ir izņēmums.

D7. attēlā parādīti kritēriji uzņemšanai pamatzglītības pirmajā klasē, detalizēti norādot, vai uzņemšana pamatojas tikai uz vecumu vai arī uz vecumu un citiem kritērijiem, piemēram, briedumu vai skolas gatavību, kas var nozīmēt iespēju atlikt mācības. Septiņās izglītības sistēmās (Īrijā, Spānijā, Francijā, Lietuvā, Maltā, Albānijā un Bosnijā un Hercegovinā) oficiālā vecuma sasniegšana ir vienīgais nosacījums uzņemšanai pamatskolā, un atlikšana nav iespējama. Lietuvā, lai gan atlikšana nav atļauta, bērni var sākt pamatzglītību agrāk (6 gadu vecumā, nevis 7 gadu vecumā), ja viņi ir pabeiguši vienu gadu obligātās pirmsskolas izglītības.

Dažās sistēmās uzņemšanai pamatzglītībā var piemērot arī citus kritērijus, kas nav vecuma kritēriji, un, ja bērns neatbilst nepieciešamajiem nosacījumiem, uzņemšanu var atlikt. Lielākajā daļā izglītības sistēmu uzņemšanu pamatskolā var atlikt. Jāatzīmē, ka šī analīze atspoguļo tikai vispārējo situāciju. Šeit nav aplūkota atlikšana veselības apsvērumu dēļ un alternatīvi noteikumi, kas paredzēti bērniem ar īpašām izglītības vajadzībām.

Atlikšana ir iespējama 31 izglītības sistēmā, un tā parasti ir balstīta uz bērna attīstības līmeņa

vai gatavības skolai. Pēdējais ir kritērijs, kura pamatā ir koncepcija, ka bērnam ir jāsasniedz noteikts attīstības līmenis, un to uzskata par gatavu skolai. Tas nozīmē, ka bērnam piemīt motivācija un kognitīvās un sociāli emocionālās spējas, kas nepieciešamas, lai mācītos un gūtu panākumus skolā. Bērnu gatavību mācībām skolā parasti pārbauda, pirms viņi uzsāk pamatzglītību. Ja tiek konstatēts, ka viņi nav sagatavoti (t. i., nav gatavi), parasti viņi turpina pirmsskolas izglītību.

Lai izprastu procesu, kura rezultātā tiek pieņemti lēmumi par maksājumu atlikšanu, ir svarīgi aplūkot arī visas iesaistītās puses. Atlikšanu parasti pieprasa vecāki, lai gan dažkārt šim pieprasījumam jāpievieno eksperta atzinums. Piemēram, Beļģijā (Franču kopienā), Igaunijā, Itālijā, Polijā, Ziemeļmaķedonijā un Norvēģijā pēc vecāku lūguma atlikšana ir iespējama, ja tās pamatā ir pedagoģiski psiholoģisks novērtējums, ko veic pediatrs, psihologs vai cits eksperts.

Vēl viens svarīgs aspekts attiecas uz iestādēm, kas ir atbildīgas par lēmumu pieņemšanu attiecībā uz atlikšanu. Galīgo lēmumu par atlikšanu parasti pieņem vecāki, pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāde, pamatskola vai

izglītības iestādes, vai to kombinācija. Gandrīz visās izglītības sistēmās, kurās bērni parasti sāk mācības pamatskolā, sasniedzot oficiālo vecumu, bet ir iespējama atliktā apmācība, vecākiem ir svarīga loma lēmumu pieņemšanas procesā. Tā tas ir arī astoņās sistēmās, kurās skolas gatavība ir papildu nosacījums, lai uzsāktu mācības (Beļģija (vācu valodā runājošā kopiena), Vācija, Igaunija, Kipra, Ungārija, Slovākija, Melnkalne un Ziemeļmaķedonija).

Slovēnijā vecāki un/vai ārsts vai psihologs var lūgt atlikt mācību stundu, tomēr galīgo lēmumu pieņem skolas direktors (Slovēnijas piemērs ir aplūkots tālāk šajā sadaļā). Portugālē vecāki pieprasa atlikšanu, ko izskata daudznazaru iekļaujošās izglītības atbalsta komanda; galīgo lēmumu deleģē izglītības pārvaldes un inovāciju valsts sekretārs, kas atbildīgs par izglītības pārvaldi un inovācijām, skolu ģenerāldirektora vietniekam. Zviedrijā vecāku lūgumu izskata un galīgo lēmumu pieņem pašvaldība. Beļģijā (vācu valodā runājošā kopiena), Čehijā, Grieķijā, Ungārijā, Slovākijā un Šveicē vecākiem ir vai nu jāsniedz piekrišana, vai jāpieņem galīgais lēmums par atlikšanu.

Dažās izglītības sistēmās, kurās skolas gatavība ir uzņemšanas kritērijs, pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādei vai pamatskolai ir vislielākā ietekme uz lēmumu par bērna uzņemšanu pirmajā pamatizglītības gadā. Piemēram, Igaunijā un Lihtenšteinā pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādei ir vislielākā nozīme.

Igaunijā agrās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādē ir jāizvērtē katra bērna gatavība skolai un jāizsniedz gatavības skolai karte, kurā aprakstīts bērna attīstības līmenis. Kartei ir informatīva funkcija, lai nodrošinātu vienmērīgu pāreju no pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes uz sākumskolu un, ja nepieciešams, sniegtu atbalsta pakalpojumus skolā. Vecāki var pieprasīt atlikt mācības, un par to lemj ārpusskolas konsultatīvā komanda.

Lihtenšteinā gatavību skolai novērtē bērnudārzu skolotāji. Vajadzības gadījumā, kā arī gadījumos, kad skolotāji un vecāki nespēj vienoties, var piesaistīt citus speciālistus, piemēram, psihologus. Būtiski faktori ir vecums, attīstības pakāpe un ģimenes apstākļi. Bērni, kuri tiek uzskatīti par nesagatavotiem skolai noteiktos aspektos, var apmeklēt īpašas nodarbības, lai saņemtu mērķtiecīgu palīdzību, kas palīdzētu viņiem sagatavoties skolai. Lēmuma pieņemšanas procesā piedalās skolotāji, vecāki un, ja nepieciešams, izglītības psihologs.

Vairākās valstīs sākumskolai ir būtiska nozīme, nosakot bērna gatavību skolai. Piemēram, Kiprā skolas var ieteikt atlikt uzņemšanu pamatskolā, ja ir šaubas par bērna briedumu vai gatavību skolai. Nīderlandē un Slovēnijā par lēmumu pieņemšanu par atlikto mācību sākšanu atbild skolas.

Nīderlandē lēmumu par bērna uzņemšanas sākumskolā atlikšanu pieņem atsevišķa skola, un skola var brīvi noteikt savus noteikumus par atlikšanu. Šie noteikumi ir daļa no skolas izglītības politikas, kas skolām ir jāpublicē skolas plānos.

Slovēnijā kritērijs, pēc kura tiek piešķirts mācību gada atlikšanas termiņš, ir bērna gatavība mācībām skolā. Galīgo lēmumu pieņem skolas direktors, pamatojoties uz atzinumu, ko sniegusi komisija (kuru ieceļ skolas direktors), kas novērtē bērna gatavību skolai.

Divās valstīs, Austrijā un Melnkalnē, ir valsts mēroga gatavības skolai testi, kurus ar vecāku piekrišanu vai pēc viņu pieprasījuma un/vai pamatojoties uz skolas ārsta vai psihologa atzinumu, izmanto, lai pieņemtu lēmumus par bērnu gatavību skolai.

Austrijā bērns tiek uzskatīts par gatavu skolai, ja ir pamats uzskatīt, ka pirmajā mācību gadā viņš spēs sekot norādījumiem un netiks garīgi vai fiziski pārslogots. Ar skrīninga skolu sākumskolā (*Schuleingangsscreening*) pamatskolām ir pieejama viegli lietojama, elastīga un zinātniski pamatota atbalsta diagnostikas procedūra.

Melnkalnē bērna sagatavotības novērtēšanu organizē izglītības iestādes skolas līmenī. Valsts standartizētā skolas gatavības testa rezultāti nosaka, vai bērns var uzsākt mācības sākumskolā.

Lai nodrošinātu netraucētu pāreju no pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes uz pamatizglītību, ieteicams veikt dažādus pasākumus

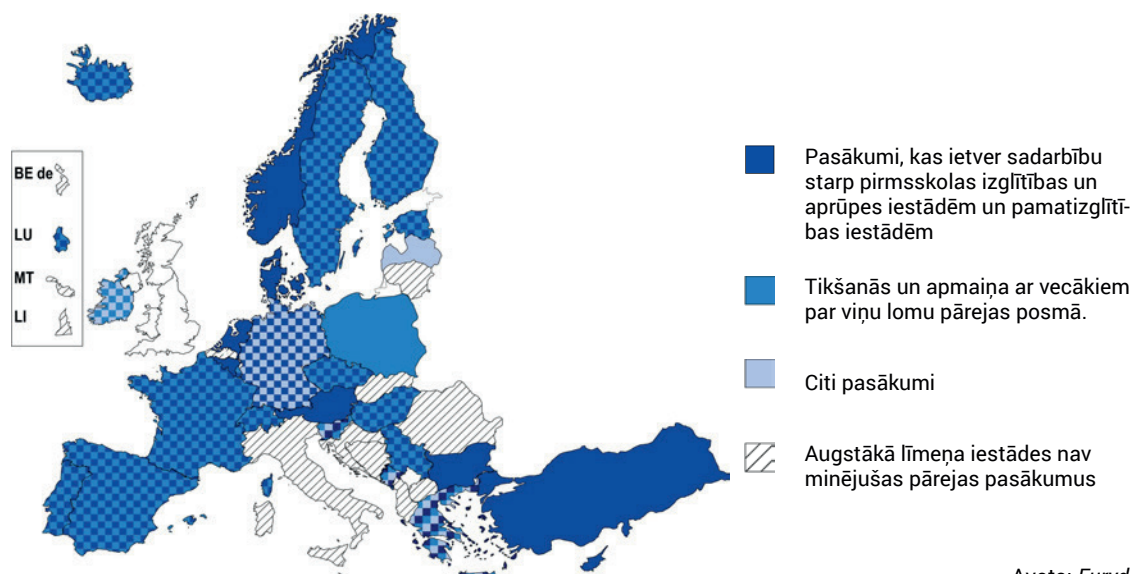
Vēl viens svarīgs pavērsiena punkts bērnu izglītības ceļojumā ir pāreja no pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes uz pamatizglītību. Abas iestādes var būt ļoti atšķirīgas fiziski un pedagoģiski (piemēram, grupas lieluma, mācību prakses vai mācību programmas ziņā), kas dažiem bērniem var radīt grūtības (ESAO, 2017). Tāpēc šo pāreju var atvieglot, ievērojot izglītības iestāžu ieteikumus.

Lielākā daļa izglītības sistēmu iesaka izglītības iestādēm izveidot nepārtrauktību un sadarbību starp agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi un pamatizglītību. Parasti šie ieteikumi ir atrodami augstākā līmeņa APIA izglītības vadlīnijās (sk. D pielikumu); tomēr dažkārt ieteikumi ir izteikti pamatizglītības mācību programmās vai citos oficiālos ar izglītību saistītos dokumentos (piemēram, dekrētos, likumos vai rīkojumos). 12 izglītības sistēmās augstākā līmeņa iestādes nesniedz skaidrus ieteikumus par pasākumiem, kas saistīti ar pāreju no agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes uz pamatizglītību (sk. D8. attēlu).

Nepieciešamība sadarboties pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēm un pamatskolām pārejā uz sākumskolu 24 izglītības sistēmu augstākā līmeņa izglītības vadlīnijās ir uzsvērtā sadarbība starp sākumskolas un pamatskolas izglītības iestādēm. Dažās no šīm sistēmām ir ieteikti konkrēti sadarbības pasākumi, piemēram, darbinieku sanāksmes (piemēram, Igaunijā un Ungārijā), kopīgi ziņojumi par bērnu attīstību un vajadzībām (piemēram, Bulgārijā un Spānijā) un cita veida zināšanu, pieredzes un informācijas apmaiņa (piemēram, Austrijā un Somijā), kopīgas mācību programmas pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāžu darbiniekiem un sākumskolu skolotājiem (piemēram, Vācijā, Francijā un Luksemburgā) vai kopīgi projekti (piemēram, Portugālē un Serbijā). Bieži tiek ieteikts arī ļaut APIA bērniem apmeklēt pamatskolas.

Septiņpadsmit izglītības sistēmās ir skaidri ieteikts, ka pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs jāorganizē tikšanās un/vai citādi jānodrošina apmaiņa, kas ļauj vecākiem iepazīties ar pamatskolas mācību vidi. Papildus sākumskolas apmeklējumiem citi konkrēti pasākumi, kas veicina vecāku iesaistīšanos pārejas posmā, ietver vadlīniju izstrādi vecāku un pirmsskolas izglītības un aprūpes

D8. attēls. Pasākumi bērnu pārejas uz pamatizglītību atvieglošanai, kas jāīsteno izglītības iestāžu līmenī, 2023./2024. gads

Avots: Eurydice.

Paskaidrojumi

Šis skaitlis atspoguļo augstākā līmeņa izglītības vadlīniju, pamatizglītības mācību programmu un/vai citu oficiālu ar izglītību saistītu dokumentu saturu. Sk. D pielikumu par augstākā līmeņa izglītības vadlīnijām pirmsskolas izglītības un aprūpes nodrošināšanai.

speciālistu partnerībai (piemēram, Īrijā), vecāku apmācības pasākumus (piemēram, dažās Spānijas autonomajās kopienās, piemēram, Basku zemē) vai vecākiem sniegto informāciju par bērna attīstību un gatavību sākt mācības sākumskolā (piemēram, Polijā un Islandē).

Visā Eiropā ir atrodamī daži citi pasākumi, kurus iesaka augstākās izglītības iestādes, lai atvieglotu bērnu pāreju no agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes uz pamatizglītību. Vācijā ieteikumi ietver elastīgus skolas gaitu uzsākšanas modeļus, kas dod iespēju visiem bērniem saņemt individuālu atbalstu, vienlaikus lielā mērā novēršot skolas gaitu atlikšanu. Īrijā izglītības iestādes piedāvā pārejas veidni “**Mans stāsts**”⁽⁴⁰⁾, kas ir resurss, kuru agrīnā

vecuma pedagogi var izmantot, lai dokumentētu informāciju par bērnu, kas var palīdzēt bērnam pāriet uz pamatskolu. Slovēnijā un Melnkalnē iestādes iesaka izglītības iestādēm pašām izstrādāt plānu par bērnu pāreju. Līdzīgi arī Grieķijā, veicot iekšējos novērtējumus un izstrādājot rīcības plānus, bērnudārzi tiek mudināti izstrādāt un īstenot plānus vienmērīgai pārejai uz pamatskolu. Latvijā Izglītības un zinātnes ministrija 2020. gadā pasūtīja pētījumu par **priekšnoteikumiem sekmīgai, pārejai no pirmsskolas uz pamatizglītību tostarp principa īstenošanu iekļaujošas izglītības**⁽⁴¹⁾. Publicētajā dokumentā sniegti priekšlikumi sekmīgai pārejai no pirmsskolas izglītības uz pamatizglītības pirmo posmu un konceptuāls pārejas modelis.

III sadaļa. Atbalsta pasākumi

Atbalsts prasmju uzlabošanai pakalpojumu valodas jomā bērniem, kuru dzimtā valoda ir atšķirīga, ir reti sastopams

Spēja efektīvi sazināties ir būtiska, lai bērni varētu sekmīgi pabeigt izglītību. Eiropas pirmsskolas izglītības un aprūpes kvalitātes sistēmā ir ieteikts atbalstīt visu bērnu valodas attīstību, tostarp bērnu, kuru pirmā valoda atšķiras no pakalpojuma sniedzēja valodas⁽⁴²⁾.

D9. attēlā aplūkots atbalsts, kas tiek sniegts bērniem, kuri mājās runā citā valodā un kuriem ir jāuzlabo savas prasmes agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojuma valodā. Kopumā 11 Eiropas izglītības sistēmas sniedz atbalstu strukturētu pasākumu veidā, lai uzlabotu atsevišķu bērnu valodas attīstību. Beļģijā (Franču kopienā), Bulgārijā, Čehijā, Austrijā, Šveicē un Lihtenšteinā šie pasākumi parasti attiecas uz vecākiem bērniem. Dānijā, Vācijā, Igaunijā (no 2024. gada

septembra), Latvijā un Norvēģijā tos var sniegt arī jaunākiem bērniem.

Bērni, uz kuriem šie pasākumi attiecas, dažādās valstīs ir atšķirīgi. Bulgārijā, Dānijā, Vācijā un Austrijā mācību valodas apguves atbalsta pasākumi var attiekties uz visiem bērniem ar citu dzimto valodu. Turpretī dažās valstīs strukturēti valodas apguves pasākumi ir vērsti uz konkrētām bērnu grupām, kas mājās runā citā valodā: jauniebraukšu migrantu bērni Beļģijā (franču kopiena) un Luksemburgā, ārvalstu skolēni Čehijā un ukraiņu bēgļi Latvijā.

Beļģijā (franču kopienā) arī bērni no migrantu ģimenēm vai bērni, kas nesen atgriezušies no dzīves ārzemēs, var pretendēt uz atbalsta pasākumiem atkarībā no viņu franču valodas prasmes pārbaudes rezultātiem.

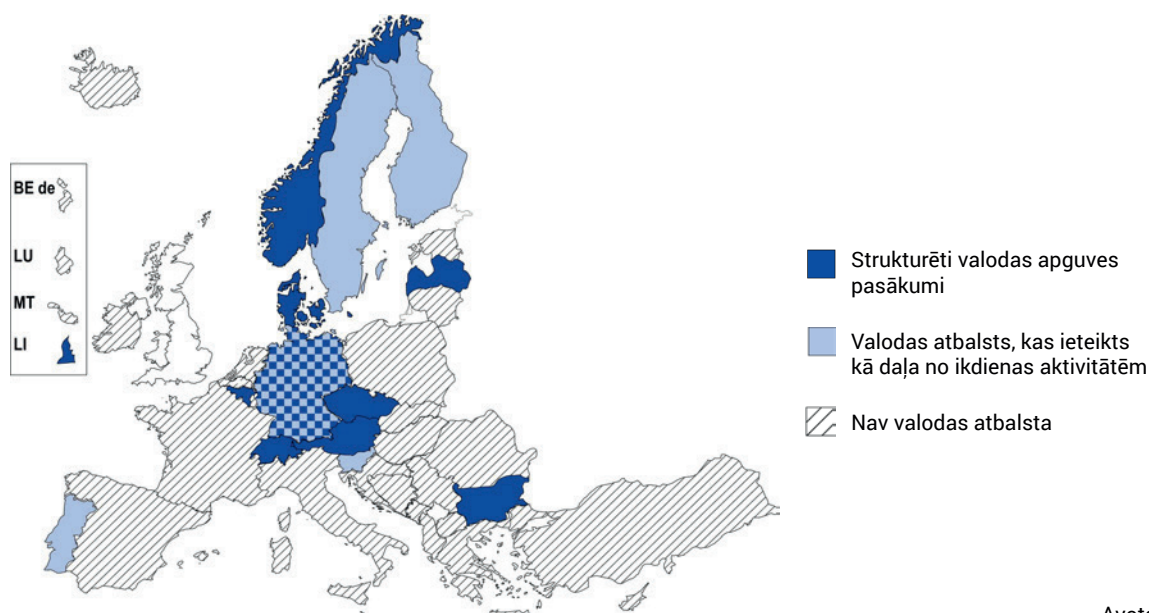
Igaunijā un Latvijā, pakāpeniski likvidējot reģionālās mazākumtautību valodu iestādes, agrīnās pirmsskolas un pirmsskolas izglītības iestādes tagad sniedz pakalpojumus tikai valsts valodā.

⁽⁴⁰⁾ <https://ncca.ie/en/early-childhood/mo-sceal/mo-sceal-reporting-templates/>

⁽⁴¹⁾ <https://www.izm.gov.lv/lv/media/11465/download>

⁽⁴²⁾ Padomes 2019. gada 22. maija ieteikums par augstas kvalitātes agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēmām (OV C 189, 5.6.2019., 4. lpp.), https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2019.189.01.0004.01. ENG&toc=OJ.C:2019:189:TOC

D9. attēls. Atbalsts agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs, kas atrodas centros, lai uzlabotu prasmes pakalpojuma valodā bērniem, kuri mājās runā citā valodā, 2023./2024. gadā

Avots: Eurydice.

Paskaidrojumi

Dati attiecas uz regulārajām mācību iestādēm no mācību valodas viedokļa. Iestādes, kurās mācības notiek citā valodā, nevis valsts valodā, un mācību satura un valodas integrētās mācību grupas netiek ņemtas vērā.

Kategorijā "strukturēti valodas apguves pasākumi" ietilpst pasākumi, ko augstākā līmeņa iestādes norādījušas savās izglītības pamatnostādnēs vai citos noteikumos, pasākumi, kas ir daļa no valsts programmas, vai pasākumi, kurus finansiāli atbalsta augstākā līmeņa iestādes.

Līdz ar to abas valstis īsteno vai plāno ieviest valodas apguves atbalsta pasākumus bērniem no valodu minoritātēm, kuri apmeklē pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes.

Igaunijā no 2024. gada septembra bērnudārziem, kas nodrošina pirmsskolas izglītību un aprūpi igauņu valodā, būs jāatbalsta bērnu ar citu dzimto valodu mācīšanās igauņu valodā, izmantojot integrētus mācību un audzināšanas pasākumus un, ja nepieciešams, īpašus valodas apguves pasākumus.

Pārejas laikā pirmsskolas izglītības un aprūpes centri saņem finansiālu atbalstu, savukārt skolotājiem tiek nodrošināta metodiskā apmācība, igauņu valodas apmācība un cits atbalsts.

Latvijā 2023./2024. gadā pirmsskolas izglītības iestādes saņēma papildu finansējumu no valsts budžeta, lai nodrošinātu valodas atbalsta pasākumus latviešu valodā sešgadīgiem bērniem, kuri iepriekšējā mācību gadā pabeiguši mazākumtautību izglītības programmas. Šie pagaidu atbalsta pasākumi ir neatņemama pārejas stratēģijas sastāvdaļa, kas vērsta uz to, lai nodrošinātu pirmsskolas izglītību un apmācību tikai latviešu valodā.

Noteikumi un ieteikumi, kas reglamentē strukturētus pasākumus, lai atbalstītu bērnu valodas apguvi pirmsskolas izglītības un aprūpes

iestādē, ievērojami atšķiras dažādās valstīs ar darbības jomu un precizitāti.

Beļģijā (franču kopiena), Bulgārijā⁽⁴³⁾, Čehijā, Luksemburgā un Lihtenšteinā valodu atbalsta pasākumus nosaka izglītības iestādes. Piemēram, visās šajās izglītības sistēmās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs var nodrošināt papildu nodarbības pakalpojuma valodā līdz pat dažām stundām nedēļā. Šveicē pasākumus (piemēram, vācu, franču un itāļu valodas kā otrās valodas apguvi) nosaka izglītības iestādes, taču tie atšķiras atkarībā no kantona.

Dānijā, Latvijā, Austrijā un Norvēģijā par to, kādi konkrēti valodas atbalsta pasākumi ir piemēroti, lemj pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāde (Dānijā un Norvēģijā – vietējā pašvaldība). Dānijā un Austrijā izvēlētie pasākumi ir atkarīgi no bērnu diagnosticējošā testa rezultātiem.

Dānijā visiem 3 gadus veciem bērniem (vai 2 gadus veciem bērniem, ja par to ir lēmusi vietējā iestāde), kuri apmeklē pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādi, ir jānokārto tests,

(43) <https://www.mon.bg/regulation/naredba-%E2%84%96-6-ot-11-avgust-2016-g-za-usvoyavaneto-na-balgarskiya-knizhoven-ezik/>

lai novērtētu viņu valodas prasmes, ja ir kāds valodas, uzvedības vai cits faktors, kas liek domāt, ka bērnam varētu būt nepieciešama valodas stimulēšana. Bērniem, kuru dzimtā valoda nav dāņu valoda un kuriem tests liecina par vajadzību pēc valodas stimulēšanas, ir jāpiedāvā valodas stimulēšana pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādē, lai 30 stundas nedēļā. Par konkrētām darbībām vai pieejām valodas stimulēšanai lemj vietējā līmenī, bet ar tām jānodarbojas personām, kurām ir īpaša kvalifikācija šim uzdevumam.

Latvijā agrās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs uzņemtie ukraiņu bērni apgūst individualizētus mācību plānus, kas pielāgoti viņu vajadzībām. Šajos plānos ir iekļauti nepieciešamie atbalsta pasākumi latviešu valodas apguvei.

Austrijā visiem bērniem vecumā no 3 līdz 5 gadiem, kuru dzimtā valoda nav vācu, tiek novērtētas vācu valodas zināšanas. Šis novērtējums palīdz noteikt, vai viņiem ir nepieciešams īpašs valodas atbalsts un kādās jomās. Atkarībā no testa rezultātiem šo atbalstu sniedz vai nu bērnudārza skolotājs un integrē ikdienas aktivitātēs, vai arī to sniedz ārējie valodu skolotāji kā papildu valodas atbalstu.

Norvēģijā izglītības un apmācības direktorāts ir izveidojis dotāciju shēmu pašvaldībām, lai īstenotu pasākumus, kas paredzēti, lai stiprinātu valodas attīstību bērnudārzā bērniem, kuru dzimtā valoda nav norvēģu, sāmu, zviedru, dāņu vai angļu valoda. Pasākumi ir paredzēti, lai atbalstītu bērnu savas dzimtās valodas lietošanā un atbalstītu un attīstītu bērna norvēģu valodas zināšanas.

Vairākās valstīs ir iekļautas vispārīgas vadlīnijas un ieteikumi, kā palīdzēt bērniem, kuri mājās runā citā valodā, apgūt pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumu valodu. Vadlīnijās parasti uzsvērts, cik svarīgi ir mācīties valodu kā neatņemamu APIA ikdienas aktivitāšu sastāvdaļu. Tajās parasti tiek atbalstīta uzmanības pievēršana gan dominējošās valodas, gan bērna dzimtās valodas attīstībai (vairāk informācijas par to, ko var darīt, lai atbalstītu bērna dzimtās valodas apguvi, skatīt D10. attēlu).

Portugālē rokasgrāmatā par bēgļu bērnu integrāciju pirmsskolas izglītībā⁽⁴⁴⁾ uzsvērts, ka šo bērnu valodas izpratnes un producēšanas prasmes pakāpeniski jāpaplašina, mijiedarbojoties ar skolotāju, citiem bērniem un pieaugušajiem, neatkarīgi no tā, kādā līmenī šie bērni prot portugāļu valodu, uzsākot pirmsskolas izglītību.

Slovēnijā bērnudārzu mācību programmā ir ieteikts īpašu uzmanību pievērst bērniem, kuru dzimtā valoda nav slovēņu valoda. Viņiem būtu jānodod iespēja izlīdzināt slovēņu valodas

zināšanu trūkumu. Turklāt vadlīnijās par imigrantu bērnu integrāciju bērnudārzos šīs iestādes ir aicinātas atbalstīt bērnus viņu dzimtās valodas lietošanā un vienlaikus aktīvi mudināt bērnus attīstīt komunikācijas prasmes slovēņu valodā.

Somijā valsts mācību programmās visam agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes posmam ir uzsvērts, ka jāizmanto daudzpusīgas interaktīvas situācijas un mācību vide, lai sniegtu bērniem iespēju lietot un apgūt somu/zviedru valodu kā otro valodu, vienlaikus atbalstot arī viņu pašu valodas zināšanas. Konkrētas ikdienas valoda un tās izteicienu kopums ir sākumpunkts somu/zviedru valodas apguvei.

Zviedrijā pirmsskolas izglītības programmā ir uzsvērts, ka bērniem, kuru dzimtā valoda nav zviedru valoda, ir jānodod iespēja attīstīt gan zviedru, gan viņu dzimtās valodas zināšanas. Pirmsskolā liels uzsvars jāliek uz bērnu zviedru valodas attīstības veicināšanu.

Turklāt Valsts izglītības aģentūra sniedz piemērus⁽⁴⁵⁾, kā strādāt ar valodas attīstību grupās, kurās ir daudzvalodu bērni.

Vācijā visās federālajās zemēs tiek īstenotas programmas, kuru mērķis ir uzlabot bērnu valodas prasmes mācību valodā pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs. Piemēram, 11 federālās zemes turpina bijušo federālo programmu *Sprach-Kitas*, kas beidzās 2023. gada jūnijā un nodrošināja pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēm piekļuvi papildu speciālistam koordinatoram, kurš palīdzēja pirmsskolas izglītības un aprūpes darbiniekiem nodrošināt valodas atbalstu ikdienas aktivitāšu ietvaros. Citas federālās zemes ir nolēmušas apvienot *Sprach-Kitas* programmas elementus ar savām valsts programmām vai nostiprināt apakšstruktūras savos valsts dienas aprūpes likumos. Turklāt dažas federālās zemes nodrošina papildu strukturētas atbalsta programmas bērniem, kuriem nepieciešams valodas atbalsts.

Visbeidzot, Vācijā valodas atbalsts bērniem, kuru dzimtā valoda nav vācu valoda, ir iekļauts visaptverošās valodas atbalsta programmās.

Neliels skaits valstu nodrošina valodas mācīšanu mājās agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs bērniem no migrantu ģimenēm

Pamatojoties uz kultūras saglabāšanas, izglītības efektivitātes un iekļaušanas principiem, Apvienotā ANO Izglītības, zinātnes un kultūras organizācija

⁽⁴⁴⁾ https://www.dge.mec.pt/sites/default/files/Projetos/Crianças_jovens_refugiados/integracao_de_crianças_refugiadas_na_educacao_pre-escolar.pdf.

⁽⁴⁵⁾ <https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/flersprakighet-i-forskolan>.

⁽⁴⁶⁾ <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000212270>.

jau kopš 1953. gada⁽⁴⁶⁾ atbalsta dzimtās valodas (vai dzimtās valodas) mācīšanu pirmsskolas un pamatskolas izglītībā. Visu bērnu dzimtās valodas atzīšana un novērtēšana ir daļa no ieteikumiem dalībvalstīm, kas ietverti Padomes ieteikumā par augstas kvalitātes agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēmām⁽⁴⁷⁾. Tomēr tikai nelielā daļā izglītības sistēmu augstākā līmeņa izglītības iestādes iesaka mācīt dzimtās valodas pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs.

“Mājvalodas mācīšana” attiecas uz pasākumiem, lai uzlabotu bērnu prasmes viņu dzimtajā valodā, ja tā nav galvenā valoda, ko izmanto agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādē un skolā. Tiek piedāvāti divi galvenie valodu atbalsta veidi:

1) atbalsts reģionālajām vai mazākumtautību valodām un 2) atbalsts valodām, kurās runā migrantu izcelsmes bērni (sk. D10. attēlu).

Pirmajā gadījumā mājas valodas mācīšana tiek nodrošināta valsts reģionālajās vai mazākumtautību valodās, izmantojot īpašas nodarbības regulārās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs, bilingvālās programmas vai iestādes, kurās reģionālā vai mazākumtautību valoda ir pakalpojuma valoda. Mērķis ir veicināt šo etnisko vai nacionālo minoritāšu kultūras identitāti. Šāda veida atbalsts ir pieejams desmit Centrāleiropas un Austrumeiropas un Balkānu valstīs (Čehijā, Igaunijā (līdz 2024. gada jūnijam), Latvijā, Lietuvā, Ungārijā, Austrijā, Polijā, Slovēnijā, Slovākijā, Melnkalnē un Serbijā), kā arī Spānijā, Francijā, Itālijā un trīs Ziemeļvalstīs.

Čehijā klases mazākumtautību valodā var izveidot, ja bērnudārzu apmeklē vismaz astoņi bērni, kas pieder pie konkrētās mazākumtautības. Savukārt, lai atvērtu bērnudārzu, kurā mācības notiek mazākumtautības valodā, ir nepieciešami 12 audzēkņi. Pašlaik tikai poļu mazākumtautība, kas pārsvarā atrodas Silēzijā, izmanto tiesības izveidot šādu skolu/klasi. Čehijā 2023./2024. mācību gadā bija 24 bērnudārzi, kuros mācījās 854 bērni un kuros mācības notika poļu valodā (*Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy*, 2024)⁽⁴⁸⁾.

Francijā kopš 2021. gada pirmsskolas izglītības iestādēs ir ierosināts izveidot klases reģionālo valodu apguvei (piemēram, basku, bretoņu un katalāņu valodā).

Itālijā ir dažas bilingvālās valodas, kurās izmanto itāļu un franču, vācu, ladīnu vai slovēņu valodu.

Latvijā kopš 2023. gada septembra tiek īstenota **izglītības programma**, kas nodrošina mazākumtautību valodas prasmju apguvi un attīstību līdz 3 stundām nedēļā, un minimālo bērnu skaitu, kas nepieciešams programmas īstenošanai, vecumā no 3 gadiem, nosaka pašvaldība⁽⁴⁹⁾.

Lietuvā nacionālo minoritāšu bērniem pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs var pasniegt viņu dzimtās valodas apmācību vai citu priekšmetu apmācību dzimtajā valodā.

Ungārijā ir bērnudārzi, kas piedāvā APIA 12 mazākumtautību valodās.

Polijā, ja to pieprasa vecāki, skolu vadītājiem valsts iestādēs bērniem vecumā no 3 gadiem ir pienākums organizēt papildu mācību stundas, kurās apgūst valsts vai mazākumtautību valodas (piemēram, baltkrievu, vācu, kašubu, lietuviešu un ukraiņu).

Slovēnija nodrošina bilingvālu vidi itāļu un ungāru minoritāšu apdzīvotajās teritorijās. Itāļu mazākumtautības apdzīvotajās teritorijās pirmsskolas izglītība un aprūpe tiek nodrošināta iestādēs, kurās vai nu mācību valoda ir slovēņu valoda, bet bērni apgūst itāļu valodu kā otro valodu, vai otrādi. Ungāru minoritātes apdzīvotajās teritorijās mācības notiek gan slovēņu, gan ungāru valodā. Izglītības iestādes ir izvekušas mācību programmas pielikumu darbam etniski jauktās teritorijās. Bilingvālās izglītības iestādes ir tiesīgas saņemt papildu līdzekļus īpašai tālākizglītībai (CPD). Turklāt šīs iestādes var gūt labumu no tādām priekšrocībām kā mazāks grupu skaits, papildu personāls vai augstāks izglītības līmenis personāla vidū. Izmaksas subsidē valsts no valsts budžeta.

Slovākijā bilingvālās pirmsskolas izglītības iestādes nodrošina izglītību šādās mazākumtautību valodās: Šādas minoritāšu valodas ir: vācu, ungāru un ukraiņu.

Melnkalnē atsevišķos reģionos pirmsskolas izglītības nodarbības tiek nodrošinātas albāņu valodā.

Otrais dzimtās valodas nodrošinājuma veids ir vērsts uz migrantu izcelsmes bērnu valodu apguvi. Šajā analīzē aplūkoti tikai tie noteikumi un ieteikumi, kas nepārprotami mudina agrīnās pirmsskolas un pirmsskolas izglītības iestāžu personālu atbalstīt šo bērnu valodas prasmju attīstīšanu mājās. Ieteikumi vai noteikumi, kas veicina migrantu bērnu valodas attīstību mājās, ir atrodami Itālijā, Luksemburgā un Austrijā, kā arī četrās Ziemeļvalstīs (Somijā, Zviedrijā, Islandē un Norvēģijā).

⁽⁴⁷⁾ Padomes 2019. gada 22. maija ieteikums par augstas kvalitātes agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēmām (OV C 189, 5.6.2019., 4. lpp.), https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2019.189.01.0004.01. ENG&toc=OJ:C:2019:189:TOC.

⁽⁴⁸⁾ <https://msmt.gov.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/statisticka-rocenka-skolstvi-vykonove-ukazatele-2017-18>.

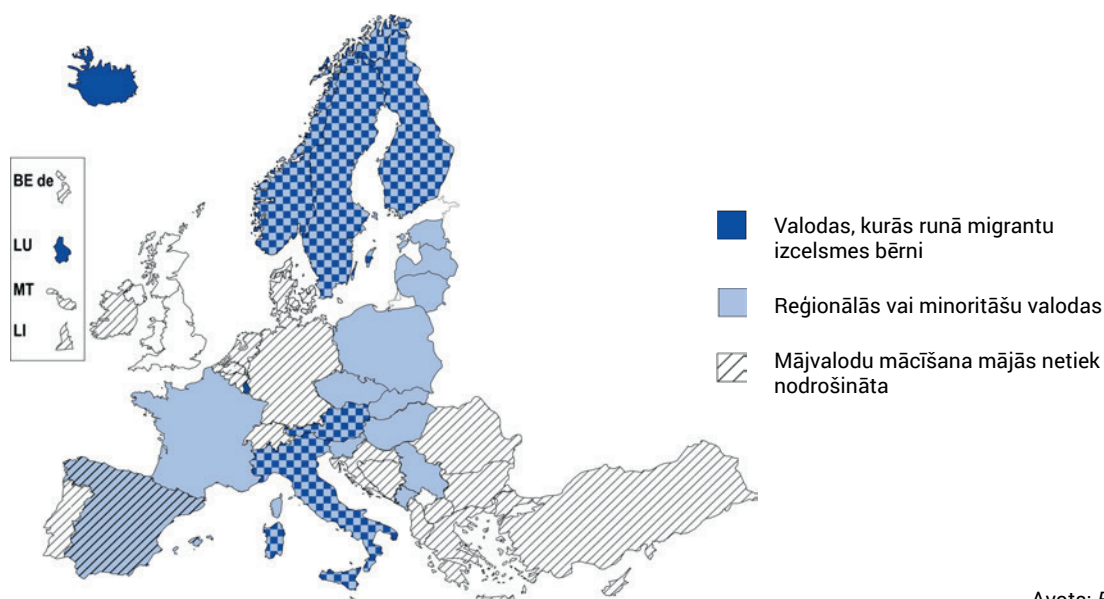
⁽⁴⁹⁾ <https://likumi.lv/ta/id/345047-noteikumi-par-mazakumtautibu-valodas-un-kulturvestures-interesu-izglitibas-programmas-paraugu-un-tas-istenosanas-vadlinijam>.

Papildus vispārējiem ieteikumiem Austrijas un Somijas augstākā līmeņa izglītības vadlīnijās ir minēti konkrēti pasākumi, lai veicinātu dzimtās valodas attīstību APIA. Norvēģijā Izglītības un apmācības direktorāts ir izveidojis dotāciju shēmu pašvaldībām, lai īstenotu pasākumus, kas paredzēti migrantu izcelsmes bērnu valodas

attīstības stiprināšanai, tostarp viņu dzimtajā valodā.

Austrija pirmsskolas izglītības pakalpojumu pēdējā gada modulī ir ierosināts veicināt valodas prasmes bērnu pirmajā valodā, ja tā nav vācu valoda, ar tādām aktivitātēm kā dalīšanās personīgajā pieredzē, stāstu stāstīšana vai vārdu nozīmju izpēti.

D10. attēls. Atbalsts mācībām dzimtajā valodā pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs, 2023./2024. gads

Avots: Eurydice.

Paskaidrojumi

Attēlā atspoguļots saistošo augstākā līmeņa izglītības pamatnostādņu un citu augstākā līmeņa noteikumu un ieteikumu saturs. Reģionālās vai mazākumtautību valodas un dzimtās valodas definīcijas skatīt glosārijā. Reģionālo vai mazākumtautību valodu mācīšana attiecas tikai uz vecākiem bērniem (aptuveni 3 gadu vecumā un vecākiem), izņemot Lietuvu, Slovēniju, Somiju, Zviedriju, Norvēģiju un Serbiju, kur tā attiecas uz visu pirmsskolas izglītības un aprūpes posmu. Mājvalodas mācīšana mājās bērniem no migrantu ģimenēm attiecas uz visu agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes posmu Luksemburgā, Zviedrijā, Islandē un Norvēģijā, uz agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēm bērniem līdz 3 gadu vecumam Itālijā un uz pēdējo agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes gadu Austrijā un Somijā.

Piezīmes par konkrētām valstīm

Igaunija: 2022./2023. gadā 81 % Igaunijas APIA grupu mācību valoda bija igauņu valoda, 13 % bērnu mācības notika krievu valodā, un gandrīz 6 % bērnu apmeklēja valodas iegremdēšanas grupas. No 2024. gada 1. septembra visas pirmsskolas izglītības iestādes pārgāja uz igauņu valodas kā mācību valodas lietošanu.

Spānija: autonomās kopienas augstākā līmeņa izglītības vadlīniju dokumentos ir minēta bērnu dzimtās valodas, kas ir viena no oficiālajām valodām to teritorijās, iekļaušana agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs, izmantojot dažādus veidus.

Aragona – 9. maija Likums Nr. 3/2013 par Aragonas valodu un valodu modalitāšu lietošanu, aizsardzību un veicināšanu⁽⁵⁰⁾.

Baleāru salas – Autonomijas statūti; Likums par valodu normēšanu⁽⁵¹⁾.

Basku zeme – 30. maija Dekrēts 75/2023 par zīdaiņu izglītības mācību programmas izveidi un tās īstenošanu Basku zemes autonomajā apgabalā⁽⁵²⁾.

Katalonija – 9. jūnija Likums Nr. 8/2022 par oficiālo valodu lietošanu un mācīšanos neuniversitāšu izglītībā⁽⁵³⁾. Galisija – 20.

maija Dekrēts 79/2010 par daudzvalodību neuniversitāšu izglītībā Galisijā⁽⁵⁴⁾.

Navarra – 15. decembra Forālais likums 18/1986 par basku valodu⁽⁵⁵⁾.

Valensija – 21. februāra Likums Nr. 4/2018, kas reglamentē un veicina daudzvalodību Valensijas izglītības sistēmā⁽⁵⁶⁾.

Austrija: mācības mazākumtautību valodās mājās attiecas uz Burgenlandi un Karintiju.

⁽⁵⁰⁾ <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2013-6103>.

⁽⁵¹⁾ <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1986-19091>.

⁽⁵²⁾ <https://www.legegunea.euskadi.eus/eli/es-pv/d/2023/05/30/75/dof/spa/html/webleg00-confich/es/>.

⁽⁵³⁾ <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2022-10234&p=20230505&tn=6>.

⁽⁵⁴⁾ https://www.xunta.gal/dog/Publicados/2010/20100525/Anuncio17BE6_es.html.

⁽⁵⁵⁾ <https://www.lexnavarra.navarra.es/detalle.asp?r=1822>

⁽⁵⁶⁾ <https://www.boe.es/buscar/pdf/2018/BOE-A-2018-3441-consolidado.pdf>.

Somijas pirmsskolas izglītības pamatprogrammā ir nepārprotami minēta iespēja nodrošināt atsevišķu apmācību migrantu izcelsmes bērnu dzimtajā valodā līdztekus mācībām mācību valodā pirmsskolas izglītības un aprūpes pēdējā mācību gadā.

Dažos gadījumos tiek atbalstītas abas pieejas mājas valodas mācīšanai, proti, pastāv atbalsta sistēma migrantu izcelsmes bērnu valodām, kā arī tiek piešķirts papildu finansējums konkrētām mazākumtautību valodām.

Zviedrijā Izglītības likumā (*Svensk författningssamling* 2010:800) ir noteikts, ka "pirmsskolas izglītības iestādes veicina to, lai bērniem, kuru dzimtā valoda nav zviedru valoda, tiktu dota iespēja attīstīt gan zviedru valodu, gan viņu dzimto valodu"⁽⁵⁷⁾. Turklāt īpaša mazākumtautību tiesību aizsardzība tiek nodrošināta somu, meānkieli un sāmu valodām administratīvajās teritorijās (*förvaltningsområden*). Tas dod personām tiesības lietot somu, meānkieli un sāmu valodu attiecībā ar iestādēm, kā arī tiesības daļēji vai pilnībā apmeklēt pirmsskolas izglītības iestādi mazākumtautības valodā. Pašvaldībām, kas atrodas *förvaltningsområden* teritorijā, tiek piešķirts valsts finansējums papildu izmaksām.

Vecākiem, kuru bērni apmeklē pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādi, galvenokārt tiek sniegts atbalsts, organizējot informatīvas sanāksmes un tikšanās ar personālu

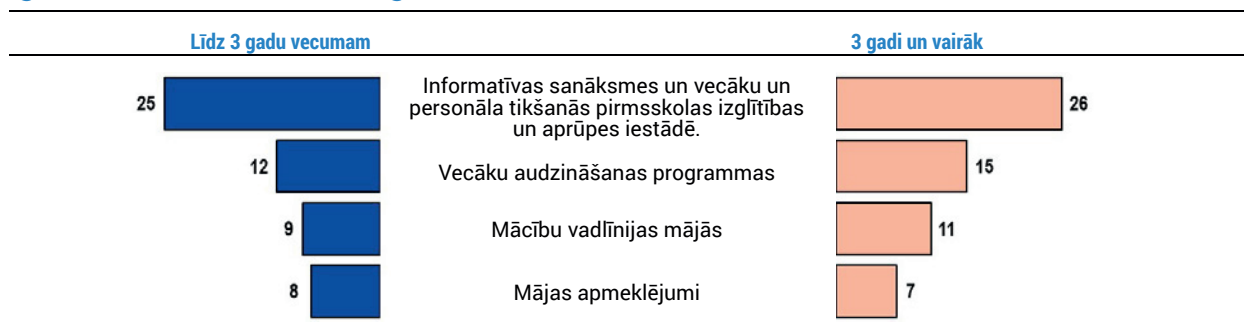
Vecāku iesaiste un līdzdalība ir būtisks faktors, lai nodrošinātu kvalitatīvu APIA. Vecāki ir galvenie izglītības procesa dalībnieki, kuri var sniegt APIA

iestādēm unikālu informāciju par savu bērnu vajadzībām, interesēm un potenciālu. Tāpēc Padomes ieteikumos par augstas kvalitātes agrīnās bērnības izglītības un aprūpes sistēmām⁽⁵⁸⁾ ir uzsvērtā vecāku iesaistes kā partneru nozīme, nodrošinot agrīnās bērnības izglītību un aprūpi, kas pielāgota ģimeņu vajadzībām.

Lielākā daļa Eiropas izglītības sistēmu uzsver sadarbības ar vecākiem nozīmi un mudina pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes nodrošināt īpašus pasākumus, kas paredzēti vecākiem. D11. attēlā parādīts to sistēmu skaits, kurās ir norādīti šādi atbalsta pasākumu veidi vecākiem agrīnās pirmsskolas izglītībā un aprūpē:

- informatīvas sanāksmes un vecāku un personāla sanāksmes, kas tiek rīkotas pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs;
- vecāku programmas, kas piedāvā formālas nodarbības, lai palīdzētu ģimenēm izveidot tādu mājas vidi, kas atbalsta bērnu kā skolēnu; nodarbības aptver dažādas tēmas, kas saistītas ar bērnu izglītību un attīstību (piemēram, runas/valodas attīstības veicināšana, disciplīnas uzturēšana, pašcieņas veidošana un problemātiskas uzvedības izpratne);
- māj mācīšanās vadlīnijas, kas palīdz vecākiem veicināt bērnu mācīšanos mājās, sniedzot informāciju un idejas, kā palīdzēt bērniem ar mācību programmu saistītās aktivitātēs un

D11. attēls. Atbalsta pasākumi vecākiem, kuru bērni mācās agrīnās pirmsskolas un pirmsskolas izglītības iestādē, 2023./2024. gadā

Avots: Eurydice.

Paskaidrojumi

Skaitlis ietver jebkādu atbalstu, ko augstākā līmeņa iestādes norādījušas savās izglītības pamatnostādnēs vai citos noteikumos vai ieteikumos. Katram vecuma diapazonam skaitlis uz stabiņa norāda to Eiropas izglītības sistēmu skaitu (kopā 39), kas veicina katru atbalsta pasākumu. Informācija pa valstīm ir pieejama A pielikumā.

⁽⁵⁷⁾ http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800#K8.

⁽⁵⁸⁾ Padomes 2019. gada 22. maija ieteikums par augstas kvalitātes agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēmām (OV C 189, 5.6.2019., 4. lpp.), https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2019.189.01.0004.01. ENG&toc=OJ.C:2019:189:TOC.

citās mācību situācijās mājās (piemēram, iesaistot bērnus ikdienas darbos, piemēram, ēdiena gatavošanā un ģērbšanā) un bagātinot šos darbus ar rosinošām diskusijām;

- mājas apmeklējumi.

Lai reaģētu uz dažādām ģimeņu vajadzībām, var būt nepieciešami dažādi pasākumi. Tāpēc dažas izglītības sistēmas izmanto visaptverošu pieeju vecāku atbalstam, kas ietver vairākus no iepriekš minētajiem pasākumiem.

Ungārijā valsts bērnudārzu izglītības un pamatprogrammā aprūpes⁽⁵⁹⁾ ir ieteikts vismaz trīs reizes gadā organizēt vecāku grupu diskusijas par aktuāliem izglītības jautājumiem, kas ir nozīmīgi bērnudārzu apmeklējošo mazo bērnu vecākiem. Grupas diskusijas vada agrīnās bērnības pedagogi, un tās nodrošina vietu problēmu apspriešanai un savstarpējai uzklaušīšanai, lai veicinātu vecāku kompetences.

Tiek ieteiktas arī vairākas citas sadarbības formas ar vecākiem. Piemēram, personālu mudina ikdienā sarunās ar vecākiem apmainīties ar informāciju par bērna emocionālo stāvokli, dienas notikumiem un jebkādam pārmaiņām, kas var ietekmēt bērnu. Tāpat iespējamas tikšanās starp vecākiem, agrīnās bērnības pedagogiem un/vai vadību, kā arī citu speciālistu iesaiste.

Informācijas apmaiņai var izmantot arī rakstisku informāciju, paziņojumu dēļus, tīmekļa vietnes, informatīvos bukletus un sociālos tīklus. Visbeidzot, mājas vizīšu mērķis ir nodrošināt pedagogu saikni ar ģimeni, iepazīstot mazo bērnu un viņa vecākus mājas vidē.

Slovēnijā vecāku iesaistes veicināšana ir viens no galvenajiem bērnudārza mācību programmas⁽⁶⁰⁾ un gada plānu aspektiem. Darbinieki sniedz vecākiem norādījumus informatīvajās sanāksmēs, un vecāku audzināšanas programmas tiek pielāgotas vietējā līmenī. Padomdevēji palīdz personālam veidot spēcīgas partnerattiecības ar vecākiem, palīdzot bērniem pāriet uz citu dzīvesvietu, piedāvājot izglītojošas nodarbības un veicinot individuālu atbalstu. Vecāku audzināšanas programmas, kurās bieži piedalās ārēji eksperti, veicina dialogu par bērna attīstību. Romu bērniem sadarbību ar vecākiem veicina mājas un bērnudārzu apmeklējumi, kā arī romu asistenti. Visbeidzot, arī bērnudārza mācību programmas papildinājumā romu bērniem uzsverta sadarbības ar vecākiem nozīme, piemēram, romu vecākiem apmeklējot bērnudārzu un pirmsskolas personālam apmeklējot bērnudārza darbiniekus mājās. Par svarīgu faktoru

tiek atzīta arī romu asistentu ieviešana, jo viņi var veidot saikni starp bērnudārzu un romu kopienu.

Nemot vērā individuālos atbalsta pasākumus, visplašāk popularizētās iniciatīvas ir **informatīvas sanāksmes un vecāku un personāla** tikšanās vecākiem, **kuru** bērni atrodas pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs, kam būtu jāveido pamats regulāram dialogam starp ģimenēm un pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēm. praktizējoši ārsti. Vecākiem jāsaņem informācija par bērna progresu un attīstību, un viņiem var tikt sniegti padomi, kā atbalstīt bērna attīstību. Lai gan lielākajā daļā valstu izglītības vadlīnijās ir minēts, ka tikšanās ar vecākiem jāorganizē pēc APIA iestādes ieskatiem, proti, iestāde lemj par formātu un biežumu, ko uzskata par nepieciešamu, dažas izglītības sistēmas sniedz ieteikumus par tikšanās biežumu un/vai formātu.

Beļģijā (vācu valodas kopiena) saskaņā ar oficiālajām pamatnostādnēm par pirmsskolas un jauniešu aprūpes iestādēm bērniem līdz 3 gadu vecumam⁽⁶¹⁾ vecākiem un pirmsskolas un jauniešu aprūpes iestāžu darbiniekiem regulāri vai katru dienu jāapmainās ar informāciju par bērna attīstību un labklājību. Saskaņā ar vadlīnijām par pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēm bērniem, kas vecāki par 3 gadiem⁽⁶²⁾, kontaktu ar vecākiem un vecāku un skolotāju konferenču organizēšana ir neatņemama pirmsskolas izglītības iestāžu misijas daļa. Tomēr šo tikšanos biežumu nosaka skolas līmenī.

Spānijā vecāku un personāla sanāksmju biežums nav noteikts valsts līmeņa vadības dokumentos; sanāksmes būtu jārīko atbilstoši iesaistīto personu vajadzībām. Dažu autonomo kopienu dekrēti sniedz sīkākus norādījumus par sadarbību ar ģimenēm; piemēram, Kantabrijā (rīkojums EDU/3/2023, 11. pants "Informācija ģimenēm"): "Grupās audzinātājs nodibina sadarbības attiecības ar audzēkņu ģimenēm, kas ietver regulāru saziņu, izmantojot rakstiskus ziņojumus, individuālas intervijas un kopīgas sanāksmes.

Neierobežojot iespēju rīkot tik tik daudz tikšanos, cik nepieciešams, katra mācību gada sākumā tiks garantēta vismaz viena individuāla intervija un vismaz divas kolektīvās tikšanās mācību kursa laikā, no kurām viena notiks pirmajā semestrī un kurās ģimenes tiks informētas par attiecīgo mācību programmu."

⁽⁵⁹⁾ https://issuu.com/magyarbolcsodekegyesule/docs/bolcsodei_orszagos_alapprogram_2023_issuu?fr=sNjY5ZTM3MjUzMjY.

⁽⁶⁰⁾ https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Sektor-za-predskolsko-vzgojo/AN/Kindergarten_Curriculum_pop.docx.

⁽⁶¹⁾ ostbelgienlive.be/addons/SharepointDokumentsuche/desktop/SharepointDokDetails.aspx?Extern=1&DokID=7267c697-e1fe-4652-b0e4-ea7f3c89368e

⁽⁶²⁾ <https://ostbelgienlive.be/addons/SharepointDokumentsuche/desktop/SharepointDokDetails.aspx?Extern=1&DokID=7528bdbc-2bd1-4ad9-aa52-478a0cdd712f>.

⁽⁶³⁾ <https://educationservices.gov.mt/en/dqse/Documents/publications/MFED%20National%20Standards%20APIA%20ENG%20Oct21.pdf>.

Maltā valsts standartos attiecībā uz agrās un pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumiem⁽⁶³⁾ noteikts, ka bērnu aprūpes pedagogiem savstarpējas cieņas gaisotnē regulāri jādalās un jāapspriež ar vecākiem par bērna panākumiem mācībās un holistiskajā attīstībā. Oficiālas individuālas tikšanās ir jāriko vismaz divas reizes gadā.

Portugālē attiecībā uz bērniem līdz 3 gadu vecumam gan tiesību aktos, kas reglamentē bērnudārzu darbību (Rīkojums Nr. 262/2011), gan 2024. gada martā ieviestajās **pedagoģiskajās pamatnostādnēs par bērnudārziem**⁽⁶⁴⁾ ir minēts, cik svarīgs ir dialogs/sadarbība starp dienas aprūpes speciālistiem un ģimenēm, taču nav norādīts, cik bieži tas notiek. Parasti tiek rīkota vismaz viena tikšanās ar vecākiem mācību gada laikā. Bērniem vecumā no 3 gadiem un vecākiem, ieteicams rīkot tikšanos ar vecākiem, kuru bērni drīzumā uzsāks bērnudārza gaitas. Tā ļauj vecākiem uzdot jautājumus un noskaidrot savas šaubas un bažas. Papildus šīm sanāksmēm vecāki var apmeklēt arī sanāksmes par bērna individuālo progresu un informatīvas sanāksmes par konkrētiem jautājumiem, kas saistīti ar iestādes organizāciju vai izglītības projektu.

Serbijā pirmsskolas izglītības pamatprincipos programmas⁽⁶⁵⁾ ir noteikti dažādi veidi, kā iesaistīt vecākus. Vecāki ir vecāku padomju locekļi, viņi var būt brīvprātīgie un var arī tieši piedalīties pasākumos kopā ar bērniem. Vecāki tiek aicināti piedalīties sabiedriskās aktivitātēs (piemēram, ekskursijās, kultūras pasākumos), kas dod iespēju attīstīt attiecības starp vecākiem un starp vecākiem un pirmsskolas izglītības un aprūpes personālam. Vecāki var arī tīties ar galvenajiem speciālistiem un runāt par savu bērnu un APIA programmas pasākumiem dažādos dienas vai nedēļas laikos.

Valstīs, kurās nav īpašu ieteikumu par atbalsta veidiem, kas būtu jāsniedz vecākiem, izplatīta prakse ir arī neformālas darbinieku un vecāku tikšanās.

Vecāku audzināšanas programmās tiek aplūkoti dažādi ar bērnu izglītību un attīstību saistīti temati, un to mērķi ir līdzīgi tiem, kas noteikti norādījumiem par mācībām mājās. Tomēr vecāku audzināšanas programmās vecāki parasti apmeklē oficiālas programmas, savukārt norādījumus

par mācībām mājās var sniegt rakstiskā veidā (piemēram, brošūrās) vai tiešsaistē. Augstākā līmeņa iestādes atbalsta vai organizē vecāku programmas aptuveni trešdaļā izglītības sistēmu.

Beļģijā (franču kopiena) Dzimšanas un bērnības birojs (*Office de la Naissance et de l'Enfance*) izstrādā un nodrošina vairākas veselības izglītības programmas ģimenēm. Tās aptver gan veselības profilakses (vakcinācija, pēkšņa nāve, tuvredzības profilakse, grūtniecība un patērīnš, zobu tīrīšana u. c.), gan bērna labklājības un labas attīstības aspektus (jaundzimušā trauslums, drošība, valoda, potītes apmācība, televīzija u. c.). Programmas tiek sniegtas vecākiem no pirmsdzemdību posma līdz bērna sešu gadu vecumam, profilaktisko medicīnisko konsultāciju laikā un mājas vizīšu vai kolektīvu pasākumu laikā, kas tiek organizēti konsultāciju ietvaros.

Francijā attiecībā uz bērniem vecumā no 0 līdz 3 gadiem likumā ir noteikts, ka papildus bērnu aprūpes pakalpojumiem ģimenēm, kas paredzēti maziem bērniem, ir arī bērniem, vecāku atbalsta pakalpojumi (piemēram, **informatīvas tīmekļa vietnes**⁽⁶⁶⁾) un īpašas ģimenes atbalsta struktūras, piemēram, **agrīnās bērnības stacionārs (relais petite enfance)**⁽⁶⁷⁾ un **vecāku atbalsta (Réseaux d'écoute, d'appui et d'accompagnement uzklausišanas un tīkli des parents)**⁽⁶⁸⁾, uz kuriem vecākus var nosūtīt speciālisti. Attiecībā uz bērniem vecumā no 3 līdz 6 gadiem oficiālās vadlīnijas iesaka neaprobežoties tikai ar iestāžu sanāksmēm un ierosina tādas sistēmas kā **vecāku portfeli (mallette des parents)**⁽⁶⁹⁾, kas ir tiešsaistes resurss, kurā skolotājiem un vecākiem ir pieejami materiāli par dažādām tēmām, piemēram, par mazu bērnu veselību un miega un uztura nozīmi.

Latvijā **Vispārējās izglītības likumā**⁽⁷⁰⁾ noteikts, ka pirmsskolas izglītības konsultatīvajiem centriem ir jāsniedz konsultatīva un metodiska palīdzība vecākiem un izglītības iestādēm pirmsskolas vecuma bērnu izglītošanā un bērnu no piecu gadu vecuma sagatavošanā skolai. Pirmsskolas izglītības konsultatīvo centru var dibināt kā pirmsskolas izglītības iestādes struktūrvienību vai kā patstāvīgu izglītības atbalsta iestādi.

Salīdzinājumā ar vecāku audzināšanas programmām **norādījumus par mācībām mājās** nedaudz retāk sniedz augstākā līmeņa iestādes vai veicina to izglītības vadlīnijas. šī pasākuma

⁽⁶⁴⁾ https://www.dge.mec.pt/sites/default/files/opc_marco2024.pdf.

⁽⁶⁵⁾ <https://prosveta.gov.rs/wp-content/uploads/2018/09/OSNOVE-PROGRAMA-.pdf>.

⁽⁶⁶⁾ <https://monenfant.fr/>.

⁽⁶⁷⁾ <https://www.caf.fr/allocataires/vies-de-famille/articles/relais-petite-enfance-accueillir-informer-et-accompagner-familles-et-professionnels>.

⁽⁶⁸⁾ <https://caf.fr/partenaires/caf-de-l-ain/partenaires-locaux/parentalite/les-reseaux-d-ecoute-d-appui-et-d-accompagnement-des-parents-reaap>.

⁽⁶⁹⁾ <https://mallettedesparents.education.gouv.fr/>.

⁽⁷⁰⁾ <https://likumi.lv/ta/en/en/id/20243-general-education-law>.

mērķis ir iedvesmot vecākus piedāvāt bērniem mājās visdažādāko mācību pieredzi, gan netiešu, gan tiešu, piemēram, iesaistot bērnus ikdienas darbībās (pārtikas produktu sarakstu veidošana, iepirkšanās, maltītes gatavošana, ģērbšanās, telefona zvanīšana u. c.), un vēl vairāk stimulēt bērnus, runājot par šīm darbībām. Bieži vien augstākā līmeņa iestādes izveido tīmekļa vietnes vai nodrošina vecākiem drukātu informāciju, kas var palīdzēt vadīt bērnu izglītošanu.

Īrijas pirmsskolas un agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes mācību programmā (*Aistear*)⁽⁷¹⁾ ir iekļauta informācija ne tikai pirmsskolas un aprūpes speciālistiem, bet arī vecākiem. Šīs informācijas mērķis ir palīdzēt vecākiem "plānot un nodrošināt patīkamu un izaicinošu mācību pieredzi, lai visi bērni varētu augt un attīstīties kā kompetenti un pārliecināti skolēni". *Aistear Siolta labas prakses vadlīnijas*⁽⁷²⁾, kurās ir iekļauti konkrēti instrumenti, kas palīdz noteikt prioritātes un plānot pasākumus mācīšanās un attīstības jomā, ir pieejamas tiešsaistē.

Grieķijā oficiālajās vadlīnijās⁽⁷³⁾ APIA pedagogiem tiek ieteikts ierosināt idejas un pasākumus, lai vecāki varētu nodrošināt mācību pieredzes turpināšanu, veicot mācību aktivitātes mājās, piemēram: 1) vecāki vāc piemērus par bērna sasniegumiem ārpus skolas, lai iegūtu vispusīgu novērtējumu par bērnu un viņa mācību pieredzes turpināšanu; 2) saistībā ar mācībām par savu ķermeni, labu fizisko stāvokli un veselību bērni izstrādā savus personīgos uztura plānus un ar vecāku palīdzību organizē ģimenes brokastis mājās; 3) bērni, sadarbojoties ar vecākiem, ģimenes vidē atrod attēlus vai priekšmetus, kas ir saistīti ar skolā apgūstamajiem mācību priekšmetiem; un 4) bērni piedalās grāmatu izsniegšanā bibliotēkās, veic nelielus dabas izpēti/novērojumus, iepērkas lielveikalā, izstrādā mājas uztura noteikumus un spēlē izglītojošas spēles mājās.

Salīdzinoši nedaudzās Eiropas izglītības sistēmās ir ieteiktas **mājas vizītes, kurās** piedalās agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes darbinieki (skolotāji vai speciālisti). Šie apmeklējumi dažkārt ir paredzēti ģimenēm no nelabvēlīgām ģimenēm

vai arī vecākiem, kuru bērniem ir valodas vai mācīšanās grūtības. Šādu apmeklējumu mērķis ir divējāds:

1) sniegt konsultācijas vecākiem un 2) uzzināt vairāk par bērna ģimenes vidi, lai labāk izprastu bērna vajadzības.

Dānijā vietējās iestādes ir atbildīgas par visu to trīsgadīgo bērnu valodas prasmes novērtēšanu, kuri neapmeklē pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādi. Bērniem, kuriem nepieciešams atbalsts, ir jāpiedāvā valodas stimulēšana, ko vecāki var veikt paši. Vietējām iestādēm ir pienākums uzraudzīt valodas stimulēšanu, ko vecāki veic paši, izmantojot mājas apmeklējumus, un tās var piemērot sodus par to neievērošanu⁽⁷⁴⁾.

Šveicē dažādas programmas, piemēram, *schrift:weise programma*⁽⁷⁵⁾ Bernes kantonā, aktīvi atbalsta ģimenes, kas izglīto un aprūpē savus bērnus. Vecāki mācās veicināt sava bērna veselīgu attīstību, izmantojot spēles un rotaļas, lai nodrošinātu labu startu pirmsskolā un vēlāk skolā. Sākotnēji katru nedēļu un pēc tam katru otro nedēļu ģimeni apmeklē mājas apmeklētājs. Dažreiz mājas apmeklējumus papildina grupu tikšanās. Programmas ilgst aptuveni 1,5 gadus.

Turcijā mājas vizītes ir ļoti ieteicamas, jo īpaši mācību gada sākumā. Vecākiem ir jāaizpilda *veidlapa par ģimenes izglītības vajadzībām un ģimenes iesaistīšanās priekšrocībām veidlapa par*⁽⁷⁶⁾. Šīs veidlapas skolotāji pēc tam izmanto, lai novērtētu grupas bērnu vajadzības un izstrādātu ikmēneša darba plānus.

Ja nav centrālu ieteikumu, vietējās iestādes un/vai agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes dienesti var brīvi izvēlēties savus veidus, kā sadarboties ar ģimenēm un palīdzēt tām.

Nīderlandē attiecībā uz bērniem vecumā no 4 gadiem par informācijas sniegšanu vecākiem un vecāku iesaistīšanu ir atbildīgas pašvaldības.

Austrijā nav saistošu federālās valdības vadlīniju attiecībā uz sadarbību ar vecākiem, jo tā ir federālo zemju konstitucionālā atbildība. Norādījumus bieži sniedz iestādes.

⁽⁷¹⁾ <https://curriculumonline.ie/early-childhood/>.

⁽⁷²⁾ <https://www.aistearsiolta.ie/en/introduction/>.

⁽⁷³⁾ <https://search.et.gr/el/fek/?fekId=587975>.

⁽⁷⁴⁾ <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2024/988>.

⁽⁷⁵⁾ <https://primano.ch/hausbesuchsprogramm/>.

⁽⁷⁶⁾ <https://tegm.meb.gov.tr/dosya/okuloncesi/0-36baderegitimcikitap.pdf>.

E nodaļa. Novērtēšana un uzraudzība

Pirmsskolas izglītības pozitīvā ietekme lielā mērā ir atkarīga no tās kvalitātes. Padomes ieteikumā par augstas kvalitātes agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēmām⁽¹⁾ novērtēšana un uzraudzība ir viens no pieciem svarīgākajiem aspektiem, lai nodrošinātu augstas kvalitātes agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi (APIA). Novērtēšanas un uzraudzības sistēmas sniedz iespēju sasniegt, saglabāt vai attīstīt augstas kvalitātes agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes nodrošinājumu, nosakot stiprās un vājās puses, kuras pēc tam var attīstīt vai novērst. Nesen publicētajās ES agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes darba grupas publikācijās sniegtas konkrētas vadlīnijas par APIA novērtēšanu un uzraudzību visā Eiropā, kā arī dalīta labā prakse šajā jomā⁽²⁾.

Vērtēšanas un uzraudzības sistēmas Eiropā ir ļoti atšķirīgas, jo iesaistītās personas, to uzdevumi un brīvība, kas tām ir, pildot savus uzdevumus, dažādās valstīs ievērojami atšķiras. Šīs nodaļas mērķis ir izgaismot procesus un procedūras, ko izmanto APIA uzraudzības un novērtēšanas sistēmās visā Eiropā, vienlaikus ņemot vērā saistītos pārvaldības aspektus.

Nodaļā ir atspoguļotas pieejas, ko izmanto APIA iestāžu ārējā novērtēšanā, aplūkojot to darbības jomu un atbildīgo iestāžu veidus. Pēc tam tā piedāvā veidu tipoloģiju, kā valsts iestādes regulē centru iekšējo novērtēšanu, ja tāda pastāv. Izpētīta arī vecāku iesaistīšana novērtēšanas un uzraudzības procesos. Visbeidzot, nodaļā ir aplūkots, vai pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāžu novērtēšanas vai citu analīžu rezultāti tiek izmantoti, lai palīdzētu gūt priekšstatu par pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēmas kvalitāti kopumā, tādējādi veicinot turpmākus uzlabojumus.

Bērnu mācīšanās atbalsts bieži ir vecāku bērnu aprūpes iestāžu ārējā novērtējuma uzmanības centrā

Viens no līdzekļiem, ko izmanto, lai nodrošinātu un attīstītu augstu kvalitātes līmeni agrīnās pirmsskolas izglītībā un aprūpē, ir atsevišķu iestāžu novērtēšana. Šajā iedaļā galvenā uzmanība pievērsta ārējās novērtēšanas procesam. Iestāžu ārējā novērtēšana ir kvalitātes kontroles process, ko veic personas vai grupas, kuras ir pakļautas vietējai, reģionālai vai augstākā līmeņa izglītības iestādei un kuras nav tieši iesaistītas novērtējamās iestādes darbībā. Iestāžu ārējās vērtēšanas mērķis ir:

- novērtēt vai uzraudzīt iestādes darbību;
- ziņot par iestādes sniegto pakalpojumu kvalitāti;
- ieteikt veidus, kā uzlabot praksi.

APIA kontekstā bieži tiek uzsvērtas divas galvenās kvalitātes dimensijas: strukturālā kvalitāte un procesa kvalitāte (Eiropas Komisija: *Slot et al., 2015; von Suchodoletz et al., 2023*). Gan strukturālā kvalitāte, gan procesa kvalitāte ir nepieciešama, lai radītu augstas kvalitātes piedāvājumu un izveidotu efektīvas APIA sistēmas (Eiropas Komisija: Izglītības, jaunatnes, sporta un kultūras ģenerāldirektorāts, 2014).

Strukturālo kvalitāti, kas attiecas uz pamatnosacījumiem, kuri atbalsta ikdienas praksi iestādēs, novērtē, pārbaudot atbilstību APIA sistēmas noteikumiem vai vadlīnijām iestāžu līmenī attiecībā uz vairākiem faktoriem, piemēram:

- veselība un drošība;
- personāla kvalifikācija;
- grupu lielums vai bērnu un darbinieku skaita attiecība.

⁽¹⁾ Padomes 2019. gada 22. maija ieteikums par augstas kvalitātes agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēmām (OV C 189, 5.6.2019., 4. lpp.), https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2019.189.01.0004.01.ENG&toc=OJ:C:2019:189:TOC.

⁽²⁾ <https://wikis.ec.europa.eu/display/EAC/APIA+Dokumenti>.

Dažos gadījumos tiek pārbaudīts arī iestādes pedagoģiskais plāns un mācību programmas izstrāde, lai pārliecinātos, vai tie atbilst augstākā līmeņa izglītības vadlīnijās noteiktajiem standartiem. Šāda veida mācību plāna pārbaude ir vērsta uz formālu standartu ievērošanu, nevis uz iestādē notiekošās mijiedarbības kvalitāti.

Procesa kvalitāte attiecas uz to, cik labi iestādē tiek atbalstīta bērnu holistiskā attīstība, labklājība un mācīšanās. Šo koncentrēšanos uz bērnu pieredzi atspoguļo vairākas galvenās dimensijas, tostarp:

- mijiedarbības un attiecību kvalitāte starp personālu un bērniem;
- cik labi bērni mijiedarbojas cits ar citu;
- pedagoģisko pasākumu kvalitāti un daudzveidību;
- pedagogu sniegtais emocionālais un mācību atbalsts.

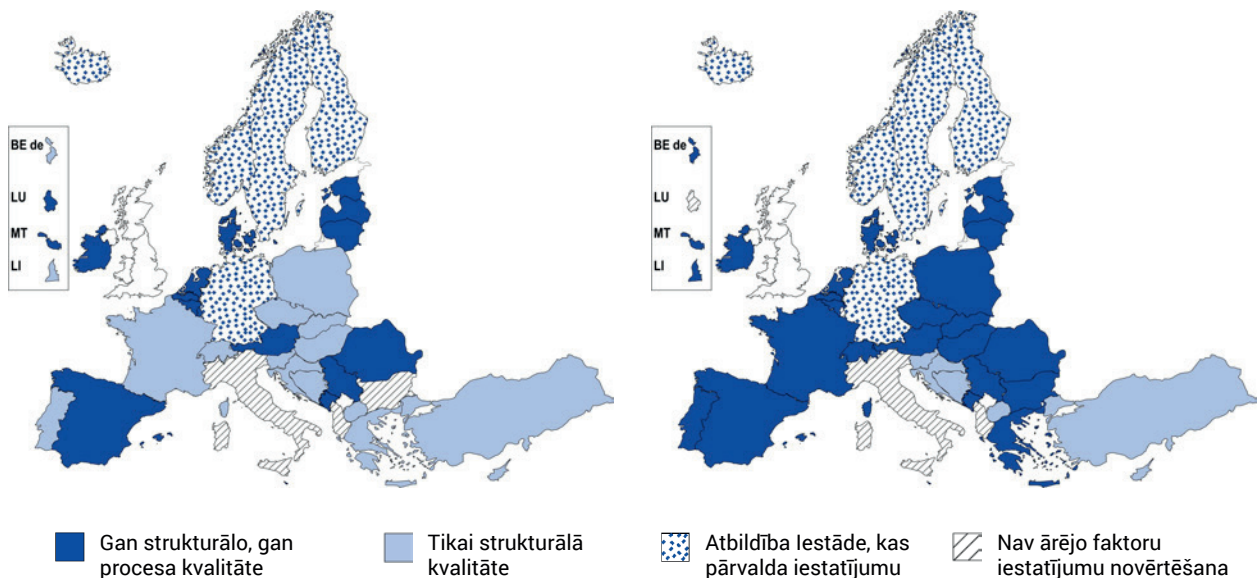
Lai gan attiecības ar ģimenēm varētu atzīt par procesa kvalitātes sastāvdaļām, šajā analizē tās netiek uzskatītas par noteicošo faktoru. Citiem vārdiem sakot, ja attiecības ar ģimenēm ir vienīgais procesa kvalitātes elements, uz ko attiecas APIA iestāžu ārējais novērtējums, tiek uzskatīts, ka galvenā uzmanība tiek pievērsta strukturālajai kvalitātei, nevis procesa kvalitātei.

Izmantojot augstākā līmeņa vadlīniju analīzi, E1. attēlā noteikts, vai APIA centru ārējo novērtējumu darbības joma galvenokārt koncentrējas uz strukturālo kvalitāti vai arī aptver arī procesa kvalitāti. Tas liecina, ka aptuveni pusē no attiecīgajām izglītības sistēmām jaunāko bērnu agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāžu ārējie novērtējumi koncentrējas tikai uz strukturālo kvalitāti, savukārt vecāko bērnu iestāžu ārējos novērtējumus biežāk tiek iekļauta procesa kvalitāte.

E1. attēls. Ārējā novērtējumā galvenā uzmanība APIA centra iestādēs, 2023./2024. gads

a) Iestādes bērniem līdz 3 gadu vecumam

b) Iestādes bērniem vecumā no 3 gadiem.

Avots: Eurydice.

Paskaidrojumi

Attēlā atspoguļots augstākā līmeņa izglītības vadlīniju un citu augstākā līmeņa noteikumu un ieteikumu saturs. Iestāžu ārējā novērtēšana ir kvalitātes kontroles process, ko veic personas vai grupas, kuras atskaitās vietējai, reģionālai vai augstākā līmeņa izglītības iestādei un kuras nav tieši iesaistītas novērtējamās iestādes darbībā. Tās mērķis ir novērtēt vai pārraudzīt iestādes darbību, ziņot par sniegto pakalpojumu kvalitāti un ierosināt, kā uzlabot praksi. Strukturālā kvalitāte attiecas uz pamatnosacījumiem, kas atbalsta ikdienas praksi iestādēs, un to novērtē, pārbaudot atbilstību APIA sistēmas noteikumiem un standartiem iestādes līmenī. Procesa kvalitāte attiecas uz to, cik labi iestādē tiek atbalstīta bērnu holistiskā attīstība, labklājība un mācīšanās. Iestādes atbildīgās iestādes atbildība attiecas uz valstīm, kurās augstākā līmeņa noteikumos galvenā uzmanība pievērsta ne tik daudz iestādēm, bet drīzāk pakalpojumu sniedzēju (t. i., vietējo iestāžu (piemēram, pašvaldību), nevalstisko organizāciju vai citu privātu struktūru) pienākumam novērtēt to sniegto pakalpojumu kvalitāti. Šiem pakalpojumu sniedzējiem ir liela brīvība pašiem noteikt procesus un procedūras, lai novērtētu savu APIA nodrošinājumu, un apkopotā informācija ir ierobežota.

Piezīmes par konkrētām valstīm

Čehija: ārējā novērtējumā, kas attiecas uz APIA centriem bērniem līdz 3 gadu vecumam, galvenā uzmanība tiek pievērsta strukturālajai kvalitātei. Tomēr tiesību aktos ⁽³⁾ ir paredzēti daži standarti, lai novērtētu attiecību ar vecākiem kvalitāti.

Vācija: E1. attēlā attēlota situācija visā valstī, izņemot Berlīnes federālo zemi. Berlīnē saskaņā ar Berlīnes pavalsts izglītības plānu ik pēc pieciem gadiem ir jāveic ārējs pedagoģiskā darba novērtējums katrā pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādē.

Itālija: nav ārējā novērtējuma. Vietējās iestādes un reģionālās skolu pārvaldes attiecīgi pārbauda, vai pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes jaunākiem bērniem un dažas pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes vecākiem bērniem atbilst noteikumiem. Tās to dara akreditācijas atjaunošanas laikā, kas notiek reizi trijos gados.

Latvija: APIA iestāžu ārējo novērtēšanu, kas aptver plašu uzdevumu klāstu, veic valsts kvalitātes dienesti un vietējās iestādes, novērtējot iestāžu vadītāju darbību.

Lietuva: E1. attēlā sniegtā informācija ir piemērojama no 2024. gada rudens, kad Valsts izglītības aģentūra uzsāka jaunu ārējās novērtēšanas procesu APIA centriem, kas aptver gan strukturālo, gan procesu kvalitāti, pamatojoties uz standarta rādītāju kopumu, kas definēts normatīvajā sistēmā⁽⁴⁾. Pirms tam par APIA kvalitātes novērtēšanu bija atbildīgs katrs izglītības sniedzējs (piemēram, pašvaldības).

Austrija: katras federālās zemes likumu ietvaros federālo zemju inspektori veic ārējo novērtējumu, kas attiecas uz pirmsskolas izglītības un aprūpes centriem, un tas ir atšķirīgs. Saskaņā ar atjaunoto līgumu starp federālo valdību un federālajām zemēm (2022–2027)⁽⁵⁾

Federālā Izglītības, zinātnes un pētniecības ministrija veic ārējo novērtēšanu pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs bērniem vecumā no 3 gadiem, galveno uzmanību pievēršot to pienākumu attiecībā uz bērnu valodas atbalstu izpildei⁽⁶⁾.

Attiecībā uz jaunāko klašu bērniem 16 izglītības sistēmas novērtē atbilstību standartiem, bet 15 citas sistēmas novērtē gan strukturālos aspektus, gan procesu kvalitāti. Turpretī vecākiem bērniem paredzētās vides novērtēšanā parasti tiek aplūkoti mācību procesi un bērnu pieredze kopā ar uzsvaru uz strukturālajiem nosacījumiem, 25 izglītības sistēmās koncentrējoties gan uz strukturālo, gan procesu kvalitāti. Piemēram, Igaunijā Izglītības un pētniecības ministrija veic gan ārējo pārbaudi, kas vērsta uz strukturālo kvalitāti, gan tematisko uzraudzību, kas vērsta uz konkrētiem procesa kvalitātes aspektiem (piemēram, igauņu valodas kā otrās valodas mācīšanas efektivitāti). Nesen vairākās Eiropas valstīs ir ieviestas jaunas pieejas vecāku bērnu agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāžu ārējai novērtēšanai, pievēršoties gan procesa, gan strukturālajai kvalitātei.

Kopš 2020./2021. mācību gada **Bulgārija** ir uzsākusi piecu gadu ārējo novērtējumu ciklu bērnodrāzēm, ko veic Valsts izglītības inspekcija. **Ietvars**⁽⁷⁾ ir vērsts uz kritērijiem un rādītājiem, kas sagrupēti trīs jomās: izglītības process, vadība un iestādes vide.

Grieķijā ar 2021. gada ministra lēmumu⁽⁸⁾ tika ieviestas jaunas procedūras pirmsskolas izglītības iestāžu ārējai novērtēšanai. Saskaņā ar šo jauno regulējumu ārējiem izglītības konsultantiem ir jā sagatavo ikgadējs novērtējuma ziņojums par katru pirmsskolas izglītības iestādi, kurā ietverti deviņi skolas izglītības darba aspekti un uzlabošanas rīcības plāna rezultāti. Šo ziņojumu pamatā ir skolas iekšējās vērtēšanas ziņojums un pašu konsultantu

sagatavotie ziņojumi dokumentētajiem novērojumiem un novērtējumiem, kas iegūti, sadarbojoties ar skolu visa gada garumā.

Kopš 2020./2021. mācību gada **Francijā** tiek īstenota sistemātiska pirmsskolas izglītības iestāžu novērtēšana. Novērtēšana, ko veic reizi piecos gados, sakrīt ar skolas projekta atjaunošanu. Tā ietver visaptverošu skolas politikas un prakses pārskatīšanu, pamatojoties uz skolas iekšējā novērtējuma ziņojumu un ārējo vērtētāju grupas, ko norīko reģionālās izglītības iestādes sadarbībā ar Skolu novērtēšanas padomi, apmeklējumu uz vietas.

Tikai Kiprā un piecās Balkānu valstīs (Horvātijā, Slovēnijā, Bosnijā un Hercegovinā, Ziemeļmaķedonijā un Turcijā) noteikumi par vērtēšanu attiecas uz strukturālo kvalitāti, neņemot vērā izglītības procesu vai mijiedarbības kvalitāti visā pirmsskolas un agrīnās pirmsskolas posmā.

Jāatzīmē, ka ne visas Eiropas valstis atbilst šai klasifikācijai, jo ārējā novērtējuma attīstība un apjoms dažādās valstīs atšķiras. Dažās valstīs nav noteikumu par APIA ārējo novērtēšanu: Itālijā un Albānijā – attiecībā uz visu periodu, Bulgārijā – attiecībā uz agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēm jaunākiem bērniem un Luksemburgā – attiecībā uz pirmsskolas izglītības iestādēm.

Turklāt vairākās valstīs, kurās ir vienotas iestādes un integrēta pārvaldība (sk. A2b. un A4a. attēlu), augstākā līmeņa izglītības vadlīnijās un citos

⁽³⁾ <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2021-350>.

⁽⁴⁾ <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/4a3525c0e27911ec8d9390588bf2de65>.

⁽⁵⁾ <https://www.ris.bka.gv.at/eli/bgl/I/2022/148/20220920>.

⁽⁶⁾ https://www.bmbwf.gv.at/Themen/ep/v_15a.html.

⁽⁷⁾ <https://www.mon.bg/regulation/naredba-%E2%84%96-18-ot-9-septemvri-2021-g-za-inspektiraneto-na-detskite-gradini-i-uchilisthata/>.

⁽⁸⁾ <https://search.el.gr/el/fek/?fekId=607785>.

noteikumos un ieteikumos galvenā uzmanība ir pievērsta ne tik daudz iestādēm, bet drīzāk pakalpojumu sniedzēju pienākumam pašiem novērtēt savas iestādes kvalitāti. Šajās valstīs, kas iekļautas kategorijā “iestādes darbību nodrošinošās iestādes atbildība” E1. attēlā, vietējām iestādēm (piemēram, pašvaldībām), nevalstiskajām organizācijām vai citām privātām struktūrām ir liela rīcības brīvība noteikt procesus un procedūras, lai novērtētu savu agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumu sniegšanu. Šīs decentralizētās pieejas mērķis ir veicināt uzticēšanos un iesaistīšanos, sekmējot nepārtrauktu kvalitātes uzlabošanu. Tomēr apkopotā informācija par ārējiem novērtējumiem šajās valstīs ir ierobežotāka.

Vācijā par kvalitātes uzraudzību un novērtēšanu ir atbildīgas vietējās iestādes vai citas struktūras, kas vada pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes. Lai saņemtu darbības licenci, APIA pakalpojumu sniedzējiem savos pakalpojumu plānos ir jāpaskaidro, kā tie novērtēs un attīstīs kvalitātes nodrošināšanu APIA iestādēs (*Sozialgesetzbuch VIII*, 45. panta 3. punkts).

Somijā pašvaldībām ar likumu ir noteikts pienākums izvērtēt savu piedāvājumu, lai atbalstītu izglītības attīstību un uzlabotu mācību apstākļus. Pašvaldības izstrādātajos mācību programmas dokumentos ir jāpaskaidro, kā valsts pamatprogramma pirmsskolas izglītības un aprūpes jomā dažādos pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumos ir jāīsteno iestādēs un kā iestādes tiks uzraudzītas, novērtētas un uzlabotas. Somijas Izglītības novērtēšanas centrs veic uz paraugiem balstītus nacionālos novērtējumus un atbalsta pašvaldības, lai tās izpildītu pašnovērtēšanas pienākumu. Iestāde uztur digitālu kvalitātes novērtēšanas sistēmu (*Valssi*) un *pašnovērtēšanas rīkus*, kas balstīti uz struktūras un procesa rādītājiem un kritērijiem⁽⁹⁾. Lai gan pašvaldībām pašnovērtējuma sistēmas izmantošana ir brīvprātīga, dalība valsts novērtēšanā (izmantojot *Valssi*) ir obligāta. Sistēmas mērķis ir apkopot pašnovērtējuma datus izmantošanai valsts līmenī.

Zviedrijā viens no pašvaldību uzdevumiem ir pastāvīgi novērtēt un uzraudzīt pirmsskolas izglītības iestādes. Par pirmsskolas kvalitāti un rezultātiem ir atbildīgs pirmsskolas galvenais organizators - pašvaldība vai neatkarīgas pirmsskolas pakalpojumu sniedzējs (privāti uzņēmumi, fondi un apvienības⁽¹⁰⁾).

Islandē saskaņā ar Regulu Nr. 893/2009 pašvaldību izglītības komitejas ir atbildīgas par APIA novērtēšanu un uzraudzību savā jurisdikcijā.

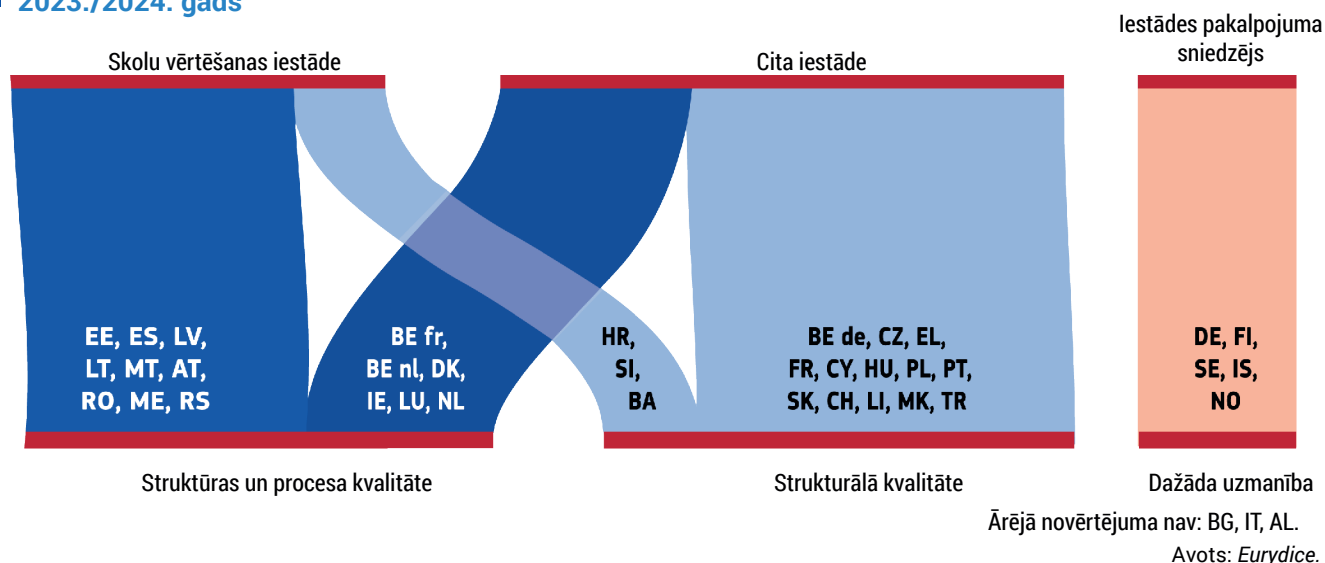
Norvēģijā Likums par bērnodārziem uzliek pašvaldībām atbildību par to, lai nodrošinātu, ka pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes darbojas saskaņā ar pamatplānu un Likumu par bērnodārziem. Lai izpildītu šo pienākumu, pašvaldības var veikt uzraudzības apmeklējumus pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs. Augstākā līmeņa iestādes atbalsta un veicina iekšējo novērtēšanu vietējā un pirmsskolas izglītības iestāžu līmenī, piemēram, sniedzot tām ikgadējās valsts aptaujas rezultātus, kas tiek veikta vecāku vidū (sk. E4. attēlu).

Lai gan šajās valstīs galvenā atbildība par to, lai nodrošinātu augstu APIA kvalitāti, gulstas uz vietējām pašvaldībām, tās ir atbildīgas par to, lai nodrošinātu, ka APIA kvalitāte ir augsta. Līmenī, tomēr var būt situācijas, kad iestatījumu novērtēšanā ir iesaistītas augstākā līmeņa iestādes. Augstākā līmeņa iestādes, kas nodarbojas ar APIA kvalitātes novērtēšanu, var apmeklēt dažas APIA iestādes, lai novērtētu kādu konkrētu pakalpojumu sniegšanas aspektu ar mērķi spriest par šo pakalpojumu kvalitāti visā APIA sistēmā. Atsevišķas iestādes darbība nav galvenā problēma. Varētu būt arī mehānismi, lai nodrošinātu, ka vietējās iestādes pilda savus kvalitātes nodrošināšanas pienākumus. Piemēram, Vācijā vietējiem jaunatnes labklājības birojiem ir juridisks pienākums pārbaudīt, vai pirmsskolas un jauniešu aprūpes pakalpojumu sniedzējiem ir ieviesti novērtēšanas instrumenti un pasākumi. Zviedrijā Skolu inspekcija ir atbildīga par to, lai pārbaudītu, kā pašvaldības uzņemas atbildību par neatkarīgo pirmsskolas izglītības iestāžu atbilstības noteikumiem uzraudzību. Dažās no šīm valstīm ir arī riska novērtēšanas kārtība, lai nodrošinātu, ka gadījumos, kad konkrētā iestādē tiek konstatētas nopietnas problēmas, valsts/reģionālā aģentūra iejaucas, lai palīdzētu nodrošināt problēmu risināšanu. Piemēram, Vācijā, ja tiek saņemtas sūdzības, iejaucas vietējie jauniešu labklājības dienesti. Zviedrijā, ja par sūdzībām konkrētā iestādē tiek ziņots Skolu inspekcijai, inspekcija var sākt šo jautājumu izmeklēšanu un, ja nepieciešams, var lemt, kas iestādei jādara, lai uzlabotu situāciju. Somijā reģionālās valsts pārvaldes iestādes ir atbildīgas par APIA pakalpojumu uzraudzību un pārraudzību un to atbilstību tiesību aktiem, kā arī par sūdzību izskatīšanu.

⁽⁹⁾ <https://www.karvi.fi/en/publications/guidelines-and-recommendations-evaluating-quality-early-childhood-education-and-care>.

⁽¹⁰⁾ Izglītības likums, 4. nodaļa, 3.–8. pants, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800/#K17.

E2. attēls. Bērnu līdz 3 gadu vecumam pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs, kas atrodas centros, veiktais ārējais novērtējums: novērtēšanas struktūras veidi un galvenais uzsvars, 2023./2024. gads

Paskaidrojumi

Skatīt E1. attēla paskaidrojumus. Valstis, kas ietilpst kategorijā “pakalpojuma sniedzējs”, ir valstis, kurās augstākā līmeņa noteikumi nav tik daudz vērsti uz pakalpojuma sniedzējiem, bet drīzāk uz pakalpojuma sniedzēju (t. i., vietējo iestāžu (piemēram, pašvaldību), nevalstisko organizāciju vai citu privātu struktūru) pienākumu novērtēt to sniegto pakalpojumu kvalitāti. Plašāku informāciju par šīm valstīm sk. iepriekš tekstā minētajos valstu piemēros.

Piezīmes par konkrētām valstīm

Čehija, Vācija, Itālija, Latvija, Lietuva un Austrija: skatīt E1. attēla piezīmes par katru valsti.

Nīderlande: pašvaldību veselības aprūpes dienesti ir galvenie atbildīgie par ārējās novērtēšanas veikšanu mazāku bērnu aprūpes centros. Tomēr, ja tie ziņo par trūkumiem attiecībā uz mērķprogrammām, kas tiek īstenotas centros bērniem no nelabvēlīgas vides, izglītības inspekcijai ir jāveic turpmāka pārbaude.

Ārējā novērtējumā uzmanība bieži tiek pievērsta pārvaldībai

Ārējā novērtējuma darbības jomu APIA iestādēs bieži ietekmē tās organizācijas raksturs, kas ir atbildīga par novērtējuma veikšanu. Tas īpaši skaidri redzams attiecībā uz APIA bērniem līdz 3 gadu vecumam (sk. E2. attēlu). Ja par augstāko izglītības līmeņu (parasti pamatizglītības) novērtēšanu atbildīgā izglītības inspekcija vai ministrijas departaments veic APIA iestāžu ārējo novērtēšanu, uzmanība parasti tiek vērsta uz to, cik labi iestāde atbalsta APIA. mācību procesu (procesa kvalitāte). Tomēr, ja par ģimeni, sociālajām lietām vai jauniešiem atbildīgās valsts iestādes - struktūras, kas nav iesaistītas novērtēšanā augstāko izglītības līmeņu skolas – ir atbildīgas par vērtēšanu, tad biežāk uzsvars tiek likts uz atbilstību normām un standartiem (strukturālā kvalitāte).

19 izglītības sistēmās jaunāko klašu bērnu ārējo vērtēšanu veic iestādes, kas nav iesaistītas pamatskolu vai augstāko izglītības līmeņu vērtēšanā. Trīspadsmit no tām uzmanība

galvenokārt tiek pievērsta strukturālajai kvalitātei (sk. E2. attēlu). Par novērtēšanu atbildīgās iestādes var būt ministrija vai cita augstākā līmeņa iestāde, kas atbild par ģimenes, bērnu vai sociālajām lietām (Čehijā, Kiprā, Portugālē, Slovākijā, Lihtenšteinā, Ziemeļmaķedonijā un Turcijā), bērnu aprūpes inspekcijas dienesti (Beļģijā (vācu valodā runājošā kopiena)), reģionālie sociālie konsultanti (Grieķijā), apgabalu valdības biroji (Ungārijā), vietējās iestādes (Polijā), kantonu un vietējās iestādes (Šveicē) vai vietējie bērnu aizsardzības dienesti (Francijā).

Interesanti, ka piecās izglītības sistēmās, lai gan ārējo novērtēšanu attiecībā uz jaunākā vecuma bērniem veic inspekcija vai iestāde, kas atbild par sociālajiem vai jaunatnes jautājumiem (nevis izglītību), tomēr tā ir vērsta uz cik labi vide atbalsta mācību procesu. Turklāt Dānijā, kur vietējās iestādes nav atbildīgas par turpmāko izglītības līmeņu novērtēšanu, augstākā līmeņa noteikumi nosaka, ka tām ir jānovērtē atsevišķu APIA iestāžu pedagoģiskais saturs. Beļģijā (franču kopiena) šī koncentrēšanās uz procesa kvalitāti ir neseno reformu rezultāts.

Beļģijā (franču valodas kopiena) kopš 2022. gada janvāra Dzimšanas un bērnības biroja (*Office de la Naissance et de l'Enfance*) dienas aprūpes iestāžu koordinators pienākumos ietilpst bērnu aprūpes iestāžu 5 gadu laikposmā izveidoto kvalitātes uzlabošanas projektu analīze un novērtēšana, kas balstās uz iekšējās novērtēšanas procesu. Šie kvalitātes uzlabošanas projekti ir vērsti uz trim galvenajām jomām, tostarp bērnu aprūpes iestādes **izglītības un aprūpes plāna** īstenošanu⁽¹¹⁾. Koordinatoram veiktā novērtēšana ietver datu vākšanu un novērošanu, apmeklējot iestādes uz vietas.

Beļģijā (flāmu kopienā) aprūpes inspektori novērtē pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāžu pedagoģisko kvalitāti, pamatojoties uz **monitoringa instrumentu**⁽¹²⁾, ko popularizē aģentūra "Growing Up" (*Opgroeien*), iestāde, kas ir atbildīga par agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi jaunākiem bērniem. Pārbaudes notiek ik pēc 3–5 gadiem. Īpašos gadījumos, piemēram, ja tiek iesniegtas sūdzības, ir iespējamas biežākas pārbaudes.

Dānijā saskaņā ar **likumu par dienas aprūpes iestādēm**⁽¹³⁾ pašvaldībām ir jānodrošina APIA iestāžu ārēja uzraudzība, ņemot vērā deviņu galveno elementu pedagoģisko pamatu, un reizi divos gados jāpublicē uzraudzības ziņojums par katru APIA iestādi.

Īrijā Bērnu un ģimenes aģentūra (*Tusla*) izmanto **13 pedagoģisko principu kopumu**, kas aptver gan struktūras, gan procesa kvalitāti attiecībā uz aprūpi, rotaļām un darbinieku mijiedarbību ar bērniem, veicot agrīnās bērnības izglītības un aprūpes iestāžu inspekcijas⁽¹⁴⁾. Turklāt 2023. gadā Izglītības departamenta inspekcija sāks veikt izglītībai vērstas pārbaudes dažās iestādēs bērniem līdz 3 gadu vecumam.

Luksemburgā **Valsts jaunatnes dienesta** reģionālie pārstāvji⁽¹⁵⁾ vidēji divas reizes gadā apmeklē centrus, kas paredzēti maziem bērniem (*service d'éducation et d'accueil*), lai sniegtu konsultācijas par to, vai pedagoģiskā prakse un plāni atbilst noteikti pedagoģiskie pamatmērķi maziem bērniem bērnu un jauniešu **neformālās izglītības pamatprogrammā**⁽¹⁶⁾.

Nīderlandē pašvaldību veselības dienesti katru gadu pārbauda mazāku bērnu centrus, izmantojot **novērtēšanas instrumentu**, lai novērotu pedagoģisko praksi⁽¹⁷⁾, kas izstrādāts kopā ar Nīderlandes Jaunatnes institūtu.

Kā minēts iepriekš, ja iestādes, kas atbild par pamatskolas izglītības novērtēšanu, veic arī pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāžu novērtēšanu, tās parasti pievēršas gan strukturālajai, gan procesa kvalitātei. Tādējādi Rumānijā valsts

aģentūra, kas ir atbildīga par pirmsskolas izglītības kvalitātes nodrošināšanu, 2023. gada septembrī paplašināja savas pilnvaras, iekļaujot tajās arī pirmsskolas izglītības iestādes, kurās tiek aprūpēti mazāki bērni. Tagad tā veic šo iestāžu ārējo novērtēšanu **saskaņā ar sistēmu, kas** aptver gan procesa, gan strukturālo kvalitāti⁽¹⁸⁾.

Tomēr Horvātijā, Slovēnijā un Bosnijā un Hercegovinā par izglītības iestāžu novērtēšanu atbildīgās iestādes koncentrējas tikai uz pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāžu strukturālo kvalitāti. Horvātijā uz pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādi tiek nosūtīta pārbaudes grupa, ja ir aizdomas, ka iestāde nedarbojas saskaņā ar tiesību aktiem. Slovēnijā pārbaudes veic tiek veiktas reizi piecos gados, lai pārbaudītu, vai izglītības iestādes veic savu darbību saskaņā ar likumu. Tās pārbauda atbilstību juridiskajām un organizatoriskajām prasībām, tostarp attiecīgajos tiesību aktos noteikto izglītības pasākumu struktūru, personāla skaitu, vecāku iesaisti un saziņu. Bosnijā un Hercegovinā par izglītības novērtēšanu atbildīgās iestādes divas reizes gadā pārbauda atbilstību prasībām/standartiem pirmsskolas un jauniešu izglītības un aprūpes iestādēs.

Mazāku bērnu ārējo novērtējumu biežums dažkārt tiek noteikts augstākajā līmenī, un, ja tas ir noteikts, tas parasti tiek veikts cikliski. Beļģijā (vācu valodā runājošā kopiena), Čehijā, Francijā, Polijā, Slovākijā un Turcijā augstākā līmeņa iestādes nenosaka, cik bieži jāveic ārējie novērtējumi iestādēs, kurās uzturas mazgadīgi bērni. Tas vai nu ir atstāts par novērtēšanu atbildīgās iestādes ziņā, vai arī tas notiek tikai īpašos apstākļos, piemēram, ja saņemtas sūdzības. Piemēram, Slovākijā ārējo novērtēšanu pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs bērniem līdz 3 gadu vecumam veic, pamatojoties uz Darba, sociālo lietu un ģimenes lietu ministrijas sagatavoto ikgadējo novērtēšanas plānu, kā arī īpašos gadījumos, piemēram, ja

⁽¹¹⁾ <https://pro.one.be/news/?p=1594>.

⁽¹²⁾ <https://www.opgroeien.be/sites/default/files/tool-documents/evaluatie-memoq-monitoring-instrument.pdf>.

⁽¹³⁾ <https://www.retsinformation.dk/eli/lt/2024/988>.

⁽¹⁴⁾ https://www.tusla.ie/uploads/content/EYI-GDE12.5_EYI_Underpinning_Pedagogical_Principles_FINAL_.pdf.

⁽¹⁵⁾ <https://www.snj.public.lu/a-propos/#qualite>.

⁽¹⁶⁾ <https://www.enfancejeunesse.lu/fr/documents/cadre-de-reference-national-sur-leducation-non-formelle-des-enfants-et-des-jeunes/>.

⁽¹⁷⁾ <https://www.nji.nl/nl/Producten-en-diensten/Publicaties/Publicaties-Veldinstrument-observatie-pedagogische-praktijk>.

⁽¹⁸⁾ <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocument/235162>.

saņemtas sūdzības. Grieķijā, Spānijā, Kiprā, Latvijā, Maltā, Portugālē, Rumānijā, Lihtenšteinā, Melnkalnē, Ziemeļmaķedonijā un Serbijā jaunākā vecuma bērniem paredzētās iestādes tiek novērtētas noteiktos intervālos, sākot no katriem 6 mēnešiem līdz katriem 6 gadiem. Šveicē katrs kantons nosaka, cik bieži jāveic bērnu aprūpes iestāžu pārbaudes: piemēram, Bernē tās tiek novērtētas reizi 3 gados, bet Cīrihē – reizi 5 gados.

Attiecībā uz vecākiem bērniem agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāžu ārējā novērtēšana bieži ir to iestāžu kompetencē, kas novērtē augstāko izglītības līmeni. Šis novērtējums parasti attiecas uz procesa kvalitāti. Šo novērtējumu regularitāte un standartizācijas līmenis dažādās valstīs atšķiras. Parasti tās tiek veiktas ar noteiktu biežumu un pamatojoties uz novērtēšanas sistēmu. Beļģijā (franču valodas kopiena) pirmsskolas izglītības ārējais novērtējums tiek veikts, lai novērtētu pirmsskolas izglītību. inspekcija pamatskolām veic tikai tad, ja netiek ievērots skolas vadības plāns vai skolas līgumā noteiktie mērķi, kuriem jābūt saistītiem ar augstākā līmeņa iestādes noteikto izglītības prioritāšu sarakstu. Tikmēr Polijā kritērijus, pēc kuriem tiek vērtētas un atlasītas pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes, katru gadu nosaka attiecīgi inspekcija un par izglītību atbildīgais ministrs.

Ir mazāk noteikumu par agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāžu iekšēju novērtēšanu jaunākiem bērniem

Līdztekus ārējo struktūru veiktajam novērtējumam vēl viens kvalitātes nodrošināšanas un uzlabošanas stūrakmens ir iestādes darbinieku veiktais iekšējais novērtējums. Iestādes iekšējā novērtēšana ir kvalitātes kontroles process, kura mērķis ir novērtēt vai uzraudzīt iestādes darbību, ziņot par vispārējo kvalitāti un ierosināt, kā uzlabot praksi vai pakalpojumu sniegšanu. Novērtēšanas rezultāti var būt, piemēram, pašnovērtējuma ziņojums, gada darbības pārskats, attīstības plāns vai pārskatīts pedagoģiskais plāns.

Ne visās Eiropas valstīs ir noteikumi vai ieteikumi par pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāžu iekšējo

novērtēšanu (sk. E3. attēlu). Itālijā, Albānijā, Bosnijā un Hercegovinā, Ziemeļmaķedonijā un Turcijā nav augstākā līmeņa ieteikumu vai prasību iestādēm veikt jebkādu iekšējo novērtēšanu visā pirmsskolas izglītības un aprūpes posmā. Izņēmums attiecas tikai uz iestādēm, kas nodarbojas ar jaunākiem bērniem Beļģijā (vācu valodas kopiena), Bulgārijā, Grieķijā, Francijā, Kiprā, Nīderlandē, Slovākijā un Lihtenšteinā. Turklāt Austrijā katra federālā zeme ir atbildīga par iestāžu iekšējās novērtēšanas kārtību.

E3. attēlā Eiropas valstis, kurās ir augstākā līmeņa noteikumi par iekšējo novērtēšanu, klasificētas pēc noteikumu stingrības. Šeit ir izdalītas šādas trīs kategorijas (brīvas, vidēji stingras un stingras). pamatojoties uz pienākuma pakāpi, norādīto biežumu un prasībām par novērtēšanas rezultātu izmantošanu. Tiek ņemta vērā arī iestatījumu atbildība izstrādāt savas iekšējās novērtēšanas stratēģijas. Starp šīm kategorijām nav noteikta korelācija attiecībā uz uzlabojumiem iestādes kvalitātes jomā. Mērķis ir parādīt regulējumu klāstu un sniegt pamatu pārdomām par to, kā valsts iestādes veido šo procesu.

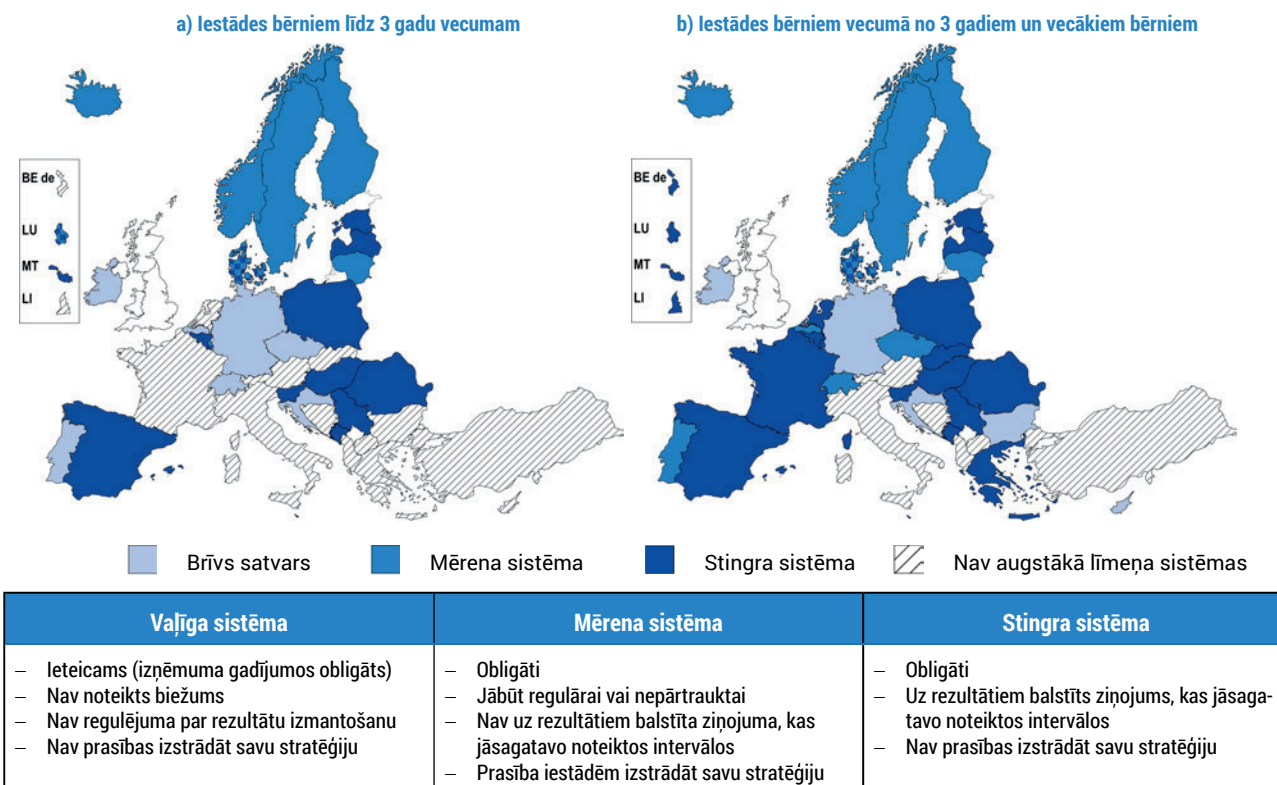
Ja pastāv augstākā līmeņa iekšējās vērtēšanas sistēma, to var uzskatīt par spēcīgu lielākajā daļā izglītības sistēmu. Tas parasti attiecas uz agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēm visā vecuma diapazonā. Visbiežāk iekšējā novērtēšana ir obligāta, un tā ir jāveic regulāri, sākot no gada līdz pieciem gadiem. Šo intervālu beigās APIA iestādēm ir jāsaņemto pašnovērtējuma ziņojums, gada darbības pārskats, attīstības plāns vai pārskatīts pedagoģiskais plāns, pamatojoties uz procesa galvenajiem rezultātiem. Iekšējā novērtēšanas sistēma ir spēcīga visā APIA posmā Beļģijā (franču valodas kopiena), Igaunijā, Spānijā, Latvijā, Ungārijā, Maltā, Polijā, Rumānijā, Slovēnijā, Melnkalnē, Serbijā un Ungārijā.

Lielākajā daļā šo valstu agrīnā pirmsskolas izglītība un aprūpe visā vecuma grupā ir vienas iestādes kompetencē (sk. A4a. attēlu).

Igaunijā vismaz reizi trijos gados katrai pirmsskolas izglītības iestādei ir jāsaņemto iekšējās izvērtēšanas ziņojums un attīstības plāns, kas balstīts uz tā rezultātiem.

Rumānijā katras pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes novērtēšanas komitejai katru gadu jāsaņemto iekšējās novērtēšanas ziņojums.

E3. attēls. Augšējā līmeņa sistēma agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāžu iekšējai novērtēšanai, 2023./2024. gads

Paskaidrojumi

Iestāžu iekšējā novērtēšana ir kvalitātes kontroles process, kura mērķis ir novērtēt vai uzraudzīt iestādes darbību, ziņot par vispārējo kvalitāti un ierosināt, kā uzlabot praksi vai pakalpojumu sniegšanu. To galvenokārt veic iestādes personāls. Atkarībā no valsts pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāžu iekšējā novērtējuma sistēma var atsaukties uz augstākā līmeņa izglītības vadlīnijām vai citiem noteikumiem un ieteikumiem.

Piezīmes par konkrētām valstīm

Beļģija (vācu valodā runājošā kopiena): pirmsskolas izglītības iestāžu iekšējā novērtēšana jāveic reizi trijos gados. Tomēr nav pienākuma sagatavot novērtējuma ziņojumu.

Itālija: līdz 2025/2026. mācību gadam visām pirmsskolas skolām, kurās mācās bērni vecumā no 3 gadiem, būs obligāti reizi 3 gados jāsapatavo standarta pašnovērtējuma ziņojums. Šāda ziņojuma **veidni** pašlaik izstrādā Izglītības un nopelnu ministrija⁽¹⁹⁾.

Austrija: iestāžu iekšējās novērtēšanas kārtība ir katras federālās zemes ziņā.

Portugāle: bērnu agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs, kurās tiek aprūpēti bērni vecumā no 3 gadiem, pastāvīga iekšējā novērtēšana ir obligāta. Tomēr šīm iestādēm nav prasību izstrādāt savas iekšējās novērtēšanas stratēģijas.

Šveice: visos kantonos ir obligāta regulāra iekšējā novērtēšana, kas attiecas uz vecākiem bērniem paredzētajām APIA iestādēm. Dažos kantonos ir noteiktas papildu prasības, piemēram, sagatavot novērtējuma ziņojumu ar uzlabojumu pasākumiem.

Trijās Eiropas izglītības sistēmās, kurās dažādas iestādes ir atbildīgas par bērnu līdz 3 gadu vecumam un bērnu vecumā no 3 gadiem nodrošināšanu, ir stingra novērtēšanas sistēma abos posmos: Beļģija (franču valodas kopiena), Ungārija un Polija. Tomēr iekšējās vērtēšanas noteikumi var atšķirties, jo tos regulē dažādas iestādes.

Beļģijā (franču valodas kopiena) agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēm, kas nodrošina aprūpi jaunākiem bērniem, reizi piecos gados ir jāveic iekšējais novērtējums, lai novērtētu un pārskatītu kvalitātes uzlabošanas projektu. Turpretī pirmsskolas izglītības iestādēm katru gadu ir jāizvērtē savs

progress līguma mērķu sasniegšanā un vajadzības gadījumā jāveic korekcijas. Šiem mērķiem jābūt saskaņotiem ar augstākā līmeņa iestāžu noteiktajām prioritātēm, piemēram, bērnu ar īpašām vajadzībām iekļaušanas uzlabošana vai labklājības un skolas klimata uzlabošana.

Polijā agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēm, kurās mācās mazāki bērni, reizi divos gados ir jāizvērtē, kā tās ievēro augstākā līmeņa standartus, un jāpielāgo pedagoģiskie plāni. Bērnodārzni, kuros audzina bērnus vecumā no 3 gadiem, katru gadu ir jāveic izglītības procesa iekšējā pedagoģiskā uzraudzība, saskaņojot to ar valsts izglītības ministra noteiktajām ikgadējām prioritātēm. Šo izvērtējumu rezultāti jāiekļauj nākamā gada pedagoģiskās uzraudzības plānā.

⁽¹⁹⁾ <https://snv.pubblica.istruzione.it/snv-portale-web/public/scuole/rav>.

Vairākās valstīs, kurās ir atsevišķas iestādes jaunākiem un vecākiem bērniem (sk. A2b. attēlu), stingra augstākā līmeņa iekšējā novērtējuma sistēma attiecas tikai uz agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēm vecākiem bērniem. Nav augstākā līmeņa novērtēšanas sistēmas, kas attiektos uz jaunāko bērnu aprūpes iestādēm.

Nīderlandē pirmsskolas izglītības skolām ir jāsagatavo ikgadējs ziņojums, kurā jāiekļauj izglītības piedāvājuma kvalitātes iekšējā novērtējuma rezultāti.

Neliela valstu grupa ietilpst mērenajā kategorijā, kur iekšējais vērtējums ir obligāts, bet augstākā līmeņa noteikumi nenosaka tā biežumu. Tā vietā uzsvars tiek likts uz regulāru vai nepārtrauktu novērtēšanu. Ja iestādēm ir jāpublicē iekšējās novērtēšanas galvenie rezultāti vai jāsagatavo novērtējuma ziņojums, biežums ir atkarīgs no to izvēles. Turklāt šajā valstu grupā pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes ir atbildīgas par savu iekšējās vērtēšanas stratēģiju izstrādi, kas ļauj tām pielāgot pieeju savām konkrētajām vajadzībām un resursiem.

Čehijā bērnodarziem ir pienākums sistemātiski, vispusīgi un regulāri izvērtēt savu darbu saskaņā ar iepriekš sagatavotu plānu. Vērtēšanas instrumentus, metodes un paņēmienus izvēlas katra bērnodarzs, bet tie ir jāapraksta skolas mācību programmas dokumentos.

Lietuvā saskaņā ar jauno ministra rīkojumu par iekšējo pirmsskolu novērtēšanu⁽²⁰⁾ pašnovērtēšanas procesam jāklūst par neatņemamu skolas darbības sastāvdaļu. Pirmsskola nosaka savu stratēģiskās plānošanas ciklu, kas nosaka iekšējās izvērtēšanas biežumu. Īpašai darbinieku grupai, kas izveidota iekšējās novērtēšanas veikšanai, jāizstrādā pašnovērtēšanas plāns. Pēc holistiskā vai tematiskā iekšējā novērtējuma šī *ad hoc* grupa pašnovērtējuma ziņojumā sniedz ieteikumus uzlabojumiem.

Somijā regulāra novērtēšana vietējā līmenī ir ar likumu noteikts pienākums APIA pakalpojumu sniedzējiem. Valsts pamatprogrammā ir sīkāk izstrādāts pienākums veikt novērtēšanu pakalpojuma sniedzēja (pašvaldības vai privāto pakalpojumu sniedzēju) un struktūrvienības līmenī. Vietējā mācību programmā ir jānorāda, kā tiks īstenota pamatprogramma, un sīki jāizklāsta metodes tās uzraudzībai un novērtēšanai pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs. Galvenie novērtēšanas rezultāti jāpublicē tiešsaistē.

Zviedrijā saskaņā ar pirmsskolas mācību programmu vadītājam sistemātiski un pastāvīgi jāplāno, jāuzrauga, jānovērtē un jāuzlabo pirmsskolas izglītības piedāvājums.

Islandē pirmsskolas izglītības iestādēm savās mācību programmās ir jānorāda iekšējās vērtēšanas procedūras. Tām ir jāsagatavo ziņojums kopā ar uzlabošanas plānu; abi šie dokumenti ir jāpublicē.

Norvēģijā visiem bērnodarziem regulāri jāizvērtē sava pedagoģiskā prakse, ņemot vērā savus plānus, Likumu par bērnodarziem un pamatplānu. Katram bērnodarzam gada plānā ir jāpaskaidro, kā tas izvērtēs savu pedagoģisko praksi.

Divās valstīs agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs iekšējais novērtējums atbilst vidēja un stipra līmeņa kategorijām. Prasība, ka katrai iestādei jāizstrādā sava iekšējās izvērtēšanas stratēģija, tiek piemērota līdztekus pienākumam veikt iekšējo izvērtēšanu noteiktos laika intervālos.

Dānijā saskaņā ar Dienes aprūpes iestāžu likumu pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāžu vadītāji ir atbildīgi par novērtēšanas kultūras izveidi savās iestādēs, lai attīstītu un uzlabotu pedagoģisko mācību vidi. Viņiem ir pienākums novērtēt savu pedagoģisko mācību programmu vismaz reizi divos gados. Novērtējums ir jāpublicē tiešsaistē.

Luksemburgā mazāku bērnu audzināšanas iestāžu izstrādātajos pedagoģiskajos plānos ir jāapraksta, kā tās izvērtē savu izglītības procesu. Pedagoģiskā plāna pārskatīšana reizi trijos gados ietver iekšējās izvērtēšanas procesu.

Deviņās izglītības sistēmās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāžu iekšējās novērtēšanas sistēma ir diezgan ierobežota (Vācijā, Īrijā un Horvātijā – attiecībā uz visu posmu; Beļģijā (flāmu kopienā), Čehijā, Portugālē un Šveicē – attiecībā uz iestādēm, kas paredzētas jaunākiem bērniem; Bulgārijā un Kiprā – attiecībā uz iestādēm, kas paredzētas vecākiem bērniem). Šajās izglītības sistēmās APIA iestādēm ir liela autonomija šī uzdevuma veikšanā, jo novērtēšanas sistēma nenosaka procedūras, biežumu vai rezultātu izmantošanu. Sistēmās, kurās ir brīvs regulējums, iekšējā novērtēšana ir ieteicama vai Bulgārijas gadījumā obligāta. Piemēram, Bulgārijas Pirmsskolas un skolas izglītības likums paredz, ka bērnodarziem ir jāveic iekšējais izglītības novērtējums, piešķirot tiem pilnīgu autonomiju šajā procesā. Vācijā federālo zemju kopējā sistēma, kas attiecas uz agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes centriem, vienkārši iesaka veikt regulāru iekšējo un/vai ārējo novērtēšanu, kas ir būtisks pamats kvalitātes uzlabošanas veicināšanai. Horvātijā valsts pedagoģiskajos

⁽²⁰⁾ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/b73dca50a0dd11eda06e9a4a8dd92fc1>.

standartos pirmsskolas izglītībai un aprūpei⁽²¹⁾ ir tikai minēts, ka pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes veic pašnovērtējumu. Čehijā situācija ir nedaudz atšķirīga, jo atbildīgās iestādes piedāvā **norādījumus par iekšējo novērtēšanu** pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēm, kas nodarbojas ar mazāku bērnu aprūpi⁽²²⁾, bet nepadara novērtēšanu par obligātu.

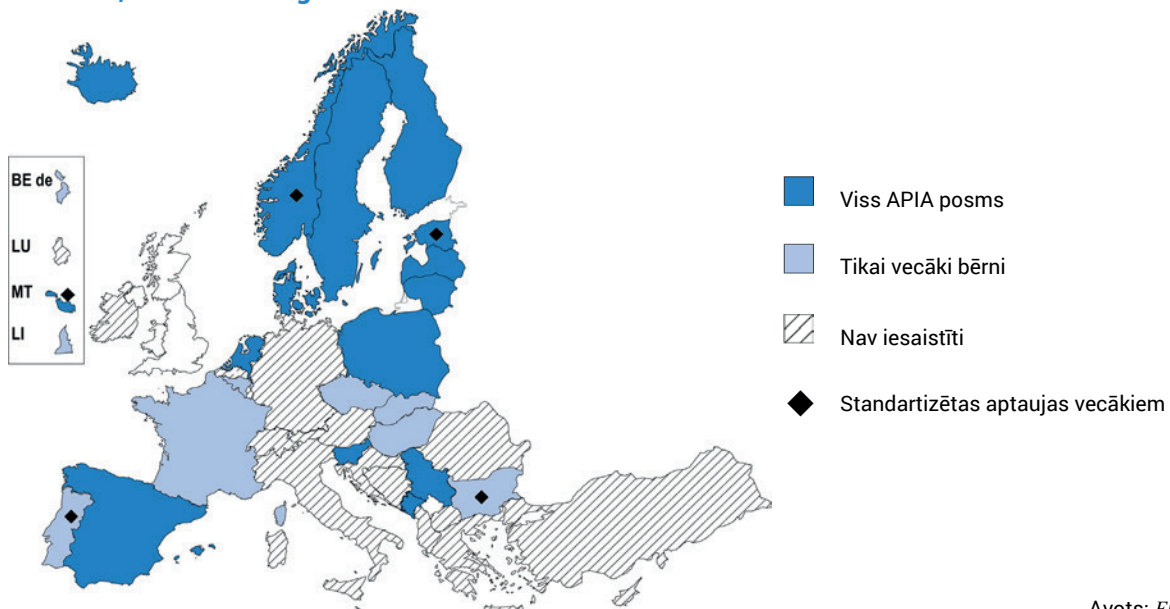
Iestādes novērtēšanā bieži tiek ņemts vērā vecāku viedoklis

Gan ārējā, gan iekšējā izglītības iestāžu novērtēšanā ir iespēja iesaistīt vecākus. Vecāku viedokļa ņemšana vērā par to, kā uzlabot kvalitāti, tiek uzskatīta par ļoti lietderīgu agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes nodrošināšanai. Tas palīdz ņemt vērā dažādus viedokļus par APIA kvalitāti un veicina līdzdalības pieeju iekšējā novērtēšanā (Eiropas Komisija: Pirmsskolas izglītības un aprūpes darba grupa, 2023a).

Šis rādītājs ir vērsts uz novērtēšanas procedūrām, kurās vecāku viedoklis par iestādi, kuru apmeklē viņu bērns, tiek izmantots, lai uzlabotu iestādes kvalitāti. Līdz ar to šis rādītājs neattiecas uz valsts mēroga aptaujām, kas tiek nosūtītas vecākiem un kas sniedz pārskatu par APIA sistēmu, nesniedzot konkrētu atgriezenisko saiti par atsevišķām iestādēm. Turklāt šis rādītājs attiecas uz augstākā līmeņa noteikumu saturu, un tajā nav aplūkota ārējo vērtētāju vai iestādēs izmantotā standarta prakse.

E4. attēlā redzams, ka 24 izglītības sistēmās ir vadlīnijas vecāku iesaistīšanai APIA iestāžu novērtēšanā. Valstīs, kurās ir sadalītas iestādes (sk. A2b. attēlu), vecāku iesaistīšana vecāku iesaistīšanā ir izplatītāka vecāku iesaistīšanā vecāku agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs, kurās tiek aprūpēti vecāki bērni. Vecāki piedalās visa vecuma bērnu novērtēšanā visās valstīs.

E4. attēls. Vecāku iesaiste agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs, kas atrodas centros, novērtēšanā, 2023./2024. gads

Avots: Eurydice.

Paskaidrojumi

Šis skaitlis atspoguļo augstākā līmeņa izglītības vadlīnijas un citus augstākā līmeņa noteikumus un ieteikumus par vecāku un bērnu iesaistīšanu iestāžu iekšējā un/vai ārējā novērtēšanā.

Ņemtas vērā arī standartizētas aptaujas, ko veic vai nu APIA iestāžu ārējie vērtētāji, vai arī augstākā līmeņa iestādes, lai atbalstītu atsevišķu APIA iestāžu novērtēšanu.

Piezīme par konkrētu valsti

Vācija: Berlīnes federālajā zemē vecāku viedokļa ņemšana vērā APIA iestāžu ārējā novērtējumā ir obligāta.

⁽²¹⁾ https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2008_06_63_2128.html.

⁽²²⁾ <https://www.mpsv.cz/web/cz/metodicke-materialy>.

15 izglītības sistēmās, bet 9 sistēmās viņu iesaistīšanās aprobežojas ar vecāku bērnu vecāku bērnu vecumposma novērtēšanu.

Vairākās valstīs vecāku viedoklis tiek pausts ar viņu pārstāvju starpniecību oficiālā iestādē, kurai ir tiesības piedalīties iekšējā novērtēšanas procesā. Tas attiecas uz visu APIA vecuma grupu Dānijā, trijās Baltijas valstīs, Spānijā, Polijā, Slovēnijā un Melnkalnē. Tas attiecas arī uz vecākiem bērniem četrās izglītības sistēmās: Beļģijā (franču valodas kopiena), Ungārijā, Maltā un Slovākijā. Turklāt Dānijā, Nīderlandē un Slovēnijā vecāki piedalās oficiālā iestādē vai vietējā līmenī izveidotā struktūrā, kas ir iesaistīta APIA iestāžu ārējā novērtēšanā.

Veidi, kādos vecāki piedalās novērtēšanas procesā kā oficiālas struktūras locekļi, dažādās valstīs atšķiras, sākot no novērtējuma ziņojuma apspriešanas un apstiprināšanas līdz ieguldījumam iekšējā novērtēšanas procesa izstrādē.

Dānija pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs vecāku padomes ir jāiesaista pedagoģiskās programmas izstrādē, novērtēšanā un turpmākajā darbā. Turklāt, ja ir nopietnas bažas par konkrētas pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes kvalitāti, pašvaldības padomei ir jādod vecāku padomei iespēja sniegt komentārus par rīcības plānu attiecīgās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes kvalitātes uzlabošanai.

Spānijā skolas padome, kurā ietilpst arī vecāki, izvērtē skolas darbību kopumā un skolas sasniegumus saistībā ar skolas attīstības plānu un gada vispārējo programmu.

Nīderlandē mazāku bērnu aprūpes iestāžu pārbaudes veic pašvaldību veselības dienesti. Vecāki tiek iesaistīti, apspriežoties ar vecāku komiteju.

Slovēnijā vecāki kā bērnudārza padomes locekļi apspriež un pieņem tā iekšējā novērtējuma ziņojumu. Viņi var arī izskatīt jautājumus, kas radušies pārbaužu laikā, veicot ārējo novērtēšanu.

Papildus vecāku pārstāvju iesaistīšanai, piedaloties oficiālās struktūrās, dažas valstis iesaka vai pieprasa izmantot novērtēšanas metodes, kas varētu paplašināt saņemto atsauksmju apjomu, piemēram, intervijas, aptaujas vai fokusa grupas. Maltā vecāku aptaujas tiek ieteiktas kā pieeja agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāžu iekšējai novērtēšanai jaunākā vecuma bērniem⁽²³⁾.

Līdzīgas **metodes izmantot** iesaka arī Melnkalnē visā pirmsskolas izglītības un aprūpes posmā⁽²⁴⁾. Polijā agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēm, kas nodrošina aprūpi jaunākiem bērniem, ir pienākums veikt vecāku apmierinātības aptaujas, kas ir daļa no to iekšējā novērtējuma. Ungārijā šī prasība attiecas uz bērnudārziem, kuros audzina bērnus vecumā no 3 gadiem.

Piecās valstīs augstākā līmeņa iestādes ir īstenojušas aptaujas, kuru mērķis ir atbalstīt vecāku iesaistīšanu agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāžu novērtēšanā. Igaunijā⁽²⁵⁾ un Norvēģijā⁽²⁶⁾ augstākā līmeņa iestādes regulāri organizē vecāku aptaujas un arī sniedz atgriezenisko saiti APIA iestādēm par to individuālajiem rezultātiem, lai atbalstītu iekšējo kvalitātes nodrošināšanas procesu. Bulgārijā, Maltā un Portugālē aptaujas anketas vecākiem tiek izplatītas, jo vecāku bērnu APIA iestāžu ārējā novērtēšanā.

Izmantojot standartizētas anketas, ar vecākiem konsekventi apspriežas par dažādiem jautājumiem. Galvenie jautājumi attiecas uz bērnu apmierinātību pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādē (Igaunijā un Norvēģijā), sadarbību un saziņu ar vecākiem (Igaunijā, Portugālē un Norvēģijā) un apmierinātību ar telpām (Igaunijā un Norvēģijā). Citas aplūkotās jomas ir izglītības pakalpojumu kvalitāte (Portugālē) un āra spēļu vide (Norvēģijā).

Beļģijā (vācu valodas kopiena), Čehijā, Francijā, Nīderlandē, Francijā un Lihtenšteinā augstākā līmeņa vadlīnijās ir prasīta vai ieteikta vecāku iesaistīšana vecāku iestāžu iekšējā novērtēšanā, neprecizējot metodes, ar kādām tas ir panākams. Čehijā pirmsskolas izglītības pamatprogrammā ir uzsvērts, ka vecākiem jābūt iespējai piedalīties skolas programmas izstrādē un tās novērtēšanā. Francijā pirmsskolas izglītības iestāžu **novērtēšanas sistēmā**⁽²⁷⁾ ir atbalstīta līdzdalības pieeja iekšējai novērtēšanai, kurā vecāku viedokļu vākšanas metodēm būtu jāļauj apkopot plašu vecāku viedokļu spektru. Lihtenšteinā izglītības

⁽²³⁾ <https://planipolis.iiep.unesco.org/en/2021/national-standards-early-childhood-education-and-care-services-0-3-years-7433>.

⁽²⁴⁾ <https://www.gov.me/dokumenta/410dfbd3-c202-48a6-90e4-ced271ee8482>.

⁽²⁵⁾ <https://harno.ee/riiklikud-rahululukusitlused>.

⁽²⁶⁾ <https://www.udir.no/tall-og-forskning/brukerundersokelser/foreldreundersokelseSEN-i-barnehage/>.

⁽²⁷⁾ <https://www.education.gouv.fr/media/112373/download>.

sistēmas **kvalitātes nodrošināšanas vadlīnijās**

⁽²⁸⁾ ieteikts, lai skolas savā iekšējās vērtēšanas metodikā iekļautu vecāku atsauksmes, jo tas var ievērojami uzlabot informatīvo bāzi, no kuras tiks iegūti vērtēšanas rezultāti.

Visbeidzot, četrās Ziemeļvalstīs noteikumi paredz, ka vecākiem ir jābūt iespējai novērtēt sava bērna pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādi visa perioda laikā, atstājot vietējo iestāžu vai iestāžu ziņā lēmumu par to, kā tas būtu jā dara.

Somijā valsts pamatprogrammā ir vairākas atsauces uz vecāku līdzdalību novērtēšanā: vecākiem ir jāiesaistās, piemēram, pašvaldības mācību programmas, darbības kultūras un APIA iestādes pasākumu izstrādē un novērtēšanā.

Zviedrijā saskaņā ar pirmsskolas mācību programmu pirmsskolas iestādes vadītājs ir atbildīgs par to, lai bērna aizbildnim būtu iespējas piedalīties kvalitātes darba veidošanā.

Islandē nacionālais bērnu audzināšanas mācību programmas ceļvedis uzsvēr, ka jāieklausās vecāku viedokļos un jāveicina viņu ietekme – piemēram, caur vecāku padomi un dalību iekšējā novērtēšanā.

Norvēģijā APIA ietvara plāns nosaka, ka vecākiem ir tiesības piedalīties bērnu audzināšanas novērtēšanā.

Tikai dažas valstis veic valsts mēroga APIA kvalitātes novērtējumus

Lai gan kvalitāti var novērtēt un uzlabot atsevišķas iestādes līmenī (sk. E1. un E3. attēlu), kopaina var palīdzēt atklāt stiprās un vājās puses sistēmas līmenī. Šāda plašāka perspektīva var palīdzēt veidot valsts politiku, kuras mērķis ir uzlabot kvalitāti, piemēram, pielāgojot valsts mācību programmu vai atbalstot personāla profesionālo tālākizglītību (CPD) (Eiropas Komisija: Pirmsskolas izglītības un aprūpes darba grupa, 2022). Šīs izmaiņas savukārt ietekmēs praksi izglītības iestāžu līmenī.

E5. attēlā aplūkots, vai valstis pēdējo piecu gadu laikā ir īstenojušas pirmsskolas izglītības un aprūpes kvalitātes novērtējumus valsts līmenī.

Šīs analīzes mērķis ir uzsvērt primāro avotu, piemēram, pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāžu apmeklējumu un novērojumu uz vietas, nozīmi pirmsskolas izglītības un aprūpes kvalitātes novērtēšanā valsts līmenī. Tajā tiek nošķirti šādi aspekti

(1) augstākā līmeņa inspekciju vai vērtētāju ziņojumi un

(2) citu augstākā līmeņa struktūru ziņojumiem.

Pirmās kategorijas pamatā ir apkopoti secinājumi, kas gūti, veicot atsevišķu iestāžu ārējos novērtējumus, savukārt otrajā kategorijā ietilpst sistēmas mēroga analīze, kas vērsta uz valsts līmeni, nevis uz konkrētām iestādēm. Lai šīs sistēmas mēroga analīzes tiktu ņemtas vērā, tām jābalstās uz primārajiem avotiem, bet atšķirībā no pirmās kategorijas datiem tie nav iegūti no atsevišķu iestāžu ārējiem novērtējumiem.

Kā parādīts E5. attēlā, trešdaļa Eiropas izglītības sistēmu sagatavo valsts novērtējuma ziņojumus par APIA kvalitāti, apkopojot datus no atsevišķu izglītības iestāžu ārējiem novērtējumiem. Turklāt septiņās izglītības sistēmās tiek veikta APIA analīze visas sistēmas mērogā, ko veic struktūras, kuras nav atbildīgas par ārējo novērtējumu.

Ziņojumu, kuros apkopoti atsevišķu APIA iestāžu novērtēšanas rezultāti, lai veiktu novērtēšanu visas sistēmas mērogā, apjoms un biežums atšķiras. Septiņās valstīs šie ziņojumi, ko sagatavo par augstāko izglītības līmeņu novērtēšanu atbildīgās novērtēšanas iestādes, sniedz vispārēju pārskatu par izglītības sistēmas, tostarp APIA, stiprajām un vājajām pusēm. Čehijā, Igaunijā, Nīderlandē ⁽²⁹⁾ un Melnkalnē šos ziņojumus publicē katru gadu, bet Bulgārijā, Portugālē un Rumānijā tie tiek publicēti retāk.

Bulgārijā pēc APIA iestāžu ārējās novērtēšanas ieviešanas inspekcija 2021. gadā publicēja ziņojumu, kurā galvenā uzmanība tika pievērsta pirmsskolas, pamatizglītības un vidējās izglītības kvalitātes novērtēšanai⁽³⁰⁾. Ziņojumā ir aplūkoti dažādi izglītības aspekti, tostarp skolotāju prasmes uzturēt pozitīvu disciplīnu mācību stundu laikā, profesionālā attieksme, individualizēta pieeja bērniem, bērnu mācīšanās spēju attīstība un personības attīstības un mācīšanās grūtību agrīna novērtēšana.

⁽²⁸⁾ <https://archiv.llv.li/files/sa/pdf-llv-sa-qse.pdf>.

⁽²⁹⁾ <https://www.onderwijsinspectie.nl/documenten/rapporten/2024/04/17/rapport-de-staat-van-het-onderwijs-2024>.

⁽³⁰⁾ https://nio.government.bg/wp-content/uploads/2021/12/Analysis-of-the-quality-of-education-provided-by-schools-and-kindergartens-inspected-during-the-2020_2021-academic-year.pdf.

Čehijā Skolu inspekcijas gada ziņojumā sniegts visaptverošs izglītības sistēmas stāvokļa un izglītības, tostarp pirmsskolas izglītības, kvalitātes un efektivitātes novērtējums. Tajā ir formulēti secinājumi un ieteikumi par izglītības turpmāko attīstību un atbalstu⁽³¹⁾.

Igaunijā Izglītības un pētniecības ministrija sagatavo ārējās vērtēšanas gadagrāmatu⁽³²⁾, kurā sniegts pārskats par valsts vērtēšanas rezultātiem pa izglītības līmeņiem, kas veikta, lai nodrošinātu izglītības iestāžu darbības atbilstību tiesību aktiem (tostarp grupu lielumu, skolotāju kvalifikāciju un atbalsta pakalpojumu pieejamību). Gadagrāmatā ir arī daži tematiski uzsvāri. 2023. gadā vērtēšanā galvenā uzmanība tika pievērsta īgaunu valodas kā otrās valodas mācīšanas efektivitātei.

Portugālē Izglītības un zinātnes ģenerālinspekcija 2024. gadā publicēja pārskatu, kurā galvenā uzmanība tika pievērsta izglītības kvalitātei pirmsskolas, pamatzglītības un vidējās izglītības pakāpē, pamatojoties uz 2021.–2022. gadā veiktajiem skolu ārējiem novērtējumiem. Ziņojumā analizē četras jomas, proti, pašnovērtējumu, vadību un pārvaldību, izglītības piedāvājumu un rezultātus⁽³³⁾.

Rumānijā jaunākais ziņojums par izglītības kvalitāti pirmsskolas izglītības iestādēs, tostarp bērnudārzos, tika publicēts 2018. gadā⁽³⁴⁾.

Melnkalnē ikgadējie ziņojumi par izglītības iestāžu kvalitāti pirmsskolas, sākumskolas un vidusskolas līmenī ir⁽³⁵⁾. Tajos aplūkoti daži izglītības aspekti, piemēram, bērnu-uz bērniem orientētas darbības un darbs ar bērniem, kuriem ir speciālās izglītības vajadzības.

Sešās valstīs iestādes, kas ir atbildīgas par ārējo novērtēšanu izglītības iestādēs, kas atrodas centros, sagatavo kopsavilkuma ziņojumus, kas veltīti tikai agrīnās pirmsskolas un jauniešu izglītības un aprūpes iestādēm. Luksemburgā un Maltā šie ziņojumi attiecas tikai uz agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēm, kas nodarbojas ar maziem bērniem. Īrijā, Zviedrijā un Īslandē tie aptver visu pirmsskolas izglītības un aprūpes periodu, savukārt Slovēnijā tie ir vērsti uz vecākiem bērniem

paredzēto pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumu sniegšanu. Parasti šādus ziņojumus sagatavo regulāri (izņemot Zviedriju un Īslandi).

Īrijā tiek sagatavoti divu veidu kopsavilkuma ziņojumi par pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēm. Bērnu un ģimenes aģentūra (*Tusla*) publicē ziņojumus⁽³⁶⁾, kuros apkopo ārējo pārbaužu rezultātus, koncentrējoties uz to, kā pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes ievēro noteikumus attiecībā uz drošību, aprūpes kvalitāti un attīstības atbalstu 0 – 6 gadus veciem bērniem. Turklāt Izglītības departamenta Izglītības inspekcija sagatavo izvērtējuma kopsavilkumus par bērnu no dzimšanas līdz 6 gadu vecumam izglītības pieredzes veidu, apjomu un piemērotību, kas tiek publicēti plašākos inspekcijas ziņojumos⁽³⁷⁾.

Luksemburgā jaunākais pārraudzības ziņojums, kas datēts ar 2022. gadu, ir balstīts uz reģionālo darbinieku gada ziņojumiem, kuros novērtētas agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes jaunākiem bērniem⁽³⁸⁾. Šajā ziņojumā uzmanība pievērsta dažādām kvalitātes dimensijām: vadībai, izvietojumam un aprīkojumam, personāla un bērnu savstarpējai mijiedarbībai, mijiedarbībai ar vecākiem un iekšējai novērtēšanai.

Maltā jaunāko apkopoto ziņojumu par APIA bērniem līdz 3 gadu vecumam publicēja Izglītības kvalitātes un standartu direktors 2020. gadā⁽³⁹⁾, un tajā cita starpā ir aplūkots vadības stils, pedagogiskā pieeja, iekļaujošā izglītība, bērnu un personāla attiecība, atbilstības sertifikāti un veselības un drošības jautājumi.

Slovākijā galvenais skolu inspektors iesniedz ikgadēju ziņojumu par izglītības kvalitāti, kurā aplūkota pedagogiskā vadība, izglītības apstākļi, materiāltehniskais nodrošinājums un izglītības process bērnudārzos⁽⁴⁰⁾.

Zviedrijā no 2015. līdz 2017. gadam valdība uzticēja Skolu inspekcijai trīs gadus ilgu uzdevumu uzraudzīt un novērtēt pirmsskolas izglītības iestāžu pedagogisko kvalitāti, veicot īpašu revīziju. Galīgais ziņojums tika publicēts 2018. gadā⁽⁴¹⁾.

⁽³¹⁾ <https://www.csicr.cz/cz/cz/DOKUMENTY/Vyrocnni-zpravy>.

⁽³²⁾ https://www.hm.ee/ministeerium-uudised-ja-kontakt/ministeerium/valishindamine?view_instance=0¤t_page=1#valishindamise-uleva.

⁽³³⁾ https://www.igec.mec.pt/upload/Relatorios/AEE_2021-2022.pdf.

⁽³⁴⁾ Raportul activi. de evaluare externă periodică a calității în 238 de unități de învățământ preuniversitar de stat.pdf.pdf

⁽³⁵⁾ <https://www.gov.me/zzs/nadzor/izvjestaji-o-kvalitetu-rada-obrazovno-vaspitnih-ustanova>.

⁽³⁶⁾ Early_Years_Inspection_Reports_2018_-_2019_Analysis_and_Trends.pdf 232560_fac408b3-689b-44cb-a8f1-3cb090018a05 (4).pdf.

⁽³⁷⁾ 232560_fac408b3-689b-44cb-a8f1-3cb090018a05 (4).pdf.

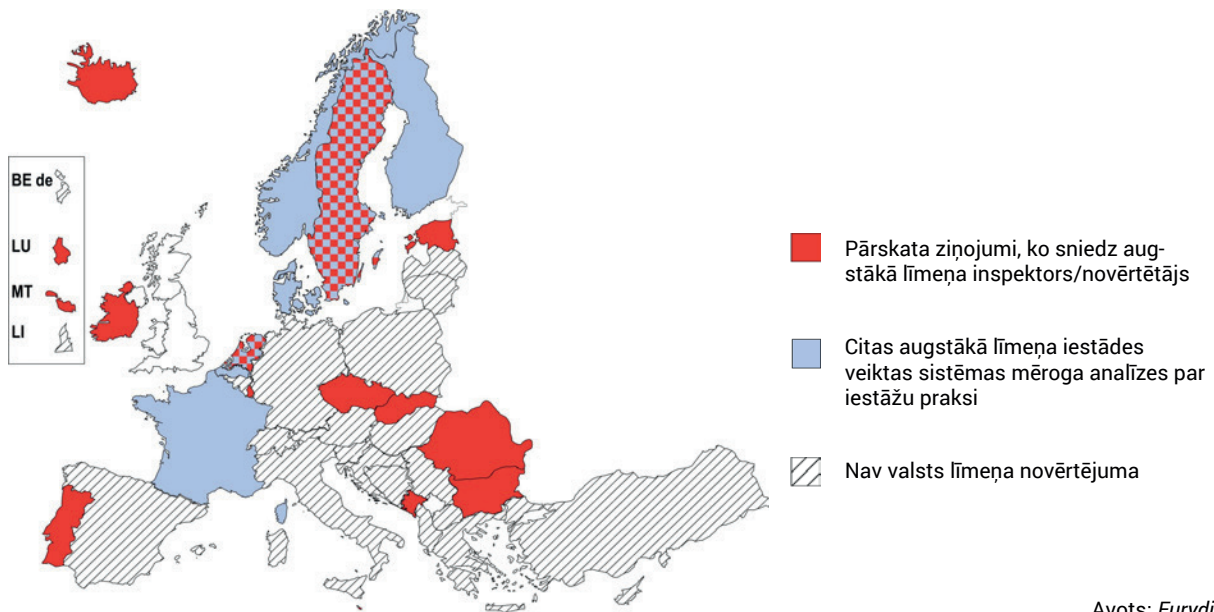
⁽³⁸⁾ https://www.snj.public.lu/wp-content/uploads/2023/12/2309036_SNJ_brochure_DQ_Suivi-Enfance_web.pdf.

⁽³⁹⁾ [https://education.services.gov.mt/en/dqse/Documents/publications/DQSE%20-%20APIA%20Visits%20Report%20\(2018-2019\).pdf](https://education.services.gov.mt/en/dqse/Documents/publications/DQSE%20-%20APIA%20Visits%20Report%20(2018-2019).pdf).

⁽⁴⁰⁾ https://www.ssi.sk/wp-content/uploads/2023/10/SS_SR_MS_final.pdf.

⁽⁴¹⁾ <https://www.skolinspektionen.se/globalassets/02-beslut-rapporter-stat/granskningsrapporter/regeringsrapporter/redovisning-av-regeringsuppdrag/2018/forskolans-kvalitet-och-maluppfyllelse-slutrapport-feb-2018.pdf>.

E5. attēls. APIA kvalitātes novērtējums valsts līmenī, 2018.–2023. gads

Avots: Eurydice.

Paskaidrojumi

E5. attēlā aplūkoti novērtējuma ziņojumi un sistēmas mēroga analīzes, kas attiecas uz APIA iestādēs sniegtās izglītības un aprūpes kvalitāti un balstās uz primārajiem avotiem, piemēram, iestāžu apmeklējumiem un novērojumiem uz vietas. "Pārskata ziņojumi, ko sagatavojis augstākā līmeņa inspektors/novērtētājs" attiecas uz ziņojumiem, kuros apkopoti atsevišķu APIA iestāžu ārējā novērtējuma rezultāti. Sistēmas mēroga analīzes ir vērstas uz valsts līmeni, nevis uz konkrētām iestādēm. Ziņojumi, kuros galvenā uzmanība pievērsta novērtēšanas iestādes darbībām, neietilpst darbības jomā. Tiek ņemti vērā tikai apkopotie ziņojumi un citas sistēmas mēroga analīzes, kas publicētas 2018.–2023. gadā.

E5. attēlā parādīto pārskata ziņojumu vai visas sistēmas mēroga analīzes darbības joma atšķiras. Tie var aptvert iestādes, kas nodrošina pakalpojumu sniegšanu visā agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes posmā, vai koncentrēties uz iestādēm, kas strādā tikai ar jaunākiem vai vecākiem bērniem. Plašāku informāciju par aptverto vecuma diapazonu skatīt A pielikumā, E5. attēlu papildinošos datus. Tā kā pārskata ziņojumi, kuros apkopoti APIA iestāžu ārējā novērtējuma rezultāti, var norādīt uz dažādām situācijām, A pielikumā ir nošķirtas valstis, kurās rezultāti nav apkopoti, un valstis, kurās nav APIA iestāžu ārējā novērtējuma. Sīkāku informāciju par APIA iestāžu ārējo novērtējumu skatīt E1. attēlā.

Piezīmes par konkrētām valstīm

Lietuva: Valsts izglītības aģentūra, kas 2024. gada rudenī sāka īstenot jaunu ārējās vērtēšanas procesu pirmsskolas un jaunākās pirmsskolas izglītības iestādēs, ir atbildīga par šo vērtējumu rezultātu apkopošanu ziņojumos un to publicēšanu nākotnē.

Beļģija (flāmu kopiena) un Portugāle: E5. attēlā minētie valsts līmeņa novērtējumi tika publicēti ārpus attēlā norādītā laikposma (t. i., 2024. gadā).

Islandē Izglītības direktorāts publicēja [kopsavilkumu](#) par pirmsskolas izglītības centru ārējo izvērtēšanu 2015. Šajā kopsavilkumā galvenā uzmanība tika pievērsta vadībai, izglītības pasākumiem, cilvēkresursiem un iekšējai novērtēšanai⁽⁴²⁾.

Iespējams, ir vairāki iemesli, kādēļ tikai nedaudzas valstis apkopo APIA iestāžu ārējā novērtējuma rezultātus visaptverošos ziņojumos par vispārējo sistēmas kvalitāti. Kā minēts iepriekš, dažās valstīs nav augstākā līmeņa noteikumu par ārējo novērtēšanu. Turklāt vairākās valstīs vietējām iestādēm ir liela autonomija attiecībā uz to novērtēšanas sistēmām, kā rezultātā centrālajā līmenī informācija ir ierobežota. Citās valstīs APIA iestāžu ārējie novērtējumi koncentrējas uz

normatīvo aktu ievērošanu, nevis uz mācīšanas un mācīšanās kvalitāti (sk. E1. attēlu). Visbeidzot, ne visas valstis, kas novērtē gan atbilstību, gan pedagoģisko kvalitāti, apkopo savus secinājumus visaptverošos ziņojumos.

Valsts līmeņa ziņojumus par APIA kvalitāti var sagatavot arī citas augstākā līmeņa iestādes, kas nav atbildīgas par APIA iestāžu ārējo novērtēšanu. Piecās valstīs ir izveidotas valsts iestādes, kas specializējas visas izglītības sistēmas, tostarp APIA nozares, kvalitātes novērtēšanā. Tomēr šīs organizācijas neveic atsevišķu APIA iestāžu ārējo novērtēšanu. Tā vietā šo iestāžu uzdevums ir apstrādāt daudzus datus, kas nāk no dažādiem

⁽⁴²⁾ https://mms.is/sites/mms.is/files/ytra_mat_leisk_samantekt.pdf.

iestāžu līmeņiem gan vietējiem, gan centrālajiem, un tās ir atbildīgas par datu un analīzes izplatīšanu, lai informētu politikas veidošanu un lēmumu pieņemšanu.

Dānija Vērtēšanas institūts pēc savas iniciatīvas vai pēc ministriju, pašvaldību un citu iestāžu pieprasījuma pēta un izvērtē dažādas ar APIA pakalpojumu sniegšanu saistītas parādības. Piemēram, 2023. gada maijā Vērtēšanas institūts un Valsts labklājības pētniecības un analīzes centrs publicēja visaptverošu [valsts mēroga kvalitātes pētījumu](#) par pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēm, kurās tiek nodrošināti pakalpojumi bērniem vecumā no 0 līdz 2 gadiem⁽⁴³⁾.

Francijā Izglītības, sporta un pētniecības ģenerālinspekcija ir atbildīga par izglītības politikas īstenošanas un mācīšanas un mācīšanās kvalitātes uzraudzību sistēmas līmenī. Tā veic tematiskus pētījumus, kas ietver izlases veida apmeklējumus un novērojumus uz vietas izglītības iestādēs. Tā 2023. gadā publicēja [tematisku ziņojumu](#) par rakstītprasmi attīstību pirmsskolas izglītības iestādēs⁽⁴⁴⁾, bet 2024. gadā – vēl vienu [ziņojumu](#) par skolu (tostarp pirmsskolas izglītības iestāžu) pedagoģisko vadību, ko veic skolu direktori⁽⁴⁵⁾.

Somijas Izglītības novērtēšanas centrs ir atbildīgs par valsts izglītības novērtēšanu. Tā uzdevumos ietilpst valsts ārējo novērtējumu veikšana, pamatojoties uz Izglītības un kultūras ministrijas apstiprināto valsts izglītības novērtēšanas plānu. Centra jaunākie [novērtēšanas pētījumi](#) attiecas uz dažādām tēmām, piemēram, pasākumu pedagoģisko saturu, APIA vadību, mācību programmu īstenošanu, izglītību APIA sektorā un valsts eksperimenta ietekmi uz pakalpojumiem ģimenēm ar bērniem⁽⁴⁶⁾.

Zviedrijā Zviedrijas Valsts izglītības aģentūra (*Skolverket*) ir atbildīga par skolu sistēmas, tostarp APIA, uzraudzību un novērtēšanu valstī. Skolverket sagatavo tematiskus ziņojumus par APIA, piemēram, [ziņojumu par](#) jaunās mācību programmas īstenošanu pirmsskolas izglītības iestādēs⁽⁴⁷⁾.

Norvēģijā Izglītības un apmācības direktorāts ir atbildīgs par kvalitātes uzlabošanas veicināšanu APIA sistēmā. Direktorāts apkopo un publicē informāciju, datus un statistiku, ko izmanto kvalitātes uzlabošanai. Tā pasūta tematiskus novērtējumus, piemēram, nesē [veikto novērtējumu](#) par bērnudārzu īstenošanu saskaņā ar jauno pamatplānu bērnudārziem⁽⁴⁸⁾.

Visbeidzot, trijās izglītības sistēmās augstākā līmeņa iestādes vai aģentūras, kas atbild par sociālajiem jautājumiem, ir pasūtījušas sistēmas līmeņa analīzi par agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāžu kvalitāti īpaši jaunākā vecuma bērniem.

Beļģijā (flāmu kopienā) pēc līdzīga novērtējuma 2016. gadā pētnieki no Gentes un Lēvenes universitātes veica centru un mājas bērnu aprūpes centru izlases veida novērtējumu 2023. gadā. Šo novērtējumu, kas pazīstams kā *MeMoQ* (*Measuring and Monitoring Pedagogical Quality*), pasūtīja aģentūra, kas atbild par agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi jaunākā vecuma bērniem (*Growing Up* (*Opgroeien*)), un finansēja Flāmu valdība. *MeMoQ* novērtējumā bija ietverti bērnu un personāla apmeklējumi uz vietas un novērojumi, koncentrējoties uz dažādiem pedagoģiskās kvalitātes aspektiem centros un mājās esošajos bērnu aprūpes centros, tostarp personāla emocionālo un pedagoģisko atbalstu, bērnu labsajūtu un iesaistīšanos, ikdienas aktivitātēm, telpu organizāciju un materiālu pieejamību un izmantošanu. [Rezultāti](#) ⁽⁴⁹⁾ tika publicēti 2024. gadā.

Francijā Sociālo lietu ģenerālinspekcija pasūtīja vienreizēju [ziņojumu par](#) aprūpes kvalitāti un sliktas izturēšanās novēršanu bērnudārzos⁽⁵⁰⁾. Ziņojumā tika aplūkoti gan strukturālie aspekti (bērnu un personāla attiecība, telpas, personāla kvalifikācija, finansējums), gan saturs (bērnu un personāla attiecības, bērnu vajadzību apmierināšana).

Nīderlandē Sociālo lietu un nodarbinātības ministrijas uzdevumā [universitātē bāzēts centrs](#) ⁽⁵¹⁾ uzrauga agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāžu kvalitāti maziem bērniem. Šis pastāvīgais novērtēšanas projekts ietver ikgadējus bērnu aprūpes iestāžu parauga novērtējumus, galvenokārt pievēršot uzmanību pedagoģiskajiem aspektiem. Jaunākais [ziņojums](#) aptver laikposmu no 2017. līdz 2023. gadam⁽⁵²⁾.

(43) <https://www.uvm.dk/dagtilbud/viden-og-udvikling/aktuelle-puljer-og-projekter/kvalitetsundersogelse-paa-dagtilbudsomraadet>.

(44) <https://www.education.gouv.fr/l-enseignement-de-la-production-d-ecrits-etat-des-lieux-et-besoins-379446>.

(45) <https://www.education.gouv.fr/le-pilotage-pedagogique-des-ecoles-par-les-directeurs-livret-1-etat-des-lieux-et-perspectives-414713>.

(46) <https://www.karvi.fi/en/evaluations/early-childhood-education-and-care/thematic-and-system-evaluations>.

(47) <https://www.skolverket.se/publikationsserier/rapporter/2023/forskolan-och-laroplanen--om-forandringar-i-sparen-av-lpfo-18>.

(48) <https://www.udir.no/tall-og-forskning/evaluering-av-rammeplanen-for-barnehagen/>.

(49) <https://www.opgroei.be/kennis/toolbox/onderzoeksrapport-memoq-eenmeting-pedagogische-kwaliteit-vlaamse-kinderopvang>.

(50) <https://www.igas.gouv.fr/Qualite-de-l-accueil-et-prevention-de-la-maltraitance-institutionnelle-dans-les>.

(51) <https://www.monitorlkk.nl/>.

(52) https://www.monitorlkk.nl/pathtoimg.php?id=4518&image=kwaliteit_van_de_nederlandse_kinderopvang_de_kinderdagopvang_peuteropvang_buitenschoolse_opvang_en_gastouderopvang_in_beeld_gecombineerde_metingen_2017-2023_1.pdf.

Jāatzīmē, ka ir vēl dažas citas vispārpieņemtas APIA sistēmas novērtēšanas un uzraudzības metodes, taču tās neietilpst šī rādītāja darbības jomā. Daudzas valstis regulāri sagatavo statistikas pārskatus, kuros analizēti dažādi APIA nodrošināšanas strukturālie aspekti, piemēram, personāla kvalifikācija un bērnu sociodemogrāfiskie rādītāji. Arī valstu vecākiem nosūtītie aptauju kopsavilkumi par to, kā viņi izmanto APIA pakalpojumus un ir apmierināti ar tiem, ir izplatīts veids, kā novērtēt APIA sistēmas kvalitāti Eiropā.

Vācijā Federālais statistikas birojs katru gadu publicē valsts mēroga apsekojuma rezultātus par pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāžu strukturālajiem aspektiem⁽⁵³⁾. Vācijas Jaunatnes institūts regulāri publicē analīzi par vecāku vajadzību apmierināšanu attiecībā uz piekļuvi agrās pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumiem, pamatojoties uz valsts mēroga vecāku aptaujām⁽⁵⁴⁾. Kopš 2019. gada Ģimenes, senioru, sieviešu un jaunatnes lietu federālā ministrija regulāri publicē ziņojumus⁽⁵⁵⁾, kuros pārbauda, kā tiek īstenotas Bērnu dienas aprūpes kvalitātes un līdzdalības uzlabošanas likumā noteiktās prioritātes⁽⁵⁶⁾. Šī uzraudzība balstās uz oficiālo bērnu un jauniešu labklājības statistiku un valsts mēroga apsekojumiem, ko reizi divos gados veic APIA centru personāla un vadītāju, dienas aprūpes pakalpojumu sniedzēju, ģimenes dienas aprūpētāju, vietējo jauniešu labklājības biroju un vecāku vidū. Turklāt 2022. gadā tika veikta aptauja par bērnu viedokli par dienas aprūpes centriem⁽⁵⁷⁾.

Šī analīze atklāja, ka valstu novērtējuma ziņojumi par APIA kvalitāti pēdējo piecu gadu laikā ir apkopoti tikai nelielā daļā Eiropas izglītības sistēmu. Lai saglabātu un uzlabotu APIA sistēmu kvalitāti, vairāk uzmanības jāpievērš valstu novērtēšanas prakses standartizācijai, jāpalielina atbalsts visaptverošu ziņojumu sagatavošanai un jāveicina pārredzamība un labākā prakse visās izglītības sistēmās.

⁽⁵³⁾ https://www.destatis.de/DE/Themen/Gesellschaft-Umwelt/Soziales/Kindertagesbetreuung/_inhalt.html#_xnykja6pe.

⁽⁵⁴⁾ <https://www.dji.de/en/abon-ut-us/projects/projekte/dji-childcare-study-kibs/projekt-publikationen.html>.

⁽⁵⁵⁾ <https://www.bmfsfj.de/bmfsfj/service/publikationen/monitoringbericht-zum-kikutg-2023-235364>.

⁽⁵⁶⁾ <https://www.bmfsfj.de/bmfsfj/service/gesetze/zweites-gesetz-zur-weiterentwicklung-der-qualitaet-und-zur-teilhabe-in-der-kindertagesbetreuung-kita-qualitaetsgesetz-201142>.

⁽⁵⁷⁾ <https://www.dji.de/ueber-uns/projekte/projekte/entwicklung-von-rahmenbedingungen-in-der-kindertagesbetreuung-erik/erik-kinderbefragung.html>.

Bibliogrāfija

- Aaviksoo, J. (2024), *Eesti hariduskulud 2022 - Hariduskulude analüüsi töörühma report*, Izglītības un pētniecības ministrija (Haridus- ja Teadusministeerium), Tartu, <https://hm.ee/sites/default/files/documents/2024-07/HKA%20raport.pdf>.
- Bosnijas un Hercegovinas Statistikas aģentūra (2023), *Demogrāfija un sociālā statistika – Pirmsskolas audzināšana un izglītība 2022./2023. mācību gadā*, https://bhas.gov.ba/data/Publikacije/Saopstenja/2023/EDU_07_2022_Y2_1_BS.pdf.
- Autorengruppe Bildungsberichterstattung (2024), *Bildung in Deutschland 2024 - Ein indikatorengestützter Bericht mit einer Analyse zum Bildungspersonal* (Izglītība Vācijā – uz rādītājiem balstīts ziņojums ar izglītības darbinieku analīzi), wbv Media, Bielefeld, <https://www.bildungsbericht.de/de/bildungsberichte-seit-2006/bildungsbericht-2024#5>.
- Broekhuizen, M., Aken, M., Dubas, J. un Leseman, P. (2017), *Child care quality and Dutch 2 and 3years' socio-emotional outcomes: Vai aprūpes apjomam ir nozīme? Infant and Child Development*, Vol. 27. <https://doi.org/10.1002/icd.2043>.
- Centrālais statistikas birojs (2023), *Census of Population 2022 - Summary results*, <https://www.cso.ie/en/releasesandpublications/ep/p-cpsr/censusofpopulation2022-summaryresults/>.
- CNAF, 2023. *Service public de la petite enfance: garantir un meilleur accueil du jeune enfant*. <https://www.info.gouv.fr/upload/media/content/0001/06/025f305db5a6fa9c5d558dafc1da0e1b413eb82d.pdf>.
- Eiropas Padome (1992), Eiropas Reģionālo vai mazākumtautību valodu harta (ECRML), *Eiropas līgumu sērija*, Nr. 148, <http://conventions.coe.int/treaty/en/Treaties/Html/148.htm>.
- Izglītības un zinātnes statistikas ģenerāldirektorāts (Direção-Geral de Estatísticas da Educação e Ciência) (2023), *Perfil do aluno 2021/2022*, <https://www.dgeec.medu.pt/api/ficheiros/657047fd602a6e14599d38a4>.
- Dobrotić, I., Blum, S., Kaufmann, G., Koslowski, A., Moss, P. un Valentova, M. (2024), *International review of leave policies and related research 2024*, International Network on Leave Policies and Research, <https://www.leavenetwork.org/annual-review-reports/review-2024/>.
- DEPP (La direction de l'évaluation, de la prospective et de la performance) (2023), *Repères et références statistiques 2023*. <https://www.education.gouv.fr/reperes-et-references-statistiques-2023-378608>.
- DREES (Données statistiques publiques en santé et social) (2023), *Études et résultats*, 2023 Nr. 1257 <https://drees.solidarites-sante.gouv.fr/sites/default/files/2023-02/ER1257MAJ.pdf>.
- Eurofound, Peeters, J., Cameron, C., Lazzari, A., Peleman, B. et al. (2015), *Early Childhood Care - Working conditions, training and quality of services - A systematic review*, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, Luksemburga, <https://www.eurofound.europa.eu/en/publications/2015/early-childhood-care-working-conditions-training-and-quality-services-systematic>.

- Eurofound (2019), *Out-of-school care: Provision and public policy*. <https://www.eurofound.europa.eu/publications/customised-report/2019/out-of-school-care-provision-and-public-policy>.
- Eiropas Komisija / EACEA / Eurydice (2019), *Key data on early childhood education and care in Europe - 2019 edition*, Eurydice report, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, Luksemburga, <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/sites/default/files/2023-01/EC0319375ENN.pdf>.
- Eiropas Komisija / EACEA / Eurydice (2021), *Teachers in Europe - Careers, development and well-being*, Eurydice report, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, Luksemburga, https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/sites/default/files/teachers_in_europe_2020_chapter_6.pdf.
- Eiropas Komisija / EACEA / Eurydice, (2024), *Learning for sustainability in Europe: Building competences and supporting teachers and schools*, Eurydice ziņojums, Eiropas Savienības Publikāciju birojs: Luksemburga, <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/dc327457-f875-11ee-a251-01aa75ed71a1/language-en>.
- Eiropas Komisija: Izglītības, jaunatnes, sporta un kultūras ģenerāldirektorāts (2014), *Priekšlikums par agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes kvalitātes pamatprincipiem – Eiropas Komisijas aizgādībā esošās Agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes darba grupas ziņojums*, Brisele, https://www.opgroeien.be/sites/default/files/documenten/APIA-quality-framework_en.pdf
- Eiropas Komisija: Izglītības, jaunatnes, sporta un kultūras ģenerāldirektorāts (2021), *Early Childhood Education and Care - How to recruit, train and motivate well qualified staff - Final report*, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, Luksemburga, <https://data.europa.eu/doi/10.2766/489043>
- Eiropas Komisija: Izglītības, jaunatnes, sporta un kultūras ģenerāldirektorāts (2021b), *Toolkit for inclusive early childhood education and care (APIA) - Providing high quality education and care to all small children*, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, Luksemburga, <https://op.europa.eu/publication-detail/-/publication/4c526047-6f3c-11ebaeb5-01aa75ed71a1>.
- Eiropas Komisija: Izglītības, jaunatnes, sporta un kultūras ģenerāldirektorāts, Austrumlondonas Universitāte un Ģentes Universitāte (2011), *Competence Requirements in Early Childhood Education and Care - Final report*, Londona un Ģente, <https://data.europa.eu/doi/10.2766/38368>.
- Eiropas Komisija: Tasiopoulou, E., Billon, N., Finlayson, A., Siarova, H. et al. (2021), *Education for Environmental Sustainability - Policies and approaches in European Union Member States - Final report*, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, Luksemburga, <https://data.europa.eu/doi/10.2766/391>.
- Eiropas Komisija: Izglītības, jaunatnes, sporta un kultūras ģenerāldirektorāts, Hulpia, H., Sharmahd, N., Bergeron-Morin, L., De Pré, L. et al. (2024), *Quality in early childhood education and care (APIA) - State of play in the EU Member States based on the European Quality Framework - Analytical report*, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2024, <https://data.europa.eu/doi/10.2766/932337>
- Eiropas Komisija: Nodarbinātības, sociālo lietu un iekļautības ģenerāldirektorāts (2021), Eiropas sociālo tiesību pīlāra rīcības plāns, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, Luksemburga, <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/70a2bffe-9041-11ebb85c-01aa75ed71a1/language-en>.

- Eiropas Komisija: Kopīgais pētniecības centrs, Harrison Villalba, C., Villalba, E. un Araújo, L. (2012), *Advantages and limitations of using EU-SILC for monitoring participation in early childhood education and care*, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, Luksemburga <https://data.europa.eu/doi/10.2788/60342>.
- Eiropas Komisija: Kopīgais pētniecības centrs, Carretero, S., Vuorikari, R. un Punie, Y. (2017), *DigComp 2.1 - The Digital Competence Framework for Citizens with eight proficiency levels and examples of use*, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, Luksemburga, <https://dx.doi.org/10.2760/38842>.
- Eiropas Komisija: Kopīgais pētniecības centrs, Bianchi, G., Pisiotis, U. un Cabrera Giraldez, M. (2022), *GreenCamp – Eiropas ilgtspējas kompetences sistēma*, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, Luksemburga (2022), <https://doi.org/10.2760/13286>.
- Eiropas Komisija: Agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes darba grupa (2022), *Kvalitātes uzraudzība un novērtēšana agrīnās pirmsskolas izglītībā un aprūpē Eiropā – mērķi, vērtības un principi*, https://wikis.ec.europa.eu/spaces/EAC/pages/48761832/ECEC+Documents?preview=%2F48761832%2F80970078%2FECEC_Monitoring+and+evaluating+quality+in+ECEC.docx.pdf
- Eiropas Komisija: Agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes darba grupa (2023a), *Bēnu, vecāku, personāla un ieinteresēto personu iesaistīšana agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes kvalitātes uzraudzībā un novērtēšanā*, <https://wikis.ec.europa.eu/display/EAC/APIA+Documents?preview=/48761832/109151612/EC%20WG%20203rd%20report%20-%20Involving%20children%2C%20parents%2C%20staff.%20and%20skh%20in%20M%26E%20of%20quality%20in%20APIA.pdf>.
- Eiropas Komisija: Pirmsskolas izglītības un aprūpes darba grupa (2023b), *Kvalitātes uzraudzības un novērtēšanas pārvaldības uzlabošana pirmsskolas izglītībā un aprūpē (APIA)*, [https://wikis.ec.europa.eu/display/EAC/APIA+Documents?preview=/48761832/99419303/ECEC%20WG%20-%20M%26E%20-%202nd%20report%20\(Governance%20of%20M%26E\)%20-%20August%202023.pdf](https://wikis.ec.europa.eu/display/EAC/APIA+Documents?preview=/48761832/99419303/ECEC%20WG%20-%20M%26E%20-%202nd%20report%20(Governance%20of%20M%26E)%20-%20August%202023.pdf).
- Eiropas Komisija: Pirmsskolas izglītības un aprūpes darba grupa (2024), *Vadība agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes jomā – pārskats par modeļiem un praksi Eiropā*, <https://wikis.ec.europa.eu/download/attachments/48761832/ECEC%20WG%202024-25%20-%201st%20report%20-%20ECEC%20Leadership%20-%20Practices%20and%20models%20in%20Europe.pdf?version=1&modificationDate=1732644114367&api=v2>.
- Federālais statistikas birojs (Statistisches Bundesamt - Destatis) (2022), *Kinder und tätige Personen in Tageseinrichtungen und in öffentlich geförderter Kindertagespflege am 01.03.2022*, Wiesbaden, https://www.destatis.de/DE/Themen/Gesellschaft-Umwelt/Soziales/Kindertagesbetreuung/Publikationen/_publikationen-innen-kinder-taetige-personen.html.
- HansSEN, N. B., Ališauskienė, S. un Kairienė, D. (2023), *Family-professional collaboration in early childhood education and care* "(Ģimenes un profesionāļu sadarbība agrīnā pirmsskolas izglītībā un aprūpē)", in: Ališauskienė, S., Bahdanovich HansSEN, N. and Kairienė, D. (eds), *Interprofessional and family-professional collaboration for inclusive early childhood education and care*, Palgrave Macmillan, Cham, 29.–42. lpp.

- Heckman, J. J. (2006), *Skill formation and the economics of investing in disadvantaged children*, *Science*, 312. sējums, 5782. numurs, 1900.–1902. lpp., <https://doi.org/10.1126/science.1128898>.
- Istituto degli Innocenti (2023), *Manuale dei servizi educativi per l'infanzia*, 6. izdevums, Florence, https://www.minori.it/sites/default/files/idi_manuale_230529-3.pdf.
- Kaga, Y., Bennett, J. un Moss, P., 2010. gads. Kopīga aprūpe un mācīšanās: A cross-national study on the integration of early childhood care and education within education. Parīze: UNESCO.
- Izglītības, jaunatnes un sporta ministrija (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy) (2022), *Statistikas gadagrāmata par izglītību - Darbības rādītāji* (Statistická ročenka školství. Výkonové ukazatele), Prāga, <https://statis.msmt.cz/rocenka/rocenka.asp>.
- ESAO (Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija) (2015), *Starting Strong IV - Monitoring quality in early childhood education and care*, ESAO izdevniecība, Parīze, <https://doi.org/10.1787/9789264233515-en>.
- ESAO (2021 a), *Education Policy Outlook 2021 - Shaping responsive and resilient education in a changing world*, ESAO izdevniecība, Parīze, <https://doi.org/10.1787/75e40a16-en>.
- ESAO (2021 b), *Starting Strong VI - Supporting meaningful interactions in early childhood education and care*, ESAO izdevniecība, Parīze, <https://doi.org/10.1787/f47a06ae-en>.
- ONE (Office de la Naissance et de l'Enfance) (2022), *Rapport d'activités 2022*, https://www.one.be/fileadmin/user_upload/siteone/PRESENTATION/Rapports_d_activite/2022-rapport-activites-chiffres.pdf.
- Opgroeien (2024), *Cijferrapport - Kinderopvang baby's en peuters*, <https://www.opgroeien.be/kennis/cijfers-en-onderzoek/kinderopvang-babys-en-peuters#toc-gebruik-van-de-opvang>.
- Peeters, J., Sharmahd, N. un Budginaitė, I. (2017), 'Early childhood education and care (ECEC) assistants in Europe: Pathways towards continuous professional development (CPD) and qualification', *European Journal of Education*, 53. sējums, 1. numurs, 46.–57. lpp., <https://doi.org/10.1111/ejed.12254>.
- Slot, P., Leseman, P., Verhagen, J. and Mulder, H. (2015), 'Associations between structural quality aspects and process quality in Dutch early childhood education and care settings', *Early Childhood Research Quarterly*, 33. sējums, 4. numurs, 64.–76. lpp.,
- Statistics Austria (2023), *Dienas aprūpes centru statistika 2022/23*, <https://www.statistik.at/en/services/tools/services/publikationen/detail/1367>.
- Statistics Iceland (2023), *Children in daycare in private homes by age of children 1998-2022*, https://px.hagstofa.is/pxen/pxweb/en/Samfelag/Samfelag_felagsmal_felagsthjonusta_sveit_arfelaga_3_dagvist/HEI09300.px/.
- Islandes statistika (2024), *Bērni pirmsskolas izglītības iestādēs pēc dzimuma, vecuma un reģioniem 1998–2023*, https://px.hagstofa.is/pxen/pxweb/en/Samfelag/Samfelag_skolamal_1_leikskolastig_0_Is_Nemendur/SKO01101.px/.
- Norvēģijas statistika (2024), *Bērni bērnudārzos pēc apmeklējuma, piederības, vecuma, satura, gada un reģiona*, <https://www.ssb.no/en/statbank/sq/10102345>.

- Zviedrijas Pašvaldību un reģionu apvienība (Sveriges Kommuner och Regioner) (2022), *Förskola 2022*, Stokholma, <https://skr.se/download/18.359736e3184997951b11382/1669037955232/%C3%96ppna%20j%C3%A4mf%C3%B6relser%20%E2%80%93%20F%C3%B6rskola%202022.pdf>.
- Skolverket (Zviedrijas Valsts izglītības aģentūra) (2024), *Barn och personal i förskola*, Stokholma, <https://www.skolverket.se/getFile?file=12719>.
- Skolverket (2024b), Sök statistik om förskola, skola och vuxenutbildning (*Meklēt statistiku par pirmsskolu, skolu un pieaugušo izglītību*), <https://www.skolverket.se/skolutveckling/statistik/sok-statistik-om-forskola-skola-och-vuxenutbildning?sok=SokC&verkform=F%C3%B6rskola&omrade=Barn%20och%20grupper&lasar=2022&run=1>.
- UNESCO (Apvienoto Nāciju Izglītības, zinātnes un kultūras organizācija) (2021), *Globālais izglītības monitoringa ziņojums 2021 - Centrālā un Austrumeiropa, Kaukāzs un Centrālāzija - Iekļaušana un izglītība - Visi nozīmē visi*, Parīze, <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000375490.locale=en>.
- UNESCO un UNICEF (2024), *Global Report on Early Childhood Care and Education - The right to a strong foundation* (UNESCO un UNICEF (2024), *Globālais ziņojums par agrāro bērnu aprūpi un izglītību - Tiesības uz stipru pamatu*), Parīze un Ņujorka, <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000390215>.
- UNICEF (2019), *A World Ready to Learn - Prioritizing quality early childhood education*, Ņujorka.
- Ünver, Ö., Bircan, T. un Nicaise, I. (2021), 'A multilevel approach to APIA policies and intensity of formal childcare participation of young children in Europe', *Children and Youth Services Review*, 122. sējums, 105798, <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2020.105798>.
- van Belle, J. (2016), *Early childhood education and care (APIA) and its long-term effects on educational and labor market outcomes* (*Agrānā pirmsskolas izglītība un aprūpe un tās ilgtermiņa ietekme uz izglītības un darba tirgus rezultātiem*), RAND Corporation, Santa Monica, CA, https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR1667.html.
- Van Laere, K., Peeters, J. un Vandenbroeck, M. (2012), 'The education and care divide: The role of the early childhood workforce in 15 European countries', *European Journal of Education*, 47. sējums, 4. numurs, 527.–541. lpp., <https://doi.org/10.1111/ejed.12006>.
- von Suchodoletz, A., Lee, D. S., Henry, J., Tamang, S., Premachandra, B. et al. (2023), 'Early childhood education and care quality and associations with child outcomes: A meta-analysis', *PLOS ONE*, 18. sējums, 5. numurs, e0285985, <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0285985>.
- Wallace, S. (ed.) (2015), *A Dictionary of Education*, Oxford University Press, Oksforda, <https://www.oxfordreference.com/display/10.1093/acref/9780199679393.001.0001/acref-9780199679393>.

Vārdnīca

Agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes (APIA) iestāžu akreditācija: novērtē, vai iestādes, kas vēlas sniegt APIA, atbilst spēkā esošajiem noteikumiem (t. i., noteiktam noteikumam un minimālo standartu kopumam).

Asistenti: persona, kas ikdienā palīdz galvenajam(-iem) praktizējošam(-iem) speciālistam(-iem) darbā ar bērnu grupu vai klasi. Asistentiem parasti ir jāatbilst zemākām kvalifikācijas prasībām nekā galvenajiem speciālistiem, kas var būt gan bez formālām prasībām, gan, piemēram, ar profesionālo izglītību un apmācību.

Centrs, kurā tiek nodrošināta agrīnā pirmsskolas izglītība un aprūpe (pazīstams arī kā bērnudārzs, silīte, bērnudārzs, dienas aprūpes centrs, pirmsskolas skola vai pirmsskola): valsts regulēta agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumu sniegšana, kas tiek nodrošināta īpašās telpās, kuras galvenokārt paredzētas mazu bērnu aprūpei un izglītībai. Šīs iestādes var būt atsevišķas ēkas vai daļa no lielākām iestādēm, piemēram, skolām vai sabiedriskiem centriem. Centros esošās APIA parasti darbojas grupā, kur apmācīts personāls uzrauga un vada bērnu nodarbības.

Satura un valodas integrēta apguve: vispārīgs termins, ar ko apzīmē dažādus bilingvālās vai imersīvās izglītības veidus.

Bērnu skaita attiecība: bērnu skaits uz vienu pilnu slodzi strādājošu darbinieku. Tas var būt maksimālais (reglamentētais) skaitlis, kas norāda maksimālo bērnu skaitu, par kuriem drīkst būt atbildīgs viens pilna laika darbinieks, vai arī tas var būt vidējais (vidējais bērnu skaits, par kuriem var būt atbildīgs viens pilna laika darbinieks).

Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļautie bērni: ietver bērnus no ģimenēm ar zemiem ienākumiem, zemu vecāku izglītības līmeni vai zemu vecāku nodarbinātības statusu, bērnus, kuru vecākiem ir fiziska/psihiska rakstura traucējumi, bērnus no nepilnām ģimenēm, bērnus no audžuģimenēm, bērnus no sieviešu patversmēm (bēgšana no vardarbības mājās), bezpajumtnieku bērnus un bērnus, kuri zaudējuši vecāku militārajā dienestā, terora aktā vai līdzīgos apstākļos.

Migrantu izcelsmes bērni: tikko iebrukušie / pirmās paaudzes, otrās paaudzes un atgriezušies migrantu bērni. Viņiem var būt atšķirīgs juridiskais statuss (patvēruma meklētājs, bēglis, nepavadīts nepilngadīgais, nelegālais migrants u. c.), atšķirīgs uzturēšanās ilgums uzņēmējvalstī (īstermiņa vai ilgtermiņa) un dažādi iemesli, kāpēc viņi ir migrējuši (piemēram, aizsardzības meklējumi, ekonomiski apsvērumi).

Bērni ar īpašām izglītības vajadzībām (SEN) / invaliditāte: termins, ko lieto, lai aprakstītu tāda bērna vajadzības, kurš bez papildu atbalsta vai pielāgojumiem nevar gūt labumu no izglītības struktūrām, kas parasti pieejamas tāda paša vecuma bērniem. Tāpēc SEN var ietvert dažādas vajadzības, tostarp fiziskus vai garīgus traucējumus un kognitīvus vai izglītības traucējumus. Šis jēdziens ir konstruēts, ko valstis parasti sīkāk definē savos tiesību aktos.

Obligātā APIA: bērnu pienākums apmeklēt APIA.

Profesionālās pilnveides turpināšana (CPD): oficiāla apmācība darba vietā, kas tiek veikta karjeras laikā un kas ļauj APIA personāla locekļiem paplašināt, pilnveidot un atjaunināt savas zināšanas, prasmes un attieksmi. Tā ietver gan priekšmetisko, gan pedagoģisko apmācību. Tiek piedāvāti dažādi formāti, piemēram, kursi, semināri, salīdzinošā novērošana un atbalsts no praktizējošo speciālistu tīkliem. Atsevišķos gadījumos CPD pasākumi var palīdzēt iegūt papildu kvalifikāciju.

Pamatstundas: stundas, kurās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādē ir pilns personāls un aprīkojums, lai piedāvātu savus galvenos pakalpojumus/darbības. Bērnu atstāšanas un paņemšanas laiks parasti ir ārpus pamatstundām.

Galvenais praktiķis: persona, kas vada bērnu grupu klases vai rotaļu istabas līmenī un strādā tieši ar bērniem un viņu ģimenēm. Pamatprakses speciālistus var saukt arī par pirmsskolas skolotājiem, bērnudārza skolotājiem, agrīnās bērnības skolotājiem, pedagogiem, audzinātājiem, bērnu aprūpes speciālistiem, pedagoģiskajiem darbiniekiem utt. Nelielās iestādēs galvenie speciālisti var būt arī iestādes vadītāji, vienlaikus turpinot strādāt ar bērniem.

Diagnosticiskais tests: “[tests], kura mērķis ir novērtēt izglītojamā stiprās puses un jomas, kurās viņam ir jāattīstās ... [Tas ir] līdzeklis, lai noskaidrotu, kāds atbalsta vai izaicinājumu līmenis būs nepieciešams izglītojamajam. Diagnostiskais tests ir pirmais solis individuālā mācību plāna izstrādē. To parasti veic, kad izglītojamais uzsāk mācības, un tā rezultātus dažkārt dēvē par izglītojamā “sākuma uzvedību” jeb sākuma punktu” (Wallace, 2015). Diagnostikas testi var būt valsts/standartizēti vai arī tos var definēt pašas mācību iestādes un personāls.

Digitālā izglītība: šajā ziņojumā ar digitālo izglītību saprot divas dažādas, bet savstarpēji papildinošas perspektīvas: no vienas puses, bērnu agrīno digitālo kompetenču attīstība, no otras puses, digitālo tehnoloģiju izmantošana mācību procesa atbalstam, uzlabošanai un pārveidošanai.

Agrīnā pirmsskolas izglītība un aprūpe (agrīnā pirmsskolas izglītība un aprūpe (APIA): ietver izglītības vai attīstības programmas, kā arī bērnu aprūpes pakalpojumus bērniem no dzimšanas līdz obligātās pamatizglītības sākšanai.

Izglītības vadlīnijas: oficiāli dokumenti, kas izdoti, lai vadītu vai virzītu agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumu sniedzējus, un kas var ietvert galvenos principus, vērtības, attīstības un mācību mērķus vai mācību jomas, kompetences, izglītības/ pedagoģiskās pieejas, ierosinātās darbības un vērtēšanas metodes. Šādi dokumenti var būt valsts mācību programmu sistēmas vai kritēriji vietējo mācību programmu izstrādei; tie var būt izteikti kā praktiskas vadlīnijas agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes speciālistiem, iekļauti tiesību aktos vai publicēti kā izglītības/ aprūpes standartu, aprūpes un izglītības plānu u. c. atsauces sistēma. Atkarībā no tā, cik formāli vai saistoši tie ir, vadības dokumenti pieļauj dažādas pakāpes fleksibilitāti to piemērošanā APIA iestādēs. Valstī var būt vairāk nekā viens dokuments, kas piemērojams pirmsskolas un jaunattīstības aprūpē, bet tie visi palīdz izveidot pamatprincipu kopumu, kurā pirmsskolas un jaunattīstības aprūpes personālam ir jāattīsta (vai jāiesaka, ja nav obligātu prasību) sava prakse, lai apmierinātu bērnu

attīstības vajadzības.

APIA sistēmas novērtēšana un uzraudzība: process, kas ietver kvantitatīvu un kvalitatīvu datu vākšanu un analīzi, lai pārbaudītu APIA sistēmas darbību attiecībā pret mērķiem un standartiem un noteiktu nepieciešamos uzlabojumus. Uzraudzība var būt vērsta uz strukturāliem datiem (piemēram, bērnu līdzdalības rādītāju vai bērnu un darbinieku skaita attiecību izsekošana) vai informāciju par pakalpojumu attīstību un sniegšanu (piemēram, bērnu panākumiem, mācību programmu īstenošanu vai personāla jautājumiem). Uzraudzību var piemērot dažādos APIA sistēmas līmeņos: vietējā, reģionālā vai sistēmas līmenī.

Iestāžu ārējā novērtēšana: kvalitātes kontroles process, ko veic personas vai grupas, kuras atskaitās vietējai, reģionālajai vai augstākā līmeņa izglītības iestādei un kuras nav tieši iesaistītas novērtējamās iestādes darbībā. Tā mērķis ir novērtēt vai uzraudzīt iestādes darbību, ziņot par snieguma kvalitāti un ierosināt, kā uzlabot praksi.

Fokusgrupa: intervijas, kurās grupai darbinieku vai ieinteresēto personu no APIA iestādēm tiek jautāts par viņu viedokli par APIA kvalitāti.

Svešvaloda: valoda, kas kā tāda aprakstīta augstākā līmeņa iestāžu noteiktajās izglītības vadlīnijās. Svešvalodas var dēvēt arī par “modernajām valodām” vai “otro vai trešo valodu”, pretstatā “pirmajai valodai”, ko var izmantot, lai apzīmētu dienesta valodu valstīs, kurās ir vairāk nekā viena valsts valoda. Izmantotā apraksta pamatā ir ar izglītību saistīta definīcija, kas nav saistīta ar valodas politisko statusu. Tādējādi atsevišķas valodas, kas politiskā aspektā tiek uzskatītas par reģionālām vai mazākumtautību valodām, var iekļaut mācību programmā kā svešvalodu(-as).

Bezmaksas APIA: nozīmē, ka par tipiskām izglītības un aprūpes darbībām nav jāmaksā. Tomēr var būt jāmaksā par ēdināšanu nodarbību laikā, transportu uz iestādi, papildu stundām un/vai papildu nodarbībām (piemēram, angļu valoda, peldēšana).

APIA centra vadītājs: persona, kas ir visvairāk atbildīga par administratīvo, vadības un/vai pedagoģisko vadību APIA centrā. Centra vadītājs, pildot vadītāja pienākumus, var būt atbildīgs par bērnu uzraudzību, cita personāla uzraudzību, saziņu ar vecākiem un aizbildņiem un/vai centra pedagoģiskā darba plānošanu, sagatavošanu un veikšanu. Centra vadītāji var arī pavadīt daļu sava laika, strādājot ar bērniem.

Mājas valoda: valoda, kurā bērni runā mājās, ja tā atšķiras no dienesta valodas. Daudzos gadījumos bērnu mājas valoda ir viņu dzimtā valoda.

Norādījumi par mācīšanos mājās: norādījumi, kas palīdz vecākiem veicināt bērnu mācīšanos mājās, sniedzot ģimenēm informāciju un idejas, kā palīdzēt bērniem ar mācību programmu saistītās aktivitātēs. APIA pakalpojumi var iedvesmot vecākus piedāvāt saviem bērniem visdažādākās mācību situācijas mājās, gan netiešās, gan tiešās, piemēram, iesaistot bērnus ikdienas rutīnas darbos (maltītes gatavošana, telefona zvani vai pārtikas produktu saraksti, ģērbšanās u. c.) un bagātinot šos ikdienas darbus ar rosinošām diskusijām. Augstākstāvošas iestādes var arī sniegt norādījumus par mācīšanos mājās rakstiskā formātā (piemēram, digitālā).

APIA mājās (bērnu pieskatīšanas pakalpojums vai ģimenes dienas aprūpe): valsts regulēts APIA pakalpojums, ko sniedz pakalpojuma sniedzēja mājās vai citā mājām līdzīgā vietā. Mājsaimniecībā balstītu agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi parasti nodrošina viens aprūpētājs nelielai grupai. Dažreiz divas vai trīs aukles sniedz pakalpojumus kopā. APIA mājās neietver individuālo aprūpi, kas notiek bērna mājās (piemēram, aukles un auklītes, kas dzīvo vai iziet no mājām, radnieku aprūpe).

Sākotnējā izglītība: jebkura formālā sākotnējā izglītība vai apmācība, kas sagatavo APIA personālu darbam ar bērniem. Tā parasti ietver vispārējo izglītību un profesionālo apmācību.

Iestāžu iekšējā novērtēšana: kvalitātes kontroles process, kura mērķis ir novērtēt vai uzraudzīt iestādes darbību, ziņot par vispārējo kvalitāti un ierosināt, kā uzlabot praksi vai pakalpojumu sniegšanu. Atšķirībā no ārējās novērtēšanas to galvenokārt veic iestādes darbinieki.

Pakalpojuma valoda: valoda, kas tiek lietota, lai sniegtu izglītības vadlīniju saturu un, plašākā nozīmē, oficiālai saziņai iestādē un ārpus tās, ar ieinteresētajām personām, piemēram, vecākiem un izglītības iestādēm.

Juridiskās tiesības uz APIA: ar likumu noteikts APIA pakalpojumu sniedzēju pienākums nodrošināt valsts subsidētu APIA pakalpojumu visiem bērniem, kuri dzīvo attiecīgajā teritorijā un kuru vecākiem neatkarīgi no viņu nodarbinātības, sociālekonomiskā vai ģimenes stāvokļa ir nepieciešama vieta savam bērnam. Juridiskas tiesības uz APIA pastāv tad, ja katram bērnam ir īstenojamas tiesības gūt labumu no APIA pakalpojuma.

- **Mērķtiecīgas juridiskās tiesības** ir ar likumu noteikts pienākums APIA pakalpojumu sniedzējiem nodrošināt (valsts subsidētu) APIA nodrošinājumu bērniem, kuri dzīvo noteiktā aptvertajā teritorijā un ietilpst noteiktās kategorijās. Šo kategoriju pamatā var būt dažādi aspekti, tostarp vecāku nodarbinātības, sociālekonomiskais vai ģimenes stāvoklis.

Grūtniecības un dzemdību atvaļinājums: apmaksāta prombūtnes no darba periods, uz kuru sievietei ir likumīgas tiesības tieši pirms un pēc dzemdībām. Atvaļinājuma daļu pirms dzemdībām sauc par pirmsdzemdību atvaļinājumu, bet daļu pēc dzemdībām – par pēcdzemdību atvaļinājumu.

Medicīnas darbinieki (piemēram, pediatri, medmāsas): personas, kas atbildīgas par bērnu veselības uzraudzību, medikamentu lietošanu, nelielu traumu ārstēšanu, veselības stāvokļa novērtēšanu un konsultēšanu ar veselību saistītos jautājumos.

Valsts testi: standartizēti testi/pārbaudes, ko nosaka augstākā līmeņa valsts iestādes un par kuru veikšanu tās ir atbildīgas. Standartizēti testi/eksāmeni ir jebkura veida testi, kuros 1) visiem testa dalībniekiem jāatbild uz vienādiem jautājumiem (vai jautājumiem, kas atlasīti no vienotas jautājumu bankas) un 2) kuri tiek vērtēti standarta vai konsekventā veidā. Valsts testi ir jānošķir no standartizētām vadlīnijām un citiem instrumentiem, kas paredzēti, lai palīdzētu skolotājiem veikt skolēnu novērtēšanu, kas nav valsts testi.

Uztura speciālisti/dietologi: tie, kas var izstrādāt un pārraudzīt ēdināšanas plānus un izglītību par uzturu agrīnās pirmsskolas un pirmsskolas izglītības iestādēs, lai nodrošinātu, ka bērni saņem sabalansētu un veselīgu uzturu.

Ergoterapeiti/psihomotorikas terapeiti strādā ar bērniem, kuriem ir fiziskas vai attīstības problēmas, palīdzot viņiem attīstīt kustību, sensorās apstrādes, koordinācijas un ikdienas dzīves prasmes.

Oficiālā valoda: valoda, ko lieto juridiskiem un valsts pārvaldes mērķiem konkrētas valsts noteiktā teritorijā. Oficiālās valodas statuss var attiekties tikai uz daļu valsts teritorijas vai arī aptvert visu valsts teritoriju. Visas valsts valodas ir oficiālās valodas, bet ne visas valodas ar oficiālās valodas statusu ir valsts valodas (piemēram, dāņu valoda, kurai Vācijā ir oficiālās valodas statuss, ir reģionālā vai minoritāšu valoda, nevis valsts valoda).

Vecāku sadarbības koordinatori (ģimenes iesaistes koordinatori): personas, kas veicina saziņu un sadarbību starp vecākiem un APIA centru, nodrošinot vecāku iesaistīšanos bērnu izglītošanā un labklājībā.

Vecāku atvaļinājums: apmaksāts atvaļinājums no darba bērna kopšanai, saglabājot darba ņēmēju tiesības uz sociālo nodrošinājumu.

Vecāku audzināšanas programmas: formālas nodarbības, lai palīdzētu ģimenēm izveidot tādu mājas vidi, kas atbalsta bērnu mācīšanos. Nodarībās tiek aplūkotas dažādas tēmas, kas saistītas ar bērnu izglītību un attīstību (piemēram, runas/valodas attīstības veicināšana, disciplīnas uzturēšana, pašcieņas veidošana un problemātiskas uzvedības izpratne).

Paternitātes atvaļinājums: tiesības uz prombūtni no darba, ko bioloģiskais tēvs vai mātes partneris var izmantot tūlīt pēc bērna piedzimšanas vai bērna dzīves pirmajā(-os) gadā(-os).

Pirmsskolas klases: tās organizē pēdējā 1–2 pirmsskolas izglītības un aprūpes gada(-u) laikā, un to mērķis ir sagatavot bērnus pamatizglītībai, izmantojot īpašu programmu, kas ir obligāta visiem bērniem, lai atvieglotu pāreju uz skolas izglītību. Pirmsskolas klases var organizēt APIA centros vai sākumskolās.

Privātās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes: iestādes, kas var piederēt un darboties uzņēmumiem, kuri ir profi-orientēti, vai brīvprātīgajam (neprofesionālajam) sektoram, kas ietver labdarības organizācijas (baznīcas, arodbiedrības, uzņēmumus un citus). Privātās iestādes var būt no valdības atkarīgas vai neatkarīgas. Termins “no valdības atkarīga” un “neatkarīga” attiecas tikai uz to, cik lielā mērā privātā iestāde ir atkarīga no valsts pamatfinansējuma; tie neattiecas uz valdības vadības vai regulējuma pakāpi. “Pamatfinansējums” attiecas uz līdzekļiem, kas nodrošina iestāžu pamatpakalpojumus. Tas neietver līdzekļus, kas saņemti par papildu pakalpojumiem, piemēram, naktsmītnēm un ēdināšanu.

- No valdības atkarīga privāta iestāde ir iestāde, kas saņem vairāk nekā 50 % no pamatfinansējuma no valsts avotiem (valdības aģentūrām, reģioniem, pašvaldībām).

- Neatkarīga privāta iestāde ir iestāde, kas saņem mazāk nekā 50 % pamatfinansējuma no valsts avotiem (valsts aģentūras, reģioni, pašvaldības).

Procesa kvalitāte: attiecas uz to, cik labi vide atbalsta mācību procesu. Galvenās vērtējamās jomas ir mācību programmas īstenošana (pasākumu kvalitāte un daudzveidība), personāla un bērnu savstarpējās mijiedarbības un attiecību kvalitāte (kā darbinieki veicina bērnu attīstību un sniedz viņiem emocionālu atbalstu) un bērnu savstarpējā mijiedarbība.

Profesionālais pienākums: uzdevums, kas kā tāds aprakstīts darba kārtībā, līgumos, tiesību aktos vai citos noteikumos par skolotāja profesiju.

Psihologi/konsultanti: personas, kas novērtē un atbalsta mazu bērnu psiholoģisko labklājību. Viņu pienākumos ietilpst veikt attīstības novērtēšanu, sniegt konsultācijas un sadarboties ar pedagogiem un ģimenēm, lai risinātu attīstības un uzvedības problēmas.

Valsts pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes: iestādes, kas pieder un ko pārvalda valsts iestādes augstākajā, reģionālajā vai vietējā līmenī. Tās nav profitiski orientētas, bet to mērķis ir sniegt sabiedriskos pakalpojumus.

Pirktpējas standarts (PPS): artišķiāla naudas vienība. Teorētiski par vienu *PPS* var iegādāties vienādu preču un pakalpojumu daudzumu katrā valstī. Tomēr pārrobežu cenu atšķirības nozīmē, ka vienām un tām pašām precēm un pakalpojumiem atkarībā no valsts ir nepieciešams atšķirīgs nacionālās valūtas vienību daudzums. *PPS* vērtības iegūst, dalot jebkuru valsts ekonomisko rādītāju nacionālās valūtas vienībā ar [pirktpējas paritāti](#).

Reģionālā vai mazākumtautību valoda: valoda, ko “tradicionāli lieto kādas valsts teritorijā tās pilsoņi, kuri veido skaitliski mazāku grupu nekā pārējie valsts iedzīvotāji”; tā atšķiras no attiecīgās valsts valodas(-ām) (Eiropas Padome, 1992). Parasti tās ir to iedzīvotāju valodas, kuru etniskās saknes meklējamas attiecīgajās teritorijās vai kuri ir apmetušies uz dzīvi attiecīgajos reģionos paaudzū paaudzēs. Mazākumtautību/reģionālajām valodām var būt oficiālās valodas statuss, bet pēc definīcijas šis statuss attiecas tikai uz teritorijām, kurās tās tiek lietotas.

Gatavība skolai: gatavības skolai definējums ir atšķirīgs, jo joprojām notiek plašas diskusijas par to, ko nozīmē būt “gatavam” skolai. Šajā gadījumā tas nozīmē, ka bērnam piemīt motivācija un kognitīvās un sociāli emocionālās spējas, kas nepieciešamas, lai mācītos un gūtu panākumus skolā.

Sociālie pedagogi koncentrējas uz bērnu izglītojošu un holistisku attīstību agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādē, uzsverot sociālo, emocionālo un kognitīvo izaugsmi. Viņu mērķis ir radīt audzinošu mācību vidi un attīstīt bērnu sociālās prasmes.

Sociālie darbinieki strādā ar ģimenēm, lai risinātu ne tikai izglītības problēmas, bet arī sociālos, ekonomiskos un garīgās veselības jautājumus, vienlaikus sniedzot arī konsultāciju un krīzes intervences pakalpojumus. Viņi arī palīdz ar resursu piešķiršanu, lai nodrošinātu ģimenēm piekļuvi būtiskiem kopienas pakalpojumiem.

Speciālās izglītības asistenti strādā ar bērniem, kuriem ir speciālās izglītības vajadzības vai invaliditāte, sniedzot individualizētu atbalstu un pielāgojumus, lai palīdzētu viņiem piedalīties APIA pasākumos. Viņi var arī palīdzēt plānot dienas režīmu, mazās grupas pasākumus un vispārējo mācību/ rotaļu vidi visiem grupas bērniem.

Speciālā apmācība vadītāju amatam: atkarībā no apstākļiem speciālo apmācību var nodrošināt vai nu pirms pieteikšanās vai darbā pieņemšanas procedūrām vadītāja amatam, vai arī 1–2 gadu laikā tūlīt pēc stāšanās amatā. Tās mērķis ir nodrošināt topošajiem APIA vadītājiem prasmes, kas nepieciešamas viņu jauno pienākumu veikšanai. To nedrīkst jaukt ar APIA personāla sākotnējo izglītību vai *CPD*.

Logopēdi palīdz bērniem ar runas un valodas grūtībām vai traucējumiem, veicinot saziņas un valodas attīstību.

Valsts valoda: jebkura valoda ar oficiālu statusu visā valstī. Jebkura valsts valoda ir valsts valoda.

Vadības dokumenti: dažāda veida oficiāli dokumenti, kas satur noteikumus, vadlīnijas un/vai ieteikumus izglītības iestādēm.

Strukturālā kvalitāte: attiecas uz pamatnosacījumiem, kas atbalsta ikdienas praksi iestādēs. To novērtē, pārbaudot atbilstību pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēmas noteikumiem vai vadlīnijām par veselības aizsardzību un drošību, personāla kvalifikāciju, grupu lielumu vai bērnu un personāla attiecību. Dažos gadījumos tiek pārbaudīts arī pedagoģiskais plāns, lai pārliecinātos, ka tas atbilst augstākā līmeņa izglītības vadlīnijās noteiktajiem standartiem.

Apsekojums: datu vākšanas metode, kas balstās uz standartizētu aptaujas anketu, kuru iesniedz mērķa grupai.

Ilgspējas izglītība: izglītība, kuras mērķis ir ieaudzināt bērnos, personālā un iestādēs vērtības un motivāciju rīkoties ilgtspējības labā tagad un nākotnē – savā dzīvē, sabiedrībā un kā pasaules pilsoņiem – un kuras mērķis ir attīstīt bērnu agrīnās zināšanas un izpratni par ilgtspējības koncepcijām un problēmām.

Augstākā līmeņa iestāde: augstākā līmeņa iestāde, kas ir atbildīga par izglītību attiecīgajā valstī, parasti atrodas valsts (valsts) līmenī. Tomēr Beļģijā, Vācijā, Spānijā un Šveicē attiecīgi kopienu, federālo zemju, autonomo kopienu un kantonu administrācijas ir vai nu pilnībā atbildīgas par visām vai lielāko daļu ar izglītību saistīto jomu, vai arī dalās atbildībā ar valsts līmeni. Tāpēc šīs administrācijas tiek uzskatītas par augstākā līmeņa iestādēm tajās jomās, par kurām tās ir atbildīgas, savukārt jomās, par kurām tās ir atbildīgas kopā ar valsts līmeni, par augstākā līmeņa iestādēm tiek uzskatītas abas.

Augstākā līmeņa noteikumi/ieteikumi: augstākā līmeņa iestādes izdoti noteikumi/ieteikumi.

Labi apmaksāts atvaļinājums: ietver pēcdzemdību, paternitātes un bērna kopšanas atvaļinājumu. "Labi apmaksāts" ir ar ienākumiem saistīts maksājums 66 % apmērā no algas vai vairāk.

Pielikumi

A pielikums. Papildu dati skaitļiem

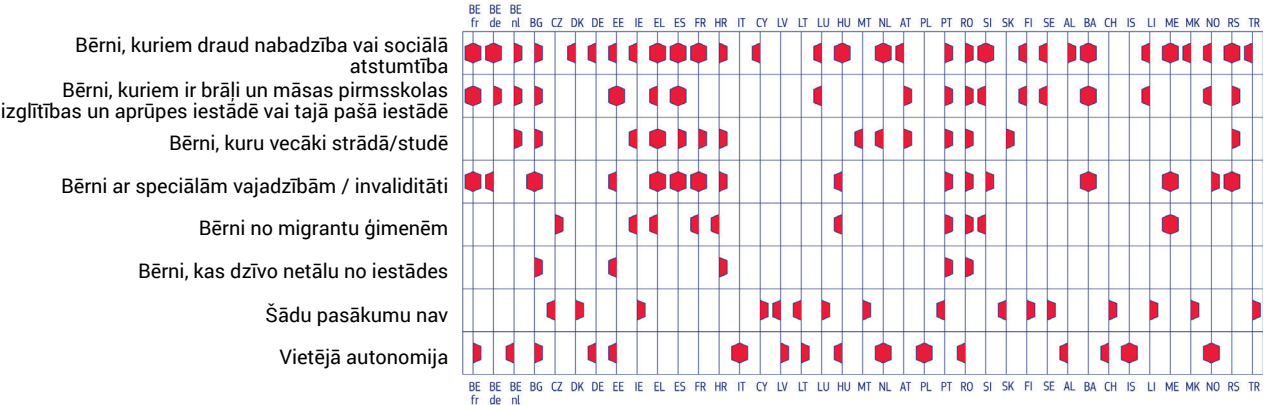
APIA sistēmas integrācijas pakāpe pēc dimensijas, 2023./2024. gads (dati, kas papildina 5. attēlu)																				
	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT
Pārvaldība	0	0	0	0	0	1	1	1	1	0	1	0	1	1	0	1	1	1	0	1
Piekluve	2	2	2	1	2	3	3	3	0	1	2	2	1	0	1	3	1	2	2	0
Personāls	1	1	1	2	0	2	2	2	0	2	1	2	2	2	1	0	2	1	1	0
Mācību programma	1	0	1	0	0	2	2	2	2	0	2	1	2	2	0	2	2	1	1	2
Kopā	4	3	4	3	2	8	8	8	3	3	6	5	6	5	2	6	6	5	4	3
	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE		AL	BA	CH	IS	LI	ME	MK	NO	RS	TR
Pārvaldība	0	1	0	0	1	1	0	1	1		0	1	0	1	0	1	1	1	1	0
Piekluve	1	1	2	2	1	3	1	3	3		0	1	1	0	1	0	0	3	1	0
Personāls	1	0	1	2	0	2	0	2	2		1	2	1	2	1	2	1	2	1	1
Mācību programma	0	2	1	1	2	2	0	2	2		0	2	0	2	1	2	2	2	2	1
Kopā	2	4	4	5	4	8	1	8	8		1	6	2	5	3	5	4	8	5	2

Avots: Eurydice.

Paskaidrojumi

- Pārvaldība: 1: Viena un tā pati ministrija vai augstākā līmeņa iestāde, kas atbild par visu APIA.
0: Atbild dažādas ministrijas
- Piekluve: vietas garantija 3: no agrīna vecuma (6–18 mēneši)
2: no 3 gadu vecuma
1: pēdējos 1–2 pirmsskolas izglītības un audzināšanas iestādē pavadītos gadus 0: nav vietas garantijas
- Personāls: 2: personāls visam agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes posmam, kas kvalificēts bakalaura līmenī.
1: personāls, kas strādā ar bērniem, kuri vecāki par 3 gadiem, kvalificēts bakalaura līmenī 0: nepieciešama kvalifikācija, kas ir zemāka par bakalaura kvalifikāciju
- Mācību programma: 2: integrēta sistēma visam agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes posmam
1: atšķirīgas vadlīnijas iestādēm, kas strādā ar jaunākiem un vecākiem bērniem 0: nav izglītības vadlīniju agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes pirmajā posmā.

Mērķgrupas, kurām piemēro maksas atvieglojumus vai prioritāro uzņemšanu APIA centros bērniem līdz 3 gadu vecumam. 2023./2024. gads (dati, kas papildina B8. attēlu)

Pa kreisi: maksas samazinājums Pa labi: Prioritārā uzņemšana

Avots: Eurydice.

Piezīmes par konkrētām valstīm

- Beļģija (franču valodas kopiena):** saskaņā ar tiesību aktiem pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes var izvēlēties papildu mērķgrupas prioritārajai uzņemšanai.
- Bulgārija:** valsts finansēšanas sistēmā iekļautajiem privātajiem bērnudārziem jānodrošina iespēja ne mazāk kā 20 % uzņemto bērnu, tostarp bērniem ar speciālām vajadzībām vai apdāvinātiem bērniem, izglītoties bez maksas. Pašvaldības var piešķirt prioritāru uzņemšanu citām mērķgrupām.
- Ungārija:** bērnudārzos maksu var samazināt vai no tās var atbrīvot.
- Vācija:** par konkrētiem piemērojamiem kritērijiem un maksas atvieglojumu apmēru parasti lemj federālās zemes un pakalpojumu sniedzēji.

Igaunija: Maksas samazinājuma apmērs ir atkarīgs no pašvaldības. Līdzīgi arī zemu ienākumu definīcija dažādās pašvaldībās atšķiras, bet visbiežāk tā ir saistīta ar minimālo algu.

Luksemburga: mērķa grupas var gūt labumu no samazinājumiem neformālās izglītības nozarē.

Latvija, Lietuva, Portugāle, Rumānija: bezmaksas publiskā pirmsskolas izglītība un aprūpe tiek nodrošināta visiem bērniem no agrīnā vecuma.

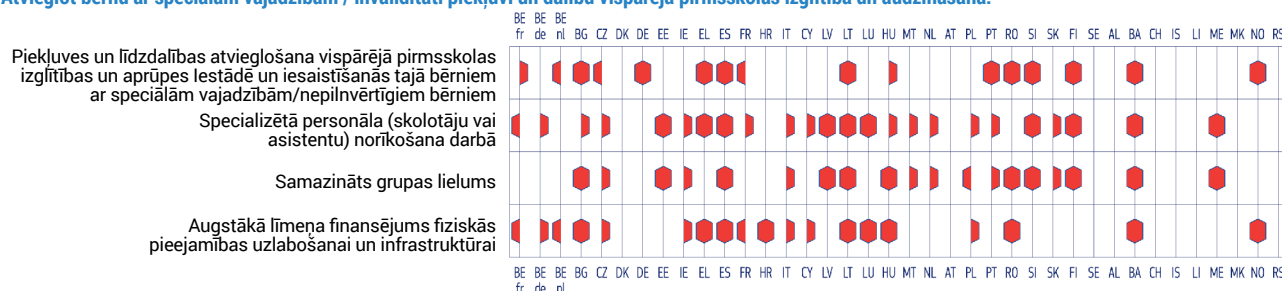
Nīderlande: Nīderlandē: bērnu aprūpes pabalsti ir atkarīgi no ienākumiem, un māsaimniecībām ar zemiem ienākumiem, kurās ir divi strādājoši vecāki, tie sedz līdz pat 96 % izmaksu. Pašvaldības nodrošina subsidētu aprūpi bērniem vecumā no 2,5 līdz 4 gadiem, kuru vecāki neatbilst kritērijiem, nosakot maksu vai piedāvājot bezmaksas aprūpi, garantējot vietu katram bērnam.

Rumānija: pašvaldības var daļēji vai pilnībā segt izmaksas par ēdināšanu mazaizsargātiem bērniem pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs.

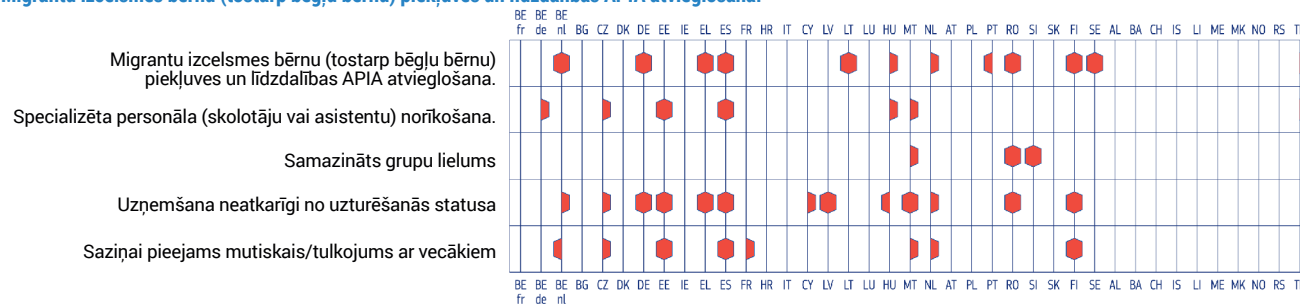
Norvēģija: dažos reģionos ir bezmaksas bērnudārzs / bērnudārza maksas atvieglojumi visiem bērniem.

Mērķtiecīgi augstākā līmeņa politikas virzieni un pasākumi, kas sekmē bērnu, kuriem ir šķēršļi, piekļuvi vispārējai agrīnās pirmsskolas izglītībai un aprūpei. 2023./2024. gads (dati, kas papildina B9. attēlu)

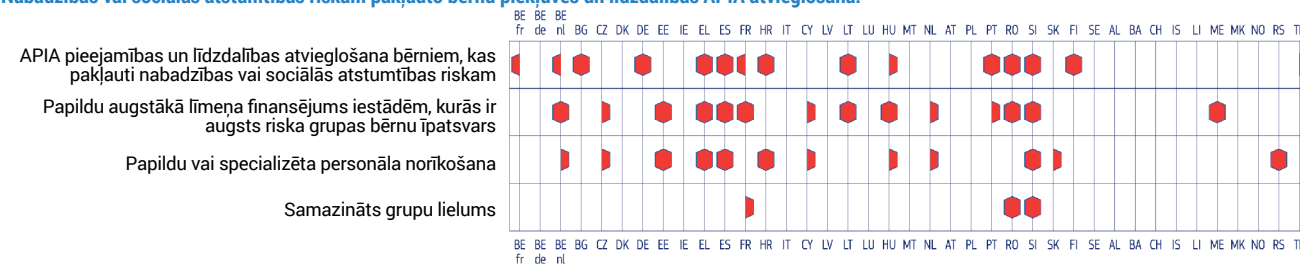
Atvieglot bērnu ar speciālām vajadzībām / invaliditāti piekļuvi un dalību vispārējā pirmsskolas izglītībā un audzināšanā.

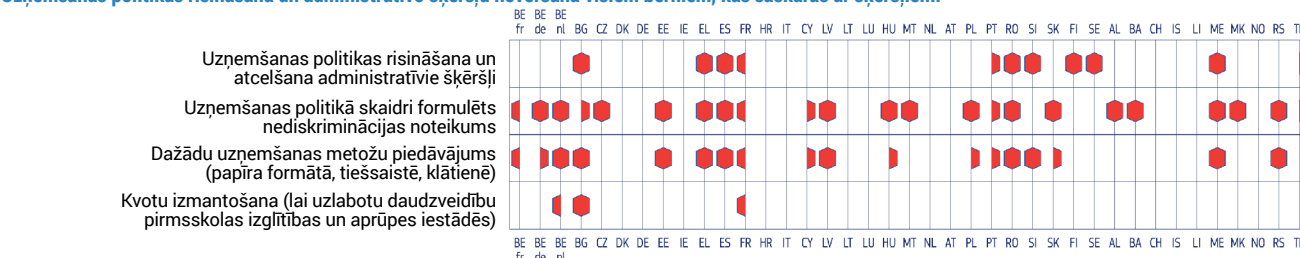
Migrantu izcelsmes bērnu (tostarp bēgļu bērnu) piekļuves un līdzdalības APIA atvieglošana.

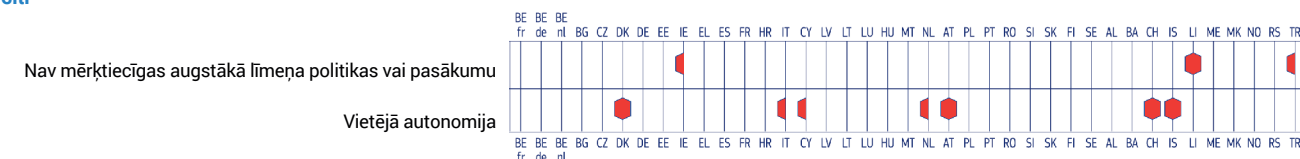
Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto bērnu piekļuves un līdzdalības APIA atvieglošana.

Uzņemšanas politikas risināšana un administratīvo šķēršļu novēršana visiem bērniem, kas saskaras ar šķēršļiem.

Citi

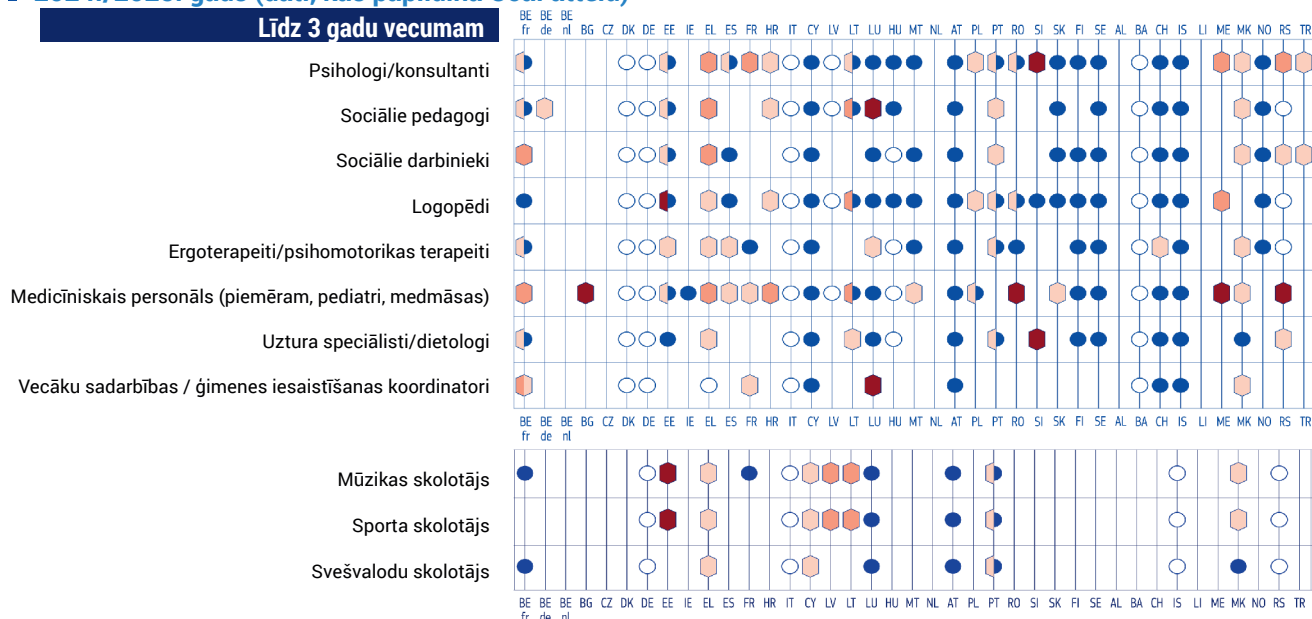

Avots: Eurydice.

Pa kreisi: Labajā pusē: 3 gadi un vecāki

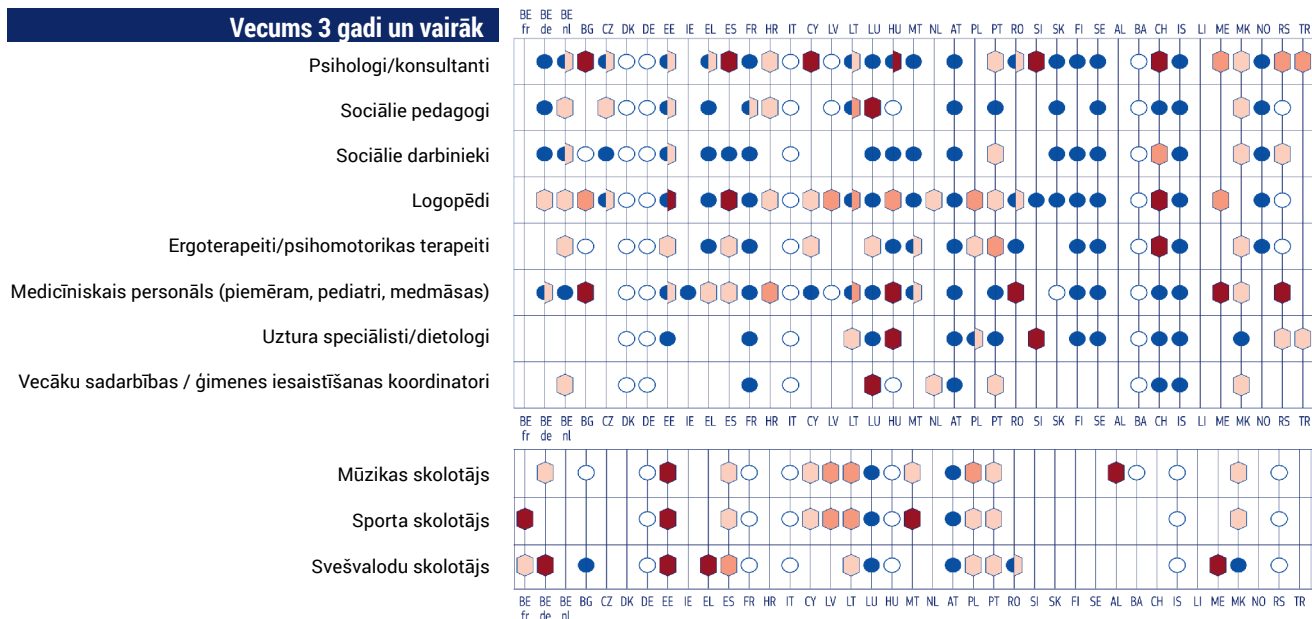
Speciālisti un izglītības atbalsta personāls agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs, 2024./2025. gads (dati, kas papildina C6a. attēlu)

Līdz 3 gadu vecumam

Iestatījumi: Dažos Vairumā Visos Ārējie pakalpojumi Vietējā autonomija

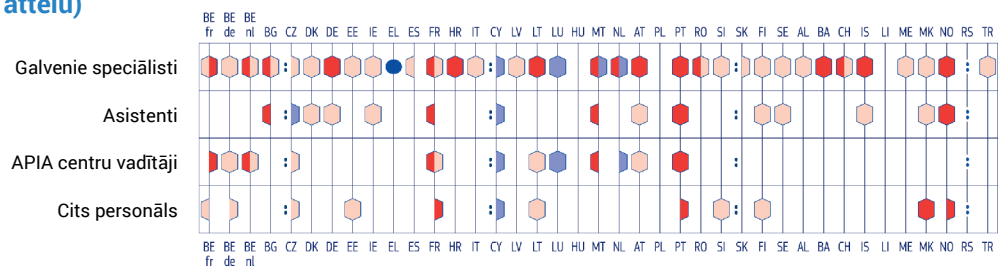
Vecums 3 gadi un vairāk

Iestatījumi: Dažos Vairumā Visos Ārējie pakalpojumi Vietējā autonomija

Avots: Eurydice.

Darbinieku trūkums agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs, 2023./2024. gads (dati, kas papildina C7. attēlu)

Pa kreisi:
līdz 3 gadiem

Labajā pusē:
3 gadi un vecāki

Trūkums
kopumā

Trūkums dažos
apgabalos

Nelīdzsvarotība

Pārpalikums

Avots: Eurydice.

Maksimālais pieļaujamais bērnu skaits uz vienu darbinieku, vienu galveno speciālistu un vienu grupu agrīnās pirmsskolas un pirmsskolas izglītības iestādēs, 2023./2024. gads (dati, kas papildina C8. attēlu)

Vecums		BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT
0	sm	x	x	x	3	x	3	●	○	3	4	x	5	x	●	x	○	x	6	4	3
	cp	7	6	9	4	4	●	●	○	3	6	6-8	●	5	●	6	○	6	12	6	3
	gp	14	●	18	8	4	●	●	○	●	12	6-8	●	5	●	6	○	6	12	12	●
1	sm	x	x	x	7	x	3	●	8	5	4	x	8	x	●	x	●	x	6	4	5
	cp	7	6	9	20	8	●	●	16	5	6	10-14	●	8	●	6	●	10	12	6	5
	gp	14	●	18	20	24	●	●	16	●	12	10-14	●	8	●	6	●	10	12	12	●
2	sm	x	x	x	7	x	3	●	8	6	4	x	8	x	●	x	●	x	8	4	6
	cp	7	6	9	20	8	●	●	16	6	6	16-20	●	14	●	16	●	15	16	6	6
	gp	14	●	18	20	24	●	●	16	●	12	16-20	●	14	●	16	●	15	16	12	●
3	sm	●	●	●	14	x	6	●	12	11	13	x	●	x	x	17	●	x	10	10	x
	cp	19	19	●	23	12	●	●	24	22	25	25	●	18	26	25	●	20	20	25	12
	gp	●	●	●	28	24	●	●	24	22	25	25	●	18	26	25	●	20	20	25	14
4	sm	●	●	●	14	x	6	●	12	11	x	x	●	x	x	17	●	x	x	10	x
	cp	19	19	●	23	12	●	●	24	22	25	25	●	20	26	25	●	20	24	25	14
	gp	●	●	●	28	24	●	●	24	22	25	25	●	20	26	25	●	20	24	25	19
5	sm	●	●	●	14	x	6	●	12	11	x	x	12	x	x	17	●	x	x	10	○
	cp	19	19	●	23	12	●	●	24	22	25	25	24	23	26	25	●	20	24	25	○
	gp	●	●	●	28	24	●	●	24	22	25	25	24	23	26	25	●	20	24	25	○
Vecums		NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE		AL	BA	CH	IS	LI	ME	MK	NO	RS	TR
0	sm	x	4-5	x	5	x	6	x	4	○		x	x	4	●	3	4	x	3	x	x
	cp	3	8-10	5	10	9	●	5	●	○		●	3	4	●	5	8	4	7	7	10
	gp	16	8-10	●	10	9	12	12	12	○		●	6	●	●	8	8	8	●	7	10
1	sm	x	4-8	x	8	x	6	x	4	●		x	x	4	●	4	6	x	3	x	x
	cp	5	8-15	8	16	15	●	5	●	●		●	5	4	●	5	12	6	7	12	10
	gp	16	8-15	●	16	15	12	15	12	6-12		●	10	●	●	10	12	12	●	12	10
2	sm	x	4-8	x	10	x	6	x	4	●	x	x	4	●	5	7	x	3	x	x	
	cp	8	8-15	8	20	20	●	5	●	●		●	8	6	●	12	14	8	7	16	10
	gp	16	8-15	●	20	20	12	15	12	6-12		●	15	●	●	12	14	15	●	16	10
3	sm	x	10-13	x	13	x	9	x	7	●		x	x	4	●	5	10	9	6	x	10
	cp	8	20-25	25	25	20	●	20	●	●		25	11	6	●	12	20	18	14	20	20
	gp	16	20-25	25	25	20	17	20	21	6-12		25	23	●	●	12	20	18	●	20	20
4	sm	x	10-13	x	13	x	11	x	7	●		x	x	11	●	x	12	10	6	x	10
	cp	●	20-25	25	25	20	●	21	●	●		25	12	23	●	20	24	20	14	24	20
	gp	●	20-25	25	25	20	22	21	21	9-15		25	25	23	●	20	24	20	●	24	20
5	sm	x	10-13	x	13	x	11	x	7	●		x	x	11	●	x	13	13	6	x	10
	cp	●	20-25	25	25	20	●	22	●	●		25	14	23	●	20	25	25	14	26	20
	gp	●	20-25	25	25	20	22	22	21	9-15		25	28	23	●	20	25	25	●	26	20

x Nav palīgu

● Nav augstākā līmeņa noteikumu

○ Nav noteikumu šai vecuma grupai

NB: cp – galvenais praktiķis; gp – grupa; sm – darbinieks.

Avots: Eurydice.

Paskaidrojumi

Tabulā norādīts maksimālais bērnu skaits uz vienu darbinieku, vienu galveno speciālistu un vienu grupu, kas vienlaikus atrodas darba dienas pamatstundās, kā noteikts noteikumos/ieteikumos. Tajā nav ņemti vērā noteikumi par vecuma ziņā neviendabīgām grupām vai samazinājumi, ja grupā ir iekļauti bērni ar īpašām vajadzībām. Nav ņemti vērā asistenti, kas pieņemti darbā, lai palīdzētu bērniem ar īpašām izglītības vajadzībām.

Atkarībā no izglītības sistēmas noteikumos var būt norādīts maksimālais bērnu skaits uz vienu darbinieku (ja asistenti ir regulāri klāt), uz vienu galveno speciālistu vai uz vienu grupu.

Izglītības sistēmās, kurās ir norādīts maksimālais grupas lielums, bet nav norādīts maksimālais bērnu skaits uz vienu darbinieku vai vienu galveno speciālistu, informācija ir aprēķināta saskaņā ar šādu metodiku.

- Ja katrā bērnu grupā ir nepieciešams asistents:

- o maksimālais bērnu skaits uz vienu darbinieku atbilst maksimālajam bērnu skaitam grupā, kas dalīts ar divi (viens galvenais speciālists un viens asistents) – tas tiek dalīts ar vairāk nekā divi, ja noteikumi nosaka, ka ar katru bērnu grupu vienlaikus jābūt vairāk nekā vienam galvenajam speciālistam vai asistentam;

- o maksimālais bērnu skaits uz vienu galveno speciālistu atbilst maksimālajam bērnu skaitam grupā – tas tiek dalīts ar divi vai vairāk, ja noteikumi nosaka, ka ar katru bērnu grupu vienlaikus jābūt diviem vai vairākiem galvenajiem speciālistiem.

- Ja nav noteikta prasība, ka vecākiem bērniem katrā iestādē ir jābūt palīgpersonām, maksimālais bērnu skaits uz vienu darbinieku

Piezīmes par konkrētām valstīm

Beļģija (flāmu kopiena): 2024. gada jūnijā tika ieviests bērnu un darbinieku skaita attiecība attiecībā uz mazākajiem bērniem, un pakalpojumu sniedzējiem tika noteikts pārejas periods līdz 2026. gada beigām, lai pielāgotos. Ne vairāk kā 5 bērni līdz 1 gada vecumam uz vienu darbinieku un ne vairāk kā 8 bērni vecumā no 1 līdz 2 gadiem uz vienu darbinieku. **Čehija:** 2 grupu vecumam tabulā ir parādīta situācija dētskē grupā. Attiecībā uz bērniem, kas jau mācās mateiskā skolā, situācija ir tāda pati kā 3 gadus veciem bērniem. Tabulā ir parādīta situācija mateiskā skolā 3 līdz 5 gadu vecumā. Attiecībā uz bērniem tajā pašā vecuma grupā, kas joprojām atrodas bērnu grupās, situācija ir tāda pati kā 2 gadus veciem bērniem. **Īrija:** tabulā norādīta maksimālā attiecība sesiju (līdz 3,5 stundām dienā) pirmsskolas izglītībā un aprūpē, kas tiek nodrošināta saskaņā ar bezmaksas agrīnās pirmsskolas aprūpes un izglītības shēmu bērniem vecumā no 3 līdz 5 gadiem. Visiem pārējiem APIA pakalpojumiem attiecība ir 1:8. **Grieķija:** dati attiecas tikai uz valsts sektoru. Attiecībā uz 2 gadus veciem bērniem tabulā parādīta situācija bērniem, kas jaunāki par 30 mēnešiem. Vecākiem par šo vecumu situācija ir tāda pati kā 3 gadus veciem bērniem.

Francija: bērniem vecumā no 3 līdz 4 gadiem maksimālais grupas lielums tiek regulēts vietējā (departamenta) līmenī.

Horvātija: tabulā ir parādīta situācija attiecībā uz bērniem, kas ietilpst kategorijā "1. vecums" un ir vecumā no 12 līdz 18 mēnešiem. No 18 līdz 24 mēnešiem maksimālais bērnu skaits ir 12.

Itālija: attiecībā uz bērniem līdz 3 gadu vecumam tas ir reģionālās autonomijas jautājums.

Kipra: grupās bērniem vecumā no 3 līdz 6 gadiem viens asistents ir atbildīgs par ne vairāk kā divām bērnu grupām.

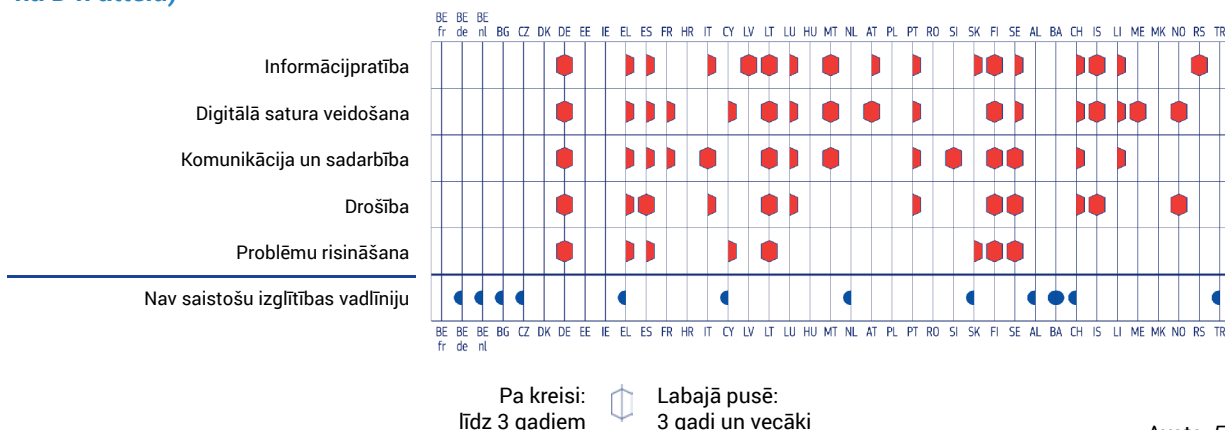
Ungārija: bērniem līdz 3 gadu vecumam katrā grupā ir divi agrīnās bērnības pedagogi (kisgyermeknevelő) un viens asistents (*bölcsődei dajka*) uz divām grupām. Bērniem vecumā no 3 līdz 5 gadiem no rīta ir viens galvenais praktizējošais pedagogs (*óvodapedagógus*), bet pēcpusdienā - otrs, un divas stundas pārkļājas. Katrā grupā ir viens asistents (*dajka*) un viens pedagoga palīgs (*pedagógiai asszisztens*) uz trim grupām. **Malta:** ja trīsgadīgo bērnu klasēs ("Kinder 1") ir vairāk nekā 12 bērnu vai četrgadīgo bērnu klasēs ("Kinder 2") ir vairāk nekā 14 bērnu, tiek norīkots mācību atbalsta pedagogs. Šie speciālisti netiek uzskatīti par asistentiem, bet parasti sniedz atbalstu skolēniem ar īpašām vajadzībām.

Austrija: tabulā ir parādītas atšķirības noteikumos dažādās federālajās zemēs.

Slovēnija: pašvaldības var palielināt maksimālo bērnu skaitu grupā par diviem, pamatojoties uz vietējās kopienas vajadzībām. Praksē bērnu skaits grupā tiek palielināts aptuveni pusē grupu.

Zviedrija: nav noteikumu; tabulā ir norādīti ieteicamie kritēriji.

Digitālās prasmes APIA augstākā līmeņa izglītības pamatnostādņēs, 2023./2024. gads (dati, kas papildina D4. attēlu)

Paskaidrojumi

Izglītības pamatnostādņu definīciju skatīt glosārijā. Ņemtas vērā tikai saistošas augstākā līmeņa izglītības pamatnostādnes.

Konkrētos dokumentus, kas katrā valstī tiek dēvēti par augstākā līmeņa izglītības vadlīnijām, kā arī to statusu (vai tie ir saistoši vai nesaistoši) skatīt D pielikumā. Skat. valstu sistēmu informācijas lapas, kurās ir skaidrojumi par to, kam katras valsts kontekstā atbilst "jaunāki par 3 gadiem" un "vecumā no 3 gadiem".

Lai noskaidrotu, vai augstākā līmeņa izglītības vadlīnijas attiecas uz bērnu digitālo kompetenču attīstību (tās, kas parādītas attēlā), to saturu tika analizēts, lai noteiktu to saistību ar DigComp 2.1 sistēmā (Eiropas Komisija: Kopīgais pētniecības centrs u. c., 2017) noteikto piecu kompetenču jomu būtiskākajiem elementiem, proti:

- **informācijpratības jomā** apgūt pamatjēdzienus, piemēram, atrast, apkopot, novērtēt, kategorizēt un attēlot digitālo informāciju;
- **digitālā satura radīšanai**, veicināt radošas digitālās izpausmes, piemēram, izmantojot digitālo mākslu, stāstu stāstīšanu un multimediju projektus, lai sekmētu digitālo radošumu;
- **saziņai un sadarbībai** izmantot digitālos rīkus, lai veicinātu sadarbības mācību pieredzi, kurā bērni sazinās vai strādā ar citiem bērniem un dalās ar idejām, izmantojot digitālos līdzekļus;
- **drošības jomā** izglītēt bērnus par drošību tiešsaistē, tostarp par riskiem fiziskajai un psiholoģiskajai veselībai, lietojot digitālās tehnoloģijas, par riskiem, kas saistīti ar personiskās informācijas apmaiņu, un par drošas tiešsaistes prakses nozīmi; kā arī atbilstoši vecumam apspriest ētiskas un morālas dilemmas saistībā ar tehnoloģijām, piemēram, privātuma, datu drošības un digitālās atkarības jautājumus;
- **problēmu risināšanai** iesaistīties digitālās aktivitātēs, piemēram, interaktīvās matemātikas spēlēs vai mīklu risināšanā vecumam piemērotās lietotnēs, un attīstīt spēju kritiski domāt, pieņemt lēmumus un risināt problēmas gan digitālā, gan reālā kontekstā.

Piezīmes par konkrētām valstīm

Īrija: Aistear pamatprogrammā ir iekļauti elementi, kas saistīti ar digitālo izglītību. Tomēr šie elementi ir formulēti kā ieteicamās mācību iespējas un nav preskriptīvi.

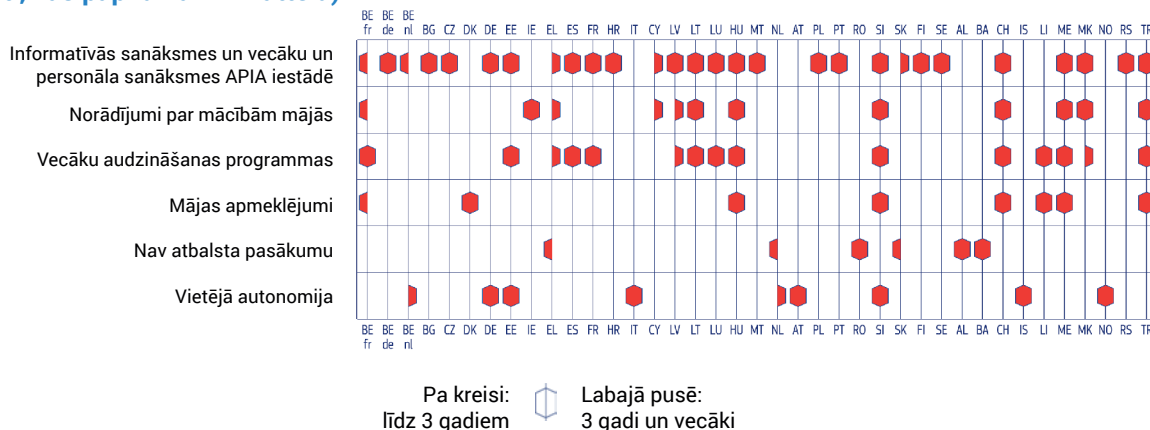
Luksemburga: attēlā redzamās digitālās prasmes tiek apgūtas tikai pēdējos divos APIA gados.

Austrija: informācijpratības kompetence tiek apgūta tikai APIA pēdējā gadā.

Portugāle: saistošās pedagoģiskās vadlīnijas bērniem līdz 3 gadu vecumam tika ieviestas 2024. gada martā.

Zviedrija: informācijpratības un digitālā satura veidošanas kompetence ir aplūkota tikai APIA pēdējā mācību gadā.

Atbalsta pasākumi vecākiem, kuru bērni apmeklē pirmsskolas izglītību un aprūpi, 2023./2024. gads (dati, kas papildina D11. attēlu)

Avots: Eurydice.

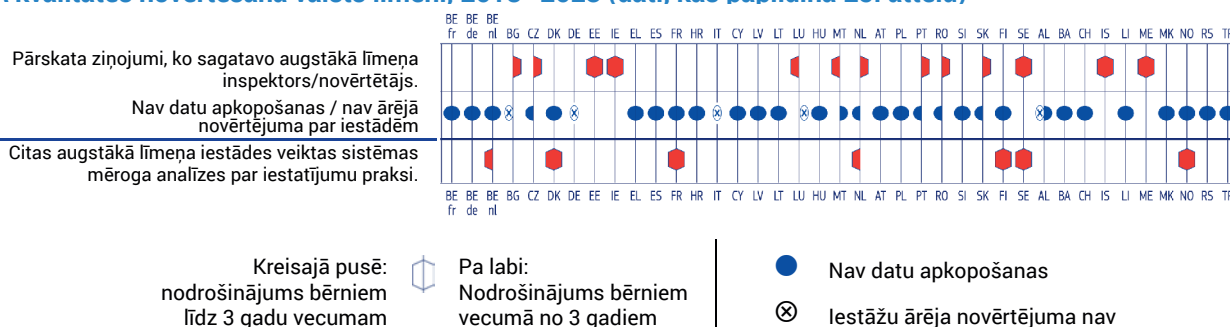
Piezīmes par konkrētām valstīm

Vācija: federālās programmas veicina "izglītības partnerību" starp pirmsskolas izglītības un aprūpes personālu un vecāku starpā, regulāri tiekoties, lai panāktu progresu, un neaizsargātām ģime-nēm tiek sniegts papildu atbalsts, piemēram, vecāku kafējnīcas.

Igaunija: papildus vecāku un personāla sanāksmēm sadarbība ar vecākiem ietver arī izglītības informācijas sistēmas ELIIS izmantošanu (to izmanto aptuveni 500–630 APIA centri), lai iepazīstinātu ar iknedēļas pasākumu plāniem, apmainītos ar informāciju, metodiskajiem materiāliem utt. **Slovēnija:** bērnudārzi (un skolas) patstāvīgi lemj, kurus no pasākumiem īstenot.

Somija: papildus atbalsta pasākumiem, ko īsteno pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs, bērnu veselības klīnikas uzrauga ģimeņu labklājību un atbalsta vecāku audzināšanu. **Turcija:** tikšanās biežumu nosaka APIA centrs.

APIA kvalitātes novērtēšana valsts līmenī, 2018–2023 (dati, kas papildina E5. attēlu)

Avots: Eurydice.

Paskaidrojumi

Izvērtējuma ziņojumos un sistēmas mēroga analīzēs aplūkota pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs sniegtās izglītības un aprūpes kvalitāte, un to pamatā ir primārie avoti, piemēram, iestāžu apmeklējumi un novērojumi uz vietas. "Pārskata ziņojumi, ko sagatavojis augstākā līmeņa inspektors/novērtētājs" attiecas uz ziņojumiem, kuros apkopoti atsevišķu APIA iestāžu ārējā novērtējuma rezultāti. Sistēmas mēroga analīzes ir vērstas uz valsts līmeni, nevis uz konkrētām iestādēm. Ziņojumi, kuros galvenā uzmanība pievērsta novērtēšanas iestādes darbībām, neietilpst darbības jomā. Tiek ņemti vērā tikai apkopotie ziņojumi un citas sistēmas mēroga analīzes, kas publicētas 2018.–2023. gadā.

Piezīme par konkrētu valsti

Skatīt E5. attēla piezīmes par katru valsti.

B pielikums. Iestādes, kas atbildīgas par APIA pārvaldību

Valsts	Atbildīgā iestāde	Mājsaim- niecībā balstīta agrārā pirmsskolas izglītība un aprūpe	APIA, kas tiek no- drošināta centrā		Tīmekļa vietne
			bērni < 3 gadi	bērni ≥ 3 gadi	
● Atbildīgs par šāda veida APIA nodrošināšanu ✕ Nav APIA mājās					
BE fr	Bērības ministrija; Dzimšanas un bērnības birojs (Office de la Naissance et de l'Enfance)	●	●		https://gouvernement.cfwb.be/home/competences/list-competences/enfance.html ; https://www.one.be
	Izglītības ministrija			●	http://www.enseignement.be/
BE de	Ģimenes un sociālo lietu departaments, Vācu valodā runājošās kopienas ministrija	●	●		https://www.ostbelgienfamilie.be
	Izglītības departaments, Vācu valodā runājošās kopienas ministrija			●	https://www.ostbelgienbildung.be
BE nl	Labklājības un nabadzības mazināšanas, kultūras un vienlīdzīgu iespēju ministrija; aģentūra "Augšana" (Opgroeien)	●	●		https://www.vlaanderen.be/vlaamse-regering/caroline-gennez ; https://www.opgroeien.be
	Flāmu Izglītības un apmācības ministrija			●	https://www.onderwijs.vlaanderen.be
BG	Veselības ministrija	✕	●		https://www.mh.government.bg
	Izglītības un zinātnes ministrija	✕	●	●	https://www.mon.bg/
CZ	Darba un sociālo lietu ministrija	✕	●		https://www.mpsv.cz
	Izglītības, jaunatnes un sporta ministrija	✕		●	https://www.msmt.cz
DK	Bērnu un izglītības ministrija		●		https://www.uvm.dk
DE	Federālā ģimenes lietu, vecāku gadagājuma cilvēku, sieviešu un jaunatnes lietu ministrija		●		https://www.bmfsfj.de/bmfsfj
EE	Izglītības un pētniecības ministrija		●	●	https://www.hm.ee
	Sociālo lietu ministrija	●			https://www.sm.ee
IE	Bērnu, vienlīdzības, invaliditātes, integrācijas un jaunatnes lietu ministrija	●	●	●	https://www.gov.ie/en/organisation/department-of-children-equality-disability-integration-and-youth/
	Izglītības departaments		●	●	https://www.gov.ie/en/organisation/department-of-education/
EL	Iekšlietu ministrija		●		https://www.ypes.gr
	Sociālās kohēzijas un ģimenes lietu ministrija	●	●		https://www.minscfa.gov.gr
	Izglītības, reliģisko lietu un sporta ministrija			●	https://www.minedu.gov.gr
ES	Izglītības, profesionālās izglītības un sporta ministrija		●	●	https://www.educacionfpydeportes.gob.es/portada.html
	Autonomo kopienu izglītības pārvaldes iestādes		●	●	https://www.educacionyfp.gob.es/contenidos/in/comunidades-autonomas.html
	Sociālās politikas administrācijas trīs autonomajās kopienās	●			https://www.comunidad.madrid/servicios/asuntos-sociales ; https://www.navarra.es/es/tramites/on/-/line/Atencion-a-menores-de-tres-anos-en-domicilios-particulares-de-cuidadores ; https://politicassocial.xunta.gal/es/areas/familia-e-infancia/escuelas-infantiles/casas-nido
FR	Solidaritātes ministrija	●	●		https://www.solidarites.gouv.fr
	Valsts izglītības ministrija			●	https://www.education.gouv.fr
HR	Zinātnes, izglītības un jaunatnes ministrija		●	●	https://mzm.gov.hr
	Darba, pensiju sistēmas, ģimenes un sociālās politikas ministrija	●			https://mrosp.gov.hr

Valsts	Atbildīgā iestāde	Mājsaim-niecībā balstīta agrīnā pirmsskolas izglītība un aprūpe	APIA, kas tiek no- drošināta centrā		Tīmekļa vietne
			bērni < 3 gadi	bērni ≥ 3 gadi	
● Atbildīgs par šāda veida APIA nodrošināšanu ✕ Nav APIA mājās					
IT	Izglītības un nopelnu ministrija		●	●	https://www.miur.gov.it
	Reģionālās administrācijas	●	●		https://www.regioni.it/regioni-online
CY	Sociālās labklājības dienesti, Sociālās labklājības ministrijas vietnieks	●	●		http://www.dmsw.gov.cy/sws
	Izglītības, sporta un jaunatnes ministrija			●	https://www.moec.gov.cy
LV	Izglītības un zinātnes ministrija		●		https://www.izm.gov.lv
LT	Izglītības, zinātnes un sporta ministrija	✕	●	●	https://smsm.lrv.lt
LU	Valsts izglītības, bērnu un jaunatnes ministrija		●		http://www.men.public.lu/en/systeme-educatif/enfance.html
HU	Kultūras un inovāciju ministrija	●	●		https://www.kormany.hu/kulturalis-es-innovacios-miniszterium
	Iekšlietu ministrija			●	https://www.kormany.hu/belugyminiszterium
MT	Izglītības, sporta, jaunatnes, pētniecības un inovāciju ministrija	✕	●	●	https://education.gov.mt/
NL	Sociālo lietu un nodarbinātības ministrija	●	●		https://www.government.nl/ministries/ministry-of-social-affairs-and-employment
	Izglītības, kultūras un zinātnes ministrija			●	https://www.government.nl/ministries/ministry-of-education-culture-and-science
AT	Federālā kanceleja: federālā sieviešu, ģimenes, integrācijas un plašsaziņas līdzekļu ministre	●	●	●	https://www.bundeskanzleramt.gv.at
	Federālā izglītības, zinātnes un pētniecības ministrija		●	●	https://www.bmbwf.gv.at
PL	Ģimenes, darba un sociālās politikas ministrija	●	●		http://www.gov.pl/web/rodzina
	Valsts izglītības ministrija			●	http://www.gov.pl/web/edukacja
PT	Darba, solidaritātes un sociālās drošības ministrija	●	●		https://www.portugal.gov.pt/pt/gc24/area-de-governo/trabalho-solidariedade-e-seguranca-social
	Izglītības, zinātnes un inovāciju ministrija			●	https://www.portugal.gov.pt/pt/gc24/area-de-governo/educacao-ciencia-e-inovacao
RO	Izglītības ministrija	✕	●	●	https://www.edu.ro
SI	Izglītības ministrija		●		http://www.mvi.gov.si/
SK	Darba, sociālo lietu un ģimenes lietu ministrija	✕	●		https://www.employment.gov.sk
	Izglītības, pētniecības, attīstības un jaunatnes ministrija	✕		●	https://www.minedu.sk
FI	Izglītības un kultūras ministrija		●		https://www.okm.fi
SE	Izglītības un pētniecības ministrija		●		https://www.government.se/government-of-sweden/ministry-of-education-and-research/
AL	Veselības un sociālās aizsardzības ministrija	✕	●		https://www.shendetesia.gov.al
	Izglītības un sporta ministrija	✕		●	https://www.arsimi.gov.al
BA	Izglītības ministrijas kantonos	✕	●	●	http://www.fmon.gov.ba/Link/Index
	Izglītības un kultūras ministrija, Serbijas Republika	✕	●	●	https://vladars.rs/eng/vlada/ministries/MEC/Pages/default.aspx
	Brčko rajona Izglītības departaments	✕	●	●	http://www.vlada.bdcentral.net/

Valsts	Atbildīgā iestāde	Mājsaim-niecībā balstīta agrīnā pirmsskolas izglītība un aprūpe	APIA, kas tiek no-drošināta centrā		Timekļa vietne
			bērni < 3 gadi	bērni ≥ 3 gadi	
● Atbildīgs par šāda veida APIA nodrošināšanu ✕ Nav APIA mājās					
CH	Galvenokārt kantonu sociālo lietu ministrijas (var būt arī izglītības ministrijas); Šveices kantonu sociālo lietu ministru konference.	●	●		https://www.sodk.ch
	Kantonu izglītības ministrijas; Šveices kantonu izglītības ministru konfe-rence.			●	https://www.edk.ch
IS	Izglītības un bērnu ministrija		●	●	https://www.government.is/ministries/ministry-of-ed-ucation-and-children/
	Sociālo lietu un darba ministrija	●			https://www.government.is/ministries/ministry-of-so-cial-affairs-and-labour/
LI	Sociālo pakalpojumu birojs	●	●		https://www.llv.li/de/landesverwaltung/amt-fuer-so-ziale-dienste
	Izglītības pārvalde			●	https://www.llv.li/de/landesverwaltung/schulamt
ME	Izglītības, zinātnes un inovāciju ministrija	✕	●	●	https://www.gov.me/mps
MK	Izglītības un zinātnes ministrija un Darba un sociālās politikas ministri-ja (kopīgi)	✕	●	●	https://www.mon.gov.mk/ and https://www.mtsp.gov.mk/
NO	Izglītības un pētniecības ministrija		●		https://www.regjeringen.no/en/dep/kd/
RS	Izglītības ministrija	✕	●	●	https://www.prosveta.gov.rs
TR	Ģimenes un sociālo pakalpojumu ministrija	✕	●		https://www.aile.gov.tr
	Valsts izglītības ministrija	✕		●	https://www.meb.gov.tr

Avots: Eurydice.

Piezīmes par konkrētām valstīm

Vācija: ģimenes, vecāka gadagājuma cilvēku, sieviešu un jaunatnes lietu federālā ministrija ir atbildīga par integrētās agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēmas bērniem vecumā no 0 līdz 6 gadiem pamata tiesību aktiem, bet federālās zemes ir atbildīgas par faktisko sistēmas regulējumu, tostarp finansēšanas noteikumiem, strukturālajām prasībām un izglītības pamatnostādņēm.

Grieķija: no 332 pašvaldībām 61 pašvaldībā izmēģinājuma kārtā tiek īstenota pirmsskolas izglītība un aprūpe mājās. Sīkāku informāciju skatīt <https://ntantades.gov.gr>.

Spānija: regulēti pakalpojumi mājās tiek nodrošināti 3 no 17 autonomajām kopienām: Madridē, Navarrā un Galisijā.

Itālija: izglītības un nopelnu ministrija finansē integrētās sistēmas attīstību bērniem vecumā no 0 līdz 6 gadiem un izdod izglītības vadlīnijas visam posmam. Citos aspektos reģioni ir atbildīgi par agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes nodrošināšanu centros bērniem līdz 3 gadu vecumam un par regulētu nodrošināšanu mājās.

C pielikums. Personāla profili centros esošajās iestādēs

Pirmsskolas un jaunākā pirmsskolas izglītības un aprūpes pamatprakses speciālists				
Darbs ar bērniem līdz 3 gadu vecumam		Darbs ar bērniem vecumā no 3 gadiem		
	Nosaukums valsts valodā	Minimālā kvalifikācija	Nosaukums valsts valodā	Minimālā kvalifikācija
BE fr	<i>Accueillant/accueillante d'enfants (five types of education)</i>	ISCED 3 or ISCED 4	<i>Instituteur maternel / institutrice maternelle</i>	ISCED 6
BE de	<i>Kinderbetreuer/Kinderbetreuerin</i>	ISCED 3	<i>Kindergärtner/Kindergärtnerin</i>	ISCED 6
BE nl	<i>Kinderbegeleider</i>	ISCED 4	<i>Kleuteronderwijzer</i>	ISCED 6
BG	<i>Meditsinska sestra / akusherka / pedagog</i>	ISCED 6	<i>Detski uchitel</i>	ISCED 6
CZ	<i>Pečující osoba</i>	ISCED 3	<i>Učitel mateřské školy</i>	ISCED 3
DK	<i>Pædagog</i>	ISCED 6	<i>Pædagog</i>	ISCED 6
DE	<i>Pädagogische Fachkräfte: Erzieherinnen; Kindheitspädagoginnen/Kindheitspädagogen; Sozialpädagoginnen/Sozialpädagogen</i>	ISCED 6	<i>Pädagogische Fachkräfte: Erzieherinnen; Kindheitspädagoginnen/Kindheitspädagogen; Sozialpädagoginnen/Sozialpädagogen</i>	ISCED 6
EE	<i>Koolieelse lasteasutuse õpetaja</i>	ISCED 6	<i>Koolieelse lasteasutuse õpetaja</i>	ISCED 6
IE	<i>Lead educator / Príomhoideoir</i>	ISCED 4	<i>Lead educator / Príomhoideoir</i>	ISCED 4
EL	<i>Vrefonipiokomos</i>	ISCED 6	<i>Nipiagogos</i>	ISCED 6
ES	<i>1. Técnico Superior de Educación Infantil 2. Maestro de Educación Infantil</i>	<i>1. ISCED 5 2. ISCED 6</i>	<i>Maestro/Maestra de Educación Infantil</i>	ISCED 6
FR	<i>Educateur de jeunes enfants</i>	ISCED 6	<i>Professeur des écoles</i>	ISCED 7
HR	<i>Odgojitelj djece rane i predškolske dobi</i>	ISCED 6	<i>Odgojitelj djece rane i predškolske dobi</i>	ISCED 6
IT	<i>Educatore – servizi educativi per l'infanzia</i>	ISCED 6	<i>Insegnante scuola dell'infanzia</i>	ISCED 7
CY	<i>Παιδοκόμος</i>	ISCED 5	<i>Νηπιαγωγός</i>	ISCED 6
LV	<i>Pirmsskolas izglītības skolotājs</i>	ISCED 5	<i>Pirmsskolas izglītības skolotājs</i>	ISCED 5
LT	<i>Ikimokyklinio / priešmokyklinio ugdymo mokytojas</i>	ISCED 6	<i>Ikimokyklinio / priešmokyklinio ugdymo mokytojas</i>	ISCED 6
LU	<i>Educateur</i>	ISCED 4	<i>Enseignant au cycle 1</i>	ISCED 6
HU	<i>Kisgyermeknevelő</i>	ISCED 4	<i>Óvodapedagógus</i>	ISCED 6
MT	<i>Childcare educator</i>	ISCED 4	<i>Kindergarten educator</i>	ISCED 4
NL	<i>Pedagogisch medewerker kinderopvang</i>	ISCED 3	<i>Leerkracht basisschool onderwijs</i>	ISCED 6
AT	<i>Elementarpädagogin/Elementarpädagoge</i>	ISCED 5	<i>Elementarpädagogin/Elementarpädagoge</i>	ISCED 5
PL	<i>opiekun (żłobek, klub dziecięcy)</i>	ISCED 3	<i>Nauczyciel wychowania przedszkolnego</i>	ISCED 7
PT	<i>Educador de infância</i>	ISCED 7	<i>Educador de infância</i>	ISCED 7
RO	<i>Educatoare</i>	ISCED 3	<i>Educatoare</i>	ISCED 3
SI	<i>Vzgojitelj</i>	ISCED 6	<i>Vzgojitelj</i>	ISCED 6
SK	<i>Opatrovateľ detí</i>	ISCED 3	<i>Učiteľ materskej školy</i>	ISCED 3
FI	<i>1. Varhaiskasvatuksen opettaja 2. Varhaiskasvatuksen sosionomi</i>	<i>1. ISCED 6 2. ISCED 6</i>	<i>1. Varhaiskasvatuksen opettaja 2. Varhaiskasvatuksen sosionomi</i>	<i>1. ISCED 6 2. ISCED 6</i>
SE	<i>Förskollärare</i>	ISCED 6	<i>Förskollärare</i>	ISCED 6
AL	<i>Edukatore</i>	Nav minimuma	<i>Mesues parashkollor</i>	ISCED 6
BA	<i>Odgojatelj u predškolskom obrazovanju</i>	ISCED 6	<i>Odgojatelj u predškolskom obrazovanju</i>	ISCED 6
CH	<i>1. Fachmann/Fachfrau Betreuung (Kinder) / Assistant(e) socio-éducatif (enfants) Kindheitspädagoge/Kindheitspädagogin 2. Educateur/educatrice de l'enfance</i>	<i>1. ISCED 3 2. ISCED 6</i>	<i>Lehrer/Lehrerin für die Vorschulstufe / Enseignant(e) préscolaire; Lehrer/Lehrerin für die Primarstufe / Enseignant(e) primaire</i>	ISCED 6
IS	<i>Leikskólakennari</i>	ISCED 7	<i>Leikskólakennari</i>	ISCED 7
LI	<i>Fachfrau Betreuung</i>	ISCED 3	<i>Kindergärtner</i>	ISCED 6
ME	<i>Vaspitač</i>	ISCED 6	<i>Vaspitač</i>	ISCED 6
MK	<i>Neguvateli</i>	ISCED 3	<i>Vospituvači</i>	ISCED 6
NO	<i>Barnehagelærer</i>	ISCED 6	<i>Barnehagelærer</i>	ISCED 6
RS	<i>Medicinska sestra-vaspitač</i>	ISCED 3	<i>Vaspitač</i>	ISCED 6
TR	<i>Grup Sorumlusu</i>	ISCED 3	<i>Okul Öncesi Öğretmeni</i>	ISCED 6

APIA asistents				
Darbs ar bērniem līdz 3 gadu vecumam		Darbs ar bērniem vecumā no 3 gadiem		
	Nosaukums valsts valodā	Minimālā kvalifikācija	Nosaukums valsts valodā	Minimālā kvalifikācija
BE fr	x	x	<i>Puériculteur/puéricultrice</i>	ISCED 4
BE de	x	x	<i>Kindergartenassistent</i>	ISCED 3 vai īss apmācības kurss
BE nl	x	x	<i>Kinderbegeleider</i>	ISCED 4
BG	<i>Detegledachka</i>	ISCED 3	<i>Pomoshtnik vazpitateľ</i>	ISCED 3
CZ	x	x	x	x
DK	1. <i>Pædagogmedhjælper</i> 2. <i>Pædagogisk assistent</i>	1. Nav minimuma 2. ISCED 3	1. <i>Pædagogmedhjælper</i> 2. <i>Pædagogisk assistent</i>	1. Nav minimuma 2. ISCED 3
DE	<i>Sozialassistentinnen/Sozialassistenten; Sozialpädagogische Assistentinnen / Sozialpädagogische Assistenten; Kinderpfleger(innen)</i>	ISCED 3	<i>Sozialassistentinnen/Sozialassistenten; Sozialpädagogische Assistentinnen / Sozialpädagogische Assistenten; Kinderpfleger(innen)</i>	ISCED 3
EE	<i>Õpetaja abi</i>	Nav minimuma	<i>Õpetaja abi</i>	Nav minimuma
IE	<i>Early years educator / Oideoir Luathbhlianta</i>	ISCED 4	<i>Early years educator / Oideoir Luathbhlianta</i>	ISCED 4
EL	<i>Voithos vrefonipiokomou</i>	ISCED 4	x	x
ES	x	x	x	x
FR	<i>Accompagnant éducatif petite enfance</i>	ISCED 3	<i>Agent territorial spécialisé des écoles maternelles</i>	ISCED 3
HR	x	x	x	x
IT	x	x	x	x
CY	<i>Sxoliki voithos</i>	ISCED 3	<i>Βοηθός Νηπιαγωγού</i>	ISCED 3
LV	<i>Skolotāja palīgs</i>	Nav minimuma	<i>Skolotāja palīgs</i>	Nav minimuma
LT	x	x	x	x
LU	<i>Agent sociopédagogique; assistant d'accompagnement au quotidien</i>	Nav minimuma	x	x
HU	<i>Bölcsődei dajka</i>	ISCED 2	<i>Pedagógiai asszisztens</i>	ISCED 3
MT	Assistant to the childcare educator	ISCED 3	x	x
NL	x	x	x	x
AT	<i>Pädagogische Assistentin / Pädagogischer Assistent</i>	ISCED 3	<i>Pädagogische Assistentin / Pädagogischer Assistent</i>	ISCED 3
PL	x	x	x	x
PT	<i>Assistentes operacionais</i>	ISCED 3	<i>Assistentes operacionais</i>	ISCED 3
RO	x	x	x	x
SI	<i>Vzgojitelj predšolskih otrok – pomočnik vzgojitelja</i>	ISCED 3	<i>Vzgojitelj predšolskih otrok – pomočnik vzgojitelja</i>	ISCED 3
SK	x	x	x	x
FI	<i>Varhaiskasvatuksen lastenhoitaja</i>	ISCED 3	<i>Varhaiskasvatuksen lastenhoitaja</i>	ISCED 3
SE	<i>Barnskötare</i>	ISCED 3	<i>Barnskötare</i>	ISCED 3
AL	x	x	x	x
BA	x	x	x	x
CH	<i>Stagiaire</i>	Nav minimuma	<i>Assistenzlehrpersonen / assistants de classe</i>	Nav minimuma
IS	<i>Ófaglærðir við uppeldi og menntun</i>	Nav minimuma	<i>Ófaglærðir við uppeldi og menntun</i>	Nav minimuma
LI	<i>Stagiaire</i>	Nav minimuma	x	x
ME	<i>Trijažna sestra</i>	ISCED 4	<i>Trijažna sestra</i>	4
MK	x	x	<i>Neguvateli</i>	ISCED 3
NO	1. <i>Barne- og ungdomsarbeider</i> 2. <i>Assistent</i>	1. ISCED 3 2. Nav minimuma	1. <i>Barne- og ungdomsarbeider</i> 2. <i>Assistent</i>	1. ISCED 3 2. No minimum
RS	x	x	x	x
TR	x	x	<i>Çocuk Bakıcısı</i>	ISCED 3

X = Nav palīgu

Avots: Eurydice.

D pielikums. Augstākā līmeņa izglītības vadlīnijas agrīnās pirmsskolas izglītībai un aprūpei

Valsts	Augstākā līmeņa izglītības pamatnostādnes	Bērni < 3 gadi	Bērni ≥ 3 gadi	Pirmsskolas klases	Pirmsskolas izglītība un aprūpe mājās
● Saistošs ○ Nesaistoši ✕ Piedāvājums nav pieejams					
BE fr	APIA centru kvalitātes kodekss (<i>Code de Qualité de l'Accueil</i>)	●		✕	●
	Minding Very Young Children - Go for quality: Psihopedagoģiskais celvedis kvalitatīvai bērnu aprūpei (<i>Accueillir les tout petits</i> : Psihopedagoģiskais ieteikums kvalitatīvai bērnu aprūpes videi (<i>Moitel de accueil de qualité: Oser la qualité - Un référentiel psycho-pédagogique pour des milieux d'accueil de qualité</i>)).	○		✕	○
	Kvalitatīvas prakses vadlīnijas agrīnās pirmsskolas izglītībā un aprūpē (Iepazīšanās ar ģimenēm, iepazīšanās ar bērniem, Atbalsts profesionāļiem, iepazīšanās ar vidi) (<i>Repères pour des pratiques d'accueil de qualité (À la rencontre des familles, À la rencontre des enfants, Soutien à l'activité des professionnels, le.s, À la rencontre des milieux d'accueil)</i>)	○		✕	○
	Sākotnējo prasmju rokasgrāmata (<i>Référentiel des compétences initiales</i>)		●	✕	
BE de	Pirmsskolas izglītības pasākumu plāns (<i>Aktivitätenplan für den Kindergarten</i>)		●	✕	
	1999. gada 26. aprīlis – Dekrēts par regulāro pamatzglītību (<i>1999. gada 26. aprilis - Dekret über das Regelgrundschul-weSEN</i>)		●	✕	
BE nl	Pedagoģiskā sistēma zīdaiņu un mazu bērnu aprūpei (<i>Een pedagogisch raamwerk voor de kinderopvang van baby's en peuters</i>)	○		✕	○
	Pirmsskolas izglītības attīstības mērķi (<i>Ontwikkelingsdoelen kleuteronderwijs</i>)		●	✕	
	Dekrēts par pamatzglītību (<i>Decreet basisonderwijs</i>)		●	✕	
BG	Likums par pirmsskolas un skolas izglītību (<i>Закон за предучилищто и училищто образование</i>)		●	●	✕
	Noteikumi Nr. 5 par pirmsskolas izglītību (<i>Наредба № 5 от 3 юни 2016 г. за предучилищто образование</i>)		●	●	✕
CZ	Pirmsskolas izglītības pamatprogramma (<i>Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání</i>)		●	✕	✕
DK	Rīkojums par pedagoģiskajiem mērķiem un saturu sešās mācību programmās (<i>Bekendtgørelse om pædagogiske mål og indhold i seks læreplanstemaer</i>)	●		✕	●
	Likums par dienas aprūpes iestādēm (<i>Bekendtgørelse af lov om dag-, fritids- og klubtilbud m.v. til børn og unge (dagtilbud-sloven)</i>)	●		✕	●
	Pastiprināta pedagoģiskā mācību programma – ietvars un saturs (<i>Den styrkede pædagogiske læreplan - Rammer og indhold</i>)	●		✕	●
DE	Federālo zemju kopēja sistēma agrīnai izglītībai bērnu aprūpes centros (<i>Gemeinsamer Rahmen der Länder für die frühe Bildung in Kindertageseinrichtungen</i>)	●		✕	
EE	Valsts mācību programma pirmsskolas bērnu aprūpes iestādēm (<i>Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava</i>)	●		✕	
IE	Aistear: agrīnās bērnības mācību programma (<i>Aistear: Creatchuraclam na Luath-Óige</i>)	●		✕	○
EL	Pirmsskolas izglītības mācību programma (<i>Προγραμμα σπουδών για την Προσχολική Εκπαίδευση</i>)		●	✕	✕
	Pirmsskolas izglītības mācību programma - paplašinātā versija (<i>Προγραμμα σπουδών για την Προσχολική Εκπαίδευση-Διευρυμένη Εκδοχή</i>)		●	✕	✕
	Rokasgrāmata pirmsskolas izglītības skolotājiem (<i>Οδηγός Νηπιαγωγού</i>)		●	✕	✕
	Prasmju laboratorijas (<i>Εργαστήρια Δεξιότητων</i>)		●	✕	✕
ES	Pamatlikums 2/2006, 3. maijā, par izglītību (<i>Ley Orgánica 2/2006, de 3 de mayo, de Educación</i>).	●		✕	
	Pamatlikums 3/2020, 29. decembrī, grozījumi Pamatlikumā 2/2006, 3. maijā, par izglītību (<i>Ley Orgánica 3/2020, de 29 de diciembre, por la que se modifica la Ley Orgánica 2/2006, de 3 de mayo, de Educación</i>).	●		✕	
	Karāja 1. februāra Dekrēts 95/2022, ar ko nosaka agrīnās pirmsskolas izglītības organizāciju un mācību minimumu (<i>Real Decreto 95/2022, de 1 de febrero, por el que se establece la ordenación y las enseñanzas mínimas de la Educación Infantil</i>).	●		✕	
FR	Valsts harta par mazu bērnu aprūpi (<i>Charte nationale pour l'accueil du jeune enfant</i>)	●		✕	●
	Pirmsskolas izglītības mācību programma (<i>Programme d'enseignement de l'école maternelle</i>)		●	✕	

Valsts	Augstākā līmeņa izglītības pamatnostādnes	Bērni < 3 gadi	Bērni ≥ 3 gadi	Pirmsskolas klases	Pirmsskolas izglītība un aprūpe mājās
● Saistošs ○ Nesaistoši ✕ Piedāvājums nav pieejams					
HR	Valsts mācību programma agrīnai un pirmsskolas izglītībai (<i>Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje</i>)	●		●	
IT	Valsts vadlīnijas agrīnās bērnības izglītības pakalpojumiem (<i>Orientamenti nazionali per i servizi educativi per l'infanzia</i>)	●		✕	○
	Izglītības vadlīnijas integrētajai sistēmai 0–6 (<i>Linee pedagogiche per il sistema integrato zero-sei</i>)	●		✕	○
	Valsts vadlīnijas pirmsskolas izglītības un pirmā izglītības cikla mācību programmai (<i>Indicazioni nazionali per il curricolo della scuola dell'infanzia e del primo ciclo d'istruzione</i>)		●	✕	
	Nacionālās pamatnostādnes un jaunie scenāriji (<i>Indicazioni nazionali e nuovi scenari</i>)		●	✕	
CY	Pirmsskolas izglītības mācību programma (<i>Αναλυτικό πρόγραμμα προσχολικής εκπαίδευσης</i>)		●	●	
LV	Noteikumi pirmsskolas izglītības vadlīnijām pirmsskolas izglītības programmu (Noteikumi par valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām un pirmsskolas izglītības programmu par valsts un paraugiem paraugiem)	●		●	●
LT	Pirmsskolas izglītības programmas vadlīnijas (<i>Dėl ikimokyklinio ugdymo programos gairių patvirtinimo</i>)	●			✕
	Pirmsskolas izglītības programmu kritēriju izklāsts (<i>Ikimokyklinio ugdymo programmu kritėriju apraksta izklāsts</i>)	●		●	✕
	Metodiskie ieteikumi pirmsskolas izglītības programmas izstrādei (<i>Metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo programai rengti</i>)	○		○	✕
	Pirmsskolas izglītības un aprūpes bērnu sasniegumu apraksts (<i>Ikimokyklinio vecuma bērnu sasniegumu apraksts</i>)	○		○	✕
	Vispārējā pirmsskolas izglītības mācību programma (<i>Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa</i>)			●	✕
LU	Valsts pamatprogramma bērnu un jauniešu neformālajai izglītībai (<i>Cadre de référence national sur l'éducation non formelle des enfants et des jeunes</i>)	●			●
	Luksemburgas pirmsskolas izglītības pamatplāns (<i>Plan-cadre pour l'éducation précoce au Luxembourg</i>) (1. cikls - pirmais gads).		●		
	Studiju plāns – pamatizglītība (<i>Plan d'études - l'école fondamentale</i>) (1. cikls (otrais un trešais gads) līdz 4. cikls)			●	
HU	Valsts pamatprogramma pirmsskolas izglītībai un aprūpei (<i>A bölcsődei nevelés-gondozás országos alapprogramja</i>)	●		✕	●
	Valsts pirmsskolas izglītības pamatprogramma (<i>Az óvodai nevelés országos alapprogramja</i>)		●	✕	
MT	Valsts standarti pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumiem (0–3 gadi)	●		✕	✕
	Valsts mācību programma visiem – 2012. gads		●	✕	✕
	Agrīnā pirmsskolas izglītība un aprūpe (0–7 gadi) – valsts politikas pamatnostādnes Maltei un Gozo.	●		✕	✕
	Pedagogu rokasgrāmata par pedagogiju un vērtēšanu – mācību rezultātu pieejas izmantošana	●		✕	✕
NL	Pamatmērķi pamatizglītībai 2006 (<i>Kerndoelen primair onderwijs 2006</i>)		●	✕	
AT	Bērnu pēdējais gads pirms skolas. Vadlīnijas vecākiem, kas aprūpē bērnus (<i>Kinder im Jahr vor dem mājās un dienas aprūpes iestādēs Schuleintritt - Leitfaden für die häusliche Betreuung sowie die Betreuung durch Tageseltern</i>)				●
	Valsts mēroga pamatprogramma pamatizglītības pakalpojumiem Austrijā (<i>Bundesländerübergreifender BildungsRahmen-Plan für elementare Bildungseinrichtungen in Österreich</i>)		●		
	Live Values, Develop Values - Development of values in early childhood (<i>Werte leben, Werte bilden: Wertebildung in der frühen Kindheit</i>)		●		
	Modulis pēdējam gadam agrīnās pirmsskolas izglītības iestādēs (<i>Modul für das letzte Jahr in elementaren Bildungseinrichtungen</i>)			●	
	Valodas veicināšana pārejai no bērnudārza uz pamatskolu (<i>Sprachliche Förderung am Übergang vom Kindergarten in die Grundschule</i>)			●	

Valsts	Augstākā līmeņa izglītības pamatnostādnes	Bērni < 3 gadi	Bērni ≥ 3 gadi	Pirmsskolas klases	Pirmsskolas izglītība un aprūpe mājās
● Saistošs ○ Nesaistoši ✕ Piedāvājums nav pieejams					
PL	Ģimenes un sociālās politikas ministra 2023. gada 19. septembra noteikumi par aprūpes standartiem bērniem līdz 3 gadu vecumam (<i>Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 19 września 2023 r</i>)	●		✕	●
	Valsts izglītības ministra 2017. gada 14. februāra rīkojums par pirmsskolas izglītības pamatprogrammām un vispārējās izglītības pamatprogrammām pamatizglītībai pamatskolā, tostarp skolēniem ar vidēji smagiem un smagiem garīgās attīstības traucējumiem, vispārējās izglītības pamatprogrammām I posma nozaru arodskolā, vispārējās izglītības pamatprogrammām speciālajā skolā, kas sagatavo darbam, un vispārējās izglītības pamatprogrammām pēcvīdusskolā (<i>Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie sprawie programu wychowania przedszkolnego oraz programu kształcenia ogólnego dla mokyklos základniho, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkolnoy specjalnej pastiprosAPIAjacej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkolnoy policejalnej</i>)		●	✕	
PT	Pedagogoģiskās vadlīnijas auklēm (<i>Orientações Pedagógicas para Creche</i>)	●		✕	
	Mācību vadlīnijas pirmsskolas izglītībai (<i>Orientações Curriculares para a Educação Pré-Escolar</i>)		●	✕	
RO	Mācību programma pirmsskolas izglītībai 2019 (<i>Curriculum pentru educația timpurie 2019</i>) (bērniem no dzimšanas līdz 6 gadu vecumam)	●		✕	✕
SI	Bērnudārza mācību programma (<i>Kurikulum za vrtce</i>)	●		✕	
	Papildinājums bērnudārza mācību programmai romu bērniem (<i>Dodatek h Kurikulu za vrtce za otroke Romov</i>)	●		✕	
	Papildinājums mācību programmai darbam bilingvālās teritorijās (<i>Dodatek h Kurikulu za vrtce na narodno Mešanih območjih</i>)	●		✕	
	Instrukcijas par bērnudārza mācību programmu ar pielāgotu īstenošanu un papildu profesionālo atbalstu bērniem ar īpašām vajadzībām (<i>Navodila h Kurikulu za vrtce v programih s prilagojenim izvajanjem in additional strokovno palīdzību za otroke s posebnimi potrebami</i>)	●		✕	
	Vadlīnijas konsultāciju dienestam bērnudārzā (<i>Programske smernice za svetovalno službo v vrtcu</i>)	●		✕	
	Pamatnostādnes imigrantu bērnu integrācijai bērnudārzos un skolās (<i>Smernice za vključevanje otrok priseljencev v vrtce in šole</i>)	●		✕	
SK	Valsts izglītības programma pirmsskolas izglītībai bērnudārzā – konsolidētā program pre predprimárne vzdelávanie v materských školách - konsolidované znenie) versija (Štátny vzdelváci		●	✕	✕
FI	Valsts pamatprogramma pirmsskolas izglītībai un aprūpei (2022) (<i>Varhaiskasvatu suunnitelman perusteet 2022</i>)	●		●	●
	Valsts pamatprogramma pirmsskolas izglītībai 2014 (<i>EsiopetukSEN opetussuunnitelman perusteet 2014</i>)			●	
SE	Likums 2010:800 (Izglītības likums) (<i>Skollag 2010:800</i>)	●		●	○
	Pirmsskolas izglītības programma (<i>Läroplan för förskolan</i>)	●			○
	Mācību programma pamatskolai, pirmsskolas klasei un ārpusskolas centriem (<i>Läroplan för grundskolan, förskoleklassSEN och fritidshemmet</i>)			●	
AL	Pirmsskolas izglītības mācību programma (<i>Korniza Kurrikulare e Arsimit Parashkollor</i>)		●	✕	✕
BA	Vadlīnijas kopīgo pamatprogrammu un definēto mācību rezultātu īstenošanai (<i>Smejernice za implementaciju zajedničke jezgre nastaznih planova i programa za kroskurikularno i međupredmetno područje definirano na ishodišta učenja</i>)	○		○	✕
CH	Vācu valodā runājošie kantoni: Mācību programma 21 (<i>Lehrplan 21</i>) Franču valodā runājošie kantoni: Romiešu mācību programma (<i>Plan d'études Romand</i>) Itāļu valodā runājošais kantons: Tičīno obligātās izglītības mācību programma (<i>Piani di studio della scuola dell'obbligo ticinese</i>)		●	✕	
IS	Paziņojums Nr. 897/2023, ar ko groza valsts mācību programmas rokasgrāmatu pirmsskolām (<i>Auglýsing No 897/2023 um breytingu á aðalnámskrá leikskóla</i>)	●		✕	
	Islandes valsts mācību programmas rokasgrāmata pirmsskolas izglītības iestādēm (<i>Aðalnámskrá leikskóla</i>)	●		✕	

Valsts	Augstākā līmeņa izglītības pamatnostādnes	Bērni < 3 gadi	Bērni ≥ 3 gadi	Pirmsskolas klases	Pirmsskolas izglītība un aprūpe mājās
● Saistošs ○ Nesaistoši ✕ Piedāvājums nav pieejams					
LI	Sociālo lietu ministrijas pamatnostādnes par ārpusģimenes bērnu aprūpes pakalpojumu apstiprināšanu un kvalitātes nodrošināšanu (<i>Richtlinien des Amtes für Soziale Dienste für die Bewilligung und Aufsicht in der ausserhäuslichen Betreuung von Kindern.</i>)	●		✕	●
	Valsts mācību programma (<i>Liechtensteiner Lehrplan</i>)		●	✕	
ME	Likums par pirmsskolas audzināšanu un izglītību (<i>Zakon o predškolskom vaspitanju i obrazovanju</i>)	●		✕	✕
	Pirmsskolas audzināšanas un izglītības programma (<i>Program za predškolsko vaspitanje i obrazovanje</i>)	●		✕	✕
MK	Agrīnās apmācības un attīstības standarti bērniem no 0 līdz 6 gadiem (<i>Стандарди за рано учење и развој кај дет од 0 до 6 години</i>)	●		✕	✕
	Mācību programma agrīnai izglītībai un attīstībai (<i>Programma par agrīno izglītību un</i>) (<i>Programma за рано учење и развој</i>) attīstību	●		✕	✕
NO	Bērnu dārzu pamatplāns (<i>Rammeplan for barnehagen</i>)	●		✕	●
RS	Pirmsskolas izglītības programmas pamati (<i>Osnove programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja</i>)	●		●	✕
TR	Izglītības programma bērniem vecumā no 0 līdz 36 mēnešiem (<i>0-36 Aylık Çocuklar İçin Eğitim Programı</i>)	○		✕	✕
	Pirmsskolas izglītības programma (<i>Okul Öncesi Eğitim Programı</i>)		●	✕	✕

Avots: Eurydice.

Paskaidrojumi

Informācija par pakalpojumiem mājās attiecas tikai uz bērniem vecumā līdz 3 gadiem.

“Pirmsskolas klases” attiecas uz īpašu izglītības programmu, kas tiek nodrošināta pirmsskolas izglītības un aprūpes pēdējā 1–2 gadu laikā(-os) un kas ir atšķirīga no galvenās pirmsskolas izglītības programmas, un tās mērķis ir sagatavot bērnus pamatizglītībai. Šī programma ir obligāta.

Piezīmes par konkrētām valstīm

Vācija: tas, vai federālo zemju kopējais APIA regulējums attiecas arī uz bērnu auklēm, ir atkarīgs no katras federālās zemes noteikumiem.

Īrija: visam APIA posmam izstrādātā mācību programma (*Aistear*) nav juridiski noteikta, bet ir saistoša visiem centriem saskaņā ar līgumu par valsts finansējuma saņemšanu no Bērnu, vienlīdzības, invaliditātes, integrācijas un jaunatnes lietu ministrijas.

Grieķija: no 332 pašvaldībām 61 pašvaldībā izmēģinājuma kārtā tiek īstenota pirmsskolas izglītība un aprūpe mājās.

Spānija: regulēti pakalpojumi mājās tiek nodrošināti 3 no 17 autonomajām kopienām: Madridē, Navarrā un Galisijā.

Nīderlande: Nīderlande: nav valsts mācību programmas agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes jomā bērniem līdz 4 gadu vecumam. Tomēr, lai varētu piedāvāt *voorschoolse educatie* (subsīdētu pakalpojumu, kas paredzēts bērniem no nelabvēlīgām ģimenēm) šajā vecuma grupā (no divarpus līdz četrus gadu vecumam), centros ir jāpiemēro **izglītības programma**, kas atbilst juridiskajām prasībām⁽¹⁾.

Portugāle: gada martā tika ieviestas augstākā līmeņa pedagoģiskās vadlīnijas iestādēm, kas nodarbina bērnus līdz 3 gadu vecumam.

Somija: agrīnās izglītības centri, kas piedalās izmēģinājumā (2021-2024), lai pagarinātu pirmsskolas izglītības programmas ilgumu līdz 2 gadiem, izmanto atsevišķu **izmēģinājuma mācību programmu**⁽²⁾.

Islande: pirmsskolas izglītības centriem līdz 2024. gada 1. augustam pilnībā jāievieš Paziņojumā Nr. 897/2023 paredzētās izmaiņas.

Šveice: federālās vai kantonu iestādes nav izdevušas izglītības vadlīnijas bērnu aprūpes jomā. Tomēr 2012. gadā Šveices Apvienoto Nāciju Organizācijas Izglītības, zinātnes un kultūras organizācijas komisija un šobrīd likvidētais Šveices bērnu aprūpes tīkls sāka izstrādāt orientējošu sistēmu agrīnajai izglītībai (*Orientierungsrahmen für frühkindliche Bildung, Betreuung und Erziehung*⁽³⁾), kas pašlaik tiek atjaunināta.

⁽¹⁾ <https://www.nji.nl/voor-en-vroegschoolse-educatie-vve/welke-afspraken-kunnen-gemeenten-maken-over-voorschoolse-educatie>.

⁽²⁾ https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163006/OKM-twoyear_preprimary_booklet_webFX.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

⁽³⁾ <https://www.netzwerk-kinderbetreuung.ch/de/publikationen/20/>.

Valsts sistēmas informācijas lapas

Diagramma

Diagrammās ir attēlota vispārējās agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes (APIA) struktūra katrā valstī. Atsevišķi pakalpojumi ārpus vispārējās agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes bērniem ar īpašām izglītības vajadzībām nav iekļauti.

Ir attēlotas tikai galvenās struktūras, kurās bērns pavadā lielāko dienas daļu. Diagrammās nav attēlota ārpusstundu aprūpe vai papildu pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumi, kas aptver visu dienu. Piemēram, ja bērnam puse dienas ir jāapmeklē obligātā APIA programma centrā, bet pēcpusdienā viņš var apmeklēt APIA mājās, diagrammā ir attēlots tikai centrā esošais nodrošinājums.

Diagrammas ir strukturētas pēc skalas, kurā norādīts bērnu vecums. Šis vecums ir nosacīts, un tas norāda oficiālo vecumu, kurā bērni var sākt dažādu veidu APIA.

Pirmā plānā josla norāda labi apmaksāta atvaļinājuma teorētisko ilgumu (kur "labi apmaksāts" nozīmē ar algu saistītu maksājumu 66 % vai vairāk no algas). Dati par atvaļinājumu iegūti no

International Network on Leave Policies and Research un attiecas uz 2024. gada aprīli (Dobrotić et al., 2024). Tas ietver pēcdzemdību, paternitātes un bērna kopšanas atvaļinājumu.

Turpmākajās joslās parādīts oficiālais vecumu diapazons, kurā bērni ir tiesīgi tikt uzņemti dažādās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs vai veidos. Lielākajā daļā valstu diagrammā ir parādīts valsts termins, kas apzīmē pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādi. Tomēr dažās valstīs par piemērotāku tiek uzskatīta programma, tāpēc tās vietā ir norādīti šie termini. Visi termini ir sniegti valsts oficiālajā(-ās) valodā(-ās). Centros izvietotās iestādes ir apzīmētas zilā krāsā, bet mājās izvietotās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes – rozā krāsā. Izglītības iestāžu (piemēram, Izglītības ministrijas) iesaiste ir atzīmēta ar mazāku attiecīgo krāsu intensitāti.

Attiecīgā gadījumā pasvītrojums norāda izglītības līmeni, kā noteikts 2011. gada Starptautiskajā standarta klasifikācijā) izglītības (ISCED: ar svītrām apzīmēts ISCED 01, ar punktiņiem – ISCED 01. ISCED 02⁽¹⁾). Īpaši simboli norāda sākuma vecumu, no kura ir juridiskas tiesības uz APIA nodrošinājumu, un

bezmaksas nodrošinājuma pieejamību vismaz dažas stundas nedēļā. Norādīts arī obligātās izglītības sākums.

Vajadzības gadījumā plānas vertikālas līnijas apzīmē dalījumu starp dažādām programmām, cikliem vai pamatposmiem. Ar šīm līnijām var norādīt arī atsevišķas programmas sākumu (piemēram, pirmsskolas klases).

Pēc katras diagrammas ēnotais paragrāfs ir domāts, lai palīdzētu lasītājam noteikt, kurām centra tipa izglītības iestādēm atsaucas ziņojums, aprakstot pakalpojumu kā paredzētu bērniem "līdz 3 gadu vecumam" vai bērniem "no 3 gadu vecuma un vecākiem". Dažās izglītības sistēmās iestādes galvenokārt apkalpo vienu no šīm vecuma grupām, taču var uzņemt arī bērnus, kas ir nedaudz jaunāki vai vecāki. Termini "iestādes jaunākiem bērniem" un "iestādes vecākiem bērniem" dažos gadījumos tiek lietoti kā aizvietotāji.

Organizācija

Galveno APIA veidu īss apraksts ir sniegts sadaļā "Organizācija". Tajā ir arī norādīts, kuras iestādes ir atbildīgas par konkrētiem iestāžu veidiem. Vajadzības gadījumā ir sniegta papildu informācija par ārpus vispārējās izglītības iestādēm.

Dalības rādītāji

Lai varētu veikt starptautiskus salīdzinājumus, līdzdalības rādītāji ISCED 0 un ISCED 1 pēc vecuma ir parādīti, izmantojot Apvienoto Nāciju Izglītības, zinātnes un kultūras organizācijas, Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (ESAO) un Eurostat (UOE) apvienotos datus. Ja viena un tā pati vecuma grupa ir uzņemta ISCED 01 un ISCED 02, tabulās parādīta šī atšķirība.

Ja ir pieejami, ir iekļauti arī valsts dati par bērnu līdz 3 gadu vecumam līdzdalības rādītājiem vai valsts dati, kas atspoguļo līdzdalību pēc nodrošinājuma veida un/vai vides, norādot atsaucē gadu un avotu. Atšķirības starp dažādu avotu sniegtajiem rādītājiem var būt radušās izmantoto metodoloģiju atšķirību dēļ.

Pašreizējās reformas

Īsumā izklāstītas galvenās notiekošās reformas, kas saistītas ar šī ziņojuma galvenajām tēmām.

⁽¹⁾ International-standard-classification-of-education-ISCED-2011-en.pdf.

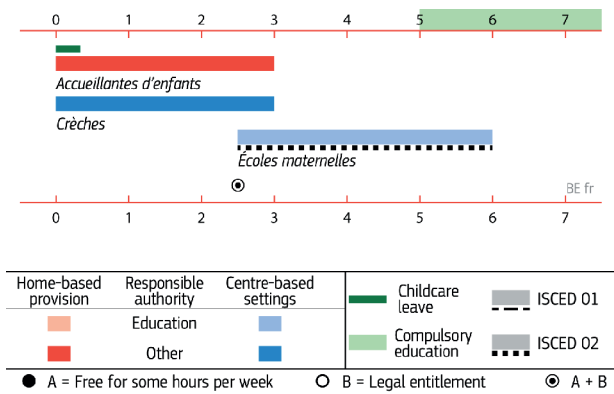
Valstu tabula

Beļģija – franču valodas kopiena	190	Nīderlande	210
Beļģija – vācu valodas kopiena	191	Austrija	211
Beļģija – flāmu kopiena	192	Polija	212
Bulgārija	193	Portugāle	213
Čehija	194	Rumānija	214
Dānija	195	Slovēnija	215
Vācija	196	Slovākija	216
Igaunija	197	Somija	217
Īrija	198	Zviedrija	218
Grieķija	199	Albānija	219
Spānija	200	Bosnija un Hercegovina	220
Francija	201	Šveice	221
Horvātija	202	Islande	222
Itālija	203	Lihtenšteina	223
Kipra	204	Melnkalne	224
Latvija	205	Ziemeļmaķedonija	225
Lietuva	206	Norvēģija	226
Luksemburga	207	Serbija	227
Ungārija	208	Turcija	228
Malta	209		

Belģija – franču kopiena

2024./2025. pārskata gads

Diagramma

Šajā ziņojumā attiecībā uz Belģiju (franču valodas kopiena) kategorija "jaunāki par 3 gadiem" attiecas uz bērniem, kas atrodas bērnu mājās. Kategorija "3 gadi un vecāki" attiecas uz bērniem, kas atrodas écoles maternelles.

Dalības rādītāji (%)

Pārskata gads 2021/2022	Mazāk nekā 1 gads	1 gadu veci bērni	2 gadus veci bērni
Accueillantes d'enfants	4,7	9,7	7,1
Crèches	14,1	28,7	22,5

Piezīme: tikai subsidēti pakalpojumi; nav datu par neatkarīgām auklēm vai auklēm bez subsīdijām, kas veido aptuveni 25 % no piedāvātās APIA.

Avots: ONE, 2022. gads

Pārskata gads 2022	Mazāk nekā 2 gadi	2 gadus veci bērni	Trīs-gadīgi bērni	Četr-gadīgi bērni	Piec-gadīgi bērni	Seš-gadīgi bērni	Septiņ-gadīgi bērni
ISCED 0 (*)	-	52,8	98,0	98,5	97,2	3,8	0,1
ISCED 1 (*)	-	-	-	-	1,5	94,8	98,4

(*) Dati par Belģiju (izņemot vāciski runājošo kopienas).

Avots: Eurostat, UOE (educ_uoe_enrp07) (pēdējais atjauninājums 2024. gada 31. jūlijā).

Organizācija

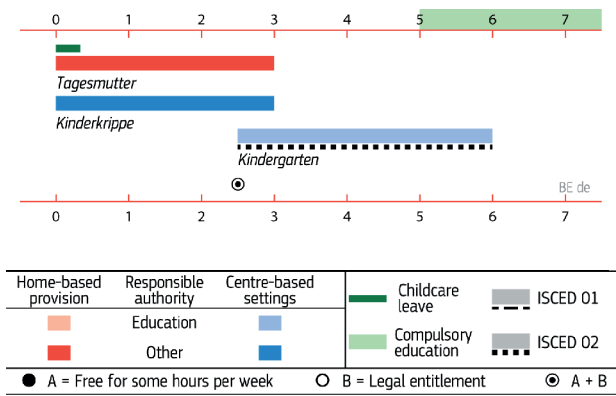
No dzimšanas līdz 3 gadu vecumam bērni var apmeklēt centra tipa iestādes (crèches). Pastāv arī reglamentēta mājas aprūpes sistēma, ko nodrošina aukles (accueillant(e)s d'enfants), kuras vai nu strādā patstāvīgi (accueillant(e)s d'enfants indépendant(e)s), vai ir saistītas ar konkrētām aukļu organizācijām (accueillant(e)s d'enfants conventionné(e)s ou salarié(e)s). Mājas un centra aprūpe jaunākiem bērniem ir dzimšanas un bērņības biroja (Office de la Naissance et de l'Enfance) atbildībā, kas darbojas Bērņības ministra pārziņā. No 2,5 gadu vecuma bērniem ir likumīga tiesība bez maksas apmeklēt pirmsskolas izglītību écoles maternelles. Šī joma ir Izglītības ministra atbildība.

Pēdējais pirmsskolas gads (piecgadīgajiem) ir obligāts. Pamatizglītība sākas no 6 gadu vecuma.

Beļģija – vācu valodas kopiena

2024./2025. pārskata gads

Diagramma

Šajā ziņojumā attiecībā uz Beļģiju (vācu valodas kopiena) kategorija “jaunāki par 3 gadiem” attiecas uz bērniem, kas atrodas *Kinderkrippe*. Kategorija “3 gadi un vecāki” attiecas uz bērnudārzu audzēkņiem.

Dalības rādītāji (%)

Pārskata gads 2022	Līdz 3 gadu vecumam
Kopējais bērnu aprūpes nodrošinājums (izņemot bērnus, kuriem līdz kārtējā gada 31. decembrim ir 3 gadi un kuri jau apmeklē bērnudārzus)	46,6
Tagesmütter	36
Kinderkrippen	7

Avoti: Das Statistikportal der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens; sadalījums pirms-skolas izglītības un aprūpes iestādēs centros mājās un: Eurydice aprēķini, pamatojoties uz pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs esošo bērnu skaitu un bērnu skaitu⁽²⁾.

Pārskata gads 2023/2024	Trīsgadīgi bērni	Četrgadīgi bērni	Piecgadīgi bērni
Kindergarten	99	99	100

Piezīme: īpatsvars virs 100 saīsināts.

Avots: aprēķini, pamatojoties uz iedzīvotāju skaitu 2023. gada 1. janvārī un skolēnu skaitu 2023./2024. gadam⁽³⁾.

Eurostat dati nav pieejami.

Organizācija

Līdz 3 gadu vecumam bērni pārsvarā apmeklē regulētu aprūpi mājās, ko nodrošina aukles (*Tagesmütter*), kuras vai nu strādā patstāvīgi (*Selbstständige Tagesmütter*), vai ir saistītas ar konkrētu bērnu pieskatīšanas organizāciju (*Tagesmütterdienst/ Tagesväterdienst*). Pastāv arī centri, ko sauc par bērnudārziem (*Kinderkrippen*). Par agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi maziem bērniem atbild Ģimenes un sociālo lietu departaments.

No divarpus gadu vecuma bērniem ir likumīgas tiesības uz bezmaksas pirmsskolas izglītību bērnudārzos. Par šo jomu atbild Izglītības departaments.

Pēdējais pirmsskolas izglītības un aprūpes gads (piecgadīgajiem bērniem) ir obligāts. Pamatizglītība sākas 6 gadu vecumā.

Pašreizējās reformas

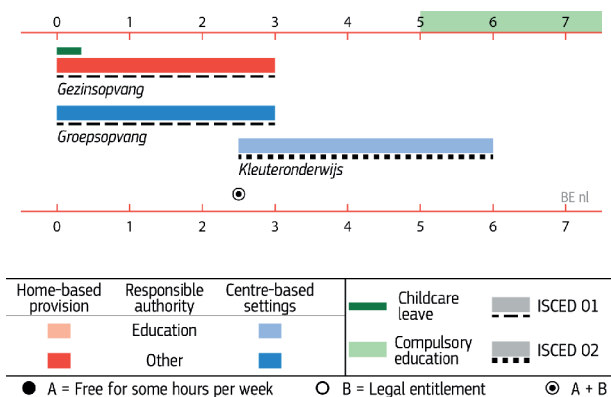
Vecums, no kura saskaņā ar likumu ir tiesības uz pirmsskolas izglītību, 2024. gada 1. septembrī tika samazināts no 3 gadu vecuma līdz 2,5 gadu vecumam⁽⁴⁾.

(2) https://ostbelgienstatistik.be/desktopdefault.aspx/tabid-5876/10047_read-53994/; https://ostbelgienstatistik.be/desktopdefault.aspx/tabid-5876/10047_read-41118/ un https://ostbelgien.inzahlen.be/jive?workspace_guid=abaeb058-57d8-4838-b80c-6c6a3d37e596.
(3) https://ostbelgien.inzahlen.be/jive?workspace_guid=abaeb058-57d8-4838-b80c-6c6a3d37e596; <https://ostbelgienbildung.be/DownloadCount.aspx?raid=208630&docid=91933&rn=1f5f1ed1-8ef5-4aee-aba5-e97cdc50a844>.
(4) https://ostbelgienbildung.be/desktopdefault.aspx/tabid-2271/4416_read-43155/.

Beļģija - flāmu kopiena

2024./2025. pārskata gads

Diagramma

Šajā ziņojumā attiecībā uz Beļģiju (flāmu kopiena) kategorija "jaunāki par 3 gadiem" attiecas uz bērniem, kas atrodas *gezinsopvang* un *groep-sopvang*. Kategorija "3 gadi un vecāki" attiecas uz personām, kas atrodas *kleuteronderwijs*.

Dalības rādītāji (%)

Pārskata gads 2023 (septembris)	Vecums mēnešos					
	2–5	6–11	12–17	18–23	24–29	30–35
<i>Gezinsopvang</i> and <i>groep-sopvang</i>	23,8	59,6	66,1	68,5	69,7	13,5

Avots: Opgroeien, 2024.

(%) Pārskata gads 2022	Mazāk nekā 2 gadi	2 gadus veci bērni	Trīs-gadīgi bērni	Četr-gadīgi bērni	Piec-gadīgi bērni	Seš-gadīgi bērni	Septiņ-gadīgi bērni
ISCED 0 (*)	-	52,8	98,0	98,5	97,2	3,8	0,1
ISCED 1 (*)	-	-	-	-	1,5	94,8	98,4

(*) Dati par Beļģiju (izņemot vāciski runājošo kopienas).

Avots: Eurostat, UOE (*educ_uoe_enrp07*) (pēdējais atjauninājums 2024. gada 31. jūlijā).

Organizācija

Formālo bērnu aprūpi bērniem no dzimšanas līdz 3 gadu vecumam var nodrošināt agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes centrā (*groepsopvang*) bērnudārzā (*kinderdagverblijf*) vai kā mājas agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādē (*gezinsopvang*), ko nodrošina bērnu aukle (*onthaalouder*). Par šiem noteikumiem atbild Flāmu Labklājības, nabadzības mazināšanas, kultūras un vienlīdzīgu iespēju ministrija un aģentūra "Growing Up" (*Opgroeien*).

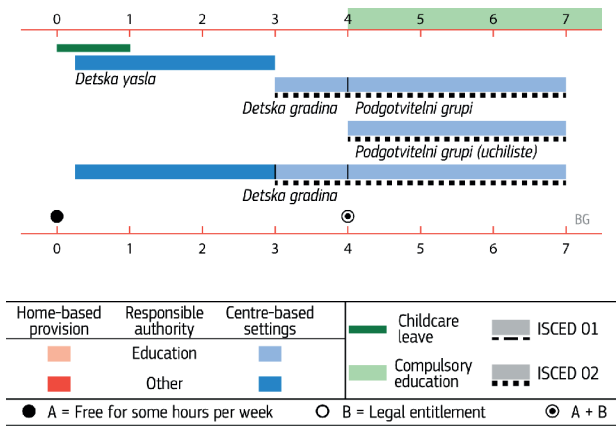
Bērniem ir likumīgas tiesības uz pirmsskolas izglītību (*kleuteronderwijs*) *kleuterskolā* bez maksas no divarpus gadu vecuma. Par šo nodrošinājumu atbild Flāmu Izglītības un apmācības ministrija.

Pēdējais APIA gads (kas paredzēts piecgadīgajiem bērniem) ir obligāts. Pamatizglītība sākas 6 gadu vecumā.

Bulgārija

2024./2025. pārskata gads

Diagramma

Šajā ziņojumā attiecībā uz Bulgāriju kategorija "jaunāki par 3 gadiem" attiecas uz bērniem, kas dzīvo *detska yasla*, un bērnu grupām, kas jaunākas par 3 gadiem, kas dzīvo *detska gradina*. Kategorija "3 gadi un vecāki" attiecas uz šī vecuma bērniem *detska gradina* un *podgotvitelni grupi*.

Dalības rādītāji (%)

Pārskata gads 2022	Mazāk nekā 2 gadi	2 gadus veci bērni	Trīsgadīgi bērni	Četrgadīgi bērni	Piecgadīgi bērni	Sešgadīgi bērni	Septiņgadīgi bērni
ISCED 0	-	12,3	72,1	78,1	85,4	80,6	0,9
ISCED 1	-	-	-	-	-	4,9	84,9

Avots: Eurostat, UOE (educ_uoe_enrp07) (pēdējais atjauninājums 2024. gada 31. jūlijā).

Organizācija

Bērni vecumā no 3 mēnešiem līdz 3 gadiem var apmeklēt centru *detska yasla*, kas ir Veselības ministrijas pārziņā. Gadā, kad bērnam aprit 3 gadi, agrīnā pirmsskolas izglītība ir pieejama *detska gradina*, kur par izglītības procesu atbild Izglītības un zinātnes ministrija. No 10 mēnešu vecuma bērni var apmeklēt arī *detska gradina* bērnodārza grupu. Šīs grupas ir Veselības ministrijas un Izglītības un zinātnes ministrijas kopīgā atbildībā.

Pirmsskolas izglītības (*preduilištno obrazovanie*) pēdējie trīs gadi bērniem vecumā no 4 līdz 7 gadiem ir obligāti. Bērni var apmeklēt sagatavošanas grupas (*podgotvitelni grupi*) vai nu *detska gradina*, vai pamatskolā (*uchiliste*).

Dažās *detska gradina* ir ne tikai atsevišķas iestādes jaunākiem un vecākiem bērniem, bet arī bērnodārza grupas. Šajās grupās pakalpojumi tiek sniegti atbilstoši iepriekš minētajām fāzēm (t. i., līdz 3 gadu vecumam, no 3 līdz 4 gadu vecumam un no 4 līdz 7 gadu vecumam).

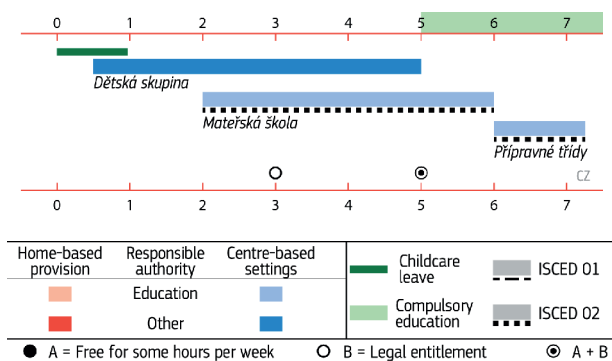
Pamatizglītība sākas 7 gadu vecumā. Bērns, kas ir gatavs skolai, var sākt mācības jau 6 gadu vecumā, ja vecāki to vēlas.

APIA ir pilnīgi bez maksas. Maksas iekasēšana APIA sektorā tika atcelta 2022. gada aprīlī.

Čehija

2024./2025. pārskata gads

Diagramma

Šajā ziņojumā attiecībā uz Čehiju kategorija "jaunāki par 3 gadiem" attiecas uz bērniem, kas dzīvo bērnu grupās. Kategorija "3 gadi un vairāk" attiecas uz bērniem *mateřské školy*.

Dalības rādītāji (%)

Pārskata gads 2022	2 gadus veci bērni	Trīsgadīgi bērni	Četrgadīgi bērni	Piecgadīgi bērni	Sešgadīgi bērni
<i>Mateřské školy</i>	28,6	83,8	90,93	93,8	18,5

Piezīme: valsts statistikas aprēķināšanas metodoloģija atšķiras no Eurostat rādītāju aprēķināšanas metodoloģijas.

Avots: Izglītības, jaunatnes un sporta ministrija (2023)

Pārskata gads 2022	Mazāk nekā 2 gadi	2 gadus veci bērni	Trīsgadīgi bērni	Četrgadīgi bērni	Piecgadīgi bērni	Sešgadīgi bērni	Septiņgadīgi bērni
ISCED 0	-	10,6	74,0	87,7	94,3	51,7	5,0
ISCED 1	-	-	-	-	-	46,0	96,8

Piezīme: ISCED 0 attiecas tikai uz ISCED 0

Avots: Eurostat, UOE (educ_uoe_enrp07) (pēdējais atjauninājums 2024. gada 31. jūlijā).

Organizācija

Pirmsskolas izglītība jaunākiem bērniem tiek nodrošināta bērnu grupās (*dětské skupiny*), kuras galvenokārt fokusējas uz aprūpi, nevis izglītību. Tajās pārsvarā ir bērni vecumā no 2 līdz 3 gadiem, taču apmeklēt var arī bērni no 6 mēnešu vecuma līdz obligātās pirmsskolas izglītības uzsākšanai. Bērnu grupas regulē Labklājības un sociālo lietu ministrija.

Dārziņi (*mateřské školy*), kas atrodas Izglītības, jaunatnes un sporta ministrijas pārziņā, nodrošina pirmsskolas izglītību (*předškolní vzdělávání*) bērniem vecumā no 2 līdz 6 gadiem. Tā ir visizplatītākā APIA forma bērniem no 3 līdz 6 gadiem. No 3 gadu vecuma bērniem ir likumīga tiesība saņemt vietu valsts *mateřské školy*.

Pirmsskolas izglītības pēdējais gads (no 5 gadu vecuma) ir obligāts visiem bērniem. Tas valsts iestādēs ir bez maksas. Lielākā daļa bērnu šo pienākumu izpilda dārziņos. Noteiktos gadījumos ir iespējama arī mājāmācība.

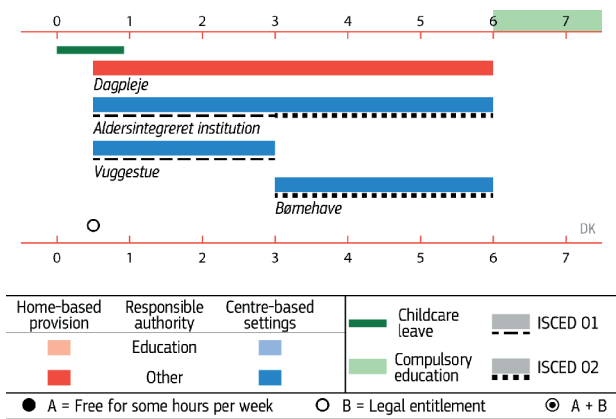
Pamatizglītības skolās (*základní školy*) tiek izveidotas sagatavošanas klases (*přípravné třídy*) bērniem pēdējā pirmsskolas gada laikā. Šīs klases galvenokārt paredzētas bērniem ar atliktu obligāto pamatzglītības uzsākšanu. Sagatavošanas klases apmeklējums ir arī iespēja izpildīt obligāto pirmsskolas izglītības prasību 5 gadus veciem bērniem.

Pamatizglītība sākas no 6 gadu vecuma.

Dānija

2024./2025. pārskata gads

Diagramma

Šajā ziņojumā attiecībā uz Dāniju kategorija “jaunāki par 3 gadiem” attiecas uz *vuggestuer* un grupām bērniem līdz 3 gadu vecumam *aldersintegrerede institutioner*. Kategorija “3 gadi un vecāki” attiecas uz bērniem, kas atrodas *børnehaver*, un grupām, kas paredzētas šāda vecuma bērniem *aldersintegrerede institutioner*.

Dalības rādītāji (%)

	Vecums (gados)						
Pārskata gads 2021	0	1	2	3	4	5	6
APIA centri, ko vada vietējās iestādes	5,7	47,7	52,6	73,9	74,5	74,2	50,9
Neatkarīgu organizāciju pārvaldīti pašpārvaldes agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes centri	0,8	7,5	8,8	11,7	11,5	11,7	9,1
Neatkarīgu organizāciju vadīti privātie agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes centri	0,7	4,8	6,0	9,6	9,7	9,6	4,6
Vietējo iestāžu regulēta pakalpojumu sniegšana mājās	3,2	21,0	19,6	0,2	0	0	0
Kopā	10,4	81,0	87,0	95,4	95,7	95,5	64,6

Piezīme: šie skaitļi ir balstīti uz bērniem vecumā no 0 līdz 6 gadiem 2021. gada 1. oktobrī un bērniem, kas 2021. gada 1. oktobrī ir uzņemti pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs. Skolā uzņemtie bērni nav iekļauti.

Avots: Bērnu un izglītības ministrijas aprēķini, pamatojoties uz Dānijas statistikas datiem.

Pārskata gads 2022	Mazāk nekā 2 gadi	2 gadus veci bērni	Trīs-gadīgi bērni	Četr-gadīgi bērni	Piecgadīgi bērni	Seš-gadīgi bērni	Septiņ-gadīgi bērni
ISCED 01	37,5	86,8	2,1	-	-	-	-
ISCED 02	-	-	93,6	97,5	96,8	5,5	0,0
ISCED 0	37,5	86,8	95,7	97,5	96,8	5,5	0,0
ISCED 1	-	-	-	-	1,1	93,6	99,4

Avots: Eurostat, UOE (educ_uoe_enrp07) (pēdējais atjauninājums 2024. gada 31. jūlijā).

Organizācija

No 26 nedēļām (aptuveni 6 mēnešiem) bērniem ir juridiskas tiesības uz valsts subsidētu APIA nodrošinājumu.

Pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēmu veido dienas aprūpes centri, kurus var izveidot kā vecumposmus integrējošas iestādes bērniem līdz sešu gadu vecumam (*aldersintegreret institution*) vai kā atsevišķas iestādes bērniem, kas jaunāki vai vecāki par trim gadiem, bērnu aprūpes iestādes (*vuggestuer*) un bērnudārzus (*børnehaver*). Papildus pirmsskolas izglītības un aprūpes nodrošināšanai centros pastāv arī regulēta aprūpes sistēma mājās (*dagpleje*). Lielākā daļa APIA pakalpojumu tiek finansēta no valsts līdzekļiem. Bērnu un izglītības ministrija izstrādā pamata tiesību aktus, bet pašvaldības ir vietēji atbildīgas par APIA pakalpojumu sniedzēju organizēšanu un uzraudzību.

Pamatizglītība sākas 6 gadu vecumā.

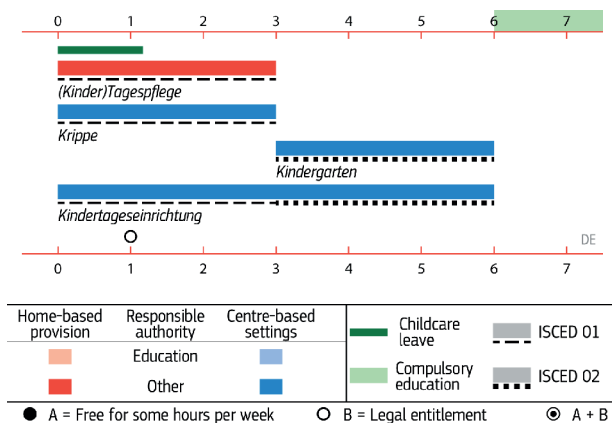
Pašreizējās reformas

No 2024. gada 1. janvāra ir spēkā bērnu un darbinieku skaita attiecība. Tiesību aktos, ko Dānijas parlaments pieņēma 2021. gada decembrī, ir noteikts, ka uz katriem trim bērniem vecumā no 0 līdz 2 gadiem jābūt vienam darbiniekam un uz katriem sešiem bērniem vecumā no 3 līdz 5 gadiem – vienam pieaugušajam. Šīs proporcijas tiek aprēķinātas vidēji visās pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs katrā pašvaldībā.

Vācija

2024./2025. pārskata gads

Diagramma

Šajā ziņojumā attiecībā uz Vācijas kategoriju "līdz 3 gadu vecumam" attiecas uz bērniem, kas atrodas *Krippe*, un grupām bērniem līdz 3 gadu vecumam *Tageseinrichtungen*. Kategorija "3 gadi un vecāki" attiecas uz bērnu audzēkņiem un šī vecuma bērniem paredzētajām grupām *Tageseinrichtungen*.

Dalības rādītāji (%)

(%) Pārskata gads 2023	Mazāk nekā 1 gads	1 gadu veci bērni	2 gadus veci bērni	Trīs-gadīgi bērni	Četr-gadīgi bērni	Piecgadīgi bērni
(Kinder)Tageseinrichtungen	1,2	30,6	57,8	85,3	91,6	93,4
(Kinder)Tagespflege	0,4	7,7	8,6	1,7	0,4	0,2
Total	1,6	38,4	66,4	87,0	92,0	93,7

Avots: Autorengruppe Bildungsberichterstattung (2024), tabula C4-4web.

Pārskata gads 2022	Mazāk nekā 2 gadi	2 gadus veci bērni	Trīs-gadīgi bērni	Četr-gadīgi bērni	Piecgadīgi bērni	Seš-gadīgi bērni	Septiņ-gadīgi bērni
ISCED 0	24,7	69,5	89,4	93,9	95,7	39,9	0,7
ISCED 1	-	-	-	-	0,2	57,4	97,6

Avots: Eurostat, UOE (educ_uoe_enrp07) (pēdējais atjauninājums 2024. gada 31. jūlijā).

Pašreizējās reformas

Ar *Bērnu aprūpes kvalitātes likumu*⁽⁵⁾ federālā valdība no 2023. līdz 2024. gadam federālajām zemēm piešķir 4 miljardus euro, lai palīdzētu uzlabot dienas aprūpes kvalitāti un pieejamību. Apvienotā federālās un federālo zemju darba grupa 2024. gada martā iepazīstināja ar valsts mēroga standartu mērķiem. Federālais ģimenes lietu ministrs 2024. gada maijā nāca klajā ar *stratēģijas dokumentu*⁽⁶⁾, kurā piedāvāja ieteikumus un paraugpraksi, lai risinātu izglītības profesiju darbinieku trūkuma problēmu.

Organizācija

APIA sistēma ir ļoti decentralizēta un ietver vairākus dažādus iestāžu veidus. Bērnu aprūpes centri (*Tageseinrichtungen*) var nodrošināt APIA pakalpojumus gan jaunākiem, gan vecākiem bērniem – bērnu audzēkņos (*Krippen*; *Tageseinrichtungen für Kinder unter 3*) un pirmsskolās (*Kindergartens*; *Tageseinrichtungen für Kinder über 3 bis 6*), vai arī darboties kā viena iestāde visam APIA posmam. Papildus centra tipa pakalpojumiem pastāv arī regulēta un valsts subsidēta mājās balstīta aprūpe (*Tagespflege*), kas galvenokārt paredzēta jaunākiem bērniem (0 līdz 3 gadi), bet var nodrošināt arī daļēju aprūpi vecākiem bērniem.

Pirms pamatzglītības uzsākšanas dažās federālajās zemēs ir pirmsskolas klases (*VorschulklasSEN*). Dažās federālajās zemēs skolu bērnu audzēkņi (*Schulkindergärten*) īsteno skolā balstītas programmas bērniem, kuri sasnieguši obligāto skolas vecumu (6 gadi), bet vēl nav gatavi apmeklēt pamatskolu. Tomēr tas attiecas tikai uz ļoti nelielu daļu bērnu, un tāpēc šajā ziņojumā tas nav aplūkots.

Agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes nodrošināšana ir pašvaldību kompetencē un vispārējā atbildībā. Federālā/valsts līmenī Federālā ģimenes, vecāka gadagājuma cilvēku, sieviešu un jaunatnes lietu, sieviešu un jaunatnes lietu ministrija ir atbildīga par pamata tiesību aktiem attiecībā uz agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes nodrošināšanu gan mājās, gan centros. Zemju līmenī regulējošās un uzraudzības funkcijas un papildu finansējumu var nodrošināt vai nu ministrija, kas atbild par ģimenes lietām, vai ministrija, kas atbild par izglītību.

Bērniem ir likumīgas tiesības saņemt valsts subsidētu bērnu aprūpes vietu no 1 gada vecuma. Dažās federālajās zemēs dažas pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes stundas vai atsevišķi gadi ir bezmaksas.

Pamatzglītība sākas 6 gadu vecumā.

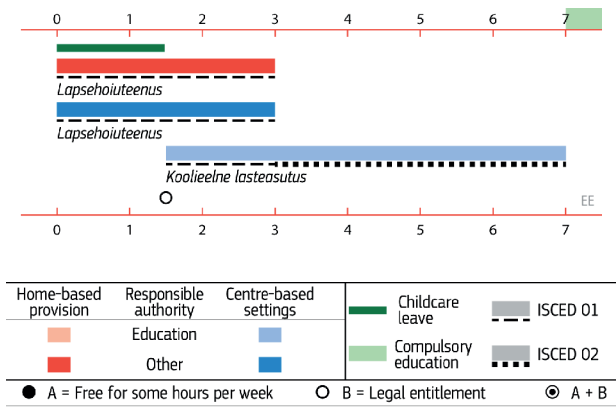
⁽⁵⁾ https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBL&jumpTo=bgbl122s2791.pdf#bgbl%2F%2F%5B%40attr_id%3D%27bgbl122s2791.pdf%27%5D1729515487466

⁽⁶⁾ <https://www.fruehe-chancen.de/themen/fachkraefte-und-qualifizierung/gesamtstrategie-fachkraefte-in-kitas-und-ganzta>

Igaunija

2024./2025. pārskata gads

Diagramma

Šajā ziņojumā attiecībā uz Igauniju kategorija "līdz 3 gadu vecumam" attiecas uz visiem šī vecuma bērniem *koolieelne lasteasutus* un *lapsehoiuteenus*. Kategorija "3 gadi un vecāki" attiecas uz šī vecuma bērniem *koolieelne lasteasutus*.

Dalības rādītāji (%)

Pārskata gads 2022	Mazāk nekā 2 gadi	2 gadus veci bērni	Trīsgadīgi bērni	Četrgadīgi bērni	Piecgadīgi bērni	Sešgadīgi bērni	Septiņgadīgi bērni
ISCED 0	7,1	64,0	88,0	92,3	93,6	92,5	19,5
ISCED 1	-	-	-	-	-	1,2	77,4

Avots: Eurostat, UOE (educ_uoe_enrp07) (pēdējais atjauninājums 2024. gada 31. jūlijā).

Organizācija

Lielākā daļa bērnu, kas piedalās agrīnās pirmsskolas izglītībā un aprūpē (alusharidus), apmeklē vienotas bērnu aprūpes iestādes (koolieelne lasteasutus). Tās ir Izglītības un pētniecības ministrijas pārziņā. Turklāt pastāv arī bērnu aprūpes pakalpojumu sistēma (lapsehoiuteenus), kas pieejama bērniem līdz pat sākumskolas vecumam, lai gan galvenokārt paredzēta jaunākiem bērniem (līdz 3 gadu vecumam). Šos pakalpojumus var sniegt gan centros, gan mājās; tie ir Sociālo lietu ministrijas pārziņā.

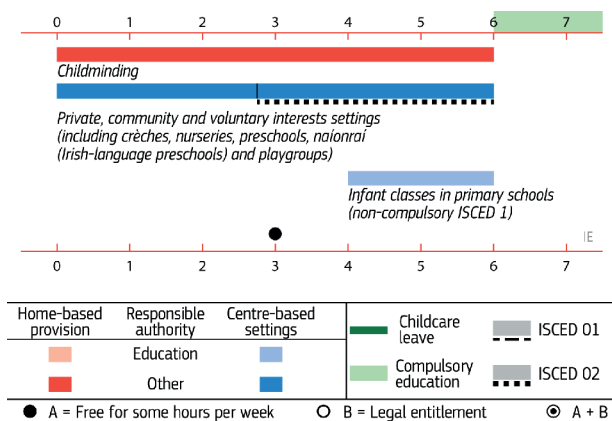
Saskaņā ar Likumu par pirmsskolas bērnu aprūpes iestādēm visiem bērniem vecumā no pusotra gada līdz 7 gadiem ir juridiskas tiesības uz vietu pirmsskolas un jauniešu aprūpes iestādē. Vecāku iemaksas ir ierobežotas līdz 20 % no minimālās algas, un ģimenes ar zemiem ienākumiem ir atbrīvotas no maksas.

Pamatizglītība sākas 7 gadu vecumā.

Pašreizējās reformas

Pašlaik tiek izstrādāts jaunais Agrīnās pirmsskolas izglītības likums, lai garantētu kvalitatīvu agrīno izglītību un aprūpi visiem bērniem vecumā no pusotra gada līdz 7 gadiem. Šis likums iekļaus bērnu aprūpes pakalpojumus, ko iepriekš regulēja Sociālās labklājības likums, agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēmā. No 2025. gada Izglītības un pētniecības ministrija pārņems atbildību par visu agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes nozari. Turklāt līdztekus jaunajam tiesību aktam tiks ieviesta jauna APIA mācību programma.

Diagramma

Šajā ziņojumā attiecībā uz Īriju kategorija "līdz 3 gadu vecumam" attiecas uz bērniem, kas atrodas dažādās privātās, sabiedriskās un brīvprātīgās iestādēs. Kategorijā "3 gadi un vecāki" ir iekļauti bērni, kas piedalās agrīnās pirmsskolas aprūpes un izglītības programmā (ISCED 0).

Dalības rādītāji (%)

Pārskata gads 2022	Mazāk nekā 1 gads	1 gadu veci bērni	2 gadus veci bērni	Trīsgadīgi bērni	Četrgadīgi bērni	Piecgadīgi bērni
Agrīnās izglītības un aprūpes pakalpojumi	4,5	23,8	42,0	90,9	78,1	9,9

Avots: Centrālais statistikas birojs (2023).

Pārskata gads 2022	Mazāk nekā 2 gadi	2 gadus veci bērni	Trīs-gadīgi bērni	Četr-gadīgi bērni	Piecgadīgi bērni	Seš-gadīgi bērni	Septiņ-gadīgi bērni
ISCED 0	9,8	26,7	87,5	75,6	0,8	0,0	-
ISCED 1	-	-	0,2	17,6	97,8	100,0	100,0

Avots: Eurostat, UOE (educ_uoe_enrp07) (pēdējais atjauninājums 2024. gada 31. jūlijā).

Organizācija

Bērniem līdz sešu gadu vecumam ir pieejama agrīnā pirmsskolas izglītība un aprūpe centros un mājās.

Sākot no 2 gadu un 8 mēnešu vecuma, agrīnās pirmsskolas aprūpes un izglītības programma nodrošina katram bērnam 15 stundas APIA nedēļā bez maksas divu pilnu mācību gadu jeb 76 nedēļu laikā.

No 4 gadu vecuma bērnus var reģistrēt sākumskolu sākumskolas sākumskolas klasēs, kas formāli tiek uzskatītas par pamatzglītību (ISCED 1), bet nav obligātas. Lielākā daļa bērnu sāk pamatskolu 5 gadu vecumā.

Bērnu, vienlīdzības, invaliditātes, integrācijas un jaunatnes lietu departaments ir galvenais departaments, kas atbild par tiesisko regulējumu un saistošajiem noteikumiem saistībā ar agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi. Tā sadarbojas ar Izglītības departamentu saistībā ar mācību programmu izstrādi un pārraudzību. Izglītības departaments ir atbildīgs par 4 un 5 gadus vecu bērnu sākumskolās esošajām sākumskolas klasēm.

Sākumskolas izglītība ir obligāta no 6 gadu vecuma.

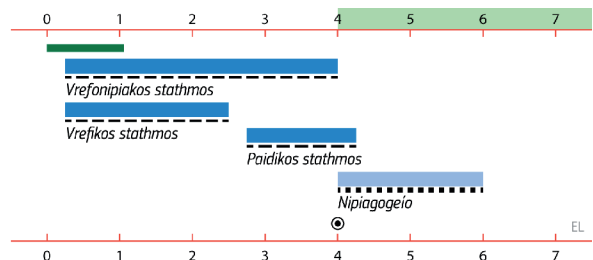
Pašreizējās reformas

Saskaņā ar valsts rīcības plānu bērnu pieskatīšanas jomā (2021–2028) 2024. gada septembrī tika uzsākta regulējuma piemērošana nozarei, kas līdz šim lielākoties nebija regulēta, proti, pirmsskolas un agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes nozarei mājās⁽⁷⁾. Pirms obligātās reģistrācijas uzsākšanas mājās strādājošiem pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumu sniedzējiem ir noteikts trīs gadu pārejas periods (līdz 2027. gada septembrim).

⁽⁷⁾ <https://www.gov.ie/en/campaigns/df207-national-action-plan-for-childminding-2021-2028/>

2024./2025. pārskata gads

Organizācija

Šajā ziņojumā attiecībā uz Griekiju kategorija "jaunāki par 3 gadiem" attiecas uz bērniem, kas atrodas *vrefonipiakos stathmos*, *vrefonipiakos stathmos* un *paidikos stathmos*. Kategorija "3 gadi un vecāki" attiecas uz *nipiagogeío*.

Pārskata gads 2022	Mazāk nekā 2 gadi	2 gadus veci bērni	Trīs- gadīgi bērni	Četr- gadīgi bērni	Piec- gadīgi bērni	Seš- gadīgi bērni	Septiņ- gadīgi bērni
ISCED 0	-	-	-	96,4	99,7	4,4	-
ISCED 1	-	-	-	-	-	95,6	100,0

Piezīme: ISCED 0 attiecas tikai uz ISCED 02.

Avots: Eurostat, UOE (educ_uoe_enrp07) (pēdējais atjauninājums 2024. gada 31. jūlijā).

Bērniem līdz 4 gadu vecumam ir pieejami dažādi pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumi: zīdaiņu centri (*vrefonipiakos stathmos*) bērniem vecumā no 2 mēnešiem līdz 4 gadiem, dienas aprūpes centri (*vrefikos stathmos*) bērniem vecumā no 2 mēnešiem līdz 2,5 gadiem un bērnu centri (*paidikos stathmos*) bērniem vecumā no 2,5 līdz 4 gadiem. Iekšlietu ministrijai un Sociālās kohēzijas un ģimenes ministrijai ir kopīgas pilnvaras attiecībā uz pirmsskolas izglītības un aprūpes nodrošināšanu bērniem līdz 4 gadu vecumam.

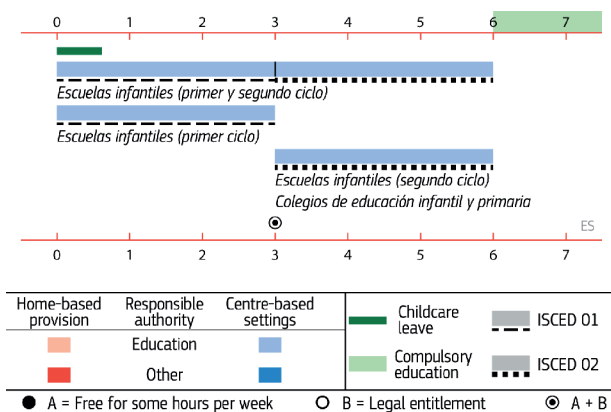
Bērni vecumā no 4 līdz 5 gadiem apmeklē obligāto pirmsskolas izglītības iestādi (nīpiagogeio), kas ir Izglītības, reliģisko lietu un sporta ministrijas pārziņā.

Pamatizglītība sākas 6 gadu vecumā

Spānija

2024./2025. pārskata gads

Diagramma

Šajā ziņojumā attiecībā uz Spāniju kategorija "jaunāki par 3 gadiem" attiecas uz bērniem, kas mācās *escuelas infantiles (primer ciclo)*. Kategorija "3 gadi un vecāki" attiecas uz bērniem, kas mācās *escuelas infantiles (segundo ciclo)* un *colegios de educación infantil y primaria*.

Dalības rādītāji (%)

Pārskata gads 2022	Mazāk nekā 2 gadi	2 gadus veci bērni	Trīs-gadīgi bērni	Četr-gadīgi bērni	Piec-gadīgi bērni	Seš-gadīgi bērni	Septiņ-gadīgi bērni
ISCED 01	29,7 (*)	64,2	0,1	-	-	-	-
ISCED 02	-	-	95,3	97,0	97,4	0,8	-
ISCED 0	29,7	64,2	95,4	97,0	97,4	0,8	-
ISCED 1	-	-	-	-	0,1	97,1	98,1

Avots: Eurostat, UOE (educ_uoe_enrp07) (pēdējais atjauninājums 2024. gada 31. jūlijā).

(*) 12,9 % bērnu, kas jaunāki par 1 gadu, un 46,0 % bērnu, kas vecāki par 1 gadu. Avoti: Dati par bērnu uzņemšanu un dati par iedzīvotāju skaitu no Valsts statistikas institūta *Encuesta Continua de Población*.

Organizācija

Agrīnā pirmsskolas izglītība (*educación infantil*) ir iedalīta divos ciklos (līdz 3 gadu vecumam un no 3 gadu vecuma un vecāki), ko var nodrošināt vai nu atsevišķās iestādēs, vai arī apvienotās iestādēs abiem cikliem (*escuelas infantiles*).

Par agrīnās pirmsskolas izglītības pirmo ciklu ir atbildīgi autonomajās kopienās par izglītību atbildīgie departamenti, izņemot Galisiju, kur par to atbildīgs ir Sociālās politikas departaments.

Par agrīnās pirmsskolas izglītības otro ciklu ir atbildīgi autonomo kopienu izglītības departamenti.

Seūtas un Melijas pilsētas tiek pārvaldītas centralizēti: gan par pirmsskolas izglītības un aprūpes pirmo, gan otro ciklu atbild Izglītības, profesionālās izglītības un sporta ministrija.

APIA mājās (*atención temprana en casa*) pastāv 3 no 17 autonomajām kopienām: Madridē, Navarrā un Galisijā. Galisijā tā attiecas tikai uz lauku apdzīvotām vietām, kurās ir mazāk nekā 5 000 iedzīvotāju.

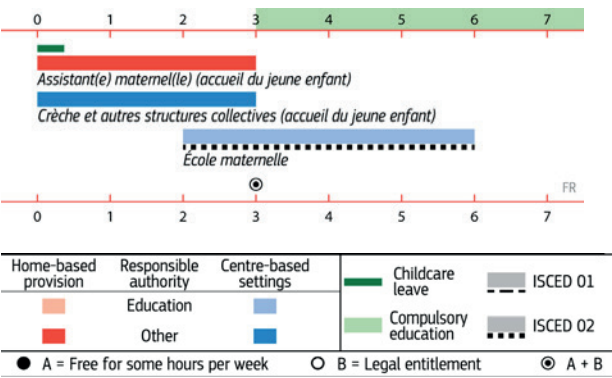
No 3 gadu vecuma bērniem ir likumīgas tiesības uz pirmsskolas izglītību bez maksas.

Pamatizglītība sākas no 6 gadu vecuma

Francija

2024./2025. pārskata gads

Diagramma

Šajā ziņojumā attiecībā uz Franciju kategorija “jaunāki par 3 gadiem” attiecas uz bērniem, kas atrodas *accueil du jeune enfant*. Kategorija “3 gadi un vecāki” attiecas uz bērniem, kas atrodas *écoles maternelles*.

Dalības rādītāji (%)

Pārskata gads 2021	Līdz 3 gadu vecumam
Assistant(e)s maternel(le)s	27
Crèches et autres structures collectives	22
Enseignement préélémentaire	3
Kopā	52

Piezīme: tabulā norādīti izlases apsekojuma dati, un tie attiecas uz primāro un sekundāro aizbildnības režīmu.

Avots: DREES (2023). <https://drees.solidarites-sante.gouv.fr/sites/default/files/2023-02/ER1257MAJ.pdf>

Pārskata gads 2022	Mazāk nekā 2 gadi	2 gadus veci bērni	Trīs-gadīgi bērni	Četr-gadīgi bērni	Piecgadīgi bērni	Sešgadīgi bērni	Septiņgadīgi bērni
ISCED 0	-	10,3	100,0	100,0	100,0	1,7 (*)	0,2 (*)
ISCED 1	-	-	-	-	0,6	100,0	100,0

(*) Tikai īpaši gadījumi (piemēram, bērni ar speciālām vajadzībām/trūkumiem).

Piezīme: ISCED 0 attiecas tikai uz ISCED 02.

Avots: Eurostat, UOE (*educ_uoe_enrp07*) (pēdējais atjauninājums 2024. gada 31. jūlijā).

Organizācija

APIA sistēmā ietilpst dažādi pakalpojumu veidi, it īpaši jaunākiem bērniem. Bērnu auklītes (*assistant(e)s maternel(le)s*) nodrošina lielāko daļu APIA pakalpojumu šai vecuma grupai, bet pieejamas ir arī centra tipa bērnudārzi (*crèches*) un citas grupu iestādes (piemēram, *jardins d'enfant*). Zīdaiņu aprūpe (*accueil du jeune enfant*) tiek regulēta ar Solidarības ministrijas starpniecību.

No 3 gadu vecuma ir obligāti jāapmeklē pirmsskolas izglītība (*enseignement préélémentaire*) pirmsskolas iestādēs (*écoles maternelles*). Iestāšanās no 2 gadu vecuma ir iespējama un tiek veicināta skolās, kas atrodas sociāli nelabvēlīgās teritorijās. To koordinē Nacionālās izglītības ministrija.

Sākumskolas izglītība sākas no 6 gadu vecuma.

Pašreizējās reformas

Valdība 2023. gadā paziņoja, ka no 2025. gada janvāra būs pieejams valsts agrīnās pirmsskolas pakalpojums, un tās mērķis ir līdz 2027. gadam izveidot papildu 35 000 vietu⁽⁸⁾. Tiks pārstrukturēta agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes pārvaldība. Pašvaldības kļūs par galvenajiem pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumu organizētājiem, kas pārvaldīs vietējos sarakstus, vecāku konsultēšanu un informāciju. Solidaritātes ministrija izstrādās valsts stratēģiju, nosakot politikas mērķus piedāvājuma pieaugumam un kvalitātei, tostarp paraugpraksi, novērtēšanas pamatnostādnes un kontroles stiprināšanu.

Tika publicēta jauna pirmsskolas mācību programma *écoles maternelles* (BO Nr. 41, 31/10/2024), un to piemēros no 2025./2026. mācību gada⁽⁹⁾. Tajā lielāks uzsvars likts uz pamatprasmju mācīšanu.

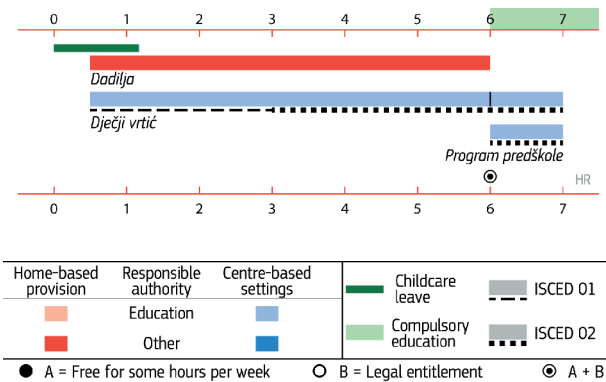
⁽⁸⁾ https://www.caf.fr/sites/default/files/medias/cnaf/Nous_connaitre/qui%20sommes%20nous/Textes%20de%20r%C3%A9f%C3%A9rence/COG/COG%20Etat-Cnaf%202023-2027.pdf

⁽⁹⁾ https://www.education.gouv.fr/sites/default/files/Bulletin_officiel_MENJS_2024_10_31_BO41-1730304113.pdf

Horvātija

2024./2025. pārskata gads

Diagramma

Šajā ziņojumā attiecībā uz Horvātiju kategorija "jaunāki par 3 gadiem" attiecas uz bērniem, kas atrodas *dječji vrtić jaslice* grupās. Kategorija "3 gadi un vecāki" attiecas uz bērniem, kuri ir šī vecuma grupās *dječji vrtić* un programmā *predškole*.

Dalības rādītāji (%)

Pārskata gads 2022	Mazāk nekā 2 gadi	2 gadus veci bērni	Trīs- gadīgi bērni	Četr- gadīgi bērni	Piec- gadīgi bērni	Seš- gadīgi bērni	Septiņ- gadīgi bērni
ISCED 0	17,7	52,7	71,7	79,1	78,7	84,4	3,7
ISCED 1	-	-	-	-	-	20,1	97,1

Avots: Eurostat, UOE (educ_uoe_enrp07) (pēdējais atjauninājums 2024. gada 31. jūlijā).

Pašreizējās reformas

Jaunā valsts pirmsskolas izglītības programma ir pieņemšanas procesā. Paredzams, ka no 2025. gada obligātā pirmsskolas programma tiks palielināta no 250 stundām līdz 700 stundām gadā.

Organizācija

Pastāv vienota agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēma, kas nodrošina izglītību un aprūpi bērniem no 6 mēnešu vecuma līdz pat uzņemšanai pamatzglītībā. APIA tiek nodrošināta centros, ko dēvē par bērnu dārziem (*dječji vrtić*), savukārt grupas jaunākiem bērniem (līdz 3 gadu vecumam) sauc par bērnu dārziem (*jaslice*). Centru iestādes ir Zinātnes, izglītības un jaunatnes ministrijas un dibinātāju (vietējo pašvaldību un/vai privātpersonu) pārzinā. Vietējās pašvaldības ir atbildīgas par lielāko daļu finansējuma un pakalpojumu sniegšanu.

Daži bērni apmeklē mājas aprūpes pakalpojumus (*dadilja*), kas ir Darba, pensiju sistēmas, ģimenes un sociālās politikas ministrijas pārzinā.

Visiem bērniem pirms skolas gaitu uzsākšanas 1 gadu ir obligāti jāpiedalās pirmsskolas programmā (*programa predškole*).

Mazapdzīvotās teritorijās pirmsskolas klases bērniem, kuri bērnu dārzu nav apmeklējuši, kad bija jaunāki, var tikt organizētas pamatskolās.

Pamatzglītības (ISCED 1) sākšana ir atkarīga no bērna dzimšanas dienas. Bērni, kas dzimuši janvārī-martsā, sāk pamatskolu tajā kalendārajā gadā, kad viņiem aprit 6 gadi, bet pārējie sāk pamatskolu tajā kalendārajā gadā, kad viņiem aprit 7 gadi.

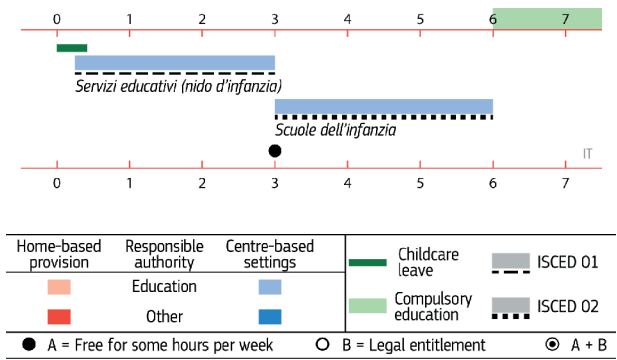
Papildus shēmā attēlotajiem *dječji vrtić* bērni var piedalīties pirmsskolas un pirmsskolas programmās, ko nodrošina citas juridiski atzītas iestādes, piemēram, grupas pamatskolās, rotaļu grupas bibliotēkās vai grupas citās veselības, sociālajās, kultūras un sporta organizācijās.

Šīm iestādēm jābūt akreditētām Zinātnes, izglītības un jaunatnes ministrijā, un to piedāvājums ir vērsts uz dažādām īslaicīgām programmām.

Itālija

2024./2025. pārskata gads

Diagramma

Šajā ziņojumā attiecībā uz Itāliju kategorija “jaunāki par 3 gadiem” attiecas uz bērniem, kas atrodas *nido d'infanzia*. Kategorija “3 gadi un vecāki” attiecas uz bērniem, kas mācās *scuole dell'infanzia*.

Dalības rādītāji (%)

Pārskata gads 2020 (decembris)	Līdz 3 gadu vecumam
Nidi d'infanzia	26,0
Servizi educative integrativi	4,1
Scuole dell'infanzia (agrīna uzņemšana)	4,6
Sezione primavera (pārskata gads 2021/2022)	6,7

Avots: Istituto degli Innocenti, 2023, izņemot sezione primavera, kas iegūti no Izglītības ministrijas, pašu aprēķini, indikatīvi.

Pārskata gads 2022	Mazāk nekā 2 gadi	2 gadus veci bērni	Trīsgadīgi bērni	Četr- gadīgi bērni	Piec- gadīgi bērni	Seš- gadīgi bērni	Septiņ- gadīgi bērni
ISCED 0	-	13,8	89,8	93,4	88,1	1,3	-
ISCED 1	-	-	-	-	6,6	96,3	97,3

Piezīme: ISCED 0 attiecas tikai uz ISCED 02.

Avots: Eurostat, UOE (educ_uae_enrp07) (pēdējais atjauninājums 2024. gada 31. jūlijā).

Organizācija

Izglītības pakalpojumi (*servizi educativi*) bērniem līdz 3 gadu vecumam lielākoties tiek sniegti centros (*nido d'infanzia*). Neliela daļa bērnu apmeklē izglītības pakalpojumus mājās un rotaļu grupas (*servizi educativi integrativi*).

Bērnu līdz 3 gadu vecumam pirmsskolas izglītību un aprūpi pārvalda pašvaldības vai citi valsts un privātie subjekti, pamatojoties uz reģionālajos noteikumos definētajiem kritērijiem. Izglītības un nopelnu ministrija piešķir finanšu līdzekļus pašvaldībām; šie līdzekļi ir paredzēti integrētās sistēmas attīstībai. Ministrija definē izglītības vadlīnijas un nosaka minimālās prasības pamatpersonālam.

Iestādes bērniem vecumā no 3 līdz 6 gadiem (*scuole dell'infanzia*) ir Izglītības un nopelnu ministrijas pārziņā. Tās pārvalda valsts, pašvaldības vai privāti subjekti. Tomēr pašvaldības ir atbildīgas par telpu nodrošināšanu un uzturēšanu. Valsts iestādes nodrošina pilna laika un bezmaksas pirmsskolas izglītību un aprūpi.

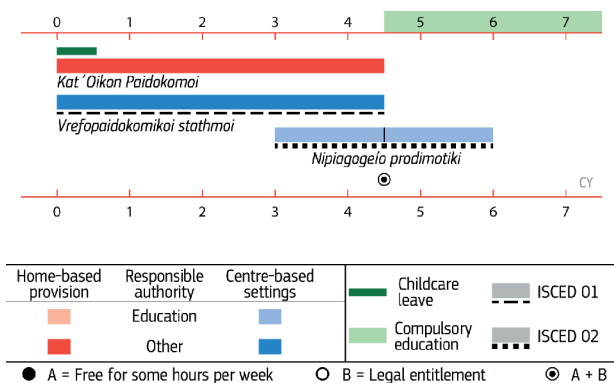
Lai apmierinātu ģimeņu pieprasījumu, dažas pirmsskolas izglītības iestādes (*scuole dell'infanzia*) var uzņemt bērnus vecumā no 24 līdz 36 mēnešiem īpašā “pavasara nodaļā” (*sezione primavera*). Turklāt ar īpašiem nosacījumiem bērnus, kuri līdz aprīlim sasniedz 3 gadu vecumu, var uzņemt galvenajās *scuole dell'infanzia* grupās.

Pamatizglītība sākas 6 gadu vecumā.

Kipra

2024./2025. pārskata gads

Diagramma

Šajā ziņojumā attiecībā uz Kipru kategorija "jaunāki par 3 gadiem" attiecas uz bērniem, kas mācās *vrefopaidokomikoi stathmoi*. Kategorija "3 gadi un vecāki" attiecas uz *nipiagogēio* (tostarp *prodimotiki*).

Dalības rādītāji (%)

Pārskata gads 2022	Mazāk nekā 2 gadi	2 gadus veci bērni	Trīsgadīgi bērni	Četr- gadīgi bērni	Piecgadīgi bērni	Seš- gadīgi bērni	Septiņ- gadīgi bērni
ISCED 01	8,9	27,1	28,9	20,4	3,5	0,4	-
ISCED 02	3,9	21,4	39,1	62,8	97,2	40,6	1,1
ISCED 0	12,8	48,4	68,0	83,2	100,0	41,0	1,1
ISCED 1	-	-	-	-	0,8	65,5	100,0

Avots: Eurostat, UOE (*educ_uoe_enrp07*) (pēdējais atjauninājums 2024. gada 31. jūlijā).

Organizācija

Bērni līdz 4arpus gadu vecumam var apmeklēt dienas bērnudārzus (*vrefopaidokomikoi stathmoi*) vai aprūpi mājās (*kat'Oikon Paidokomoi*). Sociālās labklājības ministrijas vietnieks ir atbildīgs par bērnudārzu un mājas aprūpes iestāžu reģistrāciju un pārbaudi.

No 3 gadu vecuma bērni var apmeklēt arī bērnudārzus (*nipiagogia*), kas ir izglītības, sporta un jaunatnes ministrijas pārraudzībā. Tas nozīmē, ka bērni vecumā no 3 līdz 4,5 gadiem var apmeklēt vai nu bērnudārzu, vai dienas aprūpes centru.

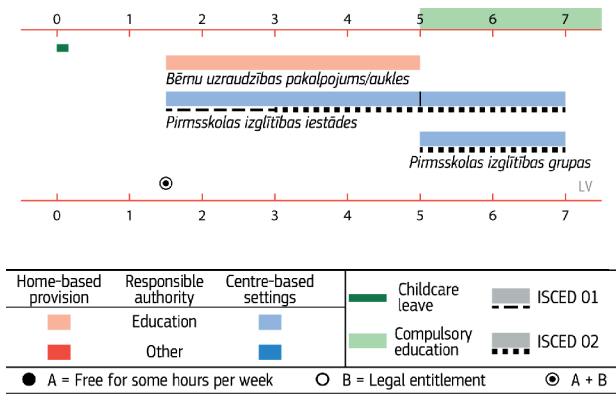
Pirmsskolas nodarbības (*prodimotiki*), kas notiek *nipiagogia*, ir obligātas un bezmaksas bērniem no 4,5 gadu vecuma.

Sākumskolas izglītība ir obligāta bērniem, kas sasnieguši 6 gadu vecumu.

Pašreizējās reformas

Kipras ekonomikas atveseļošanas un noturības plāna ietvaros īstenotā reforma paredz pakāpeniski par 8 mēnešiem pagarināt obligātās bezmaksas pirmsskolas izglītības ieguves vecumu. No 2024. gada septembra sākuma vecums tika samazināts par 2 mēnešiem. Plānots, ka obligāto izglītību četrus gadus veciem bērniem pilnībā ieviesīs 2031./2032. gadā.

Diagramma

Šajā ziņojumā attiecībā uz Latviju ar kategoriju “jaunāki par 3 gadiem” apzīmē bērnus, kas atrodas šāda vecuma grupās pirmsskolas izglītības iestādēs. Kategorija “3 gadi un vecāki” attiecas uz bērniem, kuri ir šī vecuma grupās pirmsskolas izglītības iestādēs un pirmsskolas izglītības grupās.

Dalības rādītāji (%)

Kopējie I SCED 0 līdzdalības rādītāji, 2023. gads

Zem 1 gada vecuma	1 gadu veci bērni	2 gadus veci bērni	Trīsgadi- gi bērni	Četr- gadīgi bērni	Piec- gadīgi bērni	Seš- gadīgi bērni	Septiņ- gadīgi bērni	Astoņ- gadīgi bērni
-	20,6	77,5	86,1	87,5	87,3	91,6	9,6	0,1

Avots: aprēķinu pamatā ir Latvijas valsts izglītības informācijas sistēmas un Eurostat dati.

Pārskata gads 2022	Mazāk nekā 2 gadi	2 gadus veci bērni	Trīs- gadīgi bērni	Četr- gadīgi bērni	Piec- gadīgi bērni	Seš- gadīgi bērni	Septiņ- gadīgi bērni
ISCED 0	9,7	77,1	91,2	95,2	97,4	94,3	8,2
ISCED 1	-	-	-	-	-	3,4	89,7

Avots: Eurostat, UOE (educ_uoe_enrp07) (pēdējais atjauninājums 2024. gada 31. jūlijā).

Organizācija

Visiem bērniem no pusotra gada vecuma ir likumīgas tiesības uz bezmaksas vietu pirmsskolas un pirmsskolas izglītības iestādē. Vecāku atvaļinājums tiek apmaksāts 44 % apmērā no iepriekšējās algas, līdz bērni sasniedz šo vecumu.

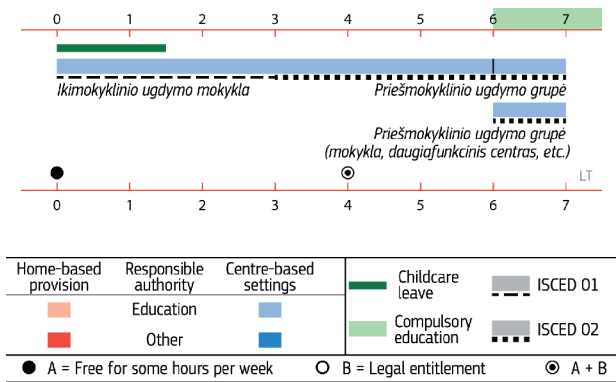
Pirmsskolas izglītības iestādes (pirmsskolas izglītības iestādes) nodrošina pirmsskolas izglītības programmas (pirmsskolas izglītības programmas) bērniem vecumā no pusotra gada līdz 7 gadiem. Turklāt skolās (skolās) tiek organizētas pirmsskolas izglītības grupas (pirmsskolas izglītības grupas). Par šo pakalpojumu sniegšanu ir atbildīga Izglītības un zinātnes ministrija.

Valsts subsidēta mājas aprūpe, ko sauc par bērnu uzraudzības pakalpojumu vai auklēm, ir pieejama no viena un pusotra gada vecuma, ja pašvaldība nesniedz vietu pirmsskolā. Izglītības un zinātnes ministrijas pakļautībā esošā Izglītības kvalitātes valsts dienests ir atbildīgs par pakalpojumu sniedzēju reģistru.

Pirmsskolas izglītības programma ir obligāta no 5 gadu vecuma, un to var īstenot pirmsskolas izglītības iestādēs un pirmsskolas izglītības grupās.

Pamatizglītība sākas no 7 gadu vecuma

Diagramma

Šajā ziņojumā attiecībā uz Lietuvu kategorija līdz 3 gadu vecumam" attiecas uz bērnudārza (lopšelis) grupās esošajiem bērniem ikimokyklinio ugdymo skolā. Kategorija "3 gadi un vecāki" attiecas uz bērniem, kas apmeklē bērnudārza (darželis) grupas ikimokyklinio ugdymo skolā, un uz bērniem, kas apmeklē pirmsskolas ugdymo grupu.

Dalības rādītāji (%)

Pārskata gads 2022	Mazāk nekā 1 gads	1 gadu veci bērni	2 gadus veci bērni	3 gadus veci bērni	4 gadus veci bērni	5 gadus veci bērni	6 gadus veci bērni	7 gadus veci bērni
Ikimokyklinio ugdymo mokykla	0,4	18,9	69,9	76,1	75,4	73,7	56,3	0,1
Mokykla, daugiafunkcinis centras, etc. (*)	0,01	2,4	13,1	17,7	19,6	22,2	41,3	99,9

(*) ISCED 0 un ISCED 1.
Avots: Valsts izglītības aģentūra.

Pārskata gads 2022	Mazāk nekā 2 gadi	2 gadus veci bērni	Trīs-gadīgi bērni	Četr-gadīgi bērni	Piec-gadīgi bērni	Seš-gadīgi bērni	Septiņ-gadīgi bērni
ISCED 0	9,8	82,7	94,0	96,2	96,6	92,0	0,3
ISCED 1	-	-	-	-	-	7,6	99,8

Avots: Eurostat, UOE (educ_uoe_enrp07) (pēdējais atjauninājums 2024. gada 31. jūlijā).

Organizācija

Lielākā daļa bērnu, kuri apmeklē APIA iestādes, apmeklē vienotas iestādes (ikimokyklinio ugdymo mokykla), kas parasti tiek saukta arī par dārziņu (lopšeli) vai bērnudārzu (vaikų darželis), līdz obligātās sākumskolas vecuma sasniegšanai 7 gadu vecumā. Grupas bērniem līdz 3 gadu vecumam dēvē par bērnudārzu (lopšelis), savukārt vecāki bērni apmeklē darželis (pirmskolas grupas).

Pirmsskolas izglītība ir obligāta gadu pirms pamatzglītības uzsākšanas. Pirmsskolas grupas (pirmsskolas izglītības iestādēs (ikimokyklinio ugdymo skolās), gan skolās (skolās). Rajonos ar mazu bērnu skaitu Dāržeļa grupas bērniem vecumā no 3 gadiem var nodrošināt skolās, daudzfunkcionālos centros (multifunkcinis centrs) vai citās iestādēs.

Vietu garantija tika ieviesta visiem 4 gadus veciem bērniem 2023. gada septembrī.

Agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēma ir Izglītības, zinātnes un sporta ministrijas pārziņā. Pašvaldības līdzfinansē un īsteno APIA programmas. Tā ir bezmaksas vismaz 20 stundas nedēļā; dažās pašvaldībās APIA pilna laika programma ir bezmaksas.

Pamatzglītība sākas 7 gadu vecumā.

Pašreizējās reformas

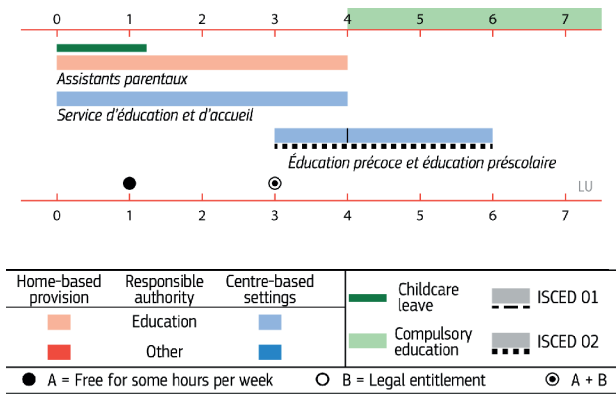
No 2025. gada septembra 2 gadus veciem bērniem būs garantēta vieta APIA.

No 2024. gada rudens tiek ieviests jauns ārējās novērtēšanas process APIA centriem, ko veic Valsts izglītības aģentūra.

Luksemburga

2024./2025. pārskata gads

Diagramma

Šajā ziņojumā attiecībā uz Luksemburgu kategorija "jaunāki par 3 gadiem" attiecas uz tiem, kas strādā izglītības un aprūpes dienestā. Kategorija "3 gadi un vecāki" attiecas uz personām, kas mācās izglītības iestādēs un izglītības iestādēs (*éducation précoce* un *éducation préscolaire*). Informācija par pirmsskolas klasēm attiecas uz *éducation préscolaire*.

Dalības rādītāji (%)

Neformālās izglītības nozare

Pārskata gads 2023	Mazāk nekā 1 gads	1 gadu veci bērni	2 gadus veci bērni
Bērnu aukles	1	2	2
Valsts silītes	7	22	26
Privātās (no valdības atkarīgās) aukles	16	47	53
Kopā	24	71	81

Avoti: nepublicēti aprēķini, administratīvie dati no *chèque-service accueil* rēķiniem (Valsts izglītības, bērnu un jaunatnes lietu ministrijas dati) un administratīvie dati par Luksemburgas iedzīvotājiem (Valsts statistikas un ekonomisko pētījumu institūts).

Pārskata gads 2022	Mazāk nekā 2 gadi	2 gadus veci bērni	Trīs-gadīgi bērni	Četr-gadīgi bērni	Piec-gadīgi bērni	Seš-gadīgi bērni	Septiņ-gadīgi bērni
ISCED 0	-	2,6	70,3	99,9	96,0	6,9	0,1
ISCED 1	-	-	-	-	5,2	94,1	99,7

Piezīme: ISCED 0 attiecas tikai uz ISCED 02.

Avots: Eurostat, UOE (*educ_uae_enrp07*) (pēdējais atjauninājums 2024. gada 31. jūlijā).

Organizācija

Jau no agrīna vecuma bērni var apmeklēt centra pakalpojumus, kas pazīstami kā *service d'éducation et d'accueil*, kurus sniedz bērnudārzos vai *foyer de jour*. Šajos centros katram bērnam no 1 gada vecuma bez maksas tiek nodrošinātas 20 stundas nedēļā.

Turklāt pastāv regulēta mājas aprūpes sistēma, ko nodrošina bērnu aukles (*assistants parentaux*).

No 3 gadu vecuma bērniem ir likumīgas tiesības uz pirmsskolas pamatzglītību, kas veido pamatzglītības pirmo ciklu, ko iegūst pamatskolās. Pirmajā ciklā ietilpst 1 gads *éducation précoce*, kas nav obligāta (bērni var apmeklēt arī *service d'éducation et d'accueil* līdz 4 gadu vecumam). Turpmākie 2 gadi *éducation préscolaire* ir obligāti.

Papildus shēmā sniegtajam piedāvājumam vecāku vecāku vecāki (no 3 gadu vecuma) var izmantot neformālās izglītības pakalpojumu piedāvājumu (*service d'éducation et d'accueil pour les enfants scolarisés*), kas papildina bērniem pienākošos pakalpojumus.

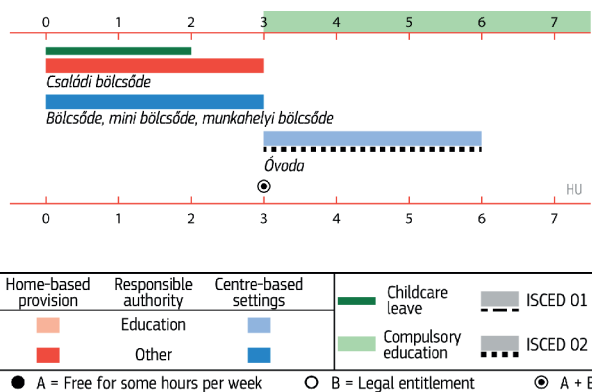
Valsts izglītības, bērnu un jaunatnes ministrija ir atbildīga par visu APIA posmu.

Pamatzglītība sākas 6 gadu vecumā.

Ungārija

2024./2025. pārskata gads

Diagramma

Šajā ziņojumā attiecībā uz Ungāriju kategorija "jaunāki par 3 gadiem" attiecas uz bērniem, kas dzīvo *bölcsőde*. Kategorija "3 gadi un vecāki" attiecas uz *óvodas* iedzīvotājiem.

Dalības rādītāji (%)

Pārskata gads 2022	Vecums (gados)							
	0	1	2	3	4	5	6	7
<i>Bölcsőde</i> (centrā un mājās)	0,2	7,0	31,0	15,8				
<i>Óvoda</i>				85,9	96,7	97,2	53,8	2,8

Avots: aprēķini, pamatojoties uz Ungārijas Centrālā statistikas biroja 2022. gada valsts statistikas apsekojumu programmu (anketa Nr. 1203), [iedzīvotāju un bērnudārzu](#) uzņemšanas datiem.

Pārskata gads 2022	Mazāk nekā 2 gadi	2 gadus veci bērni	Trīs-gadīgi bērni	Četr-gadīgi bērni	Piecgadīgi bērni	Seš-gadīgi bērni	Septiņ-gadīgi bērni
ISCED 01	0,8	10,8	1,3	0,6	0,2	0,1	-
ISCED 02	-	-	83,3	96,2	96,1	50,6	1,9
ISCED 0	0,8	10,8	84,6	96,8	96,3	50,7	1,9
ISCED 1	-	-	-	-	-	45,6	94,4

Avots: Eurostat, UOE (*educ_uoe_enrp07*) (pēdējais atjauninājums 2024. gada 31. jūlijā).

Organizācija

APIA sistēma sastāv no diviem posmiem un ir divpusēja (sociālā aprūpe un izglītība). Bērni vecumā no 20 nedēļām līdz 3 gadiem ir tiesīgi iestāties bērnudārzos, kas darbojas vai nu centros (*bölcsőde*, *mini bölcsőde*, *munkahelyi bölcsőde*) vai mājās (*családi bölcsőde*).

Gadā, kad bērns sasniedz vecumu 3 gadu vecumu līdz 31. augustam, viņam no mācību gada sākuma vismaz 4 stundas dienā jāapmeklē bērnudārzs (*óvoda*). Vecāki var lūgt atbrīvojumu uz vienu gadu, sniedzot pamatojumu. *Óvoda* ir bez maksas un bez ierobežojumiem (parasti ir atvērta

10 stundas dienā). Uz *óvoda* var uzņemt arī bērnus, kuri tuvāko 6 mēnešu laikā sasniegs 3 gadu vecumu.

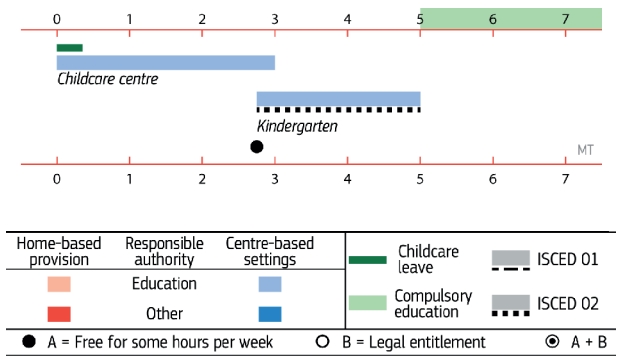
Ungārijā APIA darbojas kā dalīta sistēma. Bērnudārzus pārrauga Kultūras un inovāciju ministrija, savukārt bērnudārzi kā valsts izglītības sistēmas daļa ir Iekšlietu ministrijas pārziņā.

Pamatizglītība parasti sākas 1. septembrī pēc tam, kad bērns sasniedz 6 gadu vecumu. Vecāki var lūgt atlikt sākšanu par 1 gadu, sniedzot pamatojumu.

Malta

2024./2025. pārskata gads

Diagramma

Šajā ziņojumā attiecībā uz Maltu kategorija “jaunāki par 3 gadiem” attiecas uz bērniem, kas atrodas bērnu aprūpes centros. Kategorija “3 gadi un vecāki” attiecas uz bērnudārzu bērniem.

Dalības rādītāji (%)

Pārskata gads 2022	Mazāk nekā 2 gadi	2 gadus veci bērni	Trīs- gadīgi bērni	Četr- gadīgi bērni	Piec- gadīgi bērni	Seš- gadīgi bērni	Septiņ- gadīgi bērni
ISCED 0	-	18,2	85,6	89,2	0,9	-	-
ISCED 1	-	-	-	0,1	89,6	91,1	94,2

Piezīme: ISCED 0 attiecas tikai uz ISCED 02.
Avots: Eurostat, UOE (educ_uoe_enrp07) (pēdējais atjauninājums 2024. gada 31. jūlijā).

Organizācija

Bērni līdz 3 gadu vecumam var apmeklēt bērnu aprūpes centrus. Valdība saskaņā ar **bezmaksas bērnu aprūpes shēmu**⁽¹⁰⁾ nodrošina aprūpi bērniem no 3 mēnešu vecuma, ja vecāki/ aizbildņi ir nodarbināti vai turpina izglītību (mērķtiecīgas likumīgas tiesības).

Bērnudārzi uzņem bērnus no 2 gadiem un 9 mēnešiem⁽¹¹⁾ līdz brīdim, kad bērni uzsāk obligāto sākumskolas izglītību, kas sākas 5 gadu vecumā. Bērnudārzi valsts un baznīcas iestādēs ir bez maksas visiem bērniem. 2020. gadā 18 % pirmsskolas vecuma bērnu apmeklēja neatkarīgos privātos bērnudārzus. Valsts bērnudārzi ir integrēti valsts sākumskolās. Neatkarīgie un baznīcas bērnudārzi var būt atsevišķas iestādes, un dažreiz tie ir integrēti bērnu aprūpes centros.

Visi pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumu veidi ir izglītības, sporta, jaunatnes, pētniecības un inovāciju ministrijas pārziņā.

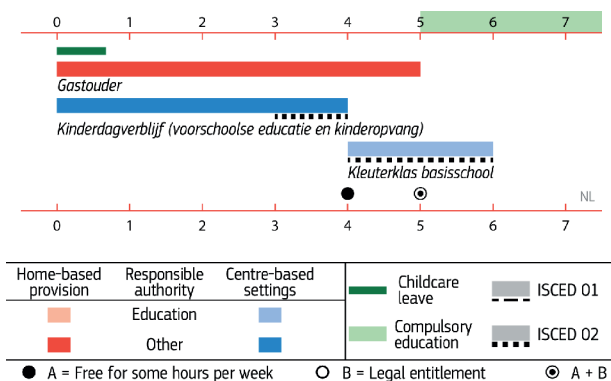
Bērni tiek uzņemti pamatzglītībā tajā gadā, kad viņi sasniedz 5 gadu vecumu.

⁽¹⁰⁾ <https://secure-jobsplus.gov.mt/ChildCare/childcare.html>
⁽¹¹⁾ Līdz pārskata gada aprīļa beigām bērnam jābūt 3 gadus vecam.

Nīderlande

2024./2025. pārskata gads

Diagramma

Šajā ziņojumā attiecībā uz Nīderlandi kategorija "jaunāki par 3 gadiem" attiecas uz bērniem, kas atrodas *kinderdagverblijf*. Kategorija "3 gadi un vecāki" attiecas uz personām, kas atrodas *kleuterklas basisscholen*.

Dalības rādītāji (%)

Pārskata gads 2023	Mazāk nekā 4 gadi
APIA mājās (<i>gastouderopvang</i>)	8,3
<i>Kinderdagverblijf</i>	54,2
Kopā	60,4

Piezīme: vērtības ir balstītas uz svērto bērnu skaitu gadā. Bērns, kas izmanto bērnu aprūpi 1 dienu, tiek uzskatīts par 1/365 bērnu. Kopsumma ir mazāka nekā atsevišķo kategoriju kopsumma, jo bērns var izmantot gan pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumus centrā, gan mājās, un šīs dublēšanās ir izslēgtas no kopējās summas.

Avoti: *Bērnu aprūpes dati* 2023. gada otrais ceturksnis, "Iedzīvotāju skaits mēneša pirmajā datumā; dzimums, vecums, migrācijas izcelsme", *Nīderlandes Statistikas birojs*⁽¹²⁾.

Pārskata gads 2022	Mazāk nekā 2 gadi	2 gadus veci bērni	Trīs-gadīgi bērni	Četr-gadīgi bērni	Piecgadīgi bērni	Seš-gadīgi bērni	Septiņ-gadīgi bērni
ISCED 0	-	-	88,3	89,1	98,5	-	-
ISCED 1	-	-	-	-	-	99,2	99,5

Piezīme: ISCED 0 attiecas tikai uz ISCED 02.

Avots: *Eurostat, UOE (educ_uoe_enrp07)* (pēdējais atjauninājums 2024. gada 31. jūlijā).

Organizācija

Līdz 4 gadu vecumam bērni var apmeklēt privātos centrus (*kinderdagverblijf*). Ir pieejama arī regulēta pirmsskolas izglītība un aprūpe mājās (*gastouderopvang*). Šis pakalpojums ir Sociālo lietu un nodarbinātības ministrijas kompetencē.

Bērniem no nelabvēlīgas vides vecumā no divarpus līdz četrus gadus vecumam tiek sniegts atbalsts, izmantojot mērķtiecīgas agrīnās pirmsskolas izglītības programmas (*voorschoolse educatie*), kas aptver aptuveni 45 000 bērnu.

Pēdējos 2 gadus pirmsskolas izglītībā (*kleuterklas*) 4 un 5 gadus veciem bērniem nodrošina bez maksas pamatskolās (*basisscholen*). Šo izglītības jomu pārvalda Izglītības, kultūras un zinātnes ministrija.

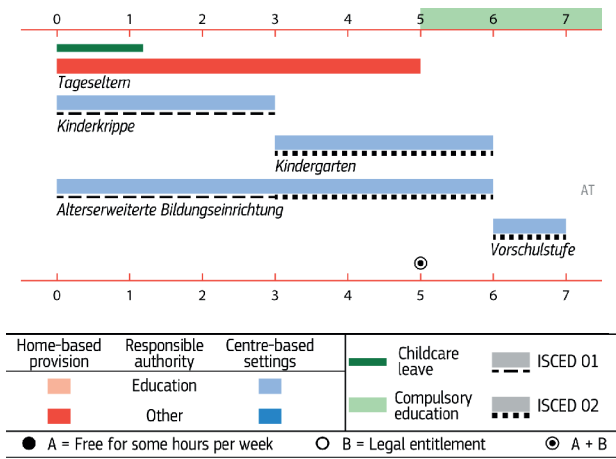
Pamatizglītība (ISCED 1) sākas 6 gadu vecumā; izglītība ir obligāta no 5 gadu vecuma.

⁽¹²⁾ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2023/10/20/cijfers-kinderopvang-tweede-kwartaal-2023>; <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/83482NED/table?dl=9C697>

Austrija

2024./2025. pārskata gads

Diagramma

Šajā ziņojumā attiecībā uz Austriju kategorija “jaunāki par 3 gadiem” attiecas uz bērniem, kas mācās *Kinderkrippe*, un grupām, kurās mācās bērni, kas jaunāki par 3 gadiem *Alterserweiterte Bildungseinrichtung*. Kategorija “3 gadi un vecāki” attiecas uz bērnudārzu audzēkņiem un šī vecuma bērnu grupām *Alterserweiterte Bildungseinrichtung*.

Dalības rādītāji (%)

Vecums 2023. gada 1. septembris	Mazāk nekā 1 gads	1 gadu veci	2 gadus veci bērni	3 gadus veci bērni	4 gadus veci bērni	5 gadus veci bērni	6 gadus veci bērni	7 gadus veci bērni
<i>Kinderkrippe</i>	1,6	23,1	33,1	3,4	0,4	0,3	0,0	0,0
<i>Kindergarten</i>	0,0	0,2	16,6	72,7	84,3	87,3	1,2	0,2
<i>Alterserweiterte Bildungseinrich- tung</i>	0,4	3,8	9,8	12,7	11,3	10,2	1,6	1,7
<i>Vorschulstufe</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	10,6	0,1
<i>Tageseltern (*)</i>	0,1	1,7	3,5	2	0,9	0,5	0,4	0

(*) Aptuvenie dati. Tie bērni, kuri apmeklē *Tageseltern* (ģimenes aukles), var būt arī tie, kas izmanto citus dienas centru pakalpojumus agrīnās bērnības izglītībā un aprūpē (APIA).

Avots: Austrijas Statistika, 2023.

Pārskata gads 2022	Mazāk nekā 2 gadi	2 gadus veci bērni	Trīs- gadīgi bērni	Četr- gadīgi bērni	Piec- gadīgi bērni	Seš- gadīgi bērni	Septiņ- gadīgi bērni
ISCED 01	7,7	42,2	14,3	1,0	0,3	0,1	-
ISCED 02	0,0	6,1	65,8	93,1	97,1	41,6	2,2
ISCED 0	7,8	48,3	80,1	94,1	97,4	41,7	2,2
ISCED 1	-	-	-	-	-	57,2	95,8

Avots: Eurostat, UOE (*educ_uoe_enrp07*) (pēdējais atjauninājums 2024. gada 31. jūlijā).

Organizācija

Līdz 3 gadu vecumam agrīno pirmsskolas aprūpi nodrošina centros, ko sauc par *Kinderkrippen*. Turklāt pastāv regulēta mājas aprūpes sistēma (*Tageseltern*). No 3 gadu vecuma (un dažkārt pat nedaudz agrāk) bērni var apmeklēt bērnudārzu. Papildus šīm galvenajām struktūrām daži bērni apmeklē vecuma pagarinātās grupas (*Alterserweiterte Bildungseinrichtung*) bērniem līdz 6 gadu vecumam.

Vienu gadu pirms pamatzglītības uzsākšanas bērnudārzu apmeklēšana ir obligāta un bezmaksas.

Pirmsskolas posms (*Vorschulstufe*) ir paredzēts bērniem, kuri sasnieguši likumā noteikto skolas vecumu, bet vēl nav gatavi skolas gaitām. Pirmsskolas izglītība tiek organizēta sākumskolās.

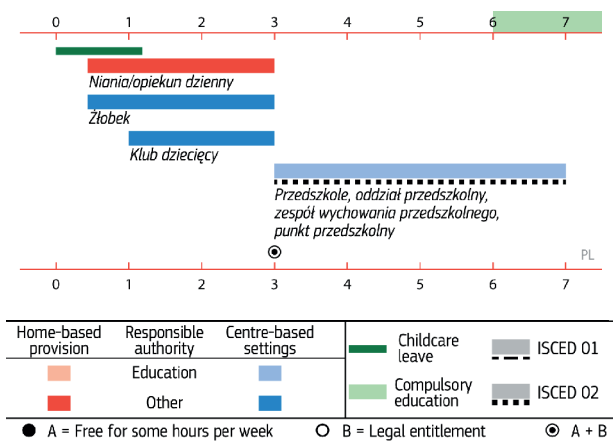
APIA sistēmas pārvaldība ir ļoti decentralizēta: galvenā atbildība gulstas uz federālajām zemēm. Visās federālajās zemēs izglītības iestādes izstrādā politiku attiecībā uz agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes nodrošināšanu centros.

Pamatzglītība sākas 6 gadu vecumā.

Polija

2024./2025. pārskata gads

Diagramma

Šajā ziņojumā attiecībā uz Poliju kategorija "jaunāki par 3 gadiem" attiecas uz bērniem, kas atrodas *żłobek* un *klub dziecięcy*. Kategorija "3 gadi un vecāki" attiecas uz *przedszkole, oddział przedszkolny, zespół wychowania przedszkolnego* un *punkt przedszkolny*.

Dalības rādītāji (%)

Pārskata gadss 2022 and 2023/2024	Vecums (gados)						
	0	1	2	3	4	5	6
<i>Żłobki, kluby dziecięce, nianie, opiekunowie dzienni</i>	0,7	21,2	26,5	2,8	0,1	-	-
<i>Przedszkole</i>	-	-	6,2	75,5	80,8	80,7	68,1
<i>Oddział przedszkolny</i>	-	-	0,6	7,8	10,6	14,9	29,9
<i>Punkty przedszkolne</i>	-	-	0,2	1,6	1,9	1,3	0,6

Avoti: informācija par *żłobki, kluby dziecięce, nianie* un *opiekunowie dzienni* 2022. gadam: Statistics Poland *enrolment and population data*. Pārējie dati par 2023./2024. gadu ir no Informacji Oświatowej sistēmas⁽¹³⁾.

Pārskata gads 2022	Mazāk nekā 2 gadi	2 gadus veci bērni	Trīs-gadīgi bērni	Četr-gadīgi bērni	Piec-gadīgi bērni	Seš-gadīgi bērni	Septiņ-gadīgi bērni
ISCED 0	-	6,3	80,2	91,5	96,7	100,0	2,9
ISCED 1	-	-	-	-	-	1,6	98,4

Piezīme: ISCED 0 attiecas tikai uz ISCED 02.

Avots: Eurostat, UOE (*educ_uoe_enrp07*) (pēdējais atjauninājums 2024. gada 31. jūlijā).

Organizācija

Bērni līdz 3 gadu vecumam var apmeklēt centros esošos bērnudārzus (*żłobki*) un bērnu klubus (*kluby dziecięce*) 10 stundas dienā. *Żłobek* ir pieejams bērniem vecumā no 20 nedēļām līdz 3 gadiem, bet *klub dziecięcy* – bērniem vecumā no 1 gada. Turklāt ir pieejami, lai gan maz izplatīti, arī bērnu aprūpētāji mājās (*niania / opiekun dzienny*). Bērnu līdz 3 gadu vecumam pirmsskolas izglītību un aprūpi pārrauga Ģimenes, darba un sociālās politikas ministrija.

Katram bērnam no 3 gadu vecuma ir likumīgas tiesības saņemt pirmsskolas izglītību (*wychowanie przedszkolne*) vismaz 25 stundas nedēļā bez maksas. Par šo nodrošinājumu atbild Izglītības ministrija. Bērni vecumā no 3 līdz 6 gadiem var tikt uzņemti bērnudārzā (*przedszkole*) vai pirmsskolas grupā (*oddział przedszkolny*) pamatskolās (*szkoła podstawowa*). Lai risinātu pirmsskolas izglītības iestāžu vietu trūkumu, atsevišķās nedēļas dienās tiek nodrošinātas nodarbības iestādēs, ko sauc par *zespół wychowania przedszkolnego* un *punkt przedszkolny*. Viens pirmsskolas izglītības gads ir obligāts 6 gadus veciem bērniem.

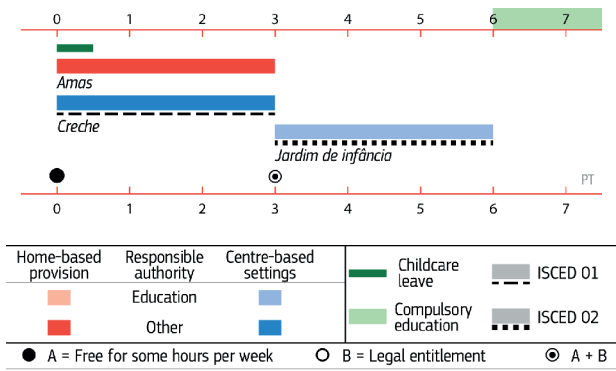
Pamatizglītība sākas 7 gadu vecumā, lai gan vecāki var izvēlēties sūtīt bērnu jau 6 gadu vecumā, ja bērns ir apmeklējis pirmsskolas izglītību vismaz 1 gadu vai ja viņam ir labvēlīgs atzinums no attiecīgā konsultatīvā dienesta.

⁽¹³⁾ <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/dzieci-i-rodzina/dzieci/zlobki-i-kluby-dzieci-w-2022-roku,3,10.html>;
<https://demografia.stat.gov.pl/BazaDemografia/Tables.aspx>; <https://sio.gov.pl/>.

Portugāle

2024./2025. pārskata gads

Diagramma

Šajā ziņojumā attiecībā uz Portugāli kategorija “jaunāki par 3 gadiem” attiecas uz bērnudārzos esošajiem bērniem. Kategorija “3 gadi un vecāki” attiecas uz bērniem, kas atrodas “jardins de infância”.

Dalības rādītāji (%)

Pārskata gads 2021/2022	Mazāk nekā 1 gads	1 gadu veci bērni	2 gadus veci bērni	Trīsgadīgi bērni	Četrgadīgi bērni	Piecgadīgi bērni
Amas	0,4	1,0	1,0	0,1	-	-
Creche	22,4	45,8	55,5	2,8	0,1	-
Jardim de infância	-	-	-	81,8	96,0	99,8
Kopā	22,8	46,8	56,5	84,7	96,1	99,8

Piezīme: tikai kontinentālā daļa (Madeira un Azoru salas nav iekļautas).
Avoti: informācija par bērniem vecumā līdz 3 gadiem saņemta no Darba, solidaritātes un sociālās drošības ministrijas (Ministério do Trabalho, Solidariedade e Segurança Social) Stratēģijas un plānošanas biroja (Gabinete de Estratégia e Planeamento); dati par bērniem vecumā no 3 līdz 5 gadiem no Izglītības un zinātnes statistikas ģenerāldirektorāta (2023), 3.3.2. grafiks.

Pārskata gads 2022	Mazāk nekā 2 gadi	2 gadus veci bērni	Trīsgadīgi bērni	Četrgadīgi bērni	Piecgadīgi bērni	Sešgadīgi bērni	Septiņgadīgi bērni
ISCED 0	-	-	86,3	99,0	100,0	15,4	-
ISCED 1	-	-	-	-	0,2	90,3	100,0

Piezīme: ISCED 0 attiecas tikai uz ISCED 02.
Avots: Eurostat, UOE (educ_uoe_enrp07) (pēdējais atjauninājums 2024. gada 31. jūlijā).

Pašreizējās reformas (1)

Pakāpeniska APIA pieejamības paplašināšana visiem bērniem līdz 3 gadu vecumam ir ieviesta programmā “Priecīgā bērnu aprūpe” (Creche Feliz). Sākot ar 2024. gada 1. septembri, bērnudārza apmeklējums ir bez maksas (skat. 2022. gada 3. janvāra Likumu Nr. 2/2022 un 2024. gada 6. jūnija Rīkojumu Nr. 158/2024/1)⁽¹⁴⁾.

(14) <https://diariodarepublica.pt/dr/detalhe/lei/2-2022-176907536>

Organizācija

Līdz 3 gadu vecumam agrīno bērnību nodrošina centros, kas pazīstami kā silītes. No 2024. gada visiem bērniem, kas uzņemti bērnudārzos, ir tiesības uz bezmaksas apmeklējumu neatkarīgi no pakalpojuma sniedzēja veida. Pastāv arī regulēta mājās sniegtas aprūpes sistēma, ko nodrošina bērnu aukles (amas), kuras strādā vai nu patstāvīgi, vai oficiālās grupās, ko dēvē par “pazīstamām auklēm”. Mazāku bērnu aprūpe mājās un centros ir Darba, solidaritātes un sociālās drošības ministrijas kompetencē.

No 3 gadu vecuma bērniem ir likumīgas tiesības apmeklēt pirmsskolas izglītību (educação pré-escolar) centros “jardins de infância”, kas ir bezmaksas 25 stundas nedēļā visiem bērniem valsts un privātajā bezpeļņas sektorā. Neraugoties uz to, ka 2018. gadā juridiskās tiesības tika attiecinātas arī uz bērniem no 4 gadu vecuma uz 3 gadu veciem bērniem, dažās lielajās pilsētās pieprasījums pēc 3 gadus veciem bērniem joprojām nav apmierināts. Likumā noteiktās tiesības pilnībā tiek īstenotas, sākot no 4 gadu vecuma.

Šī joma ir Izglītības, zinātnes un inovāciju ministrijas pārziņā.

Dažās privātās pašfinansētās un privātās valsts subsidētās iestādēs vienā ēkā var būt gan silītes, gan jardim de infância.

Obligātā pamatzglītība sākas 6 gadu vecumā.

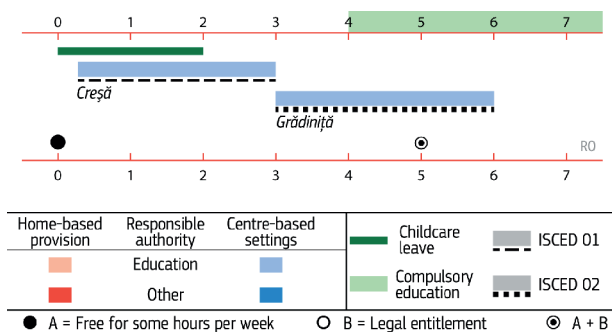
Pašreizējās reformas (2)

Valsts pedagogiskās vadlīnijas bērnudārziem (bērniem vecumā no 0 līdz 2 gadiem) tika apstiprinātas 2024. gada martā. Tās ir saskaņotas ar pirmsskolas izglītības (bērniem vecumā no 3 līdz 6 gadiem) mācību programmas vadlīnijām, atspoguļojot vienotu redzējumu par pirmsskolas izglītības un aprūpes kvalitāti bērniem vecumā no 0 līdz 6 gadiem. Tās kalpo kā kopīgs resurss, lai atbalstītu politikas lēmumu pieņemšanu pirmsskolas izglītības un aprūpes jomā valsts, reģionālā un vietējā līmenī.

Rumānija

2024./2025. pārskata gads

Diagramma

Šajā ziņojumā attiecībā uz Rumāniju kategorija "jaunāki par 3 gadiem" attiecas uz bērniem, kas ir *kreșă*. Informācija par bērniem vecumā "3 gadi un vairāk" attiecas uz bērniem, kas dzīvo *grădiniță*.

Dalības rādītāji (%)

Pārskata gads 2022	Mazāk nekā 2 gadi	2 gadus veci bērni	Trīs- gadīgi bērni	Četr- gadīgi bērni	Piec- gadīgi bērni	Seš- gadīgi bērni	Septiņ- gadīgi bērni
ISCED 01	1,4	7,1	1,2	-	-	-	-
ISCED 02	-	11,9	64,7	77,0	81,2	16,2	-
ISCED 0	1,4	18,9	65,9	77,0	81,2	16,2	-
ISCED 1	-	-	-	-	-	72,8	81,0

Avots: Eurostat, UOE (educ_uoe_enrp07) (pēdējais atjauninājums 2024. gada 31. jūlijā).

Organizācija

Bērnudārzos (*creșă*) ir pieejama agrīnā pirmsskolas izglītība un aprūpe (*educație antepreșcolară*) no 3 mēnešu līdz 3 gadu vecumam, lai gan apmeklējums ir zems. Bērniem vecumā (dažreiz pat no 2 gadu vecuma) līdz 6 gadu vecumam, pirmsskolas izglītība (*învățământ preșcolar*) tiek nodrošināta bērnudārzos, kas atrodas centros (*grădiniță*). Bērnudārzu apmeklējums ir obligāts no 4 gadu vecuma.

Reģionos, kur nav pietiekami daudz vietu, piemēram, izolētos vai nelabvēlīgos rajonos vai blīvi apdzīvotos rajonos ar pārpildītām vietām, pirmsskolas izglītības iestādēs, piemēram, skolās, kas piedāvā pamatizglītību vai vidējo izglītību, var izveidot pirmsskolas izglītības grupas. Šādus pakalpojumus var saukt par ludotēkām, rotaļu grupām vai kopienas bērnudārziem⁽¹⁵⁾.

APIA ir bezmaksas, pat pilna laika.

Kopš 2021./2022. gada Izglītības ministrija ir atbildīga par visu APIA posmu, un bērnudārzi (*creșă*) ir kļuvuši par skolas iestādēm.

Pamatizglītība sākas 6 gadu vecumā.

Pašreizējās reformas

Saskaņā ar 2019. gada likuma Nr. 56 noteikumiem kopš 2020. gada septembra pakāpeniski tiek samazināts obligātā agrīnās bērnības izglītības un aprūpes (APIA) sākuma vecums. No 2030. gada septembra obligātās izglītības uzsākšanas vecums būs 3 gadi⁽¹⁶⁾.

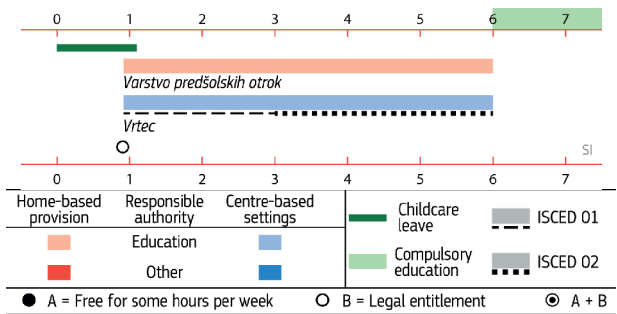
⁽¹⁵⁾ Skatīt likumu, ar ko izveido papildu agrīnās pirmsskolas izglītības pakalpojumus: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocumentAfis/263359>.

⁽¹⁶⁾ Attiecīgās vecuma grupas ir aprakstītas Valsts Izglītības likuma 3. pantā. 23(1)(a), skatīt https://edu.ro/sites/default/files/_fi%C8%99iere/Legislatie/2020/LEN_actualizata_octombrie_2020.pdf.

Slovēnija

2024./2025. pārskata gads

Diagramma

Šajā ziņojumā attiecībā uz Slovēniju ar kategoriju "līdz 3 gadu vecumam" apzīmē bērnus, kas iekļauti šāda vecuma grupās *vrtec*. Kategorija "3 gadi un vecāki" attiecas uz šī vecuma bērniem, kas iekļauti *vrtec* grupās.

Dalības rādītāji (%)

Pārskata gads 2023/2024	Mazāk nekā 1 gads	1 gadu veci bērni	2 gadus veci bērni	Trīs-gadīgi bērni	Četr-gadīgi bērni	Piec-gadīgi bērni	Seš-gadīgi bērni
Vrtec	0,4	58,8	85,1	91,2	93,7	95,7	10,5

Avots: Slovēnijas Republikas Statistikas birojs,

Pārskata gads 2022	Mazāk nekā 2 gadi	2 gadus veci bērni	Trīs-gadīgi bērni	Četr-gadīgi bērni	Piec-gadīgi bērni	Seš-gadīgi bērni	Septiņ-gadīgi bērni
ISCED 0	28,0	82,4	89,7	93,1	95,0	11,1	-
ISCED 1	-	-	-	-	0,1	87,3	98,8

Avots: Eurostat, UOE (educ_uoe_enrp07) (pēdējais atjauninājums 2024. gada 31. jūlijā).

Organizācija

Pastāv vienota agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēma, kas nodrošina izglītību un aprūpi (*predšolska vzgoja in varstvo*) bērniem no 11 mēnešu vecuma līdz pamatzglītības ieguves uzsākšanai. Lielākā daļa bērnu apmeklē centrus, kas pazīstami kā bērnudārzi (*vrtec*). Pastāv arī reglamentēta pirmsskolas vecuma bērnu aprūpe mājās (*varstvo predšolskih otrok*), taču tā attiecas tikai uz ļoti nelielu daļu bērnu.

Izglītības ministrija ir atbildīga par visu pirmsskolas izglītības un aprūpes nozari. No 11 mēnešu vecuma bērniem ir likumīgas tiesības uz valsts subsidētu vietu pirmsskolas un bērnu aprūpes iestādē.

Pašreizējās reformas

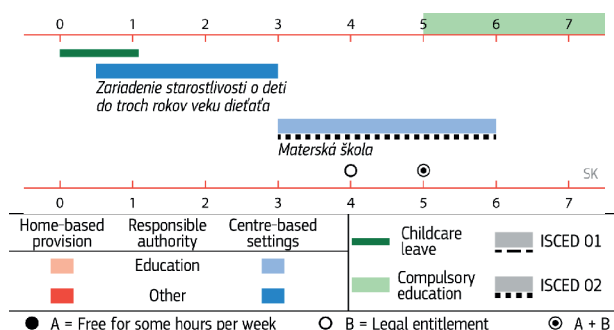
Kopš 2022. gada bērnudārzu mācību programma tiek pārskatīta, lai stiprinātu atsevišķus aspektus, piemēram, runas un agrīnās lasīt un rakstīt prasmes, daudzvalodību un multikulturālismu, digitālās prasmes, ilgtspējīgu attīstību un mediju izglītību⁽¹⁷⁾. Šo procesu atbalsta *atveseļošanas un noturības plāns*⁽¹⁸⁾, kura mērķis ir modernizēt izglītības programmas, tostarp pirmsskolas izglītības un aprūpes programmas, saistībā ar pāreju uz videi draudzīgu un digitālu vidi.

⁽¹⁷⁾ Bērnudārzu mācību programmas reformas sākumpunktus skatīt šeit: https://www.zrss.si/pdf/izhodisca_z_a_prenovo_KZV.pdf.
⁽¹⁸⁾ <https://www.gov.si/en/registries/projects/the-recovery-and-resilience-plan/about-the-recovery-and-resilience-plan/smart-sustainable-and-inclusive-growth/strengthening-competences-especially-digital-and-those-required-by-new-occupations-and-the-green-transition/>.

Slovākija

2024./2025. pārskata gads

Diagramma

Šajā ziņojumā attiecībā uz Slovēriju kategorija "jaunāki par 3 gadiem" attiecas uz tiem, kas atrodas *zariadenia starostlivosti o deti do troch rokov veku dieľala*. Kategorija "3 gadi un vecāki" attiecas uz personām, kas atrodas *materské školy*.

Dalības rādītāji (%)

Pārskata gads 2022/2023	2 gadus veci bērni	Trīsgadīgi bērni	Četrgadīgi bērni	Piecgadīgi bērni	Sešgadīgi bērni	Septiņgadīgi bērni
<i>Materská škola</i>	14,1	68,5	80,1	91,0	42,2	1,3

Avots: Ekspertu aprēķini, pamatojoties uz Slovērijas Zinātniskās un tehniskās informācijas centru (*Centrum Vedecko-Technických Informácií SR*)⁽¹⁹⁾.

(%) Pārskata gads 2022	Mazāk nekā 3 gadi
Iestādes bērniem līdz 3 gadu vecumam	2,09
Bērnu grupas (*)	0,02

(*) Dati par bērnu grupām ir balstīti uz kapacitāti, nevis faktisko bērnu skaitu.

Avots: Sociālo pakalpojumu informācijas sistēma, sociālo pakalpojumu reģistrs.

Pārskata gads 2022	Mazāk nekā 2 gadi	2 gadus veci bērni	Trīsgadī- gi bērni	Četrgadī- gi bērni	Piec- gadīgi bērni	Seš- gadīgi bērni	Septiņ- gadīgi bērni
ISCED 0	-	12,1	66,6	78,6	90,5	46,6	3,7
ISCED 1	-	-	-	-	0,1	49,6	93,9

Piezīme: ISCED 0 attiecas tikai uz ISCED 02.

Avots: Eurostat, UOE (*educ_uoe_enrp07*) (pēdējais atjauninājums 2024. gada 31. jūlijā).

Organizācija

Pašlaik tiek izstrādāta agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēma bērniem līdz 3 gadu vecumam. Lielākā daļa jaunāku bērnu neapmeklē APIA, bet tos aprūpē vecāki. Tie, kuri ir uzņemti, apmeklē bērnudārzus (*detské jasle*), ko oficiāli sauc par bērnu līdz 3 gadu vecumam aprūpes iestādēm (*zariadenia starostlivosti o deti do troch let veku dieľala*). Turklāt tiek veidots mājas bērnu grupu (*detské grupy*) tīkls bērniem līdz 4 gadu vecumam. Šo nodrošinājumu reglamentē Darba, sociālo lietu un ģimenes lietu ministrija.

Pirmsskolas izglītību (*predprimárne vzdelávanie*) nodrošina iestādes, ko sauc par bērnudārzēm (*materské školy*) un kas ir Izglītības, pētniecības, attīstības un jaunatnes ministrijas pārziņā. *Materské školy* parasti pieņem bērnus vecumā no 3 līdz 6 gadiem. Ja ir vietas, var uzņemt arī divus gadus vecus bērnus.

Pirmsskolas izglītība ir obligāta no 5 gadu vecuma. Valsts *materské školy* nodrošina bezmaksas pilna laika izglītību un aprūpi bērniem, kas apmeklē obligāto pirmsskolas izglītību. Privātajās *materské školy* maksa par obligāto pirmsskolas izglītību tiek samazināta par valsts iemaksu.

Pamatizglītība parasti sākas 1. septembrī pēc tam, kad bērns sasniedz 6 gadu vecumu.

Pašreizējās reformas

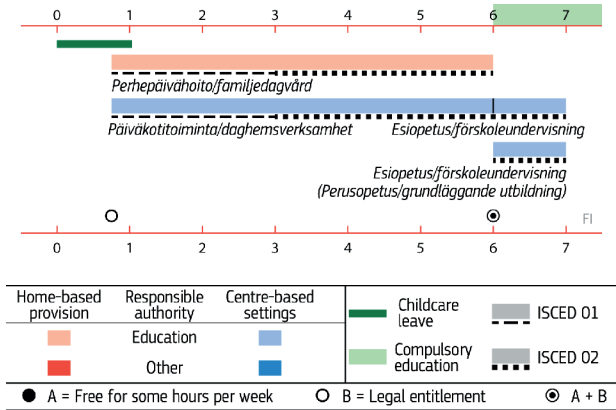
Ar reformām, kas balstītas uz atveseļošanas un noturības plānu, tika ieviestas pakāpeniskas juridiskās tiesības uz vietu bērnudārzos. Četrus gadus veciem bērniem būs juridiskas tiesības uz vietu bērnudārzā no 2024./2025. gada, bet trīs gadus veciem bērniem šīs tiesības būs no 2025./2026. gada.

⁽¹⁹⁾ https://www.cvtisr.sk/cvti-sr-vedecka-kniznica/informacie-o-skolstve/statistiky/statisticka-rocenka-publikacia/statisticka-rocenka-materske-skoly.html?page_id=9602.

Somija

2024./2025. pārskata gads

Diagramma

Šajā ziņojumā attiecībā uz Somiju kategorija “līdz 3 gadu vecumam” attiecas nevis uz konkrētu iestādi, bet gan uz bērniem līdz 3 gadu vecumam *päiväkotitoiminta/daghemsverksamhet* vai *perhepäivähoito/familjedagvård*. Kategorija “3 gadi un vecāki” attiecas uz bērniem vecumā no 3 gadiem, kas atrodas *päiväkotitoiminta/daghemsverksamhet*, *perhepäivähoito/familjedagvård* vai *esiopetus/förskoleundervisning*.

Dalības rādītāji (%)

Pārskata gads 2022/2023	Mazāk nekā 1 gads	Viena gada vecumā	2 gadus veci bērni	Trīs-gadnieki	Četr-gadīgi bērni	Piec-gadīgi bērni	Seš-gadīgi bērni	Septiņ-gadīgi bērni
APIA								
Agrinās izglītības centrs	0,8	37,3	67,2	80,3	85,4	88,4	79,3	2,1
Ģimenes dienas aprūpe	0,2	3,7	5,2	4,3	3,3	2	0,4	0,1
Grupu ģimenes dienas aprūpe	0	1,2	1,9	1,6	1,4	1	0,3	0,1
Pirmsskolas klase	-	-	-	-	-	13,2	96,3	1,6

Avoti: Vipunen (<https://vipunen.fi/en-gb/>) un StatFin datu bāze, 138.c tabula.

Pārskata gads 2022	Mazāk nekā 2 gadi	2 gadus veci bērni	Trīs-gadnieki	Četr-gadīgi bērni	Piec-gadīgi bērni	Seš-gadīgi bērni	Septiņ-gadīgi bērni
ISCED 0	19,0	69,7	83,4	87,3	88,8	95,5	1,4
ISCED 1	-	-	-	-	-	0,1	94,1

Avots: Eurostat, UOE (educ_uoe_enrp07) (pēdējais atjauninājums 2024. gada 31. jūlijā).

Pašreizējās reformas (1)

Divu gadu pirmsskolas izglītības izmēģinājuma programmā, kas ilgs no 2021. līdz 2024. gadam, tiek izvērtētas priekšrocības, ko sniedz pašreizējās viena gada programmas paplašināšana, iekļaujot piecgadīgos bērnus, tādējādi izveidojot divu gadu obligāto pirmsskolas izglītības programmu⁽²⁰⁾.

(20) https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163006/OKM-twoyear_preprimary_booklet_webFX.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

(21) <https://okm.fi/en/legislation-APIA>.

Organizācija

Bērniem ir likumīgas tiesības uz valsts subsidētu vietu pirmsskolas un pirmsskolas izglītības iestādē no 9 mēnešu vecuma. APIA ir Izglītības un kultūras ministrijas kompetencē. Lielākā daļa bērnu apmeklē agrīnās pirmsskolas izglītības pasākumus centros (*päiväkotitoiminta/daghemsverksamhet*). Bērnu aprūpe mājās (*perhepäivähoito/familjedagvård*) var tikt nodrošināta gan individuālu aukļu darbībā, gan divu vai trīs aukļu kopdarbībā.

Gads, kas ir pirms pamatzglītības uzsākšanas (kad bērnam ir 6 gadi), ir obligāts. Obligāto pirmsskolas izglītības programmu (*esiopetus/förskoleundervisning*) var organizēt vai nu kā agrīnās pirmsskolas izglītības pasākumus centros (*päiväkotitoiminta/daghem*), vai skolās, kas nodrošina pamatzglītību (*perusopetus/grundläggande utbildning*). Pirmsskolas izglītība ir nepilna laika, un tās darbības gads seko mācību gadam.

Tāpēc lielākā daļa pirmsskolas izglītības iestāžu bērnu piedalās arī papildu pirmsskolas izglītības un aprūpes programmā. Pamatzglītība (ISCED 1) sākas tā gada augustā, kad bērnam apīt 7 gadi.

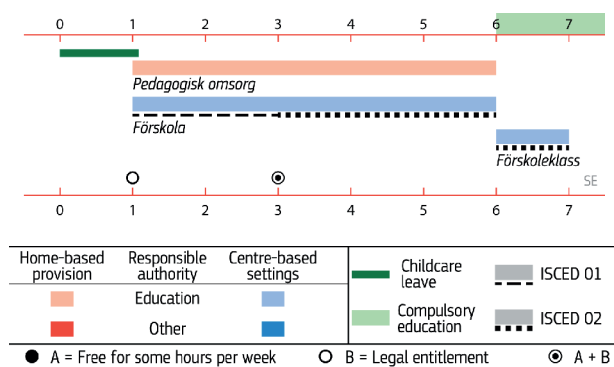
Pašreizējās reformas (2)

Pašlaik vismaz vienai trešdaļai agrīnās pirmsskolas izglītības centru darbinieku jābūt kvalificētiem pirmsskolas izglītības un aprūpes skolotājiem, bet divas trešdaļas var būt bērnu aprūpētāji ar ISCED 3 kvalifikāciju. Ar 2018. gadā pieņemtajiem **APIA tiesību aktiem** ir paredzēts paaugstināt personāla kompetenci. No 2030. gada vismaz divām trešdaļām personu, kas strādā agrīnās izglītības centrā, veicot audzināšanas, izglītošanas un aprūpes uzdevumus, jābūt kvalificētiem APIA skolotājiem vai sociālajiem pedagogiem, kas specializējušies APIA jomā, ar ISCED 6 kvalifikāciju, un vismaz pusei šo darbinieku jābūt kvalificētiem APIA skolotājiem. Pārējiem darbiniekiem jābūt vismaz kvalificētiem APIA bērnu aprūpētājiem⁽²¹⁾.

Zviedrija

2024./2025. pārskata gads

Diagramma

Šajā ziņojumā attiecībā uz Zviedriju kategorija "jaunāki par 3 gadiem" attiecas uz bērniem, kuri apmeklē grupas bērniem līdz 3 gadu vecumam *förskola*. Kategorija "3 gadi un vecāki" attiecas uz šī vecuma bērniem *förskola* un *förskoleklass* grupās.

Dalības rādītāji (%)

Pārskata gads 2022	1 gadu veci bērni	2 gadu veci bērni	Trīs- gadīgi bērni	Četr- gadīgi bērni	Pieci- gadīgi bērni	Seši- gadīgi bērni	Septiņ- gadīgi bērni
<i>Fōrskola</i>	51	91,3	94,5	95,6	95,5	0,6	0,2
<i>Pedagogisk omsorg</i>	0,7	1,1	1,2	1,2	1,1	-	-
<i>Fōrskoleklass</i>	-	-	-	-	0,4	96,7	0,5
Kopā	51,7	92,4	95,7	96,8	97	97,3	0,7

Avots: Zviedrijas Valsts izglītības aģentūra ([Skolverket](#), 2024b).

Pārskata gads 2022	Mazāk nekā 2 gadi	2 gadus veci bērni	Trīs- gadīgi bērni	Četr- gadīgi bērni	Pieci- gadīgi bērni	Seši- gadīgi bērni	Septiņ- gadīgi bērni
ISCED 0	25,0	90,8	94,2	95,2	95,9	98,3	0,6
ISCED 1	-	-	-	-	-	0,6	98,9

Avots: Eurostat. UOE (educ_uoe_enrp07) (pēdējais atjauninājums 2024. gada 31. jūlijā).

Organizācija

APIA sistēma sastāv no vienotiem pirmsskolas centriem (förskola), kas paredzēti bērniem vecumā no 1 līdz 6 gadiem. No 6 līdz 7 gadu vecumam bērni apmeklē obligāto pirmsskolas klasi (förskoleklass). *förskoleklass* parasti ir cieši saistīta ar skolu, kuru skolēni apmeklē. Turklāt pastāv arī sistēma, kas pazīstama kā pedagoģiskā aprūpe (*pedagoisk omsorg*), kuru vada reģistrēti bērnu aprūpētāji un kuru var organizēt dažādos veidos (t. i., vai nu bērnu aprūpētāju mājās, vai citur). Papildus diagrammā attēlotajiem pakalpojumiem daudzas pašvaldības piedāvā arī pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumus atklātās pirmsskolas izglītības iestādēs (*öppen förskola*), kur vecāki (vai aukles) var pavadīt savus bērnus, kad vien vēlas. Par visiem iepriekš minētajiem pakalpojumiem atbild Izglītības un pētniecības ministrija.

No 1 gada vecuma visiem bērniem ir tiesības uz valsts subsidētu agrīnās pirmsskolas un pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumu, un no 3 gadu vecuma viņiem ir tiesības uz bezmaksas pakalpojumu vismaz 15 stundas nedēļā. Saskaņā ar Zviedrijas tiesību aktiem (*Skollag* (2010:800)) “pirmsskolas izglītība tiek piedāvāta, ciktāl tas ir nepieciešams, ņemot vērā vecāku nodarbinātību vai studijas, vai ja bērnam ir vajadzība pēc bērna ģimenes vispārējo apstākļu dēļ. Situāciju”⁽²²⁾. Bērniem, kuri apmeklē *förskoleklass* un kuru vecāki strādā vai mācās, ir tiesības uz valsts subsidētu vietu ārpussskolas atpūtas centrā (*fritidshem*).

Pamatizglītība sākas 7 gadu vecumā.

Pašreizējās reformas

Plānots ieviest 10 gadus ilgu pamatskolu, 2028. gadā pārveidojot pirmsskolas klasi (obligātās pirmsskolas izglītības pēdējais gads) par pamatskolas pirmo klasi⁽²³⁾.

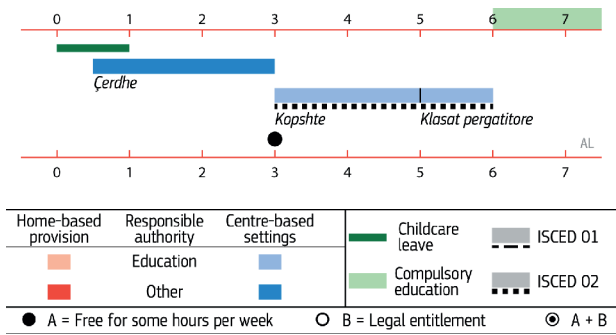
(22) https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800/#K8.

(23) <https://www.regeringen.se/artiklar/2024/09/regeringens-budgetsatsningar-pa-skolan-2025/>.

Albānija

2024./2025. pārskata gads

Diagramma

Šajā ziņojumā attiecībā uz Albāniju kategorija “jaunāki par 3 gadiem” attiecas uz bērniem, kas atrodas *čerdhe*. Kategorija “3 gadi un vecāki” attiecas uz *kopshte*.

Dalības rādītāji (%)

Pārskata gads 2022	Mazāk nekā 2 gadi	2 gadus veci bērni	Trīs- gadīgi bērni	Četr- gadīgi bērni	Piec- gadīgi bērni	Seš- gadīgi bērni	Septiņ- gadīgi bērni
ISCED 0	-	-	67,7	79,5	94,2	9,8	-
ISCED 1	-	-	-	-	0,6	69,7	89,0

Piezīme: ISCED 0 attiecas tikai uz ISCED 02.

Avots: Eurostat, UOE (educ_uoe_enrp07) (pēdējais atjauninājums 2024. gada 31. jūlijā).

Organizācija

No 6 mēnešu līdz 3 gadu vecumam bērni var apmeklēt centrus, kas pazīstami kā bērnudārzi (*čerdhe*). No 3 gadu vecuma līdz 6 gadu vecumam pirmsskolas izglītība (*arsimi parashkollor*) ir pieejama bērnudārzos (*kopshte*) bez maksas. No 5 gadu vecuma bērni var apmeklēt sagatavošanas klases (*klasat per gatitore*), kuru mērķis ir palīdzēt bērniem sagatavoties pamatizglītībai.

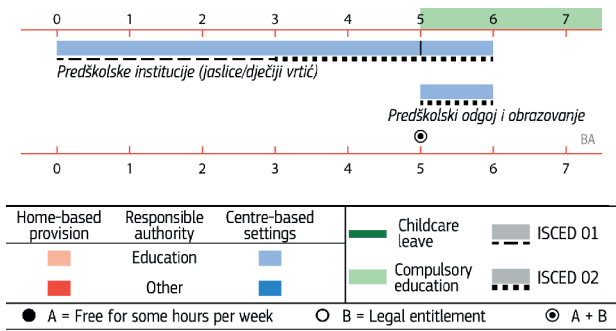
Bērnudārzi ir Veselības un sociālās aizsardzības ministrijas pārziņā. Standartus, mācībspēkus un mācību programmas kopshte regulē Izglītības un sporta ministrija. Par *čerdhe* un *kopshte* infrastruktūru ir atbildīgas vietējās pašvaldības.

Pamatizglītība sākas 6 gadu vecumā

Bosnija and Hercegovina

2024./2025. pārskata gads

Diagramma

Šajā ziņojumā attiecībā uz Bosniju un Hercegovinu kategorija "jaunāki par 3 gadi" attiecas uz personām, kas atrodas *jaslice* grupās *predškolske* iestādēs. Kategorija "3 gadi un vecāki" attiecas uz bērniem *dječiji vrtić* grupās *predškolske institucij* un *predškolski odgoj i obrazovanje*.

Dalības rādītāji (%)

Pārskata gads 2022/2023	Mazāk nekā 1 gads	1 gadu veci bērni	2 gadus veci bērni	Trīs- gadīgi bērni	Četr- gadīgi bērni	Piec- gadīgi bērni	Jauktās grupas (3 gadīgo bērnu grupas)
Predškolske institucije	1,0	6 gadi)	13,9	15,9	17,0	18,8	24,2

Avots: Bosnijas un Hercegovinas Statistikas aģentūra (2023).

Eurostat dati nav pieejami.

Organizācija

APIA sistēma nodrošina izglītību un aprūpi bērniem no 6 mēnešiem līdz 6 gadiem. Parasti APIA iestādes (*predškolske institucije*) apvieno bērnudārza (*jaslice*) grupas bērniem līdz 3 gadu vecumam un pirmskolas (*dječiji vrtić*) grupas bērniem no 3 gadu vecuma līdz iestājam pamatskolā. Tomēr dažās *predškolske institucije* ir tikai vecāko bērnu (3–5 gadi) grupas. Pastāv arī jauktas grupas, kurās apvienoti bērni dažādā vecumā.

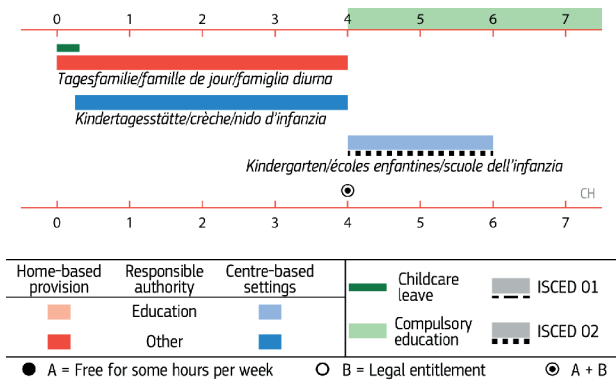
Pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes (*predškolsko vaspitanje i obrazovanje*) ir 12 par izglītību atbildīgo ministriju vispārējā kompetencē: viena par Serbijas Republikas vienību, viena par katru no 10 Bosnijas un Hercegovinas Federācijas kantoniem un viena – par Brčko apgabalu.

Bosnijas un Hercegovinas Federācijā un Brčko apgabalā pirmsskolas izglītība un aprūpe ir obligāta, sākot no 5 gadu vecuma, līdz 5 stundām nedēļā. Obligātā APIA programma ilgst 150–190 stundas atkarībā no kantona un administratīvā apgabala. To var organizēt skolās (*predškolski odgoj i obrazovanje*) un pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs (*predškolske institucij*). Serbijas Republikā pirmsskolas izglītība un aprūpe nav obligāta, bet lielākā daļa bērnu apmeklē pirmsskolas izglītības programmu 10 stundas nedēļā no marta līdz jūnijam, pirms viņi sāk pamatzglītību. Pamatzglītība sākas 6 gadu vecumā.

Šveice

2024./2025. pārskata gads

Diagramma

Šajā ziņojumā attiecībā uz Šveici kategorija "jaunāki par 3 gadiem" attiecas uz bērniem, kas atrodas *Kindertagesstätte* / bērnu dārzos / *nido d'infanzia*. Kategorija "3 gadi un vecāki" attiecas uz bērnu dārzā / *école enfantine* / *scuole dell'infanzia*.

Dalības rādītāji (%)

Pārskata gads 2022	Mazāk nekā 2 gadi	2 gadus veci bērni	Trīs-gadīgi bērni	Četr-gadīgi bērni	Piec-gadīgi bērni	Seš-gadīgi bērni	Septiņ-gadīgi bērni
ISCED 0	-	-	2,2	48,8	97,6	53,0	1,4
ISCED 1	-	-	-	-	0,6	46,6	98,3

Piezīme: ISCED 0 attiecas tikai uz ISCED 02.

Avots: Eurostat, UOE (*educ_uoe_enrp07*) (pēdējais atjauninājums 2024. gada 31. jūlijā).

Organizācija

Federālās struktūras dēļ agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēma Šveicē ir ļoti decentralizēta un atšķiras starp 26 kantoniem. Tomēr ir dažas visai sistēmai kopīgas iezīmes.

Centros balstīta agrīnās pirmsskolas izglītība un aprūpe (*Kindertagesstätte* / *crèche* / *nido d'infanzia*) ir pieejama bērniem no 3,5 mēnešu vecuma līdz 4 gadu vecumam (obligātās izglītības sākums). Pastāv arī mājas APIA (*Tagesfamilie* / *famille de jour* / *famiglia diurna*). Lielākā daļa mazāku bērnu aprūpes iestāžu ir kantonu sociālo lietu ministriju pārziņā, bet dažos kantonos tās ir kantonu izglītības ministriju pārziņā.

Bērniem līdz 4 gadu vecumam nav juridisku tiesību uz pirmsskolas izglītību un aprūpi, izņemot Bāzeles pilsētas kantonu.

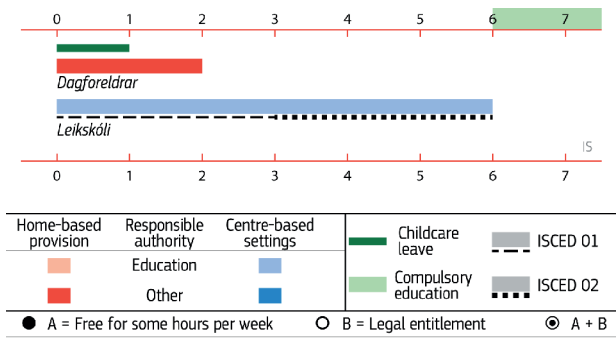
No obligātās izglītības sākuma, kas lielākajā daļā kantonu sākas 4 gadu vecumā (bet dažos kantonos – 5 vai 6 gadu vecumā), bērniem jāapmeklē pirmsskolas izglītības iestādes, (*Kindergärten* / *écoles enfantines* / *scuole dell'infanzia*), kas ir kantonu izglītības ministriju pārziņā.

Pamatizglītība sākas no 6 gadu vecuma.

Islande

2024./2025. pārskata gads

Diagramma

Šajā ziņojumā attiecībā uz Islandi kategorija “jaunāki par 3 gadiem” attiecas uz bērniem, kuri ir šī vecuma grupās *leikskóli*. Kategorija “3 gadi un vecāki” attiecas uz šī vecuma bērniem *leikskóli* grupās.

Dalības rādītāji (%)

	Mazāk nekā 1 gads	1 gadu veci bērni	2 gadus veci bērni	Trīsgadīgi bērni	Četrgadīgi bērni	Piecgadīgi bērni
<i>Dagforeldrar</i> (Pārskata gads 2022)	2,7	17,8	0,2	-	-	-
<i>Leikskóli</i> (Pārskata gads 2023)	-	44	94	96	96	96

Avoti: Islandes statistika (2023; 2024).

Pārskata gads 2022	Mazāk nekā 2 gadi	2 gadus veci bērni	Trīsgadīgi bērni	Četrgadīgi bērni	Piecgadīgi bērni	Sešgadīgi bērni	Septiņgadīgi bērni
ISCED 0	27,0	95,1	95,3	96,4	96,8	0,1	-
ISCED 1	-	-	-	-	0,2	97,6	97,9

Avots: Eurostat, UOE (*educ_uoe_enrp07*) (pēdējais atjauninājums 2024. gada 31. jūlijā).

Organizācija

Līdz 6 gadu vecumam bērni var apmeklēt pirmsskolas centrus (*leikskóli*), kas ir Izglītības un bērnu lietu ministrijas pārziņā. Pastāv arī regulēta un valsts subsidēta sistēma, kas paredzēta jaunākiem bērniem (no dzimšanas līdz 2 gadu vecumam) un kas ir Sociālo lietu un darba ministrijas pārziņā, un tiek nodrošināta mājās (*dagforeldrar*). Tomēr tikai nelielu daļu lēmumu, tostarp attiecībā uz pirmsskolas posmu, pieņem valsts, un lielāko daļu lēmumu pieņem skolu vadība un pašvaldības.

Daži bērni apmeklē pēdējo pirmsskolas izglītības un aprūpes gadu pamatskolās, ko sauc par “0. klasi piecgadīgajiem” (*5 ára bekkur*). Tā kā tas nav izplatīts, diagrammā tas nav parādīts.

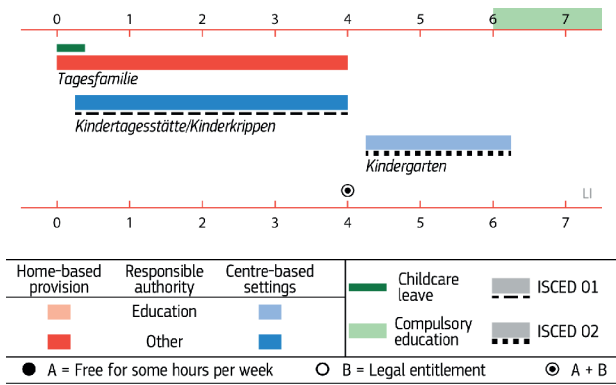
Lai gan nav juridisku tiesību uz APIA, daudzas pašvaldības politiski apņemas nodrošināt bērniem vietu *leikskóli* līdz 2 gadu vecumam.

Pamatizglītība sākas 6 gadu vecumā.

Lihtenšteina

2024./2025. pārskata gads

Diagramma

Šajā ziņojumā attiecībā uz Lihtenšteinu kategorija “jaunāki par 3 gadiem” attiecas uz bērniem, kas mācās *Kindertagesstätte/ Kinderkrippen*. Kategorija “3 gadi un vecāki” attiecas uz bērnudārzu audzēkņiem.

Dalības rādītāji (%)

Pārskata gads 2022	Mazāk nekā 2 gadi	2 gadus veci bērni	Trīs-gadīgi bērni	Četr-gadīgi bērni	Piec-gadīgi bērni	Seš-gadīgi bērni	Septiņ-gadīgi bērni
ISCED 0	-	-	-	51,0	99,8	55,4	1,5
ISCED 1	-	-	-	-	-	46,7	98,7

Piezīme: ISCED 0 attiecas tikai uz ISCED 02.

Avots: Eurostat, UOE (educ_uoe_enrp07) (pēdējais atjauninājums 2024. gada 31. jūlijā).

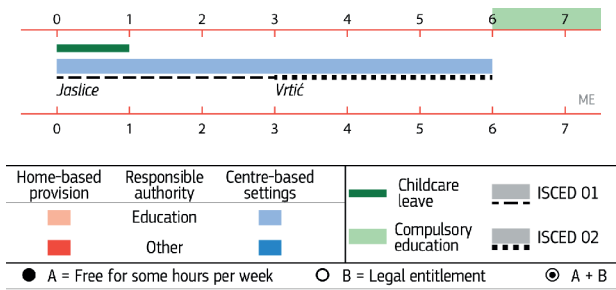
Organizācija

No 4 mēnešu vecuma līdz 4 gadu vecumam bērniem agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi nodrošina centros, kas pazīstami kā *Kindertagesstätte/ Kinderkrippen*. Ir pieejamas arī dienas aprūpes ģimenes mājās (*Tagesfamilie*). No 4 gadu vecuma bērniem ir likumīgas tiesības uz pirmsskolas izglītību bērnudārzos bez maksas.

Papildus galvenajām iestādēm, kas attēlotas diagrammā, jaunākiem bērniem tiek piedāvāti īslaicīgās aprūpes pakalpojumi (*Hütendienste*) un spēļu grupas (*Spielgruppen*). Vecākiem bērniem papildu bērnu aprūpes pakalpojumi tiek nodrošināti dienas centru (*Tagesstrukturen*) vai *Kindergarten* ietvaros, tā sauktajā pilnas dienas skolā (*Tagesschule*). Šādi pakalpojumi parasti ilgst 2–4 stundas dienā un papildina aptuveni 21 stundu nedēļā, ko nodrošina *Kindergarten*. Par bērnudārziem atbild Izglītības pārvalde. Par visiem pārējiem pakalpojumu veidiem atbild Sociālo pakalpojumu birojs.

Pamatizglītība sākas 6 gadu vecumā.

Diagramma

Šajā ziņojumā attiecībā uz Melnkalni kategorija "jaunāki par 3 gadiem" attiecas uz bērniem, kas ir iekļauti *jaslice* grupās. Kategorija "3 gadi un vecāki" attiecas uz *vrtiņ* grupās esošajiem bērniem.

Dalības rādītāji (%)

Pārskata gads 2022	Mazāk nekā 2 gadi	2 gadus veci bērni	Trīsgadīgi bērni	Četrgadīgi bērni	Piecgadīgi bērni	Sešgadīgi bērni	Septiņgadīgi bērni
ISCED 0	14,1	47,5	61,4	69,0	78,3	6,2	0,1
ISCED 1	-	-	-	-	1,2	92,1	99,7

Avots: Eurostat, UOE (educ_uoe_enrp07) (pēdējais atjauninājums 2024. gada 31. jūlijā).

Organizācija

APIA (*predškolsko vaspitanje i obrazovanje*) tiek nodrošināta centru pirmsskolas iestādēs (*jaslice i vrtiņ*). Grupas bērniem līdz 3 gadu vecumam sauc par *jaslice*, savukārt 3–6 gadus veci bērni apmeklē *vrtiņ* grupas. Agrīnās pirmsskolas izglītība un aprūpe ir daļa no izglītības sistēmas, un par to atbild Izglītības, zinātnes un inovāciju ministrija. APIA piedāvā pilnas dienas, pusdienas vai 3 stundu dienas izglītības programmas.

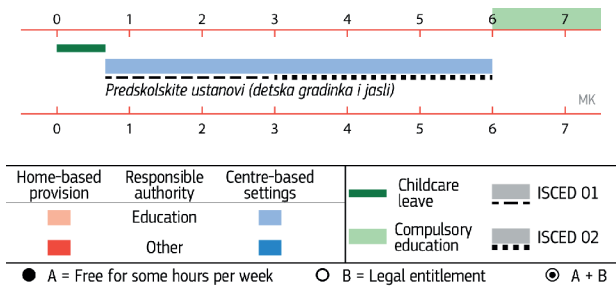
Ir izveidots juridiskais pamats pirmsskolas izglītībai un aprūpei mājās, lai gan šāda veida pakalpojumi vēl nav ieviesti.

Pamatizglītība sākas 6 gadu vecumā.

Ziemeļmakēdonija

2024./2025. pārskata gads

Diagramma

Šajā ziņojumā attiecībā uz Ziemeļmakēdoniju kategorija “jaunāki par 3 gadiem” attiecas uz bērniem, kas atrodas *jasli* grupās *predskolskita ustanovi*. Kategorija “3 gadi un vecāki” attiecas uz bērniem, kas dzīvo *detska gradinka*.

Dalības rādītāji (%)

Pārskata gads 2022	Mazāk nekā 2 gadi	2 gadus veci bērni	Trīsgadīgi bērni	Četr- gadīgi bērni	Piec- gadīgi bērni	Seš- gadīgi bērni	Septiņ- gadīgi bērni
ISCED 0	8,4	26,0	37,7	39,3	45,6	7,3	-
ISCED 1	-	-	-	-	4,2	93,0	96,7

Avots: Eurostat, UOE (educ_uoe_enrp07) (pēdējais atjauninājums 2024. gada 31. jūlijā).

Organizācija

APIA ir izglītības sistēmas daļa; tās mērķis ir nodrošināt aprūpi un izglītību bērniem no 8 mēnešu vecuma līdz pamatzglītības ieguvei. Pirmsskolas izglītība (*preducilisno obrazovanie*) ir pieejama pirmsskolas izglītības iestādēs (*predskolskita ustanovi*), kas ietver pirmsskolas grupas (*jasli*) jaunākiem bērniem un bērnudārza grupas (*detska gradinka*) bērniem no 3 gadu vecuma.

Bērnu tiesību aizsardzības likums paredz iespēju nodrošināt mājas aprūpes sniedzējus (*neguvateli*) (*fizički lica koi vršat domašno zgrizhuvanje na deca od predučilišna voзраст and a service provided by agencii za davanje uslugi za chuvanje i nega na deca* (fiziskas personas, kas veic bērnu mājas aprūpi pirmskolas vecumā, vai pakalpojumu, ko sniedz aģentūras bērnu uzraudzībai un aprūpei)). Tomēr praksē tas gandrīz nepastāv.

Papildus diagrammā redzamajam piedāvājumam neliels skaits bērnu vecumā no 3 līdz 5 gadiem apmeklē *centar za ran detski razvoj* (valsts un privātie).

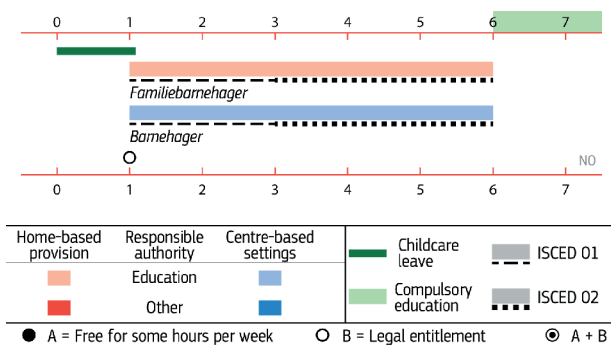
Par APIA darbību izglītības daļu atbild Izglītības un zinātnes ministrija, savukārt par aprūpes un organizatorisko daļu atbild Darba un sociālās politikas ministrija sadarbībā ar pašvaldībām. Izglītības attīstības biroja eksperti ir iesaistīti arī to komisiju darbā, kuras atbild par pirmsskolas iestāžu izglītības programmu (vadlīniju) izstrādi.

Pamatzglītība sākas no 6 gadu vecuma.

Norvēģija

2024./2025. pārskata gads

Diagramma

Šajā ziņojumā attiecībā uz Norvēģiju kategorija "jaunāki par 3 gadiem" attiecas uz šī vecuma bērniem *barnehager* grupās. Kategorija "3 gadi un vecāki" attiecas uz šī vecuma bērniem, kas iekļauti *barnehager* grupās.

Dalības rādītāji (%)

Pārskata gads 2023	Mazāk nekā 1 gads	1 gadus veci bērni	2 gadus veci bērni	Trīs-gadīgi bērni	Četr-gadīgi bērni	Piec-gadīgi bērni	Seš-gadīgi bērni
<i>Barnehager</i>	4,8	81,8	94,8	96,7	97,3	97,5	0,6

Avots: Norvēģijas statistika (2024), tabula 12056.

Pārskata gads 2022	Mazāk nekā 2 gadi	2 gadus veci bērni	Trīs-gadīgi bērni	Četr-gadīgi bērni	Piec-gadīgi bērni	Seš-gadīgi bērni	Septiņ-gadīgi bērni
ISCED 0	40,9	94,7	96,8	97,5	97,8	0,6	-
ISCED 1	-	-	-	-	-	99,0	98,6

Avots: Eurostat, UOE (*educ_uoe_enrp07*) (pēdējais atjauninājums 2024. gada 31. jūlijā).

Organizācija

Lielākā daļa bērnu apmeklē vienotos centrus (*barnehager*), kas ir Izglītības un pētniecības ministrijas vispārējā pārziņā. Mazāk nekā 1 % bērnu apmeklē ģimenes bērnudārzus (*familiebarnehager*), kas nodrošina pirmsskolas izglītību un aprūpi mājas apstākļos. Gan centru, gan mājas APIA reglamentē Likums par bērnudārziem.

No 1 gada vecuma bērniem ir likumīgas tiesības saņemt valsts subsidētu pakalpojumu⁽²⁴⁾. Neviena māsaimniecība par vietu bērnudārzā nemaksā vairāk par 6 % no saviem ienākumiem. Turklāt no 2 gadu vecuma bērniem no ģimenēm ar zemiem ienākumiem ir likumīgas tiesības uz 20 bezmaksas pirmsskolas izglītības un aprūpes stundām nedēļā.

Pamatizglītība sākas 6 gadu vecumā.

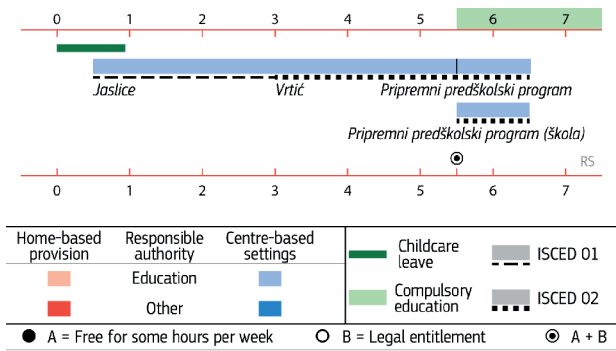
(24)

Bērniem, kuriem līdz augusta beigām aprit 1 gads, ir tiesības uz vietu līdz tā gada augustam, kurā vecāki iesniedz pieteikumu. Bērniem, kuriem 1 gads aprit septembrī, oktobrī vai novembrī, pēc iesnieguma saņemšanas ir tiesības uz vietu bērnudārzā līdz tā mēneša beigām, kurā viņiem ir pirmā dzimšanas diena.

Serbija

2024./2025. pārskata gads

Diagramma

Šajā ziņojumā attiecībā uz Serbiju kategorija "jaunāki par 3 gadiem" attiecas uz bērniem, kas dzīvo *jaslice*. Kategorija "3 gadi un vecāki" attiecas uz tiem, kas mācās *vrtićā*, un tiem, kas apmeklē *pripremni predškolski programmu* (vai nu *vrtićā*, vai skolā).

Pārskata gads 2022	Mazāk nekā 2 gadi	2 gadus veci bērni	Trīs-gadīgi bērni	Četr-gadīgi bērni	Piecgadīgi bērni	Sešgadīgi bērni	Septiņgadīgi bērni
ISCED 0	19,9	46,0	60,8	64,0	65,5	71,4	1,3
ISCED 1	-	-	-	-	-	14,8	95,6

Avots: Eurostat, UOE (educ_uoe_enrp07) (pēdējais atjauninājums 2024. gada 31. jūlijā).

Organizācija

APIA ir paredzēta bērniem no 6 mēnešiem līdz 6,5 gadiem, kad viņi uzsāk sākumskolu. APIA ietver trīs vecumam atbilstošus līmeņus: dārziņš (*jaslice*) bērniem no 6 mēnešiem līdz 3 gadiem, pirmsskolas grupa (*vrtić*) bērniem no 3 līdz 5,5 gadiem un pirmsskolas sagatavošanas programma (pripremni predškolski program), kas ilgst 9 mēnešus un notiek gan APIA iestādē (*vrtić*), gan skolā (*škola*). Bērnudārzs un bērnudārzs nav obligāti, un par to var lemt vecāki. Programma sastāv no vispārējām pusdienas vai pilnas dienas izglītības nodarbībām un fakultatīvām specializētām programmām, ko nosaka bērnu un viņu vecāku intereses, APIA iestāžu iespējas un vietējo iestāžu piešķirtie resursi.

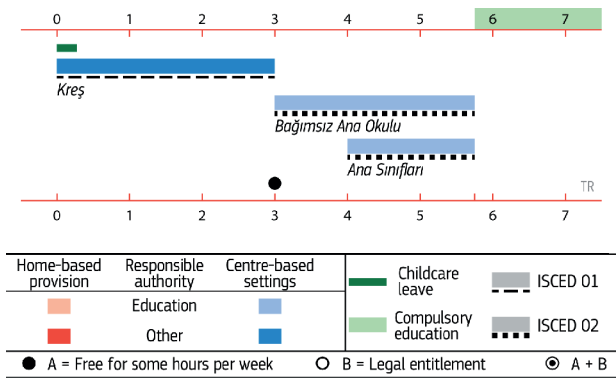
Pirmsskolas sagatavošanas programma ir obligāta visiem bērniem. Tā ilgst vismaz 9 mēnešus un 4 stundas dienā. Bērni, kas uzņemti šajā programmā, nedrīkst būt jaunāki par 5,5 gadiem un vecāki par 6,5 gadiem tā mācību gada sākumā, kurā viņi apmeklē šo programmu.

Par visu agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes posmu ir atbildīga Izglītības ministrija.

Turcija

2024./2025. pārskata gads

Diagramma

Šajā ziņojumā attiecībā uz Turciju kategorija "jaunāki par 3 gadiem" attiecas uz bērniem, kas dzīvo Kreş. Kategorija "3 gadi un vecāki" attiecas uz iedzīvotājiem Bağımsız Ana Okulu un Ana Sınıfları.

Dalības rādītāji (%)

Pārskata gads 2022	Mazāk nekā 2 gadi	2 gadus veci bērni	Trīs- gadīgi bērni	Četr- gadīgi bērni	Piec- gadīgi bērni	Seš- gadīgi bērni	Septiņ- gadīgi bērni
ISCED 0	0,0	2,1	11,3	32,9	97,5	0,0	0,0
ISCED 1	-	-	-	-	1,9	91,1	100,0

Avots: Eurostat, UOE (educ_uoe_enrp07) (pēdējais atjauninājums 2024. gada 31. jūlijā).

Organizācija

Līdz 3 gadu vecumam bērni var apmeklēt privātās aukles un dienas aprūpes centrus (Kreş), kas ir Ģimenes un sociālo pakalpojumu ministrijas pārziņā.

No 3 gadu vecuma bērni var apmeklēt pirmsskolas izglītību (Okul öncesi eğitim) bērnudārzos (Bağımsız Ana Okulu) un prakses klasēs (uygulama sınıfları), kas ir profesionālo vidusskolu sastāvdaļa. No 4 gadu vecuma pirmsskolas izglītība ir pieejama arī bērnudārzu klasēs (Ana Sınıfları) citās skolās. Par pirmsskolas izglītību atbild Valsts izglītības ministrija. Valsts bērnudārzi ir bezmaksas.

Pamatizglītība sākas 5 gadu un 9 mēnešu vecumā

Pašreizējās reformas

Pašlaik notiek pirmsskolas izglītības programmas pārskatīšana 2024./2025. mācību gadam

Pateicības

EIROPAS IZGLĪTĪBAS UN KULTŪRAS IZPILDAGENTŪRA

Platformas, pētījumi un analīze

Boulevard Simon Bolivar 34 (Unit A6)
1049 Brussels
BEĻĢIJA
(<https://eurydice.eacea.ec.europa.eu>)

Atbildīgais redaktors

Peter Birch

Autori

Akvilē Motiejūnaitē-Schulmeister (koordinatore), Isabelle De Coster un
Sogol Noorani ar Marie-Pascale Balcon un Olgas Alexandrovas ieguldījumu

Grafika

Patrice Brel

Ražošanas koordinatore

Gisèle De Lel

Eurydice nacionālās nodaļas

ALBĀNIJA

Eurydice nodaļa
Izglītības un sporta ministrija
Rruga e Durrësit, Nr. 23
1001 Tirāna
Nodaļas ieguldījums: Egest Gjokuta

AUSTRIJA

Eurydice-Informationsstelle
Bundesministerium für Bildung, Wissenschaft und Forschung
Abt. Bildungsstatistik und -monitoring
Minoritenplatz 5
1010 Vīne
Nodaļas ieguldījums: kopīga atbildība

BELĢIJA

Unité Eurydice de la Communauté française Administration Générale de l'Enseignement
Ministère de la Fédération Wallonie-Bruxelles
Avenue du Port 16 (Bureau 4P03)
1080 Brisele
Nodaļas ieguldījums: kopīga atbildība

Eurydice Vlaanderen
Departement Onderwijs en Vorming / Afdeling Strategische
Beleidsontwikkeling
Hendrik Consciencegebouw 7C10
Koning Albert II-laan 15
1210 Brisele
Nodaļas ieguldījums: Christele Van Nieuwenhuyzen (eksperte)

Eurydice-Informationsstelle der Deutschsprachigen Gemeinschaft
Ministerium der Deutschsprachigen Gemeinschaft Fachbereich
Ausbildung und Unterrichtsorganisation
Gospertstraße 1
4700 Eupena
Nodaļas ieguldījums: kopīga atbildība; eksperti: Jana Backes, Julia Cremer, Diane Hennen

BOSNIJA UN HERCEGOVINA

Civillietu ministrija
Izglītības sektors
Trg BiH 3
71000 Sarajevo
Nodaļas ieguldījums: kopīga atbildība

BULGĀRIJA

Eurydice nodaļa
Cilvēkresursu attīstības centrs
Izglītības pētniecības un plānošanas nodaļa 15 Graf Ignatiev Street
1000 Sofija
Nodaļas ieguldījums: Angel Valkov, Marchela Mitova

HORVĀTIJA

Mobilitātes un ES programmu aģentūra
Frankopanska 26
10000 Zagreba
Nodaļas ieguldījums: kopīga atbildība

KIPRA

Eurydice nodaļa
Izglītības, sporta un jaunatnes ministrija
Kimonos un Thoukydidou
1434 Nikosija
Nodaļas ieguldījums: kopīga atbildība

ČEHIJA

Eurydice nodaļa
Čehijas Valsts starptautiskās izglītības un pētniecības aģentūra
Dům zahraniční spolupráce
Na Poříčí 1035/4
110 00 Prāga 1
Nodaļas ieguldījums: Jana Halamová, Andrea Lajdová, Helena Pavlíková, Tereza Trojanová; Irena Borkovcová (CSI eksperte), Jiřina Chlebovská (MoLSA eksperte)

DĀNIJA

Eurydice nodaļa
Augstākās izglītības un zinātnes ministrija
Dānijas Augstākās izglītības un zinātnes aģentūra
Haraldsgade 53
2100 Kopenhāgena Ø
Nodaļas ieguldījums: Bērnu un izglītības ministrija un Augstākās izglītības un zinātnes ministrija

IGAUNIJA

Eurydice nodaļa
Izglītības un pētniecības ministrija
Munga 18
50088 Tartu
Nodaļas ieguldījums: Tiina Peterson, Maila Rajamets, Heli Mäesepp (eksperti), Inga Kukkk (koordinatore)

SOMIJA

Eurydice nodaļa
Somijas Valsts izglītības aģentūra
P.O. Box 380
00531 Helsinki
Nodaļas ieguldījums: kopīga atbildība

FRANCIJA

Eurydice nodaļa
Vērtēšanas, prognozēšanas un izpildes uzraudzības direktorāts
Valsts izglītības ministrija
61-65 rue Dutot
75732 Parīze Cedex 15
Nodaļas ieguldījums: Isabelle Benoteau un Catherine Mottet (ekspertes), Anne Gaudry-Lachet (Eurydice France)

VĀCIJA

Eurydice-Informationsstelle des Bundes
Deutsches Zentrum für Luft- und Raumfahrt e. V. (DLR) Heinrich-Konen
Str. 1
53227 Bonna
Nodaļas ieguldījums: Birgit Riedel, Dr. Antonia Scholz (Deutsches Jugendinstitut e.V.) un Linda Dieke-Kusterer (Eurydice National Unit (Bund), DLR projektu vadības aģentūra)

Eurydice-Informationsstelle der Länder im Sekretariat der Kultusministerkonferenz
Taubenstraße 10
10117 Berlīne

GRIEKIJA

Grieķijas Eurydice nodaļa
Eiropas un starptautisko lietu direktorāts
Izglītības, reliģisko lietu un sporta ministrija
Andrea Papandreou 37 (2172. birojs)
151 80 Maroussi (Atika)
Nodaļas ieguldījums: IEP: Maria Nika (padomnieks A'), George Kapsalis (padomnieks A'), MoE: Ioanna Poulogianni, Angeliki Aragiorgi, YPES: Regina Vassiliatou (direktora pienākumu izpildītāja)

UNGĀRIJA

Eurydice Eurydice Unit Izglītības iestāde Budapešta
 Maros iela 19-21
 1122 Budapešta
 Nodaļas ieguldījums: kopīga atbildība

ISLANDE

Eurydice nodaļa
 Izglītības un bērnu lietu ministrija
 Borgartún 33
 105 Reikjavīka
 Nodaļas ieguldījums: Hulda Herjólfsdóttir Skogland (Izglītības un bērnu ministrija) un Björk Óttarsdóttir (Izglītības un bērnu ministrija)

ĪRIJA

Eurydice nodaļa
 Izglītības departaments
 Starptautiskā nodaļa
 Marlborough Street
 Dublin 1
 D01 RC96
 Nodaļas ieguldījums: kopīga atbildība

ITĀLIJA

Itālijas Eurydice nodaļa
 Valsts izglītības dokumentācijas, inovāciju un pētījumu institūts
 Erasmus+ aģentūra
 Via Cesare Lombroso 6/15 50134 Florence
 Nodaļas ieguldījums: Erika Bartolini un Alessandra Mochi; eksperti:
 Daniela Marrocchi (Izglītības un nopelnu ministrija) un Maria Rosa
 Silvestro (Izglītības un nopelnu ministrija)

LATVIJA

Eurydice nodaļa
 Valsts izglītības attīstības aģentūra
 Valņu iela 1 (5. stāvs)
 1050 Rīga
 Nodaļas ieguldījums: kopīga atbildība;
 eksperte: Gunita Delijeva (Latvijas Republikas Izglītības un zinātnes
 ministrijas Izglītības departamenta vecākā eksperte)

LIHTENŠTEINA

Eurydice informācijas centrs
 Lihtenšteinas Firstistes Skolu pārvalde Austrasse 79
 Postfach 684
 9490 Vaduz
 Nodaļas ieguldījums: Belgin Amann

LIETUVA

Eurydice nodaļa
 Valsts izglītības aģentūra
 K. Kalinausko iela 7 03107 Vilņa
 Nodaļas ieguldījums: kopīga atbildība

LUKSEMBURGA

Nacionālā Eurydice nodaļa ANEFORE ASBL
 eduPôle Walferdange Bâtiment 03 - étage 01 Route de Diekirch
 7220 Walferdange
 Nodaļas ieguldījums: valsts eksperti Claude Sevenig, Zoé Linden no
 Valsts izglītības, bērnu un jaunatnes ministrijas

MALTA

Izglītības, sporta, jaunatnes, pētniecības un inovāciju ministrija
 Great Siege Road
 Floriana VLT 2000
 Nodaļas ieguldījums: Benjamin Coster

MELNKALNE

Eurydice nodaļa Vaka Djurovica bb 81000 Podgorica
 Nodaļas ieguldījums: Vesna Pejović, Tamara Milić un Anita Marić

NĪDERLANDE

Eurydice Nīderlande
 Starptautiskās politikas direkcija
 Izglītības, kultūras un zinātnes ministrija
 Rijnstraat 50
 2500 BJ Hāga
 Nodaļas ieguldījums: kopīga atbildība

ZIEMEĻMAKEDONIJA

Eiropas Izglītības programmu un mobilitātes valsts aģentūra
 Boulevard Kuzman Josifovski Pitu, Nr. 17
 1000 Skopje
 Nodaļas ieguldījums: kopīga atbildība

NORVĒGIJA

Eurydice nodaļa
 Augstākās izglītības un prasmju direktorāts
 PO Box 1093
 5809 Bergena
 Nodaļas ieguldījums: kopīga atbildība

POLIJA

Polijas Eurydice nodaļa
 Izglītības sistēmas attīstības fonds
 Aleje Jerozolimskie 142A
 02-305 Varšava
 Nodaļas ieguldījums: Magdalena Górowska-Fells; valsts eksperts:
 Aleksander Tynelski, konsultējoties ar Valsts izglītības ministriju

PORTUGĀLE

Portugāles Eurydice nodaļa
 Izglītības un zinātnes statistikas ģenerāldirektorāts
 Avenida 24 de Julho 134
 1399-054 Lisabona
 Nodaļas ieguldījums: Margarida Leandro sadarbībā ar Izglītības
 ģenerāldirektorātu (DGE), Izglītības un zinātnes ģenerālinspekciju (IGEC),
 Skolu ģenerāldirektorātu (DGEstE) un Stratēģijas un plānošanas biroju
 GEP/MTSS; ārējais eksperts: Clara Barata

RUMĀNIJA

Eurydice nodaļa
 Valsts aģentūra Kopienas programmām izglītības un profesionālās
 apmācības jomā
 Centrālā bibliotēka
 Politehnica University of Bucharest Splaiul Independenței
 No 313, sector 6
 060042 Bukareste
 Nodaļas ieguldījums: Viorica Preda (Izglītības ministrija)

SERBIJA

Eurydice nodaļa Serbija Tempus fonds
Žabljačka 12
11000 Belgrada
Nodaļas ieguldījums: kopīga atbildība

SLOVĀKIJA

Eurydice nodaļa
Slovākijas Starptautiskās sadarbības akadēmiskā asociācija
Křížkova 9
811 04 Bratislava
Nodaļas ieguldījums: Martina Valušková, Juraj Schweigert, Viera Hajdúková (Izglītības, pētniecības, attīstības un jaunatnes ministrija);
ārējie eksperti: Katarína Gajdošová (Slovākijas Republikas Darba, sociālo lietu un ģimenes lietu ministrija) un Alexandra Bublišová (Slovākijas Republikas Darba, sociālo lietu un ģimenes lietu ministrija)

SLOVĒNIJA

Izglītības ministrija
Izglītības attīstības un kvalitātes birojs
Masarykova cesta 16
1000 Lūblāna
Nodaļas ieguldījums: Katja Kušcer sadarbībā ar Nadu Požar Matijašič un citiem Izglītības ministrijas ekspertiem

SPĀNIJA

Eurydice nodaļa Spānijā – REDIE
Nacionālais izglītības novērtēšanas institūts
Izglītības, profesionālās apmācības un sporta ministrija
Prado, 28
28014 Madride
Nodaļas ieguldījums: Gerardo López Porras, Ana Martín Martínez, Juan Mesonero Gómez un Jaime Vaquero Jiménez.
Autonomo kopienu/pilsētu ieguldījums: José Calvo Dombón un Encarnación Castillo Antoñanzas (Aragona); Inés Ibáñez de la Cuesta, César Gallego Acedo, Violeta María García Fernández un María Jesús Gómez González (Astūrija); Catalina Maria Ginart Serrano, Antoni Bauzá Sampol un Rosa Mas Ramis (Baleāru salas); Claudia Lázaro del Pozo (Kantabrija); María Pilar Martín García un Alicia Ortega de la Calle (Kastīlija un Leona); María del Mar Alonso García (Katalonija); Carlos Abellán de Andrés (Valensija); María Guadalupe Donoso Morcillo un Myriam García Sánchez (Estremadura); Manuel Enrique Prado Cueva (Galīcija); Sebastián Huerta González, Gerardo Azor Martínez un María Gregoria Casares Andrés (Madride); José Antonio Subizar Garraida, Iraida Salaverri Nieto, Alicia Ruiz Oria, Alicia Burguete Elarre un Eduardo Angulo Álvarez (Navarra); Xabier Balerdi Iraola (Basku zeme); Beatriz Martínez Fernández (Riohā) un Susana Borja López (Seūta)

ZVIEDRIJA

Eurydice nodaļa
Zviedrijas Augstākās izglītības padome
Box 4030
171 04 Solna
Nodaļas ieguldījums: Jenny Lindström un Madelen Charysczak.

ŠVEICE

Eurydice nodaļa
Šveices kantonu izglītības ministru konference (EDK)
Speichergasse 6
3001 Berne
Nodaļas ieguldījums: Aleksandrs Gerlingss (Alexander Gerlings)
Šveices sociālo lietu kantonu ministru konference (SODK)
Speichergasse 6
3001 Berne
Nodaļas ieguldījums: Martin Allemann

TURCIJA

Turcijas Eurydice nacionālā nodaļa
Stratēģijas attīstības departaments
Izglītības ministrija
Merkez Bina (4.Kat) B-Blok Bakanlıklar 06648 Ankara
Nodaļas ieguldījums: Dilek Gülecyüz un Aynur Arslan (Valsts izglītības ministrija) un Ezgi Gürsoy (Ģimenes un sociālo pakalpojumu ministrija)

Saziņa ar ES

KLĀTIENĒ

Visā Eiropā ir simtiem vietējo Europe Direct centru. Sev tuvākā centra adresi varat atrast tiešsaistē: https://europa.eu/european-union/contact_l

PA TĀLRUNI VAI E-PASTU

Europe Direct ir dienests, kas atbild uz jūsu jautājumiem par Eiropas Savienību. Ar šo dienestu varat sazināties šādi: pa bezmaksas tālruni: 008006778991011 (daži operatori par šiem zvaniem var iekasēt maksu), pa šādu parasto tālruņa numuru: +32 22999696, e-pastā: europa.eu/contact.

Informācijas meklēšana par ES

TIEŠSAISTĒ

Informācija par Eiropas Savienību visās oficiālajās ES valodās ir pieejama portālā Europa ([union.europa.eu](http://europa.eu)).

EU PUBLIKĀCIJAS

Bezmaksas un maksas ES publikācijas varat lejupielādēt vai pasūtīt ES grāmatu veikalā ES Bookshop: <http://bookshop.europa.eu>.

Vairākas bezmaksas publikāciju kopijas var saņemt, sazinoties ar Europe Direct vai vietējo informācijas centru (sk. <http://europa.eu/contact>).

ES TIESĪBU AKTI UN SAISTĪTIE DOKUMENTI

Ar visu ES juridisko informāciju, arī kopš 1951. gada pieņemtajiem ES tiesību aktiem visās oficiālajās valodās, varat iepazīties vietnē EUR-Lex (eur-lex.europa.eu).

ATVĒRTI ES DATI

ES atvērto datu portāls (<http://data.europa.eu/euodp/en/data>) nodrošina piekļuvi ES datu kopām.

Datus var bez maksas lejupielādēt un izmantot tiklab komerciāliem, kā nekomerciāliem mērķiem

Galvenie dati par agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi Eiropā – 2025. gads

Eurydice ziņojums

Agrīnā pirmsskolas izglītība un aprūpe (APIA) ir visu bērnu pamattiesības un pamats mūžizglītībai. Tai ir izšķiroša nozīme nevienlīdzības mazināšanā un sieviešu līdzdalības veicināšanā darba tirgū. Šī trešā izdevuma “Galvenie dati par agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi Eiropā” mērķis ir palīdzēt veidot pieejamas, iekļaujošas un kvalitatīvas APIA sistēmas, sniedzot politikas veidotājiem, pētniekiem un vecākiem detalizētus datus un piemērus par APIA politiku visā Eiropā.

Ziņojuma pirmajā daļā iekļauti rādītāji par pieejamību, pārvaldību, finansējumu, personālu, mācību programmām un uzraudzību, parādot, kā šīs jomas ir savstarpēji saistītas. Jaunie papildinājumi kopš iepriekšējā izdevuma ietver ieskatu par iekļaušanu, finansējumu, personāla darba apstākļiem un algām. Mācību programmu sadaļā tagad aplūkoti tādi temati kā ilgtspējas izglītība, digitālā izpratne un drošība, kā arī agrīna svešvalodu apguve, lai apmierinātu mainīgās mazu bērnu vajadzības.

Ziņojuma otrajā daļā ir sniegts nacionālais skatījums ar informācijas lapām, kurās izklāstītas katras agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēmas galvenās iezīmes, tostarp strukturālās diagrammas ērtākai uzziņai.

Ziņojums aptver 37 Eiropas valstis: 27 ES dalībvalstis, kā arī Albāniju, Bosniju un Hercegovinu, Šveici, Islandi, Lihtenšteinu, Melnkalni, Melnkalni, Ziemeļmaķedoniju, Norvēģiju, Serbiju un Turciju.

Eurydice tīkla uzdevums ir izprast un izskaidrot, kā ir organizētas un kā darbojas dažādas Eiropas izglītības sistēmas. Tīkls sniedz valstu izglītības sistēmu aprakstus, konkrētām tēmām veltītus salīdzinošus pētījumus, rādītājus un statistikas datus. Visas Eurydice publikācijas ir pieejamas bez maksas Eurydice tīmekļa vietnē vai drukātā veidā pēc pieprasījuma. Ar savu darbu Eurydice mērķis ir veicināt sapratni, sadarbību, uzticēšanos un mobilitāti Eiropas un starptautiskā līmenī. Tīklu veido Eiropas valstīs izvietotas nacionālās nodaļas, un to koordinē Eiropas Izglītības un kultūras izpildaģentūra (EACEA).

Plašāku informāciju par Eurydice skatīt:

<https://EACEA.ec.europa.eu/national-policies/Eurydice/>.

Eiropas Savienības
Publikāciju birojs

ISBN 978-92-9488-986-7
doi: 10.2797/2936382